

Ν. Ι. ΜΠΟΥΣΟΥΛΑΣ/ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΦΙΛΗΒΟΣ
Ἡ ΠΕΡΙ ΗΛΟΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΓΝΑΤΙΑ
ΑΡ. ΕΚΔ. 53
ΣΕΙΡΑ Ε, ΑΡ. 6

Ν. Ι. ΜΠΟΥΣΟΥΛΑ / ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΦΙΛΗΒΟΣ Ἡ ΠΕΡΙ ΗΛΘΟΗΣ

ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ ΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ

1. DESCARTES : Κανόνες για την καθοδήγηση του πνεύματος
Α' έκδοση 1974, Β' έκδοση 1976
2. LEIBNIZ : Μεταφυσική πραγματεία
3. CARNAP : Φιλοσοφία και λογική σύνταξη
4. Γ. ΜΟΥΡΕΛΟΥ : Θεμελιώδεις έννοιες της σύγχρονης φιλοσοφίας και επιστημολογίας
5. SCHLICK : Εισαγωγή στη φιλοσοφική σκέψη

ΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ

7. GURVITCH : Διαλεκτικός Έμπειρισμός
8. K. POPPER : Τι είναι διαλεκτική;

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΥΓΕΛΗΣ

ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ

Ν. Ι. ΜΠΟΥΣΟΥΛΑ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ / ΦΙΛΗΒΟΣ

Ἡ ΠΕΡΙ ΗΛΘΝΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ-ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ-ΣΧΟΛΙΑ-ΒΙΒΛ/ΦΙΑ

Υπεύθυνος εκδότης: Γιώργος Κάτος

Τυπογραφική διόρθωση: Τριαντάφυλλος Ἀργυρόπουλος

Φωτοστοιχειοθεσία/Εκτύπωση: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΓΝΑΤΙΑ

Βιβλιοδεσία: Γιώργος Δεληδημητρίου

Copyright 1978, Ν. Ι. Μπούσουλας και ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΓΝΑΤΙΑ

Printed in Thessaloniki, Greece

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΓΝΑΤΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ἔννοια τῶν μέσων καὶ τῶν ἐνδιαμέσων	9
---------------------------------------	---

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΤΑ ΤΕΣΣΕΡΑ ΓΕΝΗ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΙΚΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Τὸ μείγμα

I. Τὸ μείγμα καὶ ὁ ἀγαθὸς βίος	25
II. Ὁ γενικός τύπος τοῦ μείγματος	27
III. Τὸ ἄπειρο	29
IV. Τὸ πέρας	30
V. Τὸ μεικτό	31
VI. Ἡ αἰτία	33

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Συγγένειες καὶ ταυτίσεις

I. Ἡ αἰτία καὶ ὁ νοῦς	36
II. Τὰ τέσσερα στοιχεῖα καὶ τὰ τέσσερα γένη	41
III. Ἡ Γραμμὴ τῆς «Πολιτείας καὶ τὰ τέσσερα γένη τοῦ «Φιλήβου»	48
IV. Τὰ εἶδη τοῦ «Τιμαίου» καὶ τὰ τέσσερα γένη τοῦ «Φιλήβου»	59
V. Τὰ γένη τοῦ «Σοφιστῆ» καὶ τὰ γένη τοῦ «Φιλήβου»	67

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Ἡ διαβάθμιση τῶν γενῶν

I. Τὸ ἄπειρο	69
II. Τὸ πέρας	73
III. Τὸ μεικτό	74
IV. Ἡ αἰτία	76
V. Τὸ πέμπτο γένος	77

Συμπέρασμα τοῦ πρώτου μέρους	81
------------------------------	----

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ἡ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΜΕΙΓΜΑΤΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Ἡ προσθήκη - πρόσμειξη τοῦ πέρατος καὶ τοῦ ἀπείρου

I. Ἡ γέννηση τοῦ μεικτοῦ καὶ τὸ ἐξαίφνης	83
II. Τὸ ἐξαίφνης καὶ ἡ ἀδυνατότητα ἀναγωγῆς	86
III. Τὸ μεικτό καὶ τὸ «ἀφαιρεῖν»	90
IV. Ἡ σύσταση τοῦ μεικτοῦ τῶν ἰδεῶν	96
V. Ἡ ἀποσύνθεση καὶ ὁ μηχανισμὸς τῆς	102
VI. Μεθοδολογικὲς συνέπειες καὶ ἐφαρμογές	103

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Οὐσία καὶ χρονικότητα

I. Ὁ χρόνος καὶ ἡ αἰωνιότητα (α)	106
II. Ὁ χρόνος καὶ ἡ αἰωνιότητα (β)	108
III. Τὸ εἶναι καὶ ὁ χρόνος	111

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Τὸ αἰσθητό καὶ τὸ νοητό

I. Ἡ γένεσις εἰς οὐσίαν	115
II. Τὰ κακὰ μείγματα	118

Συμπεράσματα τοῦ δευτέρου μέρους	123
----------------------------------	-----

ΤΟ ΤΕΛΕΙΟ ΜΕΙΓΜΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Τά συστατικά τοῦ μείγματος τοῦ ἀγαθοῦ βίου	
I. Οἱ καθαρές ἡδονές	125
II. Οἱ καθαρές ἡδονές καί ἡ τριάδα τοῦ Ἀγαθοῦ	127
III. Οἱ ἐπιστῆμες καί οἱ τέχνες	130
IV. Οἱ ἐπιστῆμες - τέχνες καί ἡ τριάδα τοῦ Ἀγαθοῦ	135
V. Τό ὄν	138
VI. Τό ὄν καί ἡ τριάδα τοῦ Ἀγαθοῦ	140
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Ἡ σύσταση τοῦ μεικτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ βίου	
I. Ἡ σύνθεση κι ἡ σύμμιξη	146
II. Τό μείγμα κι ἡ ψυχὴ	149
III. Ἡ μαθηματικὴ ὀργάνωση τοῦ μείγματος	152
IV. Τό μείγμα κι οἱ βαθμοὶ τῆς γνώσεως. Τό σύμπαν τοῦ μεικτοῦ	155
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Τό Ἀγαθόν	
I. Ἡ κατ' ἐξοχὴν Αἰτία	160
II. Ἡ ὑπερτάτη «γένεσις εἰς οὐσίαν»	163
III. Τό ὑπέρτατο μεικτό τοῦ ἀγαθοῦ	165
IV. Ἰδεατοὶ ἀριθμοὶ καί ἰδεατὰ σχήματα στὸν «Φίληβο»	170
V. Τό σύμπαν τοῦ Ἀγαθοῦ	172
VI. Ἡ τελικὴ κλίμακα τῶν ἀγαθῶν	174
VII. Ἀναλογία	178
Γενικὸ συμπέρασμα	181
ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ — ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	188
ΣΧΟΛΙΑ	338
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	345
ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ	371

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ἔννοια τοῦ μείγματος
καί τῶν ἐνδιαμέσων

Θά μελετήσωμε στὸν Φίληβο, πού εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους τῆς τελευταίας περιόδου (πιθανώτατα ὁ προτελευταῖος ἢ κι' ὁ ὀλωσιόλου τελευταῖος πρὶν τοὺς *Νόμους*, καί ὅπως ὅποτε προγενέστερος τοῦ *Παρμενίδη* καί τοῦ *Σοφιστῆ*), τό ὄντολογικὸ πρόβλημα τῶν μεικτῶν καί τῆς σύνθεσής των, μέ τὴν ἐλπίδα ν' ἀνακαλύψωμε τὴν ἐσωτερικὴ δομὴ τοῦ ὄντος καί τῶν ἰδεῶν στὸν Πλάτωνα. Ὁ Φίληβος περιστρέφεται γύρω ἀπὸ τὴν συζήτηση τοῦ Σωκράτη μέ τὸν Φίληβο, γιὰ νὰ καθορισθῇ ποιὸς εἶναι ὁ πραγματικὰ ἀγαθὸς βίος γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ὁ Σωκράτης ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι «τό φρονεῖν καί τό νοεῖν καί μεμνησθαι καί τὰ τούτων αὐ συγγενῆ, δόξαν τε ὀρθὴν καί ἀληθεῖς λογισμούς», ἐνῶ ἀντίθετα γιὰ τὸν Φίληβο εἶναι τό «χαίρειν», ἡ ἡδονὴ καί ἡ «τέρψις», «καί ὅσα τοῦ γένους ἐστὶ τούτου σύμφωνα» (II B).

Καθὼς ὁ Φίληβος ἤδη ἀδυνατεῖ νὰ συνεχίσῃ τὴ συζήτηση, θά ἀναλάβῃ τὴν ὑπεράσπιση τῆς ἀποψῆς του ὁ Πρώταρχος.

*
*

Ἄς παρατηρήσωμε πρῶτ' ἀπ' ὅλα ὅτι, ἀπ' τὴν ἀρχὴ τοῦ διαλόγου, βρισκόμαστε μπροστὰ σέ δύο στοιχεῖα ἐντελῶς διαφορετικά τό ἓνα ἀπ' τ' ἄλλο, τουλάχιστον ἐκ πρώτης ὄψεως: τό αἰσθητό καί τό νοητό στοιχεῖο. Τό γεγονός αὐτό εἶναι σημαντικώτατο, ἐπειδὴ, ὅπως θά διαπιστώσωμε ἀργότερα, πρό-

κειται νά πραγματοποιηθῇ ἀκριβῶς ὁ σύνδεσμος μεταξύ τῶν δύο αὐτῶν ἀντιθέτων, «χαίρειν» καί «φρονεῖν», οὕτως ὥστε νά ἐναρμονισθοῦν οἱ δύο αὐτοὶ κόσμοι, οἱ ὅποιοι στήν πρώτη φάση τοῦ συστήματος - καί ἰδίως στοὺς λεγόμενους σωκρατικούς διαλόγους - φαίνονταν ἀσυμβίβαστοι.

Μέ ἄλλα λόγια βρισκόμαστε, ἀπ' τή μιά μεριά, μπρός στήν ἀπόλυτη ἀκίνησία - ἀμεταβλησία τοῦ νοητοῦ "Οντος, καί, ἀπό τήν ἄλλη, μπρός στήν ἀέναη κινητικότητα - ροϊκότητα τοῦ αἰσθητοῦ. Ἡ πρώτη ἐρώτηση πού τίθεται εἶναι φυσικά: πρέπει ἄραγε νά ἀφεθοῦμε σ' αὐτήν τή διηνεκῇ ροή τοῦ αἰσθητοῦ γίνεσθαι, ἢ ἀντιθέτως νά καταφύγωμε στή σταθερότητα τῆς ἀναλλοίωτης Οὐσίας;

Αὐτή εἶναι ἀκριβῶς ἡ πρώτη στάση τοῦ Σωκράτη, ἡ στάση του στήν ἀρχή τοῦ διαλόγου. Ἀλλά μόλις ἡ συζήτηση ἀρχίσει νά προχωρή, ὁ ἴδιος ὁ Σωκράτης θά προτείνει μιά ἄλλη (τήν ἀληθινή λύση, πού ἀποτελεῖ ἀκριβῶς τό ἀντικείμενο αὐτῆς τῆς μελέτης). Δέν λέει ὁ ἴδιος: «Τί δ' ἂν ἄλλη τις κρείττων τούτων φανῇ; μὴν οὐκ, ἂν μὲν ἡδονῇ μᾶλλον φαίνεται συγγενῆς, ἡττώμεθα μὲν ἀμφοτέρω τοῦ ταῦτα ἔχοντος βεβαίως βίου, κρατεῖ δέ ὁ τῆς ἡδονῆς τόν τῆς φρονήσεως;» «Ἄν δέ γε φρονήσῃ, νικᾷ μὲν φρόνησις τήν ἡδονήν, ἡ δέ ἡττᾶται;» (11 Ε/12Α). Ἀπό τά λόγια αὐτά συνάγουμε ὅτι ὁ Σωκράτης ἔχει ὑπ' ὄψη του αὐτή τήν ἄλλην «ἔξιν ψυχῆς καί διάθεσιν» («δυναμένην ἀνθρώποις πᾶσι τόν βίον εὐδαίμονα παρέχειν»), ἀπ' τήν ἀρχή κιόλας τοῦ διαλόγου, ἀλλά δέν τήν προτείνει εὐθύς γιά νά δώσῃ ἔναυσμα στή συζήτηση, ἀντιτάσσοντας μέ τρόπο ἀπότομο τήν ἡδονή στή νόηση. Θά ἦταν, πράγματι, ἀπίθανο μιά τόσο μεγάλη διαλεκτική συζήτηση (πάνω στή μείξη καί τά μεικτά) νά στήθηκε καί ν' ἀναπτύχθηκε, σ' ὅλες τῆς τίς λεπτομέρειες, πάνω σέ μιά τυχαία ἰδέα. Θά μπορούσαμε, λοιπόν, νά ἰσχυρισθοῦμε ὅτι ἡ ἀποψη τοῦ Σωκράτη εἶναι εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὑπέρ τῆς μεικτῆς ζωῆς, καί ὅτι ὁ πρῶτος του ἰσχυρισμός δέν εἶναι παρά μιά ὀριακή περίπτωση, ὅπως θά λέγαμε σέ μαθηματική ὁρολογία...

Ἡ συζήτηση ἀρχίζει στά καλά μέ τό μεγάλο πρόβλημα τοῦ ἐνός καί τῶν πολλῶν. Ὁ Σωκράτης μόλις πρό ὀλίγου ἀκόμα θεώρησε τή φύση τῆς ἡδονῆς, ἐπειδὴ ἀπ' αὐτήν ἀκριβῶς τή θεώρηση θά ξεκινήσῃ ἡ ἐρευνα. Εἶναι σάν ἓνας πρόλογος στήν καθοριστική μελέτη τῶν διαφορῶν εἰδῶν τῆς ἡδονῆς καί τοῦ καθορισμοῦ τῶν καθαρῶν ἡδονῶν. Ἀλλά γι' αὐτό θά πρέπει νά διαιρεθῇ ἡ ἡδονή, πού εἶναι μία, στά διάφορα τῆς εἶδος, μέ ἄλλα

λόγια νά θεωρηθῇ σάν πολλαπλότητα¹. Νᾶμαστε, λοιπόν, μπροστά στό ἀκανθῶδες πρόβλημα τοῦ Ἐνός καί τῶν πολλῶν...

Τό πρόβλημα αὐτό παρουσιάζει στόν Πλάτωνα δύο φάσεις: ἡ πρώτη εἶναι ἡ τῶν σωκρατικῶν λεγομένων διαλόγων, ὅπου ἡ προσοχή στρέφεται πρὸς τόν ὀρισμό, τήν ἔννοια, τήν ἐνότητα².

Εἶναι ἡ φάση τῆς «συναγωγῆς» καί τῆς «συνόψεως», ἡ φάση τῆς ἀνόδου πρὸς τό "Ον καί πρὸς τό Ἔνα. Ὁ Πλάτων λέει γιά τόν φιλόσοφο ὅτι εἶναι «συνοπτικός»³. Χάρις ἀκριβῶς σ' αὐτή τήν ἱκανότητα κυριαρχεῖ τήν πολλαπλότητα, ὑποτάσσοντάς την στόν ζυγὸ τοῦ Ἐνός⁴. Εἶναι ἡ πρώτη λειτουργική φάση τῆς διαλεκτικῆς, ἡ ὁποία, ὅπως λέει ὁ G. Rodier, «συνίσταται στή βαθμιαία ἀνύψωση - χάρη στήν γενίκευση - μέχρι τοῦ υπερτάτου γένους ("Οντος, Ἐνός ἢ Ἀγαθοῦ), τοῦ ὁποίου ἡ οὐσία συνεπάγεται τήν ὑπαρξήν». «Ἡ διαλεκτική ὑψώνεται πρῶτα ὡς τήν καθολική ἀρχή τῶν πραγμάτων... «ὁ λόγος... τῇ τοῦ διαλέγεσθαι δυνάμει τὰς ὑποθέσεις ποιούμενος οὐκ ἀρχάς, ἀλλὰ τῷ ὄντι ὑποθέσεις οἷον τε ἐπιβάσεις τε καί ὁρμάς ἵνα μέχρι τοῦ ἀνυποθέτου ἐπὶ τήν τοῦ παντός ἀρχήν ἰών, ἀψάμενος αὐτῆς...»

«Εἶναι ἡ ἀνιούσα διαλεκτική, ἡ συναγωγή, πού συνίσταται στό νά ἀνέλθωμε ἀπὸ Ἰδέα σέ Ἰδέα ἕως τό «ἀνυπόθετον», πού θά χρησιμεύσῃ ὡς ἀρχή γιά τή δεύτερη διαλεκτική φάση»⁵.

Ὁ τελικός σκοπὸς αὐτῆς τῆς ἀνόδου εἶναι τό Ἀγαθόν, πού μᾶς περιγράφει τό 6ο βιβλίο τῆς *Πολιτείας*: «Τόν ἥλιον τοῖς ὀρωμένοις οὐ μόνον, οἶμαι, τήν τοῦ ὀρᾶσθαι δύναμιν παρέχειν φῆσεις, ἀλλὰ καί τήν γένεσιν καί αὔξην καί τροφήν, οὐ γένεσιν αὐτόν ὄντα» - «Καί τοῖς γινωσκομένοις τοῖνυν μὴ μόνον τό γινώσκεσθαι φάναι ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ παρῆναι, ἀλλὰ καί τό εἶναι τε καί τήν οὐσίαν ὑπ' ἐκεῖνον αὐτοῖς προσεῖναι, οὐκ οὐσίας ὄντος τοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλ' ἔτι ἐπέκεινα τῆς οὐσίας πρεσβεῖα καί δυνάμει ὑπερέχοντος»⁶.

1. «Ἔστι γάρ, ἀκούειν μὲν οὕτως ἀπλῶς, ἔν τι, μορφᾶς δέ δήπου παντοίας εἴληφε καί τινα τρόπον ἀνομοίους ἀλλήλαις» (12 C).

2. Βλ. P. Janet: *Essai sur la dialectique de Platon*, σελ. 150 κ. ε.

3. *Πολιτεία*, 537 C: «ὁ μὲν διαλεκτικὸς συνοπτικός, ὁ δὲ μὴ οὐ».

4. Βλ. *Μένων*, 100 B, τό τυπικὸ παράδειγμα τοῦ ὀρισμοῦ τῆς ἀρετῆς («αὐτὸ καθ' αὐτὸ ζητεῖν τί ποτ' ἐστὶν ἀρετὴ»). Καί στόν *Θεαίτητο*, 146 E, τοῦ ὀρισμοῦ τῆς ἐπιστήμης: «ἐπιστήμην αὐτὸ ὅτι ποτ' ἐστίν».

5. Βλ. *Etudes de Philosophie Grecque: Les Mathématiques et la Dialectique*, p. 45.

Ἐπίσης τοῦ ἰδίου: *Etudes de Philosophie Grecque: sur l' évolution de la Dialectique de Platon*, p. 56.

6. Βλ. *Πολιτεία*, 509 B

Μπορούμε νά βρούμε σ' όλους τούς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος ἐκφράσεις πού περιγράφουν τό ἀμετάβλητο, αἰώνιο ὑπέρ-
"Ὀν πού συλλαμβάνομε χάρη σ' αὐτήν τήν ἀνοδοῦ!...

↑ Ἰδέα τῶν Ἰδεῶν = τό Ἀγαθόν
+ Ἰδέες
+ Μαθηματικά
+ Αἰσθητά

Ἀλλά ἡ Διαλεκτική συνεπάγεται μιὰ δευτέρη φάση, τήν κάθοδο καί τήν ὀρθολογική ὁργάνωση τοῦ αἰσθητοῦ, τοῦ γίνεσθαι. Ἡδὴ στήν *Πολιτεία* ἐλέγχθη ἀπερίφραστα ὅτι ὁ φιλόσοφος, ἔχοντας θεαθῇ τό "Ὀν καί αὐτό πού εἶναι ὅ,τι φεγγερώτερο στό "Ὀν, τό Ἀγαθόν⁸, ὀφείλει νά ξανακατέβῃ στή σπηλιά γιά νά ὁργανώσει τίς σκιές τοῦ γήινου βίου⁹.

Καί στόν *Φαῖδρο*, πού ἔρχεται μετὰ τήν *Πολιτεία*, ὁ Σωκράτης λέει ὅτι δέν ὑπάρχουν παρά δύο μόνον τρόποι γιά νά προβῇ κανεῖς. Ὁ πρῶτος: «εἰς μίαν τε ἰδέαν συνορῶντα, ἄγειν τά πολλαχῇ διεσπαρμένα, ἵνα, ἕκαστον ὀρίζομενος, δῆλον ποιῇ περί οὗ ἂν αἰεὶ διδάσκειν»... (265 D).

Καί ὁ δεύτερος: «κατ' εἶδη δύνασθαι διατέμνειν κατ' ἄρθρα ἢ πέφυκεν, καί μὴ ἐπιχειρεῖν καταγνῶναι μέρος μηδέν, κακοῦ μαγεύρου τρόπον χρώμενον»¹⁰.

Καί πῶς μακρὰ: «πρίν ἂν τις τό τε ἀληθές ἐκάστων εἰδῇ περί ὧν λέγει ἢ γράφει κατ' αὐτό τε πᾶν ὀρίζεσθαι δυνατός γένηται ὀρισάμενός τε, πάλιν κατ' εἶδη μέχρι τοῦ ἀτμήτου τέμνειν ἐπιστηθῇ»¹¹.

Ὅπως λέει ὁ Rodier, «παράγομε ὀρθολογικά, χάρη στήν ἀρχή πού ἀνακαλύψαμε, τήν κάθε Ἰδέα». Ἡ διαίρεση παρουσιάζεται ἐδῶ σάν τήν σημαντικώτερη ἀπό τίς δύο στιγμές τῆς

7. Βλ. *Πολιτεία*, 507 B. *Φαῖδρος*, 247 D/E. *Πολιτικός*, 269 D. *Τίμαιος*, 28 A. Γιά τόν ὄρο «σύνοψις», βλ. *Πολιτεία*, 537 C, *Φαῖδρος*, 266 B, *Νόμοι*, XII, 965 B.

8. Βλ. *Πολιτεία*, 518 C: «καί τοῦ ὄντος τό φανότατον».

9. *Πολιτεία*, 520 C, 540 B: «ἰδόντας τό ἀγαθόν αὐτό παραδείγματι χρωμένους ἐκείνῳ, καί πόλιν καί ἰδιώτας καί ἑαυτοὺς κοσμεῖν τόν ἐπίλοιπον βίον ἐν μέρει ἐκάστους».

10. *Φαῖδρος*, 265 E, *Πολιτικός*, 287 C («ἱερεῖον»): «Οἷσθ' οὖν ὅτι χαλεπὸν αὐτάς τεμεῖν δίχα, τό δ' αἷτιον, ὥς οἶμαι, προιοῦσιν οὐχ ἥττον ἔσται καταφανές. Οὐκοῦν χρὴ δρᾶν οὕτως». «Κατὰ μέλη τοίνυν αὐτάς οἷον ἱερεῖον διαιρώμεθα, ἐπειδὴ δίχα ἀδυνατοῦμεν».

11. Βλ. *Φαῖδρος*, 277 B. *Πολιτικός*, 287 C: «Δεῖ γάρ εἰς τόν ἐγγύτατα ὅτι μάλιστα τέμνειν ἀριθμὸν αἰεὶ. *Φίληβος*, 16 D: «μετὰ μίαν (ιδέαν) δύο, εἴπως εἰσί, σκοπεῖν, εἰ δὲ μὴ τρεῖς ἢ τινα ἄλλον ἀριθμὸν».

διαλεκτικῆς καί τῇ μόνῃ πού εἶναι ἀληθινὰ ὀρθολογική»¹².

Πρόκειται, λοιπόν, σ' αὐτὴ τῇ δευτέρῃ φάσει τῆς διαλεκτικῆς, γιά μιὰ ὀρθολογική ἀναδόμηση τῶν Ἰδεῶν¹³.

Βλέπομε ἔτσι ὅτι, μετὰ πού ἐξαλείψαμε τήν πολλαπλότητα πρὸς χάρη τοῦ ἐνιαίου, θά πρέπει νά τήν ἀνασυστήσωμε, ἀλλὰ αὐτὴ τῇ φορᾷ κατὰ τρόπο ὀρθολογικό. Ὁ Πλάτων μᾶς λέει πὺς πρέπει ν' ἀκολουθοῦμε τίς φυσικὲς διαρθρώσεις¹⁴, ἂν θέλωμε νά εἴμαστε καλοὶ διαλεκτικοί. Ὅμως, γι' αὐτόν, οἱ πραγματικὲς κι οἱ λογικὲς ἀρθρώσεις τοῦ ὑπαρκτοῦ συμπίπτουν καί ταυτίζονται¹⁵.

Αὐτὴ ἡ δευτέρη διαλεκτικὴ φάση εἶναι γνωστὴ μέ τό ὄνομα τῆς διαίρεσης καί διχοτομίας¹⁶, πού εὐρύτατα χρησιμοποιοῦν διάλογοι ὅπως ὁ *Σοφιστής*, ὁ *Πολιτικός* καί ὁ *Φίληβος*.

Μ' αὐτὴ τῇ νέᾳ ὁψή τῆς διαλεκτικῆς, ἐμφανίζεται ἐπὶ σκηνῆς ἡ τεχνικὴ τῆς σχέσης καί τῆς διαφοροποίησης-διαίρεσης - διχοτομίας¹⁷.

Ἡ ἐννοία τῶν ἐνδιαμέσων, κεφαλαιώδους σημασίας, ὅσον ἀφορᾷ τήν πλατωνικὴν φιλοσοφία, ἐμφανίζεται ἤδη: τὰ ἐνδιάμεσα (ἢ «μεταξύ») ἀποτελοῦν, ὅπως λέει ὁ L. Robin, μιὰ γέφυρα ἀνάμεσα στό ἄπειρο καί τό Ἀγαθό.

Βρισκόμαστε κιόλας στήν καρδιά τῆς ὄντολογικῆς ἱεραρχίας, πού εἶναι μιὰ λογικὴ ἱεραρχία καί ταυτόχρονα μιὰ ἱεραρχία ἀξιών¹⁸.

12. Βλ. *Τὰ Μαθηματικά καί ἡ Διαλεκτικὴ* (Μελέτες πάνω στήν Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία), σελ. 45.

13. Βλ. *Πολιτεία*, 511 B: «Ἵνα μέχρι τοῦ ἀνυποθέτου ἐπὶ τήν τοῦ παντός ἀρχήν ἰὼν ἀψάμενος αὐτῆς, πάλιν αὐ ἐχόμενος τῶν ἐκείνης ἐχομένων οὕτως ἐπὶ τελευτῇ καταβαίνει, αἰσθητῶ παντάπασιν οὐδενὶ προσχρώμενος, ἀλλ' εἰδῶσιν αὐτοῖς δι' αὐτῶν εἰς αὐτά, καί τελευτᾷ εἰς εἶδη».

14. *Φαῖδρος*, 265 E.

15. Ὅπως λέει ὁ Σπινόζα (*Ἠθικὴ*, II μέρος, θεώρημα VII): «Ordo et connexio idearum idem est ac ordo et connexio rerum».

16. Βλ. Dies (*Notice du «Politique», XXIV*). *Φαῖδρος*, 265 C: «ὥσπερ δὲ σώματος ἐξ ἐνός διπλᾶ καὶ ὁμώνυμα πέφυκε, σκαιά, τὰ δὲ δεξιὰ κληθέντα...».

17. «Διαίρεση καί διάκριση ἀποτελοῦν μεθοδολογικὲς ἐκφράσεις μιᾶς θεωρίας πού ἀντιλαμβάνεται τήν Πραγματικότητα σάν τήν ἱεραρχημένη συστηματοποίηση μιᾶς πολλαπλότητος, ἡ ὁποία κατ' αὐτόν τόν τρόπο, πράγματι, χαρακτηρίζεται καί προσδιορίζεται: μέ τήν διαφοροποίηση - διάκριση» (βλ. L. Robin: *La Pensée Hellénique: Classification des sciences*, (σ. 362).

18. Βλ. L. Robin: *Platon*, σελ. 161: «τό δογματικὸ συμπέρασμα τοῦ *Φιλήβου* συνδέεται μέ τό μεθοδολογικὸ μέρος τῆς ἀρχῆς (σ. 93 κ. ἐ.): τό συμπληρώνει, ἀποζητώντας ἐάν ὑπάρχη συμφωνία μεταξύ τῆς λογικῆς ἱεραρχίας καί τῆς ἱεραρχίας τῶν αἰσθητικῶν ἢ ἠθικῶν ἀξιών».

Ἄλλά εἶναι ἡ μελέτη τοῦ προβλήματος τοῦ Ἑνός καί τῶν πολλῶν¹⁹, πού ἔθεσε ὁ Σωκράτης ἀπ' τήν ἀρχή τοῦ διαλόγου, πού θά μᾶς ἐπιτρέψει, ἐμβαθύνοντας, νά αἰσθανθοῦμε ἐντονώτερα τήν ἀνάγκη τοῦ μείγματος καί τῶν «μεταξύ».

Ἄς ξαναγυρίσωμε λοιπόν σ' αὐτό τό πρόβλημα κι' ἄς προσπαθήσωμε νά φέρωμε στό φῶς τήν εὐφορη δυσχέρεια πού κρύβει.

Ἄν τό θέτη ὁ Σωκράτης, εἶναι γιά τήν περαιτέρω, ὅπως εἶπαμε, διερεύνηση καί τῆς ἡδονῆς (καί τῆ διαίρεσής της σέ ἡδονές πραγματικές κι' ἀναληθεῖς, καθαρές καί μή), καί τῆς φρόνησης καί νόησης²⁰.

Ἄλλά ὅ,τι τόν ἐνδαφέρει, πρὸς τό παρόν, δέν εἶναι ἡ αἰσθητή, ἀλλά ἡ νοητή ὄψη τοῦ προβλήματος. Ὅπως τό λέει ὁ ἴδιος: «Ὅταν δέ τις ἕνα ἀνθρωπινόν ἐπιχειρήσῃ τίθεσθαι καί βούν ἕνα καί τό καλόν ἕν καί τό ἀγαθόν ἕν, περί τούτων τῶν ἐνάδων καί τῶν τοιούτων ἡ πολλή σπουδή μετά διαιρέσεως ἀμφισβήτησις γίγνεται»²¹. Ἡ παρατήρηση αὐτή μᾶς θυμίζει τίς δυσκολίες τοῦ *Παρμενίδη*, ὅπου δέν πρόκειται πιά γιά τήν ἐνότητα καί τήν πολλαπλότητα στήν σφαῖρα τοῦ αἰσθητοῦ, ἀλλά τοῦ νοητοῦ, τοῦ κόσμου τῶν Ἰδεῶν:

«Εἰ μὲν γάρ αὐτά τά ὅμοιά τις ἀπέφαινε ἀνόμοια γιγνόμενα ἢ τά ἀνόμοια ὅμοια, τέρας ἂν οἶμαι ἦν»²². «Εἰ δέ τά τούτων μετέχοντα ἀμφοτέρων ἀμφοτέρα ἀποφαίνει πεπονθότα, οὐδέν ἔμοιγε, ὦ

19. Γιά τό ἕνα καί τά πολλά, βλ. *Πολιτεία*, 524 Ε, 525 Ε. *Παρμενίδης*, 129 Β, 144 Ε.

20. Ὅπως λέει ὁ Diès: «Γιά νά μάθωμε ποιό ἀπό τά δύο, ἡ ἡδονή ἢ ἡ νόηση, ἔχει τό δικαίωμα στό δεύτερο βραβεῖο, θά πρέπει νά ἐπανεέλθωμε στή διαίρεση τοῦ Ἑνός σέ πολλά - σέ ἀπειράριθμα - ἀλλά διευρύνοντας τή διαίρεση αὐτή. Θά διακρίνωμε λοιπόν τήν ἀπροσδιοριστία ἢ καθαρῇ ἀπειρότητα (πού εἶναι τό ἄπειρο), τό προσδιορίζον, πού εἶναι τό πέρας, τό προσδιορισμένο-περιορισμένο-ἀποπερατωμένο, πού προκύπτει ἀπό τό μείγμα τῶν (τό μεικτό), καί τέλος τό αἶτιο αὐτοῦ τοῦ μείγματος καί αὐτῆς τῆς γένεσης (τήν «αἰτίαν»). (*Notice du «Philèbe»*, σελ. XI).

21. *Φίληβος*, 15 Α, 15 Β/С. Ὁ Taylor, πού βλέπει τό πρόβλημα ὑπό τό φῶς τῶν ἀντινομῶν τοῦ *Παρμενίδη*, γράφει: «Ὅταν ἐπιχειροῦμε νά σκεφθοῦμε ἕνα «ὄν ἕν», εἶναι σάν νά τείνωμε εἴτε ν' ἀπαρνηθοῦμε τήν ἐνότητα, γιά νά διατηρήσωμε τήν πραγματικότητά του, εἴτε ν' ἀπαρνηθοῦμε τήν πραγματικότητα, γιά νά σώσωμε τήν ἐνότητά του. Ἐτσι ἐννοεῖ ὁ Burnet τίς δύο αὐτές λέξεις (*Greek Philosophy*, Part. I. 326, σημ. 2)». (Taylor: *Plato, the man and his work*, σελ. 411). βλ. *Φίληβος*, 15 Β: «μονάδας ὑπολαμβάνειν ἀληθῶς οὐσας».

22. *Παρμενίδης*, 129 Β.

Ζήνων, ἄτοπον δοκεῖ, οὐδέ γε εἰ ἐν ἅπαντα ἀποφαίνει τις τῷ μετέχειν τοῦ ἑνός καί ταῦτά ταῦτα πολλά τῷ πλήθους αὐ μετέχειν. Ἄλλ' εἰ δ' ἔστιν ἕν, αὐτό τοῦτο πολλά ἀποδείξει καί αὐ τά πολλά²³ δὴ ἕν, τοῦτο ἤδη θαυμάσομαι. Καί περί τῶν ἄλλων ἀπάντων ὡσαύτως, εἰ μὲν αὐτά τά γένη τε καί εἶδη ἐν αὐτοῖς ἀποφαίνοι τάναντία ταῦτα πάθη πάσχοντα, ἄξιον θαυμάζειν».

Ἐδῶ ἀκριβῶς ἡ ἐννοια τοῦ μείγματος ἀρχίζει ν' ἀποσαφηνίζεται. Ὅπως πάντα μᾶς λέει, πράγματι, ὁ Σωκράτης:

«Ἐάν δέ τις ὦν νυνδὴ ἐγὼ ἔλεγον πρῶτον μὲν διαιρητὰ χωρίς αὐτά καθ' αὐτά τά εἶδη, οἷον ὁμοιότητά τε καί ἀνομοιότητα καί πλῆθος καί τό ἕν καί στάσιν καί κίνησιν καί πάντα τά τοιαῦτα, εἴτα ἐν ἑαυτοῖς ταῦτα δυνάμενα συγκεράνυσθαι καί διακρίνεσθαι ἀποφαίνῃ, ἀγαίμην ἂν ἔγωγ', ἔφη, θαυμαστῶς, ὦ Ζήνων»²⁴.

Πρόκειται ἤδη γιά τό πρόβλημα τῆς ἐπικοινωνίας καί τῆς σύμμειξης τῶν ὄντολογικῶν γενῶν, πού, μέ τρόπο ὀριστικό, θά ἐπιλυθῇ στόν *Σοφιστή*: τῆς σύμμειξης καί ἐπικοινωνίας τοῦ ὄντος, τοῦ Ταυτοῦ καί τοῦ Θάτερου, πού μέ τήν προσθήκη τῶν δύο ἄλλων μεγάλων εἰδῶν, τῆς Στάσεως καί τῆς Κινήσεως, θά ἀπαιτήσῃ τήν ἐμφάνιση τοῦ μή ὄντος στοὺς κόλπους τῆς παντελοῦς Οὐσίας...

Ὁ διαλεκτικός ξένος τῆς Ἑλέας μᾶς δείχνει ὅτι ἅπαξ καί τεθῇ μιὰ Ἰδέα, ταυτόχρονα τίθεται ἀναπόφευκτα καί τό μή ὄν της. Κι' αὐτό ὄχι μόνον γιά τά τέσσερα γένη: Κίνησις, Στάσις, Ταυτόν καί Θάτερον, ἀλλά ἐπίσης καί γιά τό ἴδιο τό ὄν. Ἐνῶ τό ὄν εἶναι παντοῦ, σέ ποσότητα περιορισμένη, τό μή ὄν, πού ἀναφύεται κάθε φορά ἀντιμέτωπο, εἶναι ἀναρίθμητο. Ὑπάρχει συγγένεια μεταξύ τῶν διαφόρων γενῶν, χάρη στή σύμπλεξη τοῦ ὄντος καί τοῦ μή ὄντος, πού κυκλοφορεῖ χωρίς ἐξαίρεση καί μέσ στά πέντε γένη.

Κατ' αὐτόν τόν τρόπο ἕνα εἶδος ἐπικοινωνίας - πρόσμειξης ἀναμφισβήτητα ἐπιτελεῖται μεταξύ τῶν. Ὅπως ἀπερίφραστα τό τονίζει ὁ *Σοφιστής*: «συμμείγνυται τε ἀλλήλοις τά γένη καί τό τε ὄν καί θάτερον διά πάντων καί δι' ἀλλήλων διεληλυθότες»²⁵.

Τά εἶδη, οἱ μορφές μποροῦν νά ἐπικοινωνήσουν καί νά ἀναμειχθοῦν, ὄχι ὅμως μέ ὅποιοδήποτε τρόπο. Ἀδυνατοῦν νά συντεθοῦν καί νά συνδυασθοῦν εἰκῇ καί ὡς ἔτυχε, ἀλλά, ὅπως

23. *Παρμενίδης*, 129 Β/С.

24. *Παρμενίδης*, 129 D/E.

25. *Σοφιστής*, 259 Α.

συμβαίνει ακριβώς και με τα γράμματα του αλφαβήτου, σύμφωνα με όρισμένους κανόνες. Και όπως ακριβώς αυτοί οι κανόνες αποτελούν, στην περίπτωση των γραμμάτων, την τέχνη της γραμματικής, το ίδιο και οι κανόνες που διέπουν τον συνδυασμό των διαφόρων μορφών, συνιστούν την τέχνη της Διαλεκτικής. Καλός διαλεκτικός είναι μόνον αυτός που γνωρίζει τους νόμους της συνθέσεως των Ίδεων, αυτός που ακολουθεί τις φυσικές αρθρώσεις του κάθε ύπαρκτου, και που σέβεται και διακρίνει τα ενδιάμεσά τους· αυτός, όπως λέει ο Φίληβος, δεν θέτει ούτε το «ένα πιο γρήγορα ή πιο αργά απ' ό,τι θα έπρεπε», ούτε, «μετά το Ένα, άμέσως το άπειρο»²⁶. Έδω έγκειται η τεράστια διαφορά που χωρίζει τον διαλεκτικό τρόπο από τον έριστικό, όπως παραστατικά το δείχνει ο Εϋθύδημος.

Κι' είμαστε σύμφωνοι με τον Diès²⁷ ότι αυτό δεν σημαίνει πώς, σύμφωνα με τη διαλεκτική αυτή, εγκαταλείπεται ή θυσιάζεται ή αμεταβλησία των Ίδεων. Όχι, οι Ίδέες παραμένουν αμετάβλητες, αναλλοίωτες, όσον αφορά την ουσία τους. Έπικοινωνούν, συντίθενται και αναμειγνύονται μεταξύ τους, κι' αυτό είναι όλο. «Η έπικοινωνία», παρατηρεί ο Diès²⁸, «επιτρέπει την εξήγηση του γίνεσθαι, διασώζοντας ταυτόχρονα τον ρόλο των ενδιάμεσων, καθώς και την αμετάβλητη ταυτότητα των Ίδεων».

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι το πρόβλημα του Ένός και των πολλών, που είναι ο θεμέλιος λίθος όλόκληρης της διαλεκτικής²⁹, μάς οδηγεί στο πρόβλημα της συνθέσεως, της μείξεως και των ενδιάμεσων. Έχοντας θέσει, χάρη στη σύνοψη, τις Ίδέες ως πραγματικές καθολικές και αμετάβλητες, ο Πλάτων εξέτασε εν συνεχεία το πρόβλημα της σχέσεως αυτών των όντοτήτων μεταξύ τους. Απέδειξε, στον Σοφιστή, ότι μετέχουν του μή Όντος, και επομένως είναι όλες τους συνθέσεις, μείγματα του Όντος και του μή Όντος, του ταύτου και του θατέρου, του πέρατος και του άπειρου, του Ένός και των πολλών.

26. Φίληβος, 17 Α.

27. Βλ. Ό όρισμός του Όντος και η φύση των Ίδεων στον «Σοφιστή» του Πλάτωνος, σ. VI.

28. Ό ίδιο έργο, σ. VI.

29. Μια σύγκριση ενδελεχής, όχι μόνο των μεταγενεστέρων διαλόγων, αλλά και των ενδείξεων που μάς παρέχει ο Άριστοτέλης αναφορικά με τον τελευταίο πλατωνισμό, θα μάς έδειχνε τί έντονων στοιχασμών - πάνω στο αίώνιο πρόβλημα του Ένός και των πολλών - υπήρξε πηγή τό είδος αυτό του ισολογισμού των αντιφατικών απαιτήσεων της σκέψης» (γράφει ο Diès στον πρόλογο του Παρμενίδη, σ. 46).

Άλλά δεν άρκει αυτό μονάχα. Υπάρχει ανάγκη, όπως είπαμε, να σεβασθούμε τις αρθρώσεις και τα ενδιάμεσα. Έτσι, αφού (ή μέθοδος³⁰ που ακολουθεί ο Σωκράτης μάς τό δείχνει), «έξ ενός μόν και εκ πολλών όντων των αεί λεγομένων είναι, πέρας δέ και άπειρίαν εν αυτοίς ξύμφυτον έχόντων»... «δεΐν ούν ήμäs τούτων ούτω διακεκοσμημένων αεί μίαν ιδέαν περί παντός εκάστοτε θεμένους ζητεΐν - εύρήσειν γάρ ενούσαν - εάν ούν μεταλάβωμεν, μετά μίαν δύο, εί πως εισί, σκοπεΐν, εί δέ μή, τρεις ή τινα άλλον αριθμόν, και των έν εκείνων εκαστον πάλιν ώσαύτως, μέχρι περ άν τό κατ' άρχάς έν μή ότι έν και πολλά και άπειρά έστι μόνον ίδη τις, αλλά και όπόσα· την δέ του άπειρου ιδέαν προς τό πλήθος μή προσφέρειν πριν άν τις τον αριθμόν αυτού πάντα κατίδη τον μεταξύ του άπειρου τε και του ενός»³¹.

«Άλλά και όπόσα!» Όπως παρατηρεί ο Robin³², δεν πρέπει πράγματι να σφραγίσωμε την έσωτερική πολλαπλότητα αυτή με την ουσία του Άπειρου, πριν να συλλάβωμε τον αριθμό που κρύβει ή πολλαπλότης, δηλαδή όλα τα ενδιάμεσα που χωρίζουν την ένότητα της ουσίας από την άπειρότητα των ατόμων».

Αυτή ή έννοια των ενδιάμεσων, ή τόσο στενά συνδεδεμένη με την ιδέα του μείγματος, κατέχει κυρίαρχη θέση στην πλατωνική φιλοσοφία. Άρχισε, μάς λέει ο J. Souilhé³³, με την κοινή και λαϊκή ιδέα του «μεταξύ» και του «μηδέν άγαν», την τόσο χαρακτηριστική όσον αφορά τό ελληνικό πνεύμα, για να λεπτυνθ ή κι' εμπλουτισθ ή σιγά-σιγά με στοιχειά μαθηματικά, ούτως ώστε να καταστή τελικά ο θεμέλιος λίθος της θεωρίας του μείγματος στον Πλάτωνα.

Μπορούμε κιόλας να συναντήσωμε μέσα στους σωκρατικούς

30. Αυτής ακριβώς της διαλεκτικής όδου - μεθόδου ο Σωκράτης είναι ο αίώνιος έραστής, μεθόδου - όδου ή όποία πάρα πολλές φορές κιόλας του διέφυγε, αφήνοντάς τον χωρίς όδηγό, σέ άδιέξοδο (Φίληβος, 16 Β). Βλ. Φαΐδρος, 266 Β: «Τούτων δή έγωγε αυτός τε έραστής, ώ Φαΐδρε, των διαιρέσεων και συναγωγών, ίνα οίός τε εδ λέγειν τε και φρονεΐν. Εάν τέ τινα άλλον ήγήσωμαι δυνατόν είς έν και επί πολλά πεφυκός όράν, τούτον διώκω κατόπισθε» μετ' ίχνιον ώσπερ θεοίο». Και μέντοι και τους δυναμένους αυτό όράν, εί μόν όρθώς ή μή προσαγορεύω θεός οΐδεν, καλώς δέ ούν μέχρι τούδε διαλεκτικούς».

Η διαλεκτική αυτή μέθοδος είναι μία άληθινή δόσις θεών («θεών δόσις»). Για τις δόσεις-δωρεές των θεών, Βλ. Πολιτεία, 411 Ε. Πολιτικός, 274 Β/С. Πρωταγόρας, 320 Ε - 321 Α/В.

31. Φίληβος, 16 C/E.

32. Βλ. Η Έλληνική Σκέψη, σ. 258.

33. Βλ. La notion platonicienne d'intermédiaire, Paris, 1919 (σ. 9 κ. έπ.).

διαλόγους (όπου αυτό που κυριαρχεί, ωστόσο, είναι η αναζήτηση του όρισμού, ή «σύνοψις» και τάση προς τη μία και μόνη ιδέα) την έννοια του «μέσου»: Στόν *Πρωταγόρα*, λόγου χάρη, βλέπουμε τον Ίππια να προσπαθή να πραγματοποιήσει αυτό το «μέσον», ανάμεσα στα δύο έπακρα, που είναι ο Σωκράτης και ο Πρωταγόρας³⁴. Η ίδια έννοια του «μέσου» και του «μεταξύ» βρίσκεται και στον *Λύσι*³⁵ και στον *Ευθύδημο*³⁶.

Αλλά η ιδέα του ενδιάμεσου δεν αρχίζει να διευρύνεται παρά κυρίως με τον *Φαίδωνα*, όπου πρόκειται για το θέμα των αντιθέτων. Τα αντίθετα, που γεννιούνται από τ' αντίθετα, συνεπάγονται ανάμεσά τους ένα μέσο μεταξύ των δύο αντιθετικών κινήσεων³⁷. Το μέσο αυτό, διαδραματίζοντας ρόλο δεσμού, φέρνει σ' έπαφή τ' αντίθετα, πραγματοποιώντας ένα είδος επικοινωνίας και συνέχειας μεταξύ των.

Στο *Συμπόσιο* βλέπουμε τον Έρωτα να ορίζεται ως το μεταξύ ζευγών των αντιθέτων: μεταξύ της επιστήμης και της άγνοιας, μεταξύ των θνητών και των άθανάτων. «Και ούτε ως άθάνατος πέφυκεν ούτε ως θνητός· αλλά τότε μέν της αυτής ημέρας θάλλει τε και ζή, τότε δέ αποθνήσκει, πάλιν δέ αναβιώσκειται όταν εὐπορήσῃ διὰ τὴν τοῦ πατρὸς φύσιν· τὸ δὲ ποριζόμενον αἰεὶ ὑπεκρεῖ, ὥστε οὔτε ἀπορεῖ Ἐρως ποτὲ οὔτε πλουτεῖ. Σοφίας τε αὐ καὶ ἀμαθίας ἐν μέσῳ ἐστίν»³⁸.

Και στην ἐρώτηση του Σωκράτη: «τίνες οἱ φιλοσοφοῦντες, εἴ μήτε οἱ σοφοὶ μήτε οἱ ἀμαθεῖς;», ἡ Διοτίμα τοῦ ἀπαντᾷ: «οἱ μεταξύ τούτων ἀμφοτέρων, ὧν ἂν εἴη καὶ ὁ ἔρως. Ἔστι γάρ δὴ τῶν καλλίστων ἡ σοφία, ἔρως δ' ἐστὶν ἔρως περὶ τὸ καλόν, ὥστε ἀναγκαῖον ἔρωτα φιλόσοφον εἶναι, φιλόσοφον δὲ ὄντα, μεταξύ εἶναι σοφοῦ καὶ ἀμαθοῦς»³⁹.

Ὅπως μᾶς λέει ὁ L. Robin: «Μεταξύ τοῦ κόσμου αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀνωτέρου (ὅποιο κι' ἂν εἶναι τὸ ὄνομά του: περιοχὴ τῶν θεῶν, οὐρανὸς γεμᾶτος ἄστρα που κι' αὐτὰ εἶναι θεῖα, ἢ ἀκόμη κόσμος ὑπερουράνιος τῶν καθαρῶν Ἰδεῶν), μεταξύ τῶν δύο αὐτῶν κόσμων, ὁ Πλάτων ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἐνδιάμεσα γιὰ νὰ μὴ παραμένουν ἀπομονωμένοι ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο, χωρὶς ὥστόσο ἡ

καθαρότητα τοῦ κόσμου τοῦ ἀνωτέρου νὰ ὑφίσταται τὴν παραμικρὴ ἀλλοίωση. Ἀλλὰ αὐτὰ τὰ ἐνδιάμεσα ὀφείλουν νὰ εἶναι πολυάριθμα, οὕτως ὥστε ἡ σύνδεση τῶν δύο κόσμων νὰ μπορῇ νὰ πραγματοποιηθῇ ὡς καὶ στίς λεπτομέρειες ἀκόμη, ὅσο τοῦλάχιστον τὸ ἐπιτρέπει ἡ σύσταση τοῦ κάτω κόσμου, που εἶναι ἐκ φύσεως ἀνυπότακτη στὴν σταθερότητα καὶ τὴν τάξη»⁴⁰.

Στὴν *Πολιτεία* ἔχομε ἓνα χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ἐνδιάμεσου, ὄχι μονάχα μὲ τὸ πρόβλημα τῆς «δόξης», που εἶναι μεταξύ τῆς τέλει ἀγνοίας καὶ τῆς τέλει γνώσης⁴¹, ἀλλὰ κυρίως μὲ τὸν κόσμο τῶν μαθηματικῶν, κατώτερων νοητῶν ἐνδιάμεσων μεταξύ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου καὶ τῶν ἀνωτέρων νοητῶν που εἶναι οἱ Ἰδέες⁴².

Ἀλλὰ εἶναι στὸν *Φίληβο* ποὺ ἡ θεωρία τῶν «μεταξύ» παίρνει τὴν πλέον ἐναργὴ μορφή της, ἰδίως στὸ χωρίο 16 D/E, 17 A: Ὁ Σωκράτης μᾶς λέει ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐφαρμόζωμε στὴν πολλὰπλότητα τὸ σχῆμα τοῦ ἀπείρου, προτοῦ συλλάβωμε τὸν τελικὸ ἀριθμὸ της, ἀριθμὸ που κεῖται ἀνάμεσα στὸ ἓνα καὶ στὸ ἄπειρο: «τότε δ' ἤδη τὸ ἐν ἑκαστῶν τῶν πάντων εἰς τὸ ἄπειρον μεθέντα χαίρειν ἑᾶν» (*Φίληβος*, 16 E)⁴³.

Καὶ ὁ Σωκράτης φέρνει ἐδῶ, γιὰ νὰ ἀποσαφηνίσῃ τὴ σκέψη του, τὸ παράδειγμα τῶν γραμμάτων⁴⁴ καὶ τῆς φωνῆς (ἀπὸ μουσικῆς ἰδίως πλευρᾶς): «Φωνὴ μὲν ἡμῖν ἐστὶ που μία διὰ τοῦ στόματος ἰοῦσα, καὶ ἄπειρος αὐτὴ πληθεῖ, πάντων τε καὶ ἐκάστου» (*Φίληβος*, 17 B). «Καὶ οὐδὲν ἐτέρω γε τούτων ἐσμέν πω σοφοί, οὔτε ὅτι τὸ ἄπειρον αὐτῆς ἴσμεν οὐθ' ὅτι τὸ ἐν· ἀλλ' ὅτι πόσα τ' ἐστὶ

40. Βλ. L. Robin: (*La théorie platonicienne de l'Amour*, σ. 138): «Ὁ Ἔρως συγκαταλέγεται μεταξύ τῶν μεσολαβητῶν. Ὁ Ἔρως, που ἐνώνει τὰ ὄντα, ἐπιτελεῖ ἓνα εἶδος ἐπικοινωνίας μεταξύ τῆς γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ. Εἶναι μιὰ ἀέναα κινούμενη σχέση μεταξύ τοῦ μὴ ὄντος καὶ τοῦ ὄντος. Μολαταῦτα τὸ μὴ ὄν, που ὀφίσταται ἐντὸς του, εἶναι ἓνα σχετικὸ μὴ ὄν, που στὴν ἐνδειὰ του ὑπάρχει ἐπιθυμία καὶ τάση πρὸς τὸ ὄν».

41. *Πολιτεία*, 479 D.

42. *Πολιτεία*, 511 D: «μεταξύ τι δόξης τε καὶ νοῦ τὴν διάνοιαν οὖσαν». Γιὰ ἓνα ἄλλο ἀκόμη παράδειγμα ἐνδιάμεσου («μεταξύ»), βλ. *Πολιτεία*, IX, 583 C: «τὸ μὴτε χαίρειν μὴτε λυπεῖσθαι εἶναι τι... μεταξύ τούτων ἀμφοῖν ἐν μέσῳ ὃν ἡσυχίαν τινὰ περὶ ταῦτα τῆς ψυχῆς».

43. Ὅπως κάνει πρὸς τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ διαλόγου, κατὰ τὴν τελικὴ κατάταξη τῶν ἀγαθῶν: «Ἐκτὸ δ' ἐν γενεᾷ», φησὶν Ὁρφεύς, «καταπαύσατε κόσμον ἀοιδῆς»· ἀτὰρ κινδυνεύει καὶ ὁ ἡμέτερος λόγος ἐν ἑκτῇ καταπεπαυμένος εἶναι κρίσει». (*Φίληβος*, 66 C/D).

44. Τὸ παράδειγμα τῆς γραμματικῆς: βλ. *Πολιτεία*, 402 A, *Θεαίτητος*, 207 A, *Σοφιστής*, 253 A.

34. *Πρωταγόρας*, 337 E - 338 A. *Λύσις*, 216C—221C.

36. *Ευθύδημος*, 306 B.

37. *Φαίδων*, 71 B. 71 E (71 B: «μεταξύ... ἐναντίων... δύο γενέσεις... μείζονος γὰρ πράγματος καὶ ἐλάττονος μεταξύ αὐξήσεως καὶ φθίσεως»).

38. *Συμπόσιον*, 203 E.

39. *Συμπόσιον*, 204 B.

καί ὅποια, τοῦτ' ἔστι τό γραμματικόν⁴⁵ ἕκαστον ποιῶν ἡμῶν» (Φίληβος, 17 B). «Καί μήν καί τό μουσικόν⁴⁶ ὃ τυγχάνει ποιῶν, τοῦτ' ἔστι ταῦτόν» (Φίληβος, 17 B). «Φωνή μὲν που καί τό κατ' ἐκείνην τήν τέχνην ἐστί μία ἐν αὐτῇ» (Φίληβος, 17 C). «Δύο δέ θῶμεν, βαρὺ καί ὀξύ, καί τρίτον ὁμότονον» (Φίληβος, 17 C). «Ἄλλ' οὐπω σοφός ἂν εἴης τήν μουσικήν εἰδώς ταῦτα μόνα, μή δέ εἰδώς ὥς γ' ἔπος εἰπεῖν εἰς ταῦτα οὐδενός ἄξιός ἔσει» (Φίληβος, 17 C).

«Ἐπειδὴν λάβης τά διαστήματα ὅποσα ἐστί τὸν ἀριθμὸν τῆς φωνῆς ὀξύτητός τε πέρι καί βαρύτητος, καί ὅποια, καί τοὺς ὄρους τῶν διαστημάτων, καί τά ἐκ τούτων ὅσα συστήματα⁴⁷ γέγονεν, ἃ κατιδόντες οἱ πρόσθεν παρέδωσαν ἡμῖν τοῖς ἐπομένοις ἐκείνοις καλεῖν αὐτὰ ἁρμονίας⁴⁸, ἐν τε ταῖς κινήσεσιν αὐ τοῦ σώματος ἕτερα τοιαῦτα ἐνόντα πάθη γιγνόμενα, ἃ δὴ δι' ἀριθμῶν μετρηθέντα δεῖν αὐ φασι ρυθμούς καί μέτρα ἐπονομάζειν, καί ἅμα ἐννοεῖν ὡς οὕτω δεῖ περὶ παντός ἐνός καί πολλῶν σκοπεῖν· ὅταν γάρ αὐτά τε λάβης οὕτω, τότε ἐγένου σοφός, ὅταν τε ἄλλο τῶν ὄντων ἐν ὅτιον ταύτη σκοπούμενος ἔλῃς, οὕτως ἔμφρων περὶ τοῦτο γέγονας· τό δ' ἄπειρόν σε ἐκάστων καί ἐν ἐκάστοις πλῆθος ἄπειρον ἐκάστοτε ποιεῖ τοῦ φρονεῖν καί οὐκ ἐλλόγιμον οὐδ' ἐνἀριθμον, ἅτ' οὐκ εἰς ἀριθμὸν οὐδένα ἐν οὐδενί πώποτε ἀπιδόντα»⁴⁹.

Ἐν ὀλίγοις καί γιὰ νά ἀνακεφαλαιώσωμε ὅσα εἶδαμε ὥς τώρα, θά λέγαμε ὅτι οὔτε ἡ γνῶση τοῦ ἑνός μόνο, οὔτε τῆς ἄπειρης πολλαπλότητας δέν ἀρκεῖ γι' αὐτόν πού ἐπιτελεῖ ἔργο ἀληθινοῦ διαλεκτικοῦ⁵⁰. Μὲ ἄλλα λόγια, οὔτε τό ἀπόλυτο ἑνα

45. Βλ. Θεαίτητος, 203 B, Κρατύλος, 424 C.

46. Κατὰ βάθος ἡ διαλεκτική ἐπιτελεῖ τό αὐτό ἔργο ὅπως ἡ μουσική: «ἐνοποιεῖ τά διαστήματα», ὅπως λέει ἡ Πολιτεία, IV, 433 D: Μὲ ἄλλα λόγια, συμπληρώνει μὲ ἐνδιάμεσα κι' ἐναρμονίζει («ἁρμόττειν»), πραγματοποιώντας ἔτσι τὴ «συμφωνία». Τό ἴδιο κι' ἡ διαλεκτική ἔχει ὡς πρῶτιστο σκοπὸ τὴν «ὁμολογία» ἢ «συμφωνία» (βλ. Συμπόσιον, 187 B: «ἡ γὰρ ἁρμονία συμφωνία ἐστί, συμφωνία δέ ὁμολογία τις»). Ἡ σχέση, συνεπῶς, μεταξύ τῆς διαλεκτικῆς καί τῆς μουσικῆς εἶναι στενὴ καί καταλαβαίνομε γιὰ τὸν Φαῖδωνα (61 A) ἡ φιλοσοφία περιγράφεται ὡς ἡ ὑψίστη, ἡ μεγίστη μουσική.

47. Βλ. Λάχης, 189 B («ὁπόλογος»). Πολιτεία, IV, 433 D.

48. Περί «ρυθμῶν καί ἁρμονίας», βλ. Νόμοι, 672 E: «τό γε μήν κατὰ τὴν τοῦ σώματος κίνησιν ρυθμὸν μὲν κοινόν τῇ τῆς φωνῆς εἴχε κινήσει», κλπ. Συμπόσιον, 187 C/D. Γοργίας, 502 C. Πολιτεία, 397 B. Νόμοι, 655 A, 669 D.

49. Φίληβος, 17 C/E.

50. Ὁ Bury γράφει σχετικὰ μὲ τό ἑνα καί τά πολλά: «Θά ἔπρεπε ἐδῶ νά ὑπο-

τῶν ἑλεατῶν, οὔτε τό ἀπεριόριστο πολλαπλὸ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Ἡράκλειτου. Καί στή μιά περίπτωση, ὅπως καί στήν ἄλλη, κάθε ἐπιστήμη ἀποβαίνει ἀδύνατη. Τό ἐλεατικό ἑνα, λόγου χάρι, ἀκίνητο καί αἰώνια ἀκινητοποιημένο στήν οὐσία του, δέν ἐπιτρέπει κανένα χαρακτηρισμό, καθορισμό, ἢ κατηγορημα⁵¹, κανένα λόγο. Ἀπ' τό ἄλλο μέρος, ἡ διηνεκὴς κίνηση τῆς ἡρακλειτικῆς ἄπειρης πολλαπλότητας, ἐπιτρέποντας νά ποῦμε ὅ,τιδήποτε γιὰ ὅ,τιδήποτε, καταλήγει σέ μιά ἀπόλυτη σύγχυση, ὅπου τό κάθε τι χωρὶς διάκριση συμπλέκεται καί συμμειγνύται μὲ τό κάθε τι.

Πρέπει λοιπὸν νά κάνωμε τὴ σύνθεση, νά ἐπιτελέσωμε τὴ μείξη, νά ἐνστερνισθοῦμε δηλαδή καί τὴν κίνηση καί τὴν ἀκίνησις ταυτοχρόνως (ἀπὸ διαφορετικὲς σκοπιές, βεβαίως), καθιστώντας εὐκαμπτη καί εὐλόγιστη τὴν ἀρχὴ τῆς μὴ ἀντιφάσεως. Αὐτό ἀκριβῶς ἐπεχείρησαν καί ἐπέτυχαν διάλογοι ὅπως ὁ Σοφιστὴς κι' ὁ Παρμενίδης⁵². Ὅπως παρατηρεῖ ὁ B. Parain, στὸ ἔργο του Πραγματεία πάνω στὸν πλατωνικὸ λόγο (Essai sur le logos platonicien)⁵³, «ἡ διαλεκτικὴ αὐτὴ καταστρέφει ταυτόχρονα τὴ θεωρία τῶν ἡρακλειτικῶν πού κινοῦν τό πᾶν, τῶν ἑλεατῶν πού πρεσβεύουν τό ἀπόλυτα ἀκίνητο ἑνα, καί τέλος τῶν ἀσύνητων ἰδεαλιστῶν πού χωρίζουν ριζικὰ τὸν αἰσθητὸ κόσμον ἀπὸ τὸν ἰδεατό. Ὁ Παρμενίδης μᾶς ἔδειξε κιόλας τίς δυσκολίες τοῦ «χωρισμοῦ». Κατ' αὐτόν τὸν τρόπο εἵμαστε ἀναγκασμένοι νά διαλέξωμε ἑνα ἀπὸ τὰ δύο: ἢ νά καταδικάσωμε τὸν ἑαυτὸ μας στή σιγή... ἢ νά παραδεχθοῦμε ὅτι κάθε πρᾶγμα ἐπικοινωνεῖ ἀναμφισβήτητα ὅχι μονάχα μὲ τὴν ὑπαρξη, ἀλλὰ καί μὲ ἄλλες ὀντότητες ἀπειράριθμες ἐπίσης».

Τὰ εἶδη μποροῦν νά ἀναμειγνύωνται, ὑπάρχει μείξη καί σύνθεση τῶν νοητῶν Μορφῶν. Ἡ ἐπιστήμη αὐτῆς τῆς μείξεως

γραμμισθῇ ἡ ἀντίθεση ἀναφορικὰ μὲ τό ἑνα καί τά πολλά, μεταξύ τοῦ χωρίου I4 C/D καί τοῦ χωρίου τῆς Πολιτείας (VII, 523 A, 526 B), στὸ ὅποιο τό ἑνα καί τά πολλά δέν θεωροῦνται ὡς «δεδημευμένα» καί «παιδαριώδη», ἀλλὰ ὡς χρήσιμα προπαιδευτικὰ μέσα γιὰ τὴ «νόησιν». Βλ. Jackson: On the Philebus (Journal of Philosophy, X, 263) (Introduction, σ. XXXIV).

51. Βλ. Σοφιστὴς, 251 B/C: «ἀδύνατον τά τε πολλὰ ἐν καί τό ἐν πολλὰ εἶναι καί δῆπου χαίρουσιν οὐκ ἐὼντες ἀγαθὸν λέγειν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν μὲν ἀγαθὸν ἀγαθόν, τὸν δὲ ἄνθρωπον ἄνθρωπον».

52. Τό βλέπομε καθαρά στή δεύτερη ὑπόθεση αὐτοῦ τοῦ διαλόγου, ὅπου πρέπει νά συμμείξωμε τό ἑνα καί τό ἑνα, γιὰ νά καταστή δυνατὸν νά διατυπώσωμε κατηγορήματα.

53. Σελ. 154.

ονομάζεται Διαλεκτική⁵⁴.

Ἰδού τί μᾶς διδάσκει, κατά πρῶτο λόγο, ὁ Σοφιστής: «Τί δ'; ἐπειδή καί τὰ γένη πρὸς ἄλληλα κατὰ ταῦτά μείξεως ἔχειν ὡμολογήκαμεν, ἄρ' οὐ μετ' ἐπιστήμης τινὸς ἀναγκαῖον διὰ τῶν λόγων πορεύεσθαι τὸν ὁρθῶς μέλλοντα δεῖξιν ποῖα ποίους συμφωνεῖ τῶν γενῶν καί ποῖα ἄλληλα οὐ δέχεται; καὶ δὴ καὶ διὰ πάντων εἰ συνέχοντ' αὐτ' αὐτ' ἔστιν, ὥστε συμμείγνυσθαι δυνατόν εἶναι, καὶ πάλιν ἐν ταῖς διαιρέσεσιν, εἰ δι' ὧν ἕτερα τῆς διαιρέσεως αἷτια;»⁵⁵.

Τό μὴ ὄν, ὑπὸ τῇ μορφῇ τοῦ Ἄλλου (τοῦ Θατέρου), ἐμφανίζονταν στοὺς κόλπους τοῦ ὄντος, καὶ διαπιστώναμε τελικά ὅτι τό πᾶν - ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Οὐσία - ἀποδεικνύονταν μιὰ εὐρύτατη σύνθεση, μιὰ μείξη τοῦ ὄντος καὶ τοῦ μὴ ὄντος.

Ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο ἐπίσης. Ἡ σύνθεση καὶ μείξη, ἢ ἀποκλειστικά καὶ μόνο ποσοτική, δέν ἀρκοῦσε. Ἐπρεπε, ἀνάμεσα στοῦ ὄντος καὶ στοῦ μὴ ὄντος, νὰ ὀρίσωμε μέ ἀκρίβεια ὅλες τίς

54. Ὁ Σοφιστής καταφέρεται ἐναντίον τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν ἰδεῶν, προκηρύσσοντας τὴν ἀνάγκη τῆς σύμμιξης τῶν. Ἡ ἰδέα ἢ ἴδια δέν εἶναι ἴσως παρὰ ἓνα μείγμα τοῦ ταυτοῦ καὶ τοῦ θατέρου (βλ. Rodier: *Παρατηρήσεις πάνω στὸν «Φίληβο»*, σελ. 87-94). Ἐπομένως ἡ πλατωνικὴ ἰδεο-ἐποπτεία παρουσιάζεται σάν μιὰ καθοδικὴ διαλεκτικὴ, πού προσπαθεῖ νὰ συνδυάσῃ τίς οὐσίες, γιὰ νὰ ξανάβρῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὁλόκληρη τὴν πραγματικότητα, αἰσθητὴ καὶ νοητὴ. Πρόκειται νὰ συλλάβωμε τοὺς σταθεροὺς συνδυασμούς. Ὅλο τὸ ὄντολογικὸ πρόβλημα, σὲ τελευταία ἀνάλυση, δέν εἶναι παρὰ πρόβλημα μείξεως. Τό κοσμογονικὸ πρόβλημα τοῦ *Τιμαίου* εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς σύμμιξης τῆς νόησης μέ τὴν ἀναγκαιότητα. Τό πρόβλημα τοῦ *Φιλήβου* εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς πρόσμιξης τῆς νόησης μέ τὴν ἥδονή γιὰ τὴν ἐπίτευξη τοῦ ἀνθρώπινου ἀγαθοῦ.

«Τὸ πρόβλημα τῶν «Νόμων» εἶναι τὸ μείγμα τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς μοναρχίας γιὰ τὴν σύνθεση ἐνός καθεστώτος σταθεροῦ (*Νόμοι*, VI, 797 A)». βλ. M. Gueroult: *Τὸ 10ο βιβλίο τῶν «Νόμων» καὶ ἡ Πλατωνικὴ Φυσικὴ*. (Revue des Etudes Grecques, ἀριθμ. 169, σελ. 28. Τόμος XXXVII, Ἰανουάριος-Μάρτιος 1924).

55. Σοφιστής, 253 C. Ὁ διαλεκτικὸς ὀρίζεται ὡς ἐκεῖνος πού γνωρίζει «κατὰ γένη διαιρεῖσθαι καὶ μῆτε ταυτὸν εἶδος ἕτερον ἡγήσασθαι μῆτε ἕτερον ὄν ταυτὸν»... «Ὅσοι δ' ἔχουν τοῦτο δυνατόν δρᾶν, μίαν ἰδέαν διὰ πολλῶν, ἐνός ἐκάστου κειμένου χωρὶς, πάντῃ διατεταμένην ἱκανῶς διαισθάνεται, καὶ πολλὰς ἑτέρας ἀλλήλων ὑπὸ μιᾶς ἔξωθεν περιεχομένης, καὶ μίαν αὐτῇ ὅλων πολλῶν ἐν ἐνὶ συνημμένῃ, καὶ πολλὰς χωρὶς πάντῃ διωρισμένης τοῦτο δ' ἔστιν, ἢ τε κοινωνεῖν ἐκαστὰ δύναται καὶ ὅλη μὴ, διακρίνειν κατὰ γένος ἐπίστασθαι». (Σοφιστής, 253 D/E).

διαβαθμίσεις, ὅλα τὰ μεταξύ, τὰ μέσα⁵⁶, τὴν ποιότητα, τὸ πέρας καὶ τὸν ἀριθμὸ τῶν συνδυασμῶν τῶν ἐνδιάμεσων, τῶν ὁποίων ἡ μελέτη συνιστοῦσε τὸ νέο, καὶ «μέχρι παθήσεως» ἐνδιαφέρον, ἀντικείμενο τῆς διαλεκτικῆς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, μόνο, θάταν δυνατόν ν' ἀποβῇ κανεὶς «ἐλλόγιμος» καὶ «ἐνᾶριθμος» καὶ τέλειος διαλεκτικὸς⁵⁷.

Βλέπομε λοιπὸν ὅτι ὁ *Φίληβος* ἦταν τὸ ἀπαραίτητο συμπλήρωμα τῶν προηγουμένων διαλόγων. Μέ τῇ βοήθειᾳ τῶν διαστημάτων, πού προσδιώριζε μέ τρόπο μαθηματικὸ, μπορούσε κανεὶς στοῦ ἐξῆς νὰ κινηθῇ διπλᾶ στὴ σφαῖρα τῆς διαλεκτικῆς: ἢ ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὴν μοναδική⁵⁸ ἰδέα καὶ νὰ πάῃ πρὸς τὸ ἄπειρο, προσδιορίζοντας ὀρθολογικά⁵⁹ ὅλα τὰ ἐνδιάμεσα, ἢ ἀντιστρόφως, νὰ ξεκινήσῃ ἀπὸ τὸ ἄπειρο καὶ νὰ πορευθῇ πρὸς τὴν Μονάδα, ἔχοντας πρῶτα διασχίσει ὅλα τὰ «μεταξύ», πού ἀποτελοῦν

56. «Διὰ μέσων δὲ ἀσφαλέστερον ἵεναι τέμνοντας καὶ μᾶλλον ἰδέαις ἢ τις προσηγνάνοι» (*Πολιτικός*, 262 B). 265 A: «μεσοτομῆν ὡς μάλιστα».

Αὐτὴ ἡ ἀπαρίθμηση τῶν ἐνδιάμεσων δέν πρέπει νὰ ἐπιτελῇται «θάπτον καὶ βραδύτερον... τοῦ δέοντος». βλ. *Πολιτικός*, 262, 266 D, 285 καὶ 277 A: «παρὰ καιρὸν σπεύδοντες... βραδύνουσιν». *Πολιτικός*, 264 B: «οὐχ ἡσύχους εὐδιαιρουντας ἡνυκέναι βραδύτερον». (βλ. τὸν ὅρο «εὐθύς» τοῦ *Φιλήβου*, 18 A/B, καθὼς καὶ τὴ συνὰφῃ ἐννοία «συχολή» στὸν *Θεαίτητο*).

Κατὰ τὸν J. Souilhé (*Ἡ πλατωνικὴ ἐννοία τῶν ἐνδιάμεσων*, σ. 240), στὸν *Φίληβο* ἀκολουθοῦμε ἀκριβῶς τὴ μέθοδο πού ἀκολούθησε ἤδη ὁ *Πολιτικός*.

57. Κατ' ἀντίθεση μέ τὸν «ἐριστικόν» («οἷς διακεχώρισται τὸ τε διαλεκτικῶς πάλιν καὶ τὸ ἐριστικῶς»: *Φίληβος*, 17 A). Σοφιστής, 216 B, 225 B, 231 E, 253 C, 259 C/D (ἐριστική). *Εὐθύδημος*, 217 E. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἐριστικούς, βλ. *Πολιτεία*, 539 B, 454 A: «διὰ τὸ μὴ δύνασθαι κατ' εἶδη διαιρούμενοι τὸ λεγόμενον ἐπισκοπεῖν. *Πολιτεία*, 454 B: «Τί εἶδος τὸ τῆς ἑτέρας τε καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ πρὸς τί τεῖνον».

Στὸν Σοφιστή, 259 C/D, ὁ ἐριστικὸς ὀρίζεται ὡς ὁ δυνάμενος νὰ δεῖξῃ ὅτι τὸ «ταυτὸν» εἶναι «ἕτερον» καὶ τὸ θάτερον ταυτὸν καὶ τὸ μέγα σμικρὸν καὶ τὸ ὅμοιον ἀνόμοιον».

58. «Ἐνάδας» ἢ «μονάδας». «Ἡ ἀληθινὴ δυσχερεία, μᾶς λέει ὁ Bury, «ἀρχίζει ὅταν ἐπιχειροῦμε νὰ διαιρέσωμε τέτοιες μονάδες ἢ ἐνάδες». » Ἐχομε ἐδῶ μιὰ συγκεκριμένη περίπτωση τῶν δυσχερειῶν τῆς ἰδανικῆς θεωρίας («τὰ ἀμφισβητούμενα», «ὁ θαυμαστός λόγος»). *Εἰσαγωγή*, σ. XXXV.

59. Βλέπομε ἰδίως πόσο ἡ διαλεκτικὴ, πού ἐφαρμόζει ὁ *Φίληβος*, εἶναι πιὸ μαθηματικὴ καὶ διεισδυτικώτερη ἀπ' τὴν διαλεκτικὴ τῶν ἄλλων διαλόγων (βλ. *Φαῖδρος*, 265 D. Σοφιστής, 218 B, 253 B, 254 C. *Πολιτικός*, 285 C, *Νόμοι*, 965 B). Παράδειγματος χάρις στὸν Σοφιστή, 253 B: «ποῖα ποίους συμφωνεῖ καὶ ποῖα ἄλληλα οὐ δέχεται». Καὶ 254 C: «πρῶτον μὲν ποῖα ἕκαστα ἔστιν, ἔπειτα κοινωνίας ἀλλήλων πῶς ἔχει δυνάμει». Ἀλλὰ στὸν *Φίληβο*, 17 B: «πόσα τ' ἐστὶ καὶ ὅποια». Καὶ 19 B: «εἶδη... ὅποια ἐστὶ καὶ ὅποια».

ισάριθμες βαθμίδες τοῦ κλιμακωτοῦ, πυραμιδωτοῦ συνόλου πού λέγεται μείγμα τοῦ ἐνός καί τοῦ ἀπείρου.

Μ Ε Ρ Ο Σ Π Ρ Ω Τ Ο

ΤΑ ΤΕΣΣΕΡΑ ΓΕΝΗ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΙΚΤΟ

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Π Ρ Ω Τ Ο

Τό Μείγμα

Ι. Τό μείγμα καί ὁ ἀγαθός βίος.

Ὁ Σωκράτης, ἔχοντας θέσει ὡς ἀρχή ὅτι τό Ἄγαθόν εἶναι αὐτό πού, ἐκ φύσεως, ἀποτελεῖ ὅ,τι ὑπάρχει τό πιό «τέλειον καί ἱκανόν» κι' ἀληθινά «αἰρετόν»⁶⁰ - γιά νά μπορῇ νά θεωρηθῇ ἕνα πράγμα ὡς «ἀγαθόν», θά πρέπει ὅπωςδήποτε νά πληροῖ αὐτούς τοὺς ὅρους -, συνάγει εὐθύς ὅτι οὔτε ὁ βίος ἀποκλειστικά τῆς νόησης, οὔτε ὁ ἀποκλειστικά τῆς ἡδονῆς δέν εἶναι δυνατόν νά θεωρηθοῦν ὡς ἀγαθοί, ἐφ' ὅσον κανεῖς τοὺς δέν πραγματοποιεῖ τό τέλειο: τόσο ὁ ἕνας ὅσο κι' ὁ ἄλλος ἔχουν ἀνάγκη ἀπό ἀμοιβαῖο ὅπωςδήποτε *συμπλήρωμα*.

Ἐπειδὴ δέν ὑπάρχει μήτε φρόνηση μέσα στή ζωὴ τῆς ἡδονῆς, «μήτ' ἐν τῷ τῆς φρονήσεως ἡδονῇ. Δεῖ γάρ, εἴπερ πότερον αὐτῶν ἐστὶ τὰγαθόν, μηδέν μηδενός ἐτι προσδεῖσθαι· δεόμενον δ' ἂν φανῇ πότερον, οὐκ ἔστι που τοῦτ' ἐτι τό ὄντως ἡμῖν ἀγαθόν»⁶¹.

60. Ἀδήριτη ἀνάγκη γιά τό Ἄγαθόν - πού, ὡς ἀπόλυτα «ἱκανόν», εἶναι ὑπερβατικό ὡς πρὸς πᾶν ὅ,τι ἄλλο - νά εἶναι τό ἀληθινά καί τέλεια τέλειο. Βλ. *Φίληβος*, 20 D: «τόδε γε μήν, ὡς οἶμαι, περὶ αὐτοῦ ἀναγκαιότατον εἶναι λέγειν, ὡς πᾶν τό γινώσκον αὐτό θηρεύει καί ἐφίεται βουλόμενον ἐλεῖν καί περὶ αὐτό κτήσασθαι, καί τῶν ἄλλων οὐδέν φροντίζει πλὴν τῶν ἀποτελουμένων ἅμα ἀγαθοῖς».

61. *Φίληβος*, 20 E 21 A. (Βλ. *Πολιτεία*, 509 A, ὅπου τό Ἄγαθόν κάθε ἄλλο παρὰ ταυτίζεται μέ τὴν ἡδονή). Τὴ σύγκριση αὐτὴ τῆς ἡδονῆς καί τῆς νοήσεως μέ τὰ τρία μείζονα κατηγορήματα τοῦ Ἄγαθοῦ («τέλειον», «ἱκανόν», «αἰρετόν»), πού

Ἄπ' τό ἕνα μέρος, ἡ ἡδονή ἔχει ἀνάγκη ἀπό τή νόηση, τή μνήμη, τήν ἐπιστήμη καί τήν ὀρθή δόξα⁶² - μέ μιά λέξη, ἀπό τή συνειδητοποίηση. Καί, ἀπό τό ἄλλο, κανείς δέν θά δεχόταν νά ζήσει μιά ζωή ὅλο νόηση καί μνήμη κι' ἐπιστήμη, ἀλλά χωρίς ἴχνος ἡδονῆς.⁶³

Ἐπανερχεται λοιπόν, ἅπαξ καί ἀπέδειξε τήν ἀνεπάρκεια ἐνός βίου διεπόμενου ἀποκλειστικά εἴτε ἀπ' τήν ἡδονή εἴτε ἀπ' τή νόηση, στήν ὑπόθεση πού διετύπωσε προηγουμένως, καί πού, ὅπως φρονούμε, ἐκφράζει ἀπό μιᾶς ἀρχῆς τήν ἀληθινή του σκέψη (ἔστω κι' ἂν παίρνη ἀρχικά μιάν ἀόριστα φανταστική μορφή: «ὠρισμένοι λόγοι πού ἄκουσα ἄλλοτε ὀνειρευόμενος ἢ ἐν ἐγρηγόρει μού ξανάρχονται στή μνήμη τώρα»)⁶⁴.

Ἀλλά αὕτη τή φορά ἡ ὑπόθεση ἀποδεικνύεται ἀκριβέστατα: Ἐφ' ὅσον, ἀπό τή μιά, τό «τέλεον καί ἱκανόν καί αἰρετόν» (δηλαδή τό Ἀγαθόν) δέν βρίσκεται ὁλοκληρωτικά οὔτε στόν ἕνα οὔτε στόν ἄλλο βίος⁶⁵, καί, ἀπό τήν ἄλλη, τά δύο αὐτά εἶδη βίων ἐνωμένα ἀποτελοῦν πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει (πρόκειται γιά μιά πρώτη καί ὑπέρτατη διχοτόμηση - διαίρεση τοῦ Παντός σέ νόηση κι' αἴσθηση), κατά λογική συνέπεια τό Ἀγαθόν θά βρίσκεται στή σύνθεση, στό μείγμα των, παραμένοντας μολαταῦτα διαφορετικό κι' ἄνωτερο κι' ἀπό τά δύο⁶⁶. Αὕτη ἀκριβῶς ἡ μεικτή ζωή θά εἶναι γίνεται γιά νά καταδειχθῇ ἡ ἀνεπάρκεια καί τῆς νοήσεως καί τῆς ἡδονῆς ἐν σχέσει μέ τό Ἀγαθόν, θά τήν ξαναβροῦμε πρὸς τό τέλος τοῦ *Φιλήβου* (60 C, 61 A) — μέ κάθε λεπτομέρεια καί ἐμβάθυνση τή φορά αὕτη — κατά τήν τελική κατάταξή των στήν ἱεραρχημένη κλίμακα τῶν ἀγαθῶν: σύγκριση, αὕτη τή φορά, τῆς ἡδονῆς καί τῆς νοήσεως μέ τίς τρεῖς ὑπέρτατες ἐκφάνσεις τοῦ Ἀγαθοῦ, πού ἡ σύνθεση - σύσταση τοῦ τέλειου μεικτοῦ ἐπέτρεψε νά φέρωμε σέ ῥῳς: τήν Ἀλήθεια, τό Κάλλος καί τό Μέτρον...

62. *Φίληβος*, 21 B.

63. Βλ. *Φίληβος*, 21 D, 21 E, 60 D/E: «σκοπῶν εἰ τις ἄνευ τούτων δέξαιτ' ἂν οἱ καί ὅτι οὖν εἶναι ἢ καί γίνεσθαι, μή ὅτι δὴ γε ἡδονὴν εἶθ' ὥς πλείστην εἶθ' ὥς σφοδροτάτην»...

«Ταῦτά δέ λεγέτω καί περὶ φρονήσεως, εἰ τις ἄνευ πάσης ἡδονῆς καί τῆς βραχυτάτης δέξαιτ' ἂν φρόνησιν ἔχειν μᾶλλον ἢ μετὰ τινων ἡδονῶν»...

64. Εἶναι μιά συνήθης μέθοδος στὸν Πλάτωνα, κάθε φορά πού πρόκειται νά διατυπώσῃ μιά ὑπόθεση. Βλ. παραδείγματος χάρι, *Χαρμίδης*, 173 A (ἐκδόσεις A. Dies, σ. 14 σημ. 2), *Θεαίτητος*, 201 C/D, «*Νόμοι*», 800 A καί 960 B.

65. *Φίληβος*, 22 B: «τοῖν δυοῖν δ' οὐδέτερος ἱκανὸς οὐδέ αἰρετός οὔτε ἀνθρώπων οὔτε ζῶων οὐδενί».

66. *Φίληβος*, 20 B. Δέν θά μπορέσωμε νά νοιώσωμε τήν μεταφυσική σημασία αὐτῆς τῆς φράσεως παρὰ μόνον πρὸς τό τέλος τοῦ *Φιλήβου*, κατά τή στιγμή τῆς τελικῆς κλίμακας τῶν ἀγαθῶν.

ἡ τέλεια αὐτάρκης, πού θά ἔχη τήν ἀρετὴ καί φύση τοῦ «παντάπασι αἰρετοῦ».

Ἐχοντας ἀποδείξει τήν ἀδήριτη ἀναγκαιότητα τοῦ μείγματος, ὁ Σωκράτης θά ἰσχυρισθῇ ὅτι σ' αὐτὸν τὸν κεκραμένο βίον ἡ νόηση θά ἔχη τήν προτεραιότητα ὡς πρὸς τήν ἡδονή, παρ' ὅλο πού ταξιθετεῖται σέ χαμηλότερη βαθμίδα⁶⁷ ἀπ' αὐτὸν τὸν βίον. Σ' αὐτὸν τὸν τελευταῖο, πράγματι, ὅποια καί νᾶναι ἡ ἀρχὴ πού τὸν καθιστᾷ ἀγαθόν, δέν εἶναι ἡ ἡδονή, ἀλλά ἡ νόηση πού ἀποδεικνύεται ὁμοιώτερη καί συγγενέστερη του. Ἐπομένως οὔτε τό πρῶτο βραβεῖο οὔτε τό δεύτερο δέν μποροῦν ἀληθινά ν' ἀπονεμηθοῦν στήν ἡδονή⁶⁸.

II. Ὁ γενικός τύπος τοῦ μείγματος

Ἀλλά γιά νά ἀποδειχθῇ ἀκριβῶς αὐτό - καί νά ὑποδειχθῇ ταυτόχρονα ἡ θέση καί τῆς ἡδονῆς καί τῆς νοήσεως μέσα στό Μείγμα - θά πρέπει νά μελετηθῇ τό τελευταῖο ἀπό κοντά, οὕτως ὥστε νά προσδιορισθοῦν τά εἶδη κι' οἱ «στιγμές» του. Ἐπομένως, ὁ Σωκράτης θά ἐπιχειρήσῃ νά βρῇ τὸν γενικό τύπο τοῦ Μείγματος καί στό ἐνιαῖο του καί στήν ἀκριβῆ του πολλαπλότητα, σύμφωνα μέ τή μέθοδο τῶν διαιρέσεων πού ἐξέθεσε στήν ἀρχὴ τοῦ διαλόγου. Χάρη σ' αὐτὴν θά δυνηθῇ μ' εὐχέρεια νά ταξιθετῇ τή νόηση καί τήν ἡδονή στήν προσήκουσα, στήν κάθε μιά, βαθμίδα.

67. *Φίληβος*, 22 C: «οὐ μέντοι τὸν γε ἀληθινόν ἅμα καί θεῖον οἶμαι νοῦν, ἀλλ' ἄλλως πως ἔχειν».

Παρατηροῦμε ὅτι στή φράση: «τῶν μὲν οὖν νικητηρίων πρὸς τὸν κοινὸν βίον οὐκ ἀμφισβητῶ πῶ ὑπὲρ νοῦ», τό «πῶ» αὐτὸ ἀναφέρεται πιθανῶς στήν προηγούμενη πρόταση: «τάχ' ἂν, ὦ Φίληβε, ὃ γ' ἐμός· οὐ μέντοι τὸν γε ἀληθινόν ἅμα καί θεῖον οἶμαι νοῦν, ἀλλ' ἄλλως πως ἔχειν». Πιθανόν ὁ τοῦ Σωκράτη νοῦς νά μὴν εἶναι παρὰ ἡ νόηση πού ἀπαιτοῦν οἱ ἀνάγκες τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, καί πού μοιάζει μᾶλλον μέ τήν ὀρθή «δόξα» καί τή σκέψη (βλ. *Φίληβος*, 11 B: «δόξαν τε ὀρθὴν καί ἀληθεῖς λογισμούς») παρὰ μέ τὸν νοῦ αὐτὸν καθ' ἑαυτόν. Ὑπάρχει μιά ὁλόκληρη κλίμακα βαθμίδων, ὅσον ἀφορᾷ καί τή νόηση καί τήν ἡδονή: ὁ *Φίληβος* εἶναι ἕνας διάλογος πού συνεπάγεται μιά πολλαπλότητα ἐπιπέδων, τά ὅποια ἀντιστοιχοῦν σ' αὐτὴ τή σειρά τῶν διαβαθμίσεων, πού ἐπιστεγάζει ὁ ἀληθινός καί θεῖος νοῦς (βλ. A. Diès: *Autour de Platon*, σ. 523-574).

68. *Φίληβος*, 22 D/E.

Λεει λοιπόν, επανερχόμενος σ' αυτό που σέ χωρίο προηγούμενο υπέδειξε ήδη⁶⁹, πώς «ὁ θεὸς μᾶς ἀποκάλυψε ὅτι ὑπάρχει μέσ τὰ ὄντα καὶ τὸ πέρασ καὶ τὸ ἄπειρο»⁷⁰.

Βρισκόμαστε στήν καρδιά τῆς ὄντολογίας τοῦ μείγματος: δύο ἀρχές μοιράζονται τὸ σύνολο τῶν ὑπαρκτῶν: τὸ ἄπειρο καὶ τὸ πέρασ. Ἀλλά ἀμέσως ὕστερα, καί κατ' ἀνάγκη ἀδήριτη, ἐμφανίζεται ἓνα τρίτο γένος: τὸ ἔκγονο τῆς ἀμοιβαίας προσθήκης καὶ σύμμειξής των - τὸ μεικτό.

Ἀλλά γιὰ νά μπορούν νά συμμειχθοῦν πέρασ καὶ ἄπειρο, θά πρέπει - μέ τὴν ἴδια ἀδήριτη ἀνάγκη μέ τὴν ὁποία μόλις λίγο πρὶν συνάγονταν ἡ ὑπαρξὴ τοῦ μεικτοῦ - νά ὑπάρχῃ ἓνα αἴτιο, ἡ αἰτία τοῦ μείγματος, πού θά εἶναι τὸ τέταρτο γένος.

Στὴν ἐρώτησιν τοῦ Πρώταρχου ἂν δὲν ὑπάρχῃ κι' ἓνα πέμπτο γένος, πού νά ἔχῃ ὡς ρόλο νά τὰ χωρίσῃ, ὁ Σωκράτης ἀπαντᾷ μέ τρόπο ἀκαθόριστο καὶ φευγαλέο, δείχνοντας πώς δὲν ἐπιθυμεῖ πρὸς τὸ παρόν νά σταματήσῃ στό πέμπτο αὐτὸ γένος⁷¹.

Ἀπαξ κι' ἐτέθησαν τὰ τέσσερα γένη (ἀξιοσημείωτος εἶναι ὁ προοδευτικὸς ρυθμὸς τῶν διαιρέσεων, καθὼς κι' ἡ τάξις σύμφωνα μέ τὴν ὁποία τὰ γένη ἀπορρέουν καὶ παράγονται τὰ μὲν ἀπὸ τὰ δέ), ὁ Σωκράτης θά προβῇ - ὅσον ἀφορᾷ τοῦλάχιστον τὰ τρία ἀπ' αὐτὰ - σύμφωνα μέ τὴ διπλὴ διαδικασίαν πού συνεπάγεται κάθε καλὴ διαλεκτική, καὶ πού ἐξέθεσε στὴν ἀρχὴ τοῦ διαλόγου: θά τὰ ἐξετάσῃ, διαδοχικά, ἀπ' τὴ διπλὴ σκοπιὰ τῆς ἐνότητος καὶ πολλαπλότητος.

69. *Φίληβος*, 16 C: «καὶ οἱ μὲν παλαιοὶ, κρείττονες ἡμῶν καὶ ἐγγυτέρω θεῶν οἰκοῦντες, ταύτην φήμην παρέδωκαν, ὡς ἐξ ἐνός μὲν καὶ πολλῶν ὄντων ἀεὶ λεγομένων εἶναι, πέρασ δὲ καὶ ἀπειρίαν ἐν αὐτοῖς σύμφυτον ἐχόντων».

70. Μία στιγμὴ πρὶν (*Φίληβος*, 23 C) διετύπωσε τὴν ἴδια σκέψιν, ἀλλὰ μέ τρόπο διαλεκτικόν: «πάντα τὰ νῦν ὄντα ἐν τῷ παντί διχῇ διαλάβωμεν, μᾶλλον δ', εἰ βούλει, τριχῇ». Ἀλλά καθὼς ὁ Πρωταγόρας δὲν φαίνεται νά ἐννοῇ, ὁ Σωκράτης ἀναγκάζεται νά προσφύγῃ σ' ἓνα ἄλλο τρόπο ἐκφράσεως: τὸν μυθικὸ τῆς ἀποκάλυψης...

71. *Φίληβος*, 23 D. Θά μελετήσωμε τὸ «πέμπτο» γένος πρὸς τὸ τέλος τοῦ πρώτου μέρους τῆς ἐργασίας μας.

III. Τὸ ἄπειρο⁷²

Πρόκειται νά δειχθῇ ὅτι ἐπιδέχεται τὴν πολλαπλότητα⁷³, ὅτι διασπᾶται καὶ κατακερματίζεται («ἐσχισμένον καὶ διεσπασμένον», 23 E).

Πράγματι, ὅ,τι λέγεται «θερμότερον καὶ ψυχρότερον»⁷⁴, «μᾶλλον καὶ ἥττον» κ.λ.π., ἀδυνατεῖ ἀπὸ τῆ φύσιν του νά βρῇ ἓνα τέλος⁷⁵. Βρίσκεται σὲ ἀέναη κίνησιν («προχωρεῖ γάρ καὶ οὐ μένει τὸ τε θερμότερον αἰεὶ καὶ τὸ ψυχρότερον ὡσαύτως»)⁷⁶, χωρὶς

72. Βλ. Taylor: *Plato, the man and the work* (σ. 414): «Μποροῦμε νά τὸ ὀνομάσωμε «ἄπειρο» ἢ «ἀπεριόριστο», ἐπειδὴ ὁ,τιδήποτε μπορεῖ νά γίνῃ θερμότερο ἢ ψυχρότερο ἀπ' ὅ,τι εἶναι. Δὲν ὑπάρχει μέγιστος ἢ ἐλάχιστος βαθμὸς θερμότητος, καὶ μεταξὺ δύο διαφορετικῶν βαθμῶν αὐτῆς εἶναι δυνατόν νά παρεμβάλωμε μίαν ἀπειρίαν ἐνδιαμέσων, διαφορετικῶν ἀπὸ ἀμφοτέρων».

Ὅσον ἀφορᾷ τὴ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ πυθαγορικῶν ἀπείρου καὶ τοῦ ἀπείρου τοῦ πλατωνικοῦ, συνίσταται στό ὅτι τὸ τελευταῖο αὐτὸ εἶναι διπλᾶ ἀπεριόριστο: μέ ἄλλα λόγια, εἶναι ἡ δυάδα τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ Μικροῦ. Βλ. Ἀριστοτέλους *Μετά τὰ φυσικά*, A. 987 B, 25: «τὸ δ' ἀντὶ τοῦ ἀπείρου ὡς ἐνός δυάδα ποιῆσαι, καὶ τὸ ἄπειρον ἐκ μεγάλου καὶ μικροῦ τοῦτ' ἴδιον».

Ὁ Diès παρατηρεῖ (*Φίληβος*, σ. 21) ὅτι τὸ ἄπειρο «εἶναι τὸ ἀκαθόριστο σὲ ποσότητα, ἂν καὶ καθωρισμένο σὲ ποιότητα». (Βλ. Aristotle's *Metaphysics*, I. p. 171) Σύμφωνα μέ τὸν Cournot, «ἡ ποιότητα, ἢ ἡ ποιοτικὴ συνέχεια, εἶναι γενικὰ ἐπιδεκτικὴ τοῦ μᾶλλον καὶ ἥττον». (Lalande, *Φιλοσοφικὸ Λεξικό*, σ. 658).

73. Σημειωτέον ὅτι τὸ πρόβλημα κάθε ἄλλο παρὰ μικροσκοπικὸ εἶναι. Βλέπομε, πράγματι, τὸν Σωκράτη νά δηλώνῃ ἀπερίφραστα: «Σκέψαι δὴ. Χαλεπὸν μὲν γάρ καὶ ἀμφισβητήσιμον ὃ κελεύω σε σκοπεῖν, ὅμως δὲ σκόπει» (*Φίληβος*, 24 A).

74. Μέ τίς κάθε εἰδους διακυμάνσεις του. Ὅσο γιὰ τὸ «θερμόν», βλ. *Θεαίτητος*, 178 C (θερμά, πυρετόν, θερμότητα). Ἀριστοτέλους *Περὶ ζῶων μορίων*, B. I., 646 A, 13, καὶ II, 648 B 2. *Τίμαιος*, 81 E.

75. «τέλος, τέλεον» (κατηγορήματα τοῦ Ἀγαθοῦ), ἐνῶ τὸ γένος τοῦ ἀπείρου δὲν ἔχει οὔτε ἀρχή, οὔτε μέσο, οὔτε τέλος. Γιὰ τὸν ὅρο «τέλος», βλ. *Πολιτεία*, 371 E, 443 B, *Νόμοι* 850 C, *Σοφιστής*, 264 A.

76. *Φίληβος*, 24 D: Αὐτὸ πού δὲν ἐπιδέχεται τέλος. Ὁ Taylor τὸ ὀνομάζει: «indefinite variation in magnitude or in degrees». «The infinite is thus what we should call quality with a continuous range» (*Plato*, σ. 414). Γιὰ τὸν ὅρο «ἀπειρία», βλ. *Παρμενίδης*, 158 C/D: «τὰ πλήθη ἐν οἷς τὸ ἐν οὐκ ἐνι». Κατὰ τὸν Natorp (*Ideenlehre*, 1903), ἀπειρία σημαίνει πρὶν ἀπ' ὅλα ἀπροσδιοριστία. Βλ. *Παρμενίδης*, 165 B: «αἰεὶ φαίνεται ἀρχή, μετὰ τε τὴν τελευταίαν ἑτέρα ὑπολειπομένη τελευταίη, ἐν τε τῷ μέσῳ ἄλλα μεσαίτερα τοῦ μέσου, σμικρότερα δέ, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἐνός αὐτῶν ἐκάστου λαμβάνεσθαι, ἅτε οὐκ ὄντος τοῦ ἐνός». (*Παρμενίδης*, 165 D). «Θρύπτεσθαι

καμμία ἐλπίδα ἀποπεράτωσης καὶ τέλους. Παντοῦ ὅπου βρίσκεται αὐτό τό «μᾶλλον καὶ ἥττον» (ἢ ἀκόμη τό «σφόδρα καὶ τό ἡρέμα») «οὐκ ἔατον εἶναι ποσόν ἕκαστον, ἀλλ' αἰεὶ σφοδρότερον ἤσυχαι-τέρου καὶ τούναντίον ἐκάσταις πράξεσιν ἐμποιοῦντε τό πλεον καὶ τό ἔλαττον ἀπεργάζεσθον, τό δέ ποσόν ἀφανίζετον»⁷⁷. Εἶναι, ἐπομένως, ἄπειρο, ἐφ' ὅσον δέν ἐπιδέχεται κανένα τέλος, κι' ἀνήκει πλήρως στήν κατηγορία τοῦ ἀπεριόριστου. Μὲ μιά λέξη, ὅ,τι εἶναι «μᾶλλον καὶ ἥττον» - ἢ «σφόδρα καὶ ἡρέμα», κ.λ.π. - ἀποτελεῖ ἓνα ἀπό τά εἶδη τοῦ «ἀπείρου».

Εἶδαμε λοιπόν ποιά εἶναι τά πολλά πού ἐμπερικλείει μέσα του τό γένος πού καλοῦμε «ἄπειρον»: εἶναι «ὀπόσ' ἂν ἡμῖν φαίνεται μᾶλλον τε καὶ ἥττον γιγνόμενα καὶ τό σφόδρα καὶ ἡρέμα δεχόμενα καὶ τό λίαν καὶ ὅσα τοιαῦτα πάντα»⁷⁸. Μὲ ἄλλα λόγια, ὅ,τι παρουσιάζεται ὡς ἀέναη ἀνησυχία καὶ αἰώνια ταλάντωση κι' αἰώρηση, σ' ἀντίθεση μέ τήν προσδιωρισμένη ποσότητα, πού εἶναι στάση, παύση κάθε κίνησης, καθαρὴ σταθεροποίηση.

Ἀφοῦ ἐξέτασε τήν πολλαπλότητα πού κρύβει τό ἄπειρο κι' ἀφοῦ προσδιώρισε τά εἶδη του, ὁ Σωκράτης τά ταξιθετεῖ στό ἐνδιαίτιο πλαίσιο πού ἀποτελεῖ τό γένος των, ἀκολουθώντας ἔτσι τόν κανόνα πού ἔθεσε πρό ὀλίγου⁷⁹.

IV. Τό πέρας

Ἄς δοῦμε τώρα τό δεύτερο γένος, τό πέρας⁸⁰, καὶ ἄς ἐφαρμόσωμε σ' αὐτό τήν ἴδια μέθοδο. Γιά νά φέρωμε στό φῶς τήν πολλαπλότητά του, δηλαδή τά εἶδη του, δέν ἔχομε παρά ν' ἀντιτάξωμε τά τελευταῖα αὐτά στά εἶδη τοῦ ἀπείρου (ἐφόσον τό ἄπειρο εἶναι τό ἀντίθετο τοῦ πέρατος).

Θά διαπιστώσωμε εὐκόλα ὅτι τά εἶδη τοῦ πέρατος εἶναι: «πρῶτον μὲν τό ἴσον καὶ ἰσότης, μετὰ δέ τό ἴσον τό διπλάσιον καὶ πᾶν ὅτι περ ἂν πρὸς ἀριθμόν ἀριθμός ἢ μέτρον ἢ πρὸς μέτρον»

δη οἷμαι κατακερματίζομενον ἀνάγκη πᾶν τό ὄν, ὃ ἂν τις λάβῃ τῇ διανοίᾳ· ὄγκος γάρ πού ἄνευ ενός αἰεὶ λαμβάνοιτ' ἂν (Παρμενίδης, 165 Β).

77. *Φίληβος*, 24 C.

78. *Φίληβος*, 24 E.

79. *Φίληβος*, 25 A.

80. Γιά τόν ὅρο «πέρας», βλ. Ἀριστοτέλους «Μετά τά φυσικά», («περί τῶν ποσαχῶς λεγομένων»).

(*Φίληβος*, 25 A)⁸¹. Ἐπομένως τό ἴσον⁸², τό διπλοῦν καί, γενικά, κάθε τί πού εἶναι ἀριθμός καὶ μέτρον, ἀποτελοῦν τά εἶδη τοῦ πέρατος, πού χαρακτηρίζεται ἀπό τήν ἀκριβῆ ποσότητα, τή σταθερότητα καὶ τήν ἀκίνησιν⁸³. Ἀλλά τό ἴσον, τό διπλοῦν, κλπ. σταθεροποιοῦν καὶ ἀποπερατώνουν τά εἶδη τοῦ ἀπείρου. Εἶναι λοιπόν περατοειδῆ. Κατά συνέπεια, τό περατοειδές εἶναι τό κατ' ἐξοχὴν εἶδος τοῦ πέρατος⁸⁴.

V. Τό μεικτό

Κι' ἰδοῦ μας τώρα μπρός στό τρίτο γένος, τό μεικτό, πού

81. *Φίληβος*, 25 A. Κατά τόν A.E Taylor (*Plato*, σ. 414), «τό πέρας σημαίνει ἐπίσης ἀκριβῆ μαθηματικόν προσδιορισμό, ἀριθμό, μαθηματικὴ ἀναλογία, μέτρο (ὅσον ἀφορᾷ τήν περίπτωση τῶν ἀρρήτων κλασματικῶν ἀριθμῶν, ὅπως λόγου χάρι τοῦ $\frac{1}{\sqrt{2}}$)».

82. Βλ. Ἀριστοτέλους *Ἠθικά Νικομάχεια*, I,V, κεφ. IV: «Αὐτό πού εἶναι ἴσον εἶναι ἐνδιάμεσο μεταξὺ τοῦ μᾶλλον καὶ ἥττον, κατὰ τήν ἀριθμητικὴ ἀναλογία».

Γιά τόν ὅρο «ἰσότης», βλ. *Νόμοι*, 757 B: «Δυσὶν γάρ ἰσοτήτοι οὐσαί, ὁμωνύμοι μὲν, ἔργῳ δέ εἰς πολλά σχεδὸν ἐναντία, τὴν μὲν ἑτέραν εἰς τὰς τιμὰς πᾶσα πόλις ἱκανὴ παραγαγεῖν καὶ πᾶς νομοθέτης, τὴν μέτρῳ ἴσῃ καὶ σταθμῷ καὶ ἀριθμῷ, κλήρῳ ἀπευθύνων εἰς τὰς διανομὰς αὐτῇ· τὴν δέ ἀληθεστάτην καὶ ἀρίστην ἰσότητα οὐδέτι ράδιον παντὶ ἰδεῖν. Διὸς γάρ δή κρίσις ἐστὶ καὶ τοῖς ἀνθρώποις αἰεὶ σμικρά μὲν ἐπαρκεῖ, πᾶν δέ ὅσον ἂν ἐπαρκεσθὴ πόλεσιν ἢ καὶ ἰδιώταις, πάντ' ἀγαθὰ ἀπεργάζεται· τῷ μὲν γάρ μείζονι πλείω, τῷ δ' ἐλάττω σμικρότερα νέμει, μέτρια διδοῦσα πρὸς τὴν αὐτῶν φύσιν ἐκατέρῳ, καὶ δὴ καὶ τιμὰς μείζουσι μὲν πρὸς ἀρετὴν αἰεὶ μείζους, τοῖς δέ τούναντίον ἔχουσιν ἀρετῆς τε καὶ παιδείας τό πρέπον ἐκατέροις ἀπονέμει κατὰ λόγον». Γιά τό «ἴσον», βλ. *Ἠθικά Νικομάχεια*, 1158 B, 29: «οὐχ ὁμοίως δέ τό ἴσον ἐν τε τοῖς δικαίοις καὶ ἐν τῇ φιλίᾳ φαίνεται ἔχειν». (Ἰδιο ἔργο, E., 6: «ἀνάγκη τό δίκαιον μέσον τε καὶ ἴσον εἶναι»). Βλ. *Γοργίας*, 508 A/B: «ἡ ἰσότης ἢ γεωμετρικὴ καὶ ἐν θεοῖς καὶ ἐν ἀνθρώποις μέγα δύναται». *Φαίδων*, 74 C/D: τό «ἴσον» εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ ἴσου, τό ἴσον αὐτό καθ' ἑαυτό. Ἐχομε ἐδῶ μίαν πρὸς τὰ ἄνω μετατόπιση τοῦ ἴσου σάν εἶδος τοῦ πέρατος. Βρισκόμαστε μπροστά σ' ἓνα πέρας μετατοπισμένο, ἐνὸς βαθμοῦ κατὰ πολὺ ἀνωτέρου τοῦ πέρατος τοῦ μαθηματικοῦ.

83. *Φίληβος*, 24 D: «τό δέ ποσόν ἔσται καὶ προῖον ἐπαύσατο».

84. Ἐδῶ ὁ Σωκράτης, γιά λόγους προφανῶς λιτότητος, παραλείπει ν' ἀναγάγῃ ὅλα αὐτά τά εἶδη ὑπὸ τὴν ἐνότητα τοῦ πέρατος, ἢ ἀκόμη τοῦ «περατοειδοῦς». Ἀπερίφραστα μᾶς τό λέει ὁ ἴδιος: «ἦν καὶ νῦν δὴ, δέον ἡμᾶς καθάπερ τὴν τοῦ ἀπείρου συνηγάγομεν εἰς ἓν, οὕτω καὶ τὴν τοῦ περατοειδοῦς συναγαγεῖν, οὐ συνηγάγομεν» (*Φίληβος*, 25 D).

προκύπτει από τό μείγμα τῶν δύο ἄλλων⁸⁵. Καί πρῶτα ἀπ' ὅλα θά ἐπιχειρήσωμε νά βροῦμε τά εἶδη του.

Ἀλλά ἀφοῦ, σάν γένος καί σάν ἕνα, δέν εἶναι παρά τό μείγμα τῶν δύο ἄλλων, τά εἶδη του θά εἶναι ὁπωσδήποτε τά μεικτά πού προκύπτουν ἀπό τή σύμμιξη τῶν ἀντιστοίχων εἰδῶν του. Τό μᾶλλον καί τό ἥττον, τό θερμότερο καί τό ψυχρότερο, τό ξηρότερο καί τό ὑγρότερο, τό ταχύτερο καί τό βραδύτερο, τό μεγαλύτερο καί τό μικρότερο, χάρη στήν ἐπέμβαση τῆς περατοειδοῦς μορφοποιοῦ ὀντότητος πού λέγεται πέρας, σταθεροποιῦνται καί ἀποπερατώνονται μέ τήν παρείσφρηση τοῦ ἀριθμοῦ: «σύμμετρα... καί σύμφωνα ἐνθεῖσα ἀριθμόν ἀπεργάζεται»⁸⁶.

Τά εἶδη αὐτά θά εἶναι λοιπόν «γενέσεις»⁸⁷, ὅπως ἡ ὑγεία⁸⁸, ἡ τελειότητα τῆς μουσικῆς (πού ἐπιτελεῖται χάρη στήν ἐναρμόνιση

85. *Φίληβος*, 26 D: «Τό τούτων ἔκγονον ἅπαν, γένεσιν εἰς οὐσίαν ἐκ τῶν μετὰ τοῦ πέρατος ἀπειργασμένων μέτρων». Βλ. *Πολιτικός*, 234 A/B, ὅπου κάθε τεχνική δέν καθίσταται δυνατή παρά μόνο χάρη στό «μέτρον». «Ὅπως λέει ὁ Διὲς, «ξαναβρίσκομε τό «πέρας», τό «μέτριον», στό σωστό μέτρο τοῦ *Πολιτικοῦ*. Γιατί τό «ποσόν», πού συνιστᾷ τό πέρας, δέν εἶναι ἐδῶ μία ὁποιαδήποτε ποσότης, ἀλλά ἡ ἀπαιτούμενη ποσότης γιά μία γένεση βιώσιμη» (*Notice du «Philèbe»*, σ. XXVIII). Κι' αὐτό ἐπειδή τό «ἀβέβαιο» καί «τρελλό» γίνεσθαι τοῦ ἀπείρου, κατά τόν Διὲς, «δέν σταθεροποιεῖται παρά μόνο χάρη σ' «ἕνα κάποιο γίνεσθαι», καί ὁ *Πολιτικός* μᾶς ἔδειξε ὅτι ἡ θεμελιώδης ἀναγκαιότητα αὐτοῦ τοῦ «γίνεσθαι», ὁ ἀναγκαῖος νόμος κάθε δημιουργίας, εἶναι τό «μέτριον» (283 D). Βλέπομε, ἔτσι, νά συνταιριάζουν ἀπό μιᾶς ἀρχῆς «ἀκριβῆς ποσότητα καί μέτριον» («τό ποσόν αὐτό τε καί τό μέτριον», 24 C).

86. *Φίληβος*, 25 E: «σύμμετρα δέ καί σύμφωνα ἐνθεῖσα ἀριθμόν ἀπεργάζεται». Γιά τόν ὅρο «συμφωνίαι» (διαστήματα διηρημένα σέ μέρη ἄνισα), βλ. *Πολιτεία*, IV, 430 E. *Φίληβος*, 17 C, 25D. *Τίμαιος*, 80 A: (ἀντιστοιχία μεταξύ τῶν τόνων καί τῶν ἀριθμῶν). *Τίμαιος*, 69 B: «συμμετρίας... ἀνάλογα καί σύμμετρα». Τό πέρας εἰσάγει τόν ἀριθμό, καί, κατά τόν J. Souilhé (Ἡ πλατωνική ἔννοια τοῦ ἐνδιαμέσου, σ. 68), εἶναι δυνατόν νά ταυτισθῇ μέ τόν ἀριθμό καί τό μέτρο. Βλ. *Φίληβος*, 16 D, ὅπου ὁ Πλάτων ταυτίζει τό πέρας μέ τόν ἐνδιάμεσο ἀριθμό («τά ὅποσα»). Ἀναφορικά μέ τό μεικτό, προϊόν τῆς ἀποπεράτωσης τοῦ ἀπείρου χάρη στό πέρας, ὁ Taylor (*Plato*, σ. 414) φρονεῖ ὅτι «ἡ εἰσαγωγή τοῦ προσδιορισμοῦ στό «μᾶλλον καί ἥττον» εἶναι ἀκριβῶς αὐτό πού ὀνομάζομε «γένεσιν», διαδικασία τοῦ γίνεσθαι». «Τό μεικτό σημαίνει ἕναν ἀκριβῆ βαθμό, ἀπόλυτα προσδιορισμένο, ἐντάσεως ποιοτικῆς. Παραδείγματα χάρη, ἡ θερμοκρασία εἶναι ἕνα ἄπειρο, 20^ο εἶναι ἕνα πέρας καί ἡ θερμοκρασία εἴκοσι βαθμῶν εἶναι ἕνα μεικτό».

87. «Γενέσεις τινες», 25 E. Αὐτές οἱ «γενέσεις» εἶναι εἶδη ἐνός γένους πού ὀνομάζεται «γένεσις εἰς οὐσίαν». Βλ. Natorp (*Platons Ideenlehre*, 1903, σ. 308). Burnet (*Greek Philosophy, I. Thales to Plato*, 1914, σ. 331). L. Robin (*Platon*, 1935, σ. 155). Οἱ συγγραφεῖς αὐτοί, ἐκτός τοῦ L. Robin, βλέπουν στή «γένεσιν εἰς οὐσίαν» «τή μετατόπιση τοῦ γίνεσθαι σ' ἕνα ὑψηλότερο βαθμό ὀντολογικῆς ἀξίας».

88. Τήν ὑγεία ὁ Ἀλκμαίων τή θεωρεῖ ὡς «τήν σύμμετρον τῶν ποιῶν κράσιν».

τῶν ἀντιθετικῶν παραγόντων της, ὅπως μᾶς περιγράφεται στό χωρίο 25 E), οἱ ὥρες, καί ὅλες γενικά οἱ ὁμορφιές, πού ἀπολαμβάνομε⁸⁹, καί πού ὀφείλονται στήν ἐπενέργεια - ἐπέμβαση - τῆ συνώνυμη τῆς πῶ ἀρμονικῆς δημιουργίας - τοῦ περατοειδοῦς, τοῦ πέρατος. Τό ὁποῖο «τό μέν πολύ λίαν καί ἄπειρον ἀφείλετο, τό δέ ἔμμετρον καί ἅμα σύμμετρον ἀπειργάσατο»⁹⁰.

Θά ἀποτελέσουν, ὅλα αὐτά, τά εἶδη τοῦ τρίτου γένους, πού ἡ πολλαπλότητά του ἐτρόμαξε τόν Πρώταρχο, καί πού ὁ Σωκράτης (ὅπως ἔκανε ἤδη γιά τό πέρας καί τό ἄπειρο), σφραγίζει μέ τή «γένεσιν εἰς οὐσίαν» («ἐκ τῶν μετὰ τοῦ πέρατος ἀπειργασμένων μέτρων»), γιά νά δηλώσῃ τήν ἐνότητα αὐτοῦ τοῦ γένους⁹¹.

VI. Ἡ αἰτία

Φθάνομε τώρα στό τέταρτο γένος, πού εἶναι τό γένος τῆς Αἰτίας. Ἀλλά προτοῦ ἀναλύσῃ αὐτό τό γένος, ὁ Σωκράτης ἐπικαλεῖται τήν ἀρχή τοῦ ἀποχρῶντος λόγου: «πάντα τά γινόν-

᾽ Ὅσον ἀφορᾷ τόν Ἱπποκράτη («Περὶ φύσεως ἀνθρώπου», 3-4), πρεσβεύει ὅτι δέν ὑπάρχει γένεσις «εἰ μὴ τύχη καλῶς ἔχοντα τῆς κρήσις τῆς πρὸς ἄλληλα».

Γιά τόν ὅρο «κράσις», βλ. *Φαῖδων*, 59 A. *Πολιτεία*, IV, 441 E (μουσική καί γυμναστική), *Θεαίτητος*, 152 D. *Συμπόσιον*, 188 A. *Τίμαιος*, 74 D, 68 C. *Νόμοι*, X, 818 D, 889 C.

89. *Φίληβος*, 26 B.

90. *Φίληβος*, 26 A. Ἀξιοσημείωτη ἡ τάξη μέ τήν ὁποία ὁ Σωκράτης μᾶς περιγράφει τά εἶδη τοῦ μεικτοῦ. Ἡ ὑγεία ἀφορᾷ τό σῶμα, ἡ μουσική τήν ψυχή, καί οἱ «ὥρες» - ἐποχές μιᾶ γῆινης, μικροκοσμικῆς ἀκόμα ἀστρονομίας: «μεθ' ὑγιείας κάλλος καί ἰσχύον, καί ἐν ψυχαῖς αὐ πάμπολλα ἔτερα καί πάγκαλα» (26 B). Ἀλλά κιόλας ἔχομε μιᾶ μετατόπιση σ' ἐπίπεδο ἀνώτερο: τά «μεικτά» συνοδεύονται ἀπό κάλλος. Ὅπως ὁποῦντε θά πρέπει, ἀνάμεσα στά ἄπειρα αὐτά εὐεργετήματα καί δῶρα τῶν θεῶν, νά συγκαταλέγεται ὁ κόσμος, πού πηγάζει ἀπ' τόν νόμο καί τήν τάξη («μέλος», «νόμος», «τάξις»), φορεῖς τοῦ πέρατος καί τοῦ ὀρίου, δώρου τῆς ὑπηρετούμενης ἀπὸ τίς ὥρες Ἀφροδίτης, τῆς μητέρας καί θεᾶς τῆς Ἀρμονίας (βλ. *Θεογονία* Ἡσιόδου, 937, 975).

91. *Φίληβος*, 26 D. Βλ. «εἰς οὐσίαν ἄγειν» (*Σοφιστής*, 219B). Ἀριστοτέλης: «ἡ γένεσις ἀγωγή εἰς οὐσίαν» (*Τοπικά*, 139 B, 20). *Παρμενίδης*, 163 D: «γίνεσθαι» σημαίνει «οὐσίας μεταλαμβάνειν», ἢ «οὐσίαν λαμβάνειν». Γιά τοὺς ὅρους «γένεσις» καί «οὐσία», βλ. *Φαῖδων*, 96 A: «διὰ τί γίνεσθαι ἕκαστον καί διὰ τί ἀπόλλυται καί διὰ τί ἔστι». Βλ. *Θεαίτητος*, 186 A/D: «οὐσία» τοῦ θερμοῦ, τοῦ ξηροῦ, τοῦ ἐλαφροῦ, τοῦ γλυκοῦ, τοῦ ἡχοῦ, τῶν χρωμάτων. Ἐδῶ ἡ λέξη «οὐσία» σημαίνει τήν ὑπαρξή.

μενα διά τινα αἰτίαν γίνεσθαι»⁹².

Πρῶτο του μέλημα ἐν συνεχείᾳ εἶναι νά διακρίνη τό αἷτιο ἀπό τό αἰτιατό, πού εἶναι ἡ μεικτή καί γεγεννημένη οὐσία (26 B), ἡ ὁποία ὀφείλει τήν ὑπαρξή της στήν ἀποπεράτωση (χάρη στό πέρας) τοῦ ἀπείρου. Ἐπειδή τά δύο τελευταῖα αὐτά - καί κατά μείζονα λόγον τό προϊόν καί ἔκγονό τους - δέν εἶναι παρά δευτερεύοντα αἷτια, συναίτια «δουλεύοντα», ἐπικουρικά τῆς πρωταρχικῆς Αἰτίας⁹³.

Αὐτή καί μόνη αὐτή εἶναι, πράγματι, ἡ πρωταρχική, ἡ κατ' ἐξοχήν δημιουργική αἷτια, τό αἷτιον - ποιοῦν (27 A).

Ἐπομένως ἡ αἷτια εἶναι ἕνα γένος διαφορετικό καί ἀπό τό ἄπειρο καί ἀπό τό πέρας καί ἀπό τό ἔκγονο κι' ἀπότοκό τους, τό μεικτό - γένος ἰδιότυπο καί ὑπερβατικό ὡς πρός αὐτά («ἐπ'

92. *Φίληβος*, 26 E. *Τίμαιος*, 28 A: «πᾶν δέ αὐ τό γινόμενον ὑπ' αἰτίου τινός ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι παντί γάρ ἀδύνατον χωρίς αἰτίου γένεσιν σχεῖν». *Τίμαιος*, 28 C: «τῷ δ' αὐ γενομένῳ φαμέν ὑπ' αἰτίου τινός ἀνάγκη εἶναι γενέσθαι». *Συμπόσιον*, 205 B: «ἡ γάρ τοι ἐκ τοῦ μή ὄντος εἰς τό ὄν ἰόντι ὀφθεῖν αἷτια πᾶσά ἐστι ποίησις». Βλ. *Φίληβος*: «ποιοῦν» = αἷτιον· «ποιούμενον» = «γινόμενον» (27 A/B). Βλ. *Σοφιστής*, 265B. *Φαῖδων*, 97 C: «εἰ οὖν τις βούλοιο τήν αἷτιαν εὐρεῖν περί ἐκάστου ὅπῃ γίγνεται ἡ ἀπόλλυται ἡ ἐστι, τοῦτο δεῖν περί αὐτοῦ εὐρεῖν, ὅπῃ βέλτιστον αὐτῷ ἐστιν ἡ εἶναι ἡ ἄλλο ὅτιοῦν πάσχειν ἡ ποιεῖν. Ἐκ δὲ τοῦ λόγου τούτου οὐδέν ἄλλο σκοπεῖν προσήκειν ἀνθρώπῳ, καί περί αὐτοῦ ἐκείνου καί περί τῶν ἄλλων, ἄλλ' ἢ τό ἄριστον καί τό βέλτιστον». Βλ. *Κρατύλος*, 413A: «δι' ὃ γάρ γίγνεται (τι), τοῦτ' ἐστιν τό αἷτιον... «δι' οὐ πάντα τά γινόμενα γίνεσθαι» (412 D).

93. Ὁ Πλάτων διακρίνει δύο αἷτιες, τήν πραγματική αἷτια καί «τό δουλεύον εἰς γένεσιν αἷτιᾳ» (*Φίληβος*, 27 A), αἷτιο ἐπικουρικό, μηχανικό, πού εἶναι ἀπλό συναίτιο καί τίποτε ἄλλο. Βλ. *Πολιτικός*, 281 D: «τήν μὲν γενέσεως οὐσαν συναίτιον, τήν δ' αὐτήν αἷτιαν». Βλ. *Πολιτικός*, 281 E: «ᾶσαι μὲν τό πρᾶγμα αὐτό μή δημιουργοῦσι, ταῖς δέ δημιουργούσαις ὄργανα παρασκευάζουσιν, ὧν μή παραγενομένην οὐκ ἂν ποτε ἐργασθεῖν τό προστεταγμένον ἐκάστη τῶν τεχνῶν, ταύτας μὲν συναίτιους, τὰς δέ αὐτό τό πρᾶγμα ἀπεργαζόμενας αἷτίας» («δημιουργούσας αἷτίας»: 281 E).

Ὁ *Φαῖδων* μέμφεται αὐτοῦς πού συγχέουν τίς δύο αὐτές αἷτιες: «τό γάρ μή διελέσθαι οἷον τ' εἶναι ὅτι ἄλλο μὲν τί ἐστι τό αἷτιον τῷ ὄντι, ἄλλο δέ ἐκεῖνο ἀνευ οὐ αἷτιον οὐκ ἂν ποτ' εἴη αἷτιον» ὃ δὲ μοι φαίνονται ψηλαφῶντες οἱ πολλοί ὥσπερ ἐν σκότει, ἄλλοτρίῳ ὀνόματι προσχρῶμενοι, ὡς αἷτιον αὐτό προσαγορεύειν» (99 B). Βλ. *Φαῖδρος*, 245 D/E. *Τίμαιος*, 46 D/E: «λεκτέα μὲν ἀμφότερα τά τῶν αἷτιῶν γένη, χωρίς δέ ᾶσαι μετά νοῦ καλῶν καί ἀγαθῶν δημιουργοί καί ᾶσαι μονωθεῖσαι φρονήσεως τό τυχόν ᾶτακτον ἐκάστοτε ἐξεργάζονται». Βλ. *Νόμοι* X, 897 A/B.

Βλ. *Τίμαιος*, 68 E: «αἷτιαις ὑπηρετούσαις... Διό δὲ χρῆ δύο αἷτίας εἶδη διορίζεσθαι, τό μὲν ἀναγκαῖον τό δέ θεῖον».

Βλ. Αἰσχύλου, *Ἀγαμέμνων*, 1116. Δημοσθένους, *Περί στεφάνου*, 298, 25.

αὐτοῖς»)⁹⁴.

94. Ὁ Πλάτων θεμελιώνει τή διάκριση αὐτή πάνω σέ μιά θεώρηση χρονικότητος. Βλ. *Φίληβος*, 27 A: «ἄρ' οὖν ἡγείται μὲν τό ποιοῦν ἀεὶ κατά φύσιν, τό δέ ποιούμενον ἐπακολουθεῖ γινόμενον ἐκείνῳ;» Ἴδια διάκριση ὅσον ἀφορᾷ τό ζεῦγος ψυχῆ-σῶμα. Ὁ *Τίμαιος* (34 C) μᾶς λέει, σχετικά, ὅτι ὁ Δημιουργός «καί γενέσει καί ἀρετῇ προτέραν καί πρεσβυτέραν ψυχὴν σώματος ὡς δεσπότην καί ἄρξουσιν ἄρξομένου συνεστήσατο». Βλ. *Φίληβος*, 30 C: «ἄπειρόν τε ἐν τῷ παντί πολὺ, καί πέρας ἱκανόν, καί τις ἐπ' αὐτοῖς αἷτια».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Συγγένειες καὶ ταυτίσεις

I. Ἡ αἰτία καὶ ὁ νοῦς

Καὶ τώρα, ἀφοῦ ἀναλύσαμε τὰ τέσσερα αὐτὰ γένη, ἅς δοκιμάσωμε νὰ ταξιθετήσωμε ὡς πρὸς αὐτὰ τὴν ἡδονὴ καὶ τὸν νοῦ στὴ θέση πού προσήκει στοῦ καθένα τους. Ἐπιχειρώντας ν' ἀνακαλύψωμε τὸν δεσμό πού ἐνώνει τὴν αἰτία καὶ τὸν νοῦ, γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ ρίξωμε περισσότερο φῶς πάνω στὴ φύση τοῦ τετάρτου γένους τοῦ *Φίληβου*.

Ἀς ἀρῶμε πρῶτα τὴν ἡδονή: Ἀνήκει προφανῶς στοῦ γένους πού ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον, δηλαδή στοῦ ἁπειρο⁹⁵. Ἡ ἡδονὴ ταξιθετεῖται συνεπῶς σὲ πολὺ χαμηλὴ βαθμίδα (πρόκειται φυσικὰ γιὰ τὴν κατώτερη ἡδονή, καὶ ὄχι γιὰ τὴν καθαρὴ κι' ἀποπερατωμένη ἡδονή, πού ἔχει κιόλας κάτι ἀπ' τ' Ἀγαθό⁹⁶, καὶ πού εἶναι ἀσύγκριτα ἀνώτερη τῆς πρώτης, ἀφοῦ ἔρχεται ἀμέσως ἔπειτα ἀπ' τὶς ἐπιστῆμες - τέχνες καὶ τὶς ὀρθές δόξεις⁹⁷).

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν νοῦ, ἀρκεῖ νὰ ἀποδείξωμε ὅτι εἶναι ὁ διακοσμῶν τὰ πάντα - μέ ἄλλα λόγια, ἡ αἰτία τῶν «βιώσιμων γενέσεων», κατὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐκφραση τοῦ *Diēs* - γιὰ νὰ φανῇ ἀμέσως ὄχι μόνο ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἐναντι τῆς ἡδονῆς (ὑπεροχὴ πού ἀπ' τὴν ἀρχὴ ἦταν φανερὴ) ἀλλὰ καὶ ἡ συγγενεία του μέ τὸ γένος τῆς αἰτίας.

Ὁ Σωκράτης ἀρχίζει ὑπενθυμίζοντας στὸν Πρώταρχο ὅτι ὅλοι οἱ σοφοὶ συμφωνοῦν ὅτι ὁ «νοῦς ἐστὶ βασιλεὺς ἡμῖν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς»⁹⁸.

Καὶ συνεχίζει μέ περισσότερη ἐμφαση ἀκόμα: «Πότερον, ὦ Πρώταρχε, τὰ σύμπαντα καὶ τόδε τὸ καλούμενον ὅλον»⁹⁹ ἐπιτρο-

πεύειν φῶμεν τὴν τοῦ ἀλόγου καὶ εἰκὴ δύναμιν καὶ ὅπη ἔτυχεν, ἢ τάναντία, καθάπερ οἱ πρόσθεν ἡμῶν ἔλεγον, νοῦν καὶ φρόνησιν τινα θαυμαστὴν συντάττουσαν διακυβερνᾶν;»¹⁰⁰.

Σ' αὐτό, «αὐθόρμητα ὁ Πρώταρχος διαμαρτύρεται γιὰ τὴν ἀσέβεια τῆς ἀρνήσεως», ὅπως γράφει ὁ *Diēs*¹⁰¹, βεβαιώνοντας πῶς εἶναι ὁ νοῦς ὁ τὰ πάντα διακοσμῶν¹⁰², μοναδικὴ σκέψη ἀξία τῆς «ὄψεως τοῦ κόσμου καὶ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἀστέρων καὶ πάσης τῆς περιφορᾶς»¹⁰³.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Σωκράτης θά βασισθῇ πάνω σ' ἓνα συλλογισμό¹⁰⁴ γιὰ ν' ἀποδείξῃ τὴν ὑπεροχὴ τοῦ νοῦ ἐναντι παντός ἄλλου καὶ τῇ στενώτατῃ συγγένειᾳ - τὴν σχεδόν ταυτότητά του - μέ τὴ φύση τῆς αἰτίας. Ὁ συλλογισμὸς αὐτὸς θάῃ ὡς ἀφετηρία τῆς σχέσεως ἀναλογίας πού διέπουν τὰ τέσσερα στοιχεῖα: τὸ πῦρ, τὸ νερό, τὸν ἀέρα καὶ τὴ γῆ¹⁰⁵, σύμφωνα μέ τὸν παραλληλισμό - ἰσομορφισμό μεταξύ τοῦ μικροκόσμου καὶ τοῦ Σύμπαντος. Ὁ Πλάτων μᾶς λέει, πράγματι, ὅτι τὸ πῦρ, ὁ ἀέρας, τὸ

100. *Φίληβος*, 28 D. Συναντοῦμε τὸν ἴδιο κατηγορηματικὸ τόνο στοῦ ἀνάλογο ἐδάφιο τοῦ *Σοφιστῆ* (265 C/D):

Ἐνός: «Τὴν φύσιν αὐτὰ γεννᾶν ἀπὸ τίνος αἰτίας αὐτομάτης καὶ ἄνευ διανοίας φουούσης, ἢ μετὰ λόγου τε καὶ ἐπιστήμης θείας ἀπὸ θεοῦ γιγνομένης;»

Θεαίτητος: «Ἐγὼ μὲν ἴσως διὰ τὴν ἡλικίαν πολλὰκις ἀμφότερα μεταδοξάζω· νῦν μὴν βλέπων εἰς σέ καὶ ὑπολαμβάνων οἶεσθαι σε κατὰ γε θεὸν αὐτὰ γίνεσθαι, ταῦτ' αὐτὸς νενόμικα». (Μιὰ ἀνάλογη πεποιθήση ἐκφράζεται καὶ σ' ἓναν ἄλλο διάλογο τοῦ Πλάτωνος: τοῦς *Νόμους*, 889). (Βλ. Διογένη τοῦ Ἀπολλωνιάτη ἀπόσπασμα ἀριθμ.4). Τό χωρίο αὐτό τοῦ *Σοφιστῆ* θά μᾶς βοηθήσῃ νὰ νοιώσωμε καλύτερα τὴ φύση τῆς αἰτίας, πού δὲν εἶναι αἰτία μηχανικὴ, ἀλλὰ αἰτία - συνειδητοποίηση, νοῦς πού προϋποθέτει ψυχὴ, συνείδηση. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ Σωκράτης θά μᾶς μιλήσῃ λίγο ἀργότερα γιὰ τὴ βασιλικὴ ψυχὴ τοῦ Διός, πού κυβερνᾷ καὶ διακοσμεῖ τὸ Σύμπαν.

101. *Φίληβος*, σ. 28.

102. Βλ. ἀπόσπ. 12 τοῦ Ἀναξαγόρα.

103. *Φίληβος*, 28 E.

104. Ἄλλωστε μᾶς εἶχε κιόλας προειδοποιήσῃ: «διὰ μακροτέρων, δ' εἰ βούλει, τὴν σκέψιν αὐτοῦ τοῦ γένους ποιησώμεθα» (*Φίληβος*, 28 C).

105. Θά διαπιστώσωμε ἀργότερα πόσο ἡ ἐμφάνιση αὐτῆ τῶν τεσσάρων στοιχείων θά ἀποβῇ γόνιμη γιὰ τὴ μελέτη τῶν τεσσάρων γενῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνάλογια πού συνδέει τὰ τέσσερα στοιχεῖα, ὁ *Τίμαιος* μᾶς λέει ὅτι ὁ Δημιουργός, γιὰ νὰ πλάσῃ τὸ σῶμα τοῦ Μακρόκοσμου, προέβη ὡς ἑξῆς:... «ἐκ πυρός καὶ γῆς τὸ τοῦ παντός ἀρχόμενος ξυνοστάναι σῶμα ὁ θεός ἐποίησε. δύο δὲ μόνω καλῶς ξυνοστᾶσθαι τρίτου χωρὶς οὐ δυνατόν· δεσμόν γάρ ἐν μέσῳ δεῖ τινὰ ἀμφοῖν ξυναγωγὸν γίνεσθαι· δεσμὸν δὲ κάλλιστος ὅς ἂν αὐτὸν τε καὶ τὰ ξυνοδούμενα, ὅτι μάλιστα ἐν ποιῇ. τοῦτο δὲ πέφυκεν ἀναλογία κάλλιστα ἀποτελεῖν· ὁπότεν γάρ

95. Βλ. *Φίληβος*, 28 A. Συναντοῦμε τὴν ἴδια θεωρίαν στὸν *Γοργία*, 492.

96. *Φίληβος*, 28 A.

97. Βλ. *Τελικὴ κλίμακα τῶν ἀγαθῶν* (*Φίληβος*, 66C).

98. *Φίληβος*, 28 C.

99. Βλ. *Φίληβος*, 28 D.

νερό και ή γή, πού αποτελούν τό σῶμα μας, υπάρχουν επίσης ως συστατικά και μέσα στη σύνθεση του σώματος του Μακροκόσμου¹⁰⁶.

Ἀλλά ἀπ' τό καθένα ἀπό αὐτά τά τέσσερα στοιχεῖα, δέν ἔχομε παρά μόνο ἕνα πολύ μικρό μέρος¹⁰⁷, χωρίς καμιά ἀπολύτως καθαρότητα¹⁰⁸, χωρίς τήν παραμικρή ἀρετή πού συνεπάγεται ή φύση του¹⁰⁹. Μποροῦμε νά πάρωμε ως παράδειγμα ἕνα ὁποιοδήποτε ἀπό αὐτά - δέν ἔχει σημασία ποιό -, ἀφοῦ και τά τέσσερα στοιχεῖα υπάρχουν ἐξ ἴσου ως συστατικά μέσα στη σωματική μας σύνθεση.

Ἄς πάρωμε, λόγου χάρι, τό πῦρ¹¹⁰. Αὐτή ή φωτιά, πού εἶναι μέσα μας και μέσα σ' ὅλα τά ἔμβια ὄντα, προέρχεται ἀσφαλῶς και

ἀριθμῶν τριῶν εἴτε ὄγκων εἴτε δυνάμεων ὀντινῶνουν ή τό μέσον, ὅ,τι περ τό πρῶτον πρὸς αὐτό, τοῦτο αὐτό πρὸς ἔσχατον, και πάλιν αὐτῆς, ὅ,τι τό ἔσχατον πρὸς τό μέσον, τό μέσον πρὸς τό πρῶτον, τότε τό μέσον μὲν πρῶτον και ἔσχατον γιγνώμενον, τό δ' ἔσχατον και τό πρῶτον αὐ μέσα ἀμφοτέρω, πάνθ' οὕτως ἐξ ἀνάγκης τά αὐτά εἶναι ἑμβήσεται, τά αὐτά δέ γεγόμενα ἀλλήλοις ἐν πάντα ἔσται. εἰ μὲν οὖν ἐπίπεδον μὲν, βάθος δέ μηδὲν ἔχον ἔδει γίνεσθαι τό τοῦ παντός σῶμα, μία μεσότης ἂν ἐξήρκει τά τε μεθ' ἑαυτῆς ξυνδεῖν και ἑαυτήν, νῦν δέ στερεοειδῆ γάρ αὐτόν προσήκειν εἶναι, τά δέ στερεά μία μὲν οὐδέποτε, δύο δέ αἰε μεσότητες ξυναρμόττουσιν· οὕτω δὲ πυρός τε και τῆς ὕδωρ ἀέρα τε ὁ θεός ἐν μέσῳ θείας, και πρὸς ἀλλήλα καθ' ὅσον ἦν δυνατόν ἀνά τόν αὐτόν λόγον ἀπεργασάμενος, ὅ,τι περ πῦρ πρὸς ἀέρα, τοῦτο ἀέρα πρὸς ὕδωρ, και ὅ,τι ἀήρ πρὸς ὕδωρ, ὕδωρ πρὸς γῆν, ξυνέδεσσε και ξυνεστήσατο οὐρανόν και ἀπτόν. και διὰ ταῦτα ἐκ τε δὴ τούτων (και) τοιούτων και τόν ἀριθμόν τεττάρων τό τοῦ κόσμου σῶμα ἐγεννήθη δι' ἀναλογίας ὁμολογήσαν, φιλίαν τε ἔσχεν ἐκ τούτων, ὥστ' εἰς ταῦτόν αὐτῷ ξυνελθόν ἄλυτον ὑπό ἄλλου πλην ὑπό τοῦ ξυνδήσαντος γενέσθαι». (Τίμαιος, 31 Β/32 C). Ἐνα ἄλλο τυπικό παράδειγμα ἀναλογίας στόν Τίμαιο μᾶς προσφέρεται στό χωρίο 29 Β: «Ὅ,τι τό Ὅν εἶναι ὡς πρὸς τό γίνεσθαι, εἶναι ή ἀλήθεια ὡς πρὸς τήν πίστη». Γιά τήν ἀναλογία στόν Πλάτωνα, γενικά, βλ. P.M. Schuhl: *Etudes sur la fabulation platonicienne*, PUF, 1947, σ. 41-42. Ἐπίσης τοῦ ἰδίου: «*Sur le passage du "Gorgias"* (464-465), *Revue des Etudes Grecques*, T. LII ἀριθμ. 244, σ. 19.

106. Φίληβος, 29 Α.

107. Ἴδιος συλλογισμός και στόν Ξενοφῶντα (Ἀπομνημονεύματα, I, 1. κεφ. 4, 8): «... παρατηρώντας προπαντός ὅτι τό σῶμα σου δέν εἶναι παρά μόνο μία μικρή δόση ἀπό τήν ἀπέραντη αὐτή ἔκταση τῆς γῆς, ὅτι δέν περιέχει παρά μόνο μία σταγόνα ἀπό τόν ἀπέραντο ὄγκο τοῦ νεροῦ, παρά μόνο ἕνα μικρό μέρος ἀπ' τό καθένα ἀπό τά ἄλλα στοιχεῖα».

108. Φίληβος, 29 Β: «οὐδαμῶς εἰλικρινές ὄν».

109. Φίληβος, 29 Β: «και τήν δύναμιν οὐκ ἀξίαν τῆς φύσεως ἔχον».

110. Εἶναι ἐνδιαφέρον νά σημειωθῇ ὅτι ὁ Πλάτων παίρνει ὡς παράδειγμα τό στοιχείο πού κατέχει τήν πρώτη σειρά. Λίγο πῶς ὕστερα ἀναφέρει τή γῆ, δηλαδή τό κατώτατο στοιχείο, ἴσως γιά λόγους συμμετρίας.

τρέφεται και διέπεται¹¹¹ ἀπό τό πῦρ πού βρίσκεται στό Σύμπαν¹¹².

Τό ἴδιο μποροῦμε νά ποῦμε και γιά τή γῆ και γιά τά δύο ἄλλα στοιχεῖα¹¹³.

Αὐτά τά τέσσερα συστατικά, ὅταν συμμειχθοῦν¹¹⁴, αποτελοῦν αὐτό πού λέμε σῶμα¹¹⁵. Τό ἴδιο συμβαίνει και στήν κλίμακα τοῦ Μακροκόσμου. Ὁ Μακρόκοσμος θάχη επίσης ἕνα σῶμα πού θ' ἀποτελεῖται ἀπό τά ἴδια συστατικά¹¹⁶. Μὲ τή γενίκευση τῆς ἀναλογίας¹¹⁷, ὁ στοχασμός μας θά ἔχη ὡς ἀντικείμενο σύνολα, και ὄχι πιά μέρη ή στοιχεῖα ἀπομονωμένα. Αὐτό τό σύνολο, πού ἀποτελεῖ τό σῶμα μας, ἐμᾶς τῶν μικροκόσμων, προέρχεται βέβαια και τρέφεται και ἄρχεται ἀπό τό μεγάλο σῶμα τοῦ Παντός, ὅπως και κάθε ἄλλωστε συστατικό του¹¹⁸.

Τό σῶμα μας ἔχει βέβαια ψυχή: «τό παρ' ἡμῖν σῶμα ἄρ' οὐ ψυχὴν φήσομεν ἔχειν;» - «Πόθεν... εἴπερ μή τό γε τοῦ παντός σῶμα ἐμψυχον ὄν ἐτύγχανε, ταῦτά γε ἔχον τούτῳ και ἔτι πάντῃ καλλίονα;»¹¹⁹.

Ἐπειδὴ θά ἦταν ἐξαιρετικά ἀπίθανο νά πιστευθῇ ὅτι τό Αἴτιο, πού, ὡς τέταρτο και ὑπέρτατο γένος, «ἐν μὲν τοῖς παρ' ἡμῖν ψυχὴν τε¹²⁰ παρέχον και σωμασκήν ἐμποιοῦν και πταίσαντος σώματος ἱατρικήν και ἐν ἄλλοις ἄλλα συντιθέν και ἀκούμενον πᾶσαν και παντοίαν σοφίαν ἐπικαλεῖσθαι, τῶν δ' αὐτῶν τούτων

111. Τίμαιος, 45 Β: «Ἡ καθαρὴ φωτιά, πού ἐδρεύει μέσα μας και πού εἶναι ἀδεκλή τῆς ἐξωτερικῆς». Γι' αὐτόν ἴσως τόν λόγο ὀνομάζεται καθαρὴ, ἐπειδὴ πρόκειται γιά τή φωτιά πού ὑπάρχει μὲς στά μάτια μας και ὄχι ἐν γένει μέσα σ' ὅλο μας τό σῶμα, ὅπως στόν Φίληβο. Ἡ τελευταία αὐτή καλεῖται στόν Τίμαιο (45C) «χονδροειδέστερη». Διαπιστώνουμε μία θαυμάσια ὄντως συμφωνία ἀνάμεσα στά δύο κείμενα.

112. Φίληβος, 29C.

113. Φίληβος, 29 D.

114. Φίληβος, 29 D: «εἰς ἐν συγκείμενα».

115. Φίληβος, 29 D.

116. Φίληβος, 29 E.

117. Βλ. De Solages: *Dialogues sur l' analogie*, σ. 38.

118. Φίληβος, 29 E.

119. Φίληβος, 30 Α. Ἡ ἀνθρώπινη ψυχή εἶναι κλάσμα τῆς ψυχῆς τοῦ Μακροκόσμου. Ἀντίληψη πυθαγόρεια: Βλ. σχετικά. Κικέρων, *De Senectute*, C. 21: «Audiebam Pythagoram Pythagoreosque... numquam dubitasse quin ex universa mente divina delibatos animos haberemus». Ξενοφῶντος, Ἀπομνημονεύματα, IV, 3, 14: «ἀνθρώπου γε ψυχῇ ή... τοῦ θείου μετέχει». Βλ. Κικέρων, *De Divina*, I, 49. Tusc. V, 13. (Diès: *Philèbe*, σ. 30. σημ. 1).

120. Ἐδὼ ἀκριβῶς βρίσκεται τό μεταίχμιο μεταξύ τῶν τεσσάρων στοιχείων και τῶν τεσσάρων γενῶν.

δυνάμει ἐν ὅλῳ τε οὐρανῷ καὶ κατὰ μεγάλα μέρη, καὶ προσέτι καλῶν καὶ εἰλικρινῶν, ἐν τούτοις δ' οὐκ ἄρα μεμηχανῆσθαι τὴν τῶν καλλίστων καὶ τιμιωτάτων φύσιν» (Φίλητος, 30B).

«Οὐκοῦν εἰ μὴ τοῦτο, μετ' ἐκείνου τοῦ λόγου ἂν ἐπόμενοι βέλτιον λέγοιμεν ὡς ἔστιν, ἃ πολλὰκις εἰρήκαμεν, ἀπειρόν τε ἐν τῷ παντί πολὺ, καὶ πέρας ἱκανόν, καὶ τις ἐπ' αὐτοῖς αἰτία οὐ φαύλη, κοσμοῦσα τε καὶ συντάττουσα¹²¹ ἐνιαυτούς τε καὶ ὥρας καὶ μῆνας, σοφία καὶ νοῦς¹²² λεγομένη δικαιοτάτ' ἄν».

Ἀλλὰ εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ σοφία καὶ νοῦς χωρὶς ψυχῆς¹²³.

Κατὰ συνέπεια, ἔπαξ καὶ ἀποδειχθῇ ὅτι μὲς στό Σύμπαν ὑπάρχει μιά αἰτία, ποὺ ρυθμίζει καὶ διακοσμεῖ, καὶ ἡ ὁποία ὀνομάζεται σοφία καὶ νοῦς, θὰ ὑφίσταται κατ' ἀδήριτη ἀνάγκη ἐπίσης μιά ψυχὴ μέσα στὴ φύση τοῦ Διός¹²⁴, ποὺ θὰ ὀνομάζαμε βασιλική¹²⁵.

Ἄς ἀνακεφαλαιώσωμε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναλύσεώς μας: Ἀποδείξαμε ὅτι ὁ Νοῦς εἶναι συγγενῆς τῆς Αἰτίας καὶ ἀνήκει λίγο-πολύ στοῦ ἴδιο γένους¹²⁶. Καταλαβαίνομε τώρα γιατί ὁ

121. Φίλητος, 30 C: «κοσμοῦσα τε καὶ συντάττουσα». Βλ. Φαίδων, 97 C: «τόν γε νοῦν κοσμοῦντα πάντα κοσμεῖν, καὶ ἕκαστον τιθεῖν ταύτη ὅπη ἂν βέλτιστα ἔχη». Φαίδων, 97 B: «νοῦς ἔστιν ὁ διακοσμῶν τε καὶ πάντων αἴτιος, ταύτη δὴ τῇ αἰτία ἦσθην τε καὶ ἔδοξε μοι τρόπον τινὰ εὖ ἔχειν τὸν νοῦν εἶναι πάντων αἴτιον». (Μέ τι ἀγαλλίαση ὁ ἐτοιμοθάνατος Σωκράτης μιλεῖ γιὰ τὴν αὐθεντική αἰτία τοῦ Παντός!) Βλ. Πολιτεία, 376 B, 452 B. Φαίδρος, 250 B. Νόμοι, 887 D, 910 A, 966 D.

122. Φίλητος, 30 C: «σοφία καὶ νοῦς λεγομένη δικαιοτάτ' ἄν». Ἀξίζει νὰ ὑπογραμμισθῇ, ἐν προκειμένῳ, ὅτι αὐτὸ συμπληρώνει τὴν σειρά τῶν μεικτῶν ποὺ συναντοῦμε στό χωρίο 25 E/26 A: «ὕγεια» (σῶμα), «μουσική» (ψυχὴ), «ὥραι» (ἀστρονομία) (μεικτὰ ἀπ' τὰ ὁποῖα τὸ χωρίο 30 B δὲν ἀνέφερε παρά μόνο δύο: τὴ γυμναστική καὶ τὴ μουσική).

123. B. Τίμαιος, 30 B: «νοῦν δ' αὖ χωρὶς ψυχῆς ἀδύνατον παραγενέσθαι». Βλ. Σοφιστής, 248 D. Πλωτίνου, Ἐννεάδες, III, V, 9 IV, IV, 9.

124. Βλ. Φαίδρος, 247 A, 252 C.

125. Φίλητος, 30 D: «βασιλικήν». Βλ. Πολιτεία, 509 D: «βασιλευεῖν». (Ὁ Κρατῆλος, 413 C, ὀνομάζει τὸν ἀναξαγόρειο νοῦ «αὐτοκράτορα»). Αὐτὴ ἡ βασιλικὴ ψυχὴ κι' ὁ βασιλικὸς αὐτός νοῦς «ἐγγίγνεσθαι» «διὰ τὴν τῆς αἰτίας δύναμιν» (Φίλητος, 30 D), ποὺ παρέχει τὴν ψυχὴ (Φίλητος, 30 B: «ψυχὴν παρέχον»).

126. Φίλητος, 31 A: «νοῦς μὲν αἰτίας ἦν συγγενῆς καὶ τούτου σχεδόν τοῦ γένους». Βλ. Φίλητος, 64 E. Ἀναφορικά μὲ τὸν νοῦ καὶ τὴ νόση, συναντοῦμε τὰ ἐξ ἡς ζεύγη στὸν Φίλητο: «φρόνησιν δὲ καὶ ἐπιστήμην καὶ νοῦν» (28 A) - «νοῦν καὶ ἐπιστήμην» (28 C) - «νοῦν καὶ φρόνησιν τινα θαυμαστήν» (28 D) - «νοῦς... βασιλεὺς» (28C) - «βασιλικὸν δὲ νοῦν» (30D) - «νοῦ δὲ καὶ ἐπιστήμης» (55 C) - «νοῦ τε καὶ φρονήσεως» (58 D) - «νοῦς ἐστὶ καὶ φρόνησις» (59 D).

Σωκράτης τόσο μακρηγόρησε γιὰ ν' ἀποδείξῃ τὴ συγγένεια τοῦ Νοῦ καὶ τῆς Αἰτίας. Τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον ὅλου αὐτοῦ τοῦ χωρίου συνίσταται στό γεγονός ὅτι μᾶς φανερώνει κατὰ κάποιον τρόπο τὴ βαθύτερη ὑφὴ τοῦ τετάρτου γένους (ποὺ εἶναι τὸ ὑψηλότερο ὅλων), φωτίζοντας τὰ τρία ἄλλα γένη, ὅπως θὰ διαπιστώσωμε ἐν συνεχείᾳ.

II. Τὰ τέσσερα στοιχεῖα καὶ τὰ τέσσερα γένη

Αὐτὸ ποὺ μᾶς κάνει τὴ μεγαλύτερη ἐντύπωση στό σχολιαζόμενο χωρίο τοῦ Φίλητου, ὅπου ἀποδεικνύεται ἡ ταυτότης τοῦ νοῦ καὶ τῆς αἰτίας, εἶναι ὁ παραλληλισμός - ἔστω καὶ κατὰ τρόπο ὑπολανθάνοντα - μεταξύ τῶν τεσσάρων στοιχείων καὶ τῶν τεσσάρων γενῶν.

Ὅσο ὁ Σωκράτης δὲν μᾶς μιλοῦσε παρά γιὰ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ Κόσμου, δὲν ἀνέφερε παρά τὰ τέσσερα στοιχεῖα: γῆ, νερό, ἀέρα καὶ φωτιά. Ἀλλὰ μόλις φθάνῃ στό θέμα τῆς ψυχῆς (τῆς ἀνθρώπινης καὶ τῆς παγκόσμιας), ἀρχίζει ξαφνικά (τελείως ἀπτόμα) νὰ μᾶς μιλή γιὰ τὰ «τέτταρα ἐκεῖνα», δηλαδή γιὰ τὰ τέσσερα γένη: τὸ ἄπειρο, τὸ μεικτό, τὸ πέρας καὶ τὴν αἰτία¹²⁷.

Μᾶς λέει ἀπερίφραστα ὅτι ἡ αἰτία προστίθεται παντοῦ («ἐν ἅπασιν») ὡς τὸ τέταρτο γένος («τέταρτον ἐνόν»), παρέχουσα τὴν ψυχὴ στὰ σώματά μας («τοῖς παρ' ἡμῖν ψυχὴν τε παρέχον»)¹²⁸.

Μέ ἄλλα λόγια ὑπαινίσσεται ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ (καὶ συνεπῶς, σύμφωνα μὲ τὴν ἀνταπόκριση καὶ τὴν ἀναλογία, καὶ ἡ παγκόσμια ψυχὴ ἐπίσης), ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ τέσσερα γένη, ὅπως τὸ σῶμα ἀπὸ τὰ τέσσερα στοιχεῖα.

Πράγματι, ἡ αἰτία ποὺ προστίθεται πάντοτε ὡς τέταρτο γένος στὰ ἄλλα τρία, φέρει τὴν ψυχὴ στὰ σώματά μας. Ἀλλὰ γνωρίζομε ὅτι ἡ αἰτία εἶναι ἡ δύναμη ποὺ παράγει τὰ τρία γένη («τὸ δὲ δὴ πάντα ταῦτα δημιουργοῦν»)¹²⁹. Ἐτσι, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, ἡ αἰτία

127. Φίλητος, 30 B.

128. Φίλητος, 30 B.

129. Φίλητος, 27 B.

παράγει τὰ τρία ἄλλα γένη (ἄπειρο, πέρας καὶ μεικτό) καί, ἀπό τό ἄλλο, παρέχει τήν ψυχή. Ὁ *Τίμαιος*, ὅμως, μᾶς λέει ὅτι ἡ ψυχή εἶναι μείγμα¹³⁰. Θά πρέπει λοιπόν νά συνεπάγεται, ὅπως κάθε ἄλλο μείγμα, τὰ τέσσαρα γένη: τό ἄπειρο, τό πέρας, τό μεικτό καί τήν αἰτία.

Θά λέγαμε, ἐπομένως, ὅτι, ὅπως ὑπάρχει ἀντιστοιχία καί παραλληλισμός ἀνάμεσα στόν μικρόκοσμο καί τόν μακρόκοσμο, ὅσον ἀφορᾷ καί τό σῶμα καί τήν ψυχή, ὑπάρχει ἐπίσης παραλληλισμός καί ἀντιστοιχία ἀνάμεσα στά συστατικά τοῦ σώματος καί τῆς ψυχῆς τοῦ μικροκόσμου καί τοῦ μακροκόσμου. Πράγματι, κατὰ τόν *Τίμαιο*, ὑφίσταται ἀντιστοιχία τέλεια ἀνάμεσα στήν ψυχή καί τό σῶμα τοῦ Παντός. Ὁ Δημιουργός «μετά τοῦτο πᾶν τό σωματοειδές ἐντός αὐτῆς ἐτεκταίνεται καί μέσον μέση συναγαγών προσήρμοσεν»¹³¹.

Σύμφωνα μέ τό σχῆμα τοῦ Thevenaz¹³², ἔχομε παράλληλα:
 ἄκρον → μέσα ← ἄκρον.
 Πῦρ → Ἀήρ-Υδωρ ← Γῆ.

Σῶμα τοῦ Κόσμου:

$$\frac{\text{Πῦρ}}{\text{Ἀήρ}} = \frac{\text{Ἀήρ}}{\text{Υδωρ}} = \frac{\text{Υδωρ}}{\text{Γῆ}}$$

ἄκρον → μέσα ← ἄκρον

Ταῦτόν → Ἀμέριστον-Μεριστόν ← Θάτερον

Ψυχή τοῦ Κόσμου:

$$\frac{\text{Ταῦτόν}}{\text{Ἀμέριστον}} = \frac{\text{Ἀμέριστον}}{\text{Μεριστόν}} = \frac{\text{Μεριστόν}}{\text{Θάτερον}}$$

Στήν ἀμέριστη οὐσία ἀντιστοιχεῖ τό πέρας, στή μεριστή τό ἄπειρο (*Φίληβος*, 19 D), καί στό τρίτο εἶδος τῆς ἐνδιάμεσης οὐσίας - πού περιλαμβάνει καί τή φύση τοῦ Ταῦτοῦ καί τή φύση τοῦ Θάτερου - τό μεικτό («ἐξ ἀμφοῖν ἐν μέσῳ συνεκεράσατο οὐσίας εἶδος»)¹³³.

130. *Τίμαιος*, 35 A.

131. *Τίμαιος*, 36 D/E.

132. Βλ. *Ἡ ψυχή τοῦ Κόσμου, τό γίγνεσθαι καί ἡ ὕλη στόν Πλούταρχο*, σ. 79.

133. *Τίμαιος*, 35 A.

Ἔχομε ἤδη τὰ τρία γένη. Δέν μᾶς μένει παρά τό τέταρτο, ἡ Αἰτία. Ἀλλά ἡ τελευταία αὐτή προστίθεται στά τρία γένη, παρέχοντας τήν ψυχή¹³⁴. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο μπορούμε νά παραλληλίσουμε τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, συστατικά τοῦ σώματος, καί τὰ τέσσαρα γένη, συστατικά τῆς ψυχῆς.

Σῶμα τοῦ Κόσμου Πῦρ → Ἀήρ - Υδωρ ← γῆ.

Ψυχή τοῦ Κόσμου Πέρας → μεικτό ← ἄπειρο.

Καθώς ὅμως ὑπεράνω τοῦ πέρατος ὑπάρχει ἡ αἰτία, ὑπερβατική ὡς πρός τὰ τρία γένη («ἐπ' αὐτοῖς αἰτία»)¹³⁵, τό πέρας θά πρέπει ν' ἀντικατασταθῇ ἀπό τήν Αἰτία, ταξιθετούμενο κατὰ συνέπεια στή δεύτερη σειρά, στή σειρά τοῦ μεικτοῦ. Θά ἔχομε ἔτσι:

Ψυχή τοῦ Κόσμου Αἰτία → πέρας-μεικτό ← ἄπειρο

ἢ ἀκόμα:

$$\text{Σῶμα τοῦ Κόσμου} \dots \frac{\text{Πῦρ}}{\text{Ἀήρ}} = \frac{\text{Ἀήρ}}{\text{Υδωρ}} = \frac{\text{Υδωρ}}{\text{Γῆ}}$$

$$\text{Ψυχή τοῦ Κόσμου} \dots \frac{\text{αἰτία}}{\text{πέρας}} = \frac{\text{πέρας}}{\text{μεικτό}} = \frac{\text{μεικτό}}{\text{ἄπειρο}} \quad 136$$

ἀντί:

$$\frac{\text{Ταῦτόν}}{\text{Ἀμέριστον}} - \frac{\text{Ἀμέριστον}}{\text{Μεριστόν}} = \frac{\text{Μεριστόν}}{\text{Θάτερον}}$$

Διαπιστώνομε ἐπομένως ὅτι ὑπάρχει συγγένεια καί παραλληλισμός ἀνάμεσα στά τέσσαρα γένη (ἐξ ἄλλου, ἀπό τό ἓνα μέρος, τὰ τέσσαρα στοιχεῖα ἀνάγονται στά τρίγωνα, καί τὰ τρίγωνα στούς ἀριθμούς, καί, ἀπό τό ἄλλο, ἡ ψυχή, πού ἀποτελεῖται ἀπ' τὰ

134. *Φίληβος*, 30 E.

135. *Φίληβος*, 30 E.

136. Ὁ Ἀριστοτέλης μᾶς λέει ὅτι στόν *Τίμαιο* ὁ Πλάτων δημιουργεῖ τήν ψυχή μέ βάση τὰ στοιχεῖα (βλ. L. Robin: *Ἡ πλατωνική θεωρία τῶν ἰδεῶν καί τῶν ἀριθμῶν*, σ. 310), «ἐπειδή (γι' αὐτόν) τό ὅμοιο γνωρίζεται ἀπό τό ὅμοιο» (*Περὶ ψυχῆς*, I, 2, 18).

Σύμφωνα μέ τήν ὑπόθεση πού διατυπώσαμε πῶς πάνω (ὅτι δηλαδή ἡ ψυχή συνίσταται ἀπό τὰ τέσσαρα γένη, ὅπως τό σῶμα ἀπό τὰ τέσσαρα στοιχεῖα) πρέπει νά ὑπάρχῃ ὁμοιότητα ἀνάμεσα στά γένη καί τὰ στοιχεῖα γιά νά μπορῇ ἡ ψυχή νά γνωρίσῃ τό σῶμα.

Καί γιά τόν Ἐμπεδοκλή, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ἀριστοτέλης (*Περὶ ψυχῆς*, I, 2, 15 καί ἐξῆς), ἡ ψυχή ἀποτελεῖται ἀπό τὰ τέσσαρα στοιχεῖα.

«Εἶναι μέ τή γῆ πού βλέπομε τή γῆ, μέ τό νερό τό νερό, μέ τόν αἰθέρα τόν θεϊκό αἰθέρα, τή φωτιά μέ τή φωτιά, μέ τόν ἔρωτα τόν ἔρωτα, καί τό μῖσος μέ τό θλιβερό μῖσος» (ἀπόσπ. 105, 3, Diels).

τέσσερα γένη, έχει δομή μαθηματική, σύμφωνα με τόν *Τίμαιο* (35 B-36 A/B)¹³⁷.

Αλλά καθώς στόν Πλάτωνα ή ψυχή ταξιθετείται σ' ένα οντολογικό επίπεδο ανώτερο κατά πολύ του σώματος¹³⁸, τά συστατικά της θά πρέπει νά είναι υπέρτερα των συστατικών του τελευταίου αυτού.

Μπορούμε, επομένως, νά θεωρήσουμε τά τέσσερα γένη ως απορρέοντα απ' τή μετατόπιση καί εκπνεύματωση των τεσσάρων στοιχείων.

Η αίτια, π.χ., πού είναι τό πρώτο γένος, σέ μέγεθος καί ύπεροχή, θά είναι ή μετατόπιση του πυρός: μέ άλλα λόγια, ένα πύρ πνευματικό.

Ας τά συγκρίνωμε τά δύο αυτά, τό αίτιο καί τό πύρ, ενείδει επαληθεύσεως. Είναι ολοφάνερο - καί σ' αυτό τό σημείο ό *Φίληβος* είναι κατηγορηματικός¹³⁹ - πώς αν ύπάρχη μεταξύ τής αίτιας καί τής φωτιάς ή σχέση πού υποθέτομε, ή ίδια σχέση πρέπει νά συνδέη καί τά υπόλοιπα γένη καί στοιχεία. Μέ άλλα λόγια, στήν περίπτωση αυτή, τό άπειρο θ' αντιστοιχίη στή μετατόπιση του στοιχείου «γῆ» (από πλευράς σκιερότητος, φυσικά, καί όχι ρευστότητος), καί τό μεικτό στή μετατόπιση του στοιχείου «αἴρ». Έχομε μιά πρώτη σχέση στήν περίπτωση τής δράσης¹⁴⁰. Ο Πλάτων μᾶς λέει ότι ή δράση είναι ή ευγενέστερη απ' όλες τίς αίσθήσεις μας¹⁴¹.

Αλλά γνωρίζομε, από τόν *Τίμαιο*, ότι ή αίσθηση αυτή οφείλεται στο πύρ, πού είναι μέσα μας (τό φῶς περιγράφεται στόν

137. Γνωρίζομε επίσης ότι τό σῶμα συνεπάγεται, αφ' ενός, τά τέσσερα στοιχεία (*Τίμαιος*, 31 B/32 C) καί, αφ' ετέρου - όπως καί κάθε άλλο ύπαρκτό - τά τέσσερα γένη (*Φίληβος*, 23 C κ. έ.: «υπάρχουν μέσ στα δντα καί άπειρο καί πέρας»...). Επομένως, θά πρέπει νά ύπάρχη κάποια σχέση μεταξύ των γενων καί των στοιχείων, εφόσον είναι άμφοτερα συστατικά τής κράσης των σωματών. (Η σκέψη του G. Bachelard μᾶς έρχεται στή μνήμη: ότι τά τέσσερα κοσμολογικά στοιχεία είναι περισσότερο *αξίες* παρά *υλικές άρχές*).

138. Βλ. *Νόμοι*, X, 896 C κ. έ. *Τίμαιος*, 34C. Είναι τό «πρεσβύτερον», πού αδυνατεί παντάπασι νά υποταχθῇ στο γεώτερο, στο σῶμα. Καί ξέρομε από τήν *Πολιτεία* (509 B) ότι τό Άγαθόν αποδεικνύεται ανώτερο του Όντος: «του άγαθοῦ... πρεσβεία καί δύναμι... Έτι επέκεινα τής ούσίας υπερέχοντος».

139. *Φίληβος*, 29 B: «οἷον πύρ ἔστι μέν που παρ' ἡμῖν, ἔστι δ' ἐν τῷ παντί».

140. «Όψιν». Βλ. *Πολιτεία*, 509 A: «φῶς τε καί ὄψιν ἡλιοειδῆ».

141. Βλ. *Πολιτεία*, 508 B: «ἀλλ' ἡλιοειδέστατόν γε οἶμαι τῶν περὶ τὰς αἰσθήσεις ὀργάνων». 507 C: «πολυτελεστάτην τήν του ὄραν τε καί ὁρᾶσθαι δύναμιν».

διάλογο αὐτόν σάν ένα είδος πυρός¹⁴²). Επομένως, από τό ένα μέρος, είναι ή φωτιά πού μᾶς κάνει νά βλέπωμε, καί, από τό άλλο, είναι ή αίτια αὐτό πού μᾶς παρέχει τήν ψυχή¹⁴³. Η *Πολιτεία* όμως μᾶς λέει ότι ή ψυχή είναι τό μάτι τό νοητό¹⁴⁴. Μπορούμε, συνεπώς, νά θεωρήσωμε τήν αίτια σάν ένα είδος νοητής φωτιάς.

Εξ άλλου ό *Τίμαιος* τονίζει ότι τό πύρ έχει τίς ακόλουθες σπουδαιότατες ιδιότητες: Είναι «όξύ τό πάθος», «τμητικώτατον»¹⁴⁵, ό κατ' έξοχήν παράγων καί συντελεστής τής «τομῆς» καί «διακρίσεως»¹⁴⁶.

Όπως λέει, πράγματι, ό διάλογος αὐτός, «πρώτον μέν οὖν ή πύρ θερμόν λέγομεν, ἴδωμεν ὧδε σκοποῦντες, τήν διάκρισιν καί τομήν αὐτοῦ περὶ τό σῶμα ἡμῶν γιγνομένην ἐννοηθέντες ότι μέν γάρ όξύτητι τό πάθος, πάντες σχεδόν αἰσθανόμεθα τήν δέ λεπτότητα των πλευρῶν καί γωνιῶν όξύτητα των τε μορίων σμικρότητα καί τής φορᾶς τό τάχος, οἷς πᾶσι σφοδρόν ὄν καί τομόν όξέως τό προστυχόν αἰεί τέμνει, λογιστέον ἀναμνησκομένοις τήν του σχήματος αὐτοῦ γένεσιν, ότι μάλιστα ἐκείνη καί οὐκ ἄλλη φύσις διακρίνουσα ἡμῶν κατὰ σμικρά τε τά σώματα κερματίζουσα τοῦτο ὃ νῦν θερμόν λέγομεν εἰκότως τό πάθημα καί τοῦνομα παρέσχε» (*Τίμαιος*, 61 E/62 A)¹⁴⁷.

Καί ό *Κρατύλος* μᾶς λέει ότι τό δίκαιο ή τό αίτιο¹⁴⁸, πού απ' ἄκρο σ' ἄκρο διαπερνᾷ διατρέχοντας τό πᾶν, είναι «τάχιστον» καί «λεπτότατον»¹⁴⁹. Οὐ γάρ αν δύνασθαι ἄλλως διά του ὄντος ἵεναι παντός, εἰ μή λεπτότατόν τε ήν ὥστε αὐτό μηδέν στέγειν, καί τάχιστον ὥστε χρῆσθαι ὥσπερ ἐστῶσι τοῖς ἄλλοις¹⁵⁰. Επει δ'.

142. *Τίμαιος*, 45B: «του περί τό πρόσωπον πυρός τῷ περί τήν ὄψιν πυρί περί τό λείον καί λαμπρόν συμπαγοῦς γιγνομένου».

143. *Φίληβος*, 30 B.

144. *Πολιτεία*, VI. Σύμφωνα μέ τίς αντιστοιχίες του Adam (βλ. *Πολιτεία*, έκδοση Budé, 2ος τόμος, σελ. 60), τό ὄργανο τής ὁράσεως, τό μάτι, αντιστοιχεῖ στο ὄργανο τής γνώσεως, δηλαδή στον νοῦ. Η δράση (ή «ὄψις», τό «ὄραν») αντιστοιχεῖ στή νόηση (τή γνώση ή επιστήμη).

145. *Τίμαιος*, 61 E.

146. *Τίμαιος*, 61 D.

147. *Τίμαιος*, 61 E/62 A. Ἀξιοσημείωτοι είναι οἱ ὅροι: «όξύτητα», «τέμνειν», «διακρίνουσα», «κερματίζουσα».

148. «Τό δίκαιον καί τό αίτιον» - «δι' ὃ γάρ γίγνεται (τι), τοῦτ' ἔστιν τό αίτιον» (*Κρατύλος*, 413 A), «δι' οὐ πάντα τά γιγνόμενα γίνεσθαι» (412 D).

149. *Κρατύλος*, 412 D: «λεπτότατον».

150. *Κρατύλος*, 412 D/E: «τάχιστον». Βλ. *Τίμαιος*, 61 E: «τῆς φορᾶς τό τάχος».

οὖν ἐπιτροπεύει τὰ ἄλλα πάντα διαῖόν¹⁵¹, τοῦτο τὸ ὄνομα ἐκλήθη ὀρθῶς «δίκαιον»...

Καὶ ὁ Πλάτων, πηδώντας ξαφνικά ἀπ' τὸν Ἡράκλειτο στὸν Ἀναξαγόρα, μᾶς λέει: «εἶναι δὲ τὸ δίκαιον ὃ λέγει Ἀναξαγόρας, νοῦν εἶναι τοῦτο· αὐτοκράτορα γὰρ αὐτόν ὄντα καὶ οὐδενὶ μεμειγμένον πάντα φησὶν αὐτόν κοσμεῖν τὰ πράγματα διὰ πάντων ἰόντα»¹⁵². Ὑποβάλλοντας, μὲ μιὰ ἀδιόρατη διακριτικότητα, τὴν ἰδέα ὅτι ὁ νοῦς εἶναι ἀκριβῶς αὐτός ὁ ἥλιος, αὐτὴ ἡ φωτιά, αὐτὴ ἡ θερμότητα¹⁵³ πού ὀνομάζεται «δίκαιον» ἢ «αἴτιον». Καὶ γνωρίζουμε πολὺ καλά ὅτι ἡ αἰτία εἶναι μιὰ ἀρχὴ ἐπέκεινα κάθε σύμμεξης καὶ κράσης.

Ἀλλὰ οἱ ιδιότητες τῆς φωτιᾶς δὲν σταματοῦν ἐδῶ. Τὸ πῦρ δὲν εἶναι μόνο αὐτὸ πού διαιρεῖ καὶ τέμνει. Εἶναι ἐπίσης, ὑπὸ τῇ μορφῇ τοῦ φωτός, ἓνας δεσμός, ὅπως μᾶς τὸ δείχνει ὁ Πλάτων στὸ 10^ο βιβλίο τῆς *Πολιτείας*, στὸ μῦθο τοῦ Ἡρός τοῦ Ἀρμενίου: «εἶναι γάρ τοῦτο τὸ φῶς¹⁵⁴ ξύνδεσμον τοῦ οὐρανοῦ, οἷον τὰ ὑποζώματα τῶν τριήρων, οὕτω πᾶσαν συνέχον τὴν περιφοράν»¹⁵⁵.

Μιὰ ἄλλη ιδιότητα τοῦ πυρός εἶναι ἡ ιδιότητα-ικανότητά του ὡς μέτρου. Ὁ *Τίμαιος* μᾶς λέει, πράγματι, ὅτι ὁ ἥλιος καθὼς καὶ τ' ἄλλα ἄστρα γενήθησαν «εἰς διορισμόν καὶ φυλακὴν ἀριθμῶν χρόνου»¹⁵⁶. Καὶ πῶς διεξοδικὰ ἀκόμη: «ἵνα δ' εἴη μέτρον ἑναργές τι πρὸς ἄλληλα βραδυτῆτι καὶ τάχει... φῶς ὁ θεὸς ἀνήψεν ἐν τῇ πρὸς γῆν δευτέρᾳ τῶν περιόδων, ὃ δὴ νῦν κεκλήκαμεν ἥλιον, ἵνα ὅτι μάλιστα εἰς ἅπαντα φαῖνοι τὸν οὐρανὸν μετάσχοι τε ἀριθμοῦ τὰ ζῶα, ὅσοις ἦν προσῆκον, μαθόντα παρὰ τῆς ταῦτο καὶ ὁμοίου περιφορᾶς»¹⁵⁷.

Ὁ ἥλιος ὄχι μόνο μετρεῖ, κατὰ κάποιον τρόπο, τὸν χρόνο, ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη: ὑπάρχει ἓνα εἶδος ἐσωτερικῆς σχέσης

151. *Κρατύλος*, 412: «διαῖόν».

152. *Κρατύλος*, 413 C.

153. *Κρατύλος*, 413 C. «αὐτὸ τὸ θερμόν τὸ ἐν τῷ πυρὶ ἐνόν».

154. *Πολιτεία*, X, 616 C («δεσμῶν»). «διὰ παντός τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς τεταμένον φῶς ἐδῶ, οἷον κίονα, μάλιστα τῇ ἱριδι προσφερῇ, λαμπρότερον δὲ καὶ καθαρώτερον». (616 E).

155. *Πολιτεία*, X, 616 C («δεσμῶν»). «Ὅς θυμηθεῖμε τὸ «δεσμῶν δὲ κάλλιστος» τῆς ἀναλογίας καὶ τῆς γεωμετρικῆς προόδου τοῦ *Τιμαίου* (31 C), πού συνδέει τὴν φωτιά μὲ τ' ἄλλα στοιχεῖα. Θὰ ἦταν ἴσως δυνατόν νά ἀποδοθῇ ἡ μαθηματικὴ αὐτὴ ιδιότητα στὸ ἴδιο τὸ πῦρ...

156. *Τίμαιος*, 38 C.

157. *Τίμαιος*, 39 B.

καὶ συγγένειας ἀνάμεσα στὸν ἓνα καὶ στὸν ἄλλο¹⁵⁸. Ἔχομε, τέλος, στὸν ἴδιο τὸν *Φίληβο* μιὰ νέα συσχέτιση τῆς φωτιᾶς καὶ τῆς αἰτίας, ὑπὸ τῇ μορφῇ αὐτῇ τῇ φορᾷ τοῦ καθαροῦ λευκοῦ χρώματος¹⁵⁹ καὶ τῆς ἀλήθειας, πού, ὅπως θὰ δοῦμε ἀργότερα, συμπίπτει μὲ τὴ νόηση, δηλαδή μὲ τὴν αἰτία.

Ἡ καθαρότητα αὐτοῦ τοῦ λευκοῦ χρώματος συνίσταται σὲ ὅτι εἶναι «ἀκρατέστατον» («ἐν ᾧ χρώματος μηδεμία μοῖρα ἄλλη μηδενὸς ἐνείη») ¹⁶⁰. Ἐξ οὗ κι' ἀνώτερο: «σμικρόν ἄρα καθαρὸν λευκὸν μεμειγμένου πολλοῦ λευκοῦ λευκότερον ἅμα καὶ κάλλιον καὶ ἀληθέστερον»¹⁶¹ (Ὑπεροχὴ τῆς ποιότητος ἐναντι τῆς ποσότητος).

Ὅπως ξέρομε ἀπὸ τὸν *Τίμαιο*¹⁶², τὸ χρῶμα συνίσταται σὲ μιὰ φλόγα πού ἀπορρέει ἀπὸ τὰ σώματα, «ὅψει ξύμμετρα μόρια ἔχουσιν πρὸς αἴσθησιν»¹⁶³.

Σχετικὰ μὲ τὸ λευκό, ὁ αὐτός διάλογος μᾶς λέει: «Τὸ μὲν διακριτικὸν τῆς ὄψεως λευκόν, τὴν δὲ ὀξυτέραν φορὰν καὶ γένους πυρός ἐτέρου προσπίπτουσιν καὶ διακρίνουσιν τὴν ὄψιν μέχρι τῶν ὁμμάτων»¹⁶⁴.

Μὲ μιὰ λέξη, τὸ λευκό ἀνήκει σὲ τὸ σὺμπαν τῆς φωτιᾶς, πού συσχετίζεται στὸν *Φίληβο* μὲ τὴν ἀλήθεια, ἡ ὁποία συμπίπτει μὲ τὴν αἰτία, ἢ ἀκόμη μὲ τὴ νόηση καὶ τὴ σοφία¹⁶⁵.

Ἡ ἴδια συσχέτιση ἀνάμεσα σὲ φῶς καὶ σὲ τὴν ἀλήθεια βρίσκεται στὸ ἕκτο βιβλίο τῆς *Πολιτείας*, ὅπου παίρνει τὴν πιὸ καθαρὴ καὶ συστηματικὴ μορφὴ τῆς σὲ τὴν περίπτωσιν τῆς ὀντολογικῆς γραμμῆς¹⁶⁶, πού τέμνεται σύμφωνα μὲ τὸν βαθμὸ

158. Ἐδῶ δὲν κάνομε παρὰ ἀκροθιγῶς ἀκόμα μόνο ν' ἀγγίξωμε τὸ πρόβλημα.

159. «Τὸ λευκὸν ἐν τοῖς πρώτον... γένος» (*Φίληβος*, 53 A).

160. *Φίληβος*, 53 A.

161. *Φίληβος*, 53 B.

162. *Τίμαιος*, 67 C/D/E.

163. *Τίμαιος*, 67 C.

164. *Τίμαιος*, 67 D/E.

165. *Φίληβος*, 58 C/D: «καθάπερ τοῦ λευκοῦ περὶ τότε ἔλεγον, κἂν εἰ σμικρόν, καθαρὸν δ' εἴη, τοῦ πολλοῦ καὶ μὴ τοιοῦτου διαφέρειν, τούτῳ γ' αὐτῷ τῷ ἀληθεστάτῳ, καὶ νῦν δὴ σφόδρα διανοηθέντες καὶ ἱκανῶς διαλογισάμενοι, μήτε εἰς τινὰς ὠφελείας ἐπιστημῶν βλέψαντες μήτε τινὰς εὐδοκίας, ἀλλ' εἰ τις πέφυκε τῆς ψυχῆς ἡμῶν δύναμις ἐρᾶν τε τοῦ ἀληθοῦς καὶ πάντα ἕνεκα τούτου πράττειν, ταύτην εἰπωμεν διεξερευνησάμενοι, τὸ καθαρὸν νοῦ τε καὶ φρονήσεως» (*Φίληβος*, 58 C/D.).

166. *Πολιτεία*, VI, 509 D/511 E.

φωτός ή σκότους τών διαφόρων ύπαρκτων¹⁶⁷.

Μπορούμε νά συμπεράνωμε άπ' όλα τά άνωτέρω παραδείγματα ότι ό παραλληλισμός τής φωτιάς και τής αιτίας - και, γενικά, τών τεσσάρων στοιχείων και τών τεσσάρων γενών - κάθε άλλο παρά έξωτερικός και επιπόλαιος είναι. 'Η αιτία είναι ένα είδος φωτιάς άποπνευματωμένης, σέ μετατόπιση πρός τά άνω, και αυτή ή παρατήρηση μās είναι χρήσιμη γιά δύο λόγους: άπό τή μιά, θά δυνήθοιμε χάρη σ' αυτή νά έμβαθύνωμε καλλίτερα τίς ιδιότητες τής αιτίας και τών άλλων τριών γενών, μελετώντας τίς ιδιότητες τών στοιχείων. Καί, άπό τήν άλλη - και προπάντων -, αυτή άκριβώς ή συγγένεια τής αιτίας μέ τό πύρ μās ώθει νά επιχειρήσωμε έναν παραλληλισμό άνάμεσα στό κείμενο του *Φιλήβου* και του έκτου βιβλίου τής *Πολιτείας*.

III. 'Η Γραμμή τής «Πολιτείας» και τά τέσσερα γένη του «Φιλήβου».

Στό VI βιβλίο τής *Πολιτείας*, τό μαθηματικο-διαλεκτικό σχήμα τής γραμμής (509 E - 511 E) εισάγεται μετά άπό τήν περιώνυμη σύγκριση του 'Αγαθοϋ μέ τόν 'Ηλιο¹⁶⁸. Καί αυτή άκριβώς ή σύγκριση παίζει, θά λέγαμε, ρόλο εισαγωγής - και ταυτόχρονα πηγής - τής γεωμετρικής αυτής εικόνας, πού είναι ή όντολογική γραμμή τους διαλόγου¹⁶⁹.

'Αλλά τό ίδιο συμβαίνει και στόν *Φίληβο*, όπου τό γένος τής Αιτίας (πού ταυτίζεται μέ τή νόηση) προλογείται κατά κάποιον

167. *Πολιτεία*, VI, 509 E: ή τομή επιτελείται σέ συνάρτηση μέ τή «σαφήνεια» ή τήν «άσάφεια». Βλ. *Πολιτεία*, 511 E: «τάξον αυτά άνά λόγον ώπερ έφ' οίς έστιν άληθείας μετέχειν, ούτω ταύτα σαφήνειας ήγησάμενος μετέχειν». Βλ. *Φίληβος*, 57 C: «εις θανααστόν διαφοράς μέγεθος εις σαφήνειαν προεληλύθαμεν έπιστημών (*Φίληβος*, 57 B: «σαφές»).

168. *Πολιτεία*, VI, 508 C: «Τούτον τοίνυν» (τόν ήλιο) «φάναι με λέγειν τόν του άγαθοϋ, όν τάγαθόν έγένησεν άνάλογον έαυτῷ, ό,τι περ αυτό έν τῷ νοητῷ τόπῳ πρός τε νοῦν και τά νοούμενα, τουτο τουτον έν τῷ όρατῷ πρός τε όσιν και τά όρώμενα» (*Πολιτεία*, 508 C).

169. *Πολιτεία*, VI, 509 C/D, Γλαύκων: «τήν περί τόν ήλιον όμοιότητα αύ διεξιών» (*Πολιτεία*, 509 C). Σωκράτης: «Νόησον τοίνυν δύο αύτῷ είναι, και βασιλεύειν τό μέν νοητοϋ γένους τε και τόπου, τό δ' αύ όρατοϋ» (*Πολιτεία*, 509 C/D).

τρόπο άπό τή φωτιά: και άμέσως μετά πραγματοποιείται ή ιεράρχηση τών τεσσάρων γενών¹⁷⁰. Μέ μιá λέξη, και στίς δύο περιπτώσεις, τό πύρ¹⁷¹, ή ό ήλιος, διέπει τά κείμενά μας, και είναι πάνω στην έννοια τής σαφήνειας κι' ένάρχειας πού θεμελιώνεται ή ιεράρχηση τών τεσσάρων τμημάτων τής γραμμής τής *Πολιτείας*.

"Ας επιχειρήσωμε τώρα έναν πιό στενό και πιό ουσιαστικό παραλληλισμό άνάμεσα στίς δύο ομάδες: Παρατηρούμε έν πρώτοις ότι τό γένος «άπειρον» μπορεί νά συσχετισθί μέ τό πρώτο τμήμα τής γραμμής τής *Πολιτείας*: συγκεκριμένα μέ τό τμήμα τών εικόνων. Συμπεριλαμβάνει πρώτα-πρώτα τίς σκιές, μετά τά φάσματα πού σχηματίζονται πάνω στά νερά και στην επιφάνεια τών άδιαφανών σωμάτων, λείων και λαμπρών, και όλες τίς άλλες άνταύγειες-άναπαραστάσεις του αυτού είδους¹⁷², έκγονα και προϊόντα όλα τής φωτιάς. 'Αλλά τί διαπιστώνωμε άκριβώς στόν *Φίληβο*:

170. *Φίληβος*, 30 C: ή αιτία μās περιγράφεται σαν τό ύψιστο γένος («έν αυτοίς»).

171. "Όλη ή άλληγορία του Σπηλαίου, πού δέν είναι παρά τό μυθικό περίβλημα - και ταυτόχρονα ή άλληγορική έκφραση - του γεωμετρικού σχήματος τής γραμμής, έχει βασική δομή της τή φωτιά, πού περνάει, καθός ό μύθος έκτυλίσσεται, άπό όλες τίς βαθμίδες κι' άποχρώσεις. Έχομε άρχικά τό έξωτερικό πύρ, πού παράγει όλους τους ίσκιους τής σπηλιάς: «φῶς δέ αυτοίς πυρός άνωθεν και πόρρωθεν καόμενον». (*Πολιτεία*, 514 B). Αύτή ή φωτιά ταυτίζεται, κατά τήν έξοδο του Φυλακισμένου του σπηλαίου, μέ τό φῶς τής ήμέρας (515 C: «φῶς» 515 E: «τελευταίον τόν ήλιον»... 516 B). Για νά άποπνευματωθί όλο και περισσότερο («φανόν»): «πρός τό φανόν έκ του σκοτώδους... εις τό όν και του όντος... τό φανότατον» (518 C) *Πολιτεία*, 521 C: «έκ νυκτερινής τινός ήμέρας εις άληθινήν». Βλ. «καθαρόν» («έν τῷ καθαρώ», δηλαδή στόν νοητό κόσμο, *Πολιτεία*, 520 D). Βλ. επίσης *Φίληβος*, όπου ή έννοια του «καθαροϋ» επανέρχεται συχνά: «καθαρώτατα», 55 A, 55 D, «καθαρώτατον», 55 C, «καθαρώτερα», 57 B. Τό «σαφές» και «καθαρόν» (57 C) συνεπάγονται άκρίβεια και άλήθεια (57 D) «τό καθαρόν νοῦ τε και φρονήσεως» (58 D) «τό τε βέβαιον και τό καθαρόν και τό άληθές» (59 D). Βλ. *Φαίδων*, 67 A/B.

172. *Πολιτεία*, VI, 510A. "Ας συγκρίνωμε: «φαντάσματα» (510A) και «φαντάσματα» (*Πολιτεία*, VI, 516 B) μέ *Φίληβο*, 24E: «όπόσ' άν ήμιν φαίνονται μάλλον και ήττον γινόμενα» (άλλωστε τό τελευταίο αυτό θά μπορούσε νά συγκριθί μέ *Πολιτεία*, 508 D: «τό γινόμενον και άπολλύμενον δοξάζει τε και άμβλυώττει άνω και κάτω τάς δόξας μεταβάλλον». *Πολιτεία*: «άνω και κάτω». *Φίληβος*: «μάλλον και ήττον»). Βλ. για «φαντάσματα»: «φάντασμα ισότητος» (*Παρμενίδης*, 165 A) και «φάντασμα» (*Παρμενίδης*, 165 D/E). Βλ. στόν *Φαίδωνα* τά άνάλογα έκγονα: 106 E: «πύρ». 103D: «θερμόν». 106A: «χιόνα», «ψυχρόν». Βλ. *Φαίδων*, 101 D: «σκιάν και άπειρίαν».

Τά είδη του άπειρου είναι, κατά πρώτο λόγο, τό θερμότερο και τό ψυχρότερο¹⁷³, ή ακόμη τό ξηρότερο και τό υγρότερο¹⁷⁴, μέ άλλα λόγια είναι όντα πού άνήκουν στην κατηγορία του πυρός¹⁷⁵.

Έξ άλλου, αυτό πού χαρακτηρίζει και τό «σύμπαν» των σκιών και τό «σύμπαν» του άπειρου, στον Φίληβο, είναι κυρίως τό ροϊκό στοιχείο της ύπόστασής των. Στην περίπτωση της γραμμής της Πολιτείας, είναι οί σκιές, τά «φαντάσματα», δηλαδή ύπαρκτά άσαφη, περιπλανώμενα, πού δέν έχουν τό παραμικρό ίχνος διάρκειας και σταθερότητας.

Είδαμε επίσης στον Φίληβο, 24D, ότι τό θερμότερο και τό ψυχρότερο δέν έχουν τέλος και ότι «προχωρεί γάρ και ού μένει τό τε θερμότερον άεί και τό ψυχρότερον ώσαύτως, τό δέ ποσόν έστη και προϊόν έπαύσατο»¹⁷⁶.

Είναι τό πρότυπο της άένας κίνησης, και ό Φίληβος μάς λέει ότι «κατά δή τουτον τον λόγον άπειρον γίγναι αν τό θερμότερον και τουναντίον άμα»¹⁷⁷.

Θά συσχετίσωμε, κατά δεύτερο λόγο, τό πέρας μέ τό τρίτο τμήμα της γραμμής της Πολιτείας (τό τμήμα των κατωτέρων νοητών).

Και έχομε τό δικαίωμα νά προβοΰμε στή συσχέτιση αυτή,

173. Φίληβος, 24B. Βλ. Τίμαιος, 61E - 62D.

174. Φίληβος, 25C.

175. 'Ο Diēs γράφει: «θερμό, ψυχρό, ξηρό, υγρό έρχονται επί κεφαλής, επειδή θεωρούνται από την πιο άρχαία ιατρική ως συστατικά κάθε όντος και ως αίτια κάθε γένους (Βλ. *Περί φύσιος ανθρώπου*, VI, 39), θεμέλια κάθε ιατρικής». Βλ. Τίμαιος, 82A, Σοφιστής, 242D (Φίληβος, σ. 22, σημείωση). 'Αλλά όλες αυτές οί ιδιότητες-«δυνάμεις» άνήκουν στο σύμπαν της φωτιάς, στον ήλιο, αίτια πάσης γενέσεως...

176. Φίληβος, 24D.

177. Φίληβος, 24D. Θά ήταν ενδιαφέρον νά έπισημανθή ότι, στην περίπτωση της σπηλιάς της Πολιτείας, ύπάρχει επίσης ένα είδος άένας κίνησης, από μέρους και των ανθρώπων πού παρελαύνουν στο έξωτερικό της, και των ίσκιων μέσα της...

Βλ. Πολιτεία, VII, 514B/C, 515A: «όρα τοίνυν παρά τουτο τό τειχίον φέροντας ανθρώπους σκεΰτε παντοδαπά υπερέχοντα του τειχίου και άνδριάντας και άλλα ζώα λίθινά τε και ξύλινα και παντοία είργασμένα, οίον εικός τους μέν φεγγομένους, τους δέ σιγώντας των παραφερόντων».

515A: «... «Τάς σκιάς τάς υπό του πυρός είς τό καταντικρό αύτών του σπηλαίου προσπιπτούσας».

515B: «τών παραφερομένων»... «τήν παριούσαν σκιάν».

516C: «καθορώντι τά παριόντα».

516E: «τάς δέ δή σκιάς εκείνας πάλιν εί δέοι αυτόν γνωματεύοντα διαμιλλάσθαι τοίς άεί δεσμώνταις εκείνοις...»

επειδή ακολουθοΰμε έτσι τή διαίρεση πού έπιτελεί ό Σωκράτης, από τή μιά, στο VI βιβλίο της Πολιτείας¹⁷⁸ και, από την άλλη, στον Φίληβο¹⁷⁹.

‘Ας συγκρίνωμε λοιπόν τά κατώτερα νοητά του τρίτου τμήματος μέ τό πέρας του διαλόγου μας.

Γνωρίζομε ότι τά όντα αυτού του τμήματος δέν είναι άλλα από τά όντα τά μαθηματικά¹⁸⁰. ('Αξιοσημείωτοι είναι οί όροι «περιττόν» και «άρτιον», Πολιτεία, VI, 510C).

‘Αλλά τό πέρας είναι επίσης αυτό πού επιδέχεται «πρώτον μέν τό ίσον και ισότητα, μετά δέ τό ίσον τό διπλάσιον και πάν ότιπερ αν προς αριθμόν αριθμός ή μέτρον ή προς μέτρον»¹⁸¹. Μέ άλλα λόγια, αυτό πού τό χαρακτηρίζει, είναι ή αριθμητική και ή γεωμετρία, τό στοιχείο πού είναι σχετικό (όπως λέει ή Πολιτεία, 510C) «περί τάς γεωμετρίας τε και λογισμούς και τά τοιαύτα»¹⁸².

178. Πολιτεία, VI, 509D. Πράγματι, άρχίζει νά διακρίνη τά δύο κύρια τμήματα: τό τμήμα του όρατοΰ γένους και τό τμήμα του νοητοΰ. 'Όπως κάνει και στον Τίμαιο, 27D και 54B: «τό δή πρόσθεν άσαφώς ρηθέν νυν μάλλον διοριστέον». Δέν όπεισέρχεται στις λεπτομέρειες παρά μετά, διαιρώντας ακόμη μιά φορά κάθε μεγάλο τμήμα, σύμφωνα μέ τήν πλατωνική μέθοδο, πού άρχίζει από την «σύνοψιν», γιά νά καταστή όλο και περισσότερο άκριβής και λεπτολόγος, όμοια μέ συνάρτηση μαθηματική. Βλ. Πολιτεία, 532D: «επαντών δή τον νόμον ίωμεν και διέλθωμεν, ούτως ώσπερ τό προοίμιον διήλθομεν».

179. Φίληβος, 23C/D. Και στον Φίληβο, ό Σωκράτης διαιρεί πρώτα τό 'Απαν σε άπειρο και σε πέρας (27B: «πρώτον μέν τοίνυν άπειρον λέγω, δεύτερον δέ πέρας, έπειτα εκ τούτων τρίτον» κλπ.), και μετά διακρίνει τά δύο άλλα γένη, του μεικτοΰ και της αίτίας. 'Ας συγκρίνωμε: Πολιτεία, VI, 509D: «δίχα τετμημένων», Φίληβος, 23C: «διχΰ διαλάβωμεν», Πολιτεία, 510A: «Τίθει φ τοϋτο έοικεν». - «Τίθημι». Φίληβος, 23 C/D: «τά δύο τιθώμεθα»... «της συμμείξεως τούτων προς άλλα η την αίτιαν όρα, και τίθει μοι προς τρισίν εκείνοις τέταρτον τουτο». Φίληβος, 30A: «τά τέτταρα εκείνα» (και γραμμή της Πολιτείας: τέσσερα τμήματα).

180. Βλ. Πολιτεία, VI, 510 C/D/E.

181. Φίληβος, 25B (Βλ. Πολιτεία, VII, 530A): «ίσων ή διπλασίων ή άλλης τινός συμμετρίας» (στην άστρονομία, στα μαθηματικά).

182. Πού προϋποθέτουν «τό τε περιττόν και τό άρτιον και τά σχήματα και γωνιών τριττά είδη και άλλα τούτων άδελφά καθ' εκάστην μεθόδους». (Πολιτεία, VI, 510C). 'Ο Ed. Zeller (*Die Philosophie der Griechen*, σελ. 695) δέν βλέπει επίσης στο πέρας του Φίληβου παρά μαθηματικούς προσδιορισμούς.

‘Εχομε κάθε δικαίωμα νά κατατάξωμε στο γένος του πέρατος (στο όποιο άνήκει, κατά πρώτο λόγο, ό αριθμός) όλες γενικά τίς έπιστήμες. Κατά τον Φίληβο, «πασών που τεχνών αν τις αριθμητικήν χωρίζει και μετρητικήν και στατικήν, ως έπος είπειν, φαΰλον τό καταλειπόμενον εκάστης αν γίγναιτο» (Φίληβος, 55E).

Στό VII βιβλίο της Πολιτείας ή αριθμητική έρχεται επί κεφαλής όλων των έπιστημών.

Ἄς συγκρίνωμε, τώρα, κατά τρίτο λόγο¹⁸³, τό μεικτό γένος, πού ἀπορρέει ἀπό τή μείξη τῶν δύο πρώτων, μέ τό τμήμα τῶν «ὄρατῶν» ἢ «ἀνωτέρων δοξαστῶν», δηλαδή «τά τε περί ἡμᾶς ζῶα καί πᾶν τό φυτευτόν καί σκευαστόν ὅλον γένος»¹⁸⁴. Ὅλα αὐτά τά ἔμβια ἢ τά κατασκευασμένα ὄντα ἢ πράγματα ἀνήκουν, πράγματι, στήν κατηγορία τῶν «μεικτῶν καί γεγεννημένων οὐσιῶν», ἀφοῦ δημιουργήθηκαν μέσα στό σῶμα τοῦ Μακρόκοσμου, πού ὁ *Τίμαιος* περιγράφει ὡς τό μεικτό τῶν τεσσάρων στοιχείων¹⁸⁵.

Καί ἀκριβῶς ὁ *Φίληβος* ταξιθετεῖ τά ἴδια αὐτά ἔμβια ὄντα ἢ πράγματα στό γένος τοῦ μεικτοῦ.

Εἶναι, στήν περίπτωση τοῦ σώματος τοῦ μικροκόσμου, ἡ ὑγεία¹⁸⁶, στήν περίπτωση τῆς ψυχῆς, ἡ μουσική¹⁸⁷, στήν περίπτωση τοῦ σώματος τοῦ μακροκόσμου, οἱ «ᾠρες»¹⁸⁸. Μποροῦμε συνεπῶς νά παραλληλίσωμε τό τμήμα τῶν «ζῶων» μέ τό γένος τοῦ

183. *Φίληβος*, 27B: «ἔπειτ' ἐκ τούτων τρίτον». 31C: «κοινόν τοῖνυν ὑπακούωμεν ὁ δὲ τῶν τεττάρων τρίτον ἐλέγομεν».

184. *Πολιτεία*, 510A. Διαπιστώνομε ἀμέσως τή διαβάθμιση. Εἶναι μιά ὁλόκληρη ἱεραρχημένη κλίμακα, πού κατέρχεται ἀπό τόν ἄνθρωπο στά ζῶα, στά φυτά καί στά ἄψυχα ἀντικείμενα.

Ἦς καί αὐτά τά ὑπαρκτά τοῦ δευτέρου τμήματος ὑποδηλώνονται στήν ἀλληγορία τοῦ Σηπταίου μέ τή λέξη «αὐτά» (τά αἰσθητά ἀντικείμενα αὐτά καθ' ἑαυτά) (*Πολιτεία*, 516A). Εἶναι τά ἔκγονα τῆς ἐπέμβασης τοῦ μέτρου καί τοῦ πέρατος στό ἄπειρο. Βλ. *Φίληβος*, 32A/B: «τό ἐκ τοῦ ἀπείρου καί πέρατος κατά φύσιν ἔμψυχον γεγονός εἶδος, ὅπερ ἔλεγον ἐν τῷ πρόσθεν, ὅταν μὲν τοῦτο φθεῖρηται, τήν μὲν φθοράν... 31C: «ἐν τῷ κοινῷ μοι γένος ἅμα φαίνεσθον λύπη τε καί ἡδονή γίνεσθαι κατά φύσιν». *Φαίδων*, 86A/D, 91-94.

185. Ὁ *Τίμαιος* ὀνομάζει τόν κόσμο «ζῶον». Βλ. *Φίληβος* 31D: «ἡμῖν ἐν τοῖς ζῷοις». 32A: «τοῦ ζῶου», 32E: «ζῷοις, ζῶον».

186. *Φίληβος*, 25E: «ἐν μὲν νόσοις ἢ τούτων ὀρθή κοινωνία τήν ὑγείας φύσιν ἐγέννησεν». Κατά βάθος ἡ ὑγεία δέν εἶναι παρά ἓνα μίγμα ἀρμονικό, πού χαρακτηρίζει ἡ ἐξισορρόπηση τῶν ἀντιθέτων.

187. *Φίληβος*, 26A. «ἐν δὲ ὀξεῖ καί βαρεῖ καί ταχεῖ καί βραδεῖ, ἀπείροις οὖσιν, ἄρ' οὐ ταῦτα ἐγγιγνόμενα ταῦτα ἅμα πέρας τε ἀπειργάσατο καί μουσικήν σύμπασαν τελεώτατα συνέστήσατο»;

Ἄς συγκρίνωμε μέ τήν *Πολιτεία*, 522A, ὅπου ἡ μουσική μᾶς περιγράφεται σάν τό ἀντίθετο τῆς γυμναστικῆς. Ἀποτείνεται στήν ψυχή, ἀλλά ὄχι στό διανοητικό της μέρος (ἐπειδὴ ἀπεδείχθη πῶς εἶναι ριζικά ἀνίκανη νά ἀφυπνίσῃ τό πνεῦμα, ὅπως συμβαίνει μέ τήν ἀριθμητική καί γενικά τίς ἐπιστήμες: *Πολιτεία*, 522B). Κατά συνέπεια, θά ταξιθετηθῇ πῶς κάτω ἀπ' τὰ μαθηματικά, μέ ἄλλα λόγια στό δεύτερο τμήμα τῆς γραμμῆς.

188. *Φίληβος*, 26A/B: «ᾠραῖ τε καί ὄσα καλά πάντα ἡμῖν γέγονε». *Πολιτεία*, 516C: «ὁ τὰς ᾠρας παρέχων καί ἐνιαυτοῦς καί πάντα ἐπιτροπεύων τὰ ἐν τῷ ὁραμῆναι τῷ πῳ».

μεικτοῦ. Κι' αὐτό δέν πρέπει διόλου νά μᾶς ξενίσῃ, ἐφόσον ὁ *Τίμαιος* μᾶς περιέγραψε καί τό σῶμα καί τήν ψυχή τοῦ Σύμπαντος ὡς μεικτά (ἐπομένως καί τά ἔμβια ὄντα, πού περιλαμβάνονται σ' αὐτό τό ἔμβιο Ἄπαν, θά πρέπει κι' αὐτά νά εἶναι σύνθετα).

Ἄς παραλληλίσωμε τώρα μέ τό τέταρτο τμήμα τῆς γραμμῆς, τό τμήμα τῶν ἀνωτέρων νοητῶν: Ἡ *Πολιτεία* μᾶς λέει πῶς τά ἀνήκοντα σ' αὐτό τό τμήμα εἶναι ἐκεῖνα πού «ὁ λόγος ἄπτεται τῇ τοῦ διαλεγέσθαι δυνάμει»¹⁸⁹. Σ' αὐτό τό τμήμα, πράγματι, ἀνήκει ἡ γνώση τοῦ Εἶναι καί τοῦ ἀπόλυτα Σαφούς, πού ἀποκοῦμε χάρη στήν ὑπερεπιστήμη πού λέγεται διαλεκτική¹⁹⁰, καί εἶναι σ' αὐτό ἀκριβῶς πού ἀντιστοιχεῖ ἡ λειτουργία τοῦ πνεύματος πού ὀνομάζεται νόηση¹⁹¹. Ἀλλά εἶδαμε ἤδη πῶς ὁ νοῦς εἶναι συγγενής μέ τήν Αἰτία καί «τούτου σχεδόν τοῦ γένους»¹⁹². Μποροῦμε λοιπόν νά ταυτίσωμε τό Εἶναι μέ τήν Αἰτία¹⁹³.

Τελικά εἶναι δυνατόν νά τραβήξωμε, παράλληλα μέ τή γραμμή τῆς *Πολιτείας*, μιά νέα γραμμή, πού θά περιέχῃ ἐπίσης τέσσερα τμήματα, τά ὁποῖα θά ἀντιστοιχοῦν στά τῆς πρώτης, γραμμῆς πού θά ἀποκαλούσαμε τήν ὄντολογική σειρά τῶν τεσσάρων γενῶν τοῦ *Φιλήβου*.

Θά ἔχωμε τά ἐξῆς διπλά διαγράμματα:

Γραμμή τῆς *Πολιτείας*:

ὄρατά ἢ δοξαστά	νοητά
εἰκόνες	ζῶα
νοητά κατώτερα	νοητά ἀνώτερα

Γραμμή τοῦ *Φιλήβου*:

ἄπειρον	μεικτόν	πέρας	αἰτία
---------	---------	-------	-------

Ἄς παρατηρήσωμε ὅλη τήν κλίμακα τῶν διαβαθμίσεων τῆς φωτιᾶς: στό πρώτο τμήμα τῆς γραμμῆς, τό πῦρ συμπίπτει καί ταυτίζεται σχεδόν μέ τή γῆ τοῦ Σηπταίου («καταγείω οἰκήσει σπηλαιώδει», *Πολιτεία*, 514A), μεταμορφωμένο σέ μιά λιτανεία

189. *Πολιτεία*, VI, 511B.

190. *Πολιτεία*, VI, 511 E.

191. *Πολιτεία*, VI, 511 E.

192. *Φίληβος*, 31A.

193. Μποροῦμε νά φθάσωμε στή μεταφυσική ἐξίσωση: ὄν = αἰτία, χάρη στίς ἀκόλουθες συσχετίσεις πού ἐπιτελεῖ ἡ *Πολιτεία*: 508D: «ἀλήθειά τε καί τό ὄν». 525C: «μεταστροφῆς ἀπό ἀλήθειαν τε καί οὐσίαν», 517C: «ἀλήθειαν καί νοῦν παρασχομένη» (ἡ ἰδέα τοῦ Ἀγαθοῦ) (καί σ' αὐτό τό τελευταῖο χωρίο συναντοῦμε τή λέξη «ἐμφρόνως»). Ἔχομε τό δικαίωμα λοιπόν νά γράψωμε: «ὄν καί νοῦν». Ἀλλά νοῦς = αἰτία. Ἐπομένως ὄν = αἰτία. (*Φαίδων*, 99 D: οἱ Ἰδέες εἶναι αἰτίες).

καί πομπή ἀβέβαιων ἰσκιων. Αὐτή εἶναι ἡ πρώτη φάση του («λέγω δέ τās εἰκόνας πρῶτον μέν τās σκιᾶς»: *Πολιτεία*, 509E/510A).

Κατόπιν γίνεται «τά ἐν τοῖς ὕδασι φαντάσματα» (510A), μέ ἄλλα λόγια συμπίπτει μέ τό νερό (*Πολιτεία*, VI, 516A): «πρῶτον μέν τās σκιᾶς... καί μετά τοῦτο ἐν τοῖς ὕδασι...»

Ἐν συνεχείᾳ γίνεται αὐτό τό νύχτιο ὄραμα τοῦ οὐρανοῦ («ἐν τῷ οὐρανῷ»: *Πολιτεία*, 516A), καί ταυτίζεται μέ τό διάστημα, μέ τόν μισοσκότεινο ἀέρα πού διασχίζεται ἀπό τίς ἀστραπές-ἀνταύγειες τῶν ἀστερισμῶν.

Τελικά ἡ φωτιά, ξαναβρίσκοντας τό ρίζωμα-εἶναι της, συμπίπτει μέ τόν ἥλιο («τόν ἥλιον»: 516B). Ἐχομε ἐδῶ μιᾷ μετουσίωση τῶν τεσσάρων στοιχείων, ἀνάλογη μ' αὐτήν πού περιγράφει ὁ *Τίμαιος*, 49C.

Ὄταν ἡ φωτιά ταυτίζεται μέ τή γῆ, βρισκόμαστε στήν περιοχή τοῦ ἀπείρου. Ὄταν ἡ φωτιά μέ τό νερό, στή σφαῖρα τοῦ μεικτοῦ, τοῦ αἰσθητοῦ. Ὄταν μέ τόν ἀέρα, ἔχομε τή θεά τοῦ ἑναστρου οὐρανοῦ, ἡ μαθηματική στοχαστικότητα ἀρχίζει κιόλας (*Τίμαιος*, 47A/47 E). Κι' ὅταν, τέλος, ἡ φωτιά μέ τόν ἥλιο, ἔχομε τή θέαση τοῦ κόσμου τῆς Ἀλήθειας, τῶν Ἰδεῶν, τοῦ Ἀγαθοῦ-Ἐνός...

*
**

Ἡ πρώτη συνέπεια πού ἀπορρέει ἀπ' ὅλη αὐτή τήν ἀνάλυση εἶναι ὅτι μπορούμε νά ταξιθετήσωμε τίς Ἰδέες στή σφαῖρα τῆς Αἰτίας. Οἱ Ἰδέες ἀνήκουν στό γένος τῆς Αἰτίας καί σ' αὐτό τό σημεῖο συμφωνοῦμε μέ τήν ἑρμηνεία τοῦ Zeller¹⁹⁴ καί τοῦ

194. Ὁ Ed. Zeller ἰδίως μπόρεσε νά φέρη στήν *Philosophie der Griechen in ihrer geschichtlichen Entwicklung* (σελ. 694-695) πλείστα ἐπιχειρήματα γιά νά ὑπερασπίσῃ τήν ἄποψή του: «Ὁ Πλάτων ὁ ἴδιος ὀνομάζει τίς Ἰδέες αὐτό τό εἶδος τῆς Αἰτίας πού ἀναζητεῖ. Μέ ποῖο δικαίωμα λοιπόν θά τίς ἀποκλείαμε ἀπό τήν ἔννοια τῆς Αἰτίας στόν *Φίληβο*; Ἐχομε τή συνήθεια νά διακρίνωμε τή μορφική ἀπό τήν ποιητική αἰτία. Δέν θά ταυτίζαμε τίς γενικές ἔννοιες μέ τή Νόηση πού σχηματίζει τόν Κόσμο, καί πού ὁ *Φίληβος* χαρακτηρίζει ὡς Αἰτία. Ἀλλά δέν θά ἐγείραμε, ἀπ' τό ἄλλο μέρος, τίς ἔννοιες αὐτές ὡς οὐσίαι αὐτές καθ' ἑαυτές: ἀκόμη ὀλιγώτερο θά φανταζώμαστε τήν ἰδέα τοῦ Ἀγαθοῦ ὡς τήν Αἰτία τῶν πάντων: Ὄταν ὁ Πλάτων κἀν ἄμφοτερα, ἀποδεικνύει μ' αὐτό ὅτι ἡ διαφορά αὐτή τοῦ εἶναι ἀκόμη ξένη: ὅτι γι' αὐτόν οἱ δύο φράσεις: «ὁ Κόσμος εἶναι ἔργο τῆς Νοήσεως» καί «ὁ Κόσμος εἶναι αὐτό πού εἶναι χάρη στήν συμμετοχή του στίς Ἰδέες» σημαίνουν κατ' οὐσίαν τό ἴδιο πρᾶγμα: ὅτι ἀπό τό βάθος τῆς θεωρίας τῶν Ἰδεῶν προκύπτει, πράγματι, κατὰ τρόπο νόμιμο ἡ ἀνάγκη νά δοῦμε τίς Ἰδέες ὡς ἐνεργοῦς αἰτίες...

Schmitt¹⁹⁵.

*
**

Θά ἐπιχειρήσωμε νά φέρωμε τώρα στό φῶς τίς ἄλλες συνέπειες πού ἀπορρέουν ἀπό τήν σύγκριση μεταξύ τῶν δύο γραμμῶν.

Ἐν πρώτοις ὅλες οἱ σχέσεις πού ὑπάρχουν μεταξύ τῶν τεσσάρων τμημάτων τῆς γραμμῆς τῆς *Πολιτείας* θά πρέπει νά ἰσχύουν καί γιά τά τέσσερα ἀντίστοιχα τμήματα τῆς γραμμῆς τῶν γενῶν τοῦ *Φίληβου*.

Ἀλλά ἡ γραμμή τῆς *Πολιτείας* μᾶς λέει σαφῶς ὅτι τά δύο τμήματα τοῦ νοητοῦ δέν εἶναι παρά ἡ μετατόπιση τῶν δύο τμημάτων τοῦ αἰσθητοῦ. Μέ ἄλλα λόγια, ὅτι τό τμήμα πού περιέχει τά κατώτερα νοητά (τά μαθηματικά καί τίς ἐπιστήμες) δέν εἶναι παρά ἡ μετατόπιση τῶν εἰκόνων καί τῶν ὁρατῶν τοῦ πρώτου τμήματος τῆς γραμμῆς¹⁹⁶.

Παρόμοια τό τέταρτο τμήμα (πού περιέχει τά ἀνώτερα νοητά, πού εἶναι οἱ Ἰδέες καί γενικά τό Ὄν) θά εἶναι ἡ μετατόπιση τοῦ δευτέρου τμήματος τῆς γραμμῆς, τοῦ τμήματος τῶν ζώων¹⁹⁷, δηλαδή τοῦ μεικτοῦ.

195. Βλ. C.W. Schmitt: *Die Verschiedenheit der Ideenlehre in Platons «Republik» und «Philebus»* (σ. 16 κ. ἑ.).

196. Βλ. *Πολιτεία*, VI, 510 B: «ἡ τό μέν αὐτοῦ τοῖς τότε μιμηθεῖσιν ὡς εἰκόσιν χρωμένη ψυχῇ ζητεῖν ἀναγκάζεται ἐξ ὑποθέσεων, οὐκ ἐπ' ἀρχήν πορευομένη, ἀλλ' ἐπὶ τελευτῇ» (*Πολιτεία*, 510 B). Τά κατώτερα νοητά δέν εἶναι λοιπόν παρά εἰκόνες νοητές. Ἐξ ἄλλου αὐτές οἱ νοητές εἰκόνες μποροῦν νά ὑπαχθοῦν στό γένος τοῦ ἀπείρου, νά θεωρηθοῦν κατὰ κάποιο τρόπο ὡς ἄπειρα (ἀκριβῶς ὅπως οἱ σκιές καί τά φαντάσματα τοῦ πρώτου τμήματος), ἐφόσον εἶναι χωρίς ἀρχή (ἔχουν «τελευτήν»: βλ. *Πολιτεία*, 510 B: «ἐπὶ τελευτῇ», ἀλλά ἡ ἀρχή τούς λείπει: βλ. *Πολιτεία*, 510 B, 511 A: «οὐκ ἐπ' ἀρχήν πορευομένη», «οὐκ ἐπ' ἀρχήν ἰοῦσαν»). Ἀλλά οἱ σκιές καί τά φαντάσματα εἶναι τελείως ἄπειρα, ἀφοῦ δέν ἔχουν ὄχι μόνο ἀρχή, ἀλλά οὔτε τέλος («τέλος», «τελευτή»). Βλ. *Φίληβος*, 24 B.

197. Παρατηροῦμε μιᾷ καταπληκτικῇ ὁμοιότητι μέ τόν *Τίμαιο*, πού μᾶς λέει ὅτι ὁ κόσμος τῶν Ἰδεῶν εἶναι τό «αὐτοζῶον», ἡ ἀκόμη τό «παντελῶς ζῶον» (*Τίμαιος*, 31 B: «παντελεῖ ζῶον») (*Τίμαιος*, 30 D: «νοητά ζῶα») καί ὅτι ὁ αἰσθητός κόσμος, πού εἶναι τό μίμημα-ὁμοίωμα, εἶναι «ζῶον ἐν ὁρατόν», «πού περιέχει ἐντός του πάντα τά «ζῶα» (βλ. *Πολιτεία*, 510 A: «ζῶα» *Φίληβος*, 31 D, 32 A, 32 E) «πού ἔχουν τήν ἴδια μ' αὐτόν φύση». *Τίμαιος*, 30 D/31 A. Βλ. *Τίμαιος*, 30 D: «Τά γάρ δὴ νοητά ζῶα πάντα ἐκεῖνο ἐν ἑαυτῷ περιλαβόν ἔχει, καθάπερ ὁδε ὁ κόσμος... Παρατηροῦμε ἐπὶ πλέον ὅτι τά ἀντικείμενα τοῦ τετάρτου τμήματος τῆς ὀντολογικῆς γραμμῆς δέν ἐπιδέχονται κανένα εἶδος ἀπειρότητας, ἀφοῦ ἔχουν καί

Διαπιστώνουμε, κατ' αὐτόν τόν τρόπο, ὅτι ὁ κόσμος τῶν Ἰδεῶν δέν εἶναι παρά ἓνα μεικτό (σέ μετατόπιση, βέβαια, ἀλλά ἐν πάσῃ περιπτώσει ἓνα μεικτό), ὅπως ἀκριβῶς ὁ αἰσθητός κόσμος, ἐφ' ὅσον, ὅπως εἶδαμε, τό πέρας καί ἡ αἰτία δέν εἶναι παρά ἡ μετατόπιση τοῦ ἀπείρου, αἰτία καί πέρας δυνάμενα νά θεωρηθοῦν ὡς ἓνα πῶς νοητό μεικτό καί ἄπειρο¹⁹⁸.

ἀρχή καί τέλος. Βλ. *Πολιτεία*, 511 B: «ἐπὶ τοῦ παντός ἀρχήν ἰών, ἀψάμενος αὐτῆς...» *Πολιτεία*, 511 B: «ἐπὶ τελευταίῃ καταβαίνειν»... *Πολιτεία*, 511 C: «τελευτᾶ εἰς εἶδη». Ἔχομε ἐδῶ ἓνα τέλεια ἀρμονικό σύνολο πού θυμίζει, ἀλλά σέ στάθμη ἀνώτερη, τήν τέλεια συμμετρία τοῦ μεικτοῦ, ὅπως ὁ *Φίληβος* μᾶς τήν περιγράφει: βλ. *Φίληβος*, 26 A: «καί μουσικήν σύμπασαν τελεώτατα συνεστήσατο». 26 A: «τό δέ ἔμμετρον καί ἅμα σύμμετρον ἀπηργάσατο». 26 B: «πάγκαλα». 26 B: «ὅσα καλά».

198. Μέ τήν διαπίστωση ὅτι ἡ Αἰτία εἶναι ἓνα πῶς μετατοπισμένο, καί ὅτι ἐπομένως ὁ Κόσμος τῶν Ἰδεῶν, πού περιβάλλεται ἀπό τήν Αἰτία, μπορεῖ νά θεωρηθῇ σάν ἓνα μείγμα νοητό, σάν μία «οὐσία μεικτή», φθάνομε στό συμπέρασμα τῶν: D. Peipers: *Erkenntnistheorie*, σ. 581 κ. ἑ.

H. Jackson (*Plato's later theory of Ideas*) (*Journal of Philology* X, σ. 283 κ. ἑ.) καί σέ μικρότερη κλίμακα:

τοῦ Tocco (στό σύγγραμμά του: *Del «Parmenide», del «Sofista» et del «Filebo»*).

τοῦ Hoffmann: (*Die platonische Philosophie und die Ideenlehre*) (*Archiv für Geschichte der Philosophie*, IV σ. 241) πού μᾶς λέει: «Τά χωρία τοῦ Ἀριστοτέλη μᾶς πείθουν ὅτι θά πρέπει νά γυρῶμε στήν περιοχή τοῦ μείγματος τόν ἄλλοτε κόσμον τῶν Ἰδεῶν, ἢ μᾶλλον τό ὑποκατάστατό του».

τοῦ G. Rodier (*Etudes de Philosophie Grecque: Remarques sur le «Philèbe»*) (σ. 87), σύμφωνα μέ τόν ὁποῖο «τό αἰσθητό εἶναι ἓνα μεικτό, πού σχηματίζεται χάρις στή συμμετοχή τοῦ ἀπείρου στήν Ἰδέα, ὅπως ἀκριβῶς ἡ Ἰδέα εἶναι ἓνα μεικτό τοῦ ἀπείρου καί τοῦ πέρατος» («Οἱ Ἰδέες ἀποτελοῦν μέρος τοῦ μεικτοῦ, εἶναι ἐνόητες πολλαπλοτήτων»).

Τοῦ R.G. Bury (*Εἰσαγωγή στόν «Φίληβο»*, σ. LXVIII) πού γράφει: «Οἱ Ἰδέες ἀνήκουν στό μεικτό καί ἔτσι μποροῦν νά ἀναλυθοῦν σέ πέρας καί ἄπειρο... ἀλλά πρέπει νά λάβωμε ὑπ' ὄψιν ὅτι τό συμπέρασμα τοῦτο, ἂν καί τεκμηριωμένο ἄπ' τό κείμενο, δέν υπογραμμίζεται ἐναργῶς ἄπ' τό τελευταῖο αὐτό». Ἀλλά ὁ Bury φθάνει στό ἐν λόγῳ συμπέρασμα, ὅτι δηλαδή οἱ Ἰδέες εἶναι μεικτά, μ' ἓνα τελείως διαφορετικό τρόπο: δέν ἐπιμένει παρά στά τρία μόνο γένη, βάζοντας κατά μέρος τήν Αἰτία, μέ τήν δικαιολογία ὅτι αὐτή εἶναι ἀνεφάρμοστη στήν αὐταῖα καί αὐτοδιεπόμενη σφαῖρα τῶν Ἰδεῶν.

Εὐστοχα ὁ L. Robin παρατηρεῖ στόν *Πλάτωνα* του (σ. 155 κ. ἑ.): «Ἡ πραγματικότης τῆς ὑπάρξεως («οὐσίας») δέν ἀντιτίθεται πιά στό γίγνεσθαι («γένεσις»), παρά σάν τήν τελείωση μιᾶς διαδικασίας πού ἐπιτελεῖται: κάθε ὑπαρξή πού δέν εἶναι ὑπαρξή τῶν ἀρχῶν, εἶναι «ὑπαρξή μεικτή καί γενομένη» (27 B). Καί στό ἄρθρο του *Ἡ θέση τῆς φυσικῆς στή φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος* (*Ἡ Ἑλληνική Σκέψη* ἀπ' τήν καταγωγή της στόν Ἐπίκουρο, σ. 262-263): «Σέ κάθε οὐσία τό ὄν εἶναι πολύ, ἐφ' ὅσον ἡ οὐσία εἶναι αὐτό πού εἶναι. Ἀλλά, ἐφ' ὅσον κάθε οὐσία εἶναι διαφορετική ἀπ' ὅλες τίς ἄλλες, τό μή ὄν εἶναι σ' ἄπειρη ποσότητα

Ἀπό τό ἄλλο μέρος γνωρίζομε ὅτι κάθε τμήμα τῆς γραμμῆς τῆς *Πολιτείας* εἶναι τό ἀρχέτυπο τοῦ προηγουμένου τμήματος, ὄντας ἀληθινώτερο καί καθαρώτερο ἀπ' αὐτό (*Πολιτεία*, VI, 511E).

Τό ἴδιο συμβαίνει καί μέ τά τέσσερα γένη: μποροῦμε ἐπομένως νά θεωρήσωμε τήν Αἰτία, λόγου χάρι, σάν ἓνα πέρας πολύ πῶς αὐθεντικό ἀπό τό πέρας, τό πέρας σάν ἓνα τελειότερο μεικτό ἀπ' τό μεικτό, καί τό μεικτό σάν ἓνα ἄπειρο ἀσυγκρίτως φεγγερότερο, σαφέστερο καί διαυγέστερο στό πνεῦμα ἀπό τό ἄπειρο τό ἴδιο. Μέ ἀφετηρία τήν παρατήρηση αὐτή, ἐξάγομε τό ἄκρως σημαντικό συμπέρασμα ὅτι εἶναι δυνατόν νά ταξιθετήσωμε τίς Ἰδέες διαδοχικά στά τέσσερα γένη, ἀκόμα καί στό πρῶτο, τό γένος δηλαδή τοῦ ἀπείρου, ὅσο παράξενο κι' ἂν φαίνεται αὐτό¹⁹⁹, ἐπιτελώνοντας, κατ' αὐτόν τόν τρόπο, τή σύνθεση διαφορετικῶτατων ἀπόψεων τῶν πλατωνιστῶν, ὅσον ἀφορᾷ τό ἐξαιρετικά λεπτό κι' ἐπίμαχο πρόβλημα τῆς θέσεως τῶν Ἰδεῶν μεταξύ τῶν τεσσάρων γένων²⁰⁰.

(256 D/E, 259 A/B). Κάθε οὐσία λοιπόν εἶναι συγχρόνως αὐτή καθεαυτή καί σέ συσχέτιση: διαφορετικά ἢ συσχετίση ἀποβαίνει ἀκατανόητη, ἐπειδὴ πρέπει ὁπωσδήποτε νά εἶναι συσχετίση μέ κάτι. Ἀλλά πάλι χωρίς συσχέτιση, ἡ οὐσία αὐτή καθ' ἑαυτή θά ἦταν μιά καθαρῇ ἀπροσδιοριστία (255 C/D). Ἔτσι κάθε οὐσία εἶναι μιά καθωρισμένη σύνθεση συσχετίσεων: μέ ἄλλα λόγια ἓνα μεικτό».

199. Ἡ Ἰδέα τοῦ Θατέρου, ἡ Ἰδέα τοῦ μή ὄντος, εἶναι πράγματι ἄπειρα νοητά, πού συχνά ταυτίσθηκαν μέ τό ἄπειρο τοῦ *Φίληβου* καί τήν ὕλη τοῦ *Τιμαίου*. (Βλ. V. Brochard: *Τό γίγνεσθαι στή Φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος*, σ. 109, πού γράφει: «Σέ τελευταία ἀνάλυση, οἱ ὅροι Ὑλῆ, Ἀπροσδιόριστο, Μᾶλλον καί Ἦττον, Μέγα καί Μικρόν, ἄοριστος Δυάς τοῦ Μεγάλου καί Μικροῦ, Θάτερον καί μή ὄν, εἶναι ὅροι συνώνυμοι»).

Ἀλλά εἶναι δυνατόν νά πᾶμε πῶς μακριά καί νά θεωρήσωμε ἅπασες τίς Ἰδέες, γενικά, σάν ὄντα κατά κάποιον τρόπον ἄπειρα, ἐφ' ὅσον ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων μᾶς λέει στόν *Σοφιστή* (263B): «Ὑπάρχουν κατά κάποιον τρόπο γύρω ἀπό κάθε πραγματικότητα πολλά ὄντα καί πολλά μή ὄντα» («πολλά μὲν γάρ ἔφαμεν ὄντα περί ἕκαστον εἶναι πού, πολλά δέ οὐκ ὄντα»). Καί γνωρίζομε ἀπ' τόν *Φίληβο*, 16C («ἐξ ἑνός μὲν καί πολλῶν»), πόσο ἡ ἔννοια «πολλά» εἶναι συγγενής τοῦ ἀπείρου. Βλ. Diès (*Notice du «Philèbe»*, XCIII): «Γιατί τό ἀπροσδιόριστο τοῦ *Φίληβου* νά μὴν εἶναι ἓνα γένος νοητό στόν ἴδιο βαθμό ὅπως τό «θάτερον» τοῦ *Σοφιστή*».

200. Ξαναβρίσκομε, ἔτσι, τή μόνη ἄποψη πού δέν εἶχαμε ἀκόμη διατυπώσει, τήν ἄποψη δηλαδή σύμφωνα μέ τήν ὁποία οἱ Ἰδέες ἀνήκουν στό γένος τοῦ Πέρατος. Οἱ κύριοι ὑποστηρικτές της εἶναι: ὁ Brandis (*Gr. Röm. Phil.* II α), ὁ Steinhardt (*Platons sämtliche Werke*), ὁ Susemihl (*Die genetische Entwicklung*), ὁ Rettig (*Über die «aitia» im «Phil.»*), ὁ Teichmüller (*St. 3. Gesch. d. Begriffe*), ὁ Brochard. Ὁ τελευταῖος στήν *Ἠθική τοῦ Πλάτωνος* (*Ἀρχαία φιλοσοφία*, σ. 199,

Ἄλλα ἀπὸ τὴν ἀνάλυση αὐτὴ ἐξάγεται καὶ μιὰ ἄλλη ἀκόμα συνέπεια. Μετατοπίζοντας τὰ τέσσερα γένη, καὶ θεωρώντας τα σ' ὅλη τὴν καθαρότητα, ἀκεραιότητα καὶ ὁλότητά των²⁰¹, μποροῦμε νὰ τ' ἀντικρύσωμε ὡς Ἰδέες, καὶ ξαναβρίσκουμε, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, τὴ λεπτὴ ἑρμηνεία τοῦ Diès, σύμφωνα μετὴν ὁποία τίποτε δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ δοῦμε τὰ «γένη τοῦ ὄντος» τοῦ Φιλήβου σὰν γένη καὶ ὄντοτες νοητές ἢ Ἰδέες²⁰².

Ἄς ἀνακεφαλαιώσωμε τώρα τὰ ἀποτελέσματα, πού ἡ σύγκριση τῶν τεσσάρων γενῶν τοῦ Φιλήβου μετὰ τὰ τέσσερα τμήματα τῆς γραμμῆς τοῦ βου βιβλίου τῆς Πολιτείας μᾶς ἐπέτρεψε νὰ ἀποκτήσωμε. Κατὰ πρῶτο λόγο, ἀρκεῖ νὰ ρίξωμε μιὰ ματιὰ στὰ δύο σχεδιαγράμματα (τῆς σελίδας 53) γιὰ νὰ διαβάσωμε τὰ ἐξῆς συμπεράσματα:

σημ. 1) ἀρνεῖται, κατ' ἀντίθεση μετὰ τὸν Zeller, νὰ δῇ στοὺς πέρας ἀποκλειστικά καὶ μόνο μαθηματικούς προσδιορισμούς. Ἀντιτίθεται ἐπίσης στὴν ἑρμηνεία τοῦ G. Rodier (*Revue des études anciennes. Remarques sur le «Philèbe»*) πού κατατάσσει τίς Ἰδέες στοὺς γένους τοῦ μεικτοῦ, ἐπικαλούμενος τὸ γεγονός «ὅτι τὰ μεικτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα πρόκειται, ἀνήκουν ἀποκλειστικά στὸν κόσμον τοῦ γίνεσθαι καὶ ἐπομένως ἀδυνατοῦν νὰ εἶναι Ἰδέες. Αὐτὸ δείχνει ἡ ὅλη συζήτηση: εἶναι ἀκριβῶς γιὰ νὰ καθορίσῃ τὸ ἀνθρώπινο ἀγαθὸ (πού εἶναι ἓνα μείγμα μέσ στο γίγνεσθαι), πού ὁ Πλάτων διακρίνει, στὴν ἀρχὴ τοῦ διαλόγου, τὰ τέσσερα γένη τοῦ ὄντος. Ὅλα τὰ παραδείγματα πού ἀναφέρει, οἱ ὄρες-ἐποχές, ἡ ὑγιεία, ἡ μουσικὴ κ' ἄλλα πολλὰ, εἶναι ἀρυσμένα ἀπ' τὸν αἰσθητὸν κόσμον» (σ. 201-202). Ἄλλα ἀρκεῖ νὰ θεωρήσωμε τὸ πέρας σὰν ἓνα μεικτὸ μετατοπισμένο πρὸς τὰ ἄνω, γιὰ νὰ πάγη παρעוּתָּς κάθε ἀντινομία.

201. Ὁ Φίληβος, 29C μᾶς λέει, πράγματι, ὅτι ἡ ὁλότης συναπάγεται τὴν καθαρότητα καὶ τὴν ἀρετὴ τῆς φύσεως γιὰ κάθε πράγμα. Παραδείγματος χάριν, ἡ φωτιά πού ὑπάρχει μέσ στο Σύμπαν εἶναι «θαυμαστὴ καὶ σὲ ποσότητα καὶ σὲ ὁμορφιά χάριν στὴν πύρινη ἀρετὴ πού κατέχει ὁλοκληρωτικά» (βλ. *Τίμαιος*, 30C).

202. Βλ. Diès (*Notice du «Philèbe»*, XCII-XCIII-XCIV): «αὐτὴ ἡ κατάταξη σὲ τέσσερα γένη δὲν προσφέρει στίς νοητές Μορφές καμμιά προσήκουσα θέση» (XCII). Ἀναφέρει τὸν Festugière (*Θεωρία καὶ θεωρητικὸς βίος κατὰ τὸν Πλάτωνα*, σ. 201): «Ἡ Ἰδέα ξεχειλίζει κατὰ κάποιον τρόπο κάθε μιὰ ἀπ' τίς τρεῖς τάξεις στίς ὁποῖες θὰ μπορούσαμε νὰ τὴν ἐγκλείσωμε». Κατὰ τὸν Diès, τὰ τέσσερα γένη, ὡς γένη ἢ εἶδη τῶν ὄντων, εἶναι ἐπίσης Ἰδέες ἢ Μορφές νοητές (XCII-XCIII). «Τὸ καθένα ἀπ' τὰ γένη αὐτὰ εἶναι μιὰ «φύσις», ἓνας τύπος δομῆς («εἶδος» ἢ «ιδέα») καὶ, συγχρόνως, μιὰ λογικὴ ἐνότης στὴν ὁποία ἀνάγεται ἡ διαφορότης (25A)». Γιὰ τὴν Αἰτία, λόγου χάριν, ὁ Diès γράφει: «Ἡ αἰτία, ὡς γένος, εἶναι ἡ νοητὴ μορφή ἢ ἡ Ἰδέα τῆς ἐνεργοῦς ἐναρμόνισης τῶν ἀντιθέτων». Καὶ λίγο παρακάτω, ἀναφερόμενος πάντοτε στὰ γένη ὡς πλαίσια ταξινομήσεως τῶν Ἰδεῶν, γράφει: «Ἐάν κανένα ἀπὸ τὰ τέσσερα γένη δὲν μπόρεσε νὰ προσφέρῃ μιὰ βέβαιη θέση στίς Ἰδέες, εἶναι ἐπειδὴ γυρεύαμε γι' αὐτές εἴτε στοὺς ἓνα εἴτε στοὺς ἄλλο μιὰ θέση ἀποκλειστικὴ» (XCIV).

1. Τὸ ὄν, σύνολο τῶν Ἰδεῶν, ἀνήκει στοὺς γένους τῆς Αἰτίας.
2. Ὁ αἰσθητὸς κόσμος ἀνήκει στὴ σφαῖρα τοῦ μεικτοῦ. Εἶναι, μέ ἄλλα λόγια, ἓνα μείγμα.

3. Τὰ μαθηματικά καὶ οἱ ἐπιστῆμες γενικά (ἐκτός βέβαια ἀπὸ τὴ Διαλεκτικὴ) ἀνήκουν στοὺς γένους τοῦ πέρατος (ὅπως ἀπερίφραστα τὸ τονίζει, ἐξάλλου, ὁ Φίληβος).

Κατὰ δεύτερο λόγο, ἐγκύπτοντας πάνω στὴ δομὴ τῆς γραμμῆς τῆς Πολιτείας, συνάγομε μιὰ δευτέρη ὁμάδα συνεπειῶν-συμπερασμάτων:

1. Τὸ ὄν, οἱ Ἰδέες ἀνήκουν ἐπίσης στοὺς σύμπαν τοῦ μεικτοῦ.
2. Ἀνήκουν ἀκόμα στοὺς γένους τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ πέρατος.
3. Τέλος τὰ ἴδια τὰ τέσσερα γένη εἶναι Ἰδέες.

Θὰ προσπαθήσωμε, μέσα στὰ δύο ἐπόμενα κεφάλαια, νὰ ἐπαληθεύσωμε τὰ δύο πρῶτα ἀποτελέσματα τῆς τελευταίας ὁμάδος, χάριν σὲ ὠρισμένες συγκρίσεις καὶ παραλληλισμούς ἀνάμεσα στὸν Φίληβον καὶ τὸν Τίμαιον, ἀφ' ἑνός, καὶ τὸν Φίληβον καὶ τὸν Σοφιστή, ἀφ' ἑτέρου.

IV. Τὰ εἶδη τοῦ «Τιμαίου» καὶ τὰ τέσσερα γένη τοῦ «Φιλήβου».

Ὁ Τίμαιος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴν γένεση τοῦ Οὐρανοῦ²⁰³ (δηλαδὴ τοῦ Κόσμου), ὑπῆρχαν τρία εἶδη²⁰⁴. Ἡ ὕλη²⁰⁵, ἡ γένεση²⁰⁶, τὸ πρότυπο²⁰⁷. Ἡ, ὅπως τὸ λέει κατὰ λέξη: «τό μὲν γιγνόμενον, τό δ' ἐν ᾧ γίγνεται, τό δ' ὅθεν ἀφομοιούμενον φύεται τὸ γιγνόμενον»²⁰⁸.

203. «Πρὶν οὐρανὸν γενέσθαι», *Τίμαιος*, 52 D.

204. *Τίμαιος*, 50 C: «γένη διανοηθῆναι τριττά». *Τίμαιος*, 52 D: «τρία τριχῇ» (βλ. *Φίληβος*, 23 C: «διχῇ διαλάβωμεν, μάλλον δ' εἰ βούλει, τριχῇ»).

205. *Τίμαιος*, 52D: «δεχομένην». 52D, 52B: «χώραν». 50 D: «μητρί» 52 D: «γενέσεως τιθήνην». 52B: «ἔδραν».

206. *Τίμαιος*, 52D: «γένεσις». Εἶναι τὸ ἐκγονο («ἐκγόνω») καὶ ἐνδιάμεσο μεταξύ τῶν ἀντιθέτων πηγῶν καὶ γεννητόρων τῆς «μεταξύ τούτων φύσιν» (*Τίμαιος*, 50D).

207. *Τίμαιος*, 50 D: «τό δ' ὅθεν».

208. *Τίμαιος*, 50 D: «Τὸ ἐν ᾧ γίγνεται», δηλαδὴ ἡ ὕλη, εἶναι «ἀνόρατον εἶδος τι καὶ ἄμορφον» (*Τίμαιος*, 51A). Ἀλλὰ αὐτὸ πού δὲν ἔχει «μορφὴν», δὲν ἔχει φυσικὰ

Είναι φανερό ότι αν δεν έχουμε παρά τρία είδη, είναι επειδή διαιρέσαμε πριν ακόμη δημιουργηθῇ ὁ Κόσμος («πρὶν οὐρανὸν γενέσθαι»: 52 D). Για νά μπορέσουμε νά συγκρίνωμε τὰ γένη τοῦ Φιλήβου μέ τὰ είδη τοῦ Τιμαίου, θά πρέπει νά θεωρήσωμε τὰ τελευταία αὐτά μετά τή δημιουργία τοῦ Σύμπαντος²⁰⁹. Ἀποκτοῦμε τότε τόν Δημιουργό.

Ἄς ἀκολουθήσωμε ἐδῶ τήν ἐρμηνεία του V. Brochard:²¹⁰ «ἡ Αἰτία ἀντιστοιχεῖ τότε στόν Δημιουργό, τό πέρας στίς Ἰδέες, τό μεικτό στή γένεση. Ἀπομένει τό ἄπειρο, πού δέν μπορεῖ νά εἶναι παρά ἡ ὕλη». Μέ μόνη τή διαφορά ὅτι δέν παραλληλίζομε τό μεικτό μέ τή γένεση, ὅπως κάνει ὁ Brochard, ἀλλά μέ τή «μεικτῇ καί γεγεννημένῃ οὐσίᾳ», πού εἶναι ὁ αἰσθητός Κόσμος, τό «Ζῶν» (μεικτό ὅσον ἀφορᾷ καί τό σῶμα καί τήν ψυχή²¹¹ του), καί πού καταλαμβάνει τή θέση τῆς «γενέσεως» μέ τήν δημιουργία κι' ἐμφάνιση τοῦ Σύμπαντος.

Ἄς δοῦμε τώρα ἂν ἔχωμε τό δικαίωμα νά προβοῦμε σ' αὐτές τίς προσεγγίσεις. Πρῶτα ἀπ' ὅλα εὐκολα διαπιστώνομε ὅτι ἡ ὕλη ἔχει πλεῖστα χαρακτηριστικά πού μᾶς θυμίζουν τό ἄπειρο τοῦ

οὔτε ἀρχή οὔτε τέλος: εἶναι ἐπομένως ἄπειρο. Βλ. Παρμενίδης, 137 E: «ἄπειρον ἄρα... εἰ μήτε ἀρχήν μήτε τελευτήν ἔχει - καί ἄνευ σχήματος ἄρα». (Βλ. Τιμαίος, 50E: «σχήμα οὐδέν»). Αὐτή ἡ ὕλη εἶναι «γεμάτη ἀπό δυνάμεις («δυνάμεων») πού δέν ἦταν οὔτε ὅμοιες οὔτε ἰσορροπες («μηδ' ὁμοίων δυνάμεων μήτε ἰσορροπῶν»), δέν βρίσκεται σέ καμιά ἀπολύτως ἰσορροπία (Τιμαίος 52 E). Αὐτοί οἱ ὅροι «ἰσορροπῶς»... «ἰσορροπεῖν»... «ἀνωμάλως»... «κινουμένων» μᾶς θυμίζουν, κατ' ἀντίθεση, τὰ «σύμμετρα καί σύμφωνα» τοῦ Φιλήβου, 25 E. (Βλ. Φίληβος, 26 A: «ἔμμετρον καί ἅμα σύμμετρον...»). Μᾶς θυμίζει ἐπίσης τήν κίνηση τοῦ ἀπείρου: «προχωρεῖ... οὐ μένει» (Φίληβος, 24D).

209. Ὅπως συμβαίνει ἐπίσης καί στήν περίπτωση τῆς γραμμῆς τῆς Πολιτείας.

210. Βλ. V. Brochard: *La philosophie ancienne: Le devenir dans la philosophie de Platon*, σ. 108.

211. Τό σῶμα τοῦ Κόσμου εἶναι τό μείγμα τῶν τεσσάρων στοιχείων, μέ ἄλλα λόγια ἡ κλίμακά των, ἡ σοφά ἱεραρχημένη, πού ἔχει ἁρμονικά συνδέσει ἡ ἀναλογία. Ὅσο ἀφορᾷ τήν ψυχή του, εἶναι ἐπίσης ἓνα μείγμα, πού ὁ θεῖος δημιουργός ἐπλασε («ξυνεστήσατο») ὡς ἐξῆς: «τῆς ἀμερίστου καί αἰετῆς κατὰ ταῦτα ἐχούσης οὐσίας καί τῆς αὐτῆς περὶ τὰ σώματα γιγνομένης μεριστῆς τρίτον ἐξ ἁμφοῖν ἐν μέσῳ ξυνεκεράσατο οὐσίας εἶδος, τῆς τε ταύτου φύσεως καί τῆς θατέρου, καί κατὰ ταῦτα ξυνέστησεν ἐν μέσῳ τοῦ τε ἀμεροῦς αὐτῶν καί τοῦ κατὰ τὰ σώματα μεριστοῦ: καί τρία λαβὼν αὐτά ὄντα συνεκεράσατο εἰς μίαν πάντα ἰδέαν, τήν θατέρου φύσιν δύσμικτον οὖσαν εἰς ταῦτόν ξυναρμόττων βίᾳ: μὴνός δέ μετὰ τῆς οὐσίας καί ἐκ τριῶν ποιησάμενος ἐν, πάλιν ὅλον τοῦτο μοίρας ὄσας προσῆκε διένειμεν, ἐκάστην δέ ἐκ τε ταύτου καί θατέρου καί τῆς οὐσίας μεμιγμένην (Τιμαίος, 35 A/B).

Φιλήβου: τήν ἴδια διηνεκῇ κίνηση, τήν ἴδια ἀστάθεια (ἡ ἔλλειψη μέτρου, σύμφωνα μέ τήν ὁρολογία αὐτοῦ τοῦ διαλόγου).

Ὅπως λέει ὁ Brochard:²¹² «ἡ ὕλη εἶναι λοιπόν κάτι πού προκύπτει ἀπό τήν παράθεση τῶν δύο ἀντιθέτων. Καί αὐτά τὰ ἀντίθετα ἔλκονται ἀκατάπαυστα τό ἓνα ἀπ' τό ἄλλο, μή ἐπιτρέποντάς της οὔτε στιγμή ἡσυχίας». Ἀπό τήν πάλιν αὐτή τῶν δύο ἀντιθέτων γεννιέται ἡ ἀλλαγὴ. Ἡ ὕλη ἐπομένως θά μπορέσει νά ὀρισθῇ: αὐτό πού εἶναι «ἀπροσδιόριστο», ἡ αὐτό πού «ἀλλάζει».

Πολλοί μελετητές τοῦ Πλάτωνος, κι' ἀπ' τοὺς πῶς σοφοὺς ἀκόμη (ὅπως λ.χ. ὁ A.E. Taylor, στό περίωνυμο «A commentary on Plato's «Timaeus»), βασιζόμενοι στή φράση τοῦ «Τιμαίου» ὅτι ὁ Δημιουργός ἐπλασε τό σύμπαν προσβλέποντας στίς Ἰδέες ὡς παραδείγματα καί πρότυπα τοῦ κοσμογονικοῦ του ἔργου, ἰσχυρίσθηκαν ὅτι ὁ πλατωνικός Δημιουργός εἶναι κατώτερος ἀπ' τίς Ἰδέες. Ἐτσι ὁ Taylor φρονεῖ ὅτι ὁ δημιουργός δέν πρέπει νά εἶναι παρά μία ψυχὴ («a soul»), κάτι δηλαδή τό ἐνδιάμεσο μεταξύ τοῦ ἄκρως νοητοῦ στοιχείου τῶν Ἰδεῶν καί τῆς σφαίρας τοῦ αἰσθητοῦ.

Ἀλλά εἶναι εὐκολο ν' ἀντικρούση κανεὶς ἓνα τέτοιο ἰσχυρισμό καί ν' ἀποδείξῃ ὅτι πρόκειται ἀκριβῶς γιὰ τό ὅπως διόλου ἀντίθετο. Ἀλλά γι' αὐτό θάπρεπε νά θεωρηθῇ τό ὅλο ζήτημα τοῦ Δημιουργοῦ καί τῆς δημιουργικότητός του ἀπ' τή σκοπιά τῆς καλλιτεχνικῆς ἐπεξεργασίας. Ὅταν ἓνας καλλιτέχνης δημιουργῇ, δηλαδή ἐπεξεργάζεται ἓναν ὄγκο ὕλης καί ἀμορφίας, δέν κάνει, κατὰ βάθος, παρά νά προσβλέπῃ, ὅπως καί ὁ Δημιουργός στόν «Τίμαιο», σέ ὀρισμένα παραδείγματα καί πρότυπα - σέ σχήματα δυναμικά, πού εἶναι καί τ' ἀρχέτυπά του ὅσον ἀφορᾷ τή λάξευση πού ἐπιτελεῖ. Ἀλλά αὐτά εἶναι καθαρῶς ἐσωτερικά, καθὼς βρίσκονται μέσα στόν χῶρο τῆς πνευματικότητός του, μέσ στό στερέωμα τοῦ δημιουργικοῦ καί ἐπόπτη πνεύματος καί νοῦ του. Καί ἂν συμβαίη πότε-πότε ὁ καλλιτέχνης (ἰδίως ὁ ζωγράφος ἢ ὁ γλύπτης) νά μεταχειρίζεται «μοντέλα» ἐξωτερικά, τὰ τελευταία αὐτά δέν εἶναι παρά βοηθητικά καί μόνο «ἐρείσματα», γιὰ νά καταστή πῶς συγκεκριμένη ἡ μέσα του ἐποπτεία.

Τό ἴδιο καί στήν περίπτωση τοῦ Δημιουργοῦ στόν Πλάτωνα:

212. Βλ. *Le devenir dans la philosophie de Platon*, σελ. 108.

καί αὐτός, ὡς πελώριος, ὡς ἀπόλυτος καλλιτέχνης - ὁ Δημιουργός, πού δέν εἶναι παρά ὁ ἴδιος ὁ κυρίαρχος μονάρχης Νοῦς, δημιουργώντας, ἐνατενίζει (ἡ «Πολιτεία» ἀπερίφραστα δέν λέει ὅτι ἡ νόηση εἶναι ἡ νοητή μ α τ ι ά; ὁ νοῦς, τό μ α τ ι τό νοητό;) ἀντικρῶζει μ έ σ α τ ο υ τίς ἀκατάλυτες, αἰώνιες Μορφές, μέ ἄλλες λέξεις τίς Ἰδέες, τῶν ὁποίων εἶναι ἀκριβῶς τό πλήρωμα.

Τελικά θά λέγαμε ὅτι ὁ πλατωνικός Δημιουργός, ὄχι μόνο ἀποδεικνύεται ἀνώτερος τῶν Ἰδεῶν-Μορφῶν, ἀλλά εἶναι καί ἡ ὑπέρτατη κορύφωσή των, τό ὕστατο Κάλλος καί Ἄγαθόν²¹³.

Εἶπαμε παραπάνω ὅτι ὁ κόσμος εἶναι τό «μεικτόν»²¹⁴. Ποιό ἀπό τά δύο, ὁ Δημιουργός ἢ οἱ Ἰδέες, θά εἶναι ἡ πρωταρχική αἰτία τοῦ μεικτοῦ αὐτοῦ; Κατά τή γνώμη μας, θά εἶναι ὁ πωσοδήποτε ὁ Δημιουργός. Ὅπως λέει ὁ Rivaud: «Στό χωρίο 28 Α/Β ὁ Πλάτων τονίζει ὅτι, ἐκτός ἀπό τά δύο δυνατά πρότυπα, χρειάζεται ἀκόμη ὁ ἐργάτης-δημιουργός, ὁ ἱκανός νά πραγματοποιήσει τό ἕνα ἀπό αὐτά, καί ὁ πρῶτος χαρακτήρας τοῦ δημιουργοῦ αὐτοῦ εἶναι ἡ αἰτιότητα (28 Α/С)». «Ὁ Πλάτων ἀρχικά ἀρνείται νά ὀρίση κατά τρόπο ἀκριβέστερο τήν αἰτία αὐτή, ἀλλά τήν χρησιμοποιεῖ σάν ποιητικό αἶτιο, σάν δύναμη ἐνεργό, ἱκανή νά δημιουργήσῃ κινήσεις»²¹⁵.

Ποιά ὅμως μπορεῖ νά εἶναι ἡ σχέση τοῦ Δημιουργοῦ μέ τίς

213. Τό ὅτι ὁ Δημιουργός ταυτίζεται μέ τήν ὑπέρτατη αἰτιότητα τοῦ Ἄγαθοῦ-Καλοῦ σαφῶς τό ὑπαινίσσεται ὁ Πλάτων στό ἀκόλουθο χωρίο τοῦ «Τιμαίου»:

«Λέγων μὲν δὴ δι' ἣν τινα αἰτίαν γένεσιν καί τό πᾶν τόδε ὁ ξυνιστάς συνέστησεν. Ἄγαθος ἦν, ἀγαθῷ δέ οὐδεὶς περὶ οὐδενός οὐδέποτε ἐγγίγνεται φθόνος· τοῦτου δ' ἐκτός ὧν πάντα ὅτι μάλιστα γενέσθαι ἐβουλήθη παραπλήσια ἑαυτῷ· ταῦτην δέ γένεσιν καί κόσμου μάλιστα' ἂν τις ἀρχὴν κυριωτάτην παρ' ἀνδρῶν φρονιμῶν ἀποδεχόμενος ὀρθότατα ἀποδέχοιτ' ἂν. Βουλευθεὶς γάρ ὁ Θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα, φλαῦρον δέ μηδὲν εἶναι κατὰ δύναμιν, οὕτω δὴ πᾶν ὅσον ἦν ὁρατὸν παραλαβὼν οὐχ ἡσυχίαν ἄγον ἀλλὰ κινούμενον πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως, εἰς τάξιν αὐτὸ ἤγαγεν ἐκ τῆς ἀταξίας, ἡγησάμενος ἐκεῖνο τοῦτου πάντως ἄμεινον. Θέμις δέ οὗτ' ἦν οὗτ' ἔστι τῷ ἀρίστῳ δρᾶν ἄλλο πλὴν τό κάλλιστον». («Τιμαίος», 29D - 30A).

214. Ἰδίῳ ἔργῳ, σελ. 108. L. Robin, *La place de la physique dans sa philosophie*, σ. 275. Τό μηχανικό χάος δέν εἶναι μέσα στό πανδεχές, μέσα στή χώρα. Εἶναι αὐτὸ τό ἴδιο τό πανδεχές, ἡ χώρα. Εἶναι, πράγματι, κάτι τό συγγενές μέ τό ἄπειρο, τό ἀπροσδιόριστο, τό ἄνισο: μιά ποικιλία τοῦ «μεγάλου καί τοῦ μικροῦ». Συνεπῶς ἡ ὕλη δέν εἶναι παρά «τό μείζον καί ἥττον», «τό σφόδρα καί ἡρέμα», «τό μέγα καί μικρόν», ἡ ἀόριστος δῆλός τοῦ μεγάλου καί τοῦ μικροῦ, δηλαδή τό «ἄπειρο».

215. Rivaud, *Notice du «Timée»*, σ. 36.

Ἰδέες; Φρονοῦμε ὅτι ὁ Δημιουργός δέν εἶναι παρά ἡ ἴδια ἡ Ἰδέα τοῦ Ἄγαθοῦ, τοῦ ὑψίστου δημιουργικοῦ Ἑνός, στό ὁποῖο, κατά τόν L. Robin, τό ὄνομα τοῦ Δημιουργοῦ «ἐπιβάλλεται»²¹⁶.

Ἀλλά ἐάν ὁ Δημιουργός εἶναι ἡ Ἰδέα τοῦ Ἄγαθοῦ, ἡ Ἰδέα αὐτή θά ταυτίζεται μέ τήν Αἰτία, σύμφωνα μέ ὅσα εἶδαμε ἀναφορικά μέ τήν αἰτιότητα τοῦ Κοσμοποιοῦ²¹⁷. Θά ἔχωμε ἐπομένως: Δημιουργός = Ἰδέα τοῦ Ἄγαθοῦ = Αἰτία, καί ἡ θέσις τοῦ πέρατος θά ἀντιστοιχῇ, κατά συνέπεια, στίς Ἰδέες.

Στόν *Τίμαιο* ἔχομε ἕνα εἶδος *Aufhebung*: τά γένη τοῦ διαλόγου αὐτοῦ ταξιθετοῦνται σέ ἕνα ἐπίπεδο ἀνώτερο ἀπό τή στάθμη τῆς ἀρχῆς τοῦ *Φιλήβου*, ἢ τοῦ βου βιβλίου τῆς *Πολιτείας*, ὅπου εἴμαστε τοποθετημένοι στήν κλίμακα τοῦ ἀνθρώπου (τοῦ δεσμώτη τοῦ

216. Βλ. *La théorie platonicienne des Idées et des Nombres*, σ. 598. Ὁ Rivaud (*Notice du «Timée»*, σ. 38) γράφει: «Πουθενά ὁ Πλάτων δέν ἐκφράζεται μέ τρόπο ἀκριβῆ γιά τίς σχέσεις τοῦ Δημιουργοῦ καί τοῦ Ἰδεατοῦ Κόσμου. Μόνο μιά φορά μᾶς λέει ὅτι, ἀφού δημιούργησε τήν Ψυχὴ τοῦ Σύμπαντος, καί κατένειμε στοὺς κατωτέρους θεοὺς τὰ καθήκοντά τους, προετοιμάζοντάς τους τὰ συστατικά πού θά χρειασθοῦν, ὁ Δημιουργός «ἔμενεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ κατὰ τρόπον ἦθει» (*Τίμαιος*, 42Ε). Θά πρέπει ἄραγε νά ὑπονοήσωμε ὅτι μιά στιγμή, στήν πρώτη φάση καί ἀρχὴ τῶν πάντων, ἡ Ἰδέα τοῦ Ἄγαθοῦ ἐξῆλθε τοῦ νοητοῦ κόσμου ὑπὸ τήν μορφή τοῦ Δημιουργοῦ, καί ὅτι ἐν συνεχείᾳ ἐπανῆλθε, γιά νά μὴν ξανακατέβῃ στό μέλλον».

Οἱ περισσότεροι ἐρμηνευτές (κυρίως ὁ Zeller) ταυτίζουν τόν Δημιουργό μέ τήν Ἰδέα τοῦ Ἄγαθοῦ. Σύγκριση μεταξύ *Πολιτείας* 517 (ἡ Ἰδέα τοῦ Ἄγαθοῦ ἐγέννησε - «τεκοῦσα» - τόν Ἥλιο) καί τοῦ *Τιμαίου*, 38C («ἀπὸ ἑναν συλλογισμό τοῦ Θεοῦ γεννήθηκε ὁ Ἥλιος»).

217. Βλ. *Τίμαιος*, 37Α: «Ὁ Δημιουργός εἶναι «ἄριστος... τῶν νοητῶν ἀεὶ τε δυντῶν». Ὁ κοσμοποιὸς ἐργάτης-δημιουργός μ' ἐπιμονὴ ὀνομάζεται ἀγαθός (βλ. *Τίμαιος*, 29Ε: «ἀγαθός ἦν», «ἀγαθῷ»... «βουλευθεὶς γάρ ὁ θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα»... 30Α: «τῷ ἀρίστῳ δρᾶν ἄλλο πλὴν τό κάλλιστον»). Κι' αὐτός ὁ ἀγαθός Ἐργάτης-Δημιουργός εἶναι ἡ κύρια πρωταρχικὴ Αἰτία (*Τίμαιος*, 29Ε: «ἀρχὴν κυριωτάτην»). Εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀγαθότης του, πού ἀποβαίνει ἡ αἰτία («αἰτία»: 29 D/E) τῆς γεννήσεως τοῦ κόσμου. Βλ. *Τίμαιος* 28Α, ὅπου, ἀμέσως μετὰ τὴ διατύπωση τῆς ἀρχῆς τῆς Αἰτιότητος, ὁ Δημιουργός ἐμφανίζεται. Βλ. *Φιλήβος*, 27Β: «Ἡ αἰτία εἶναι τό «πάντα ταῦτα δημιουργοῦν».

Μέ μιά λέξη, ὁ Δημιουργός εἶναι ἡ Αἰτία. Βλ. *Σοφιστής*, 265 (ὅπου ἡ Αἰτία ὀνομάζεται «θεὸς δημιουργῶν»). *Πολιτικός*, 270 Α καί 273 Β/D: «Ἡ αἰτία δημιουργεῖ «πάντα τὰ καλά... τ' ἀγαθὰ». 284 Α/Β: «πάντα ἀγαθὰ καὶ καλά». *Πολιτικός*, 270Α: «θεῖας αἰτίας». *Τίμαιος*, 46 C (αἰτίες δευτερεύουσες καὶ κύριο Αἶτιο): «ταῦτ' οὖν πάντα ἐστὶν τῶν συναιτίων οἷς θεὸς ὑπηρετοῦσιν χρῆται τήν τοῦ ἀρίστου κατὰ τό δυνατόν ἰδέαν ἀποτελῶν». Βλ. *Τίμαιος*, 46 D/E: «τῆς ἐμφρονος φύσεως αἰτίας πρώτας μεταδιώκειν» *Τίμαιος*, 46 Ε: «ὅσαι μετὰ νοῦ καλῶν καὶ ἀγαθῶν δημιουργοί». Βλ. V. Brochard (*La morale de Platon*, 199-200): «Ἡ αἰτία εἶναι ὁ Δημιουργός».

σπηλαίου). Ἐνῶ μέσα στὸν *Τίμαιο* πρόκειται γιὰ τὸ Σύμπαν, καὶ γνωρίζομε ὅτι ὁλόκληρη σημαίνει μετατόπιση πρὸς τὰ ἄνω, ὅπως διακριτικὰ ὑπαινίσσεται ὁ διάλογος αὐτός²¹⁸.

Ἔχομε νὰ κάνωμε στὸν *Τίμαιο* μέ ἀπόλυτες ὁλότητες²¹⁹, καὶ εἶναι ἐπομένως φυσικὸ τὰ τέσσερα γένη νὰ ὑφίστανται ἀνύψωση. Κατὰ συνέπεια, τὸ πέρας (πού στήν περίπτωση τοῦ *Φιλήβου* καὶ τῆς *Πολιτείας* δὲν περιέχει παρά ὄντα μαθηματικά), ἐμπερικλείει ἐδῶ αὐτές τὶς ἴδιες τὶς Ἰδέες, ταξιθετούμενο ἔτσι σ' ἓνα τέλεια νοητὸ ἐπίπεδο.

Ἡ Αἰτία, πού περιελάμβανε τὶς Ἰδέες, θὰ περιλαμβάνη τώρα, μετατοπιζόμενη²²⁰, τὴν Ἰδέα τοῦ Ἀγαθοῦ. Καὶ ἡ ὕλη δὲν θὰ εἶναι πιά πέρα γιὰ πέρα τὸ ὅλο χαοτικότητα ἀπειρο τῶν φαντασμάτων καὶ τῶν ἰσκιῶν τοῦ Σπηλαίου, οὔτε πάλι ἡ ἀέναη κι' ἀπόλυτα ἄμετρη κίνηση τῶν ἀντιθέτων τοῦ *Φιλήβου*.

Θὰ συνεπάγεται ἓνα ἴχνος προσδιορισμοῦ, πρᾶγμα πού ἐπέτρεψε στήν κίνησή της νὰ ἐπιτελέσῃ μιὰ πρώτη διευθέτηση τῶν τεσσάρων στοιχείων: «... τὰ δὲ κινούμενα ἄλλα ἄλλοσε ἀεὶ φέρεσθαι διακρινόμενα, ὥσπερ τὰ ὑπὸ τῶν πλοκάνων τε καὶ ὀργάνων τῶν περὶ τὴν τοῦ σίτου κάθαρσιν σειόμενα καὶ ἀνικνόμενα τὰ μὲν πυκνά καὶ βαρέα ἄλλη, τὰ δὲ μονὰ καὶ κοῦφα εἰς ἑτέραν ἵζει φερόμενα ἔδραν· τότε οὕτω τὰ τέτταρα γένη σειόμενα ὑπὸ τῆς δεξαμένης, κινουμένης αὐτῆς οἶον ὀργάνου σεισμόν παρέχοντος, τὰ μὲν ἀνομοιότατα πλεῖστον αὐτὰ ἀφ' αὐτῶν ὀρίζειν, τὰ δ' ὁμοιότατα μάλιστα εἰς ταυτὸν ξυνωθεῖν· διὸ καὶ χώραν ταῦτα ἄλλα ἄλλην ἴσχειν, πρὶν καὶ τὸ πᾶν ἐξ αὐτῶν διακοσμηθὲν γενέσθαι»²²¹.

218. Βλ. *Τίμαιος*, 30C: «ἀτελεῖ γὰρ εἰκὸς οὐδὲν πότε' ἂν γένοιτο καλόν». Καὶ πιο κάτω ὁ *Τίμαιος* (32 C/D - 33A) μᾶς λέει πῶς, χάρις στήν ὁλότητα τῶν στοιχείων καὶ δυνάμεών του, ὁ κόσμος εἶναι ἓνας τέλειος ζῶν ὁργανισμός, ὁμοιος, κατὰ τὸ μέτρο τοῦ δυνατοῦ, μέ τὸ αἰώνιο πρότυπό του.

219. Βλ. *Τίμαιος*, 32 C/D.

220. Στὴ γραμμὴ τῆς *Πολιτείας*, ὅπου τὸ μεικτὸ δὲν παριστάνει παρά μόνο μέρη τοῦ Σύμπαντος (ἀνθρώπους, ζῶα, ἀντικείμενα, κλπ.) καὶ ὄχι ὁλόκληρο τὸ Σύμπαν, ἡ Ἰδέα τοῦ Ἀγαθοῦ δὲν ἐμφανίζεται. Στὴ θέση τοῦ Ἀγαθοῦ δὲν ἔχομε παρά Ἰδέες (μέρη τοῦ Ἀγαθοῦ πού εἶναι ἡ ἀληθινὴ αἰτία: 508 E, 516 C, 517 E). *Πολιτεία*, 516 C: τὸ Ἀγαθόν εἶναι «πάντων αἰτίας», αἰτία ὄχι μόνο τῆς γενέσεως (517 C), ἀλλὰ καὶ τῆς γνώσεως καὶ τοῦ ὄντος (509 B). Αἰτία, μέ μιὰ λέξη, πού ἔχει «δαιμονίαν ἰσχύν» (*Φαίδων*, 99C).

221. *Τίμαιος*, 53A. Αὐτὴ ἡ ὕλη ἔχει ἐντός της ἴχνη γεωμετρίας καὶ μπορεῖ νὰ συγκριθῇ μέ τὴν ὕλη τοῦ Descartes: Βλ. G. Milhaud: *Οἱ γεωμέτρεις φιλόσοφοι τῆς Ἑλλάδος* σ. 297 κ. ἔ. καὶ L. Robin: *Ἡ θέση τῆς Φυσικῆς*, σ. 294.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ μαθηματικά, πού στὸν *Φιλήβο* καὶ στήν *Πολιτεία* κατεῖχαν τὴ θέση τοῦ πέρατος, δὲν θὰ ἐμφανισθοῦν, αὐτὴ τὴ φορά, στὴ νέα αὐτὴ γραμμὴ, καθότι ἀπορροφοῦνται, χάρις στὸν λογισμό τοῦ θείου Κοσμοποιοῦ, ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τὴ μαθηματικὴ ψυχὴ τοῦ Σύμπαντος²²².

Συνολικὰ μποροῦμε νὰ διακρίνωμε στὸν *Τίμαιο* τὰ ἀκόλουθα τρία στάδια:

1ο στάδιο πού ἀντιστοιχεῖ σὲ μιὰ πρώτη διαίρεση μεταξὺ τοῦ γίνεσθαι καὶ τοῦ ἀρχέτυπου, μεταξὺ «τοῦ αἰώνιου ὄντος τοῦ ἀγέννητου» καὶ «τοῦ ὄντος πού γεννᾶται πάντοτε καὶ πού ποτέ του δὲν ὑπάρχει» (27D).

2ο στάδιο τὸ ὁποῖο ἀκολουθεῖ ἀμέσως ἔπειτα, καὶ ὅπου ἀπαιτεῖται ἓνα «τρίτον εἶδος», τὸ εἶδος τῆς Αἰτίας, πού εἶναι ἐδῶ ὁ θεῖος ἀρχιτέκτων καὶ δημιουργὸς (παρ' ὅλο πού δὲν ἀναφέρεται ἀπερίφραστα σὺν κείμενο).

3ο στάδιο, ὅπου διαπιστώνεται ὅτι οἱ προηγούμενοι διαχωρισμοὶ καὶ διαιρέσεις μας δὲν ἐπαρκοῦν. Θὰ πρέπει νὰ διαιρέσωμε ἀκόμη περισσότερο: «τότε μὲν γὰρ δύο εἶδη διειλόμεθα, νῦν δὲ τρίτον ἄλλο γένος ἡμῖν δηλωτέον. Τὰ μὲν γὰρ δύο ἱκανὰ ἦν ἐπὶ τοῖς ἐμπροσθεν λεχθεῖσιν, ἐν μὲν ὡς παραδείγματος εἶδος ὑποτεθέν, νοητόν καὶ ἀεὶ κατὰ ταῦτα ὄν, μίμημα δὲ παραδείγματος δεύτερον, γένεσιν ἔχον καὶ ὀρατόν· τρίτον δὲ τότε μὲν οὐ διειλόμεθα, νομίσαντες τὰ δύο ἕξιν ἱκανῶς, νῦν δὲ ὁ λόγος ἔοικεν εἰσαναγκάζειν χαλεπὸν καὶ ἀμυδρὸν εἶδος ἐπιχειρεῖν λόγοις ἐμφανίσαι»²²³ (*Τίμαιος*, 48E/49A).

222. *Τίμαιος*, 31 B/C, 35B, 36B. Τὰ στοιχεῖα τῆς ψυχῆς διαίρονται καὶ ὁργανώνονται σύμφωνα μέ ἀριθμητικὲς καὶ γεωμετρικὲς ἀναλογίες. Ὁ Πλάτων μᾶς περιγράφει τὴν ψυχὴ ὡς οὐσία ὁρατὴ, «λογισμοῦ δὲ μετέχουσα καὶ ἁρμονίας» (*Τίμαιος*, 37A). Ἐκεῖνο πού πρὶν ἀπὸ ὅλα τὴν χαρακτηρίζει, εἶναι ἡ μαθηματικὴ δομὴ της: ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι, κατὰ βάθος, παρά ἓνας ἀριθμὸς σὲ κίνηση (Βλ. *Περὶ ψυχῆς*, I, 2, 404B, 27-30).

223. *Τίμαιος*, 49A. Κατὰ τὴ γνώμη μας, ἡ ἀντίφαση εἶναι φαινομενικὴ: ἂν ὁ Πλάτων δὲν ἀναφέρει παρά μόνο τρία εἶδη ἀντὶ τέσσερα, εἶναι ἐπειδὴ θεωρεῖ τὸν Δημιουργὸ (τὴν Ἰδέα δηλαδὴ τοῦ Ἀγαθοῦ) ὡς ἀνήκουσα σὺν τμήμα τοῦ πρώτου μεγάλου διαχωρισμοῦ, στὴ σφαῖρα, μέ ἄλλα λόγια, τοῦ ἀμετάβλητου, αἰώνιου ὄντος.

Ἄλλωστε ὁ ἴδιος μᾶς λέει ὅτι, ἔχοντας ἀποπερατώσει τὸ ἔργο του, ὁ Δημιουργὸς ξαναγυρνᾷ στὴ συνηθισμένη ἀνάπαυσή του («καὶ ὁ μὲν δὴ ἅπαντα ταῦτα διατάξας ἔμενεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ κατὰ τρόπον ἥθει»· *Τίμαιος*, 42 E). Δηλαδὴ συμπίπτει τότε καὶ ταυτίζεται μέ τὸ Ἐν - Ἐν, ἀπ' ὅπου ἀνέδυσσε ὑπὸ τὴ μορφὴ τῆς

Αυτό θά είναι τό γένος τῆς ὕλης.
Στό στάδιο αὐτό θά ἔχωμε τό ἐξῆς σχῆμα:

Φίληβος			
ἄπειρον	μεικτόν	πέρας	αἰτία
Τίμαιος			
χώρα	ζῶον ὁρατόν	τό ὄν αἰεί(αἰ 'Ιδέαι)	δημιουργός

Ἡ σύγκριση ἀνάμεσα στά γένη τοῦ Φιλήβου καί τά εἶδη τοῦ Τιμαίου μᾶς δείχνει ὅτι οἱ Ἰδέες μποροῦν νά ἐνταχθοῦν στό γένος τοῦ πέρατος. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο ξαναβρίσκομε ὄχι μόνο τήν ἐρμηνεία τοῦ Victor Brochard (Ἡ Ἡθική τοῦ Πλάτωνος. Μελέτες στήν Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας, σ. 199, σημ.1), ἀλλά ἐπίσης καί τῶν: Ch. Brandis (Gr. röm. Phil. IIa, 332), K. Steinhardt: (Platons sämtliche Werke, Leipzig, 1857, σ. 641.) F. Susseml: (Die genetische Entwicklung der Platons Philosophie, σ. 13). Κοντά σ' αὐτούς, θά ἔπρεπε νά ἀναφέρωμε καί τούς:

G. F. Rettig: «Über die αἰτία im Phil., Ztschr. f. Phil. u. phil. Kritik. N. F. 72 (1878), σ. 1-43).

G. Teichmüller (Studien zur Gesch. der Begriffe) (Berlin, 1874, σ. 255-270).

Αἰτιότητα, συμβολίζοντας, ὅπως τονίζει ὁ L. Robin (Φυσική, σ. 308), «τήν κινητήρια δύναμη τῶν ἀπολύτων Οὐσιῶν».

Στό ἐρώτημα γιατί, στήν περίπτωση τῆς γραμμῆς τῆς Πολιτείας, οἱ Ἰδέες ἀρκοῦν γιά νά ἐκπροσωπεύσουν τήν Αἰτία, ἐνῶ στόν Τιμαίο χρειάζεται τό ἴδιο τό Ἄγαθό, θά ἐπαναλάβωμε ὅτι στόν τελευταῖο αὐτόν διάλογο πρόκειται γιά ὁλόκληρα (γιά τήν ὁλοκληρωτική σύσταση τοῦ Σύμπαντος), καί ὄχι γιά ἕνα μόνο μέρος τοῦ γίνεσθαι, ὅπως συμβαίνει στήν Πολιτεία, ὅπου τό τμήμα τοῦ αἰσθητοῦ δέν περιλαμβάνει παρά ἐμᾶς, «τά ἐμβια ὄντα, καί, μαζί μέ μᾶς, ὅλα τά φυτά καί ὅλα τά ἀντικείμενα τά δημιουργούμενα ἀπό τόν ἄνθρωπο» (510A).

Ἀπό τό ἄλλο μέρος, ὁ Δημιουργός θεᾶται τίς Ἰδέες (Τίμαιος, 28A) γιά νά δημιουργήσῃ τόν Κόσμο, ὄχι ὡς ὀντότητες κι' οὐσίες ἀνώτερες ἀπ' αὐτόν, ἀλλά ὡς σχήματα δυναμικά πού φέρνει ἐντός του: ὁ Δημιουργός - πού χρειάζεται θεούς κατώτερους (δηλαδή κατώτερες αἰτίες) γιά τή δημιουργία τῶν σωμάτων τῶν μικροκοσμικῶν ἐμβίων ὄντων (Τίμαιος, 41 A/D).

V. Τά γένη τοῦ «Σοφιστή» καί τά γένη τοῦ «Φιλήβου»

Θά προσπαθήσωμε τώρα νά κατατάξωμε τά γένη τοῦ Σοφιστή ἐν σχέσει πρὸς τά γένη τοῦ Φιλήβου, ὅπως κάναμε ἤδη γιά τήν Πολιτεία καί τόν Τιμαίο.

Γνωρίζομε ὅτι στόν Σοφιστή υπάρχουν τά ἀκόλουθα γένη: τό ὄν, ἡ Κίνησις καί ἡ Στάσις (πρώτη ομάδα Ἰδεῶν) τό Ταυτόν καί τό Θάτερον (δεύτερη ομάδα Ἰδεῶν) τό μή ὄν (σέ τελευταία θέση)

Διαπιστώνομε ὅτι μποροῦμε νά κατατάξωμε τό ὄν, τό Ταυτόν καί τήν Στάσιν σέ μιά ἴδια κατηγορία, καί τήν Κίνησιν, τό Θάτερον καί τό μή ὄν σέ μιά ἄλλη κατηγορία.

Θά ἔχωμε ἔτσι τό ἀκόλουθο σχεδιάγραμμα:

μή ὄν | Θάτερον | Κίνησις || Στάσις | Ταυτόν | ὄν

Κάθε μιά ὅμως ἀπό αὐτές τίς ἐξ Ἰδεῶν εἶναι ἕνα μείγμα τοῦ ὄντος καί τοῦ μή ὄντος. Ὅπως μᾶς λέει ὁ Σοφιστής: «συμμείγνυται τε ἀλλήλοις τά γένη καί τό τε ὄν καί θάτερον διά πάντων καί δι' ἀλλήλων διεληλυθότε»²²⁴.

Μποροῦμε ἐπομένως νά κατατάξωμε τά γένη αὐτά μέσα στούς κόλπους τοῦ μεικτοῦ, ἀλλά ἐνός μεικτοῦ περισσότερο μετατοπισμένου πρὸς τά ἄνω ἀπ' ὅ,τι εἶναι κι' αὐτό ἀκόμη τό μεικτό τοῦ Κόσμου στόν Τιμαίο. Πρόκειται, πράγματι, ἐδῶ γιά τή νοητή μείξη πού χαρακτηρίζει τίς Ἰδέες.

Ἀλλά τά γένη τοῦ Σοφιστή μποροῦν (ἀπό μιά ἄλλη σκοπιά ἀντικρυζόμενα) νά θεωρηθοῦν, κατά κάποιο τρόπο, ὡς ἄπειρα, ἐφ' ὅσον ἡ οὐσία τους συνεπάγεται τήν ἄπειρη πολλαπλότητα. Πράγματι, ὅπως λέει ὁ διάλογος αὐτός: «τό δέ ὄν αὐ θάτερου μετεilhφός ἕτερον τῶν ἄλλων ἂν εἴη γενῶν, ἕτερον δ' ἐκείνων ἀπάντων ὄν οὐκ ἔστιν ἕκαστον αὐτῶν οὐδέ σύμπαντα τά ἄλλα πλήν αὐτό, ὥστε τό ὄν ἀναμφισβητήτως αὐ μυρία ἐπὶ μυρίοις οὐκ ἔστι, καί τάλλα δὴ καθ' ἕκαστον οὕτω καί σύμπαντα πολλαχῇ μὲν ἔστι, πολλαχῇ δ' οὐκ ἔστιν»²²⁵.

224. Σοφιστής, 259A.

225. Σοφιστής, 259 A/B.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Ἡ διαβάθμιση τῶν γενῶν

Κι' ἀκόμη: «πολλά μὲν γάρ ἔφαμεν ὄντα περί ἕκαστον εἶναι πού, πολλά δέ οὐκ ὄντα»²²⁶.

Ἔχομε λοιπόν τό δικαίωμα νά κατατάξωμε τά γένη τοῦ *Σοφιστή* στό ἄπειρο (ἄπειρο νοητό, πού ταξιθετεῖται σ' ἓνα ἐπίπεδο κατά πολύ ἀνώτερο ἀπό τό ἐπίπεδο τοῦ *Φιλήβου*, τῆς *Πολιτείας*, κι' ἀκόμη καί τοῦ *Τιμαίου*).

Βλέπομε κατ' αὐτόν τόν τρόπο τίς Ἰδέες στόν *Σοφιστή* ν' ἀνήκουν σέ δύο κατηγορίες: τοῦ ἀπείρου καί τοῦ μεικτοῦ²²⁷, καί ξαναβρίσκομε ἔτσι ὀρισμένα συμπεράσματά μας πού προέκυψαν ἀπό τή σύγκριση μέ τή γραμμή τῆς *Πολιτείας*.

Γιά νά ἀνακεφαλαιώσωμε ὅλα ὅσα διαπιστώσαμε μέχρι τώρα, θά λέγαμε ὅτι οἱ Ἰδέες μποροῦν νά καταταχθοῦν στό καθένα ἀπ' τά τέσσερα γένη: στήν Αἰτία (*Πολιτεία*, *Φαίδων*), στό πέρας (*Τιμαίος*), στό μεικτό καί στό ἄπειρο (*Σοφιστής*). Αὐτό μᾶς ἐπιτρέπει ν' ἀντιληφθοῦμε καλλίτερα τή συγγένεια πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στά τέσσερα γένη καί πού σκοπεύομε νά διερευνήσωμε, μέ τρόπο πιό ἐξονυχιστικό, στό ἐπόμενο κεφάλαιο τῆς εἰσαγωγῆς αὐτῆς.

226. *Σοφιστής*, 263B. Θά μπορούσαμε νά ποῦμε πώς κάθε Ἰδέα τοῦ *Σοφιστή* - ὄντας ἓνα νοητό μεικτό, ἐκκρίνει τό ἄπειρο, ὅπως ἀκριβῶς τά αἰσθητά μεικτά ὑπαρκτά τῆς *Πολιτείας*, VI προβάλλουν τό ἄπειρο τῶν σκιῶν τῶν. Ἀλλά ἐδῶ μέ μιά ἀσύγκριτη μετατόπιση πρὸς τὰ ἄνω...

227. Αὐτό δέν σημαίνει ὅτι οἱ Ἰδέες δέν εἶναι οὐσίες ἀναλλοίωτες, ἀμετάβλητες αὐτές καθ' ἑαυτές. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Diès: «Ὅτι οἱ Ἰδέες μετέχουν στό πέρας καί στό ἄπειρο, ὅπως μετέχουν στό ὄν καί στό μή ὄν, στό Ταυτόν καί τό Θάτερον, ὅτι μποροῦν νά ἔχουν μέσα τους, μετέχοντας σ' αὐτές τίς Ἰδέες καί σέ πολλές ἄλλες, μιά κάποια πολλαπλότητα κι' ἀπειρότητα ἀκόμη, εἶναι αὐτό ἄραγε ἓνα ἐμπόδιο στό νά παραμένουν κάθε μιά τους μία κι' ἴδια («μία τούτων», 15B); (*Notice du «Philèbe»* XCV).

Τό ὅτι τό ἄπειρο ὑπάρχει μέσα στίς Ἰδέες, ὁ Ἀριστοτέλης τό λέει κατηγορηματικά: «Ὁ Πλάτων συνέλαβε τό ἄπειρο ὡς διπλόν («δύο τά ἄπειρα»), ὡς «μέγα καί μικρόν». Αὐτό τό ἄπειρο εἶναι, σύμφωνα μέ τόν Πλάτωνα, καί μέσα στίς Ἰδέες ἢ στίς νοήσεις, καί μέσα στά αἰσθητά πράγματα» (*Φυσικά* III, 4, 203a, 15).

Στά προηγούμενα κεφάλαια εἶδαμε ὅτι τά τέσσερα γένη (ἄπειρο, πέρας, μεικτό καί αἰτία) μποροῦν ν' ἀποτελέσουν πλαίσια στά ὁποῖα νά ταξιθετηθοῦν οἱ πλατωνικές Ἰδέες. Πράγμα τό ὁποῖο, ὅπως εἶπαμε, μᾶς ἐπιτρέπει ἤδη νά καταλάβωμε ὅτι πρέπει νά ὑπάρχει σχέση, συγγένεια μεταξύ τῶν τεσσάρων γενῶν τοῦ *Φιλήβου*.

Θά προσπαθήσωμε στό παρόν κεφάλαιο νά μελετήσωμε, αὐτή τή φορά μέ διαφορετικό τρόπο, τό ἄπειρο, τό πέρας, τό μεικτό καί τήν αἰτία, μέ τόν σκοπό νά ρίξωμε ἔτσι περισσότερο φῶς πάνω στή συγγένεια πού τά ἐνώνει. Μέ ἄλλα λόγια θά ἐπιχειρήσωμε μιά προσέγγιση ἀνάμεσα στά τέσσερα γένη τοῦ *Φιλήβου*, πού θά ἐπιτρέψη νά συλλάβωμε τήν ὄντολογική σύσταση τοῦ Μείγματος.

I. Τό ἄπειρο

Ἀς πάρωμε κατά πρῶτο λόγο τό ἄπειρο. Εἶναι, ὅπως εἶδαμε, τό ἀπεριόριστο-ἀπροσδιόριστο, αὐτό πού ἐπιδέχεται τό «μείζον καί ἥττον», τό «σφόδρα καί ἡρέμα», ὅπως λέει ὁ V. Brochard²²⁸, «σ' αὐτούς τοῦ ὅρους («μείζον» καί «ἥττον», «σφόδρα» καί «ἡρέμα»), δέν βλέπομε νά ἀντιστοιχοῦν τό «μέγα» καί τό «μικρόν» τοῦ *Φαίδωνος*, ἡ «ἀόριστος δυάς τοῦ μεγάλου καί μικροῦ», γιά τά ὁποῖα μιλοῦν τά *Μετά τά Φυσικά*. Αὐτό τό «ἄπειρον», πού δέν εἶναι παρά τό μείζον καί τό ἥττον, «ἡ ταλάντωση ἡ ἀέναα παρατεινόμενη ἀνάμεσα σέ δύο ἀντίθετα» (σύμφωνα μέ τήν εὐστοχη ἔκφραση τοῦ L. Robin), αὐτό πού εἶναι ἀπροσδιόριστο κι' ἀέναα φευγαλέο, τό συγκρίναμε ἤδη μέ τίς σκιές καί τά φαντάσματα τῆς *Πολιτείας*.

Σ' αὐτό τό στάδιο, τό «ἄπειρον» εἶναι ἡ κατ' ἐξοχήν

228. *Ἡ ἀρχαία φιλοσοφία. Τό γίγνεσθαι στήν φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος*, σ. 108.

άπροσδιοριστία και ασάφεια. 'Αλλά τό άπειρο του Φιλήβου δέν είναι μόνο αυτό· οι εργασίες του Α.Ε. Taylor²²⁹ μās προσφέρουν μιά πολύτιμη έρμηνεία αναφορικά μέ τό «μέγα» και «μικρόν», συνώνυμο του άπειρου. Τό μέγα και τό μικρόν αντιπροσωπεύουν, πράγματι, κατά τον Taylor, τίς μεγαλύτερες και τίς μικρότερες τιμές πού προσεγγίζουν, άπειράριθμες, άσυμπτωματικά, έναν άρρητό αριθμό, όπως τό $\sqrt{2}$ λόγου χάρη. 'Όπως παρατηρεί ο Taylor, «μπορούμε νά πλησιάσωμε όλο και περισσότερο ένα τέτοιον αριθμό χάρη σ' ένα κλάσμα συνεχές κι' άπεριόριστο:

$$1 + \frac{1}{2} + \frac{1}{2 + \frac{1}{2} + \dots}$$

Σταματώντας κάθε φορά σ' επίπεδα διαδοχικά, άλλεπάλληλα, άποκτούμε μιά σειρά τιμών:

$$1, 1 + \frac{1}{2} + 1 + \frac{1}{2 + \frac{1}{2}} \text{ κλπ.}$$

πού χαρακτηρίζονται από τό ότι οι τιμές είναι άλληλοδιαδοχικά μικρότερες και μεγαλύτερες από τό $\sqrt{2}$. Καί κάθε φορά ή τιμή διαφέρει από τό $\sqrt{2}$ λιγώτερο από την προηγούμενη²³⁰.

Κατ' αυτόν τον τρόπο τό άπειρο του Φιλήβου άποδεικνύεται ότι δέν είναι άποκλειστικά και μόνο μιά συνεχής οντότητα ποιοτική πού ρέει άτέρμονα, αλλά επίσης κι ένα ποσοτικό, ένα μαθηματικό όν (κατώτερο, βέβαια, άφού δέν μπορεί ποτέ νά φθάση άπόλυτα την τέλεια ακρίβεια ενός άκέραιου ή κλασματικού αριθμού), παρ' όλα ταύτα όμως ένα όν πού ανήκει όπωσδήποτε στό πλήρωμα των μαθηματικών.

'Απ' τή σκοπιά αυτή, τό άπειρο του Φιλήβου περιέχει κάτι από αυτό πού χαρακτηρίζει τό πέρας (κυρίως στή γραμμή της Πολιτείας), δηλαδή τή μαθηματική ουσία²³¹. 'Ετσι παύει νά

229. Α.Ε. Taylor: *Φιλοσοφικές μελέτες* (τό άρθρο: *Μορφές και 'Αριθμοί*). Βλ. 'Επίσης του ίδιου σύγγραφέα: *Πλάτων ('Ο άνθρωπος και τό έργο)*.

230. Βλ. Α.Ε. Taylor (*'Ο άνθρωπος και τό έργο*), σ. 509-510.

231. Βλ. P. Kucharski: *La Musique et la conception du réel dans le «Philèbe»* (σ. 53): «'Η έννοια του «μάλλον και ήττον», μέ την όποία ο Πλάτων όρίζει τό άπειρο στον Φίληβο, έχει, όπως και ή έννοια του πέρατος, μιά ακριβή μαθηματική σημασία: αναφέρεται στά άσύμμετρα μεγέθη, καθώς και στους άρρητους αριθμούς, εάν μporή κανείς νά κρίνι από τό κείμενο της 'Επινομίδος».

φαίνεται σαν τό διαμετρικά αντίθετο του πέρατος. Γι' αυτό ακριβώς κι' έξουσιάζεται κι' έναρμονίζεται άπ' τό τελευταίο, γιά νά μεταμορφωθή σέ μεικτό.

Θά ήταν δυνατόν όμως νά δείξη κανείς και μ' άλλο τρόπο τό είδος της συγγένειας πού υπάρχει μεταξύ του άπειρου και του πέρατος. 'Ο Φίληβος μās λέει ότι και τά δύο δημιουργούνται άπ' τήν Αίτία²³². 'Επόμενο είναι λοιπόν νά έχουν κάποια συγγένεια, άφού και τά δύο παράγονται από τήν ίδια άρχή.

'Ότι τό άπειρο μπορεί τώρα νά συγγενεύη μέ τό μεικτό, θά ήταν δυνατόν κανείς νά τό άποδείξη χάρη στον εξής συλλογισμό:

'Αφού τό μεικτό προκύπτει άπ' τήν ένωση του πέρατος και του άπειρου, θά πρέπει επομένως, και κατ' άδήρητη ανάγκη, νά έχη κάτι κοινό και μέ τό άπειρο και μέ τό πέρας. 'Εξ άλλου εάν τό άπειρο συγγενεύη, έστω και ελάχιστα, μέ τό πέρας, θά συγγενεύη κατά μείζονα λόγο περισσότερο μέ τό μεικτό, πού ταξιθετείται μεταξύ των δύο και βρίσκεται πιο κοντά στο άπειρο άπ' ό,τι τό τελευταίο αυτό στο πέρας²³³.

'Ας προσπαθήσωμε νά δείξωμε τώρα ότι τό άπειρο, κατά κάποιο τρόπο, μετέχει επίσης στην αίτία. Κατηγορηματικά ο Τίμαιος μās λέει ότι ή ύλη είναι ή πλανωμένη αίτία²³⁴. Μās τήν περιγράφει σέ άνευση άνισορροπία, νά κλυδωνίζεται καθ' όλες τίς

232. Φίληβος, 27B: «πάντα ταύτα δημιουργούν».

233. 'Ας πάρωμε, παραδείγματος χάρη, ένα έργο τέχνης, ένα άγαλμα: είναι τό μεικτό της ύλης του μαρμάρου (άπειρο) και μιάς ώρισμένης μορφής (πέρας), πού επιβάλλει ο καλλιτέχνης, πού είναι ή αίτία («δημιουργούν»: Φίληβος, 27B). Τό άγαλμα θά έχη κάτι τό κοινό μέ τό μάρμαρο, δηλαδή μέ τήν ύλική δομή, ή όποία καθορίζει και πολλές φορές ύπαγορεύει ένα ώρισμένο αριθμό δυνατών μορφών (συμφωνία μεταξύ ύλης και μορφής, μεταξύ άπειρου και πέρατος...).

'Από τό άλλο μέρος, είναι εύκολο νά φαντασθώμε αυτό τό άγαλμα τόσο τέλει, πού νά τείνι νά γίνι όλο και περισσότερο καθαρή μορφή, γιά νά χρησιμεύσι συνεπώς ως πρότυπο (δηλαδή ως πέρας) γιά τή δημιουργία ενός καινούργιου άγάλματος (μέ άλλα λόγια, ενός νέου μεικτού). Στην περίπτωση αυτή, τό πρώτο άγαλμα (πού, από οντολογικής σκοπιάς, ανήκει πάντοτε στο γένος του μεικτού), άποδεικνύεται πέρας, δηλαδή μορφοποιός άρχή ως προς ένα χαλαρότερο μεικτό (πού αντιπροσωπεύει ακριβώς τό νέο άγαλμα).

Αυτό ως επαλήθευση της δυνατότητας μιάς προσέγγισης μεταξύ μεικτού και πέρατος.

234. Τίμαιος, 48A: «πλανωμένης είδος αίτίας». 46E: «μονωθείσαι φρονήσεως τό τυχόν άτακτον εκάστοτε εξεργάζονται». Κατά τον Α.Ε. Taylor, τό όνομα «πλανωμένη αίτία» «πιθανώς νά προέρχεται, όπως παρατηρεί ο Burnet (*Greek Philosophy, Part I*, σ. 341-346) από τήν άσεβή όνομασία «πλανήται» (άλλήτες), πού έδόθη στα ούράνια σώματα πού δέν έχουν σταθερή θέση» (Plato, σ. 445).

κατευθύνσεις, σείοντας τά τέσσερα στοιχεῖα πού δέχθηκε, σάν κόσκινο²³⁵.

Χάρη σ' αὐτή τήν κίνηση, τά στοιχεῖα ὑπέστησαν μιὰ πρώτη ἐπιλογή, κι' αὐτό «πρίν καί τό πᾶν ἐξ αὐτῶν διακοσμηθέν γενέσθαι»²³⁶.

Βλέπομε λοιπόν ὅτι πρόκειται γιά μιὰ αἰτία, καί ὅτι ἡ αἰτία αὐτή, μολονότι τυφλή καί μηχανική, ὅπως τήν χαρακτηρίζει ὁ L. Robin²³⁷, ἔχει μολαταῦτα κάποια συγγένεια μέ τήν κυρίως Αἰτία.²³⁸ Ἐπειδή, ἐκτός τοῦ ὅτι στόν *Φίληβο* ὁ Πλάτων μάς λέει ὅτι τό ἄπειρο καί τό πέρας εἶναι, κατά κάποιον τρόπο, δευτερεύοντα αἰτία, πού ἔχουν δημιουργηθῇ ἀπ' τήν κατ' ἐξοχήν Αἰτία²³⁸, γνωρίζομε ἐξάλλου ἀπό τή διατρητικώτατη ἀνάλυση τοῦ καθ. Martial Gueroult²³⁹ ὅτι ἡ πλανωμένη αἰτία, «ἡ ἀναγκαιότης, κίνηση ἄπειρη καί ἀτελής, κίνηση δευτερεύουσα, πηγάζει ἀπό τήν πρώτη κίνηση τήν τέλεια κι' ἀποπερατωμένη²⁴⁰, πού εἶναι ἡ κίνηση τῆς βασιλικῆς νοήσεως, ἡ ἐμπερικλείουσα ὅλες τίς οὐσίες». Ἐχομε νά κάνωμε, ὅπως τονίζει ὁ αὐτός συγγραφεύς, μ' ἓνα εἶδος «πολλαπλασιασμοῦ τῆς αἰτίας ἀπό τόν ἴδιο τόν ἑαυτό της»²⁴¹. Ἡ τέλεια κίνηση «δέν ὀργανώνει μόνο τήν ἀτελῆ κίνηση, ἀλλά ἀκόμη τήν παράγει»²⁴².

Ἐχομε λοιπόν δύο εἰδῶν αἰτίες, τήν πρώτη, δημιουργό, καί τή δεύτερη, δημιουργήμα: τήν αἰτία-δημιουργό, πού ὀνομάζεται πρωταρχική, ἡ κατ' ἐξοχήν αἰτία, καί πού εἶναι τό τελικό αἶτιο, ἡ τελεολογία ἡ συνεπαγόμενη τήν πρόνοια καί τή συνείδηση τῶν σκοπῶν καί τήν αἰτία-δημιούργημα, πλανωμένη αἰτία, τυφλή, χωρίς συνείδηση, πάντως ὅμως αἰτία.

235. *Τίμαιος*, 53Α.

236. *Τίμαιος*, 53Α. Ἡ πρώτη διευθέτηση τῶν τεσσάρων στοιχείων ἔγινε «ἀλόγως καί ἀμέτρως». Ἡ ὕλη, πού τά διεχώρισε, ὀνομάζεται στούς *Νόμους* (897/898) «ἀνοῖα».

237. «Αἰτιολογία τυφλή καί μηχανική πού παράγει ἓνα ἐξίσου μηχανικό γίγνεσθαι». («Ὅσον ἀφορᾷ τήν πλανωμένη αἰτία, βλ. *La place de la physique. La pensée hellénique*, σ. 239-241).

238. *Φίληβος*, 27Β: «τό δέ δὴ πάντα ταῦτα δημιουργοῦν».

239. *Le Xe livre des «Lois» et la physique platonicienne* (R.E.G., no 169, Ἰανουάριος-Μάρτιος 1924).

240. Τό αὐτό ἄρθρο, σ. 67.

241. Τό αὐτό ἄρθρο, σ. 68 (βλ. *Νόμοι*, 897Α: «πρωτουργοί κινήσεις» καί «δευτερουργοί κινήσεις»).

242. Τό αὐτό ἄρθρο, σ. 68.

Ἐπομένως τό ἄπειρο, σύμφωνα μέ ὅ,τι εἶδαμε, ἐμπερικλείει ἓνα ἴχνος αἰτιότητος, ὅπως ἐμπερικλείει ἐπίσης κάτι καί ἀπό τό πέρας καί ἀπό τό μεικτό.

Ἀλλά στήν καθαρή του ἔκφανση δέν εἶναι ιδίως παρά ἄπειρο, καί δέν περιέχει τήν οὐσία τοῦ μεικτοῦ, τοῦ πέρατος καί τῆς αἰτίας, παρά μόνο σ' ἄπειροελάχιστο βαθμό, πού ἀρκεῖ ὅμως γιά νά φανερῶση τή συγγένειά του μέ τά τρία ἄλλα γένη...

II. Τό Πέρας

Ἄς πάρωμε τώρα τό πέρας:

Ὅπως εἶδαμε προηγουμένως, μελετώντας τό ἄπειρο, μποροῦμε κατά κάποιον τρόπο νά πλησιάσωμε τό πέρας στό ἄπειρο χάρις ἀκριβῶς στίς μαθηματικές δομές πού περικλείει τό τελευταῖο αὐτό. Ὑπάρχει μιὰ ἀρχέγονη σχέση καί συμμετοχή τοῦ ἀπείρου στό πέρας, στή μορφή. Πράγματι, ἂν δέν ὑπῆρχε ἡ παραμικρή μέθεξη καί σχέση, ποτέ τό ἄπειρο δέν θά μπορούσε νά περάση στό ἐπίπεδο τοῦ μεικτοῦ, καί θά ἦταν ἀδύνατον ἡ ἀπειρότητά του νά ἐξαντληθῇ ποτέ ἀπό τό πέρας.

Μποροῦμε παρόμοια νά ποῦμε ὅτι τό πέρας συγγενεῖ μέ τό μεικτό, ἐφόσον εἶναι αὐτό ἀκριβῶς πού, ἐπενεργώντας πάνω στό ἄπειρο, παράγει τή μεικτὴ οὐσία. Ἡ συγγένεια πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στό πέρας καί στό μεικτό εἶναι ἡ συγγένεια ἀνάμεσα σέ γεννιήτορα καί σέ παραγόμενο *δυν*²⁴³.

Ὅσο γιά τή συγγένεια, πού ἐνώνει τό πέρας καί τό αἶτιο, μπορεῖ νά ἐδραιωθῇ κατά τόν ἀκόλουθο τρόπο:

Ταυτίσαμε, προηγουμένως, τό ἄπειρο μέ τή μηχανική αἰτία. Καθώς ὅμως τό ἄπαν κατανέμεται μεταξύ τοῦ πέρατος καί τοῦ ἀπείρου, καί στό τελευταῖο αὐτό γένος δέν ἀναγνωρίσαμε παρὰ

243. Μπορεῖ κανεῖς νά δώση τήν ἀκόλουθη μαθηματική παράσταση τῆς παραγωγῆς αὐτῆς:

Ἐστω ἡ καμπύλη $f(x)$ καί τό ἀκίνητο σημεῖο τῆς $M(x)$. Στήν περίπτωση αὐτή, ἡ Ox θά εἶναι μιὰ ποσότητα σταθερή. Ἀντίθετα ἡ Ox εἶναι μεταβλητή, ἐφόσον τό σημεῖο M κινεῖται πάνω στήν $f(x)$. Μποροῦμε λοιπόν νά θεωρήσωμε τήν Ox σάν τό ὄριο (δηλαδή τό πέρας) πρὸς τό ὁποῖο τείνει ἡ Ox (πού μπορεῖ νά παραβληθῇ μέ τό ἄπειρο τοῦ *Φίληβου*), ὅταν ἡ xx' τείνει πρὸς τό μηδέν ὡς ποσότητα ἀδιάλειπτα μεταβαλλόμενη.

ἔχνη μόνο αἰτιότητος, κατὰ συνέπειαν ἢ ἀληθινὴ αἰτιότης, ἢ τελεολογία (ἢ μᾶλλον ὅ,τι περισσότερο τὴν προσεγγίζει), ἀνήκει στὴν κατηγορία τοῦ πέρατος. Ὁ *Τίμαιος* μᾶς δείχνει τὴ βούληση τοῦ Δημιουργοῦ, δηλαδὴ τὴν κατ' ἐξοχὴν Αἰτία, ὡς ἓνα πέρας ἀνώτερο: τὸν ἀδιάλυτο δεσμό τοῦ μείγματος πού ἀποτελεῖ τοὺς κατώτερους θεοὺς (*Τίμαιος*, 40B).

III. Τό μεικτό

Ἄς πάρουμε τώρα τὸ ἴδιο τὸ μεικτό.

Εἶναι τὸ προϊόν τῆς προσθήκης τοῦ πέρατος καὶ τοῦ ἀπείρου. Μὲ ἄλλα λόγια, μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ σάν τὸ δυναμικὸ ἄθροισμα καὶ σύνολο τῆς προσθήκης-σύνθεσης τοῦ ἀπείρου, τοῦ πέρατος καὶ τοῦ αἰτίου. Θά ἔχουμε ἐπομένως: Μεικτό = ἄπειρο + πέρας + αἴτιο.

Κατὰ συνέπειαν τὸ μεικτό συμμετέχει στὰ τρία αὐτὰ γένη, εἶναι, δηλαδή, ἐν μέρει, τὰ τρία γένη αὐτά· εἶναι ὅμως προπαντός ἀποπερατωμένο καὶ περατοειδές. Ἐπειδὴ, ἀπ' τὴ στιγμή πού πέρασε ἀπ' τὴν κατάσταση τοῦ ἀπείρου στὴν κατάσταση τοῦ μεικτοῦ, τοῦτέστι στὴν κατάσταση ἐνὸς γένους πού χαρακτηρίζει

Τὸ μεικτό, προϊόν τῆς προσμείξεως τοῦ ὀρίου-πέρατος καὶ τοῦ ἀπείρου, δὲν εἶναι ἄλλο, κατὰ βάθος, ἀπ' τὴν ἐφαπτομένην στοῦ σημείου Μ τῆς καμπύλης f(x), δηλαδή ἀκριβῶς ἢ παράγωγος τῆς f(x).

Βλέπομε λοιπὸν ὅτι ἡ Μ εἶναι συγχρόνως f(x) (δηλαδή ὀριο ἢ πέρας) καὶ f'(x) (δηλαδή παράγωγος ἢ μεικτό), μέ τῇ διαφορᾷ ὅτι, στὴν πρώτη περίπτωσι, εἶναι τὸ σημεῖο μιᾶς εὐθείας, μέ ἄλλα λόγια ἀνήκει σ' ἓνα κατώτερο ἐπίπεδο.

ἡ συμμετρία-ἁρμονία²⁴⁴, θά δυνηθῇ, μέ τὴ σειρά του, ν' ἀποβῇ, χάρις στὴν ἀρετὴ τῆς μύχιας, ἐναρμονισμένης τοῦ δομῆς, συντελεστής ἀποπεράτωσης, ὀργάνωσης καὶ μορφοποίησης, ἢ ἀκόμη, σύμφωνα μέ τὴ ρῆσιν τοῦ G. Rodier²⁴⁵, «ἀρχὴ ἐνότητος».

Αὐτὴ ἡ «γεγεννημένη οὐσία», πού ἀναδύθηκε μέσα ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς ἀπροσδιοριστίας τοῦ ἀπείρου, θά τείνῃ πρὸς τὴν τελειότητα-ἐνότητα τοῦ πέρατος, πού τῆς ἔδωσε ὑπαρξὴ διαρκῆ, ὀρεγομένη μέ τὴ σειρά τῆς νὰ καταστῇ παρόμοια μ' αὐτή²⁴⁶.

Ἀλλὰ τὸ μεικτό (=ἄπειρο + πέρας + αἰτία) μπορεῖ νὰ ἐξαχθῇ κατ' ἄλλο τρόπο, χάρις στὴν ἀνάλυση τῆς γραμμῆς τῆς *Πολιτείας*. Ὑπάρχει στὴ γραμμὴ αὐτὴ μιὰ οὐσιαστικώτατη ὄντο-λογικὴ συνέχεια, πού ξεκινᾷ ἀπὸ τίς σκιεῖς τίς αἰσθητές καὶ φθάνει στοῦ ἀπλετο φῶς τὸ νοητό. Ἐπομένως τὸ μεικτό δὲν θά εἶναι παρὰ ἓνα ἄπειρο πιο φωτεινὸ ἀπὸ τὸ ἄπειρο καὶ πιο σκιερὸ ἀπ' ὅ,τι τὸ πέρας καὶ ἡ αἰτία.

Τὸ μεικτό συμμετέχει, λοιπὸν, ὡς ἓνα ὀρισμένο σημεῖο, σὲ ὅλα τὰ ἄλλα γένη, καὶ μάλιστα μέ τρόπο πολὺ πιο ἄμεσο καὶ συμφορῇ ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἐπειδὴ εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἔκγονό τους.

Βυθίζει τὰ ριζώματα τοῦ εἶναι τοῦ σὲ ὅλα τὰ γένη ταυτοχρόνως, κι' ἔτσι μπορεῖ κανεὶς νὰ δῇ, σ' αὐτό, τὸ γένος τὸ πιο

244. Βλ. *Φίλητος*, 26A: «τελεώτατα» - «ἔμμετρον καὶ ἅμα σύμμετρον» - «ὅσα καλά» (26B) (ἰδίως στὴν περίπτωση τῆς μουσικῆς).

245. Ὅπως εὐστοχα παρατηρεῖ, μιλώντας γιὰ τὰ νοητὰ μείγματα πού εἶναι οἱ Ἰδέες: «ἐάν ἡ Ἰδέα εἶναι μιὰ «οὐσία μεικτὴ», στοὺς κόλπους τῆς ὁποίας μιὰ πολλαπλότητα Ἰδεῶν ὑπαγομένων σ' αὐτὴν ἀνάγεται στοῦ ἓνα, προκύπτει, ὡς συνέπειαν σπουδαιότατη, τὸ ὅτι καὶ ὁ κόσμος ὁ αἰσθητός, ἐπίσης, εἶναι ἀναμφισβήτητα ἓνα «μεικτό», ἢ μᾶλλον ἓνα σύνολο μεικτῶν, πού ἐπιτελοῦνται χάρις στὴν ἐπενέργειαν τῆς Ἰδέας πάνω στὴν ἀπροσδιοριστία τῶν αἰσθητῶν ποιότητων. Ἐπομένως ἡ Ἰδέα, πού αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ εἶναι μεικτὴ, παίζει τὸν ρόλο ἐνοποιητικῆς ἀρχῆς ἐν σχέσει μέ τὰ αἰσθητά. Τὸ ἴδιο πρᾶγμα, συνεπῶς, μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς οὐσία εἴτε μιὰ, εἴτε μεικτὴ, εἴτε πολλαπλὴ, ἀνάλογα μέ τίς σχέσεις πού ἔχει». (*Etudes Grecques. L' évolution de la dialectique de Platon*, σ. 68-69). Ἡ τελευταία αὐτὴ φράση τοῦ G. Rodier συνοψίζει ἐξαιρετα ὅλα ὅσα εἴπαμε ἤδη ἀναφορικά μέ τὴν πολλαπλότητα τῶν ἀπόψεων πού παρουσιάζουν οἱ Ἰδέες καὶ τὰ Γένη...

246. Ἄς θυμηθοῦμε τὴν «ὁμοίωσιν τῷ Θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν» τοῦ *Θεαίτητου*. Αὐτὴ ἡ τάση παίζει βαρυσήμαντο ρόλο στοῦ σύμπαν τοῦ πλατωνικοῦ Λόγου, συγκεκριμένα στὴν περίπτωση τῆς σειρᾶς τῶν τεσσάρων γενῶν, ὅπου τὸ καθένα τους τείνει νὰ μιμηθῇ, ὅσο εἶναι δυνατόν, τὸ ἀνώτερό του. Ὅπως καὶ στὴν ὄντολογικὴ γραμμὴ τῆς *Πολιτείας*, κι' ἐδῶ ἐπίσης ἔχομε νὰ κάνουμε διαρκῶς μέ πρότυπα κι' εἰκόνες: ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τὸ μιμήματα, ἀπ' τ' ἄλλο τὰ εἰδῶλα κι' ἀρχέτυπα τους...

πολύπλοκο και τό πιο πλούσιο, που συνιστά την τελευταία λέξη του πλατωνικού συστήματος. Αυτό είναι που αντικατοπτρίζει όλα τα άλλα γένη, περικλείοντας και τό νοητό "Ον (τίς 'Ιδέες) και τό αισθητό Σύμπαν. Παρουσιάζει όλους τους βαθμούς²⁴⁷ της άπειρότητας, της περατότητας, της αιτιότητας και προπάντων της μεικτότητας.

IV. 'Η αιτία

"Ας εξετάσουμε τώρα τό τελευταίο γένος, την αιτία, που κυβερνά τα τρία άλλα ως υπερβατικό ως προς αυτά («ἐπ' αὐτοῖς»)²⁴⁸ και συγχρόνως τά παράγει («πάντα ταῦτα δημιουργοῦν»)²⁴⁹. Είναι προφανές ότι, αφού ή αιτία γεννά και τό άπειρο και τό μεικτό και τό πέρας, θά πρέπει νά υπάρχει ομοιότητα ἐσωτερική ανάμεσα σ' αὐτήν και στά τρία γένη, όπως συμβαίνει κατά κανόνα κάθε φορά που πρόκειται για γένεση και παραγωγή στον Πλάτωνα.

Επομένως είναι δυνατόν νά πλησιάσουμε την αιτία προς τά τρία άλλα γένη, που, όπως είδαμε ήδη, συμμετέχουν της αιτιότητας²⁵⁰.

Αντί, όμως, νά υποβιβάσουμε την αιτία, μετατοπίζοντάς την σ' επίπεδο κατώτερο, θά ήταν καλλίτερο νά θεωρήσουμε ἀντιθέτως τά τρία άλλα γένη σάν εἶδη της. Θά ἐπιτελέσουμε τότε την ιεραρχία τῶν αἰτίων, για την οποία μᾶς μιλεῖ ὁ L. Robin²⁵¹, ιεραρχία που οἱ δύο πόλοι της είναι, από τό ένα μέρος, ή κυρίως αιτία,

247. Τό ίδιο συμβαίνει και μέ τά τέσσερα στοιχεία: «Οὕτω δὲ τούτων οὐδέποτε τῶν αὐτῶν ἐκάστων φανταζομένων ποῖον αὐτῶν ὥς ὃν ὀτιοῦν τοῦτο καί οὐκ ἄλλο παγίως δισχυριζόμενος οὐκ αἰσχυνείται τις ἑαυτόν» (Τίμαιος, 49D).

Κι' αὐτά τά σώματα, που κυκλικά γεννοῦν τό ένα τ' ἄλλο (Τίμαιος, 49C), παρουσιάζουν πλείστες ποικιλίες (58 C/D - 60 E).

248. Φίληβος, 30B.

249. Φίληβος, 27B.

250. Καί γι' αὐτόν ἀκριβῶς τόν λόγο είναι δυνατόν νά ὀνομασθοῦν αἷτια «δουλευόντα», ἢ ἀκόμη «συναίτια» (ἰδίως τό άπειρο και τό μεικτό). Βλ. Φίληβος, 27A: «τό δουλεύον εἰς γένεσιν αἷτια». Για τόν ὄρο «συναίτιον», βλ. Πολιτικός, 281E. Φαίδων, 99B. Φαῖδρος, 245 D/E. Τίμαιος, 46D/E. Νόμοι, X, 897 A/B.

251. L. Robin: *La place de la Physique*, σ. 240-242. Βλ. επίσης τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως: Πλάτων, σ. 220.

ή τελεολογία, και, από τό ἄλλο, ή πλανωμένη αιτιότητα, ὁ μηχανισμός. Ὡς αιτιότητα μηχανική και πλανωμένη, ή Αἷτια ἐφάπτεται της ὕλης, συμπίπτοντας κάθε στιγμή μέ τό άπειρο της ἀπροσδιοριστίας. Ὡς τελεολογία, ἀπεναντίας, διασχίζεται ἐξ ὁλοκλήρου ἀπ' τό Ἀγαθό και ἀπ' ὅλη την νόηση και την ἀλήθεια που παράγει²⁵². Συγγενής ὅλο και περισσότερο τῶν ἰδεῶν, τίς ὁποῖες, σύμφωνα μέ τόν Zeller²⁵³, ἐμπεριέχει ὡς γένη της, ὅπως διαπιστώσαμε ἀναλύοντας τή γραμμή της Πολιτείας. Μπορούμε νά ποῦμε, ἀκόμη, ὅτι ή Αἷτια είναι ή «ἀληθινή και θεία νόηση», για την ὁποία μιλεῖ ὁ Σωκράτης ὡς μιά ὄντοτητα παντελῶς ξεχωριστή²⁵⁴.

Στό ἀποκορύφωμά της είναι ή πρόνοια τῶν σκοπῶν, τοῦ κάθε «τέλους». Περιλαμβάνει τή φρόνηση-νόηση και ὅλα τά ἐνδιάμεσα, που ταξιθετοῦνται μεταξύ της και τοῦ άπειρου - δηλαδή τό πέρας, τό μεικτό και τό άπειρο.

Ἀποκτοῦμε, κατ' αὐτόν τόν τρόπο, μιά ὁλόκληρη κλίμακα αἰτίων, από τό «μάλιστα' αἷτιον»²⁵⁵ ἕως τό «δουλεύον εἰς γένεσιν αἷτια»²⁵⁶, που ταυτίζεται, στον κατώτατο βαθμό του, μέ την άπειρότητα την ἰδια.

V. Τό πέμπτο γένος.

"Ας εξετάσουμε τώρα - αφού ἀναλύσαμε τά τέσσερα γένη - τό πέμπτο γένος τοῦ Φίληβου.

Εἶναι τό γένος που ἀναφέρεται μετά την αιτία της μείξεως, και που προτείνεται ἀπό τόν Πρώταρχο, για νά διακρίνηται²⁵⁷ αὐτό που ή αιτία ἔνωσε. Σχετικά μέ τό πέμπτο αὐτό γένος, οἱ γνῶμες διαφέρουν²⁵⁸. "Ας ἀναφέρουμε ὡς παράδειγμα τή γνώμη, ἀφ' ἑνός,

252. Πολιτεία, 517C: «νοῦν και ἀλήθειαν παρασχομένην». Βλ. Φίληβος, 30B: ή αιτία είναι τό «ψυχὴν... παρέχον».

253. Βλ. *Die Philosophie der Griechen*, II, 14, σ. 695.

254. Φίληβος, 22C.

255. Φίληβος, 64C.

256. Φίληβος, 27A.

257. Φίληβος, 23D (Πρώταρχος): «Μῶν οὖν σοι και πέμπτου προσδεήσει διάκρισιν τινος δυναμένου;»

258. Βλ. Πλούταρχος: *De E apud Delphos*, 15 (ἀνταπόκριση μεταξύ τῶν πέντε γενῶν τοῦ Φίληβου, τῶν πέντε «στιγμῶν» της τελικής κλίμακος τῶν ἀγαθῶν, που

του V. Brochard²⁵⁹, καί, ἀφ' ἑτέρου, του L. Robin²⁶⁰.

Κατά τόν V. Brochard, αὐτό πού κάνει τόν Πλάτωνα νά θέτῃ πέντε γένη, εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἀριθμὸς πέντε «φαίνεται νά ἔχῃ γι' αὐτόν, ἴσως ἀπὸ ἀνάμνηση τῆς πυθαγορικῆς σχολῆς, μιὰ ἰδιαίτερη ἀξία, ἰδίως ὅταν πρόκειται νά κατατάξῃ τοὺς γενικοὺς τύπους τῶν ὄντων». Καί ὁ Brochard φέρνει ὡς τεκμήρια ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν Σοφιστῆ²⁶¹, τὸν Τίμαιο²⁶², τὴν Πολιτεία²⁶³, τοὺς Νόμους²⁶⁴ καί προπάντων ἀπ' τὸν Φίληβο²⁶⁵.

Καί συμπεραίνει: «Προκειμένου νά ἀπαριθμήσῃ τὰ γένη τοῦ ὄντος, ὁ Πλάτων θέλησε νά ἐπανεύρῃ τὸν ἀριθμὸ πέντε, καί γι' αὐτόν ἀκριβῶς τὸν λόγο ἐπεφύλαξε τὴ θέση αὐτοῦ τοῦ πέμπτου γένους, πού δέν χρειάζεται διόλου²⁶⁶.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ Brochard, ἐρμηνεία ἐλάχιστα ἱκανοποιητικὴ, ἀφοῦ δέν ἀποδίδει στὸ πέμπτο γένος παρὰ μιὰ ὅλως τυπικὴ μονάχα σημασία.

Τελειῶς διαφορετικὴ εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ L. Robin²⁶⁷.

Σύμφωνα μὲ τὸν L. Robin, σπουδαιότατη εἶναι ἡ θέση πού καταλαμβάνει τὸ πέμπτο γένος στὸν Φίληβο. Κι' αὐτὸ γιατί τὸ πέμπτο γένος ἀφορᾷ τὴ διάκριση καί τὴν ἱεραρχία τῶν ἀξιῶν²⁶⁸.

ἀντιπροσωπεύουν καί τὸ ἀνθρώπινο καί τὸ ὑπέρτατο Ἄγαθόν, καί τῶν πέντε γενῶν τοῦ Σοφιστῆ). Βλ. Lachelier: *Revue de métaphysique et de morale*, X, 1902, σελ. 220. Brochard: *Etudes de philosophie ancienne et de philosophie moderne. La morale de Platon*, σελ. 202-203. G. Rodier: *Etudes de philosophie grecque. Sur l'évolution de la dialectique de Platon*, σελ. 70-72. L. Robin: *Platon*, σελ. 154-161. *La pensée hellénique*. Le 5ème genre; σελ. 359-360.

259. *La morale de Platon*, σελ. 202-203.

260. *Platon*, σ. 161. *La Pensée Hellénique. Le 5ème genre*, σ. 359-60.

261. *Σοφιστής*, 255E.

262. *Τίμαιος*, 55D.

263. *Πολιτεία*, VII, 544A.

264. *Νόμοι*, IX, 864A.

265. *Φίληβος*, 66C (τελική κλίμακα τῶν ἀγαθῶν): «Ἐκτὸ δ' ἐν γενεᾷ», φησὶν

Ὁρφεύς, «καταπαύσατε κόσμον αἰοδῆς».

266. *La morale de Platon*, σ. 203.

267. *Platon*, σ. 161.

268. «Δέν εἶναι ἀκριβῶς τὸ πέμπτο γένος ἡ διάκριση;» Εἶναι «μιὰ κλιμακωτὴ ἐπαναστροφή, μιὰ ἀποσύνθεση τοῦ σύνθετου, ἢ, ἀκριβέστερα (ὅπως τὸ ἀποδεικνύουν τὰ παραδείγματα τοῦ ἄσματος καί τοῦ λόγου), τῆς συγκεχυμένης ἐνότητος ἐνός ἀπείρου» ('*Ἡ Ἑλληνικὴ σκέψη. «Τὸ πέμπτο γένος»*, σελ. 359-360). «Μέσα σ' αὐτὴν τὴν συγκεχυμένη ἐνότητα θά διακρίνωμε τὰ στοιχεῖα, καί στὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ θά ζητήσωμε τὰ δικαιώματά του, προκειμένου νά καταλάβῃ τὴν τάξιν τὴν ὁποία ἔχει ὑπαχθῇ» (σελίς 360).

Ἐπειδὴ τὸ πᾶν δέν εἶναι μόνο νά προσδιορίσωμε εἰδικὰ τὰ ἐνδιάμεσα τὰ ὁποῖα, ἐπικοινωνώντας μεταξύ των, ἐνώνουν τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄπειρο. Πρέπει ἐπίσης νά βεβαιωθοῦμε ὅτι τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ εἶναι καλὰ ταξιθετημένο σχετικὰ μ' αὐτόν τὸν ὁ πέρτατο, ἀνυπόθετο ὅρο πού εἶναι τὸ «Ἄγαθόν»²⁶⁹. Ἔτσι, κατὰ τὸν L. Robin, τὸ πέμπτο γένος τοῦ Φίληβου ἔχει πρὶν ἀπ' ὅλα μιὰ λειτουργία διακριτικὴ - δέν εἶναι, μὲ ἄλλα λόγια, παρὰ μιὰ ἀρχὴ διακρίσεως.

Ἡ ἐρμηνεία αὐτὴ μᾶς ἐπιτρέπει νά συλλάβωμε τὸν σημαντικὸ ρόλο πού διαδραματίζει τὸ πέμπτο γένος στὴ σύνθεση τοῦ Μείγματος. Ἐν τούτοις δέν εἶναι πλήρης, ἐπειδὴ δέν πηγαίνει ὡς τὰ ἑπακρα τῆς ἀναλύσεως, καί παραμένει ἔτσι ἀνίκανη νά συλλάβῃ τὴ βαθεῖα ταυτότητα πού ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' αὐτὸ τὸ πέμπτο γένος καί τὸ τέταρτο, τὸ γένος τῆς Αἰτίας.

Ἐχομε, πράγματι, τὴ γνώμη ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νά γίνῃ λόγος γιὰ ἓνα πέμπτο γένος στὸν Φίληβο. Καί ἰδοὺ γιατί:

Ἐχομε ἤδη δείξει ὅτι ἡ Αἰτία, τὸ τέταρτο γένος, μπορεῖ νά θεωρηθῇ σάν ἓνα ὑπέρτερο πῦρ πνευματικόν. Ἀλλὰ γνωρίζομε ὅτι τὸ πῦρ συνεπάγεται δύο λειτουργίες ἀντίθετες²⁷⁰ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, μιὰ λειτουργία συνδετικὴ, καί, ἀπὸ τὸ ἄλλο, μιὰ λειτουργία διαχωριστικὴ, μὲ ἄλλα λόγια, μιὰ λειτουργία διακρίσεως καί τομῆς.

Στὸν Φίληβο, ἡ Αἰτία μᾶς περιγράφεται σάν δύναμη πού συνδέει, πού ἐνώνει τὸ ἄπειρο καί τὸ πέρας. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, ὅμως, ἡ Αἰτία, ἔχοντας ἰδιότητες ἀνάλογες μὲ τοῦ πυρός, δέν μπορεῖ παρὰ νά χωρίζῃ καί νά τέμνῃ ὅπως τὸ πῦρ: εἶναι, δηλαδή, ἡ δύναμη τοῦ χωρισμοῦ καί τῆς διακρίσεως²⁷¹, πού ὁ Πρώταρχος ἀναζητεῖ σὲ ἓνα πέμπτο γένος.

Ἀλλὰ τὸ ὅτι ἡ Αἰτία διαιρεῖ καί χωρίζει, μπορούμε νά τὸ ἀποδείξωμε μὲ ἓναν ἄλλον τρόπο, σύμφωνα μὲ τὸ κείμενο τοῦ Φίληβου.

269. *Platon*, σ. 161.

270. Ἡ γόνιμη ἐνόραση τοῦ Gaston Bachelard (*Μαθήματα πάνω στὴν ἐννοια τῆς ὕλης* στὴν Σορβόνη, 1950-1951) μᾶς ἐπιτρέπει νά συλλάβωμε καλλίτερα τὴν ἀντινομία. Ὅταν φθάνῃ κανεὶς σὲ μιὰ θεμελιώδη εἰκόνα ὑπέρτατη, ὑπερθετικὴ (καί τέτοια ἀκριβῶς εἶναι ἡ ὄντοτης τοῦ πυρός), προσκρούει ἀναπόφευκτα σὲ μιὰ ἀντιθετικότητα. Ἀλλὰ, κατὰ τὸν Γάλλο φιλόσοφο, ἡ φαντασία, στὰ ἔσχατά της ὅρια, δέν φοβᾶται τὴν ἀντίφαση. Ἀντιθέτως, βρίσκεται στὸ στοιχεῖο τῆς...

271. *Φίληβος*, 23D: «διάκρισιν».

Ἀποδείξαμε μέ τόν Σωκράτη ὅτι ἡ Αἰτία ταυτίζεται μέ τόν Νοῦ. Ἀλλά γνωρίζουμε ὅτι ὁ Νοῦς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τήν διαλεκτική τοῦ ὄντος, ἢ τῶν Ἰδεῶν, διαλεκτική πού συνεπάγεται δύο στιγμές: ἀπό τήν μιά (πρώτη στιγμή) τή σύνοψη ἢ συναγωγή (δηλαδή τήν ἔνωση καί σύνδεση τοῦ κατακερματισμένου αἰσθητοῦ στοιχείου: αὕτη εἶναι ἡ πρώτη λειτουργία, ἡ συνδυαστική τῆς Αἰτίας, ἡ πρόσμειξη τοῦ πέρατος καί τοῦ ἀπείρου²⁷²). Καί ἀπό τήν ἄλλη (δεύτερη στιγμή), τή διαίρεση καί τή διχοτομία. Ἔτσι ἡ Αἰτία, πού ταυτίζεται μέ τόν νοῦ, θά πρέπει κι' αὕτη καί νά συνδέῃ καί νά διαίρη. Ἐπομένως ἡ διακριτική λειτουργία, πού ὁ L. Robin ἀποδίδει στό πέμπτο γένος, ἀνήκει στό τέταρτο, δηλαδή στό γένος τῆς Αἰτίας²⁷³.

Ἐξάλλου, βλέπομε πρὸς τό τέλος τοῦ *Φιλήβου*²⁷⁴ ὅτι ὁ νοῦς, ἢ «φρόνησις»²⁷⁵, εἶναι αὐτός πού ἀσκεῖ τήν διακριτική λειτουργία ὅσον ἀφορᾷ τήν θέση πού πρέπει νά καταλάβουν οἱ «ἡδονές» μέσα στό τελικό μεικτό τοῦ «ἀγαθοῦ βίου» (ἡ διάκριση θεμελιώνεται πάνω στήν κρίση τοῦ νοῦ καί τῆς φρονήσεως).

Ἔτσι τό πέμπτο γένος τοῦ *Φιλήβου* ἀπορροφᾶται ἀπό τό τέταρτο, ἀπό τό τῆς Αἰτίας, καί ἐννοοῦμε τώρα γιατί ὁ Σωκράτης δείχνει τέτοια διάθεση ὑπεκφυγῆς (καί εἰρωνείας ἐπίσης) στήν ἐρώτηση τοῦ Πρωτάρχου τῇ σχετική μέ τήν ἀνάγκη ἑνός πέμπτου γένους²⁷⁶. Καί προπαντός ἐννοοῦμε γιά ποιόν λόγο δέν μιᾷ σχεδόν οὔτε στιγμή γιά τό πέμπτο γένος, ἐν ἀντιθέσει μέ ὅ,τι κάνει ἀναφορικά μέ τά τέσσερα ἄλλα, τῶν ὁποίων μελετᾷ προσεκτικά καί μέ κάθε λεπτομέρεια τά εἶδη...

272. Ἡ πρόσμειξη αὕτη δέν εἶναι, ἔτσι, παρά ἓνα εἶδος συνόψεως ἢ συναγωγῆς.

273. Τά ἴδια τά τέσσερα γένη διακρίνονται («διωρισμένων τῶν τεττάρων») (*Φίληβος*, 27B), χάρις στήν δημιουργική λειτουργία τῆς Αἰτίας («ποιούν», «δημιουργοῦν»), (*Φίληβος*, 27B).

274. *Φίληβος*, 63C, 64A.

275. *Φίληβος*, 63C: «τήν φρόνησιν καί τόν νοῦν ἀνερωτητέον».

276. Σωκράτης: «Τάχ' ἂν οὐ μήν οἶμαι γε ἐν τῷ νῦν ἔαν δέ τι δέη, συγγνώσει πού μοι σὺ μεταδώκοντι πέμπτον» (*Φίληβος*, 23D/E).

Συσχετίζοντας τά στοιχεῖα τοῦ *Τιμαίου* μέ τά γένη τοῦ *Φιλήβου*, διαπιστώσαμε ὅτι τά τελευταῖα αὐτά δέν εἶναι κατὰ βάθος παρά ἡ μετατόπιση τῶν τεσσάρων στοιχείων (ἡ Αἰτία, λόγου χάρι, εἶναι, κατ' οὐσίαν, πῦρ πνευματικό).

Ἡ συσχέτιση αὕτη μᾶς ἐπέτρεψε νά συγκρίνωμε τά τέσσερα γένη τοῦ *Φιλήβου* ὄχι μόνο μέ τά τέσσερα τμήματα τῆς γραμμῆς τῆς *Πολιτείας*, ἀλλά καί μέ τά στοιχεῖα τοῦ *Τιμαίου* καί τά ὄντολογικά εἶδη τοῦ *Σοφιστῆ*. Χάρις στήν σύγκριση αὕτη κατέστη δυνατή ἡ σύνθεση, ἀφ' ἑνός, τῶν ἀντικρουομένων ἀπόψεων τῶν πλατωνιστῶν, ἀναφορικά μέ τή θέση πού θά ἔπρεπε νά καταλάβουν οἱ Ἰδέες μεταξύ τῶν τεσσάρων γενῶν καί, ἀφ' ἑτέρου, ἡ συνειδητοποίηση τοῦ ἐξέχοντος ρόλου τοῦ μεικτοῦ, πού, χάρις στήν κλιμάκωση τῶν γενῶν, καθώς καί στήν ὁλοένα πῶς στενή συγγενεία τους²⁷⁷, - πού καταλήγει στήν τέλεια συνταύτιση τοῦ τετάρτου καί πέμπτου γένους - ἀντικατοπτρίζει ὅλα τά ἄλλα γένη, περιέχοντας στούς κόλπους του καί τό πλήρωμα τό κοσμικό (συμπίπτοντας τοῦ λοιποῦ μέ τό σύμπαν τῶν τεσσάρων στοιχείων) καί τόν ὑπεραισθητό κόσμο τῆς νοητῆς Οὐσίας.

277. Θά μπορούσαμε νά ποῦμε ὅτι τό ἄπειρο μοιάζει λιγώτερο μέ τό μεικτό, ἀπ' ὅ,τι αὐτό μέ τό πέρας, ὅπως τό πέρας μοιάζει λιγώτερο μέ τήν αἰτία ἀπ' ὅ,τι αὕτη μέ τό «πέμπτο» γένος...

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ Η ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΜΕΙΓΜΑΤΟΣ

Τό πρώτο μέρος τῆς Εἰσαγωγῆς μᾶς κατέδειξε τή σπουδαιότητα τοῦ μείγματος καί τοῦ μεικτοῦ.

Διαπιστώσαμε πρό πάντων ὅτι καί ὁ αἰσθητός καί ὁ νοητός κόσμος τῶν Ἰδεῶν παρουσιάζονταν ὑπό τή μορφή ἐνός μεικτοῦ, αἰσθητοῦ ἢ νοητοῦ.

Θά πρέπει τώρα, πρίν ἐξετάσουμε τήν ἀκριβῆ σχέση μεταξύ αὐτῶν τῶν δύο μεικτῶν, καί τόν βαθμό συγγενείας πού τά ἐνώνει, καθώς ἐπίσης καί τή σειρά τῶν συνεπειῶν πού ἀπορρέουν ἀπ' τήν ὑπαρξή τους, νά προβοῦμε στήν ὅσο τό δυνατόν λεπτομερῆ καί τέλεια ἀνάλυση τῆς συστάσεως τοῦ μεικτοῦ, δηλαδή τῆς προσθήκης τοῦ πέρατος καί τοῦ ἀπείρου.

Ἐπειδή, γνωρίζοντας καλύτερα καί ἐμβαθύνοντας τόν μηχανισμό τῆς συνθέσεως τοῦ μείγματος, θά εἴμαστε περισσότερο σέ θέση νά μελετήσουμε τή μύχια σύσταση ὄχι μόνον τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, ἀλλά ἰδίως τῶν νοητῶν οὐσιῶν-μορφῶν πού λέγονται Ἰδέες, καί πού εἶναι, ὅπως καί τά αἰσθητά, ὄντα μεικτά καί κεκραμένα...

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ Ἡ προσθήκη-πρόσμειξη τοῦ πέρατος καί τοῦ ἀπείρου

Ι. Ἡ γέννηση τοῦ μεικτοῦ καί τό ἐξαίφνης.

Στό χωρίο 24 Α-Ε τοῦ *Φίληβου*, ὁ Σωκράτης ἐξηγεῖ στόν Πρώταρχο τή φύση τοῦ ἀπείρου, ἐν ἀντιθέσει μέ τήν περατότητα τοῦ πέρατος.

Αὐτό πού χαρακτηρίζει πρό πάντων τό ἄπειρο εἶναι, κατά πρῶτο λόγο, τό ἀτέρμονο²⁷⁸ τῆς πορείας-διαδικασίας του, καθώς καί ἡ ἀέναή του κίνηση²⁷⁹, ἐνῶ τά οὐσιώδη χαρακτηριστικά τοῦ πέρατος (ἡ ἀκόμη τοῦ ποσοῦ καί τοῦ μετρίου) εἶναι ἡ περατότης²⁸⁰ καί ἡ ἀκίνησί²⁸¹.

Βρισκόμαστε μπροστά σέ ζεύγη ἀντιθέτων, πού ἀποκλείονται ἀμοιβαῖα. Πράγματι, ἐάν συμβῇ ποτέ τό πέρας νά εἰσδύσῃ μέσα στό ἄπειρο, τό τελευταῖο αὐτό χάνεται αὐτομάτως²⁸² («τ ε τ ε λ ε υ τ ῆ κ α τ ο ν») ὅπως, ἀντιστρόφως, εἶναι ὁ θάνατος τοῦ πέρατος²⁸³ («τό δέ ποσόν ἀφανίζετον») πού ἀκολουθεῖ κάθε ἐπικράτηση, στή σφαῖρα του, τοῦ ἀπείρου.

278. *Φίληβος*, 24 Α/Β: «Θερμότερου καί ψυχρότερου περί πρῶτον ὄρα πέρας εἴ ποτέ τι νοήσαις ἄν, ἢ τό μᾶλλον τε καί ἥττον ἐν αὐτοῖς οἰκοῦντε τοῖς γένεσιν, ἕωσπερ ἄν ἐνοικῆτον, τέλος οὐκ ἄν ἐπιτρεψαίτην γίνεσθαι γενομένης γάρ τελευτῆς καί αὐτῶ τετελευτήκατον».

«Ἀεὶ τοίνυν ὁ λόγος ἡμῖν σημαίνει τούτῳ μὴ τέλος ἔχειν ἀτελὴ δ' ὄντε δῆπου παντάπασιν ἀπείρῳ γίνεσθον».

279. *Φίληβος*, 24 D: «προχωρεῖ γάρ καί οὐ μένει τό τε θερμότερον ἀεὶ καί τό ψυχρότερον ὡσαύτως». Γι' αὐτόν ἀκριβῶς τόν λόγο, τό θερμότερο καί τό ψυχρότερο ἀποδεικνύονται ἄπειρα.

280. *Φίληβος*, 24 Α: «πέρας», λέξη πού ἔχει, σύμφωνα μέ ὁλόκληρο τό χωρίο 24 Α-Β, τήν ἐννοια τῆς τελευτῆς, τοῦ τέλους.

281. *Φίληβος*, 24 D: «τό δέ ποσόν ἔστι καί προῖον ἐπαύσατο».

282. *Φίληβος*, 24 Β.

283. *Φίληβος*, 24 C. Ἀξιοσημεῖωτοι ἐπίσης εἶναι οἱ ὅροι: «ἀφανίσαντε» (24 C), «ἐπαύσατο» (24 D). Βλ. *Φίληβος*, 24 C/D: «μὴ ἀφανίσαντε τό ποσόν, ἀλλ'»

Ἄλλά ὑπάρχει μιά περίπτωση ὅπως διόλου ἀνάλογη μ' αὐτήν στήν ἀρχή τῆς τρίτης ὑποθέσεως τοῦ *Παρμενίδη*: «Ἐν δέ καί πολλά, ὃν καί γινόμενον καί ἀπολλύμενον, ἀρ' οὐχ, ὅταν μὲν γίνηται ἔν, τό πολλά εἶναι ἀπόλλυται, ὅταν δέ πολλά, τό ἔν εἶναι ἀπόλλυται;» (156B).

«Ἐστὸς τε πρότερον ὕστερον κινεῖσθαι καί πρότερον κινούμενον ὕστερον ἐστάναι, ἄνευ μὲν τοῦ μεταβάλλειν οὐχ οἶον τε ἔσται ταῦτα πάσχειν» (156C).

Ἄλλά εἶναι, ἀκριβῶς, μέσα στή φύση τοῦ μεικτοῦ μας τό νά δέχεται ταυτόχρονα τίς δύο ἀντιτιθέμενες ἀντινομικές οὐσίες-καταστάσεις τοῦ πέρατος καί τοῦ ἀπείρου. Κατά ποιόν τρόπο θά πραγματοποιηθῇ, λοιπόν, αὐτό τό «μεταβάλλειν», πού τόσο ἐπίμονα ἐπισημαίνει ὁ *Παρμενίδης*;

Ὁ ἴδιος διάλογος, μέσα στό ἴδιο χωρίο, θά μᾶς δώσῃ τήν ἀπάντησι: «Ὅταν δέ κινούμενόν τε ἴσται καί ὅταν ἐστὸς ἐπὶ τό κινεῖσθαι μεταβάλλῃ, δεῖ δήπου αὐτό γε μήδ' ἔν ἐνὶ χρόνῳ εἶναι» (156C). «Χρόνος δέ γε οὐδεὶς ἐστιν, ἐν ᾧ τι οἶον τε ἅμα μήτε κινεῖσθαι μήτε ἐστάναι» (156C) «Ἄλλ' οὐδέ μὴν μεταβάλλει ἄνευ τοῦ μεταβάλλειν» (156C). «Πότ' οὖν μεταβάλλει; οὔτε γάρ ἐστὸς ὃν οὔτε κινούμενον μεταβάλλει, οὔτε ἐν χρόνῳ ὃν» (156C/D).

Καί ὁ *Παρμενίδης* συμπεραίνει ὅτι αὐτή ἡ ἀλλαγὴ δέν πραγματοποιεῖται παρά μόνο μέσα στό ἀκαριαῖο «ἐξαίφνης», αὐτὴ τὴν «ἄτοπον φύσιν» (156D).

Ἄλλά ποιά μπορεῖ νά εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἔννοια τοῦ ἐξαίφνης;

Εἶναι, μᾶς λέει ὁ Πλάτων, τό σημεῖο ἀναχωρήσεως δύο ἀντιστρόφων μεταβολῶν. «Οὐ γάρ ἐκ γε τοῦ ἐστάναι ἐστῶτος ἔτι μεταβάλλει, οὐδ' ἐκ τῆς κινήσεως κινουμένης ἔτι μεταβάλλει»

ἐάσαντε αὐτό τε καί τό μέτριον ἐν τῇ τοῦ μᾶλλον καί ἥττον καί σφόδρα καί ἡρέμα ἔδρα ἐγγενέσθαι, αὐτὰ ἔρρει ταῦτα ἐκ τῆς αὐτῶν χώρας ἐν ἡ ἐνῆν». (Γιά τό «ὑπεκχωρήσειν», βλ. *Φαῖδων*, 103 D: «δοκεῖ σοι οὐδέποτε χιόνα γ' οὐσαν δεξαμένην τό θερμόν... ἔτι ἐσεσθαι ὅπερ ἦν χιόνα καί θερμόν, ἀλλά προσιόντος τοῦ θερμοῦ ἡ ὑπεκχωρήσειν αὐτῷ ἢ ἀπολείσθαι...» *Φαῖδων*, 102 D: «φεύγειν καί ὑπεκχωρεῖν ὅταν αὐτῷ προσίῃ τό ἐναντίον»).

Ἄλλά δέν πρέπει νά ἐκπλαγοῦμε ὑπὲρ τό δέον ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀδυνατότητα συμβιβασμοῦ τῶν ἀντιθέτων. Ἐπειδὴ ἔχομε νά κάνωμε ἐδῶ μ' ἓνα διάλογο, ὅπου ἐκεῖνο πού προέχει εἶναι τό νά καταδειχθῇ ἡ ἰδιαιτερότητα-ἀτομικότητα τοῦ κάθε γένους. Αὐτό ὅχι μόνο δέν ἀναιρεῖ ὅλα ὅσα εἶπαμε προηγουμένως, ἀναφορικά μὲ τὴν συγγένεια πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στά τέσσερα γένη, ἀλλά, ἀντιθέτως, ὅπως θά διαπιστώσωμε πιο κάτω, τὰ συμπληρώνει, ἐμβαθύνοντάς τα.

ἀλλά ἡ ἐξαίφνης αὐτὴ φύσις, ἄτοπός τις ἐγκάθεται μεταξύ τῆς κινήσεως τε καί στάσεως, ἐν χρόνῳ οὐδενὶ οὕσα, καί εἰς ταύτην δὴ καί ἐκ ταύτης τό τε κινούμενον μεταβάλλει ἐπὶ τό ἐστάναι καί τό ἐστὸς ἐπὶ τό κινεῖσθαι» (156D/E).

«Καί τό ἐν δὴ, εἴπερ ἔστηκέ τε καί κινεῖται, μεταβάλλοι ἂν ἐφ' ἐκάτερα - μόνως γάρ ἂν οὕτως ἀμφοτέρα ποιεῖ - μεταβάλλον δ' ἐξαίφνης μεταβάλλει καί ὅτε μεταβάλλῃ, ἐν οὐδενὶ χρόνῳ ἂν εἴη, οὐδὲ κινεῖτ' ἂν τότε, οὐδ' ἂν σταίῃ» (*Παρμενίδης*, 156 E).

Ἐχει κανεῖς τὴν ἐντύπωση, διαβάζοντας τό χωρίο αὐτό, τῆς περιγραφῆς τῆς γένεσης τοῦ μεικτοῦ μας, ἰδίως ὅταν ὁ *Παρμενίδης* μᾶς λέει ὅτι αὐτό ἰσχύει καί γιὰ τίς ἄλλες μεταβολές: «ὅταν ἐκ τοῦ εἶναι εἰς τό ἀπόλλυσθαι μεταβάλλῃ, ἢ ἐκ τοῦ μὴ εἶναι εἰς τό γίγνεσθαι, μεταξύ τινων τότε γίνεταί κινήσεως τε καί στάσεων, καί οὔτε ἔστι τότε οὔτε οὐκ ἔστι, οὔτε γίνεταί οὔτε ἀπόλλυται» (157A).

Ξαναβρίσκομε ἐδῶ αὐτὴν τὴν «γένεσιν εἰς οὐσίαν» τοῦ *Φιλήβου*, πού εἶναι ἀκριβῶς τό «μεταξύ» τῆς κινήσεως τοῦ ἀπείρου καί τοῦ μὴ ὄντος, ἀφ' ἑνός, καί τῆς ἀκινήσιος τοῦ πέρατος καί τοῦ ὄντος ἀφ' ἑτέρου. Ἡ, ὅπως διακριτικά τό ὑπονοεῖ τό χωρίο 156 B, τό μεταξύ τοῦ ἑνός (ὑπερτάτου πέρατος) καί τῶν «πολλῶν» (τοῦ ἀπείρου).

Τό μεικτό τοῦ *Φιλήβου* θά εἶναι ἀκριβῶς τό σημεῖο ὅπου συναντῶνται οἱ δύο ἀντίθετες τάσεις: ἀφ' ἑνός, ἡ τάση τοῦ ἀπείρου πρὸς τὴν στάση τοῦ πέρατος, καί, ἀφ' ἑτέρου, ἡ τάση τοῦ πέρατος πρὸς τὴν κίνηση τοῦ ἀπείρου...

Ἡ σύγκριση τῶν δύο κειμένων²⁸⁴ τοῦ *Παρμενίδη* καί τοῦ *Φιλήβου*, μᾶς ἐπιτρέπει νά διατυπώσωμε τὴν ὑπόθεση ὅτι ἡ προσθήκη-πρόσμελιξη τοῦ πέρατος καί τοῦ ἀπείρου (προσθήκη πού συνεπάγεται μιά διπλὴ κίνηση καί μεταβολή²⁸⁵), δέν ἐπιτε-

284. Εἶναι ἐνδιαφέρον νά σημειωθῇ, ἐν προκειμένῳ, ὅτι στὸν *Παρμενίδη*, (156 B) γίνεται λόγος, ὅπως καί στὸν *Φιλήβου*, γιὰ τό «μείζον καί τό ἑλαττον» καί «ἴσον», γιὰ τό «αὐξάνεσθαι καί φθίνειν καί ἰσοῦσθαι» (βλ. *Φιλήβου*, 25C/D: «μείζον καί σμικρότερον», «ἴσον καί ἰσότητα»). Βλ. *Παρμενίδης*, 161D: «μέγεθος μὴν καί σμικρότης ἀεὶ ἀφέστατον ἀλλήλοι». - «Ἐχεις οὖν τι ἄλλο εἰπεῖν μεταξύ αὐτοῖν ἢ ἰσότητα;» - «Ὅτ' ἄρα ἔστι μέγεθος καί σμικρότης, ἔστι καί ἰσότης αὐτῷ μεταξύ τούτων οὐσία».

285. Ἡ κίνηση αὐτὴ περιγράφεται στὸν *Φιλήβου* μὲ τὴ λέξη «προῖόν» (24D). Βλ. *Παρμενίδης*, 157A/B: «καί ἐκ σμικροῦ ἐπὶ μέγα καί ἐπὶ ἴσον καί εἰς τὰ ἐναντία ἰόν οὔτε σμικρόν οὔτε μέγα οὔτε ἴσον οὔτε αὐξανόμενον οὔτε φθινόν οὔτε ἰσοῦμενον εἴη ἄν».

λείται μέσ στον χρόνο, αλλά μέσα σέ μία άχρονη στιγμή, πού ό Πλάτων όνομάζει «εξαίφνης»²⁸⁶, καί πού άντιστοιχεί πρός τήν στιγμή της coincidentia oppositorum, τής ταύτισης τών άντιθέτων²⁸⁷.

II. Τό εξαίφνης καί ή άδυνατότητα άναγωγής

Ή έννοια ατή του εξαίφνης, στήν όποία άνάγεται τό πρόβλημα τής συστάσεως του μεικτού, είναι πρωταρχικής σημασίας. Τήν συναντήσαμε ήδη στήν άλληγορία του Σηλαίου. Ίδου τί διαβάσει, πράγματι, κανείς σ' ατήν: «όποτε τις λυθείη καί αναγκάζοιτο εξαίφνης άνίστασθαι τε καί περιάγειν τόν αυχένα καί βαδίζειν καί πρός τό φώς αναβλέπειν»²⁸⁸.

286. Ο Jean Wahl όνομάζει τό εξαίφνης ένα είδος ρωγμής μέσα στον χρόνο-διαφορικό ή αιωνιότητα (*Etude sur le Parménide de Platon*, σ. 169). (Σύμφωνα μέ τόν P. Natorp, τό «εξαίφνης» άντιστοιχεί στήν αντίληψη του διαφορικού). «Ή ιδέα του γίνεσθαι», μάς λέει ό J. Wahl, «συνεπάγεται τήν ιδέα ενός κάτι έξω από τόν χρόνο, όπου κανένα από τά χαρακτηριστικά δέν εφαρμόζεται πιά στό γινόμενον» (σ.170). Βλέπει στό «εξαίφνης» ένα άνάλογο του «μεταξύ».

Ο Bury είναι τής ίδιας γνώμης: «Ατή ή θεωρία του μέσου, πού παίζει ένα τόσο σημαντικό ρόλο στό *Φίληβο*, θυμίζει ίσως τή χρήση ενός άνάλογου στοιχείου, όσον άφορά τόν χρόνο: τό «εξαίφνης» στον *Παρμενίδη* (*Introduction*, XXII).

287. Παράδειγμα τυπικό μιās τέτοιας ταύτισης έχομε στον Ήράκλειτο: τό «Έν, πού είναι ή «όδός άνω κάτω μή», «άρχή καί πέρας επί περιφερείας κύκλου», «συμπερόμενον διαφερόμενον», «σκιδνησι καί πάλιν συνάγει καί πρόσεισι καί άπεισι» μέσα στήν εκτηκτική στιγμή του κεραυνού, τήν τόσο παρόμοια μέ του εξαίφνης: του κεραυνού πού διέπει τά πάντα (άπόσπ. 64: «τά δέ πάντα οιακίζει κεραυνός») καί πού είναι ή άκρογωνιαία στιγμή του Λόγου-Νού-Ξυνοῦ-Ένός, ή στιγμή πού συντελείται μέσα στό πίο άφάνταστα «Μεγάλο Μεσημέρι» ή «εκπύρωσις» του Παντός.

Τό αυτό συμβαίνει καί στον Πλάτωνα όπου, εν άντιθέσει μέ τήν ψυχή πού, ως «φυσέχη» καί «άναψυχον» (*Κρατύλος*, 400A), είναι φύλακας-διατηρητής τής φύσεως καί τών μεικτών, ό νοῦς, ως όντότητα άσύνθετη, άπόλυτα καυστική καί πύρινη (*Κρατύλος*, 413B: «κάοντα»), δέν επιδέχεται καμμία δυαδικότητα. Ή περιοχή του, άνωτέρα τής ψυχής, είναι ή περιοχή τής ταύτισης τών αντιθέτων, μέ άλλα λόγια τό εξαίφνης πού μάς περιγράφει ό *Παρμενίδης*.

288. *Πολιτεία*, 515C. Ύπάρχει τό άντίστοιχο, άντιστρόφως, μέσα σ' ατή τήν άλλη φράση τής άλληγορίας του σηλαίου, όπου πρόκειται γιά τό πέραςμα, ατή τή φορά, από τή δεύτερη στήν πρώτη σφαίρα: «Εί πάλιν ό τοιοῦτος καταβάς εις

Ήλλά αυτό ίσοδυναμεί ακριβώς στό πέραςμα από τό πρώτο τμήμα τής γραμμής²⁸⁹ στό δεύτερο (τό τμήμα του όρατου κόσμου). Τό πέραςμα αυτό καλείται «τομή»²⁹⁰ καί μπορούμε νά όνομάσωμε τό εξαίφνης μία χρονική ρωγμή²⁹¹. Αγγίζομε, έτσι, τήν έννοια τής τομής, τής άσυνέχειας. Ή σύνθεση τών δύο άντιθέτων επιτελείται μέσα σ' ένα είδος ρωγμής, πού συνοδεύεται από άσυνέχεια χρονική ή όντολογική.

Αντιλαμβανόμαστε τή διαφορά πού μάς χωρίζει από τόν *Φαίδωνα*. Εκεί δέν πρόκειται παρά γιά τήν άντίθεση τών εναντίων καί τήν άδυνατότητα συμβιβασμού των²⁹².

Ήλλά από τότε ό συνθετικός δυναμισμός κυριάρχησε στον Πλάτωνα. Τά άντίθετα²⁹³ μπορούν νά έναρμονισθουν σέ μία μύχια σύνθεση άνωτέρα, σέ μία μείξη πού δέν συντελείται διόλου χωρίς αυτό τό άλμα, πού όνομάζομε τομή ή εξαίφνης. Καί τίποτε τό παράξενο σ' αυτό. Τό μεικτό, άν καί μπορεί νά διατυπωθῇ ως

τόν αυτόν θάκον καθίζοιτο, άρ' οὔ σκότους (άν) άνάπλεως σχοίη τούς όφθαλμούς, εξαίφνης ήκων εκ του ήλιου;» (*Πολιτεία*, 516E).

289. Δηλαδή τό λογικο-διαλεκτικό ίσοδύναμο του μύθου του σηλαίου.

290. Αξιοσημείωτη ή επιμονή μέ τήν όποία ό Πλάτων χειρίζεται τόν όρο αυτό: «τετμημένην»... «τμήματα»... «τέμνε»... «τμήμα»... «τμήμα» (509D)... «τόμήν»... «τμητέον» (510B).

291. Ή άναγωγή τής έννοιας του «εξαίφνης» στήν έννοια τής «τομής» άποδεικνύεται εξαιρετικά πολύτιμη, επειδή μάς επιτρέπει νά έναρμονίσωμε τό πρόβλημα τής συστάσεως του μεικτού μέ τό πρόβλημα τών στοιχείων, καί ιδίως τής φωτιάς. Είδαμε, πράγματι, στό πρώτο μέρος, ότι τό κύριο χαρακτηριστικό του πυρός είναι ακριβώς ή αξιοσημείωτη ιδιότητα πού έχει νά επιτελῇ τομές («όξύτητα», «τέμνει», «διακρίνουσα» «κερματίζουσα»: *Τίμαιος*, 61E/62A. Βλ. ιδίως *Τίμαιος*, 56A: «τμητικώτατον τε καί όξύτατον»). Ή αίτία, ως πνευματική φωτιά πού προσμειγνύει τό πέρας καί τό άπειρο, είναι ό συντελεστής ατής τής τομής του χρόνου, πού όνομάζεται «εξαίφνης», γεωμετρικός τόπος καί τρόπος τής γεννήσεως του μεικτού. Αρχίζομε νά διαβλέπωμε γιά ποιο λόγο ό Πλάτων στήν «7η *Επιστολή*» συνδυάζει τό εξαίφνης μέ τό πῦρ: «εξαίφνης οἷον από πυρός πηδήσαντος έξαφθέν φώς, εν τῇ ψυχῇ αυτό έαυτό ήδη τρέφει» (341D).

Ο Jean Wahl φρονεί ότι τό «εξαίφνης» είναι ίσως ή «άνάμνηση αυτού του κεραυνού, πού κατά τόν Ήράκλειτο κυβερνά τά πάντα» (σ.170). Σημειώτεον ότι άκόμα καί στήν *Πολιτεία* ύπάρχει ένας υποβλητικός συνδυασμός του εξαίφνης μέ τό πῦρ, υπό τῇ μορφῇ, τῇ φορά ατή, είτε του φωτός τής μέρας, είτε του ίδιου του ήλιου. Βλ. *Πολιτεία*, VII, 515C: «εξαίφνης... καί πρός τό φώς αναβλέπειν»... «εξαίφνης ήκων εκ του Ήλιου».

292. *Φαίδων*, 103 D.

293. Καί όχι μόνο τά άντίθετα, αλλά κάθε γενικά σύνολο στοιχείων πού συντίθενται γιά νά σχηματίσουν ένα καινούργιο όν.

ἄπειρο+πέρασ+αίτια, δέν εἶναι ἐν τούτοις μιά ἀπλή πρόσθεση, ἢ παράθεση τῶν στοιχείων του²⁹⁴.

Δέν πρόκειται γιά προσθετικότητα, ἀλλά γιά ἀλληλοδιείσδυση, γιά δυναμικώτατη σύνθεση. Βλέπει κανείς, στήν περίπτωση τῆς μείξεως τοῦ *Φιλήβου*, κατά ποιόν τρόπο ποιότης («θερμότερον καί ψυχρότερον»: τό ἄπειρο), καί ποσότης (ὁ ἀριθμός, τό πέρασ) ἐναρμονίζονται τελικά χάρη στή σύμμειξη.

Βρίσκεται κανείς μπροστά σ' «ένα δυναμικό στοιχείο γεννήσεως καί μεταμορφώσεως ποιοτικῆς», ὅπως λέει ὁ G. Milhaud²⁹⁵, μακρυνά ἀπό τό στοιχείο τό στατικό τῆς ἀριθμητικῆς προσθετικότητος καί μόνο. Κι' ἂν ὑπάρχη προσθήκη-πρόσθεση εἶναι μιά πρόσθεση-προσθήκη δυναμική, ὅπου τό ὅλο κάθε ἄλλο παρά τό ἀριθμητικό σύνολο ἀποβαίνει τῶν μερῶν του. Ὑπάρχει ἕνα εἶδος κινητικότητος, εὐκινησίας στήν τελευταία αὐτή πλατωνική ἐποπτεία.

Παραδείγματος χάρη, ὅταν ἐξετάζουμε ἕνα κανονικό πολύγωνο, πού τείνει πρὸς τήν περιφέρεια, δέν βλέπομε παρά μιά πρόοδο ἐπ' ἄπειρο συνεχιζόμενη ἐνός συνόλου, ἕνα σύστημα πού ὁλόκληρο κινεῖται, κινώντας καθένα ἀπό τά συστατικά του μέρη, καί τείνοντας, ἀπό μόνη τήν ἀρετή τῆς ποσοτικῆς συνέχειας, πρὸς μιά ριζική τομή ποιότητος καί οὐσίας.

Ὑπάρχει μέσα σ' αὐτήν τήν τομή κάτι πού παντελῶς ἀδυνατεῖ νά ἀναχθῇ σέ στοιχεῖα ἀπλούστερα, καί πού γι' αὐτό ἀκριβῶς ἀποτελεῖ πηγὴ ἰδιοτυπίας. Εἶναι αὐτό πού ὀνομάζομε συνολική μορφή, σ' ἀντίθεση μέ τά στοιχεῖα ἢ μέρη τῆς²⁹⁶.

294. Βλ. Festugiere, *Contemplation et vie contemplative selon Platon*, σ. 313.

295. Βλ. G. Milhaud (*Οἱ Γεωμέτρεις Φιλόσοφοι τῆς Ἑλλάδος*, 344-358): «Ὁ Πλάτων κατέληξε νά δῇ τήν οὐσία τῆς ποσότητος σ' ἕνα εἰδικό τρόπο μεθέξεως, ἀμοιβαίας ἐξαρτήσεως μέσα σέ μιά σχέση». «Ἡ ποιότης μπόρεσε νά καθιερωθῇ ὅλο καί περισσότερο - τό «θάτερον», τό ἑτερογενές, τό μὴ ὄν, μέ τό νά ἐπιβληθῶν καί μεταστρέψουν τό πνεῦμα ἀπό μιά ἀποψη καί θεώρηση ἀπλῶς προσθετική, γιὰ νά τό ὀδηγήσουν σέ μιά σύνθεση, σέ μιά συμμετοχή καί μέθεξη ἐνός νέου τύπου, ἄφησαν νά εἰσχωρήσῃ ἡ ποιοτικὴ ἑτερογένεια, καί πόρρω τοῦ νά καταστρέψουν τὸν ἀριθμό, τοῦ διεύρυναν ἀντίθετα τὴ σημασία».

296. Αὐτὴ ἡ ἔννοια εἶναι συχνὴ στοὺς διαλόγους. Βλ. *Θεαίτητος*, 203 E: «Χρὴν γάρ ἴσως τήν συλλαβὴν τίθεσθαι μὴ τά στοιχεῖα ἀλλ' ἐξ ἐκείνων ἐν τι γεγονόσ εἶδος, ἰδέαν μίαν αὐτοῦ ἔχον ἕτερον δέ τῶν στοιχείων». Ἐπίσης *Θεαίτητος*, 204 A: «Ὅτι οὐ ἂν ἦ μέρη, τό ὅλον ἀνάγκη τά πάντα μέρη εἶναι. Ὡ καὶ τό ὅλον ἐκ τῶν μερῶν λέγεις γεγονόσ ἐν τι εἶδος ἕτερον τῶν πάντων μερῶν». Βλ. *Θεαίτητος*, 203-206, *Παρμενίδης*, 157 D/E: «Οὐκ ἄρα τῶν πολλῶν οὐδέ πάντων τό μόριον

Εἶναι ἡ ἴδια διαφορὰ πού χωρίζει, σύμφωνα μέ τόν Bergson²⁹⁷, τήν εὐθεία γραμμὴ ἀπ' τήν καμπύλη.

Ἄς φαντασθοῦμε, πράγματι, μιά καμπύλη:

Σέ καθένα ἀπό τά σημεῖα τῆς μποροῦμε νά φέρωμε μιά ἐφαπτόμενη, καί νά θεωρήσωμε, σέ ἔσχατο ὄριο, τήν καμπύλη αὐτὴ σάν τήν γραμμὴ πού σχηματίζεται ἀπὸ ἕνα ἀπεριόριστο ἀριθμὸ εὐθειῶν (ἐφ' ὅσον τό κάθε σημεῖο τῆς ἀνήκει ἐπίσης καί σέ μιά ἐφαπτόμενη, δηλαδή σέ μιά εὐθεῖα).

Μποροῦμε ἐπομένως νά τήν δοῦμε -σέ ἑπακρο ὄριο - σάν τό σύνολο μιᾶς σειρᾶς ἀπὸ εὐθεῖες. Καί ὅμως ποτέ τό σύνολο τῶν εὐθειῶν, ἀκόμη καί ἄπειρο, δέν μπορεῖ νά δημιουργήσῃ μιά καμπύλη²⁹⁸, χωρὶς αὐτὴν τήν τομή καί τήν ποιοτικὴ ἀσυνέχεια, πού γίνεται αἰτία νά ἐμφανισθῇ αἰφνίδια ἕνα νέο ὄν, μιά νέα ὑπαρξη-οὐσία. Στὴν περίπτωση αὐτὴ, εἶναι ἡ καμπύλη ἡ νέα οὐσία-ὑπαρξη, πού ἔχει ἕνα πλήρωμα ἰδιοτήτων, δηλαδή μιά ἀτομικότητα διαφορετικὴ ἀπὸ τήν ποιότητα τῆς εὐθείας γραμμῆς. Χρειάσθηκε αὐτὴ ἡ τομή²⁹⁹-ἀσυνέχεια, αὐτό τό ἐξωχρονικό ὄντολογικό ἄλμα, γιὰ νά μπορέσωμε νά περάσωμε σέ μιά περιοχὴ καί σφαῖρα νέα.

μόριον, ἀλλά μιᾶς τινὸς ἰδέας καί ἐνός τινος ὁ καλοῦμεν ὄλον, ἐξ ἀπάντων ἐν τέλειον γεγονόσ, τούτου μόριον ἂν τό μόριον εἴη». Βλ. ἐπίσης *Παρμενίδης*, 145 C, 151 C, 153C.

Γενικά τό πρόβλημα τοῦ ὅλου καί τῶν μερῶν ἐνέχει ἄκρα σπουδαιότητα στο δεῦτερο μέρος τοῦ *Παρμενίδη*. Θά μπορούσαμε νά θεωρήσωμε τό θέμα τοῦ ἑνός καί τῶν ἄλλων σάν μιά μετατόπιση πρὸς τὰ ἄνω τοῦ θέματος τῆς μορφῆς καί τῶν στοιχείων τῆς. Δέον νά σημειωθῇ ὅτι ἡ μετάβαση ἀπὸ τό ἕνα τῆς μορφῆς στήν πολλαπλότητα τῶν μερῶν τῆς ἐπιτελεῖται ἐδῶ μέ τρόπο στιγμιαῖο, στό «ἐξαίφνης». Βλ. *Νόμοι*, X, 903 B κ.ε. Γιά τό σύνολο καί τά μέρη βλ. Ἀριστοτέλους *Μετά τά φυσικά*, 1043a, 29-1044a, 15. *Φυσική*, 185β, 11-14. *Τοπικά*, 150a, 15-21. *Σέξτον Ἐμπειρικό*, IX, 331-358. *Ἰππόλυτον*, III, 98-101. (βλ. *Notice du «Théétète»*, σ. 146, σημ. 2).

297. Βλ. Ἡ δημιουργὸς ἐξέλιξη, σ. 31 (βιολογία καί φυσικο-χημεία).

298. Βλ. 7η Ἐπιστολή, 343 A: «Κύκλος ἕκαστος τῶν ἐν ταῖς πράξεσι γραφομένων ἢ καί τορνευθέντων μεστός τοῦ ἐναντίου ἐστὶν τῷ πέμπτῳ - τοῦ γάρ εὐθέος ἐφάπτεται πάντῃ - αὐτός δέ, φαμέν, ὁ κύκλος οὔτε τι μικρότερον οὔτε μείζον τῆς ἐναντίας ἔχει ἐν αὐτῷ φύσεως».

299. Ὁ Taylor γράφει σχετικὰ μέ τὸν ὀρισμὸ τῶν ἀρρήτων ἀριθμῶν, πού δίνουν οἱ νεώτεροι μαθηματικοὶ χάρη στήν ἔννοια τῆς τομῆς. Παραδείγματος χάρη, δέν μποροῦμε νά βροῦμε ἕναν ρητὸ κλασματικὸ ἀριθμό, τοῦ ὁποῦ το τετράγωνο νά εἶναι ἀκριβῶς ἴσο πρὸς 2. Ἀλλὰ μποροῦμε νά διαιρέσωμε ὄλους τοὺς ρητοὺς κλασματικούς ἀριθμούς σέ δύο τάξεις: στήν τάξη τῆς ὁποίας τὰ

Ἐπὶ τῇ ἀλλαγῇ ἐπιπέδου, στάθμης, κί' ἀρχίζομε νά διαβλέπωμε τόν λόγο γιά τόν ὁποῖο, παρ' ὅλη τήν ἀμοιβαία σύμμετρη τῶν μορφῶν, ἐν τούτοις κάθε μία τῶν παραμένει αὐτόνομη, ἀνεξάρτητη στή σφαῖρα καί οὐσία της, καί μέ τή δική της ἀτομικότητα καί ἰδιοτυπία.

III. Τό μεικτό καί τό «ἀφαιρεῖν».

Ὁ *Φίλητος* μᾶς προσφέρει μερικά εὐγλωττα δείγματα τῆς συστάσεως τοῦ μεικτοῦ, πού ἀποκαλεῖ «γένεσιν εἰς οὐσίαν ἐκ τῶν μετά τοῦ πέρατος ἀπειργασμένων μέτρων»³⁰⁰.

Ἐχομε κατ' ἀρχήν ἕνα πρῶτο παράδειγμα στήν περίπτωση τῆς υἱείας καί τοῦ ἐναντίου της, δύο γενῶν πού εἶναι ἀδύνατον τό ἕνα νά ἀναχθῇ στό ἄλλο: ἀδύνατον νά περάσωμε ἀπό τήν ἀσθένεια στήν υἱεία δίχως τήν ἀσυνέχεια καί τομή, πού διαπιστώσαμε προηγουμένως, καί ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἕνα σταμάτημα («ἔστη») ³⁰¹, πού ἡ ἐπέμβαση τοῦ πέρατος («ποσόν») ἐπιβάλλει στήν ἀένη κίνηση τοῦ ἀπείρου...

Τό ἴδιο καί στήν περίπτωση τῆς μουσικῆς, τό «ἀπολύτως τέλει» τοῦ ἤχου διαφέρει σημαντικά, ὡς δομή ἢ μορφή, ἀπό τή χαοτική ἀπειρότητα «τοῦ ὀξέος καί βαρέος καί ταχέος καί βραδέος»³⁰².

Τετράγωνα εἶναι πῶς μικρά ἀπό 2, καί στήν τάξη τῆς ὁποίας τά τετράγωνα εἶναι πῶς μεγάλα ἀπό 2. «Βλέπομε ἀμέσως ὅτι ἡ πρώτη ἀπό αὐτές τίς ὁμάδες δέν συνεπάγεται ἀνώτατο καί ἡ δεύτερη κατώτατο ὄριο, καί ὅτι κανένα κλάσμα δέν μπορεῖ νά ἀνήκει εἴτε στίς δύο ὁμάδες ταυτοχρόνως, εἴτε σέ καμία ἀπό αὐτές. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο, ἡ τομή μας δέν εἶναι διφορούμενη, μέ ἄλλα λόγια κάθε κλάσμα ἀνήκει σέ μία μονάχα ἀπό τίς δύο αὐτές ὁμάδες». «Μποροῦμε νά προσδιορίσωμε τήν τετραγωνική ρίζα τοῦ 2, εἴτε σάν τήν «τομή» τήν ἴδια, εἴτε σάν τήν ὁμάδα τῶν κλασμάτων τῶν ὁποίων τά τετράγωνα εἶναι πῶς μικρά (ἢ πῶς μεγάλα) ἀπό 2. Ἐδῶ, ἐκ νέου, ἡ ἔννοια μιᾶς τομῆς ρητῶν κλασμάτων εἶναι χαρακτηριστική τῆς πλατωνικῆς νοοτροπίας» (Plato, *The man and his work*, σ. 511).

300. *Φίλητος*, 26 D.

301. *Φίλητος*, 24 D.

302. *Φίλητος*, 26 A. Θά διαπιστώσωμε ἀργότερα ὅτι ὑπάρχει κλίμακα μουσικῶν πού ἀρχίζει ἀπ' τή χαοτική, φαντασματική «μουσική», τήν ἐφαπτόμενη θαρρεῖς στήν ἀπειρότητα τῶν ἴσκιων τοῦ σπηλαίου, γιά νά καταλήξῃ στήν θαυμαστή ἁρμονία πού ἐκπέμπεται ἀπό τόν ὑπερούσιο κόσμον τῶν νοητῶν Οὐσιῶν-Μορφῶν, περνώντας ἀπ' ὅλες τίς ἐνδιάμεσες ἁρμονίες τῶν ἀστερισμῶν καί τῶν σφαιρῶν...

Καί στήν περίπτωση τῆς ὡραιότητος τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους, ἡ ὁμορφιά τῶν ἐμφανίζει σημαντική διαφορά μέ τό ὑπερβολικό στοιχεῖο τοῦ ἀπεριόριστου τῆς ζέστης καί τοῦ κρύου³⁰³, κλπ.

Ἀλλά κατὰ ποιόν τρόπο δημιουργεῖται τό μεικτό αὐτό, πού καλεῖται «ἕμμετρον» καί «σύμμετρον»³⁰⁴, καί πού ἐμπερικλείει τίς ὄρες-ἐποχές «καί ὅσα καλά πάντα ἡμῖν γέγονε;»³⁰⁵.

Χάρη στήν ἐπενέργεια τοῦ πέρατος, μᾶς λείπει ὁ Πλάτων, πού διεισδύοντας («ἐγγενόμενα») ³⁰⁶ στό ἄπειρο, «τό μέν πολύ λίαν καί ἄπειρον ἀφείλετο»³⁰⁷.

Αὐτός ἀκριβῶς ὁ ὅρος «ἀφείλετο» εἶναι ἐξίσου ἀποκαλυπτικός, κατὰ τή γνώμη μας, ὅπως οἱ ὅροι «ἐξαίφνης» καί «τομή», ὅσον ἀφορᾷ τόν δυναμικώτατο μηχανισμό τῆς πρόσμετρησ τοῦ πέρατος καί τοῦ ἀπείρου.

Δέν εἶναι ἡ πρώτη φορά πού συναντοῦμε τόν ὅρο αὐτόν στούς διαλόγους. Ὁ *Παρμενίδης* καί ὁ *Τίμαιος*, δηλαδή τά κατ' ἐξοχήν πλατωνικά ἔργα πού μποροῦν νά μᾶς βοηθήσουν νά ἐρμηνεύσωμε τόν *Φίλητον*, τόν ἔχουν γόνιμα χρησιμοποιήσει.

Ἄς πάρωμε κατ' ἀρχήν τόν *Παρμενίδη* (τετάρτη ὑπόθεση: «Ἐάν τό ἕνα εἶναι, τί θά εἶναι τά ἄλλα»): Ἀκριβῶς στό χωρίο ὅπου μιλεῖ γιά τήν περατότητα καί τήν ἀπειρία τῶν ἄλλων, μεταχειρίζεται τήν ἔννοια τοῦ «ἀφαιρεῖν», γιά νά ἀποδείξῃ τήν ἀπεριόριστη πολλαπλότητά των: «Τί οὖν; εἰ ἐθέλοιμεν τῇ διανοίᾳ τῶν τοιούτων ἀφελεῖν ὡς οἱοί τε ἐσμέν ὅ, τι ὀλίγιστον, οὐκ ἀνάγκη καί τό ἀφαιρεθῆν ἐκεῖνο, εἴπερ τοῦ ἐνός μή μετέχοι, πλῆθος εἶναι καί οὐχ ἕν;»³⁰⁸.

Διαπιστώσαμε ὅτι τό «ἀφαιρεῖν» χρησιμοποιεῖται στό χωρίο αὐτό ὡς ὄργανο βολιδοσκοπήσεως, γιά νά ἐξακριβωθῇ ἡ ἐσώτατη φύση τοῦ ἀπείρου, καί συγχρόνως ν' ἀποκαλυφθῇ ἡ περατότητα ἢ

303. *Φίλητος*, 26 A.

304. *Φίλητος*, 26 A.

305. *Φίλητος*, 26 B.

306. *Φίλητος*, 26 A. Γιά τόν ὅρο «ἐγγίγνεσθαι», βλ. *Παρμενίδης*, 138 D/E. Ἀλλά τό «ἐγγίγνεσθαι» ἐπιτελεῖται ἐδῶ ὑπό μορφή διεισδύσεως. Ὅπως λείπει ὁ Κρατύλος, 417 B, τό ἀγαθόν «κεράννυται ἐς πάντα διεξίόν».

307. *Φίλητος*, 26 A.

308. *Παρμενίδης*, 158C. Γιά τόν ὅρο «ὀλίγιστον», ἢ «σμικρότατον», βλ. *Παρμενίδης*, 164E. Μέ τό «σμικρότατον» συνδέονται οἱ βαρυσήμαντες ἔννοιες τοῦ «κερματίζειν» (*Παρμενίδης*, 164D) καί τοῦ «ἐξαίφνης» (*Παρμενίδης*, 164 D). Γιά τόν ὅρο «κερματίζειν», βλ. ἐπίσης *Μένων*, 79C, *Πολιτεία*, III 395 B, *Παρμενίδης*, 144 B, *Σοφιστής*, 225B, 257C, 258D, *Πολιτικός* 266A.

ή άπειρότητά του. Ταυτόχρονα τό χωρίό αυτό αποτελεί ένα είδος έπαλήθευσης αυτού πού λέγαμε προηγουμένως, όταν ύποστηρίζαμε ότι υπάρχει μία σχέση άρχέγονη, μία πρωταρχική συμμετοχή του άπειρου στο πέρας, στή μορφή. Πράγματι, αν δέν υπήρχε μία τέτοια συμμετοχή και σχέση, ούδέποτε τό άπειρο θά μπορούσε νά φθάση στή στάθμη του μεικτού, μέ άλλα λόγια ή άπειρότητά του θ' άδυνατούσε νά έξαντληθῇ (στή μαθηματική έννοια του όρου) από τό πέρας.

Άλλά και κάτι άλλο άκόμη: χάρη στο «όλίγιστον» και τό «σμικρότατον», μπορούμε νά συνδέσωμε τήν έννοια του «άφαιρείν» μέ τήν έννοια του «κερματίζειν» και του «έξαίφνης».

Διαβάζομε, πράγματι, στήν όγδοη ύπόθεση («έν τό Ένα δέν υπάρχει, τί θά είναι τά Άλλα;»): «έκαστος, ως έοικεν, ό όγκος αυτών άπειρός έστι πλήθει, κών τό σμικρότατον δοκοῦν είναι λάβη τις, ώσπερ όναρ έν ύπνω φαίνεται έξαίφνης άντί ενός δόξαντος είναι πολλά και άντί σμικροτάτου παμμέγεθες πρός τά κερματιζόμενα»³⁰⁹.

Άλλά αυτό θά φανῇ πολύ πιο καθαρά στόν *Τίμαιο*: «Ο Δημιουργός μās περιγράφεται μπροστά στόν κρατήρα του μείγματος τῆς ψυχῆς του Κόσμου, πού αποτελείται από τήν οὐσία του ταύτου, του θατέρου και τῆς ένδιάμεσης οὐσίας, πού περιλαμβάνει και τή φύση του ταύτου και τή φύση του θατέρου. Μπροστά στόν κρατήρα, έτοιμος νά διαιρέση αυτό τό άύλο μείγμα, οὕτως ώστε νά τό έναρμονίση όλοκληρωτικά: «Ήρχετο δέ διαιρών ὡδε· μίαν άφείλε τό πρώτον από παντός μοῖραν, μετά δέ ταύτην άφήρει διπλασίαν ταύτης»³¹⁰, κ.λ.π.

Βλέπομε ότι τό «διαιρείν» συνεπάγεται, κατά κάποιον τρόπο, τό «άφαιρείν». Μέ άλλα λόγια, τό «άφαιρείν» συνδέεται μέ τό «διαιρείν», ἢ, άκόμη, μέ τήν «τομή»: ό Δημιουργός μās περιγράφεται ως «άποτέμνων»³¹¹.

Νάμαστε λοιπόν εμπρός σέ μία όλόκληρη σειρά έννοιών παρεμφερών: «έξαίφνης», «τομή», «διαιρείν», «κερματίζειν».

Και τώρα, έχοντας συνδέσει τήν έννοια του «άφαιρείν» μέ τήν έννοια τῆς «τομῆς», μπορούμε νά πᾶμε άκόμα πιο μακριά, ως τήν

309. *Παρμενίδης*, 164D.

310. *Τίμαιος*, 35B.

311. *Τίμαιος*, 36A: «άποτέμνων και τιθείς εις τό μεταξύ τούτων». Ή προσθήκη του πέρατος και του άπειρου συνεπάγεται τήν τομή, έξ αιτίας τῆς δξύτατης διείσδυσης τῆς Αιτίας, πνευματικῆς φωτιᾶς...

έννοια των «ύπολοίπων» (ἢ «λειμμάτων», σέ όρολογία μουσική).

Πράγματι, στο ίδιο χωρίο του *Τιμαίου* διαβάζομε ότι: «ή-μιολίων δέ διαστάσεων και επιτρίτων και έπογδών γενομένων εκ τούτων των δεσμών έν ταῖς πρόσθεν διαστάσεις, τῷ του έπογδού διαστήματι τά επιτρίτα πάντα ξυνεπληροῦτο, λείπων αυτών εκάστου μόριον»³¹²...

Αυτός ό όρος «λείπων» είναι στενά συνδεδεμένος μέ τήν πράξη τῆς τομῆς («άποτέμνων») ³¹³. Ή έννοια αυτή των ύπολοίπων μās οδηγεί άπευθείας στή μέθοδο τῆς μαθηματικῆς «έξάντλησης», πού γεννήθηκε μέ τό πρώτο έπιχείρημα του Ζήνωνος περί διχοτομίας³¹⁴, και πού διαμορφώθηκε χάρη στόν Εϋδοξο. Όπως μās λέει ό Taylor: «Έάν πάρωμε από τό μεγαλύτερο από δύο άνισα μήκη περισσότερο από τό μισό του, άπ' τό υπόλοιπο πάλι περισσότερο άπ' τό μισό του, και οὕτω καθ' έξῆς, ένας πεπερασμένος αριθμός αφαιρέσεων θά μās δώσει ένα υπόλοιπο πιο μικρό και από τό πιο μικρό από τά δύο δεδομένα μήκη (Εϋκλείδης, XI). Ό κανών συνεπάγεται τή γνώση ότι άθροίσματα

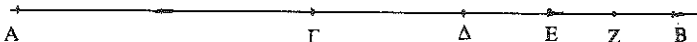
312. *Τίμαιος*, 36B.

313. Γνωρίζομε ότι στή μουσική τό πιο μεγάλο μέρος του τόνου ονομάζεται «άποτομή» και τό πιο μικρό «λείμμα». Βλ., για τόν όρο «άποτομή», *Τίμαιος*, 97D. Για «άποτομος», βλ. *Κριτίας*, 118A.

Για τό «λείμμα», βλ. *Τίμαιος*, 76A: «λείμμα μείζον περιγιγνόμενον έχωρίζετο, δέρμα τό νυν λεγόμενον». Διαβάζομε στόν *Τίμαιο*, 41D: «και πάλιν επί τόν πρότερον κρατήρα, έν φ τήν του παντός ψυχῆν κεραννύς έμισγε, τά των πρόσθεν υπόλοιπα κατεχείτο μίσγων τρόπον μέν τινα τόν αυτόν, ακήρατα δ' οὐκέτι κατά ταύτά ώσαύτως, αλλά δεύτερα και τρίτα».

314. Θεμιστ.: *Φυσ.* 55B. «Δέν μπορείς νά φθάσης στο άκρο ενός σταδίου. Δέν μπορείς νά δρασκελίσης μέσα σ' ένα πεπερασμένο χρόνο έναν άπειρο αριθμό σημείων. Εἴσαι υποχρεωμένος νά δρασκελίσης τό μισό μās οποιασδήποτε δεδομένης άποστάσεως, προτού νά τήν δρασκελίσης όλόκληρη, και τό μισό αυτού του ήμισεος προτού μπορέσης νά τό δρασκελίσης όλόκληρο. Και οὕτω καθ' έξῆς, επ' άπειρον, οὕτως ώστε υπάρχει ένας άπειρος αριθμός σημείων μέσα σ' ένα όποιοδήποτε δεδομένο διάστημα... (Βλ. V. Brochard: *Etudes de Philosophie ancienne et de Philosophie moderne*, σ. 4-5. Βλ. επίσης A. Rey: *La Jeunesse de la science grecque*, σ. 167).

Έχομε τό σχῆμα:

ὅπως τὰ ἀκόλουθα:

$$1 - \frac{1}{3} - \frac{1}{9} - \frac{1}{27} \dots$$

$$1 - \frac{1}{4} - \frac{1}{16} - \frac{1}{64} \dots$$

συγκλίνουν πρὸς ὀριακές τιμές ρητές καὶ ὄχι ἴσες μὲ 0 (στὴν πρώτη περίπτωση πρὸς τὸ 1/2, στὴ δευτέρα πρὸς τὰ 2/3)³¹⁵. Αὐτὴ ἡ μέθοδος τῆς «ἐξάντλησης» μᾶς ὁδηγεῖ ἀκριβῶς στοῦ ἀπειροῦ τοῦ *Φίληβου*, πού πρόκειται νὰ ἀπαλλάξωμε ἀπὸ τὴν ἀπειρότητά του. Ὅπως παρατηρεῖ καὶ πάλι ὁ Taylor³¹⁶. «Σ' αὐτές τίς εἰδικές περιπτώσεις δὲν διακρίνομε βέβαια τὸ «μέγα καὶ τὸ μικρόν», ἐφόσον τὸ ἄθροισμα τῶν $n+1$ ὁρῶν μιᾶς τέτοιας σειρᾶς εἶναι πάντα πιο μικρό ἀπὸ τὸ ἄθροισμα δύο ὁρῶν. Ἀλλὰ εἶναι εὐκολο νὰ δώσωμε ἓνα παράδειγμα πού νὰ εἶναι ἓνα «μέγα καὶ μικρόν».

Ἄς πάρωμε λόγου χάρι τὸ ἄθροισμα: $1 - \frac{1}{2} + \frac{1}{4} - \frac{1}{8} \dots$

Βλέπομε ἀμέσως ὅτι μπορεῖ νὰ γραφῇ ὑπὸ τὴ μορφή:

$$- \left(1 + \frac{1}{4} + \frac{1}{16} \dots \right) - \frac{1}{2} \left(1 + \frac{1}{4} + \frac{1}{16} \dots \right)$$

καὶ ὅτι γι' αὐτόν τὸν λόγο εἶναι ἴσο μέ:

$$\frac{1}{2} \left(1 + \frac{1}{4} + \frac{1}{16} \dots \right)$$

καὶ συγκλίνει πρὸς τὴν τιμή: $\frac{4}{3} \times \frac{1}{2} = \frac{2}{3}$ ἢ.

Βλέπομε λοιπόν ὅτι ὁ ὅρος «ἀφείλετο» (*Φίληβος*, 26A) εἶναι ὁρος ἀποκαλυπτικός, πού μᾶς φανερώνει τὸν μυστικό μηχανισμό τῆς συστάσεως τοῦ μεικτοῦ, μὲ ἄλλα λόγια τῆς προσθήκης τοῦ πέρατος καὶ τοῦ ἀπειροῦ. Ἡ σύσταση καὶ προσθήκη αὐτὴ θὰ εἶναι μαθηματικῆς ὑφῆς, καὶ ξαναβρίσκομε συνεπῶς στὸν *Φίληβο* ὅλη τὴ μαθηματικὴ θεωρία τῆς δημιουργίας τοῦ μείγματος, ὅπως ἐκτίθεται στὸν *Τίμαιο*, στοῦ χωρίου πού μᾶς περιγράφει τὴ γέννηση τῆς Ψυχῆς τοῦ Κόσμου³¹⁷.

315. Bl. Taylor: *Philosophical studies: Forms and Numbers*, σ. 121.

316. Βλ. *Forms and Numbers*, σ. 121.

317. *Τίμαιος*, 35B/36B. Βλ. A. Rivaud, *Notice du «Timée»*, σ. 47 καὶ ἀκόλ. γιὰ ὅλη τὴν κατασκευὴ τῆς σειρᾶς 1:2:3:4:9:8:27.

Διαπιστώσαμε ὥς τώρα ὅτι ἡ πρόσμειξη τοῦ πέρατος καὶ τοῦ ἀπειροῦ συνοδεύεται ἀπὸ μιὰ ἀσυνέχεια-τομή, πού σὲ ὁρολογία χρονικότητος ὀνομάζεται «ἐξαίφνης» (καὶ πού συναντοῦμε ἐπίσης στὸν μῦθο τοῦ Σπηλαίου καθὼς καὶ στὸν *Παρμενίδη*)³¹⁸.

Ἡ βαρυστήμαντη συνέπεια, πού ἀπορρέει ἀπ' αὐτὴν τὴν διαπίστωση, εἶναι εὐκολὴ νὰ διατυπωθῇ: ἡ σύνθεση τῶν αἰσθητῶν μεικτῶν (ὅπως, λόγου χάρι, ἡ γένεση-πραγμάτωση τῆς υγείας, τῆς μουσικῆς, τῆς ὁμορφιάς τῶν ἐποχῶν, καὶ μὲ μιὰ λέξη τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου γενικά) ἐπιτελεῖται στοῦ στιγμιαίου ἐξωχρονικό πού λέγεται «ἐξαίφνης».

Μιὰ ἐπαλήθευση μπορεῖ νὰ βρῇ κανεὶς τοῦ σημείου αὐτοῦ στὸν *Τίμαιο*. Ὁ Πλάτων μᾶς λέει ὅτι ὁ χρόνος ἐγίνε ἀπὸ τὸν Δημιουργό εἴτε ταυτόχρονα μὲ τὸν αἰσθητὸ Κόσμο, εἴτε ἀμέσως μετὰ, ἐν πάσει περιπτώσει ὄχι πρὶν ἀπὸ αὐτόν.

Διαβάζει κανεὶς σ' αὐτόν τὸν τελευταῖο διάλογο:

«ἡμέρας γάρ καὶ νύκτας καὶ μῆνας καὶ ἐνιαυτούς, οὐκ ὄντας πρὶν οὐρανὸν γενέσθαι, τότε ἅμα ἐκείνῳ ξυνισταμένῳ τὴν γένεσιν αὐτῶν μηχανάται»³¹⁹.

Καὶ ὁ Πλάτων, ἀκόμη πιο κατηγορηματικά, μᾶς λέει ὅτι ἡ γέννηση τοῦ χρόνου ἐγίνε μετὰ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου: «Ὡς δὲ κινηθέν αὐτό καὶ ζῶν ἐνόησε τῶν αἰδίων θεῶν γεγονός ἄγαλμα ὁ γεννήσας πατήρ, ἡγάσθη τε καὶ εὐφρανθεὶς ἐτι δὴ μᾶλλον ὁμοιον πρὸς τὸ παράδειγμα ἐπενόησεν ἀπεργάσασθαι, καθάπερ οὖν αὐτὸ τυγχάνει ζῶν αἰδίων ὄν, καὶ τότε τὸ πᾶν οὕτως εἰς δύναμιν ἐπεχείρησε τοιοῦτον ἀποτελεῖν. Ἡ μὲν οὖν τοῦ ζῴου φύσις ἐτύγχανεν οὕσα αἰώνιος, καὶ τοῦτο μὲν δὴ τῷ γεννητῷ παντελῶς προσάπτειν οὐκ ἦν δυνατόν. Εἰκὼ δ' ἐπινοεῖ κινητὸν τινα αἰῶνος ποιῆσαι, καὶ διακοσμῶν ἅμα οὐρανὸν ποιεῖ μὲν μένοντος αἰῶνος ἐν ἐνὶ κατ' ἀριθμὸν ἰοῦσαν αἰώνιον εἰκόνα, τοῦτον ὃν δὴ χρόνον ὀνομάκαμεν».

318. Σ' αὐτόν ἀποκλειστικά τὸν διάλογο ἡ ἔννοια τοῦ «ἐξαίφνης» εἶναι ἐναργής, σαφής, μὲ πολυάριθμες ἐπεξηγήσεις. Ὅπουδῆποτε ἄλλου ἐμφανίζεται χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἐξηγήση.

319. *Τίμαιος*, 37E. Καὶ 38B: «Χρόνος δ' οὖν μετ' οὐρανοῦ γέγονεν, ἵνα ἅμα γεννηθέντες ἅμα καὶ λυθῶσιν, ἂν ποτε λύσις τις αὐτῶν γίγνηται».

Ἀλλὰ ὁ χρόνος γεννήθηκε βέβαια ἔξω ἀπὸ κάθε χρόνο, ἐπειδὴ, ἐάν εἶχε γεννηθῇ μέσα στὸν χρόνο, θὰ ἦταν ὁ τελευταῖος αὐτός πρὸς τὸν ὁποῖο θὰ προσβλέπαμε, καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς, ἐπ' ἀπειρον (ἐπιχείρημα τοῦ «τρίτου ἀνθρώπου»). Συνεπῶς ὁ χρόνος γεννήθηκε σὲ μιὰ ἐξωχρονικὴ στιγμή, ἀνάλογη μὲ τοῦ «ἐξαίφνης», καὶ, μαζί μ' αὐτόν, ὁ κόσμος ὁ αἰσθητός.

Βρισκόμαστε επομένως μπρός σέ μιά γένεση εξωχρονική³²⁰ του χρόνου, μέ άλλα λόγια μπρός σέ μιά γένεση άθρόα, στίγμαία...

IV. Ἡ σύσταση τοῦ μεικτοῦ τῶν Ἰδεῶν

Ἄς μελετήσουμε τώρα τόν μηχανισμό, σύμφωνα μέ τόν ὁποῖο ἐπιτελεῖται ἡ σύνθεση ὄχι πιά τοῦ αἰσθητοῦ, ἀλλά τοῦ νοητοῦ μεικτοῦ.

Θά ἀναρωτηθοῦμε ἰδίως ἐάν μποροῦμε νά βροῦμε μέσα στή σύνθεση τῶν νοητῶν οὐσιῶν αὐτήν τήν τόσο πολύτιμη ἔννοια τῆς «τομῆς» καί τοῦ «ἐξαίφνης», πού ἤδη συναντήσαμε στή μείξη τοῦ αἰσθητοῦ.

Θά ἀναζητήσουμε τή λύση στήν ὄντολογική γραμμή τῆς *Πολιτείας*, ἀκόπτρο φεγγερό τῶν τεσσάρων ὄντολογικῶν γενῶν καί τῆς συνθέσεώς των.

Τό τέταρτο τμήμα τῆς γραμμῆς αὐτῆς, στό ὁποῖο ἀνήκουν οἱ Ἰδέες, εἶναι (ὅπως τό ὑπογραμμίσουμε ἤδη) ἡ μετατόπιση τοῦ δευτέρου τμήματος, πού περιέχει τόν αἰσθητό κόσμο. Ὁ κόσμος τῶν Ἰδεῶν παρουσιάζεται σάν ἓνα μείγμα, ὅπως διαλεκτικά τό δείχνει ὁ *Σοφιστής*.

Ἀλλά παρατηροῦμε στή γραμμή τῆς *Πολιτείας* ὅτι, μεταξύ τῆς περιοχῆς τῆς διαλεκτικῆς (ἢ τῶν Ἰδεῶν) καί τῆς σφαίρας τῶν ἐπιστημῶν, ὑπάρχει τομή, ὅπως μεταξύ τοῦ τμήματος τοῦ αἰσθητοῦ σύμπαντος (μεικτοῦ) καί τοῦ τμήματος τῶν φαντασμάτων καί τῶν ἴσκιων (δηλαδή τοῦ ἀπείρου).

Ἐξ ἄλλου αὐτό εἶναι ὀλοφάνερο, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἀναλογία καί συμμετρία καθ' ὅλο τό μήκος τῆς ὄντολογικῆς αὐτῆς γραμμῆς.

Αὐτή ἡ «τομή» θά σημαίνει λοιπόν τό ἴδιο πρᾶγμα μέ ὅ,τι ὑποδηλοῖ τό πέρασμα ἀπό τό ἄπειρο στό αἰσθητό μεικτό: δηλαδή ἀσυνέχεια, ρωγμή, καί, σέ τελευταία ἀνάλυση, «ἐξαίφνης»...

Ἀπόδειξη ὁ μύθος τοῦ Σηλαίου, πού εἶναι τό μυθικό ἰσοδύναμο τῆς ὄντολογικῆς γραμμῆς καί, κατά συνέπεια, τό χρονικό ἀντίστοιχό της (ὁ μύθος χειρίζεται γεγονότα καί, ἐ-

320. Σύμφωνα μέ τόν J. Guittou (*Le temps et l'éternité chez Plotin et Saint-Augustin*, σ. 78), τό «ἐξαίφνης» εἶναι «τό διαφορικό ἢ, καλλίτερα ἀκόμη, ἡ χρονική εἰκόνα τῆς αἰωνιότητος ἀπό τήν ὁποία ξεκινᾷ ἡ γένεση».

πομένως, τοποθετεῖται μέσ στόν χρόνο). Ὁ ἀπολυτρωθεῖς δεσμώτης μᾶς περιγράφεται νά ἔρχεται «ἐξαίφνης»³²¹ σ' ἐπαφή μέ τόν κόσμο τῆς Πραγματικότητος. Ἀλλά αὐτό πού ἰσχύει γιά τόν ἐλευθερωμένο τοῦ Σηλαίου ἰσχύει ἐπίσης καί γιά τόν διαλεκτικό, πού ἀπολυτρώνεται ἀπό τό ἡμίφως τῶν ἐπί μέρους ἐπιστημῶν, γιά νά ἀγκαλιάσῃ τή μοναδική κι' ὑπερακτινοβόλα ἐπιστήμη τῶν Ἰδεῶν.

Καί γιά τόν ἓνα καί γιά τόν ἄλλον, ὑπάρχει μιά ἄνοδος δυσχερῆς κι' ἀπότομη³²², στό τέρμα τῆς ὁποίας φανερώνεται, γιά τόν ἓνα, τό νοητό σύμπαν τῶν Ἰδεῶν, γιά τόν ἄλλο τό σύμπαν τῶν αἰσθητῶν - καί τά δύο σύμπαντα μεικτά, μέ ἔκφανση κεραυνοβόλα αἰφνίδια...

Ἐξ ἄλλου ἡ συμμετρία ἐδῶ εἶναι ἀξιοσημείωτη: ὅπως γιά τόν διαλεκτικό ὑπάρχει μιά σειρά ἀπό ἐπιστήμες, πού προηγούνται τῆς διαλεκτικῆς, τό ἴδιο καί γιά τόν ἐλευθερωμένο αἰχμάλωτο ὑπάρχει ἓνα ἴχνος - ἓνας ἴσκιος... - ἐπιστήμης, πού προηγεῖται τῆς ἀπότομης ἐξόδου τοῦ ἀπ' τήν Σηλιά³²³. (Συνέχεια στή διαδικασία δέν ὑπάρχει παρὰ μόνο στό ἐσωτερικό τοῦ κάθε τμήματος: μεταξύ ὅμως δύο «συνεχόμενων» τμημάτων, τό πέρασμα ἐπιτελεῖται μέ ἀσυνέχεια καί τομή). Ἐχομε λοιπόν τό δικαίωμα νά ποῦμε πώς αὐτή ἡ ὑπέρτατη σύνθεση τῶν ἐπιστημῶν, πού λέγεται διαλεκτική³²⁴ (καί πού ἀντιστοιχεῖ στόν κόσμο τῶν Ἰδεῶν) γίνεται

321. Δέν ὑπάρχει καμμία ἀντίφαση ἀνάμεσα σ' αὐτή τή στιγμήα, αἰφνίδια ἐπαφή τοῦ «ἐξαίφνης», καί τόν ἀργό ἐθισμό τοῦ ἀπελευθερωμένου δεσμώτη, πού κυκλοφορεῖ τώρα ἀνάμεσα στίς φεγγερές Πραγματικότητες πού τοῦ φανερώνονται ξαφνικά στό σύνολό τους. Κι' ὅμως εἶναι ἀναγκασμένος μολαταῦτα νά διατρέχῃ καθεμιά ἀπ' τίς πραγματικότητες αὐτές μέ τρόπο βαθμιαῖο γιά νά τίς γνωρίσῃ. Ἡ γνωσιολογική πορεία θά εἶναι μιά συνεχῆς σειρά ἀπό τομές καί ἀσυνέχειες...

322. Σχετικά μέ τόν ἀπολυτρωμένο πιά δεσμώτη, βλ. *Πολιτεία*, VII, 515: «ἔλκοι τις αὐτόν βίᾳ διά τραχείας τῆς ἀναβάσεως καί ἀνάντους». Σχετικά μέ τόν διαλεκτικό, βλ. *Πολιτεία*, 519 C: «ἰδεῖν τε τό ἀγαθόν καί ἀναβῆναι ἐκείνην τήν ἀνάβασιν».

323. Πράγματι τό ἄπειρο τῶν ἴσκιων τοῦ Σηλαίου συνεπάγεται ἓνα ἴχνος πέρατος, κι' ἐπομένως νοητότητας, ἐφ' ὅσον: α) δέν εἶναι τό ἀπόλυτο σκοτάδι καί ὁ ζόφος καί β) ὀλόκληρη μιά φυσική ἐμπειρική ἐπιτελεῖται, μ' ἐργαστήριο τοῦ τοίχους τοῦ Σηλαίου: βλ. *Πολιτεία*, VII, 516 C/D: «τῶ δξύτατα καθορῶντι τά παριόντα, καί μνημονεύοντι μάλιστα ὅσα τε πρότερα αὐτῶν καί ὕστερα εἰώθει καί ἄμα πορεύεσθαι, καί ἐκ τούτων δὴ δυνατότα ἀπομαντευομένη τὸ μέλλον ἤξουν»...

324. βλ. *Πολιτεία*, VII, 532 C: «πᾶσα αὕτη ἡ πραγματεία τῶν τεχνῶν ὥς διήλθομεν ταύτην ἔχει τήν δύναμιν καί ἐπαναγωγὴν τοῦ βελτίστου ἐν ψυχῇ πρὸς τήν τοῦ ἀρίστου ἐν τοῖς οὐσι θέαν»...

στό «ἐξαίφνης». Τό *Συμπόσιο* μᾶς τό ἀπέδειξε περιγράφοντας τήν τέλεια μύηση-ἀνοδο, ἀνάλογη μέ τή συναγωγή καί σύνοψη τῆς *Πολιτείας*. Ἡ Διοτίμα μᾶς λέει πῶς, μετά τά «ἐπιτηδεύματα», αὐτός πού εἶναι θεῖα καταδικασμένος γιά τήν τέλεια μύηση, προώρಿಸται «ἐπὶ τὰς ἐπιστήμας ἀγαγεῖν, ἵνα ἴδῃ αὐ ἐπιστημῶν κάλλος καί, βλέπων πρός πολύ ἤδη τό καλόν... ἐπὶ τό πολύ πέλαιος τετραμμένος τοῦ καλοῦ... κατίδῃ τινά ἐπιστήμην μίαν τοιαύτην ἣ ἐστι καλοῦ τοιοῦδε... Ὅς γάρ ἂν μέχρι ἐνταῦθα πρός τά ἐρωτικά παιδαγωγηθῇ, θεώμενος ἐφεξῆς τε καί ὀρθῶς τά καλά³²⁵, πρός τέλος ἤδη ἰών τῶν ἐρωτικῶν, ἐξαίφνης κατόψεται τι θαυμαστόν τήν φύσιν καλόν»...

Κι' ἀκόμη πιό ἀναλυτικά: «Ὅταν δὴ τις ἀπό τῶνδε, διά τό ὀρθῶς παιδευαστεῖν ἐπανιών, ἐκεῖνο τό καλόν ἀρχεται καθορᾶν, σχεδόν ἂν τι ἄπτοιο³²⁶ τοῦ τέλους. Τοῦτο γάρ δὴ ἐστι τό ὀρθῶς ἐπὶ τά ἐρωτικά ἰέναι ἢ ὑπ' ἄλλου ἀγεσθαι, ἀρχόμενον ἀπό τῶνδε τῶν καλῶν ἐκείνου ἔνεκα τοῦ καλοῦ, αἰεὶ ἐπανιέναι ὥσπερ ἐπαναβασμοῖς χρώμενον, ἀπό ἐνός ἐπὶ δύο καί ἀπό δυοῖν ἐπὶ πάντα τά καλά σώματα, καί ἀπό τῶν καλῶν σωμάτων ἐπὶ τά καλά ἐπιτηδεύματα, καί ἀπό τῶν ἐπιτηδεύματων ἐπὶ τά καλά μαθήματα, ἔστ' ἂν ἀπό μαθημάτων ἐπ' ἐκεῖνο τό μάθημα τελευτήσῃ, ὃ ἐστιν οὐκ ἄλλου ἢ αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ καλοῦ μάθημα, καί γνῶ αὐτό τελευτῶν ὃ ἐστι καλόν»³²⁷.

Μέ μιά λέξη, ὅπως ἀκριβῶς στήν *Πολιτεία*, ἔτσι κι' ἐδῶ τό

Βλ. *Εὐθύδημος*, 290 C: «οἱ δ' αὖ γεωμέτραι καί οἱ ἀστρονόμοι καί οἱ λογιστικοί - θηρευτικοί γάρ εἰσι καί οὗτοι - οὐ γάρ ποιοῦσι τὰ διαγράμματα ἕκαστοι τούτων ἀλλά τὰ ὄντα ἀνευρίσκουσιν - ἅτε οὖν χρῆσθαι αὐτοῖς οὐκ ἐπιστάμενοι, ἀλλά θηρεύσαι μόνον παραδίδοσι δῆπου τοῖς διαλεκτικοῖς καταχρῆσθαι αὐτῶν τοῖς εὐρήμασιν, ὅσοι γε αὐτῶν μὴ παντάπασιν ἀνόητοί εἰσιν».

Μέ ἄλλα λόγια, οἱ ἐπιστήμες ἀποτελοῦν, κατὰ κάποιον τρόπο, τήν ὕλη τῆς διαλεκτικῆς.

325. Ἡ ἀνοδος εἶναι βαθμιαία καί συνεχής, περιλαμβάνοντας τέσσερα στάδια: 1ο τῇ φυσικῇ ὁμορφίᾳ - 2ο τῇ ἠθικῇ ὁμορφίᾳ - 3ο τῇ ὁμορφίᾳ τῶν γνώσεων καί ἐπιτηδεύματων - 4ο τῇ ὁμορφίᾳ τοῦ ἀπόλυτου Καλοῦ - τοῦ τρομεροῦ Ἀρμονικοῦ, τοῦ τρισμέγιστου, ἀθάνατου Μαθήματος...

326. *Πολιτεία*, VI, 511 B: «ἄπτεται». *Συμπόσιον*, 211 B: «ἄπτοιο» («τοῦ τέλους»). (*Κρατύλος*, 412 B). *Πολιτεία*, 511B: «τὰς ὑποθέσεις ποιοῦμενος οὐκ ἀρχάς, ἀλλά τῷ ὄντι ὑποθέσεις... ἵνα μέχρι τοῦ ἀνυποθέτου ἐπὶ τῇ τοῦ παντός ἀρχῇ ἰών». *Συμπόσιον*, 211 B: «ἀρχόμενον ἀπό τῶνδε τῶν καλῶν ἐκείνου ἔνεκα τοῦ καλοῦ, αἰεὶ ἐπανιέναι, ὥσπερ ἐπαναβασμοῖς». (*Πολιτεία*: «οἷον ἐπιβάσεις τε καί ὁρμάς»).

327. *Συμπόσιον*, 211 B/C.

τέλεια νοητό ἀποκαλύπτεται στό στιγμιαῖο, στό ἐξαίφνης³²⁸. Ἀλλά ἡ ἀποκάλυψη τοῦ τέλειου νοητοῦ ἀντιστοιχεῖ στή μύχια σύνθεση τοῦ νοητοῦ μεικτοῦ, ἀφοῦ ἡ γραμμὴ τῆς *Πολιτείας* μᾶς ἔδειξε ὅτι τὰ ἀντικείμενα τῆς γνώσης καί οἱ ἀντίστοιχοι νοητικὲς λειτουργίες συμπίπτουν³²⁹.

Συναντοῦμε ἓνα ἄλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα αὐτῆς τῆς στιγμιαίας ἐξωχρονικῆς ἐποπτείας - καί, ἐπομένως, τῆς ἀντίστοιχης ὀντολογικῆς συστάσεως - στήν *Ἑβδομη Ἐπιστολή*, στό χωρίο ὅπου ὁ Πλάτων ἐκφράζει τήν ἀντίθεσή του πρός κάθε συστηματοποίηση καί μηχανικὴ διατύπωση τῆς φιλοσοφίας του³³⁰: «Ρητόν γάρ οὐδαμῶς ἐστὶν ὡς ἄλλα μαθήματα, ἀλλ' ἐκ πολλῆς συνουσίας γιγνομένης περὶ τό πρᾶγμα αὐτό καί τοῦ συζῆν ἐξαίφνης, οἷον ἀπό πυρός πηδήσαντος ἐξαφθὲν φῶς, ἐν τῇ ψυχῇ γενόμενον αὐτό ἑαυτὸ ἤδη τρέφει»³³¹.

Βρισκόμαστε καί πάλι μπροστά σέ μιά σύνθεση-σύσταση,

328. «Τό ἀκαριαῖο τῆς θέας τοῦ ὀραίου», ὅπως τό ὀνομάζει ὁ Jean Wahl. (*Μελέτη στὸν Παρμενίδη*, σ. 171): «Μετά τὴν ἀργὴ ἀνοδο τῆς διαλεκτικῆς τοῦ ἔρωτος ἢ τῆς διαλεκτικῆς τῆς ἐπιστήμης, ἐπέρχεται ἡ στιγμή ὅταν τό Ἄρρητο, τό Ἀγαθόν, τό ὑπέρτατο τῆς Ὑπαρξης, τό ὁλότελα ὀραῖο ἀποκαλύπτεται χωρὶς μορφὴν» (σ. 171-172). Βλ. P.M. Schuhl: *Ὁ Πλάτων καὶ ἡ τέχνη τοῦ καιροῦ του*, σ. 51-52 (*Καθαρὴ ὁμορφιά καὶ μύηση*).

329. Βλ. *Πολιτεία*, VI, 511 D/E. «ἐπὶ τοῖς τέτταρσι τμήμασι τέτταρα ταῦτα παθήματα ἐν τῇ ψυχῇ γιγνόμενα λαβέ, νόησιν μὲν ἐπὶ τῷ ἀνωτάτῳ, διάνοιαν δὲ ἐπὶ τῷ δευτέρῳ, τῷ τρίτῳ δὲ πίστιν ἀπόδος καί τῷ τελευταίῳ εἰκασίαν».

330. Σχετικὰ μ' αὐτὴ τὴ συστηματικὴ διατύπωση, ὁ Leibniz ἦταν τῆς γνώμης ὅτι ἐάν κάποιος συστηματοποιοῦσε ὁλότελα τὴν πλατωνικὴ φιλοσοφία, θά προσέφερε μεγίστη ὑπηρεσία στήν ἀνθρωπότητα». (Γράμμα τοῦ Leibniz στὸν Remond, 11 Φεβρουαρίου 1715. *Philos. Schrift*, ἐκδ. Gerhardt, III, σ. 637). Βλ. Mart. Gueroult: *Τὸ δέκατο βιβλίο τῶν «Νόμων» καὶ ἡ πλατωνικὴ Φυσικὴ*. (*Revue des Etudes Grecques*, ἀριθμὸς 169, σ. 78, Ἰανουάριος-Μάρτιος 1924).

331. *Ἑβδομή Ἐπιστολή*, 341 C/D. Κάτι παρόμοιο ἐκφράζεται λίγο πιό κάτω: «μόγις δὲ τριβόμενα πρός ἄλληλα αὐτῶν ἕκαστα, ὀνόματα καὶ λόγοι, θψεις καί αἰσθήσεις ἐν εὐμενέσιν ἐλέγχους ἐλεγχόμενα καί ἀνευ φθόνων ἐρωτήσεων καί ἀποκρίσεων χρωμένων, ἐξέλαμψε φρόνησις περὶ ἕκαστον καί νοῦς, συντείνων ὅτι μάλιστα» εἰς δυνάμιν ἀνθρωπίνην (344 B). Αὐτό τό «ἐξέλαμψε», πρὶν ἀπὸ τό ὅποιο μεσολαβεῖ μεγάλο χρονικὸ διάστημα πνευματικῆς τριβῆς-βιώσεως («τριβῆς πάσης καί χρόνου πολλοῦ», 344 B), ὑποβάλλει στό πνεῦμα μιά αἰφνίδια ἀποκάλυψη, πού πηγὴ τῆς εἶναι ὁπωσδήποτε τό «ἐξαίφνης». Ἀξιοσημείωτη εἶναι ἐπίσης ἡ συσχέτιση ἀνάμεσα στὴ φρόνηση καί τὸν νοῦ, ἀπὸ τό ἓνα μέρος, καί τό πύρινο στοιχεῖο τοῦ «ἐξέλαμψε», ἀπὸ τό ἄλλο. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ V. Goldschmidt, ὁ νοῦς «περιγράφεται σάν μιά ἀποκάλυψη πού στεφανώνει τὴ διαλεκτικὴ διαδικασία. Ἐπειδὴ εἶναι πράγματι μιά ἀποκάλυψη, ἓνα ἀπότομο φῶς, μιά ὁπτασία μόλις ἀνεκτὴ» (*Οἱ Διάλογοι τοῦ Πλάτωνος*, σελ. 8).

αυτή τη φορά των τεσσάρων τρόπων της γνώσης: του ονόματος, του ορισμού, της εικόνας και της επιστήμης.³³² «οὐ γάρ ἄν τούτων μή τις τὰ τέτταρα λάβη, ὥμως γέ πως οὐποτε τελέως ἐπιστήμης τοῦ πέμπτου μέτοχος ἔσται»³³³. Κι' αυτή ἡ σύνθεση-σύσταση, ὅπως ἀκριβῶς καὶ στήν περίπτωση της *Πολιτείας* καὶ τοῦ *Συμποσίου*, ἐπιτελεῖται μέσα στοῦ στιγμιαίου κι' ἐξωχρονικό τοῦ ἐξαίφνης.

Ἀποκοτῶμε τή στιγμή αὐτή μιὰ οὐσία νέα, πού δέν εἶναι ἀ-
πλῶς καὶ μόνο τό ἀριθμητικό σύνολο τῶν συστατικῶν της, ἀλλά
πού κατέχει μιὰ δική της ἀτομικότητα³³⁴, ἰδιότυπη κι' αὐτόνομη
ὡς πρὸς τό κάθε μόριο καὶ συστατικό της. Ἐπομένως, ὁ νοητός
κόσμος τῶν Ἰδεῶν θά πρέπει νά περικλείη στοὺς κόλπους του ὅλη

332. *Ἐβδομη Ἐπιστολή*, 342 Ε κ. ε.

333. *Ἐβδομη Ἐπιστολή*, 342 Ε. Συναντοῦμε τήν ἴδια ἰδέα, διατυπωμένη διαφορετικά, στοῦ χωρίου 343 Ε: «ἡ δὲ διὰ πάντων αὐτῶν διαγωγή, ἄνω καὶ κάτω μεταβαίνουσα ἐφ' ἑκαστον, μόγις ἐπιστήμην ἐνέτεκεν». Ἐπιστήμη πού δέν συμπίπτει μέ τόν τέταρτο «τρόπο», ἀλλά πού εἶναι τό μέγιστον μάθημα, τό ὁποῖο ταυτίζεται μέ τόν πέμπτο τρόπο, δηλαδή μέ τό κατ' ἐξοχήν ἀντικείμενο τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀλήθειας (βλ. 342 Α: «γνωστόν τε καὶ ἀληθὺς ἔστιν ὄν»).

Οἱ τέσσερις τρόποι γνώσεως δέν εἶναι κατὰ βάθος παρά εἰκόνες, πού κατὰ τό μᾶλλον καὶ ἥττον πλησιάζουν τό Ἀντικείμενο. Ὁ Goldschmidt παρατηρεῖ σχετικά: «... Αὐτό πού ἀποτελοῦσε τό μειονέκτημα τῶν τεσσάρων τρόπων ἦταν τό ὅτι δέν ἔδιναν παρά παραστάσεις κατὰ τό μᾶλλον καὶ ἥττον προσεγγίζουσες τό Ἀντικείμενο. Πῶς θά ἦταν δυνατόν τό τελευταῖο τοῦτο νά συλληφθῇ ἀλλιῶς παρά χάρις σέ μιὰ ἄμεση ὁπτασία, πού κάνει τήν ψυχὴ νά πηγαίνει πρὸς αὐτό, χωρίς νά σταματᾷ στίς παραμορφωτικές εἰκόνες πού τῆς παρέχουν οἱ τέσσερις τρόποι (Οἱ διάλογοι τοῦ Πλάτωνος, σελ. 9).

334. Στοῦ *Συμποσίου* ἡ Ἰδέα τοῦ Καλοῦ μᾶς περιγράφεται, σέ ἀντιδιαστολή μέ «ὅλα τὰ ἄλλα», ὡς «αὐτό καθ' αὐτό μεθ' αὐτοῦ μονοειδές ἀεὶ ὄν, τὰ δὲ ἄλλα πάντα καλὰ ἐκείνου μετέχοντα, τρόπον τινὰ τοιοῦτον οἶον, γιγνομένων τε τῶν ἄλλων καὶ ἀπολλυμένων, μηδέν ἐκεῖνο μήτε τι πλέον μήτε τι ἑλαττον γίνεσθαι μηδέ πάσχειν μηδέν» (*Συμπόσιον*, 211 Β). Βλ. *Φαῖδων*, 78 D/E: «αὐτὴ ἡ οὐσία, ἥς λόγον δίδομεν τοῦ εἶναι καὶ ἐρωτῶντες καὶ ἀποκρινόμενοι, πότερον ὡσαύτως ἀεὶ ἔχει κατὰ ταῦτά, ἢ ἄλλοτ' ἄλλως; αὐτό τό ἴσον, αὐτό τό καλόν, αὐτό ἑκαστον ὁ ἔστι, τό ὄν, μή ποτε μεταβολῇ καὶ ἡντινοῦν ἐνδέχεται; ἢ ἀεὶ αὐτῶν ἑκαστον ὁ ἔστι, μονοειδές ὄν αὐτό καθ' αὐτό, ὡσαύτως κατὰ ταῦτά ἔχει καὶ οὐδέποτε οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἀλλοίωσιν οὐδεμίαν ἐνδέχεται; Τί δὲ τῶν πολλῶν καλῶν, οἷον ἀνθρώπων ἢ ἵππων ἢ ἱματίων ἢ ἄλλων ὄντινωνοῦν, ἢ ἴσων ἢ καλῶν ἢ πάντων τῶν ἐκείνους ὁμονύμων; Ἀρα κατὰ ταῦτά ἔχει, ἢ πᾶν τούναντίον ἐκείνοις οὔτε αὐτά αὐτοῖς οὔτε ἀλλήλοις οὐδέποτε ὡς ἔπος εἰπεῖν οὐδαμῶς κατὰ ταῦτά;» (*Φαῖδων*, 78 D/E).

Πρέπει ριζικά νά νοιώσουμε ὅτι τὰ αἰσθητά ὄντα δέν εἶναι, κατὰ βάθος, παρά τὰ μόρια (ἢ μᾶλλον τὰ κέρματα) τῶν νοητῶν Μορφῶν - τῶν Ἰδεῶν -, ὅπως λεπτότατα μᾶς ἀφήνει νά τό ὑπονοήσουμε ὁ Πλάτων στήν *Ἐβδομη Ἐπιστολή* του, ἀναφορικά μέ τοὺς τέσσερις τρόπους τῆς γνώσεως...

τῇ μαθηματικότητι τῶν ἐπιστημῶν, χωρίς ὅμως οἱ τελευταῖες αὐτές νά εἶναι ἱκανές, ἀπό μόνες τους, νά τόν διασαφηνίσουν καὶ νά τόν ἐρμηνεύσουν ἐξαντλητικά. Ἐπειδὴ τοῦ εἶναι ὁπωσδήποτε κατώτερες, καὶ θεμελιώδης ἀρχὴ τοῦ πλατωνικοῦ συστήματος ἀπαιτεῖ μονάχα τό ἀνώτερο νά μπορῇ νά ἀποβῇ μέσον ἐξηγήσεως.

Τό ἴδιο συμβαίνει καὶ στήν περίπτωση τῶν Ἰδεῶν, πού κάθε μιὰ τους, σύμφωνα μέ τόν *Σοφιστή*, δέν εἶναι παρά ἓνα κρᾶμα ἄλλων Ἰδεῶν, μέ τή δική της φυσικά ἰδιαιτερότητα κι' ἰδιοτυπία. Παραδείγματος χάρις, ἡ Ἰδέα τοῦ ὄντος εἶναι ἓνα μείγμα κινήσεως καὶ στάσεως³³⁵. Καὶ μολαταῦτα εἶναι ἀδύνατον τό ὄν νά ἀναχθῇ στήν κίνησιν ἢ στήν στάσιν. Ὅπως λέει ὁ Πλάτων: «οὐκ ἄρα κίνησις καὶ στάσις ἐστὶ συναμφοτέρων τό ὄν ἄλλ' ἑτερον δὴ τι τούτων» (*Σοφιστής*, 250 C)³³⁶.

Μέ μιὰ λέξη, ἡ σύνθεση, τῶν νοητῶν ὄντων συνεπάγεται ἀσυνέχεια καὶ τομὴ καί, συνεπῶς, ἑτερογένεια κι' ἀτομικότητα βαθεία καὶ ἀναλλοίωτη. Τὰ εἶδη εἶναι «ἀεὶ ὄντα»³³⁷, ἐφ' ὅσον ἡ σύνθεσή τους ὄχι μόνο ἐπιτελεῖται ἐξω ἀπὸ κάθε χρονικότητα, ἀλλά προσέτι εἶναι ἓνα κρᾶμα τόσο καλὰ ἰσορροπημένο καὶ βιώσιμο, πού στήν τελειότητά του διαιωνίζεται, ἀέναα ἀφθαρτο καὶ νέο³³⁸.

335. *Σοφιστής*, 249 D: «Τῷ δὲ φιλοσόφῳ καὶ ταῦτα μάλιστα τιμῶντι πᾶσα, ὡς εἰσὶν, ἀνάγκη διὰ ταῦτα μήτε τῶν ἐν ἡ καὶ τὰ πολλὰ εἶδη λεγόντων τό πᾶν ἔστη-
κόσ ἀποδέχεσθαι, τῶν τε αὐτῶν πανταχὴ τό ὄν κινούντων μηδέν τό παράπαν ἀκούειν, ἀλλὰ κατὰ τήν τῶν παίδων εὐχήν, ὅσα ἀκίνητα καὶ κεκινημένα, τό ὄν τε καὶ τό πᾶν συναμφοτέρως λέγειν». (*Σοφιστής*, 249 D).

336. *Σοφιστής*, 250C: «Τρίτον ἄρα τι παρά ταῦτα τό ὄν ἐν τῇ ψυχῇ τιθεῖς, ὡς ὑπ' ἐκεῖνου τήν τε στάσιν καὶ κίνησιν περιεχομένην, συλλαβὴν καὶ ἀπιδὼν αὐτῶν πρὸς τήν τῆς οὐσίας κοινωνίαν, οὕτως εἶναι προεῖπας ἀμφοτέρως».

Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Diès: «... τό ὄν θά πρέπει νά θεωρηθῇ ὡς μιὰ Μορφή πού δέν ἀνάγεται στίς ἄλλες, καὶ ἡ γενικὴ ἀρχὴ τῆς ἀντικειμενικότητος θά παραμείνῃ νόμος συστατικός τῆς ἐπιστήμης, χωρίς νά χάσῃ τὴν ἐπαφή μ' αὐτό χωρίς τό ὁποῖο ἡ ἐπιστήμη δέν θά ἦταν πιά παρά ἓνα ἀπλό παιχνίδι ἀφηρημένων ἐννοιῶν κενῶν: τήν ἀντικειμενικὴ καὶ προσδιορισμένη πραγματικότητα τῆς νοητῆς ὑπάρξεως». (*Autour de Platon*, κεφ. II: *L' Idée de la science dans Platon*, σ. 513).

337. *Τίμαιος*, 27D: «τό ὄν ἀεὶ». 37D: «ἡ μὲν τοῦ ζώου φύσις ἐτύγχανεν οὕσα αἰώνιος».

338. Θά διαπιστώσουμε πιὸ κάτω γιὰ ποιὸ λόγο τὰ αἰσθητά, ἂν καὶ ἔχουν συσταθῇ κι' αὐτὰ στήν ἐξωχρονικότητα τοῦ ἐξαίφνης, παιδιὰ κι' αὐτὰ τῆς αἰωνιότητος, ἀφήνουν μολαταῦτα τόν χρόνο νά τὰ φθεῖρη, καθὼς τὰ παρασύρει σέ μιὰ ἀέναη, ἀσυγκράτητη ροή...

V. Ἡ ἀποσύνθεση καὶ ὁ μηχανισμός της

Ἐχοντας μελετήσει μέχρι τοῦδε τὴ σύνθεση τῶν νοητῶν, θά ἐπιχειρήσωμε νά διερευνήσωμε τώρα τὴν ἀντίστροφη περίπωση, δηλαδή τὴν ἀποσύνθεσίν των (ὅπως τὴν ὀνομάζει ὁ Λέον Robin)³³⁹.

Ἐχομε πρῶτα-πρῶτα ἓνα εὐγλωττο παράδειγμα (ἂν καὶ σέ μυθικὴ ὁρολογία κι' ἐκφανση) τῆς μετατόπισης τῶν Ἰδεῶν σ' ἓνα κατώτερο ἐπίπεδο, στὴν ἀλληγορία τοῦ Σπηλαίου: ὁ ἀπολυτρωμένος πιά δεσμώτης, πού ἀντίκρουσε τὸ νοητὸ σύμπαν τῶν Μορφῶν καὶ τὸν ἥλιο του, τὸ Κάλλος-Ἀγαθόν, ἐπιστρέφει στὸν αἰσθητὸ καὶ πάλι κόσμο. Ἀλλά τί πρόκειται νά συμβῇ τότε; «ἄρ' οὐ σκότους (ἄν) ἀνάπλεως σχοίη τοὺς ὀφθαλμούς, ἐξαίφνης ἦκων ἐκ τοῦ ἡλίου;»³⁴⁰.

Ἐνα ἄλλο παράδειγμα διέλευσης ἀπὸ τὸ Ἐνα στὰ πολλὰ μᾶς προσφέρεται στὴν ὀγδόη ὑπόθεση τοῦ *Παρμενίδη* (ἐάν τὸ Ἐνα δὲν εἶναι, τί θά εἶναι τὰ Ἄλλα;): «Ἀλλ' ἕκαστος, ὡς ἔοικεν, ὁ ὄγκος αὐτῶν ἀπειρός ἐστι πλήθει, κἂν τὸ σμικρότερον δοκοῦν λάβη τις, ὥσπερ ὄναρ ἐν ὕπνῳ φαίνεται ἐξαίφνης ἀντὶ ἐνὸς δόξαντος εἶναι πολλὰ καὶ ἀντὶ σμικροτάτου παμμέγεθες πρὸς τὰ κερματιζόμενα ἐξ αὐτοῦ» (*Παρμενίδης*, 164 C/D)

Ἡ φράση αὐτὴ τοῦ *Παρμενίδη* ἀποκαλύπτει μὲ τί τρόπο ἀπότομο καὶ ξαφνικὸ ἐπιτελεῖται τὸ πέρασμα-θρυμμάτισμα ἀπὸ τὸ ἓνα στὴν πολλαπλότητα. Δὲν χωρεῖ συνεπῶς ἀμφιβολία ὅτι στὴ δευτέρῃ ὑπόθεσιν τοῦ *Παρμενίδη* (ἐάν τὸ Ἐν εἶναι), ὅπου τὸ ἀπόλυτα ἐνιαῖο τοῦ Ἐνός κατακερματίζεται, καθὼς πολλαπλασιάζεται ἀπὸ τὴν οὐσία πού προστεθῇ στοὺς κόλπους του³⁴¹,

339. *La Pensée Hellénique. Le Seme genre*, σ. 360.

340. *Πολιτεία*, 516 E.

341. *Παρμενίδης*, 144 E: «Τὸ ἓν ἄρα αὐτὸ κεκερματισμένον ὑπὸ τῆς οὐσίας πολλὰ τε καὶ ἀπειρα τὸ πλήθος ἐστιν. Οὐ μόνον ἄρα τὸ ὄν ἐν πολλὰ ἐστιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἓν ὑπὸ τοῦ ὄντος διανεμημένον πολλὰ ἀνάγκη εἶναι».

Αὐτὴ ἡ προσθήκη τοῦ ὄντος στὴν ἐνότητα δὲν εἶναι παρὰ φαινομενικὰ μόνον μιὰ πρόσθεσις. Στὴν πραγματικότητα εἶναι ἀφαίρεσις, ἀφοῦ τὸ ὄν, σέ σύγκρισιν μὲ τὸ ἀπόλυτα ἐνιαῖο τοῦ Ἐνός, ἀποτελεῖ οὐσία κατώτερη καὶ, κατὰ κάποιον τρόπο, ἀρνητικὴ. Ὅταν λέμε ὅτι τὸ Ἐν «εἶναι», τὸ μειώνομε, τοῦ ἀφαιροῦμε κάτι ἀπὸ τὸ ἀπόλυτα ἐνιαῖο του, ἐπιτελώντας ἓνα εἶδος ρωγμῆς στὴν ἐπιφάνεια τῆς τέλει

ὁ ἀπειρος αὐτὸς πολλαπλασιασμός τοῦ Ἐνός πραγματοποιεῖται ἀκαριαῖα. Πρόκειται πράγματι γιὰ ἀλλαγὴ, ἀφοῦ ἡ ἀπόλυτη ἐνότητα μεταμορφώνεται σέ ἀπειρὴ πολλαπλότητα, κι' ἡ ἀλλαγὴ, κατὰ τὸν Πλάτωνα, δὲν συντελεῖται παρὰ ἔξω ἀπ' τὸν χρόνον.

Μέ μιὰ λέξη, ἡ ἀποσύνθεση τοῦ νοητοῦ μεικτοῦ λαμβάνει χώρα στὸ «ἐξαίφνης». Ἡ διάσπασις τοῦ ἐνιαῖου, ὁ κατακερματισμός καὶ ἡ κατανομή τῶν συστατικῶν στοιχείων του πραγματοποιοῦνται μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἄχρονη στιγμή, πού εἶναι τόσο κοντὰ στὴν αἰωνιότητα.

VI. Μεθοδολογικὲς συνέπειες καὶ ἐφαρμογές.

Εἶδαμε ὅτι κι' ἡ σύνθεσις κι' ἡ ἀποσύνθεσις τοῦ νοητοῦ μεικτοῦ πού λέγεται Ἰδέα, μὲ ἄλλα λόγια ἡ ἐνοποίηση τοῦ πολλαπλοῦ κι' ὁ πολλαπλασιασμός τοῦ Ἐνός, ἐπιτελοῦνται κατὰ τρόπο ἀκαριαῖο.

Ὅμως, ἀπὸ τίς δύο φάσεις τῆς διπλῆς αὐτῆς διαδικασίας, ἡ δευτέρῃ πρό πάντων παρουσιάζει κίνδυνο γιὰ τὸν ἀμύητο ἀκόμα διαλεκτικὸ, ὅπως μᾶς δείχνει ὁ *Φίλησος*, ὅταν τονίζει τὴν ἀνάγκη, κάθε φορὰ πού θεωροῦμε μιὰ ὁποιαδήποτε ἐνότητα («ἓν ὅτιοῦν»),

πλαστικῆς τοῦ σφαίρας, πού ὤμνησε μεταφυσικά τὸ ποίημα «Περὶ φύσεως» τοῦ Ἐλεάτη. Τότε τὸ Ἐν ἀρχίζει ν' ἀνελίσσεται, ἀποκαλύπτοντας, μ' ἓνα διαρκῶς ἐπιταχυνόμενο ρυθμὸ γκρεμίσματος, ὅλον τὸν ἀπειρο πλοῦτο πού ἔκρυβε. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη, ἡ «πρόσθεσις» τῆς ὑπαρξῆς ἢ τῆς οὐσίας στὴν Ἐνότητα ἀποδεικνύεται τὸ ἀντίθετο ἀκριβῶς τῆς ἀποπεράτωσης τοῦ ἀπειρου ἀπὸ τὸ πέρασ: τὸ ὄν διαδραματίζει, στὴν περίπτωσιν αὐτῇ, τὸν ρόλο τοῦ ἀπειρου, ἢ τοῦ θατέρου, πού ὁ *Σοφιστής* μᾶς περιγράφει ὡς «κατακερματισμένον ἐπὶ πάντα τὰ ὄντα πρὸς ἄλληλα» (258 D), ἢ ἀκόμα «κατὰ πάντα τὰ ὄντα διεσπαρμένον» (260 B).

Ἐπομένως ἡ δευτέρῃ ὑπόθεσις τοῦ *Παρμενίδη* θά μπορούσε νά ὀνομασθῇ, στὴν ὁρολογία τοῦ *Φιλήσου*, «προσθήκη τοῦ ἀπεριόριστου στὸ πέρασ» (πού εἶναι ἔδω τὸ ἀπόλυτο Ἐν-Ἐν).

Τὸ ἴδιο κατὰ βάθος συμβαίνει καὶ στὴ σφαῖρα τῶν μαθηματικῶν. Ἀρκεῖ νά ἀφαιρέσωμε ἓνα ἀπειροελάχιστο ἀπὸ τὴν τιμὴ τοῦ $\sqrt{2}$, π.χ., γιὰ ν' ἀποκτήσωμε ἀμέσως τὴν ἀτέρμονον σειρὰ τῶν ὄρων πού τείνουν ἀσυμπτωματικά πρὸς τὸ $\sqrt{2}$. Ἡ, ἀκόμη, ἀρκεῖ νά ἐπιτελέσωμε καὶ τὴν πιὸ ἀνεπαίσθητη ρωγμὴ στὴν καμπυλότητα ἐνός κύκλου, γιὰ νά κάνωμε ν' ἀναβλύσῃ παρענחῶς ἓνα ἄλλο γεωμετρικὸ ὄν, μιᾶς ἐντελῶς διαφορετικῆς ὕψης (π.χ. ἓνα πολύγωνο μ' ἀνυπολόγιστα μεγάλον ἀριθμὸ πλευρῶν...).

νά μή προσβλέπουμε παρευθός στη φύση του άπειρου, αλλά μάλλον πρός ένα άκριβή άριθμό³⁴².

Ίδου άκριβώς τί μās ζητεί ή διαλεκτική («ό πρόσθεν λόγος άπαιτεί») γιά νά καταστούμε ίκανοί νά άποκαλύψουμε τή μύχια σύσταση-δομή τών όντων: «πώς έστιν έν και πολλά αυτών έκάτερον, και πως μή άπειρα εϋθός, αλλά τινά ποτε άριθμόν έκάτερον έμπροσθεν κέκτηται του άπειρα αυτών έκαστα γεγόνει»³⁴³. Μέ άλλα λόγια, ή διαλεκτική προσπαθεί νά εξαλείψη τήν τομή-ρωγή, τήν άβυσσο ανάμεσα στο Ένα και στο άπειρο, πληρώνοντας τό βάραθρο μέ τά ενδιάμεσα. Έπιχειρεί χάρη σ' αυτά ν' άποκαταστήση ένα είδος συνέχειας, γιά νά μπορούμε νά πηγαίνουμε πρός τίς Ουσίες, κινούμενοι στον υπεραισθητό τους χώρο κατά τρόπο όσο τό δυνατόν πιο όμαλό και ήρεμο³⁴⁴ και όλοκληρωτικό: Καθώς κάνουν άκριβώς τά μαθηματικά, πού, μπρός στην τομή ενός όντος όπως $\sqrt{2}$ π.χ., δημιουργούν μία όλόκληρη

342. *Φίλητος*, 18 Α. Βλ. 17 Α: «οί δέ νυν τών ανθρώπων σοφοί έν μέν, όπως άν τύχωναι, και πολλά θάπτον και βραδύτερον ποιούσι του δέοντος, μετά δέ τό έν άπειρα εϋθός, τά δέ μέσα αυτοίς εκφεύγει».

Γιά τόν όρο «εϋθός», βλ. *Παρμενίδης* (6η υπόθεση: «Έάν τό Έν δέν είναι, ποιές θά είναι γιά αυτό οι συνέπειες». «Είναι και μή Είναι»): «έστιν άρα, ως έοικε, τό έν ούκ έν· εί γάρ μή έσται μή έν, αλλά πη του είναι άνήσει προς τό μή είναι, εϋθός έσται έν». Έπιτελείται, μέ άλλα λόγια, μία μεταβολή από τό Έν μή έν στο Έν έν, κι' ή μεταβολή αυτή λαμβάνει χώρα αιφνίδια. Τό «πη» του κειμένου υποβάλλει όλωσδιόλου σιωπηλά στο πνεύμα ότι άρκεί νά επιφέρουμε μία άπειροελάχιστη τομή στον «δεσμόν» του όντος (162 Α), γιά ν' άρχιση εϋθός μία κάθετη πτώση στο μή έν...

343. *Φίλητος*, 18 Ε-19 Δ. Τό αντίστροφο είναι επίσης άληθές κι' ισχύει: «δταν τις τό άπειρον αναγκασθί πρώτον λαμβάνειν, μή επί τό έν εϋθός, άλλ' επ' άριθμόν αύ τινά πληθος έκαστον έχοντά τι κατανοείν, τελευτάν τε εκ πάντων είς έν» (18 Α/Β).

Βλ. *Πολιτικός*, 285 Α: «διά δέ τό μή κατ' είδη συνειθίσθαι σκοπεΐν διαιρουμένους ταύτά τε τοσοϋτον διαφέροντα συμβάλλουσιν εϋθός είς ταύτόν όμοια νομίσαντες, και τούναντίον αύ τούτου δρῶσιν έτερα ού κατά μέρη διαιρούντες, δέον όταν μέν τήν τών πολλών τις πρότερον αίσθηται κοινωνίαν, μή προαφίστασθαι πριν άν έν αυτή τās διαφοράς ίδη πάσας όπόσαιπερ έν είδει κεΐνται, τās δέ αύ παντοδαπάς άνομοιότητας, όταν έν πληθεσιν όφθῶσιν, μή δυνατόν είναι δυσωπούμενον παύεσθαι πριν άν σύμπαντα τά οικεία έντός μίας όμοιότητος έρξας γένους τινός ούσία περιβάλλεται».

344. Ό Πλάτων μās λέει (*Πολιτεία*, VII, 533 Δ) ότι ή διαλεκτική «ήρέμα έλκει και άνάγει άνα, συνερίθοις και συμπεριγωγούς χρωμένη αίς διήλθομεν τέχναις» (δηλαδή αυτά τά «μεταξύ», πού είναι ενδιάμεσα ανάμεσα στο αίσθητό και τό νοητό). (Βλ. επίσης *Συμπόσιον*, 210 Ε: «εφεξής και όρθως τά καλά»).

σειρά από ενδιάμεσα, τά όποια προσεγγίζουν όλο και περισσότερο τό έν αυτό.

Έτσι διαπιστώνουμε, γιά μία φορά άκόμη, τόν πρωταρχικό ρόλο τών ενδιαμέσων. Χάρη σ' αυτά, άκριβώς, ή άσυνέχεια μετουσιώνεται σε συνέχεια: όπως τονίζει ό *Σοφιστής*, μιλώντας γιά τά είδη, αυτά «συνέχονται», «ώστε συμείνυσθαι δυνατό είναι»³⁴⁵. Αλλά τά ενδιάμεσα (τά «μεταξύ») δέν είναι, τά ίδια, παρά ένα είδος μή πυρακτωμένων, όρθολογικών, ψυχρών «εξαίφνης»³⁴⁶, κι' επομένως συνεπάγονται τήν άσυνέχεια. Μπορούμε νά πούμε ότι εξαλείφουμε τήν άσυνέχεια μέ τήν άσυνέχεια· κατακερματίζουμε τήν ούσιαστική, άρχική τομή σ' ενδιάμεσες άπειράριθμες τομές και άσυνέχειες.

Διαπιστώνουμε έτσι, τελικά, τήν ύπαρξη μίας όλόκληρης ιεραρχίας βαθμών και διαβαθμίσεων του «εξαίφνης», πού τόσο κλιμακώνονται άρμονικά, προσφέροντας τήν πιο άφανή και χαλεπά ώραία είκόνα τής συνέχειας...

Υπάρχει μία συνεχής διαβάθμιση, μία συνέχεια άσυνχειών, ένα συνεχές υφάδι από άσυνέχειες και τομές... Η χρονική τομή του «εξαίφνης» κατακερματίζεται σε μία άπειράριθμη πολλαπλότητα στιγμών-τομών. Τό είδος αυτό τής αιωνιότητος, τό εξαίφνης, αναπληρώνεται από ένα τεράστιο διάστημα χρονικό: γι' αυτό και ή εύρύτητα του χρόνου είναι άπαραίτητη στον διαλεκτικό. Η διαλεκτική άπαιτεί πρό παντός «σχολήν» (Βλ. *Έβδομη Έπιστολή*, 344 Β: «χρόνου πολλού»).

345. *Σοφιστής*, 253 C.

346. Ό Βury (*Εισαγωγή στον «Φίλητο»*, σ. XXIII) παραλληλίζει τό «μεταξύ» μέ τό «εξαίφνης».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Οὐσία και χρονικότητα

I. Ὁ χρόνος και ἡ αἰωνιότητα (α).

Ἡ μελέτη τῆς σύστασης και τοῦ αἰσθητοῦ και τοῦ νοητοῦ μεικτοῦ μᾶς ὠδήγησε στό πρόβλημα τοῦ χρόνου. Καί ὅσο μὲν ἀφορᾷ τό αἰσθητό μεικτό, δηλαδή τόν Κόσμο, ὁ *Τίμαιος* εἶναι σαφής. Μᾶς λέει, ἀφ' ἑνός, ὅτι κόσμος και χρόνος γεννήθηκαν μαζί, και μαζί θά διαλυθοῦνε («ἐάν ποτε λύσις τις αὐτῶν γίγνηται»)³⁴⁷. Καί, ἀφ' ἑτέρου, ὅτι ὁ χρόνος ἔγινε κατά τό πρότυπο «τῆς διαιωνίας φύσεως», γιά νά τῆς «μοιάση κατά τό δυνατόν».

Κατά τή γνώμη μας, ὁ ὅρος «λύσις» εἶναι ἀποκαλυπτικός ἀναφορικά μέ τήν μύχια δομή τοῦ χρόνου. Ὑποβάλλει στό πνεῦμα ἕνα εἶδος κατακερματισμοῦ και δίχως τέλος διαιρετότητας, πού κεῖται στούς ἀντίποδες τῆς ἀποπερατώσεως, ὅπως τό διαπιστώνομε στήν ἔκφραση τοῦ *Φίληβου*: «συνπάντων τῶν ἀπείρων ὑπό τοῦ πέρατος δεδεμένων»³⁴⁸. Ἡ χρονικότης δέν εἶναι, κατ' οὐσίαν, ἡ θρυμματισμένη αἰωνιότητα, πού ὁ κατακερματισμός τῆς, ὁ συνώνυμος τοῦ ἀπείρου, ἐξουδετερώθη χάρις στήν ὅλο δεσμευτική ἀρετή ἐπέμβαση τοῦ Δημιουργοῦ; Κι' ἂν ὁ δημιουργικός αὐτός δεσμός, ὁ ταυτόσημος μέ τό ἔργο τῆς κοσμογονίας, διαλύονταν, ὁ χρόνος - ἡ μαθηματική κι' ἁρμονική αὐτή σειρά, πού βαίνει ἀκολουθώντας τόν νόμο και τ' ἀρχέτυπο τῶν Ἀριθμῶν³⁴⁹ - ἔβραγε δέν θά καταποντίζονταν ξανά μέσ

347. *Τίμαιος*, 38 B.

348. *Φίληβος*, 27 D. Στόν *Παρμενίδη* (162 A) ἐπίσης ἔχομε νά κάνωμε μ' ἕνα δεσμό. Τό "Ὀν χρησιμεύει ὡς δεσμός στό "Ἐν μή "Ὀν, γιά νά μπορῇ τό τελευταῖο αὐτό νά εἶναι ἀκριβῶς αὐτό πού εἶναι. "Ἐτσι τό πέρας ἀποδεικνύεται ἕνας δεσμός πού συνδέει τά διαχωρισθέντα θραύσματα και μόρια τοῦ ἀπείρου, τερματίζοντας κατ' αὐτόν τόν τρόπο τόν κατακερματισμό-διασκορπισμό του. Μέ μιά λέξη, μέ τό πρόβλημα τοῦ χρόνου, καθιστάμεθα ἱκανοί νά ἐγκύψωμε πάνω στή νέα αὐτή ὄψη τῆς λειτουργικότητος τοῦ περατοειδοῦς και τοῦ ὀρίου.

349. *Τίμαιος*, 37 D.

στόν ἀπειρο πόντο τῆς ἀνομοιότητος και ἀκοσμίας; Κατά βάθος, μέ τήν αἰωνιότητα πού μᾶς περιγράφει ὁ *Τίμαιος*, συμβαίνει ὅ,τι και μέ τό "Ἐν τῆς δεύτερης ὑπόθεσης τοῦ *Παρμενίδη*. "Ὅπως τό τελευταῖο αὐτό, ὑποβιβαζόμενο, ἀρχίζει νά κατακερματίζεται στό ἔπακρο παντοειδῶς («ὡς οἶόν τε σμικρότατα και μέγιστα και πανταχῶς ὄντα», κατά τήν ἔκφραση τοῦ κειμένου)³⁵⁰, τό ἴδιο κι' ἡ Αἰωνιότητα, χάρις στήν προσθήκη τοῦ "Ὀντος, ἢ πληρώματος τῶν Ἰδεῶν³⁵¹, ὑφίσταται ἕναν ἔπακρο διαχωρισμό - πολλαπλασιασμό.

Θά μπορούσαμε λοιπόν νά διατυπώσωμε τήν ἀκόλουθη ὑπόθεση: πρὶν ἀπό τή γέννηση τοῦ χρόνου τοῦ ὀργανωμένου μαθηματικά, πού μᾶς περιγράφει ὁ *Τίμαιος*, θά πρέπει νά ὑπῆρχε ἕνας χρόνος ἀνοργάνωτος ἀκόμα και χαοτικός, πού ἀντιστοιχοῦσε στό προκοσμικό ἀκατέργαστο, ἀμορφο γίνεσθαι. Ὁ προκοσμικός αὐτός χρόνος³⁵², στό ἔπακρο ὄριο τῆς χαοτικότητος του, ἀποβαίνει τό ἰσοδύναμο τῆς τιθῆνης-χώρας, πού ἐκπροσωπεῖ τό ἀπόγειο τῆς ἀκοσμίας, και πού ὁ θεῖος κοσμο-ἀγαματοποιός και ἀρχιτέκτων μετουσίωσε, χάρις στή μορφοποιό ἀρετή τῶν Ἰδεῶν, στόν ὀργανωμένο χρόνο-κόσμο, πού ὑπακούει στή νομοτέλεια τῶν Ἀριθμῶν.

Ἐν ὀλίγοις ὁ χρόνος δέν εἶναι παρά ἡ Αἰωνιότητα, ἢ μᾶλλον τά θραύσματά τῆς, τά ὁποῖα ὁ θεῖος κοσμικός Ἐργάτης και Μορφοποιός χρησιμοποίησε στό δημιουργικό του Ἐπίτευγμα. Πράγματι, δέν μπορούσε, μᾶς λέει ὁ Πλάτων, ὀλοκληρωτικά νά

350. *Παρμενίδης*, 144 B. «Πλείστα ἄρα ἐστί τά μέρη αὐτῆς». (144 E). «Οὐδέ γάρ πλείω τοῦ ἐνός νενέμῃται, ἀλλ' ἴσα, ὡς ἔοικε, τῷ ἐνί· οὔτε γάρ τό ὄν τοῦ ἐνός ἀπολείπεται οὔτε τό ἐν τοῦ ὄντος, ἀλλ' ἐξισοῦσθον δύο ὄντε ἀεί παρά πάντα» (*Παρμενίδης*, 144 D/E).

351. Τό χωρίο 51B/51C τοῦ *Τιμαίου* μᾶς λέει ὅτι οἱ Ἰδέες εἶναι, κατά πρῶτο λόγο, τό Πῦρ αὐτό καθεαυτό (51B). Καί εἶδαμε, κατ' ἐπανάληψη, τίς ἰδιότητες δξύτητος και τομῆς τοῦ πυρός: Τό πῦρ μᾶς περιγράφεται στόν *Τίμαιο* σάν «τμητικώτατον» και «κερματίζον». "Ὅσον ἀφορᾷ τόν ἥλιο, ὁ αὐτός διάλογος μᾶς λέει ὅτι εἶναι «μέτρον ἐναργές τι» (30 B), και ὅτι ἡ σελήνη και τά ἄλλα πέντε ἄστρα (πού εἶναι ἥλιοι) «εἰς διορισμόν και φυλακὴν ἀριθμῶν χρόνου γέγονεν» (38C): κι' αὐτό, οὕτως ὥστε νά διαιροῦν κι' ἁρμονικά νά τέμνουν τόν χρόνο σέ μέρες και σέ νύχτες, σέ μήνες και σέ χρόνια (39C).

352. Χρόνος ἀνάλογος μ' αὐτόν πού κυριαρχεῖ μέσα στό σπήλαιο τῆς *Πολιτείας*: χρόνος στοιχειώδης και χαοτικός, χωρίς καμμιὰ ὑποδιαίρεση σέ μέρες και σέ νύχτες, σέ μήνες και σέ χρόνια: κάτι δηλαδή πού ἀποδεικνύεται μᾶλλον ἴσκιος χρόνου παρά χρόνος...

προσαρμογή («προσάπτειν»)³⁵³ τὴν Αἰωνιότητα στὸν κόσμον τὸν αἰσθητό, δηλαδή σὲ μιά οὐσία κατ' ἐξοχὴν διαιρετὴ καὶ μεριστή. Δὲν ἔκανε ἐπομένως παρὰ νὰ ἐπανασυνδέσῃ τὰ μέρη τῆς κατακερματισμένης Αἰωνιότητος, μὲ ἄλλα λόγια ἀποπεράτωσε (ὅπως ἀκριβῶς καὶ γιὰ τὸ πλάσιμο τοῦ ὁρατοῦ Σύμπαντος) τὸ ἀπειρο τοῦ κερματισμοῦ-διαχωρισμοῦ, χάρις στὸν συναγωγὸν δεσμό τοῦ πέρατος τῶν Ἰδεῶν³⁵⁴.

II. Ὁ χρόνος καὶ ἡ αἰωνιότητα (β).

Ἀπ' ὅλα τὰ ἀνωτέρω συνάγομε ὅτι ἐκεῖνο πού ὑπερέχει μὲς στὸν *Τίμαιο* δὲν εἶναι τόσο τὸ ἀκίνητο, ἀναλλοίωτο ὃν τῶν Ἰδεῶν, οὔτε ἀκόμα ἡ Αἰτία, δηλαδή ἡ Ἰδέα τοῦ Ἀγαθοῦ πού εἶναι ὁ Δημιουργός, ἀλλὰ ἡ ἴδια ἡ Αἰωνιότητα, πού θὰ μπορούσαμε νὰ τὴν συγκρίνωμε μὲ τὸ Ἔν - Ἔν τῆς πρώτης ὑποθέσεως τοῦ *Παρμενίδη*.

Υπάρχει, πράγματι, μιά αἰωνιότητα πού εἶναι ὑπεράνω κι' ἀπ' αὐτὴν ἀκόμα πού ἀντιστοιχεῖ στὸν Δημιουργό καὶ στίς

353. *Τίμαιος*, 37 D. Ὁ ὅρος «προσάπτειν» σημαίνει τὴν πρὸ συμφωνικὴ ἀντιστοιχία ἀνάμεσα στὴ σφαῖρα τῆ χρονικῆ καὶ τὴν ὄντολογική...

354. Διπλὴ λειτουργικὴ ἀρετὴ τῶν Ἰδεῶν: ἀφ' ἑνός, μὲ τὴν προσθήκη τους στὴν Αἰωνιότητα, τὴν κατατεμαχίζουν, καί, ἀφ' ἑτέρου, μὲ τὴ διείσδυσή τους μέσα στὴν τιθήνη-χώρα, λειτουργοῦν σάν δεσμοὶ γιὰ τὴν ἐπανασύνδεση τῶν αἰώνιων αὐτῶν θραυσμάτων καὶ μορίων. Μιλώντας πρὸ συγκεκριμένα θὰ λέγαμε ὅτι, γιὰ νὰ πλάσῃ τὸν αἰσθητό Κόσμον, ὁ Δημιουργός χρησιμοποίησε τὴ μαθηματικὴ πρόοδο, οὕτως ὥστε νὰ ἐπανασυνδέσῃ μεταξὺ τους τ' ἀντίθετα στοιχεῖα πού εἶναι τὸ πῦρ καὶ ἡ γῆ: «δεσμόν γάρ ἐν μέσῳ δεῖ τινα ἀμφοῖν συναγωγὸν γίνεσθαι. Δεσμῶν δὲ κάλλιστος ὅς ἂν αὐτόν καὶ τὰ συνδόμενα ὅτι μάλιστα ἐν ποιῇ (*Τίμαιος*, 31 B/C). «Δεσμός», λοιπόν, σημαίνει ἐνοποίηση, καὶ ὁ Δημιουργός (πού εἶναι συνώνυμος τοῦ Ἀγαθοῦ) ἀποκατάστησε τὴν κατακερματισμένη ἐνότητα τοῦ Αἰωνίου. Ὅπως λέει ὁ *Φαίδων* (99 C), «τὸ ἀγαθὸν καὶ δέον ξυνδεῖν καὶ συνέχειν». Στὴν *Πολιτεία* (VI, 507E-508A), ὁ ἥλιος, εἰκόνα κι' ἔκγονο τοῦ Ἀγαθοῦ, μᾶς περιγράφεται σάν δεσμός πολύτιμος: «τῶν ἄλλων ζυεῦξεων τιμιωτέρῳ ζυγῷ ἐζύγησαν». Τὸ πῶς του εἶναι «ξύνδεσμος τοῦ οὐρανοῦ», (X, 616 C: «δεσμῶν»).

Ὁ ἴδιος διάλογος μᾶς λέει ὅτι ἔργο τοῦ φιλοσόφου (τοῦ μόνου ὄντος δηλαδή πού ἀτένισε τὸ Ἀγαθόν), εἶναι ὁ σύνδεσμος τῆς πόλεως («ἐπὶ τὸν ξύνδεσμον τῆς πόλεως»: 520 A). *Πολιτικός*, 310 A: «σύνδεσμος, δεσμούς» («σύνδεσμον ἀρετῆς»). 309 E: «συμπλοκὴν καὶ σύνδεσμον». 310 E: «συνδεῖν, δεσμούς, βασιλικὴς συνυφάνσεως». 311 B: «εὐθυπλοκία, συμπλοκή, σύνδεξις» (311 E).

Ἰδέες, κι' αὐτὴ ἡ ἄρρητη αἰωνιότητα εἶναι τὸ ἴδιο τὸ Ἔν - Ἔν τοῦ *Παρμενίδη*, τὸ ὁποῖο δὲν ἐπιδέχεται οὔτε ὀρισμὸ οὔτε ἐπιστήμη οὔτε αἴσθησις οὔτε δόξα³⁵⁵.

Ἔχομε νὰ κάνωμε μὲ μιά ὁλόκληρη κλίμακα αἰωνιοτήτων, ἀπ' τὴν ἀνέκφραστη τοῦ ἀπόλυτου Ἐνός, ὡς τὴν θρυμματισμένη αἰωνιότητα, τὴν ἀπειρα κατακερματισμένη, πού εἶναι ὁ ἀκατέργαστος καὶ ἀναδιοργάνωτος χρόνος ὁ προκοσμικός. Ἐπειδὴ, κατὰ βάθος, δὲν ὑφίσταται ριζικός διαχωρισμός ἀνάμεσα στὸν χρόνον καὶ τὴν αἰωνιότητα. Ὁ χρόνος ἔχει συσταθῇ ἀπὸ αἰώνια μέρη, καὶ γι' αὐτόν ἀκριβῶς τὸν λόγο ὁ *Τίμαιος* τὸν περιγράφει νὰ μιμῆται τὴν Αἰωνιότητα καὶ νὰ τῆς μοιάζῃ κατὰ τὸ μέτρο τοῦ δυνατοῦ.

Ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη. Ἡ μελέτη τοῦ «νῦν» στὸν *Παρμενίδη* θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ ὀρίσωμε ἀκριβέστερα τὴ φύση τοῦ χρόνου συναρτῆσαι τοῦ «ἐξαίφνης».

Πράγματι, ὅπως τὸ ἐξαίφνης, ἔτσι καὶ τὸ νῦν εἶναι ἕνα «μεταξύ». Εἶναι τὸ «μεταξύ τοῦ ἦν τε καὶ ἔσται»³⁵⁶. Ἀπὸ μιά ἄλλη πλευρά, τὸ νῦν σημαίνει, ἀκριβῶς ὅπως καὶ τὸ ἐξαίφνης, τὴ μεταβολή, ἀφοῦ τὸ διπλό γίνεσθαι (πρεσβύτερο καὶ νεώτερο) τοῦ Ἐνός, συναντώντας τὸ νῦν, παύει πλέον νὰ κινῆται καὶ νὰ γίνεται, μεταβαλλόμενο σὲ ὄν³⁵⁷. Ἐξάλλου τὸ νῦν ἐνέχει τὴν ἐννοια τῆς ἀσυνέχειας πού χαρακτηρίζει τὸ ἐξαίφνης: «προῖόν γάρ οὐκ ἂν ποτε ληφθεῖ ὑπὸ τοῦ νῦν»³⁵⁸. «Καὶ νεώτερον ἄρα τότε αὐτοῦ ἐστὶν τὸ ἔν, ὅταν' πρεσβύτερον γιγνόμενον ἐντύχῃ τῷ νῦν»³⁵⁹. Μέσα στό νῦν, τὸ Ἔν «ἐστὶ τε καὶ γίγνεται πρεσβύτερον ἑαυτοῦ καὶ νεώτερον τὸ ἔν»³⁶⁰ μὲ ἄλλα λόγια, δηλαδή, μπορεῖ νὰ δεχθῇ συγχρόνως χαρακτῆρες ἀντινομικούς, ὅπως ἀκριβῶς στὴν περίπτωση τοῦ ἐξαίφνης, μέσα στό ὁποῖο ἐναρμονίζονται τὰ δύο ἀντίθετα, ἡ στάση καὶ ἡ κίνησις³⁶¹. Θὰ λέγαμε, λοιπόν, ὅτι τὸ νῦν

355. *Παρμενίδης*, 142 A: «Οὐδ' ὀνομάζεται ἄρα οὐδὲ λέγεται οὐδὲ δοξάζεται οὐδὲ γινώσκεται, οὐδὲ τι τῶν ὄντων αὐτοῦ αἰσθάνεται». Ἐνῶ ἡ αἰωνιότητα πού ἀντιστοιχεῖ στίς Ἰδέες συλλαμβάνεται, ὀνομάζεται, μὲ μιά λέξη γίνεται ἀντικείμενο τῆς Διαλεκτικῆς.

356. *Παρμενίδης*, 152 C.

357. *Παρμενίδης*, 2a ὑπόθεσις, 152 C: «Ἄρ' οὖν οὐκ ἐπίσχει τότε τοῦ γίνεσθαι πρεσβύτερον, ἐπειδὴν τῷ νῦν ἐντύχῃ, καὶ οὐ γίγνεται, ἀλλ' ἔστι τότε ἡδὴ πρεσβύτερον».

358. *Παρμενίδης*, 152 C.

359. *Παρμενίδης*, 152 D.

360. *Παρμενίδης*, 152 E.

361. *Παρμενίδης*, 156 C.

είναι ένα είδος εξαίφνης³⁶², ένα δηλαδή μόριο αιωνιότητας, αλλά ενός βαθμού διαφορετικού κάθε φορά.

Διαπιστώνουμε ότι ο χρόνος αποτελείται από στοιχεία εξωχρονικά, από άπειροελάχιστα μόρια και άτομα αιωνιότητας, καθ' ὅλο το μήκος της πορείας του, αφού «τό γε μὴν νῦν αἰεί πάρεστι τῷ ἐνὶ διά παντός τοῦ εἶναι»³⁶³. Ἐτσι ὅλα αὐτά τὰ μόρια καὶ τὰ στοιχεία, τὰ άτομα - ὅλα τὰ ἀπειροστικά θραύσματα τὰ εξωχρονικά - θὰ ἔχουν τὴ φύση τοῦ στιγμιαίου, τοῦ εξαίφνης, καὶ θὰ κλιμακώνονται ἱεραρχικά, σχηματίζοντας τὴν αἰώνια αὐτὴν εἰκόνα, πού εἶναι μιά κινητὴ καὶ μαθηματικὴ μίμηση τῆς ἄρρητης Αἰωνιότητος.

Θὰ ὑπάρχουν στήν εἰκόνα αὐτὴ ὅλες οἱ μουσικὲς κλίμακες κι' ὅλες οἱ ἀποχρώσεις, ἀπὸ τὴν ἀπόλυτη Αἰωνιότητα τοῦ ἄφατου Ἐνός ὡς τίς στιγμές τίς πιὸ στοιχειώδεις καὶ θολές τοῦ αἰσθητοῦ, περνώντας ἀπ' ὅλη τὴ χορεία τῶν στιγμῶν-αιωνιοτήτων πού ἀντιστοιχοῦνε στίς Ἰδέες.

Σὲ κάθε σημεῖο αὐτῆς τῆς ἄπειρης σειρᾶς (ὁ χρόνος, καθὼς καὶ ὁ κόσμος, εἶναι ἀτέρμονος)³⁶⁴, ἐγείρεται, προβάλλει ἡ Αἰωνιότητα, παρουσιάζοντας ὅλες τίς ὁψεις καὶ μορφές, ὅπως ἀκριβῶς τὸ Ἔνα στοὺς κόλπους τοῦ πολλαπλοῦ.

Ὁ χρόνος, ἀποτελούμενος ἀπὸ στιγμές αἰωνιότητος, ἐτερογενὲς καὶ ἀσυνεχὲς, συνίσταται καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ ὄντος τοῦ ἀπ' τίς τομὲς τοῦ εξαίφνης. Ἀλλά, χάρις στὸ νῦν πού παρεμβάλλεται «αἰεί», ἡ ἀσυνέχεια, καθὼς ἐπιτελεῖται κατὰ τρόπο συνεχῆ, μεταβάλλεται ἀέναα σὲ συνέχεια. Τὰ θραύσματα τῆς Αἰωνιότητος, πού ὁ Δημιουργὸς συνέδεσε, ἀλληλοδιεισδύονται μὲ ἀλληλοεξάρτηση συνώνυμη, τελικά, τῆς ὁμοιογένειας. Καὶ

362. Ὁ J. Guitton (*Le Temps et l'Éternité chez Plotin et saint Augustin*, σελ. 7-8), φρονεῖ ὅτι τὸ «νῦν» εἶναι ἡ λογικὴ στιγμή, διακρίνοντας το ἀπὸ τὸ «ἐξαίφνης», «πού εἶναι ἡ πραγματικὴ στιγμή, δηλαδή ἡ διαφορικὴ ἢ, καλλίτερα ἀκόμα, ἡ διαχρονικὴ εἰκόνα τῆς αἰωνιότητος, ἀπ' τὴν ὁποία ξεκινᾷ ἡ γένεσις». Ἐχομε τὴν γνώμη ὅτι «νῦν» καὶ «ἐξαίφνης» συμπίπτουν, ὅπως ταυτίζονται, στὸν Πλάτωνα, τὸ λογικὸ καὶ τὸ πραγματικὸ, τὸ ἠθικὸ καὶ αἰσθητικὸ, συγχωνεύμενα μέσα στὸ ὄντολογικὸ.

363. Βλ. *Παρμενίδης*, 152 D/E. Γιά τὸ «νῦν», ἴδε Ἀριστοτέλους *Φυσικά*, 217 B, 29-220 A, 27. Κατὰ τὸν Δαμάσκιο, ὁ χρόνος συνίσταται ἀπὸ σύνολα πού εἶναι ἀδιαίρετα, καὶ προχωρεῖ κατὰ «μέτρα ὁλόκληρα», μετρώντας αὐτά τὰ ἀδιαίρετα ἄλματα τῆς κινήσεώς του. Βλ. Δαμάσκιος (ἐκδ. Chaignet, III, σελ. 98, Ruelle, II, σελ. 236).

364. *Τίμαιος*, 33 A: «ἀγήρων καὶ ἀνοσον αὐτόν ἐτεκτήνατο».

ἔτσι, ὅπως τὸ αἰσθητὸ Σύμπαν περιγράφεται σάν μιά σφαῖρα πού ἡ ἐξωτερικὴ τῆς ἐπιφάνεια εἶναι ἀκριβέστατα λεία καὶ ὁλοστρόγυλη, ὅμοια καὶ τὸ Σύμπαν τὸ διαχρονικὸ, πού ταυτίζεται καὶ συμπίπτει μὲ τὸ πρῶτο, παρουσιάζει στὸ σύνολό του τὰ ἴδια χαρακτηριστικά. Ἀνελίσσεται κυκλικά, «κατ' ἀριθμόν»³⁶⁵, αἰώνια μιμούμενος, στήν κυκλικὴ του κίνηση, τὸ Αἰώνιο³⁶⁶...

III. Τὸ εἶναι καὶ ὁ χρόνος.

Διαπιστώσαμε ὅτι ὑπάρχει ἀντιστοιχία ἀνάμεσα στὸ εἶναι καὶ τὸν Χρόνο. Ἀς ἐμβαθύνουμε τώρα στήν ἀντιστοιχία αὐτὴ γιὰ νὰ μπορέσουμε καλύτερα νὰ μελετήσουμε ἐν συνεχείᾳ τὸ ὄν στὴ λειτουργικότητα καὶ πεμπτουσία του.

Ἐχομε πρῶτα-πρῶτα ἓνα χαρακτηριστικὸ παράδειγμα τῆς ἀντιστοιχίας πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸ εἶναι καὶ στὸν Χρόνο, στήν ἀκόλουθη φράση τῆς *Πολιτείας*:³⁶⁷ «Ἡ οὖν ὑπάρχει διανοία μεγαλοπρέπεια καὶ θεωρία παντός μὲν χρόνου, πάσης δὲ οὐσίας, οἷον τε οἷε τοῦτ' ἀμέγα τι δοκεῖν εἶναι τὸν ἀνθρώπινον βίον;» Ἀλλὰ καὶ στὸν *Παρμενίδη* (δεύτερη ὑπόθεση): «Ἐάν τὸ ἔν εἶναι» ἐπίσης: «τὸ δὲ εἶναι ἄλλο τί ἐστίν ἢ μέθεξις οὐσίας μετὰ χρόνου τοῦ παρόντος, ὥσπερ τὸ ἦν μετὰ τοῦ παρεληλυθότος καὶ αὐτὸ τὸ ἔσται μετὰ τοῦ μέλλοντος οὐσίας ἐστὶ κοινωνία; - Ἐστὶ γάρ. - Μετέχει μὲν ἄρα χρόνου, εἴπερ καὶ τοῦ εἶναι»³⁶⁸.

365. *Τίμαιος*, 38 A: «κατ' ἀριθμόν κυκλοῦμενον». Πβ. Ἀριστοτέλους *Φυσικά*, 218 B: «Ἡ δὲ τοῦ ὅλου σφαῖρα ἔδυξε μὲν τοῖς εἰποῦσιν» (ἐννοεῖ τοὺς Πυθαγορείους) «εἶναι ὁ χρόνος, ὅτι ἐν τῷ χρόνῳ πάντα ἐστὶ καὶ ἐν τῇ τοῦ ὅλου σφαίρᾳ».

366. Ὁ Χρόνος, παράλληλος μὲ τὸν κόσμος, ἀποδεικνύεται τὸ ἔκγονο τῆς πρόσμειξης τῆς αἰωνιότητος (πεμπτουσίας τῶν Ἰδεῶν) καὶ τῆς χώρας, ἀλλῆς ὕλης κοσμικῆς, πού ὁ *Τίμαιος* μᾶς περιγράφει ὡς κάτι πού εἶναι ἔξω ἀπὸ κάθε σχῆμα καὶ μορφή. Εἶναι, ὁ χρόνος-κόσμος, τὸ μείγμα τῆς χώρας καὶ τῆς αἰωνιότητος, τῆς ἀμορφῆς ἀπειρίας καὶ τοῦ πλέον μορφοποιοῦ πέρατος. Ἡ, ἀκόμη, τὸ μείγμα τοῦ «αἰεί» τοῦ αἰωνίου καὶ τοῦ «ποτέ» τοῦ χάους καὶ τῆς ἀνοίας.

Μποροῦμε νὰ πούμε ὅτι, χάρις στὴ μορφοποίηση πού ὑπέστη ἡ ἀχανὲς ἀμορφία τῆς Χώρας, ἀνεδύθη τὸ σφαιρικὸ ἄγαλμα τοῦ κόσμου-χρόνου, σύμπαντος ὕλικου καὶ χρονικοῦ, πού ἡ ρίζα κι' ἡ πηγὴ του εἶναι ἡ διπλὴ αἰωνιότητα (θετικὴ κι' ἀρνητικὴ) τῶν συστατικῶν του...

367. *Πολιτεία*, VI, 486 A. *Φαῖδρος*, 247 D: «ἡ ψυχὴ ἰδοῦσα διὰ χρόνου τὸ ὄν»...

368. *Παρμενίδης*, 151 E - 152 A.

Τέλος στὸν *Τίμαιο* ἔχομε μιὰ τέλεια ἀντιστοιχία ἀνάμεσα στὸ αἰσθητὸ ὄν καὶ τὸν χρόνον: «καὶ τὸ τ' ἦν τὸ τ' ἔσται χρόνου γεγονότα εἶδη, ἃ δὴ φέροντες λανθάνομεν ἐπὶ τὴν αἰδίων οὐσίαν οὐκ ὀρθῶς. Λέγομεν γὰρ δὴ ὡς ἦν ἔστι τε καὶ ἔσται, τῇ δὲ τὸ ἔστι μόνον κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον προσήκει, τὸ δὲ ἦν τὸ τ' ἔσται περὶ τὴν ἐν χρόνῳ γένεσιν ἰοῦσαν πρέπει λέγεσθαι - κινήσεις γὰρ ἔστων, τὸ δὲ αἰεὶ κατὰ ταῦτά ἔχον ἀκινήτως οὔτε πρεσβύτερον οὔτε νεώτερον προσήκει γίνεσθαι διὰ χρόνου οὐδὲ γενέσθαι ποτέ οὐδὲ γεγονέναι νῦν οὐδ' εἰς αὐτὴς ἔσεσθαι, τὸ παράπαν τε οὐδὲν ὅσα γένεσις τοῖς ἐν αἰσθήσει φερομένοις προσῆψεν, ἀλλὰ χρόνου ταῦτα αἰῶνα μιμουμένου καὶ κατ' ἀριθμὸν κυκλουμένου γέγονεν εἶδη»³⁶⁹.

«Πρὸς τούτοις ἔτι τὰ τοιαῦτα, τὸ τε γεγονὸς εἶναι γεγονὸς καὶ τὸ γιγνόμενον εἶναι γιγνόμενον, ἔτι τε τὸ γενησόμενον εἶναι γενησόμενον καὶ τὸ μὴ ὄν μὴ ὄν εἶναι, ὧν οὐδὲν ἀκριβὲς λέγομεν»³⁷⁰.

Σ' αὐτὸ τὸ τελευταῖο χωρίο ὁ Πλάτων μᾶς υποβάλλει, ἐκτός τῶν ἄλλων, καὶ τὴν ἐννοια τῆς ἱεραρχίας. Πράγματι, δὲν πρέπει νὰ συγχέωμε τὴ χρονικότητα πού τείνει νὰ ταυτισθῇ μὲ τὴν Αἰωνιότητα, καὶ πού ἀντιστοιχεῖ στὸ ἀρχέτυπο τῶν Ἰδεῶν, μὲ τὸν χρόνον τὸν ὅλο καὶ περισσότερο διαιρητὸ καὶ μεριστὸ, πού μόνος ταιριαρίζει στὸ αἰσθητὸ γίνεσθαι.

Τὸ ὅτι ὑπάρχει μιὰ ὁλόκληρη κλίμακα χρόνων, τὸ διαπιστώνομε ἐξ ἄλλου στὸν *Τίμαιο*, ὅπου κάθε ἄστρο ἔχει τὸν δικό του χρόνον, διαφορετικὸ ἀπὸ τῶν ἄλλων³⁷¹. Κι' αὐτὴ ἡ χρονικὴ σειρά καὶ κλίμακα διέπεται ἀπὸ ἀκραιφνῆ ἱεραρχικὴ διάταξη κι' ὑψηλὴ: οἱ χρόνοι τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου εἶναι χρονικὲς μονάδες πού μετροῦν τοὺς ἄλλους χρόνους, καὶ πού διέπονται μὲ τὴ σειρά τους ἀπὸ τὴ χρονικότητα τοῦ τέλειου ἔτους. «Ὅπως μᾶς λέει ὁ *Τίμαιος*: «ἔστι δ' ὅμως οὐδὲν ἥττον κατανοῆσαι δυνατόν, ὡς ὁ γε τέλειος

369. *Τίμαιος*, 37 E - 38 A.

370. *Τίμαιος*, 38 B.

371. *Τίμαιος*, 39 C/D: «τῶν δ' ἄλλων τὰς περιόδους οὐκ ἐννενοηκότες ἄνθρωποι, πλὴν ὀλίγοι τῶν πολλῶν, οὔτε ὀνομάζουσιν οὔτε πρὸς ἄλληλα συμμετροῦνται σκοποῦντες ἀριθμοῖς, ὥστε ὡς ἔπος εἰπεῖν οὐκ ἴσασιν χρόνον ὄντα τὰς τούτων πλάνας, πλήθει μὲν ἀμηχάνῳ χρωμένας, πεποικιλμένας δὲ θαυμαστῶς» (*Τίμαιος*, 41 E: τὰ ἄστρο εἶναι ὄργανα τοῦ Χρόνου). Ὁ Taylor παρατηρεῖ σχετικὰ: «Ἔτσι ὁ χρόνος συνδέεται μ' αὐτὸ πού ὁ Καθ. Whitehead ὀνομάζει «τὴ ροὴ τῆς φύσης» («χρόνος καὶ γεγονότα συμβαδίζουν») (*A commentary on Plato's 'Timaeus'*).

ἀριθμὸς χρόνου τὸν τέλειον ἐνιαυτὸν πληροὶ τότε, ὅταν ἀπασῶν τῶν ὀκτώ περιόδων τὰ πρὸς ἄλληλα ξυμπεραθέντα τάχῃ σχῇ κεφαλὴν τῷ τοῦ ταῦτο καὶ ὁμοίως ἰόντος ἀναμετρηθέντα κύκλῳ»³⁷².

Ἐχομε ἔτσι μιὰ σειρά, μιὰ ἀληθινὴ κλίμακα-ἱεραρχία χρόνων, ἀπὸ τὸν χαοτικὸ κι' ἀνοργάνωτο, πού ἀντιστοιχεῖ στὸ ἀπειρο³⁷³, ἕως τὸν χρόνον τῆς Αἰτίας ἢ τοῦ ἀπολύτου Ἑνός (πού εἶναι ἡ αὐθεντικὴ Αἰωνιότητα), περνώντας ἀπ' ὅλα τὰ ἐνδιάμεσα πού λέγονται χρόνος αἰσθητός (χρόνος, μὲ ἄλλα λόγια, τοῦ μεικτοῦ, ὁργανωμένος μαθηματικά) καὶ χρόνος τοῦ περατοειδοῦς καὶ τοῦ ὀρίου - τοῦ πέρατος, δηλαδή, τῶν Ἰδεῶν.

Καὶ τώρα, ἔχοντας διατρέξει τὴ χρονικὴ αὐτὴ ἱεραρχία, θὰ δυνηθοῦμε ἄραγε νὰ ἐξακριβώσωμε τί εἶναι αὐτὸ πού ἀντιδιαστέλλει καὶ διαφορίζει τὸν χρόνον τὸν αἰσθητὸ ἀπὸ τὸν νοητό; Εἶδαμε ὅτι ὑπάρχει ἀντιστοιχία ἀνάμεσα στὸν χρόνον τὸν πλασμένο ἀπὸ τὸν Δημιουργὸ καὶ τὸ αἰσθητὸ στοιχεῖο, καὶ ὅτι ὁ χρόνος ὁ αἰσθητός δὲν εἶναι κατὰ βάθος παρά ἓνα εἶδος ὑφάδι ἀπὸ στιγμές καὶ θραύσματα αἰωνιότητος. Τὸ ἴδιο, ἐπομένως, θὰ συμβαίνει καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὸ αἰσθητό, πού σὲ κάθε του στιγμὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ νοητὸ στοιχεῖο, τὸ ὁποῖο μιμεῖται κι' ἀντιγράφει χάρῃ στὴ συμμετοχὴ καὶ μέθεξι σ' αὐτό.

Κάθε κόκκος σκόνης εἶναι σύμπαν ὁλόκληρο, μᾶς λέει ἡ μικροφυσικὴ. Κάθε ἀπειροελάχιστο μόριο τοῦ αἰσθητοῦ εἶναι, κατ' οὐσίαν, αἰῶνιο Εἶναι: δὲν ὑπάρχει ριζικὴ τομὴ ἀνάμεσα στὸ

372. *Τίμαιος*, 39 D.

Γιὰ τὸν Ἀριστοτέλη, ἀντίθετα, ὁ χρόνος εἶναι ὁμοιόμορφος (βλ. *Φυσικά*, IV, 218 B).

Σχετικὰ μὲ τὸ «τέλειο ἔτος» (τὸν «τέλειον ἐνιαυτὸν»), ὁ J. Guittton παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς: «Συσχετίζοντας τὸν χρόνον μὲ τὸν ἀριθμὸν, συνδέοντάς τον μὲ τὴν κίνησιν τοῦ οὐρανοῦ, ὁ Πλάτων δὲν κάνει ἄλλο παρά ν' ἀκολουθῇ τὴ διδασκαλία τοῦ Πυθαγορείου Ἀρχύτα. Ὅπως οἱ Πυθαγόρειοι, δέχεται τὴν ὑπαρξὴ τοῦ τέλειου ἐνιαυτοῦ, τέλειου χρονικοῦ ἀριθμοῦ, πού ἐπαναφέρει μὲ ρυθμὸ περιοδικὸ τὴν ταυτότητα τῶν οὐρανίων ἐμφανίσεων». «Ὅμως ὁ γενικός χρόνος αὐτός δὲν εἶναι γιὰ τὸν Πλάτωνα, ὅπως γιὰ τὸν Ἡράκλειτο, τὸν Ἐμπεδοκλῆ καὶ τὸν Πυθαγόρα, μιὰ μεταφυσικὴ ἀρχὴ διέπουσα τὴν ἐναλλαγὴ τῶν γενέσεων καὶ τῶν φθορῶν τοῦ σύμπαντος. Στὸν *Τίμαιο* παρεμβαίνει γιὰ νὰ ὑποτάξῃ στὸ μέτρο καὶ τὴν τάξιν τὴν ποικιλία τῶν πλανωμένων ἀστρῶν, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἐμποδίσῃ κάθε ἄστρο νὰ διατηρήσῃ τὸν δικό του χρόνον, πού φαίνεται ν' ἀντιστοιχῇ στὸν ρυθμὸ τῆς «τροχιᾶς του» ('*Ὁ Χρόνος καὶ ἡ Αἰωνιότης στὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀβουστινο*, σελ. 4).

373. Ἀμορφος χρόνος, παράλληλος τῆς ὕλης τοῦ *Τίμαιου*.

αίσθητό και τό Νοητό, ὅπως κι' ανάμεσα στόν χρόνο και τήν Αἰωνιότητα. Κι' αὐτό πού διακρίνει, ἀντιδιαστέλλοντας, τά δύο στοιχεῖα εἶναι πάντα ἡ πολλαπλότητα ἢ ἡ ἐνότητα, μέ ἄλλα λόγια τό μεριστόν ἢ τό ἀμέριστον - ἢ, ἀκόμη, (ὅπως θά διαπιστώσωμε στό ἀκόλουθο κεφάλαιο), ὁ βαθμός πολυπλοκότητος ἢ ἀπλότητος τοῦ μείγματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Τό αἰσθητό και τό νοητό

I. Ἡ γένεσις εἰς οὐσίαν.

Ἡ προσθήκη τοῦ πέρατος και τοῦ ἀπείρου, τῆς ὁποίας μελετήσαμε τή δομή σέ σχέση μέ τόν χρόνο, θά μᾶς δώσῃ τήν «γένεσιν εἰς οὐσίαν».

Αὐτή ἡ οὐσία³⁷⁴ δέν εἶναι πιά μόνο ἡ αἰσθητή ὑπαρξη, πού μᾶς περιγράφεται στήν ἀρχή τοῦ *Φιλήβου* (παραδείγματα τῆς ὑγείας, τῆς μουσικῆς, τῆς ὁμορφίᾳς τῶν ἐποχῶν). Ἡ «οὐσία» ὑποδηλοῖ ἐπίσης τή νοητή ὑπαρξη, ὅπως διαπιστώνομε σ' ἕνα ἄλλο ἀπόσπασμα τοῦ *Φιλήβου* (53C-55A).

«Ἐστὸν δὴ τινε δύο, τό μὲν αὐτό καθ' αὐτό, τό δ' αἰε ἐφιέμενον ἄλλου»³⁷⁵. «Τό μὲν σεμνότατον αἰε πεφυκός, τό δ' ἐλλιπές ἐκείνου»³⁷⁶.

Καί μόνο ἐπειδὴ ὁ Πρώταρχος δέν ἐννοεῖ, εἶναι ὑποχρεωμένος ὁ Σωκράτης νά χρησιμοποιήσῃ παραδείγματα παρμένα ἀπό τό αἰσθητό³⁷⁷: «παιδικὰ καλὰ και ἀγαθὰ» (οὐσία)-

374. Στό ἐπίπεδο τοῦ αἰσθητοῦ, «οὐσία» ἢ «ἐστί» εἶναι μέσος ὅρος μεταξύ τῶν δύο ἀντιθέτων «γένεσις και θάνατος», ἐνῶ, στό ἐπίπεδο τοῦ νοητοῦ, εἶναι μιὰ ὁντότητα πού ἀντιτίθεται στό σύνολο «γένεσις» (βλ. *Notice du «Philèbe», σ. XXIX*). Ὁ L. Robin προχωρεῖ πιά βαθειά στήν ἐρμηνεία: «Ἡ πραγματικότης τῆς ὑπάρξεως («οὐσία») δέν ἀντιτίθεται πιά στό γίνεσθαι («γένεσις»), παρά μόνο σάν τήν ἀποπεράτωση μιᾶς ἐπιτελούμενης διαδικασίας: κάθε ὑπαρξη πού δέν εἶναι ὑπαρξη τῶν ἀρχῶν, εἶναι μιὰ ὑπαρξη μεικτὴ και γινομένη». Καί: «Ἐάν ἀπό τήν ἀληθινὴ πραγματικότητα δέν μὲνῃ πιά ἔξω ἡ «γένεσις», θά εἶναι τοῦλάχιστον μιὰ γένεσις πού δέν διαιωνίζεται στό γίνεσθαι τῆς, ἀλλὰ μιὰ γένεσις πού πέφτει νά σταθεροποιηθῇ». (*Πλάτων, σ. 155*).

375. *Φίληβος*, 53D.

376. *Φίληβος*, 53D. Αὐτό μᾶς θυμίζει τό ἀπόσπασμα τοῦ *Φαῖδωνος*, ὅπου τά αἰσθητὰ μᾶς περιγράφονται νά τείνουν ἀέναα πρὸς τήν τελειότητα τῆς νοητῆς οὐσίας: «ὅτι ὁρέγεται μὲν πάντα ταῦτα εἶναι οἷον τό ἴσον, ἔχει δέ ἐνδεεστέρας» (75A/B): «ὁρέγεται τοῦ ὅ ἐστιν ἴσον, και αὐτοῦ ἐνδεεστερά ἐστιν». Ἐπίσης: «ὅτι προθυμεῖται μὲν πάντα τοιαῦτ' εἶναι οἷον ἐκεῖνο, ἐστί δέ αὐτοῦ φαυλότερα» (75B).

377. Ἄλλο παράδειγμα: «φημί δὴ γενέσεως μὲν ἕνεκα φάρμακά τε και πάντα ὄργανα και πᾶσαν ὕλην παρατίθεσθαι πᾶσιν, ἐκάστην δέ γένεσιν ἄλλην ἄλλης

«ἐρασταί ἀνδρεῖοι αὐτῶν» (γένεσις) (Φίλητος, 53D).

Ἐξ ἄλλου, τό ὅτι ἡ «οὐσία», γιά τήν ὁποία πρόκειται, σημαίνει τή νοητή οὐσία, μᾶς τό ἀποδεικνύει τό ἀπόσπασμα 54C: «τό γε μήν οὐ ἔνεκα τό ἔνεκά του γιγνόμενον ἀεὶ γίγνεται» ἄν, ἐν τῇ τοῦ ἀγαθοῦ μοῖρα ἐκεῖνό ἐστι· τό δέ τινός ἔνεκα γιγνόμενον εἰς ἄλλην, ὃ ἄριστε, μοῖραν θετέον»³⁷⁸.

Βρισκόμαστε, λοιπόν, μπροστά σ' ἕνα διπλό μεικτό, αἰσθητό καί νοητό, ἢ μᾶλλον σέ δύο εἶδη μεικτῶν, καθῶς ὑποδηλοῖ ἡ

οὐσίας τινός ἐκάστης ἔνεκα γίνεσθαι, σύμπασαν δέ γένεσιν οὐσίας γίνεσθαι συμπάσης» (Φίλητος, 54B/C).

Μποροῦμε νά συνοψίσουμε σχηματικά τή φράση αὐτή ὡς ἐξῆς: «φάρμακα», «ὄργανα», «πᾶσα ὕλη» — «γένεσις» — «ἐκάστη γένεσις» — «οὐσίας τινός ἐκάστης» — «σύμπασα γένεσις» — «οὐσίας ἔνεκα συμπάσης». Παρατηροῦμε δύο τινά: πρῶτον, τήν ὑπαρξή μιᾶς ἀμορφῆς ὕλης, ὑποστρώματος ἢ «ὑποκειμένου» τῆς γενέσεως (βλ. *Τίμαιος*, 69 A: «οἷα τεκτόσιν ἡμῖν ὕλη παράκειται». Ἀριστοτέλους *Πολιτικά*, I, 3: «λέγω δέ ὕλην τό ὑποκείμενον ἐξ οὗ τε ἀποτελεῖται ἔργον, οἷον ὑφάντη μὲν ἔρια, ἀνδριαντοποιῶ δέ χαλκόν»). Καί δεύτερον, τήν ἀντιστοιχία μεταξύ ὄρων καί συνόλων, πού θυμίζει, κατὰ κάποιον τρόπο, τή μετάβαση διαφορικοῦ μαθηματικοῦ στοιχείου πρὸς ὁλοκλήρωμα: «ἐκάστη γένεσις» (διαφορικό) «οὐσία ἐκάστη» (ὁλοκλήρωμα)· «σύμπασα γένεσις»: ὁλοκλήρωμα ἐν σχέσει μέ «ἐκάστη γένεσις», ἀλλά διαφορικό ἐν σχέσει μέ «οὐσία σύμπασα».

³⁷⁸ Γιά τήν ἔκφραση «ἐν τῇ μοῖρα», βλ. Φίλητος, 29D, 60B. Ἴδε Μενέξενος, 249B. *Κρίτων*, 51B: «ἀγιώτερον καί ἐν μείζονι μοῖρα». Φαῖδρος, 255 B.

Μέ μιὰ λέξη, θά ἔχωμε τόν ἀκόλουθο πίνακα (βλ. Bury, *Introduction*, σ. XLV):

ἡ τοῦ ἀγαθοῦ μοῖρα	ἄλλη μοῖρα
1. τό μὲν αὐτό καθ' αὐτό	1. τό ἀεὶ ἐφείμενον ἄλλου
2. τό μὲν σεμνότερον ἀεὶ πεφυκός	2. τό δ' ἐλλειπές ἐκεῖνου
3. τό οὐ χάριν = τό οὐ ἔνεκα	3. τό ἔνεκά του = τό τίνος ἔνεκα
4. ἡ οὐσία	4. γένεσις (οὐσίας ἔνεκα).

Ἀλλά ἐφ' ὅσον τό «τέλεον», τό «ἱκανόν» καί τό «τέλος» ταξιθετοῦνται στή «μοῖρα» τοῦ Ἀγαθοῦ, θά ἔχωμε (κατά τόν Teichmüller) τόν ἐξῆς παραλληλισμό μεταξύ Πλάτωνος καί Ἀριστοτέλη:

Πλάτων

1. «τό τέλεον» (Φίλητος, 20D, 67A).	(Ἠθικά Νικομάχεια, Α. 5. 1097α 25).
2. «τό ἱκανόν» (Φίλητος, 20D, 67A).	(Ἠθικά Νικομάχεια, Α. 5. 1097β 7).
3. «τό τέλος» (οὐ πάντ' ἐφίεται) (Φίλητος, 20D, 67A).	(Ἠθικά Νικομάχεια, Α. 1. 1094α 2)

ἀνακεφαλαίωση (Φίλητος, 22B). (Ἠθικά Νικομάχεια, Α. 5. 1097β 20)

Παραλληλισμός πού μᾶς δείχνει, σύμφωνα μέ τόν Teichmüller, «πόσο καλά ἀντανακλᾷ ἡ ἀριστοτελική σελήνη τόν πλατωνικό ἥλιο» (βλ. Bury, *Appendix*, G. σ. 214).

ἔκφραση: «γένεσις»³⁷⁹ εἰς «οὐσίαν»³⁸⁰.

Ποιά εἶναι ἡ διαφορά πού χωρίζει τό ἕνα ἀπ' τ' ἄλλο; Ἐξετάζοντας τή φύση τοῦ χρόνου καί τῆς Αἰωνιότητος, διαπιστώσαμε ὅτι εἶναι ἡ διαφορά πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στή διαιρετότητα, πού χαρακτηρίζει τό αἰσθητό, καί τήν ἀδιαιρετότητα, πού ἀποτελεῖ τήν ἰδιότητα καί ἰδιάζουσα ὕψή τοῦ νοητοῦ στοιχείου.

Ἀλλά ποιά σχέση ὑφίσταται μεταξύ τῆς ἔννοιας αὐτῆς τῆς διαιρετότητος καί τῆς συνθέσεως τῶν μεικτῶν, σέ συνάρτηση μέ τήν ὁποία προσπαθοῦμε νά μελετήσωμε τό εἶναι γενικά;

Ὁ L. Robin ἐπέλυσε ριζικά, κατὰ τή γνώμη μας, τό πρόβλημα στήν πραγματεία του πᾶν στήν πλατωνική Φυσική. Γράφει: «Αὐτό πού μᾶς δείχνει ὁ *Τίμαιος* εἶναι, ἀκριβῶς, μέ τή διαρκῆ αὐξηση τῶν διαιρέσεων, ὁ ἀντίστοιχος πολλαπλασιασμός τῶν διασταυρώσεων-ἐπιπλοκῶν. Κατόπιν, μέ τόν ὁλοένα αὐξανόμενο ἀριθμό τῶν μὴ ἰσορροπημένων πλεον σχέσεων, ἡ ἐπιταχυνόμενη αὐξηση τῆς πιθανότητος, γιά τό μείγμα, ν' ἀπωλέσῃ τήν ἁρμονία καί τίς ἀρχικές του ἀναλογίες»³⁸¹.

³⁷⁹ Γιά τόν ὅρο «γένεσις», βλ. *Πολιτικός*, 261 A, 282 D. *Σοφιστής*, 235 E. *Φίλητος*, 26D, 27A. *Νόμοι*, X. 889.

³⁸⁰ Βλ. *Πολιτικός*, 283 D: «τήν τῆς γενέσεως ἀναγκαίαν οὐσίαν», πού ὁ Diēs ὀνομάζει τό νόμο κάθε δημιουργίας» (*Πολιτικός*, σ. 44, ὑποσημ. 1). Γιά τήν ἔκφραση: «εἰς οὐσίαν», βλ. Ritter: *Συμβολή στήν ἐρμηνεία τοῦ διαλόγου «Πολιτικός»* («Νέες Ἑρευνες», σ. 83). Ὁ Souilhé γράφει σχετικά: «Ὁ Πλάτων ἀναγνωρίζει μιὰ ὀρισμένη ὑπαρξή στό γίνεσθαι, παραδεχόμενος ὅτι τό «εἶναι» κατὰ κάποιον τρόπο ἀνήκει στό «γιγνόμενον», ὅπως καί στό «ὄν». (*Ἡ ἔννοια τῶν ἐνδιαμέσων*, σ. 63).

Ὁ Bury εἶναι τῆς ἰδέας ὅτι, «ἐκτός ἀπό τόν *Φίλητο*, αὐτή ἡ ἔννοια τοῦ ὄντος ὡς ἐνδιάμεσου μεταξύ δύο ἐπακρῶν, ὡς σύνθεση δύο ἀντιθέσεων (ἐδῶ τοῦ «πέρατος» καί τοῦ «ἀπείρου»), συναντᾶται μόνο στόν *Τίμαιο* (35 B, 37 A), σύμφωνα μέ τήν παραπομπή τοῦ Peipers»: (*Τίμαιος*, 37 A: ἡ τοῦ κόσμου ψυχὴ ἐκ τῆς ταύτου καί τῆς θατέρου φύσεως ἐκ τε οὐσίας τριῶν τούτων», κ.λ.π.). (*Ὁ «Φίλητος» τοῦ Πλάτωνος*, *Παράρτημα*, σ. 210).

Αὐτή εἶναι ἡ πέμπτη σημασία πού δίνει ὁ Peipers, στήν *Πλατωνική Ὀντολογία* του, στοὺς ὅρους «οὐσία», «εἶναι»: «οὐσία» σημαίνει κάτι τό ὁλοκληρωτικό, τό τέλει, πού πλήρως ἀνεπτύχθη· τό βρίσκομε στά χωρία 26D («γένεσις εἰς οὐσίαν»), 27B («μεικτὴν καί γεγεννημένην οὐσίαν»), 53C («οὐσία οὐκ ἐστὶ... ἡδονῆς»), 54 A/B/C τοῦ αὐτοῦ διαλόγου.

Ὁ V. Brochard (*Ἡ Ἀρχαία Φιλοσοφία*, *Ἡ Ἠθική τοῦ Πλάτωνος*, σ. 201-202), δέν βλέπει σ' αὐτὴ τήν ἔκφραση παρὰ ἀποκλειστικά καί μόνο τό γίνεσθαι τό αἰσθητό.

³⁸¹ Βλ. *Ἡ θέσις τῆς Φυσικῆς στή Φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος*, σ. 328 (*Ἡ ἐλληνικὴ σκέψη*).

Καί: «Όλες οί μορφές διαιρετότητος πού παρουσιάζει τό αίσθητό, διαιρετότητος τής έκτασης κατά τά σώματα, διαιρετότητος τοῦ γίνεσθαι, σύμφωνα μέ τίς διαδοχικές στιγμές τοῦ χρόνου, εἶναι ἐκφράσεις ὄχι τής ἐτερογένειας τῶν δύο ὁμάδων, τῶν ὁποίων τή σύνδεση ἐπιτελεῖ ἡ ψυχή, ἀλλά τής αὐξουσας πολυπλοκότητος τῶν συνθέσεών τους»³⁸².

Μέ μιὰ λέξη, ὁ παράγων πού διαφοροποιεῖ τά δύο μεικτά, τίς δύο «γενέσεις εἰς οὐσίαν» (αἰσθητή καί νοητή), εἶναι ἡ πολυπλοκότητα.

Τό αίσθητό, παράλληλο στόν χρόνο (πού εἶναι κεντημένος μέ αἰωνιότητα), ἀποδεικνύεται συνυφασμένο μέ νοητή, σέ κάθε του σημείο, οὐσία. Μόνο πού τό μείγμα, πού ἀποτελεῖ τήν ὑπαρξή του, εἶναι μείγμα κακό, ὅπως ἐκεῖνο πού ὁ *Φίληβος* μᾶς περιγράφει νά καταστρέφη τά συστατικά του καί ν' αὐτοκαταστρέφεται τό ἴδιο³⁸³: «Οὐδέ γάρ κρᾶσις, ἀλλά τις ἄκρατος συμπεφυρμένη ἀληθῶς ἡ τοιαύτη γίγνεται ἐκάστοτε ὄντως τοῖς κεκτημένοις συμφορά»³⁸⁴.

II. Τά κακά μείγματα.

Ὁ *Φίληβος* μᾶς προσφέρει πλεῖστα παραδείγματα κακῶν μειγμάτων, μή βιώσιμων μεικτῶν πού γρήγορα διαλύονται, καταποντιζόμενα στό ἄπειρο μέσα ἀπ' τό ὁποῖο ἡ μορφοποιός ἀρετή τοῦ πέρατος τά εἶχε ἀνασύρει: «Λέγω τοίνυν τῆς ἁρμονίας μέν λυομένης ἡμῖν ἐν τοῖς ζώοις ἅμα λύσιν τῆς φύσεως καί γενέσιν ἀλγηδόνων ἐν τῷ τότε γίνεσθαι χρόνῳ»³⁸⁵. «Πάλιν δέ ἀρμολογούμενης τε καί εἰς τήν αὐτῆς φύσιν ἀπιούσης ἡδονῆν

382. Βλ. *La place de la Physique*, σ. 315.

383. *Φίληβος*, 64D. Ὁ ὅρος «ἀπόλλυσι» (πού μπορούμε νά συγκρίνω μέ τήν «λύσιν» τοῦ μείγματος στόν *Τίμαιο*, 41 B: «λυτόν») ὑποδηλοῖ τό τέλος τοῦ μεικτοῦ, πού εἶναι ὁ αἰσθητός κόσμος καί ὁ χρόνος. Βλ. *Τίμαιος*, 67D: «οὐκοῦν τοῦτό γε θάνατος ὀνομάζεται, λύσις καί χωρισμός ψυχῆς ἀπό σώματος».

384. *Φίληβος*, 64E. Βλ. *Φίληβος*, 63D/E, ὅπου ἡ ἐνταξη στό μείγμα τῶν μή καθαρῶν ἡδονῶν ἀποβαίνει αἰτία τῆς ταραχῆς καί «στάσεως» τῶν συστατικῶν του, καί, τελικά, τῆς καταστροφῆς του. (63D: «ταράττουσαι», 63E: «παντάπασι διαφθείρουσιν»).

385. *Φίληβος*, 31D.

γίνεσθαι λεκτέον»³⁸⁶. Ἀλλά, καθὼς τό μεικτό αὐτό δέν εἶναι καλό, προώριται ξανά νά διαλυθῇ.

Μέ μιὰ λέξη, μέσα στά κακά μείγματα πού εἴμαστε, ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι, - καί, γενικά, ὅ,τι θνητό -, «τῆς φύσεως... διαφθειρομένης μέν συγκρίσεις καί διακρίσεις καί πληρώσεις καί κενώσεις καί τισιν αὐξαις καί φθίσεις λύπαι τε καί ἀλγηδόνες καί ὀδύνη καί πάνθ' ὅποσα τοιαῦτ' ὀνόματ' ἔχει συμβαίνει γιγνόμενα»³⁸⁷. Κι' ἀντίθετη περίπτωση: «Εἰς δέ γε τήν αὐτῶν φύσιν ὅταν καθιστῇται, ταύτην αὖ τήν κατάστασιν ἡδονῆν ἀπεδεξάμεθα παρ' ἡμῶν αὐτῶν»³⁸⁸.

Ἐχομε ἕνα ἄλλο παράδειγμα πολύ κακοῦ μείγματος στήν περίπτωση τοῦ ἀνθρώπου πού πάσχει ἀπό ψώρα: «οἷον τὰς τῆς ψώρας ἰάσεις τῷ τρίβειν, καί ὅσα τοιαῦτα»: ἀσταθέστατο, κάκιστο, πράγματι, μείγμα ἡδονῆς καί πόνου³⁸⁹.

386. *Φίληβος*, 31D.

Ἐπίσης κακά μείγματα εἶναι καί ἡ πείνα καί ὁ κορεσμός (*Φίληβος*, 31E) (διπλή κίνηση ἀρνητική καί θετική τοῦ αὐτοῦ μεικτοῦ), ἡ δίψα καί τό ἀντίθετό της (32A): «διάκρισις δέ γ' αὐ καί διάλυσις ἡ παρὰ φύσιν, τοῦ πνίγους πάθη, λύπη, (κατά φύσιν δ' ἡ πάλιν ἀπόδοσις τε καί ψῶξις ἡδονῆν)» (*Φίληβος*, 32A).

Μέ μιὰ λέξη, ἔχομε νά κάνωμε μ' ἕνα κακό μείγμα κάθε φορά πού ἡ ζωτική μορφή, πού δημιουργεῖ «ἡ φυσική ἔνωση τοῦ πέρατος καί τοῦ ἀπείρου», καταστρέφεται: «τήν μέν φθοράν λύπην εἶναι, τήν δ' εἰς τήν αὐτῶν οὐσίαν ὀδόν, ταύτην δ' αὖ πάλιν τήν ἀναχώρησιν πάντων ἡδονῆν» (32B). (Βλ. *Πολιτεία*, 585A. *Τίμαιος*, 54C). Ἡ «λύσις τῆς φύσεως», δηλαδή ἡ διάλυση τοῦ μεικτοῦ, (31D) ὀνομάζεται «λύπη», καί ἡ ἀνασύστασή της «ἡδονή». Οἱ θεοί, τέλεια μεικτά, δέν αἰσθάνονται οὔτε ἡδονή οὔτε λύπη (*Φίληβος*, 33B).

387. *Φίληβος*, 42C/D.

388. *Φίληβος*, 42D.

389. *Φίληβος*, 46A: «Σύμμεικτον τοῦτο γ' ἄρ', ὡς Σώκρατες, εἴκοι γίνεσθαι τι κακόν». Γενικά «εἰσὶ τοίνυν μείξεις αἱ μέν κατά τό σῶμα ἐν αὐτοῖς τοῖς σώμασιν, αἱ δ' αὐτῆς τῆς ψυχῆς ἐν τῇ ψυχῇ» τὰς δ' αὐτῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος ἀνευρήσομεν λύπας ἡδοναῖς μίχθεισας τότε μέν ἡδονάς τε συναμφοτέρα, τότε δέ λύπας ἐπικαλουμένας» (*Φίληβος*, 46B/C).

Σ' ὅλες αὐτές τίς περιπτώσεις ἔχομε νά κάνωμε μέ μείξεις ἀπό τίς ὁποῖες «αἱ μέν ἐξ ἴσων εἰσὶ λυπῶν τε καί ἡδονῶν, αἱ δ' ἐκ τῶν ἐτέρων πλειόνων» (*Φίληβος*, 46D: ἐδηλωτο παράδειγμα ἀνισορροπίας μέσ στά κράματα). «Ὅταν πλείους λύπαι τῶν ἡδονῶν γίνωνται, τὰς τῆς ψώρας λεγομένας νῦν δὴ ταύτας εἶναι καί τὰς τῶν γαργαλισμῶν» (*Φίληβος*, 46D). «Οὐκοῦν ὁπόταν αὐ πλείων ἡδονῆν κατά τά τοιαῦτα πάντα συμμειχθῇ, τό μέν ὑπομειγμένον τῆς λύπης γαργαλίζει τε καί ἡρέμα ἀγανάκτειν ποιεῖ, τό δ' αὐ τῆς ἡδονῆς πολύ πλέον ἐγκεχυμένον συντείνει τε καί ἐνίοτε πηδᾶν ποιεῖ, καί παντοῖα μέν χρώματα, παντοῖα δέ σχήματα, παντοῖα δέ πνεύματα ἀπεργαζόμενον πᾶσαν ἐκπληξιν καί βόας μετ' ἀφροσύνης ἐνεργάζεται» (*Φίληβος*, 47A). Θά μπορούσαμε νά θεωρήσωμε αὐτά τά μείγματα ὡς τά χειρότερα

Τελευταία έχουμε την κακή σύγκραση της ήδονης και του πόνου, που επιτελείται όχι πιά στο σώμα, αλλά στην ψυχή³⁹⁰. Έτσι, καταστάσεις ψυχικές όπως της «όργης», του «φόβου», του «πόθου», του «θρήνου», του «έρωτος», του «ζήλου», του «φθόνου» και «όσα τοιαύτα» (*Φίληβος*, 47E) - που είναι πόνοι μόνο της ψυχής - όλες αυτές τις καταστάσεις τις βρίσκουμε γεμάτες από θαυμάσιες τέρψεις («ήδονων μεστές εύρησομεν ἀμηχάνων»³⁹¹).

Εν ολίγοις, «τό σώμα χωρίς την ψυχή, κι' η ψυχή (ή κατώτερη ψυχή, που είναι η σφαίρα των «παθών»: *Φίληβος*, 50D) χωρίς τό σώμα, και συναμφοτέρα, βρίθουν από ήδονές ανάμεικτες μέ λύπες»³⁹². Μέ άλλα λόγια, είναι τόποι γεωμετρικοί κακῶν και κάκιστων μειγμάτων.

Τό μόνο ἀληθινά καλό μεικτό που ανήκει στην ανθρώπινη ύφή, θά είναι τό μεικτό που αντικατοπτρίζει τόν αγαθό βίο, και που ὁ *Φίληβος* λεπτομερῶς ἀναλύει πρὸς τό τέλος του.

Μολαταῦτα κι' αὐτό ἀκόμα τό μεικτό δέν παρουσιάζει, ἐκ πρώτης ὄψεως, τήν ἀπλότητα καί καθαρότητα τῶν μειγμάτων που συνιστοῦν τίς νοητές οὐσίες τῶν Ἰδεῶν. Γίνονται, πράγματι, δεκτά, μέσα σ' αὐτό τό μεικτό, στοιχεῖα ὅχι τελείως καθαρὰ, ἐφόσον εἰσάγεται στούς κόλπους του «αὐτή ἡ ὅχι βέβαιη καί οὔτε καθαρὴ τέχνη» «τοῦ ψευδοῦς κανόνος ἅμα καί τοῦ κύκλου»³⁹³.

Μόνο κατόπιν μιᾶς σύμμιξης σοφῆς καί μιᾶς τέλει ἀφομοίωσης (ἄξιας τῆς ἐπέμβασης ἐνός θείου Δημιουργοῦ) ὅλων τῶν στοιχείων του, τό μείγμα αὐτό θ' ἀποβῇ ἡ «καλλίστη καί ἀστασιαστοτάτη μίξις καί κρᾶσις»³⁹⁴, ἡ ἱκανή, στήν τελειότητά της, νά καθορίση ἐξίσου τό ἀνθρώπινο καί τό ὑπέρτατο Ἄγαθόν³⁹⁵.

ἀπ' ὅλα... Ἄλλα μείγματα ἡδονῶν καί πόνων: «Ὅποταν (αὐ) κενῶται, πληρῶσεως ἐπιθυμεῖ, καί ἐλπίζων μὲν χαίρει, κενούμενος δέ ἀλγεῖ» (*Φίληβος*, 47C). «Ἐν πᾶσι τούτοις πλήθει ἀμηχάνοις οὐσι μίξις μία λύπης τε καί ἡδονῆς συμπίπτει γενομένη» (*Φίληβος*, 47D).

390. *Φίληβος*, 47D: «ἦν αὐτήν τήν ψυχὴν αὐτῇ πολλάκις λαμβάνειν».

391. *Φίληβος*, 47E. Βλ. ἐπίσης: 50C. Βρισκόμαστε ἐδῶ στο κατώτερο μέρος τῆς ψυχῆς, μέσα στο ὅποιο τό κάθε τι δέν εἶναι παρὰ ἀτελές, κάκιστο μείγμα.

392. *Φίληβος*, 50D.

393. *Φίληβος*, 62B: «τοῦ ψευδοῦς κανόνος ἅμα καί τοῦ κύκλου τήν οὐ βέβαιον οὐδέ καθαρὰν τέχνην ἐμβλητέον κοινῇ καί συγκρατέον».

394. *Φίληβος*, 63E/64A.

395. *Φίληβος*, 64A.

Τό παράδειγμα αὐτό ἀποτελεῖ μιὰ ἐπαλήθευση τοῦ ὅ,τι λέγαμε προηγουμένως,

Ἄλλὰ εἶναι κυρίως στὸν *Τίμαιο*, ὅπου γινόμαστε μάρτυρες τῆς πολυπλοκότητος τοῦ μείγματος που χαρακτηρίζει τό αἰσθητό. Παραδείγματος χάρη, οἱ ψυχές τῶν μικροκόσμων εἶναι μεικτά πολυπλοκότερα ἀπὸ τό κρᾶμα τῆς ψυχῆς τοῦ Κόσμου: γιὰ νά τίς πλάσῃ, ὁ θεῖος Δημιουργός χύνει στὸν κρατῆρα, μέσα στὸν ὁποῖο εἶχε προηγουμένως ἀναμείξει τέλεια τήν ψυχή τοῦ Σὺμπαντος, τὰ ὑπόλοιπα τῶν πρώτων οὐσιῶν, ἀναμειγνύοντάς τα σχεδόν κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο: «ἀκήρατα δ' οὐκέτι κατὰ ταῦτά ὠσαύτως, ἀλλὰ δεύτερα καί τρίτα»³⁹⁶.

Μέ ἄλλα λόγια, πρόκειται γιὰ μιὰ ἤδη περιπλεκόμενη - σέ δεύτερο βαθμό, κι' ἴσως καί σέ τρίτο - διεργασία τοῦ πρωταρχικοῦ μεικτοῦ τῆς ψυχῆς τοῦ Μακροκόσμου.

Ἐπίσης τὰ σώματα τῶν μικροκόσμων εἶναι πλασμένα ἀπὸ τούς ἄλλους θεούς, χάρη σ' ἓνα μείγμα πυρός, γῆς, νεροῦ κι' ἀέρα, που δέν εἶναι πιά ἀδιάλυτο, ὅπως ἐκεῖνο που ὁ Δημιουργός κατασκεύασε, λαξεύοντας τό σώμα τοῦ Μακρόκοσμου ἢ τῶν θεῶν: Πράγματι, οἱ ὑποδεέστεροι θεοὶ συνεκόλλησαν καί συγκρότησαν σ' ἓνα σύνολο τὰ μέρη τῶν τεσσάρων στοιχείων που ἀρύσθησαν ἀπὸ τοῦ κόσμου δανειζόμενοι». Ἄλλ' αὐτό μᾶς θυμίζει τὰ ὑπόλοιπα τῶν πρώτων οὐσιῶν τῆς ψυχῆς τοῦ Ὁλοῦ, που ὁ θεῖος κοσμοποιός χρησιμοποίησε γιὰ νά πλάσῃ τίς ψυχές, χωρίς νά τίς συνδέσῃ μέ ἄλυτους δεσμούς («οὐ τοῖς ἀλύτοις...

ὅτι δηλαδὴ δέν ὑπάρχει ἀπόλυτη ἑτερογένεια μεταξύ τοῦ αἰσθητοῦ καί τοῦ νοητοῦ. Πράγματι, παρ' ὅλο που τό ἀρμονικό μείγμα τοῦ *Φίληβος* περιέχει μόρια αἰσθητά, εἶναι ἐντούτοις ἡ εἰκόνα τῆς ἀκραιφνῶς νοητῆς Οὐσίας - μέ ἄλλα λόγια, τό κάτοπτρο μέσα στο ὅποιο ἀντανακλᾶται τό Ἄγαθόν. Ἀπ' τό ἄλλο μέρος, τό μείγμα αὐτό εἶναι τό συμμετρικά ἀντίστροφο τοῦ μείγματος τοῦ *Τίμαιου*, διαλόγου που μᾶς περιγράφει τὸν Δημιουργό νά ἐπιτελῇ ἀλλεπάλληλες διαιρέσεις νοητῶν οὐσιῶν, διαιρέσεις που ὁλοένα καθίστανται πολυπλοκότερες.

Στὸν *Φίληβο*, ἀντιθέτως, ἡ διαίρεση ἀρχίζει ἀπὸ τό αἰσθητό - ἀπὸ τίς μὴ καθαρές, ἐδῶ, ἡδονές - τείνοντας ὅλο καί περισσότερο πρὸς οὐσίες νοητότερες κι' ἀνώτερες, μέχρι τῆς Ἰδέας τοῦ Ἄγαθοῦ. Ἐπομένως, οἱ διαιρέσεις τοῦ *Φίληβος* μοιάζουν, κατὰ κάποιον τρόπο, μέ «συνόψεις» καί «συναγωγές» (ἐνῶ οἱ ἀντίστοιχες τοῦ *Τίμαιου* εἶναι συνθετικές καί κατιοῦδες...).

396. *Τίμαιος*, 41D. Δέον νά σημειωθῇ ὅτι ἡ ὁλοένα καί μεγαλύτερη πολυπλοκότητα τοῦ μείγματος αὐτοῦ συνεπάγεται τήν αὐξοῦσα πολλαπλότητα τῶν προϊόντων καί ἐκγόνων του. Ἐχομε ἐδῶ νά κάνωμε μέ ψυχές πολλές, καί ὅχι πιά μέ μία (ὅπως στήν περίπτωση τῆς ψυχῆς τοῦ Κόσμου). Ὁ ὁρος «ἐνεμεν» (*Τίμαιος*, 41E) εἶναι χαρακτηριστικός. Βλ. *Παρμενίδης*, 144E, ὅπου ὁ ἴδιος ὁρος χρησιμοποιεῖται γιὰ νά ἐκφράσῃ τήν πολλαπλότητα ἀκριβῶς τοῦ Ἐνός: «οὐ μόνον ἄρα τό ὄν ἐν πολλὰ ἐστίν, ἀλλὰ καί αὐτό τό ἐν ὑπὸ τοῦ ὄντος διανεμημένον πολλὰ ἀνάγκη εἶναι».

δεσμοίς»)³⁹⁷. Μέ άλλες λέξεις, οι υποδεέστεροι θεοί κατασκεύασαν ένα μείγμα κατώτερης ποιότητας, καταδικασμένο μιά μέρα να λυθῇ, ἐφόσον ὁ δεσμός του (δηλαδή τό πέρας του) δέν ἔχει τέλεια ἰσχὺ συνδέσεως.

Ἐπομένως ὁ βαθμός πολυπλοκότητος τοῦ μείγματος εἶναι συνάρτηση τῆς ἐλαττωματικότητος τῶν δεσμῶν του, δηλαδή τοῦ πέρατός του. Ὅσο λιγώτερο ἄλυτο θά εἶναι τό τελευταῖο αὐτό, τόσο λιγώτερο τέλειο τό μεικτό πού δημιουργεῖ. Καί καθὼς τό πέρας παρουσιάζει ὅλους τοὺς δυνατοὺς βαθμούς συνδετικότητος, ἀρχίζοντας ἀπὸ τῆ συνδετικότητα τῆς ἀπόλυτης Αἰτίας, πού συμπίπτει μέ τό Ἄγαθό, μέχρι τῆ «συνδετική» ἀρετῇ τῆς πλανωμένης αἰτίας τοῦ *Τιμαίου*, πού συνεπάγεται ἕνα ἀπειροελάχιστο μόλις «πέρας» - ἀφοῦ ἐπέβαλε μιά πρώτη διευθέτηση στά τέσσερα στοιχεῖα πού δέχθηκε στοὺς κόλπους της -, θά ἔχουμε μιά ὁλόκληρη κλίμακα μεικτῶν ἀπὸ τό πῶς τέλειο, τό ὁποῖο ταυτίζεται μέ τό Ἄγαθό, ἕως τό πῶς φθαρτό, πού θά εἶναι τό αἰώνια ἀνήσυχο ἄπειρο τῆς ὕλης...

397. *Τίμαιος*, 41B: Ὅπως ἡ ψυχὴ τοῦ Κόσμου εἶναι ἕνα μείγμα τελειότερο ἀπὸ τό μείγμα κάθε μικροκοσμικῆς ψυχῆς, τό ἴδιο καί οἱ θεοὶ εἶναι μείγματα ἀνώτερα ἀπ' αὐτά πού ἐπιτελοῦν: «οὔτε μὲν δὴ λυθήσεσθε γε οὐδέ τεύξεσθε θανάτου μοίρας, τῆς ἡμῆς βουλῆσεως μείζονος ἔτι δεσμοῦ καί κυριωτέρου λαχόντες ἐκείνων, οἷς ὅτ' ἐγγίγεσθε ξυνδεῖσθε», τοὺς λέει ὁ Δημιουργός (*Τίμαιος*, 40B). Κι' αὐτό ἐπαληθεύει τὴν ὑπόθεση πού διατυπώσαμε προηγουμένως, ὅτι, δηλαδή, ἡ Αἰτία (στὴν περίπτωσιν αὐτὴ ὁ Δημιουργός), μπορεῖ νά θεωρηθῇ ὡς ἕνα πέρας ἀνώτερο. Κατὰ τὴ γνώμην μας, οἱ δεσμοὶ πού συνδέουν ἐκ γενετῆς τοὺς κατώτερους θεοὺς εἶναι οἱ Ἰδέες, τίς ὁποῖες εἶναι δυνατόν νά ταξιθετήσωμε στὸ τμήμα τοῦ πέρατος. Ἐπόμενο εἶναι, λοιπόν, ὁ δεσμός πού εἶναι τό Αἶτιο, πέρας ἀνώτερο, νά ἀποδεικνύεται ἰσχυρότερος καί «κυριώτερος».

Συμπέρασμα τοῦ δεύτερου μέρους.

Ἄς ἀνακεφαλαιώσωμε, ἐν ὀλίγοις, τ' ἀποτελέσματα τοῦ δευτέρου αὐτοῦ μέρους τῆς μελέτης μας.

Στό δεύτερο αὐτό μέρος ἀρχίσαμε τελειῶς διαφορετικά ἀπ' ὅ,τι τελειώσαμε στὸ πρῶτο, ὅπου ἐπιμείναμε κυρίως στὴν τέλεια συνέχεια (καθὼς καί στὴ μερικὴ συνταύτιση) τῶν τεσσάρων γενῶν, τὰ ὁποῖα ἀντικατοπτρίζονται μέσ σ' ἕνα μείγμα, πού περιέχει ὅλους τοὺς βαθμούς τῆς ἀπειρότητος, τοῦ πέρατος, τῆς αἰτιότητος, τῆς μείξης.

Ἐδῶ, ἀντιθέτως, συναντήσαμε, ἀπὸ τὴν πρώτη ἤδη στιγμή, τὴν ἀσυνέχεια, τὴν τομὴ, τὴν ἑτερογένεια - τὴν ἀδυνατότητα, μέ μιά λέξη, ἀναγωγῆς. Διαπιστώσαμε ὅτι τό μεικτό εἶναι κάτι τό διαφορετικό ἀπὸ τό ἄπειρο, τό πέρας, τὴν αἰτία. Κατὰ συνέπεια, ὁ μονισμός τοῦ πρώτου μέρους καταστρέφονταν, κι' ὅλη ἡ μελέτη μας προσέκρουε σ' ἀντίφαση. Ἐν τούτοις, χάρις ἀκριβῶς στὴν ἀσυνέχεια, μπορέσαμε ν' ἀποκαταστήσωμε τὴ συνεχῆ διαδικασία. Ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἀσυνεχῆς σέ κάθε του σημεῖο³⁹⁸ ὁ χρόνος (καί, μέ τὸν χρόνο, τό γίνεσθαι τοῦ κόσμου τοῦ αἰσθητοῦ), χρόνος καί κόσμος συνιστοῦν μιά συνεχῆ ροή-πορεία...

Ἀλλά καί κάτι ἄλλο ἀκόμη: Ἀπόλυτα ἐνοποιημένος χρόνος ἢ αἰωνιότητα (καί, παράλληλα μ' αὐτὴν, ὁ κόσμος ὁ ὑπεραισθητός τῶν Ἰδεῶν), ἀποδείχθηκαν, αἰωνιότητα καί Ὀν νοητό, τελικά κι' αὐτά ἕνα μεικτό, ὅπως ὁ κόσμος-χρόνος, μεικτό ὅμως σύντονο καί τεταμένο, πού τείνει ἀέναα πρὸς τὴν ἀπόλυτη ἀπλότητα τοῦ Ἐνός.

Καί τό μεικτό αὐτό δέν εἶναι, κατὰ βάθος, παρὰ ἐκεῖνο πού μελετήσαμε στὸ πρῶτο μέρος, μείγμα ἀποτελούμενο ἀπὸ ἄπειρο, ἀπὸ πέρας καί ἀπὸ αἶτιο, καί πλούσιο ἀπ' ὅλες τίς ὄντολογικὲς ἀπόψεις-ἀποχρώσεις, τόσο τίς αἰσθητὲς καί γήινες, ὅσο καί τίς ὑπεραισθητὲς καί ὑπερουράνιες...

398. Ἀέναα («ἀεί»), μέ τὴν ἐπέμβαση τοῦ «νὺν»...

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ ΤΟ ΤΕΛΕΙΟ ΜΕΙΓΜΑ

Σκοπεύομε σ' αυτό τό τρίτο μέρος τῆς εἰσαγωγῆς μας νά ἐξετάσωμε τό ἁρμονικό μεικτό, ἀφοῦ μελετήσαμε διαδοχικά, στό πρῶτο καί στό δεύτερο μέρος, τόν γενικό τύπο καί τήν ὄντολογική δομή τῆς σύστασής του. Ἀλλά γι' αὐτό θά πρέπει ν' ἀναλύσωμε τά τρία κύρια συστατικά του, πού ἡ διαίρεση τοῦ Σωκράτη ἔφερε στό φῶς, δηλαδή τίς καθαρές ἡδονές, τίς τέχνες καί τίς ἐπιστήμες, καί, κατά τρίτο λόγο, τήν κατά πολύ ὑπέρτερη ἀπ' αὐτές Ἐπιστήμη τοῦ ὄντος.

Ἐν συνεχείᾳ θά προβοῦμε στή σύμμιξη τῶν τριῶν αὐτῶν συστατικῶν στοιχείων, γιά νά ἐπιτελέσωμε τό ἁρμονικό μεικτό, πού, στήν τέλεια ἰσορροπία του, θ' ἀποτελῇ τήν πιό πιστή εἰκόνα τοῦ Ἀγαθοῦ.

Ἐτσι τό μεικτό θά μᾶς προσφέρῃ τή φορά αὐτή τό ἅπαν τοῦ ὄντος, τό παντελέστατο ὄν, δηλαδή αὐτό τό ἴδιο τό Ἀγαθό, καί δέν θά σταματήσωμε πιά μόνο στό ὄν τῶν Ἰδεῶν, ὅπως κάναμε στά δύο προηγούμενα μέρη τοῦ ἔργου. Γινόμενοι μάρτυρες τῇ φορά αὐτή, χάρι στή σύνθεση τοῦ μείγματος, σέ μιᾷ ὁλοκληρωτικῇ ἀνέλιξι καί λιτανείᾳ τῆς καθολικώτατης Οὐσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ Τά συστατικά τοῦ μείγματος τοῦ ἀγαθοῦ βίου

Ι. Οἱ καθαρές ἡδονές.

Ἀς ἐξετάσωμε ποιές εἶναι οἱ καθαρές³⁹⁹ κι' ἀληθινές⁴⁰⁰ ἡδονές. Εἶναι αὐτές πού ὁ *Φίληβος* ὀνομάζει «τάς περί τε τά καλά λεγόμενα χρώματα καί περί τά σχήματα καί τῶν ὁσμῶν τάς πλείστας καί τάς τῶν φθόγγων καί ὅσα τάς ἐνδείας ἀναισθήτους ἔχοντα καί ἀλύπους τάς πληρώσεις αἰσθητάς καί ἡδέας καθαράς λυπῶν παραδίδωσιν»⁴⁰¹. Ἀλλά ὅ,τι ὁ Σωκράτης ἐννοεῖ μέ ὁμορφιά σχημάτων, δέν εἶναι ὅ,τι ὁ κοινός ἄνθρωπος νομίζει, δηλαδή ἡ ὁμορφιά πού γεννιέται ἀπό τά αἰσθητά σχήματα, ἀλλά τό κάλλος τῶν εὐθύγραμμων καί κυκλικῶν γραμμῶν, καθώς καί τῶν ἐπιφανειῶν καί τῶν στερεῶν σωμάτων πού προκύπτουν⁴⁰².

Μέ ἄλλα λόγια, πρόκειται γιά τή νοητή ὁμορφιά τῶν γεωμετρικῶν σχημάτων τῶν ἐπιστημῶν, σχημάτων ὄχι ὥραίων κατά τρόπο σχετικό, ἀλλά ὥραίων πάντοτε («ἀεί»), αὐτῶν καθ' ἑαυτῶν, αὐτοφυῶς⁴⁰³.

Εἶναι τά σχήματα πού ἀποδεικνύονται πηγές γεννήσεως τῶν γνήσιων ἡδονῶν, κι' ὑπάρχει συγγένεια ἀνάμεσα σ' αὐτές κι' ἐκεῖνο⁴⁰⁴. Ἐτσι οἱ ἡδονές αὐτές δίκαια μποροῦν νά θεωρηθοῦν

399. *Φίληβος*, 52 C: «καθαράς», σέ ἀντίθεση μέ τάς «σχεδόν ἀκαθάρτους».

400. *Φίληβος*, 51 B: «ἀληθεῖς».

401. *Φίληβος*, 51 B.

402. *Φίληβος*, 51 C: Ἡ *Πολιτεία* (VII) μᾶς λέει ὅτι οἱ μελέτες τῆς στερεομετρίας «πρός ἅπαντα ταῦτα βίᾳ ὑπό χάριτος ἀξάνεται, καί οὐδέν θαυμαστόν αὐτά φανήναι» (528 C): «ἔχουν ἓνα χάσμα ὁλοκληρωτικά ξεχωριστό» («τό γε ἐπίχαρι καί διαφερόντως ἔχει») (528 D).

Γιά τόν ὁρο «τόρνοις», βλ. *Τίμαιος*, 33 B: «κυκλοτερές αὐτό ἑτορνεύσατο, πάντων τελεώτατον σχημάτων».

403. *Φίληβος*, 51 C.

404. *Φίληβος*, 51 D: «καί τινες ἡδονάς οἰκείας ἔχουν» ἐπίσης 52 A: «φύσει». Ὑπάρχει μιᾷ βαθύτατα οὐσιαστικῇ σχέσιν ἀνάμεσα σέ γεννήτορα καί σέ

σάν στολισμένες με φωτοστέφανο νοητότητας (66 C: «καθαρές ἡδονές τῆς ψυχῆς μόνο»).
Οἱ ἄλλες γνήσιες ἡδονές εἶναι αὐτές πού μᾶς προσφέρουν τὰ χρώματα⁴⁰⁵ καί οἱ γλυκεῖς, καθαριοί ἤχοι πού βγάζουν φθόγγο ὁλοκάθαρο, μοναδικό, καί πού δέν εἶναι ὁμορφοί σχετικά μέ ἄλλους, ἀλλά αὐτοί καθ' ἑαυτοί⁴⁰⁶.

Τέλος θά ἔχωμε τίς ἡδονές πού μᾶς προσφέρουν τ' ἄρώματα, ἡδονές λιγώτερο θεϊκές ἀπό τίς πρῶτες⁴⁰⁷. Ἐχομε ἔτσι τήν κλίμακα τῶν καθαρῶν ἡδονῶν: στό ἀνώτατο σημεῖο τῆς τίς ἡδονές πού μᾶς παρέχουν οἱ ἐπιστῆμες⁴⁰⁸, μετά τίς ἡδονές τῶν

γεννόμενο, ἀνάμεσα στήν πηγὴ τῶν ἡδονῶν καί στίς ἴδιες αὐτές τίς ἡδονές. *Φίλητος*, 51 D: «συμφύτους ἡδονάς ἐπομένους». 63 E: «ἡδονάς ἀληθεῖς καί καθαρὰς»: «σχεδὸν οἰκείας ἡμῖν» (στίς ἐπιστῆμες) «νόμιζε».

405. *Φίλητος*, 51 D. Κατὰ τὸν *Τίμαιο* (67 E), τὰ χρώματα δέν εἶναι παρὰ μιά «φλόγα» πού κυλᾷ ἀπὸ τὰ σώματα κι' ἔχει «σύμμετρα μόρια» στήν ὄψη. Τὰ χρώματα αὐτοῦ τοῦ τύπου («χρώματα τοῦτον τὸν τύπον καλὰ») μοιάζουν μέ τὸ πεντακάθαρο ἄσπρο πού ὁ Σωκράτης μᾶς περιγράφει στό χωρίο 53 A/B τοῦ *Φιλήβου*.

406. *Φίλητος*, 51 D: «ἡχάς τῶν φθόγγων τὰς λείας καί λαμπράς». *Τίμαιος*, 67 B/C: «Ὅπως μὲν οὖν φωνὴν θῶμεν τὴν δι' ὧτων ὑπ' αἴρος ἐγκεφάλου τε καί αἵματος μέχρι ψυχῆς πληγὴν διαδιδόμενην» «τὴν δὲ ὁμοίαν ὁμαλὴν τε καί λείαν» (67 C). *Τίμαιος*, 80 A: οἱ ἤχοι «τοτὲ μὲν ἀνάρμοστοι φερόμενοι δι' ἀνομοιότητα τῆς ἐν ἡμῖν ὑπ' αὐτῶν κινήσεως, τοτὲ δὲ ἑυφῶνοι δι' ὁμοιότητα» (οἱ ἤχοι εἶναι «ταχεῖς τε καί βραδεῖς, ὀξεῖς τε καί βαρεῖς»). *Φίλητος*, 26 A: «ὀξεῖ καί βαρεῖ καί ταχεῖ καί βραδεῖ, ἀπείροις οὖσοι».

Ἡ προσθήκη τοῦ πέρατος τοὺς ἐναρμονίζει, εἰσάγοντας τὸν ἀριθμό: «σύμμετρα δὲ καί σύμφωνα ἐνθεῖσα ἀριθμὸν ἀπεργάζεται» (25 D/E). Ὁ *Φίλητος* μᾶς περιέγραψε ἤδη τὸ κάλλος καί τὴν τελειότητα τῆς μουσικῆς: «μουσικὴν σύμψασαν τελεώτατα συνεστήσατο» (26 A). Καί ὁ *Τίμαιος* (80 B) μᾶς περιγράφει τὴν ἡδονή-ἀπόλαυση πού γεύονται οἱ ἔμφορες ἀπὸ τὴ μίμηση τῆς θείας ἁρμονίας πού πραγματοποιοῦν μέσ στίς θνητὲς κινήσεις. Βλ. *Πολιτικός*, 307 A: «περὶ φωνάς γιγνόμενα, λεῖα καί βαρέα, καί πᾶσαν ρυθμικὴν κίνησιν καί ὅλην μοῦσαν ἐν καιρῷ βραδυτῇ προσχρωμένην». Βλ. Ἀριστοτέλους *Περὶ ψυχῆς* 419, β 4.

407. *Φίλητος*, 51 E: «ἥττον μὲν τούτων θεῖον γένος ἡδονῶν». Σχετικά μέ τὰ ἄρώματα, ὁ *Τίμαιος* (65 A) φρονεῖ ὅτι «λύπας μὲν οὐ παρέχει τῷ θνητῷ τῆς ψυχῆς, μεγίστας δὲ ἡδονάς» («ἔστιν δὲ ἐνδηλα περὶ τὰς εὐωδίας»). Καί ἰδοὺ ἡ δομὴ τους (κατὰ τὸν αὐτὸ διάλογο): «τό γάρ τῶν ὁσμῶν πᾶν ἡμιγενές, εἶδει δὲ οὐδενὶ ξυμβέβηκε ξυμμετρία πρὸς τὸ τινα ἔχειν ὁσμὴν» (66D).

Σὲ τελευταία ἀνάλυση, τ' ἄρώματα μποροῦν ν' ἀναχθοῦνε στὰ στοιχεῖα: «Μεταβάλλοντος γάρ ὕδατος εἰς ἀέρα, ἀέρος τε εἰς ὕδωρ, ἐν τῷ μεταξὺ τούτων γεγόναν, εἰσὶ δὲ ὁσμαι ξύμψασαι καπνός ἢ ὁμίχλη· τούτων δὲ τὸ μὲν ἐξ ἀέρος εἰς ὕδωρ ἰὸν ὁμίχλη, τὸ δὲ ἐξ ὕδατος εἰς ἀέρα καπνός· ὅθεν λεπτότεροι μὲν ὕδατος, παχύτεροι δὲ ὁσμαι ξύμψασαι γεγόναν ἀέρος» (*Τίμαιος*, 66 E).

408. *Φίλητος*, 52 A: «τὰς περὶ τὰ μαθήματα ἡδονάς». Ὁ *Τίμαιος* πηγαίνει

γεωμετρικῶν σχημάτων, τῶν χρωμάτων καί τῶν ἤχων, καί ὕστατες τίς ἡδονές τῶν ἀρωμάτων.

II. Οἱ καθαρές ἡδονές καί ἡ τριάδα τοῦ Ἀγαθοῦ.

Οἱ ἡδονές αὐτές ἔχουν τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά: Πρῶτα-πρῶτα ἡ ἔλλειψη τους, ὅπως εἶδαμε ἤδη, δέν εἶναι ποτὲ ὀδυνηρή: εἶναι ἡδονές αἰώνια θετικές, δεδομένου ὅτι μόνο ἡ παρουσία τους λογαριάζεται, ἡδονές πού μᾶς παρέχουν ὑπεραφθονίες τέρψης, καθαρές ἀπὸ κάθε ἀπολύτως πόνο⁴⁰⁹. Κατὰ δεύτερο λόγο μποροῦν νὰ ταξινομηθοῦν στήν κατηγορία, ἡ στό γένος τοῦ πέρατος, ἀφοῦ δέν εἶναι οὔτε ἀναληθεῖς (δηλαδή παντάπασι ἀπειρες) οὔτε ἀνάμεικτες («ἀμείκτους»: 50 E). Κατέχουν τὸ μέτρο, ἀναπόσπαστο ἀπὸ τ' ὄριο καί τὸ πέρας⁴¹⁰. Ἐκτός ἀπὸ τὸ μέτρο, κατέχουν καί τὴν ὁμορφιά. Ἀξιοσημείωτη εἶναι, πράγματι, ἡ ἐπιμονὴ μέ τὴν ὁποία ἡ λέξη αὐτὴ ἐπανέρχεται στό κείμενο πού περιγράφει τίς πηγές τῶν ἡδονῶν. Εἶναι «χρώματα πού ὀνομάζομε ὠραῖα»⁴¹¹, σχήματα πού ἔχουν κάλλος⁴¹², ἔτσι ὥστε νὰ εἶναι «ὠ-

ἀκόμα πιὸ μακρὰ, δηλώνοντας ὅτι ὑπάρχει μιά καθαρὴ ἡδονή (ἴσως ἡ πιὸ ἀγνή καί γνήσια ἀπὸ τίς ἄλλες ὅλες): κι' αὐτὴ εἶναι ἡ ἡδονὴ τοῦ διαλεκτικοῦ: «ἦν ὅταν τις ἀναπαύσεως ἔνεκα, τοὺς περὶ τῶν ὄντων ἀεὶ κατατιθέμενος λόγους, τοὺς γενέσεως περὶ διαθεώμενος εἰκότας ἀμεταμέλητον ἡδονὴν κτᾶται, μέτριον ἂν ἐν τῷ βίῳ παιδιὰν καί φρόνιμον ποιοῖτο» (59 C/D).

409. Βλ. *Ἠθικά Νικομάχεια*, VII, 12, X, 2, 1173 D, 16: «ἄλυποι γὰρ εἰσὶν αἱ τε μαθηματικαὶ καί... αἱ διὰ τῆς ὀσφρήσεως καί ἀκροάματα δὲ καί ὁράματα πολλὰ». Ἡ *Πολιτεία*, 584 B, μᾶς μιλεῖ γιὰ τίς ἡδονές τῆς ὀσφρήσεως (πού ἀνήκουν στήν κατηγορία τῶν γνήσιων ἡδονῶν): «αὐταὶ γάρ οὐ προλυπηθέντι ἐξαίφνης ἀμύχανοι τὸ μέγεθος γίνονται, παυσάμεναι τε λύπην οὐδεμίαν καταλείπουσιν»: «Ὅ, τι, κατὰ βάθος, ἐκφράζει τὸ χωρίο 65 A τοῦ *Τίμαιου*.

410. *Φίλητος*, 52 C: «προσθῶμεν τῷ λόγῳ ταῖς μὲν σφοδραῖς ἡδοναῖς ἀμετρίαν, ταῖς δὲ μὴ τούναντίον ἐμμετρίαν». Ὅπως διαπιστώσαμε ἤδη, κάθε γένος μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ σάν ἓνα μεικτὸ πού περιλαμβάνει μιά ὁλόκληρη κλίμακα ἀποχρώσεων κι' ἀπόψεων, τείνοντας ἔτσι πρὸς τὰ ἄλλα τρία γένη. Π.χ. τὸ ἀπείρο, πού ἀρχέγονο εἶναι ἡ ἡδονή, παρουσιάζει ἐδῶ μιά ὄψη ὀρίου, καί εἶναι ἡ ὄψη αὐτὴ πού ὀνομάζομε ἀγνή καί γνήσια ἡδονή.

411. *Φίλητος*, 51 B: «τὰ καλὰ λεγόμενα χρώματα».

412. *Φίλητος*, 51 C: «σχημάτων τε γὰρ κάλλος».

ραϊά ὄχι σχετικά, σάν ἄλλα, ἀλλά πάντα ὠραϊά αὐτά καθ' ἑαυτά ἐκ φύσεως⁴¹³, κι' ἐπίσης ὠραϊά χρώματα τοῦ ἰδίου τύπου»⁴¹⁴. Ἀλλά εἶναι εὐκολο νά καταλάβωμε τήν αἰτία τῆς ὁμορφιάς αὐτῆς. Χρώματα, ἤχοι, ἀρώματα μποροῦνε καί τὰ τρία ν' ἀναχθοῦν στά τέσσερα στοιχεῖα⁴¹⁵, κι' αὐτά μέ τή σειρά τους στά τρίγωνα⁴¹⁶. Ὅμως, μᾶς λέει ὁ *Τίμαιος*, αὐτά τὰ στοιχειώδη τρίγωνα, καί τὰ σώματα πού συνιστοῦν, εἶναι ἀπό τὰ πιό ὠραϊά πού ὑπάρχουν⁴¹⁷. Καταλαβαίνομε λοιπόν τήν ὁμορφιά τῶν γεωμετρικῶν σχημάτων γιά τὰ ὁποῖα μᾶς μιλεῖ τό χωρίο 51 C.

Κατά τρίτο καί τελευταῖο λόγο, οἱ πηγές τῶν καθαρῶν ἡδονῶν κατέχουν τήν ἀλήθεια⁴¹⁸.

Εἶναι τό περιώνυμο παράδειγμα τοῦ ἀγνοῦ λευκοῦ⁴¹⁹, τό ὁποῖο στήν ὁλότητά του εἶναι ταυτόχρονα «ἀληθέστατον» καί «κάλλιστον». Αὐτό τό λίγο, ἀλλά ἀστραποβόλα πεντακάθαρο ἄσπρο, μᾶς λέει ὁ Πλάτων, εἶναι συγχρόνως πιό λευκό, πιό ἀληθινό καί πιό ὠραῖο ἀπό πολύ ἄσπρο ἀναμεμειγμένο⁴²⁰· ἐπειδή

413. *Φίλητος*, 51 C: «ταῦτα γάρ οὐκ εἶναι πρός τι καλά λέγω, καθάπερ ἄλλα, ἀλλ' αἰεὶ καλά καθ' αὐτά πεφυκέναι».

414. *Φίλητος*, 51 D: «χρώματα δὴ τοῦτον τόν τύπον ἔχοντα καλά».

415. Χρώματα = φλόγα = φωτιά (*Τίμαιος*, 67 C). Ἦχοι = κινήσεις τοῦ ἀέρος (*Τίμαιος*, 67 B: «ἀέρος»). Ἀρώματα = νερό κι' ἀέρας (*Τίμαιος*, 66 E), ὅπως διαπιστώσαμε πιό πάνω.

416. *Τίμαιος*, 53 C. «Πρῶτον μὲν δὴ πῦρ καί γῆ καί ὕδωρ καί ἀήρ ὅτι σώματά ἐστι, δηλόν που καί παντί· τό δὲ τοῦ σώματος εἶδος πᾶν καί βάθος ἔχει· τό δὲ βάθος αὐτῶν πᾶσα ἀνάγκη τήν ἐπιπέδον περιειληφέναι φύσιν· ἡ δὲ ὀρθή τῆς ἐπιπέδου βάσεως ἐκ τριγώνων συνέστηκε».

417. *Τίμαιος*, 53 E: «Δεῖ δὴ λέγειν ποῖα κάλλιστα σώματα γένοιντο ἂν τέτταρα». «Τόδε γάρ οὐδενί συγχωρησόμεθα, καλλίω τούτων ὁρώμενα σώματα».

Ἀλλά ὑπάρχει μιὰ ὁλόκληρη κλίμακα ὁμορφιάς σέ ὅ,τι ἀφορᾷ αὐτά τὰ σώματα: «Τοῦτ' οὖν προθυμητόν, τὰ διαφέροντα κάλλει σωμάτων τέτταρα γέννη συναρμόσασθαι».

Τίμαιος, 54 A: «προαιρετόν οὖν αὐτῶν ἀπειρῶν τό κάλλιστον». Καί λίγο πιό κάτω: «κάλλιον»· 54, A: «τιθέμεθα δὲ οὖν τῶν πολλῶν τριγώνων κάλλιστον ἓν, ὑπερβάντες τάλλα».

418. *Φίλητος*, 51 B: θά εἶχαμε ἔτσι τό δικαίωμα νά τίς θεωρήσωμε ἀληθινές («ἀληθεῖς»).

419. *Φίλητος*, 53 A: «Λευκοῦ... καθαρότης». Μιά καθαρότητα ὁλοκληρωτική, πού δέν ἐπιδέχεται καμμιά ἀπολύτως μείξη («ἀκρατέστατον», 53 A).

420. *Φίλητος*, 53 B: ἀντίθεση ἀνάμεσα σέ ποιότητα καί σέ ποσότητα. Ὅροι πού ὑποδηλώνουν τήν ποσότητα: «μέγιστον», «πλείστον» (53 A): «πολλοῦ» (53 B): «πολλῆς» (53 C): «τό σφόδρα τε καί τό πολύ καί τό μέγα» (52 D).

53 B/C: «ἀλλ' ἀρκεῖ νοεῖν ἡμῖν αὐτόθεν ὥς ἄρα καί σύμπασα ἡδονή σμικρά

αὐτό πού ὀφείλομε νά θεωρήσωμε σάν πιό συγγενικό ὡς πρός τήν ἀλήθεια, εἶναι τό καθαρό, τό ἄμεικτο, τό «ἱκανόν», καί ὄχι αὐτό πού εἶναι ὑπερβολικό, πολυπληθές, μεγάλο⁴²¹.

Μ' αὐτό τό παράδειγμα τοῦ καθαροῦ λευκοῦ βλέπομε νά σκιαγραφῆται, κιόλας ἀπό τίς γνήσιες ἡδονές, ἡ κίνηση τοῦ μείγματος πού προχωρεῖ ἀπό τό πλῆθος στή μονάδα. Πράγματι, τό πεντακάθαρο λευκό, ἀρχέτυπο ἢ πηγή τῶν ὁμωνύμων ἡδονῶν, εἶναι ὁ θρίαμβος, ὅπως εἶδαμε, τῆς ποιότητος καί τοῦ ἐνός πάνω στήν ποσότητα, στό πλῆθος⁴²². Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, αἰσθανόμαστε ὅτι οἱ καθαρές ἡδονές μας θά πρέπει ν' ἀναβλύζουν στιγμιαία. Καί πράγματι ἡ *Πολιτεία* μᾶς περιγράφει τόν σχηματισμό τῶν ἡδονῶν τῆς ὁσφρησης (αὐτῶν πού βρίσκονται δηλαδή στήν τελευταία βαθμίδα τῆς ἱεραρχίας) νά ἐπιτελῆται αἰφνίδια⁴²³.

μεγάλης καί ὀλίγη πολλῆς, καθαρὰ λύπης, ἡδίων καί ἀληθεστέρα καί καλλίων γίγνεται ἂν· «τῶν δ' αὐτῶν τούτων ὄντων ἐν ὅλῳ τε οὐρανῷ... καί προσέτι καλῶν καί εἰλικρινῶν»... (30B).

Ἐχομε ἓνα συνδυασμό λευκοῦ κι' ὠραίου στόν «*Εὐθόδημο*» (303 D), στό μέρος ὅπου ὁ Σωκράτης λέει στούς σοφιστάς: «ὁπόταν φῆτε μήτε καλόν εἶναι μηδέν μήτε ἀγαθόν πρᾶγμα μήτε λευκόν μηδ' ἄλλο τῶν τοιούτων μηδέν».

421. *Φίλητος*, 52 D: «τί ποτε χρή φάναι πρός ἀλήθειαν εἶναι; τό καθαρόν τε καί εἰλικρινές καί τό ἱκανόν ἢ τό σφόδρα τε καί τό πολύ καί τό μέγα; *Φίλητος*, 57 B: «σαφεστέραν καί ἀσαφεστέραν».

Τήν ἴδια ἀντίληψη ἐκφράζει ἡ *Πολιτεία* (VI, 511 E): «τάξον αὐτά ἀνά λόγον, ὥσπερ ἐφ' οἷς ἔστιν ἀληθείας μετέχειν, οὕτω ταῦτα σαφηνείας ἡγησάμενος μετέχειν». Καί ὁ *Φαίδων*, 67 A/B: «ἀλλά καθαρεύωμεν ἅπ' αὐτοῦ (τοῦ σώματος), ἕως ἄν ὁ θεός αὐτός ἀπολύσῃ ἡμᾶς. Καί οὕτω μὲν καθαροί ἀπαλλαττόμενοι τῆς τοῦ σώματος ἀφροσύνης ὥς τό εἶκος μετά τοιούτων τε ἐσόμεθα καί γνωσόμεθα δι' ἡμῶν αὐτῶν πᾶν τό εἰλικρινές. Τοῦτο δ' ἔστιν ἴσως τό ἀληθές· μή καθαῶ γάρ καθαροῦ ἐφάπτεσθαι μή οὐ θεμιτόν ἤ».

Βλ. *Φίλητος* γι' αὐτήν τήν ἔννοια τοῦ «καθαροῦ», πού περιλαμβάνει ἀλήθεια καί κάλλος (53 B): «καθαρώτατα» (55 A-55D): «καθαρώτερα» (57 B): «καθαρώτατον» (55 C): «σαφές, καθαρόν» (57 C): «σαφές καί τ' ἀκριβές καί τό ἀληθέστατον» (58 C): «βέβαιον, καθαρόν, ἀληθές» (59 C).

Ἀλλά τό «καθαρόν» πηγάζει ἀπό τή φλόγα, καί βρισκόμαστε ξανά μπρός στά στοιχεῖα — μπρός στ' ὀξύτερο στοιχεῖο ἅπ' ὅλα: τή φωτιά. Στοιχεῖο πού συνεπάγεται τήν τομή καί τό ἐξαίφνης, καί μᾶς προετοιμαζεῖ ψυχικά νά αἰσθανθοῦμε τίς καθαρές μας ἡδονές ν' ἀναβλύζουν ξαφνικά κι' ἀκαριαῖα (ἐξ αἰτίας τῆς ἀγνόητας-ὀξύτητάς των...).

422. *Φίλητος*, 53 C: «ἡδονή σμικρά μεγάλης καί ὀλίγη πολλῆς». Ἡ «ὀλίγη» θά ἦταν ἡ ποσότητα πού τείνει πρός τό ἓν καί γίνεται ὁλοένα καί περισσότερο ποιότης.

423. *Πολιτεία*, 584 B: «ἐξαίφνης». *Τίμαιος*, 65 B: «Ὅσα δὲ κατά σμικρόν τάς ἀποχωρήσεις ἑαυτῶν καί κενώσεις εἴληφεν, τάς δὲ πληρώσεις ἀθρόας καί κατά

Κατά μείζονα λόγο οι άλλες καθαρές ήδονές, οι ανώτερες καθότι καθαρότερες, θά επιτελούνται επίσης στο εξαίφνης. Η γέννησή τους, σύμφωνα με την έκφραση του Diēs, «είναι τόσο άθροα και ξαφνική πού δεν συνεπάγεται κανένα πόνο»⁴²⁴.

Εν όλίγοις, εξετάζοντας τις καθαρές ήδονές, ἀποκτήσαμε την τριάδα: ἀλήθεια, κάλλος, μέτρο, τριάδα πού, όπως θά διαπιστώσωμε, τελικά στέφει τή μείξη, ως ή δεσπόζουσα, πρωταρχική αιτία της, και συγχρόνως ως τό τριπλό χαρακτηριστικό του Ἀγαθοῦ. Ἀλλά ἐδῶ δέν ἔχομε ἀκόμα παρά τή σκιά της φεγγερῆς αὐτῆς τριάδας, κι' αὐτό ἐπειδή οι καθαρές ήδονές δέν κάνουν παρά ἀπλῶς νά συμμετέχουν στά τρία θεία κατηγορήματα, πού, πρὸς τό τέλος τοῦ *Φιλήβου*, θά συναντήσωμε στήν ὁλοκληρωμένη τους διάσταση: τήν Ἀλήθεια, τό Κάλλος και τό Μέτρο, αὐτά καθ' ἑαυτά.

Ἀλλά κι' αὐτή ἀκόμη ή σκιά⁴²⁵ ἀρκεῖ γιά νά προσδώση στίς καθαρές μας ήδονές ἕνα εἶδος νοητῆς ὑφῆς, πού οι άλλες ήδονές (οἱ ἀναληθεῖς και ἀναμειγμένες) δέν κατέχουν μέ κανένα τρόπο, καθιστώντας τις ἔτσι ἄξιες ἀργότερα νά λάβουν μέρος στοῦ ὠραῖο κι' ἁρμονικό μας μείγμα.

III. Οἱ ἐπιστήμες και οἱ τέχνες

Ἐχοντας τελειώσει μέ τις ήδονές (πού εἶναι τό ἕνα ἀπό τά δύο συστατικά τοῦ μείγματος), ἄς εξετάσωμε τώρα τό δεύτερο συστατικό, δηλαδή τήν ἐπιστήμη και τόν νοῦ. Καί ὅπως κάναμε μέ τις ήδονές, ἄς ἐρευνήσωμε προσεκτικά ποιά εἶναι τά εἶδη πού ὁ νοῦς κι' ή ἐπιστήμη περιλαμβάνουν⁴²⁶. Εἰσχωροῦμε ἐδῶ σέ μία

μεγάλα... (μιλώντας γιά τόν προσδιορισμό τῶν ήδονῶν τῶν ἀρωμάτων: «εὐωδίας»).

424. Diēs: *Σημείωση* στόν «*Φιλήβου*», σελίς LXXV.

425. Μποροῦμε, ἀπό τώρα, νά εἰκάσωμε ὅτι αὐτή ή σκιά, ὅπως συμβαίνει και στή γραμμή της *Πολιτείας*, θά διαλυθῇ στήν τελική μας μείξη, παραχωρώντας τή θέση της στό φῶς της Ἀλήθειας, τοῦ Κάλλους και τοῦ Μέρους.

426. *Φιλήβου*, 55 C: «γενναῖος δέ, εἴ πη τι σαθρόν ἔχει, πᾶν περικρούμεν, ὡς ὅτι καθαρῶτάτων ἐστ' αὐτῶν φύσει, τοῦτο κατιδόντες εἰς τήν κράσιν χρώμεθα τήν κοινήν τοῖς τε τούτων και τοῖς της ήδονῆς μέρεσιν ἀληθεστάτοις».

Αὐτή ή ἐξέταση θά γίνῃ μέ κριτήριο τήν ἀγνότητα («καθαρῶτατον»), δηλαδή τήν ἀλήθεια («ἀληθεστάτοις»).

σφαῖρα ἀσύγκριτα πνευματικώτερη τῶν ήδονῶν, ἀλλά πού τά στοιχεῖα της δέν ταξιθετοῦνται ὅλα στοῦ ἴδιου ἐπίπεδο. Ἐχομε ἐδῶ, ὅπως στήν *Πολιτεία* και στοῦ *Συμπόσιου*⁴²⁷, Ἐπιστήμη και ἐπιστήμες, κι' ἀνάμεσα σ' αὐτές τις τελευταῖες μία ὁλόκληρη ἱεραρχία.

Ἡ διερεύνηση τῶν εἰδῶν της ἐπιστήμης θά γίνῃ χάρις στή διαίρεση, της ὁποίας ή ὅλο κάθαρση ἀρετή και λειτουργία θυμίζει τή συναγωγή και σύννοση. Πράγματι, δέν κάνομε ἐδῶ παρά νά ἀνερχώμαστε ὅλο και περισσότερο ἀπό τήν ἐπιστήμη τήν λιγώτερο μαθηματική ἕως ἐκεῖνα τά φιλοσοφικά μαθηματικά πού βρίσκονται τόσο κοντά στή διαλεκτική τοῦ ὄντος.

Ἰδού πῶς προβαίνει ὁ Σωκράτης γιά νά ταξινομήσῃ τις τέχνες-ἐπιστήμες:

Ἀρχίζει μέ μία θέαση συνοπτική, θεωρώντας τήν ἀριθμητική, μετρητική και «στατική» ὡς τήν οὐσία τους τήν ἴδια («οἶον πασῶν που τεχνῶν ἄν τις ἀριθμητικὴν χωρίζῃ και μετρητικὴν και στατικὴν»)⁴²⁸. Ἡ οὐσία αὐτή θά χρησιμεύσῃ τοῦ λοιποῦ ὡς γνώμων γιά τήν ταξινόμησή των. Ὁ διαχωρισμός κι' ή διαλογή θά γίνουν μέ κριτήριο τόν βαθμό συμμετοχῆς των στήν μαθηματικὴς ὑφῆς αὐτῆς οὐσία. Θ' ἀποκτήσωμε ἔτσι, ἀφ' ἑνός, ὅλες τις ἐπιστήμες και τις τέχνες πού (ὅπως ή ἱατρική, ή μουσική, ή γεωργία, ή κυβερνητική κι' ή στρατηγική) παρουσιάζουν λιγώτερη ἀκρίβεια και συνεπάγονται ἐπομένως πολὺ λιγώτερο μέτρο, και, ἀφ' ἑτέρου, ὅλες τις ἐπιστήμες και τις τέχνες της κατασκευῆς, πού εἶναι πολὺ πιό ἀκριβεῖς⁴²⁹.

427. Ἡ *Πολιτεία*, VI 511 D διακρίνει τή νόηση ἀπό τή διάνοια («διάνοιαν δέ καλεῖν μοι δοκεῖς τήν τῶν γεωμετρικῶν τε και τήν τῶν τοιούτων ἔξιν, ἀλλ' οὐ νοῦν»).

Ἐπίσης τό *Συμπόσιον* διακρίνει τό κάλλος τῶν ἐπιστημῶν («ἐπιστημῶν κάλλος», 210 C) ἀπό τήν ὑπέρτατη ἐπιστήμη τοῦ Ἀγαθοῦ («ἐπιστήμην μίαν τοιαύτην ἣ ἐστὶ καλοῦ τοιοῦδε») (210 D).

428. *Φιλήβου*, 55 E.

429. Εἶναι, ἀπό τή μία μεριά, ή «αὐλητική και σύμπασα ή μουσική-ἱατρική-γεωργία-κυβερνητική-στρατηγική», και, ἀπό τήν ἄλλη, ή «τεκτονική» (ναυπηγία, οἰκοδομία, ξυλουργική). Ὁ Πλάτων μιλάει ἐδῶ μέ περιφρόνηση γιά τή μουσική, ὡς εὐτελεῖς μεικτό (56 A: «πολὺ μειγμένον ἔχειν τό μή σαφές, μικρόν δέ τό βέβαιον»), πού ἀντί νά προβῇ στήν πραγμάτωση και συναρμογή τῶν ἁρμονιῶν μέ μέτρο («μέτρον»), ἐπιτελεῖται μέ εἰκασίες («τῷ στοχάζεσθαι»).

Στήν *Πολιτεία* (VII, 531 A) μᾶς λέει τά ἐξῆς σχετικά μέ τήν ἐπιστήμη της ἁρμονίας: «τάς γάρ ἀκουσμένας αὐ συμφωνίας και φθόγγους ἀλλήλοις ἀναμετροῦντες ἀνήνυντα, ὥσπερ οἱ ἀστρονόμοι, πονοῦσιν» και 531 C: «τούς γάρ ἐν

Ἄλλὰ αὐτή ἡ πρώτη σύνοψη, πού μᾶς ἐπέτρεψε ν' ἀποκτήσωμε τὰ μαθηματικά (χάρη στά ὁποῖα κατορθώσαμε νά ἐπιτελέσωμε τίς διαιρέσεις μας ὡς τώρα), δέν ἀρκεῖ. Θά πρέπει νά ἀνέλθωμε ἀκόμα πιο ὑψηλά, μέ ἄλλα λόγια νά προβοῦμε σέ μιὰ σύνοψη τολμηρότερα ἀκόμα εὐρύτερη ἀπό τήν προηγούμενη. Τή φορά αὐτή θ' ἀγγίξωμε τήν ἴδια τή Φιλοσοφία, πού θά μᾶς χρησιμεύσῃ ὡς κριτήριο, ἥ ὡς κανόν καί γνώμων, γιά τίς νέες διαιρέσεις μας ἀναφορικά μέ τὰ ἴδια τὰ μαθηματικά⁴³⁰.

Θά ἔχωμε ἔτσι, ἀπό τή μιὰ μεριά, τήν ἀριθμητική τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου⁴³¹ καί, ἀπό τήν ἄλλη, τήν ἀριθμητική τοῦ φιλοσόφου,

ταῦται ταῖς συμφωνίαις ταῖς ἀκουόμεναις ἀριθμούς ζητοῦσιν, ἀλλ' οὐκ εἰς προβλήματα ἀνάσιν, ἐπισκοπεῖν τίνες ἑὺφωνοι ἀριθμοί καί τίνες οὐ, καί διά τί ἐκάτεροι».

Ἄλλὰ ἀκόμα πιο ἀξιοκατάκριτοι εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ μουσικοί πού προβαίνουν στήν τέχνη τους μέ τρόπο τέλεια ἐμπειρικό καί ὄλικο (531 B): Βλ. *Φίλητος*, 62 C: «μουσικήν... στοχάσεώς τε καί μιμήσεως μεστήν οὖσαν». *Νόμοι*, II, 668 A/B: «οὐκοῦν μουσικήν γε πᾶσάν φαμεν εἰκαστικήν τε εἶναι καί μιμητικήν».

Ἀπεναντίας ἡ δεύτερη σειρά τῶν ἐπιστημῶν καί τῶν τεχνῶν, ὅπως ἡ τεκτονική (ναυπηγία, οἰκοδομία, ξυλουργική), πού χαρακτηρίζει ἡ ἀκρίβεια («ἀκρίβεια», 56 B) («πλείονος ἀκριβείας», 56 C), συμμετέχει πολύ περισσότερο στά μαθηματικά. Βλ. *Πολιτεία*, 522 C: «πᾶσα τέχνη καί ἐπιστήμη ἀναγκάζεται αὐτῶν (ἀριθμῶν τε καί λογισμῶν) μέτοχος γίνεσθαι» (Βλ. ἐπίσης *Πολιτεία*, 602 D - 603 A). «Ὅπως λέει ὁ Diès, «ὁ ὑπολογισμός, ἡ μέτρηση, τό ζύγισμα μᾶς προφυλάσσουν ἀπό τίς αὐταπάτες τῶν μιμητικῶν τεχνῶν» (*Φίλητος*, σελ. 75, σημ. 1).

Ὁ Taylor παρατηρεῖ ὅτι «ἡ ἔννοια τῆς ἀκριβοῦς ἐπιστήμης διατυπώνεται ὀριστικά, ἐξῶ, γιά πρώτη φορά στόν Λόγο: ἀντίληψη ἀνάλογη μέ τοῦ Κάντ, σύμφωνα μέ τήν ὁποία κάθε κλάδος τῆς γνώσης περιέχει τόση ἐπιστήμη ὅση μαθηματικά» (*Πλάτων*, σ. 430).

Γιά τή διάκριση καί τόν διαχωρισμό ἀνάμεσα στίς δύο ὁμάδες, βλ. *Γοργίας*, 465 A, 463 B, 501 A. *Φαῖδρος*, 260 E, 270 B. *Νόμοι*, 857, 938 A.

430. *Φίλητος*, 56 D: «διττάς αὐ καί ταύτας λεκτέον».

431. *Φίλητος*, 56D: «τήν τῶν πολλῶν».

Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Diès, ἡ ἐπιστήμη τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου δέν προσφέρει παρὰ «συγκεκριμένα προβλήματα, καί οἱ μέθοδοι τῆς λύσεως δέν εἶναι ποτέ ἀποδεικτικές καί γενικές. Δέν εἶναι παρὰ ὁδηγίες ἐπιτακτικές καί μερικές. Σ' ἕνα τέτοιο χειρισμό ἀριθμοῦ λείπουν οἱ ἀρχές, ἐπειδή λείπει ἡ γενική ἔννοια». (*Σημείωση στόν Φίλητο*, LXXI). Ἡ ἐπιστήμη αὐτή θά εἶναι «ἡ λογιστική καί ἡ μετρητική, ὅπως τίς χρησιμοποιοῦν ἡ τεκτονική καί ἡ ἐμπορική» (56 E), κατ' ἀντίθεση «τῆς κατὰ φιλοσοφίαν γεωμετρίας τε καί λογισμῶν». Βλ. *Πολιτεία*, 525 C, ὅπου ἡ ἀριθμητική «οὐκ ὦνῃς οὐδέ πράσεως χάριν ὡς ἐμπόρους ἢ καπηλούς μελετώντας, ἀλλ' ἔνεκα πολέμου τε καί αὐτῆς τῆς ψυχῆς ῥαστώνης μεταστροφῆς ἀπό γενέσεως ἐπ' ἀληθείαν τε καί οὐσίαν».

καί ἡ διαφορά τους, μᾶς λέει ὁ Πλάτων, δέν εἶναι καί μικρή⁴³². Ἐπειδή μεταξύ ἐκείνων πού ἀσχολοῦνται μέ τόν ἀριθμό, «οἱ μὲν βάζουν σέ κοινό λογαριασμό δύο ἄνισες μονάδες, π.χ. δύο στρατούς, δύο βόδια, δύο ὁποιαδήποτε ἀντικείμενα, κι' ἄς εἶναι τὰ πιο μικρά ἢ τὰ πιο μεγάλα ἀπ' ὅλα. Ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἀρνοῦνται νά τούς ἀκολουθήσουν, ὅσον καιρό δέν θά ἔχουν θέσει ὡς ἀρχή ὅτι, στήν ἀναρίθμητη σειρά τῶν μονάδων, δέν ὑπάρχει μία πού νά εἶναι διαφορετική ἀπό μιάν ἄλλη»⁴³³. Μέ ἄλλα λόγια, ἡ φιλοσοφική ἀριθμητική, καθώς ἀρνεῖται συστηματικά τήν ἀποδοχή στούς κόλπους τῆς καί τοῦ παραμικροῦ ἀκόμη ἴχνους τοῦ αἰσθητοῦ καί πολλαπλοῦ, πολυποίκιλου στοιχείου, θεμελιώνει ἕνα σύμπαν τέλεια ἰδανικῶν μονάδων. Ὅπως διασαφηνίζει ὁ Taylor, «ἐνεργεῖ μέ μονάδες πού εἶναι ἀπολύτως ἴσες: στήν πραγματικότητα μέ ἀριθμούς καί ὄχι μέ ἀριθμημένα πράγματα»⁴³⁴.

432. *Φίλητος*, 56 D («οὐ σμικρός δρος») καί 56 E («οὐ σμικράν διαφοράν τῶν περὶ ἀριθμῶν τευταζόντων»).

433. *Φίλητος*, 56 D/E. *Πολιτεία*, VII, 525 D: ἡ ἀληθινή ἀριθμητική (αὐτή πού μᾶς ὁδηγεῖ στό Ὄν) εἶναι κάτι «οὐδαμῇ ἀποδεχόμενον ἔαν τις αὐτῇ ὁρατά ἢ ἀπτά σώματα ἔχοντας ἀριθμούς προτεινόμενος διαλέγεται». *Πολιτεία* VII, 526 A: «ἐν οἷς τό ἐν οἷον ὑμεῖς ἀξιοῦτέ ἐστιν, ἴσον τε ἕκαστον πᾶν παντί καί οὐδέ σμικρόν διαφέρει». Οἱ ἀριθμοί τῆς φιλοσοφικῆς αὐτῆς ἀριθμητικῆς δέν μποροῦν (κατά τήν *Πολιτεία*, VII, 526 A), νά συλληφθοῦν «παρά μέ τῆ σκέψης», μέ κανέναν ἄλλον τρόπο (ἐμπειρικό ἢ αἰσθητό). *Πολιτεία*, 529 B: «ἐπιστήμην γάρ οὐδέν ἔχειν τῶν τοιούτων». Αὐτή ἀκριβῶς εἶναι ἡ βάση τῆς κριτικῆς καί τῆς ἴδιας ἀκόμα τῆς πυθαγόρειας μουσικῆς (τῆς σχολῆς τοῦ Ἀρχύτα: βλ. *Πολιτεία*, 531 A/C) καθώς καί τῆς ἀστρονομίας (*Πολιτεία*, 529 B/C). Βλ. *Πολιτεία*, 529 B, ὅπου ὁ Πλάτων ἀποβάλλει καί τό πιο ἀνεπαίσθητο ἀκόμα ἴχνος αἰσθητοῦ ἀπό τήν ἐπιστήμη: «ταῦτα μὲν τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ποικίλματα, ἐπεὶ περ ἐν ὁρατῷ πεποικιλταί, κάλλιστα μὲν ἡγεῖσθαι καί ἀκριβεστάτα τῶν τοιούτων ἔχειν, τῶν δὲ ἀληθινῶν πολὺ ἐνδεῖν, ἄς τό δν τάχος καί ἡ οὐσα βραδύτης ἐν τῷ ἀληθινῷ ἀριθμῷ καί πᾶσι τοῖς ἀληθέσι σχήμασι φοράς τε πρός ἄλληλα φέρεται καί τὰ ἐνόντα φέρει, ἃ δὴ λόγῳ μὲν καί διανοίᾳ ληπτὰ, ὅψει δ' οὐ».

Βλ. Duhem: *Τό παγκόσμιο σύστημα*, σ. 94. Duhem: *Τό ἀστρονομικό πρόβλημα τῆς ἐποχῆς τοῦ Πλάτωνος*, σ. 102 καί ἐξῆς.

434. Βλ. Ὁ Πλάτων. Ὁ ἄνθρωπος καί τό ἔργο, σ. 430. «Υπάρχουν δύο τύποι καταμετρήσεως: ἡ χαλαρή καταμέτρηση τοῦ ἀρχιτέκτονος ἢ τοῦ λιανοπωλητοῦ κι' ἡ ἀκριβὴς μέτρηση τοῦ γεωμέτρη καί τοῦ ὑπολογιστοῦ. Ὁ ἀπλὸς ἄνθρωπος πού ἐπεχείρησε νά καθορίσῃ τήν ἀξία τοῦ π προσαρμόζοντας ἕνα σπάγγο γύρω ἀπὸ ἕνα δίσκο, ξετυλίγοντάς τον καί μετρώντας τον μέ μιὰ ράβδο μετρήσεως, συνέχευε τή μέτρηση τοῦ ἐμπόρου, πού εἶναι πάντοτε χονδροειδὴς προσέγγιση, μέ τή μέτρηση τοῦ γεωμέτρη, ἡ ὁποία πρέπει νά εἶναι ἀκριβὴς, μέσα στά ὅρια μιᾶς γνωστῆς καί ἀκριβεστάτης σταθερῆς προσέγγισης».

Καί τώρα, μ' αὐτή τή φιλοσοφική ἀριθμητική, πού εἶναι τόσο κοντά στή διαλεκτική, διατρέξαμε τήν κλίμακα τῶν ἐπιστημῶν. Ἀρχίσαμε ἀπό τίς τέχνες, αὐτές τίς εἰκαστικές δυνάμεις, «τῶν ὁποίων ὅλη ἡ ἀποτελεσματικότητα («ῥώμη») προέρχεται ἀπό μιὰ ἐπίμονη ἐξάσκηση⁴³⁵, καί πού περιέχουν ἕνα μεγάλο ποσοστό αἰσθητοῦ στοιχείου, ἀφοῦ ἐξασκώντας τις δέν κάνομε στήν πραγματικότητα παρά νά χρησιμοποιοῦμε εἰκασίες καί ἐμπειρίες αἰσθητές («τάς αἰσθήσεις καταμελετᾶν ἐμπειρία⁴³⁶ καί τινι τριβῇ»). Ἐξετάσαμε κατόπιν ἐκεῖνες πού, ὅπως ἡ κατασκευή τῶν πλοίων, τῶν σπιτιῶν, κλπ., ἀποτελοῦν γεφύρωμα ἀνάμεσα στίς ὅλο αἰσθητό στοιχεῖο τέχνες καί τήν ἀριθμητική. Καί τέλος φθάσαμε, βυθομετρώντας τήν ἀριθμητική, στήν ἐπιστήμη τῶν φιλοσόφων. Μόνη ἡ τελευταία αὐτή ἀποτελεῖ τήν ἀληθινή προπαίδεια γιά τήν διαλεκτική, κι' ἐπόμενο εἶναι νά περιλαμβάνη ὅλες τίς ἄλλες ἐπιστήμες τίς ἀξίες τοῦ ὀνόματος, ὅπως τή γεωμετρία⁴³⁷, τή στερεομετρία, τήν ἀστρονομία καί τήν ἐπιστήμη τῆς ἀρμονίας, πού τό ἔβδομο βιβλίο τῆς *Πολιτείας* μᾶς περιγράφει λεπτομερειακά, καί πού ὁ *Φίληβος* ἀποσιωπᾷ, ἴσως γι' αὐτόν ἀκριβῶς τόν λόγο. Ἀντίθετα, ἡ μουσική καί οἱ μηχανικές τέχνες, πού ἡ *Πολιτεία* εἶχε παραμερίσει⁴³⁸, θεωροῦνται τή φορά αὐτή σάν εἶδη ἐπιστήμης, κι' αὐτό ὄχι μονάχα σάν ἀντίβαρο τῶν ἡδονῶν⁴³⁹, ἀλλά κυρίως γιά νά δειχθῇ, ὅπως

435. *Φίληβος*, 56 A: «μελέτη καί πόνος τήν ῥώμην ἀπειργασμένας».

436. *Φίληβος*, 55 E: «εἰκάζειν»... «αἰσθήσεις»... «ἐμπειρία»... «τριβῇ»... «στοχαστικῆς».

437. *Φίληβος*, 56 E: «τῆς κατὰ φιλοσοφίαν γεωμετρίας τε καί λογισμῶν».

438. *Πολιτεία*, 522 B: «τέχναι βάνανσοί που ἅπασαι ἐδοξαν εἶναι». «Καί μήν τί ἐτ' ἄλλο λείπεται μάθημα, μουσικῆς καί γυμναστικῆς καί τῶν τεχνῶν κεχωρισμένον».

«Ὅσον ἀφορᾷ τή γυμναστική, γίνεται μνεῖα αὐτῆς στόν *Φίληβο*, 30 B: «τοῦτο ἐν μέν τοῖς παρ' ἡμῖν ψυχῇν τε παρέχον καί σωμασκήν ἐμποιοῦν καί πταίσαντος σώματος ἱατρικήν». Καθώς ὅμως δέν ἀναφέρεται παρά στό σῶμα, δέν ἔχει θέση ἐδῶ, ἀφοῦ κι' αὐτές οἱ καθαρές ἡδονές δέν ἀφοροῦν παρά μόνο τήν ψυχή (66C).

439. *Φίληβος*, 57 A/B: «ταῖς ἡδοναῖς ζητῶν ἀντίστροφον ἐνταῦθα προβεβληκέναι, σκοπῶν ἄρα ἐστί τις ἐτέρας ἄλλη καθαρωτέρα ἐπιστήμης ἐπιστήμη, καθάπερ ἡδονῆς ἡδονή». Γιά τόν ὅρο «ἀντίστροφον», βλ. *Πολιτεία*, 522 A: «μουσική ἀντίστροφος τῆς γυμναστικῆς». Ἔτσι οἱ τέχνες καί ἡ μουσική ἐπιτρέπουν τή διέλευση ἀπό τίς καθαρές ἡδονές στίς καθαρές ἐπιστήμες. Ἡ μουσική μᾶς δίνει, πράγματι, αὐτούς τοὺς γλυκεῖς καί καθάριους φθόγγους, μέ τή στιλπνή, μοναδική ἡχητικότητα (*Φίληβος*, 51 D), καί οἱ τέχνες καί τὰ ὄργανά τους (κανόνας, κύκλος, διαβήτη, στάθμη: 51 C καί 56 B/C) μᾶς

διαπιστώσαμε πῶς πάνω, ὅτι τῶν γνήσιων ἡδονῶν πηγή εἶναι οἱ ἐπιστήμες. Πράγματι, ἀφοῦ εἶναι ἡ μουσική πού μᾶς προσφέρει τοὺς ἡχούς τοὺς γλυκεῖς καί καθαρούς, κι' ἀφοῦ οἱ μηχανικές τέχνες εἶναι πού κατασκευάζουν τὰ ὄργανα τῆς γεωμετρίας, σ' αὐτές θά πρέπει ν' ἀναζητήσωμε τήν ἀληθινή πηγή τῶν ἡδονῶν αὐτῶν. Ἄν ἐμβαθύνωμε ὅμως ἀκόμα τήν ἀνάλυση, θά διαπιστώσωμε ὅτι εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἀριθμητική, πού, μαζί μέ τίς ἄλλες καθαρές ἐπιστήμες, ἀποδεικνύεται ἡ πραγματική ἀφετηρία τῶν ἡδονῶν.

Ἔτσι, ὄχι μόνο ὑπάρχει πραγματική συγγένεια ἀνάμεσα στίς καθαρές ἡδονές καί τίς ἐπιστήμες⁴⁴⁰, ἀλλά οἱ τελευταῖες αὐτές γεννοῦν τίς πρώτες⁴⁴¹. Οἱ ἐπιστήμες παράγουν, θεμελιώνουν τίς αὐθεντικές καί γνήσιες ἡδονές, καί ἡ παραγωγή καί θεμελίωση αὐτή εἶναι μιὰ πραγματική «γένεσις εἰς οὐσίαν».

IV. Οἱ ἐπιστήμες-τέχνες καί ἡ τριάδα τοῦ Ἀγαθοῦ

Ὅμως, γιά νά ἀνακαλύψωμε τή δομή αὐτῆς τῆς γένεσης τῶν καθαρῶν ἡδονῶν, θά πρέπει νά δοῦμε ποιά εἶναι τὰ μείζονα χαρακτηριστικά τῶν ἐπιστημῶν.

Οἱ ἐπιστήμες πρώτα ἀπ' ὅλα ἔχουν ὡς χαρακτηριστικό τό μέτρο.

ἐπιτρέπουν νά κατασκευάζωμε τίς εὐθείες γραμμές καί τίς καμπύλες, καθώς καί τίς ἐπιφάνειες καί τὰ στερεά σώματα, πού μᾶς παρέχουν τίς γνήσιες ἡδονές. Συνεπῶς, ὑπάρχει τέλεια συνοχή-συνέχεια ἀνάμεσα στίς καθαρές ἡδονές καί στίς ἐπιστήμες-τέχνες.

440. *Φίληβος*, 63 E: «ἡδονάς ἀληθεῖς καί καθαρὰς (ἄς) εἶπες, σχεδόν οἰκείας ἡμῖν νόμιζε», λένε ἡ φρόνηση καί ὁ νοῦς κατὰ τήν τελική «κρίση». Τότε καί ἡ ἴδια ἡ ὑγεία («ὕγιαιος»: 63 E) γίνεται δεκτὴ στό μείγμα. Πρόκειται ὅμως γιά μιὰ πνευματική ὑγεία («ὕγιαιος καί τοῦ σωφρονεῖν»).

441. *Φίληβος*, 54 C: «Οὐκοῦν ἡδονή γε, εἴπερ γένεσις ἐστίν, ἕνεκά τινος οὐσίας ἐξ ἀνάγκης γίγνεται» ἄν. Ἀλλά λίγο πῶς πάνω μᾶς λέει ὁ Πλάτων ὅτι ἡ ναυπηγία εἶναι οὐσία (54 B) - καί ξαναβρίσκομε ἔτσι τήν ναυπηγία ὡς ἐπιστήμη (56 B). Μποροῦμε νά συμπεράνωμε ὅτι οἱ καθαρές ἡδονές εἶναι αὐτές πού μᾶς παρέχει ἡ ἐπαφὴ τῆς ἐπιστήμης, ἀκόμα καί στίς πῶς αἰσθητές κι' ἀπ'tές ἐκφάνσεις τῆς. Βλ. *Φίληβος*, 38 A: «διαφέρει δ' ἡμῖν οὐδέν, ὃ ἔταίρε, ἢ μετὰ δόξης τε ὀρθῆς καί μετ' ἐπιστήμης ἡδονὴ τῆς μετὰ τοῦ ψεύδους καί ἀγνοίας πολλάκις ἐκάστοις ἡμῶν ἐγγιγνομένης».

Πράγματι είναι εξόχως ακριβείς («ακριβείς μάλιστα»), προπάντων εκείνες που ἐμψυχώνει ἡ ἔξαρση κι' ἡ ὁρμή τῶν γνήσιων φιλοσόφων, ἀσύγκριτα κατὰ συνέπεια ἀνώτερες σέ ἀκρίβεια καί σέ ἀλήθεια ὅσον ἀφορᾷ τὰ μέτρα καί τούς ἀριθμούς⁴⁴².

Κατὰ δεύτερο λόγο, εἶναι ὠραίες, ὅπως μᾶς λέει ἰδίως τὸ *Συμπόσιο*⁴⁴³. «Μετά δέ τὰ ἐπιτηδεύματα ἐπὶ τὰς ἐπιστήμας ἀγαγεῖν, ἵνα ἴδῃ αὐτὸ ἐπιστημῶν κάλλος καί, βλέπων πρὸς πολὺ ἤδη τὸ καλόν, μηκέτι τὸ παρ' ἐνὶ, ὥσπερ οἰκέτης, ἀγαπῶν παιδαρίου κάλλος ἢ ἀνθρώπου τινός ἢ ἐπιτηδεύματος ἐνός, δουλεύων φαῦλος ἢ καὶ σμικρολόγος, ἀλλ' ἐπὶ τὸ πολὺ πέλαιος τετραμμένος τοῦ καλοῦ καὶ θεωρῶν, πολλοὺς καὶ καλοὺς λόγους καὶ μεγαλοπρεπεῖς τίκτη καὶ διανοήματα ἐν φιλοσοφίᾳ ἀφθόνῳ»⁴⁴⁴.

Κατὰ τρίτο λόγο, οἱ ἐπιστήμες εἶναι ἀληθινές, κυρίως οἱ θεωρητικές ἐπιστήμες, «ἀπείρως ἀνώτερες σέ ἀκρίβεια καί σέ ἀλήθεια»⁴⁴⁵ ἀπὸ τῶν πρακτικῶν τέχνης. Αὐτὸ ἄλλωστε μπορούμε εὐκολα νὰ τὸ ἐξαγωγήμε μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο: ὅ,τι χαρακτηρίζει ἰδίως τῶν ἐπιστημῶν εἶναι, ὅπως εἶπαμε, τὸ μέτρο⁴⁴⁶. Ἀλλὰ

442. *Φίλητος*, 57 D: «ἀμήχανον ἀκριβεία τε καὶ ἀληθεία περὶ μέτρα τε καὶ ἀριθμοὺς διαφέρουσιν». *Φίλητος*, 56 C: «ἀκριβέστερον». 57E: «ἀκριβείς μάλιστα». Ἐξ ἄλλου τ' ὀνομά τούς εἶναι ἐπιστήμες τοῦ μέτρου: «μετρητικά» (57 D). Ἀνάγονται, σέ τελευταία ἀνάλυση, στήν καθαρὴ ἀριθμητικὴ, ἐπιστήμη τῶν ἀριθμῶν («ἀριθμούς»: 57 D), ὅπως οἱ καθαρὲς ἡδονὲς ἀνάγονται σέ γεωμετρικοὺς σχηματισμοὺς (συνδυασμοὺς τριγώνων τῶν τεσσάρων στοιχείων). Οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ χαρακτηρίζονται κυρίως ἀπὸ τὴν ὁμορφίαν τους, ἐνῶ οἱ «μετρητικές» - καὶ γενικά οἱ ἐπιστήμες - χαρακτηρίζονται ἀπ' τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὸ μέτρο τους.

Ἄς σημειώσωμε ὅτι οἱ ἐπιστήμες κατέχουν ἐπίσης καὶ τὴν καθαρότητα σὲ πολὺ μεγαλύτερο βαθμὸ ἀπ' ὅ,τι οἱ καθαρὲς ἡδονὲς (*Φίλητος*, 57C: «σαφηνείαν», «τό σαφές καὶ τὸ καθαρὸν»).

443. *Συμπόσιον*, 210 C/D.

444. *Συμπόσιον*, 210 D: «ἀγαπῶν παιδαρίου κάλλος». *Φίλητος*, 53 D: «παιδικὰ πού καλά καὶ ἀγαθὰ θεωρήκαμεν ἅμα καὶ ἔραστὰς ἀνδρείους αὐτῶν. Οἱ «ἀνδρεῖοι αὐτῶν ἔρασταί» τείνουν («ἐφίενται ἀεί») πρὸς τὴν ὁμορφίαν αὐτῶν τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν «παιδικῶν», ὡς πρὸς κάτι πού εἶναι «αὐτὸ καθ' αὐτό». Τὸ κείμενο τοῦ *Συμποσίου* μᾶς περιγράφει ἐδῶ τὸ ἀνάλογο τῆς ἱεραρχικῆς διαδικασίας καὶ ἀνόδου τοῦ *Φίλητος*: σωματικές ἡδονὲς (210 B), καθαρὲς ἡδονὲς τῆς ψυχῆς (210 B/E), ἡδονὲς τῆς τέχνης (ἐδῶ «ἐπιτηδεύματα καὶ νόμοι») (210C), ἐπιστήμες (210C/D).

445. *Φίλητος*, 57C: «τό σαφές καὶ τὸ καθαρὸν» - «σαφηνείαν». Ἦδη ἡ *Πολιτεία*, VI, 511E μᾶς ἐδειξε ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι συνάρτηση τῆς σαφηνείας.

446. *Πολιτεία*, 602D: «Ἄρ' οὐν οὐ τὸ μετρεῖν καὶ ἀριθμεῖν καὶ ἰστάναι βοηθῆται χαριέσταται πρὸς αὐτὰ ἐφάνησαν, ὥστε μὴ ἄρχειν ἐν ἡμῖν τὸ φαινόμενον

σύμφωνα μὲ τὴν *Πολιτεία*⁴⁴⁷, ἡ ἀλήθεια εἶναι συγγενὴς τοῦ μέτρου.

Κατὰ συνέπεια, ὅπως ἀκριβῶς οἱ καθαρὲς ἡδονὲς, ἔτσι κι' οἱ ἐπιστήμες συμμετέχουν - ἀλλὰ ἀσύγκριτα ἐντονώτερα - στήν τριάδα τοῦ Μένου, τοῦ Κάλλους καὶ τῆς Ἀληθείας.

Πράγματι, ἐνέχουν ἀπείρως περισσότερο μέτρο ἀπὸ τῶν καθαρῶν ἡδονῶν (δὲν χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὴν «μετρητικὴν»), ὄντας ἀπίστευτα πῶς ὠραίες, σύμφωνα μὲ ὅσα εἶδαμε στὸ *Συμπόσιο* (διάλογο πού ταξιθετεῖ τῶν ἐπιστημῶν ψηλότερα ἀπὸ τοὺς ἔρωτες τῶν αἰσθητῶν μορφῶν), ὑπερβαίνοντας τῶν τελευταίων αὐτὲς σέ ὁμορφίαν καὶ σέ ἀλήθεια, ἐφόσον, σύμφωνα μὲ ὅ,τι διαπιστώσαμε, ἀλήθεια καὶ μέτρο συνδέονται.

Καὶ τώρα εἴμαστε σέ θέση νὰ μελετήσωμε τὴν γένεση καὶ οὐσία τῶν καθαρῶν ἡδονῶν.

Ἡ «γένεσις τῶν εἰς οὐσίαν» θὰ εἶναι ἡ σύνθεση ἐνός μείγματος⁴⁴⁸, τὸ ὁποῖο, ὅπως κάθε μείγμα, ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀπειρο καὶ πέρας. Στὴν περίπτωσιν αὐτήν, τὸ ἀπειρο θὰ εἶναι ἡ ἡδονή, γενικά, σ' ὁλόκληρο τὸν ἀπειροστικὸν τῆς χαρακτῆρα. Τὸ πέρας θὰ ἐκπροσωπῆται ἀπὸ τῶν ἐπιστημῶν: ἡ προσθήκη τῶν τελευταίων αὐτῶν στήν ἀπειρότητα τῆς ἡδονῆς θὰ τῆς προσδώσῃ ἕνα ἴχνος φεγγερότητας νοητικῆς, σαφηνείας καὶ λάμψης, πρᾶγμα πού θὰ

μείζον ἢ ἔλαττον ἢ πλεον ἢ βαρύτερον, ἀλλὰ τὸ λογισμένον καὶ μετρήσαν ἢ καὶ στήσαν; - Πῶς γάρ οὐ; - Ἀλλὰ μὴν τοῦτο γε τοῦ λογιστικοῦ ἂν εἴη τοῦ ἐν ψυχῇ ἔργον. - Τοῦτο γάρ οὐν. - Τοῦτο δὲ πολλάκις μετρήσαντι καὶ σημαίνοντι μείζω ἅττα εἶναι ἢ ἐλάττω ἕτερα ἐτέρων ἢ ἴσα τἀναντία φαίνεται ἅμα περὶ ταῦτα; - Naί. Οὐκοῦν ἔφαμεν τῷ αὐτῷ ἅμα περὶ ταῦτα ἐναντία δοξάζειν ἀδύνατον εἶναι; - Καὶ ὁρθῶς γ' ἔφαμεν. - Τὸ παρὰ τὰ μέτρα ἄρα δοξάζον τῆς ψυχῆς τῷ κατὰ τὰ μέτρα οὐκ ἂν εἴη ταῦτόν. - Οὐ γάρ οὐν».

447. *Πολιτεία*, 486 D: «ἀλήθειαν δὲ ἀμετρία ἡγεῖ συγγενὴ εἶναι ἢ ἑμμετρία; Ἐμμετρία». *Πρωταγόρας*, 356 D: «ἡ μετρητικὴ ἄκρον μὲν ἂν ἐποίησε τοῦτο τὸ φάντασμα, δηλώσασα δὲ τὸ ἀληθές ἡσυχίαν ἂν ἐποίησεν ἔχειν τὴν ψυχὴν, μόνονσαν ἐπὶ τῷ ἀληθεῖ καὶ ἔσωσεν ἂν τὸν βίον».

448. Ἔτσι, οἱ καθαρὲς ἡδονὲς, ἂν καὶ μπορούν νὰ ταξιθεθῶν σὲ ἐπίπεδο τοῦ πέρατος (ὅταν τῶν συγκρίνωμε μὲ τῶν ἄλλων, τῶν σφραγισμένων μὲ τὴν ἀπειρότητα ἡδονῶν: - τῶν κίβδηλες καὶ ἀναμειγμένες), ὑποβιβάζονται παρεὺς στὴν στάθμην τοῦ μεικτοῦ, ὅταν τῶν παραβάλωμε μὲ τῶν ἐπιστημῶν. Πρόκειται πάντοτε γιὰ τὴν σχετικότητα τῶν γενῶν, δηλαδή γιὰ τὴν ἐπιδεκτικότητα μετατοπίσεως καὶ διαβαθμίσεως, πού μελετήσαμε λεπτομερειακὰ σὲ τέλος τοῦ πρώτου μέρους τοῦ ἔργου μας. Ὅπως λέει ὁ L. Robin (*Ἡ πλατωνικὴ θεωρία τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἀριθμῶν*, σελ. 595): «Τὸ πέρας καὶ τὸ ἀπειρο ἐνέχουν διάφορους βαθμούς, ἀνάλογα μὲ τῶν διαφορετικῶν σφαίρας πραγματικότητος στῆς ὁποῖες ἀσκεῖται ἡ ἀρετὴ καὶ δράση τους».

της ἐπιτρέψη νά γίνη ἀργότερα δεκτὴ στοὺς κόλπους τοῦ τέλειου μεικτοῦ.

V. Τό "Ον

Πάνω ἀπὸ τίς ἐπιστῆμες, ἔχομε τέλος τὴν ἐπιστῆμην τοῦ διαλόγου⁴⁴⁹, δηλαδή τὴν ἐπιστῆμην τοῦ "Οντος⁴⁵⁰.

Ἡ διαλεκτικὴ αὕτη ἐπιστῆμη μπορεῖ νά θεωρηθῇ ὡς ἡ σύνθεσις ὅλων τῶν ἐπιστημῶν, ὅπως μᾶς δείχνει ἡ *Πολιτεία*⁴⁵¹. Ὑπερέχει κι' ὡς πρὸς τίς ἐπιστῆμες κι' ὡς πρὸς τίς τέχνες. Σχετικὰ μὲ τίς τελευταῖες αὐτές, «ὅσοι περὶ ταῦτα πεπόνηται, πρῶτον μὲν δόξαις χρῶνται καὶ τὰ περὶ δόξαν ζητοῦσι συντεταμένως»⁴⁵².

Ὅσον ἀφορᾷ τώρα τίς ἐπιστῆμες, «κάτι συλλαμβάνουν ἀπὸ τὴν οὐσίαν» («τοῦ ὄντος τι ἔφαμεν ἐπιλαμβάνεσθαι»), ἀλλὰ «ἡ

449. *Φίληβος*, 57E: «ἡ τοῦ διαλέγεσθαι δύναμις». *Πολιτεία*, 533 A: «ἡ τοῦ διαλέγεσθαι δύναμις». 532A: «τό διαλέγεσθαι». 532C: «δύναμις».

450. *Φίληβος*, 58A: «τό ὄν καὶ τό ὄντως καὶ τό κατὰ ταῦτόν ἀεὶ πεφυκός». 59C: «περὶ τὰ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ὡσαύτως ἀμικτότατα ἔχοντα». *Πολιτεία*, 490 B: «τό ὄν ὄντως». *Φαῖδρος*, 247 C/E, 249C. *Τίμαιος*, 52C.

451. *Πολιτεία*, VII, 531 D: Συλλαμβάνει τὴν σχέσιν καὶ τὴν συγγένειαν πού ἔχουν ὅλες οἱ ἐπιστῆμες μεταξὺ τους, καθὼς καὶ τὴ φύσιν τῶν δεσμῶν πού τίς ἐνώνουν («κοινωνίαν»... «συγγένειαν»... «οἰκείαν»).

Πολιτεία VII, 532C: «πᾶσα αὕτη ἡ πραγματεία τῶν τεχνῶν ἃς διήλθομεν ταύτην ἔχει τὴν δύναμιν καὶ ἐπαγωγὴν τοῦ βελτίστου ἐν τῇ ψυχῇ πρὸς τὴν τοῦ ἀρίστου ἐν τοῖς οὐσι θεᾶν». Δέν μπορούμε, πράγματι, νά εἰσχωρήσωμε στὴ διαλεκτικὴ χωρὶς νά ἔχομε προηγουμένως διατρέξει τὴ σειρά τῶν ἐπιστημῶν. *Πολιτεία*, VII, 533 A: «ἡ τοῦ διαλέγεσθαι δύναμις μόνῃ ἂν φήνειεν ἐμπεῖρῳ ὄντι ὧν νῦν διήλθομεν». Τέλος, κατὰ τὴν ἐκφράση τοῦ αὐτοῦ διαλόγου, ἡ διαλεκτικὴ εἶναι τό ἀληθινὸ κορυφωμα-ἐπιστέγασμα τῶν ἐπιστημῶν (534 E: «ὥσπερ θριγκὸς τοῖς μαθήμασιν ἡ διαλεκτικὴ ἡμῖν ἐπάνω κεῖσθαι»). Δέν ὑπάρχει ἐπιστῆμη πού θά μπορούσε νά ταξιθετηθῇ ὑπεράνω της: ἀποτελεῖ τό πέρας τῶν ἐπιστημῶν («οὐκέτ' ἄλλο τοῦτου μάθημα ἀνωτέρω ὁρθῶς ἂν ἐπιτίθεσθαι, ἀλλ' ἔχειν ἤδη τέλος τὰ τῶν μαθημάτων»).

452. *Φίληβος*, 59A: «Εἰ τε καὶ περὶ φύσεως ἡγείται τις ζητεῖν, οἶσθ' ὅτι τὰ περὶ τὸν κόσμον τόνδε, ὅπῃ τε γέγονεν καὶ ὅπῃ πάσχει τι καὶ ὅπῃ ποιεῖ, ταῦτα ζητεῖ διὰ βίου». Βλ. *Φαῖδων*, 97 C. *Φαῖδρος*, 270A. *Τίμαιος*, 29A. Τό ἴδιο μᾶς λέει, κατὰ βάθος, καὶ ἡ *Πολιτεία*, VII, 533 B: «ἀλλ' αἱ μὲν ἄλλαι πᾶσαι τέχναι ἢ πρὸς δόξαν ἀνθρώπων καὶ ἐπιθυμίας εἰσὶν ἢ πρὸς γενέσεις τε καὶ συνθέσεις, ἢ πρὸς θεραπείαν τῶν φουσμένων τε καὶ συντιθεμένων ἅσασιν τετράφεται».

γνώση πού ἔχουν γιὰ τό ὄν μοιάζει μ' ὄνειρο, δεδομένου ὅτι εἶναι ἀνίκανες νά τό δοῦν στοῦ ἀπλετο φῶς («ὀρῶμεν ὡς ὄνειρώττουσι μὲν περὶ τό ὄν, ὑπαρ δέ ἀδύνατον αὐταῖς ἰδεῖν»)⁴⁵³.

Θεμέλιο τέλος τῶν ἐπιστημῶν εἶναι ἡ διαλεκτικὴ, ὅπως θεμέλιο τῶν τεχνῶν εἶναι οἱ ἐπιστῆμες καὶ τῶν ἡδονῶν οἱ τέχνες.

Πράγματι, αὐτό εἶναι ὀλοφάνερο γιὰ τὴ φιλοσοφικὴ ἀριθμητικὴ, καὶ γενικὰ γιὰ τίς καθαρὲς ἐπιστῆμες: Ὁφείλουν στοῦ "Ον τό ποσοστό τῆς ἀλήθειας πού περιέχουν. Ἐπειδὴ ὀλόκληρη ἡ ὑπόστασή τους εἶναι ἀποκλειστικὰ συνάρτησις τῆς νοητῆς διαφάνειας τῶν ὑποθέσεών τους, πάνω στίς ὁποῖες στηρίζονται γιὰ νά ἐγείρουν τό οἰκοδόμημά τους.

Ἀλλὰ εἶναι ἀκριβῶς ἡ διαλεκτικὴ πού ρίχνει ἀπλετο φῶς στίς ὑποθέσεις τῶν ἐπιστημῶν, καθιστώντας τίς σαφεῖς καὶ διαφανεῖς στοῦ πνεῦμα, χάρις στήν ἀνυπόθετη Ὑπόθεσις, ἢ Ἀρχή⁴⁵⁴, πού μόνο ἡ διαλεκτικὴ δύναμη εἶναι ἱκανὴ νά προσκομίση, νά προσφέρῃ.

Ἔτσι τό σύνολο τῶν ἐπιστημῶν μπορεῖ νά θεωρηθῇ ὡς ἡ ὕλη πού μορφή της εἶναι ἡ διαλεκτικὴ. Μὲ ἄλλα λόγια, οἱ ἐπιστῆμες, πού μέχρι τοῦδε ἐμφαίνονταν ὡς πέρας ἐν σχέσει μὲ τίς καθαρὲς ἡδονές, ἀποδεικνύονται τώρα μιὰ ἀτέρμονη σειρά πού τείνει πρὸς τό ἔπακρο ὄριο καὶ πέρας της: τό "Ον, ἢ πλήρωμα τῶν Ἰδεῶν.

Ἐπομένως κι' ἐδῶ ἔχομε ἐπίσης ἓνα εἶδος «γενέσεως εἰς οὐσίαν», ἀφοῦ ἡ μὲν διαλεκτικὴ συνιστᾷ τίς ἐπιστῆμες - τ' ἀντικείμενα μελέτης τῶν ὁποίων εἶναι δυνατόν νά θεωρηθοῦν σάν μόρια τοῦ "Οντος⁴⁵⁵, πού γεννήθηκαν ἀπὸ τὸν ὑποβιβασμό-

453. *Πολιτεία*, VII, 533 B/C: «αἰτία εἶναι τό ὅτι ὅλες οἱ ἐπιστῆμες βασίζονται σέ ὑποθέσεις τίς ὁποῖες δέν ἀγγίζουν, ἀνίκανες καθὼς εἶναι νά τίς ἐξηγήσουν: «ῥ γάρ ἀρχὴ μὲν ὃ μὴ οἶδε, τελευταῖ δέ καὶ τὰ μεταξὺ ἐξ οὗ μὴ οἶδε συμπλέκεται, τίς μηχανὴ τὴν τοιαύτην ὁμολογίαν ποτὲ ἐπιστῆμην γενέσθαι;» (*Πολιτεία*, 533 C). Μόνη ἡ διαλεκτικὴ, ἀναιρῶντας ἀλληλοδιαδοχικὰ τίς ὑποθέσεις, ὑψώνεται ὡς τὴν ἴδια τὴν Ἀρχή, γιὰ νά καταστήσῃ στέρα καὶ βέβαια τὰ συμπεράσματά της («ἡ διαλεκτικὴ μέθοδος μόνῃ ταύτῃ πορεύεται, τὰς ὑποθέσεις ἀναρῶσα, ἐπ' αὐτὴν τὴν ἀρχὴν ἵνα βεβαιώσῃται»). (533 C).

454. *Πολιτεία*, VI, 511D: «καίτοι νοητῶν ὄντων μετὰ ἀρχῆς». Κατὰ βάθος ἡ διαλεκτικὴ δέν εἶναι ἡ μόνῃ ἀληθινὴ ὑπερεπιστῆμη παρά γιατί κατέχει τὴν ἀρχή. Καὶ αὕτη ἐπίσης ἐργάζεται πάνω σέ ὑποθέσεις, ὅπως οἱ ἐπιστῆμες: ἀλλὰ οἱ ὑποθέσεις της, χάρις στήν Ἀρχή, εἶναι πλέρια νοητές: οἱ Ἰδέες. Γι' αὐτό καὶ δέν εἶναι πιά ὑποθέσεις, ἀλλὰ θέσεις. Βλ. *Πολιτεία*, VI, 511B: «τάς ὑποθέσεις ποιούμενος οὐκ ἀρχάς, ἀλλὰ τῷ ὄντι ὑποθέσεις, οἷον ἐπιβάσεις τε καὶ ὁρμάς», κ.λ.π.

455. *Πολιτεία*, VII, 533B: «τοῦ ὄντος τι ἔφαμεν ἐπιλαμβάνεσθαι». Ἀλλὰ αὐτό

πολλαπλασιασμό-κατακερματισμό του -, οί δέ ἐπιστῆμες παρά-
γουν μέ τῇ σειρά τους τίς ἀληθινές καί γνήσιες ἡδονές.

Ἀλλά καί κάτι ἀκόμη. Τώρα μόνο, χάρη στή μελέτη τῆς
Οὐσίας, εἴμαστε ἱκανοί νά διαπιστώσουμε ὅτι τό σύνολο τῶν
ἐπιστημῶν συγκροτεῖ ἓνα μείγμα, τοῦ ὁποίου τό ἄπειρο ἀποτε-
λεῖται ἀπό τίς καθαρές ἡδονές καί τό πέρασ ἀπ' τό ὄν.

VI. Τό ὄν καί ἡ τριάδα τοῦ Ἀγαθοῦ.

Ἄς ἐξετάσουμε τώρα τά κατηγορήματα τοῦ ὄντος.

Πρῶτο κατηγορήμα του εἶναι τό μέτρο. Πράγματι ὁ Φίληβος
μᾶς λέει ὅτι μόνη ἡ μελέτη του ἐκπροσωπεῖ ὅ,τι τό πλέον σαφές
καί τ' ἀκριβές⁴⁵⁶.

Ἀλλά εἶναι κυρίως ὁ Φαίδων πού μᾶς δείχνει τήν τέλεια
ἀκρίβεια τοῦ ὄντος, πρὸς τήν ὁποία τείνουν ἀέναα (χωρίς ποτέ
τους νά μποροῦν νά τήν ἀγγίσουν) ὅλες οἱ συγκεκριμένες,
αἰσθητές ἰσότητες: τό ἴσον αὐτό καθ' ἑαυτό εἶναι τό τέλεια
ἴσον, πού καμμιά ἰσότητα τοῦ κόσμου αὐτοῦ δέν εἶναι ἱκανή ποτέ
νά μιμηθῇ ὀλοκληρωτικά⁴⁵⁷.

Δεύτερο κατηγορήμα του εἶναι τό κάλλος.

Ὁ Φίληβος μᾶς λέει ὅτι ἡ πραγματικότητα τοῦ ὄντος εἶναι

πού συλλαμβάνουν εἶναι σποραδικό καί κατακερματισμένο, ὅμοιο μέ τήν ἐποπτεία
καί θέα ἐνός ὁνείρου, ἐπειδὴ τοῦ λείπει τό στοιχεῖο τῆς συνοχῆς πού χαρακτηρίζει
τήν ἐργήγορση («ὄνειρώττουσι μὲν περί τό ὄν, ὕπαρ δέ ἀδύνατον αὐταῖς ἰδεῖν»,
Πολιτεία, 533C).

456. Φίληβος, 58C: «τό σαφές καί τάκριβές». Βλ. 59A: Κάθε τι πού δέν εἶναι τό
ὄν, δέν μπορεῖ ποτέ νά γίνη βέβαιο στήν ἐννοια τῆς «ἀκριβεστάτης ἀληθείας».
Μονάχα αὐτό κατέχει τήν ἀκριβεστάτη ἀλήθεια.

457. Φαίδων, 75 A: «τά ἴσα ἐνενοήκαμεν ὅτι ὀρέγεται μὲν πάντα ταῦτα εἶναι
οἷον τό ἴσον, ἔχει δέ ἐνδεεστέρας». Ὅλοι αὐτοί οἱ ὁδοί: «ὀρέγεται»...
«προθυμεῖται» (Φαίδων, 75 A/B - Φίληβος, 53D: «ἐλλιπές ἐκείνου» - «ἐφιέμενον
ἄλλου» - «ἐπιθυμεῖ»... «τό ἐπιθυμεῖν οὐ ἐνδεές ἐστίν, ἢ μή ἐπιθυμεῖν ἐάν μή ἐνδεές
ἦ»: *Συμπόσιον*, 200 A) μποροῦν ὅπωςδήποτε νά ἐφαρμοθοῦν στήν περίπτωση
ὄντοτήτων ὅχι μόνο ἀποκλειστικά αἰσθητῶν, ἀλλά ἐπίσης καί ἐπιστημονικῶν καί
ὑπερβατικῶν ὡς πρὸς αὐτές, ὅπως τό δείχνει τό *Συμπόσιον* (210D), ὅπου τῇ διψᾷ
τοῦ ἔρωτος δέν τήν σβήνουν οἱ ἐπιστῆμες, ἀλλά μονάχα ἡ μοναδική Ἐπιστήμη.

Μέ ἄλλα λόγια, οἱ ἐπιστῆμες τείνουν πρὸς τήν ἀπόλυτη ἀκρίβεια τοῦ ὄντος
(βλ. *Πολιτεία*, 504C: «μέτρον τῶν τοιούτων ἀπολείπον καί ὅτι οὐν τοῦ ὄντος οὐ
πάνυ μετρίως γίγνεται· ἀτελές γάρ οὐδέν οὐδενός μέτρον»).

ἢ πῶς ὥραία⁴⁵⁸. Τό δέ *Συμπόσιον* μᾶς δείχνει τήν ἄφραστη ὁμορφία
τοῦ ὄντος, ἐνθὺς ὡς βγοῦμε ἀπό τήν περιοχὴ τῶν ἐπὶ μέρους
ἐπιστημῶν⁴⁵⁹.

Τρίτο κατηγορήμα του εἶναι ἡ ἀλήθεια, μέ τήν ὁποία ὁλό-
τελα συμπίπτει, ὅπως διαπιστώσαμε ἤδη, συγκρίνοντας τά
τέσσερα γένη τοῦ Φιλήβου μέ τίς ἰσάριθμες τομές τῆς γραμμῆς
τῆς *Πολιτείας*⁴⁶⁰: ἡ σύγκριση αὐτῇ μᾶς ἐπέτρεψε νά ταυτίσωμε τό
ὄν ὅχι μόνο μέ τήν Ἀλήθεια, ἀλλά ἀκόμα καί μέ τόν Νοῦ καί
τήν Αἰτία.

Καί τώρα, ἀφοῦ ὄν, Ἀλήθεια καί Νοῦς εἶναι ἰσοδύναμες,
ταυτόσημες ὀντότητες, ἀποβαίνει εὐκολο νά δείξωμε πόσο
μεγάλο εἶναι τῆς Οὐσίας ἡ μέθεξι στό Μέτρο καί στό Κάλλος.

Καί πρῶτα-πρῶτα ὅσον ἀφορᾷ τῇ συμμετοχῇ τοῦ ὄντος στό
Μέτρο: «Οἶμαι γάρ ἡδονῆς μὲν καί περιχαρείας οὐδέν τῶν ὄντων
πεφυκός ἀμετρώτερον εὐρεῖν ἂν τινα, νοῦ δέ καί ἐπιστήμης
ἐμμετρώτερον οὐδ' ἂν ἔν ποτε», μᾶς λέει τό κείμενο τοῦ
Φιλήβου⁴⁶¹, συγκρίνοντας διαδοχικά τῇ νόησι καί τήν ἡδονή μέ

458. Φίληβος, 59C: «Τά δὲ τῶν ὀνομάτων περί τά τοιαῦτα κάλλιστα ἄρ' οὐ
τοῖς καλλίστοις δικαιοτάτον ἀπονέμειν».

459. *Συμπόσιον* 210 E: «θαυμαστόν τήν φύσιν καλόν». Θά διαπιστώσωμε πῶς
κάτω ὅτι τό «καλόν» αὐτό εἶναι ὑπέρτερο κι' αὐτοῦ ἀκόμα τοῦ ὄντος.

460. Βλ. τέλος ὑποκεφαλαίου. Ἡ γραμμὴ τῆς *Πολιτείας* καί τά τέσσερα γένη
τοῦ Φιλήβου. Ἐχομε: *Πολιτεία*, 501 D, 508 D: «ἀλήθειά τε καί τό ὄν». 525 C:
«ἀλήθειαν τε καί οὐσίαν». Φίληβος, 59 C: «ὡς ἡ περί ἐκεῖνά ἐσθ' ἡμῖν τό τε
βέβαιον καί τό καθαρὸν καί τό ἀληθές καί ὁ δὲ λέγομεν εἰλικρινές, περί τά αἰε
κατά τά αὐτά ὡσαύτως ἀμικτότατα ἔχοντα» (δηλαδή τό ὄν). Ὁ ἴδιος διάλογος
μᾶς δείχνει ὅτι ἡ διαλεκτική εἶναι αὐτὴ ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς μας πού γεννήθηκε
γιά νά ἐπιθυμῇ τό ἀληθινὸ καί νά κάνῃ τό πᾶν γι' αὐτό («ἢ τις πέφυκε τῆς ψυχῆς ἡ-
μῶν δύναμις ἐρᾶν τε τοῦ ἀληθοῦς καί πάντα ἕνεκα τούτου πράττειν»: 58 D).
Ἐπειδὴ δέν ὑπάρχει ἄλλη ἐπιστήμη ἢ τέχνη «τῆς ἀληθείας ἀντέχεσθαι μᾶλλον ἢ
ταύτην». Βλ. Φίληβος, 42 B/C: «οὐκοῦν ὅσφ μείζους τῶν οὐσῶν ἑκάτεραι καί
ἐλάττους φαίνονται, τοῦτο ἀποτεμόμενος ἑκατέρων τό φαινόμενον ἀλλ' οὐκ ὄν,
οὔτε αὐτό ὀρθῶς φαινόμενον εἶρεῖς, οὐδ' αὖ ποτε τό ἐπὶ τούτῳ μέρος τῆς ἡδονῆς
καί λύπης γιγνόμενον ὀρθόν τε καί ἀληθές τολμήσεις λέγειν».

Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Rodier (*Μελέτες Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας. Σημειώσεις ἐπάνω
στόν Φίληβον*, σ. 131), «Ἡ ἀλήθεια εἶναι, συχνά, συνώνυμη τοῦ ὄντος». Μέ μιά
λέξη ὄν = Ἀλήθεια.

Ἀπὸ τό ἄλλο μέρος, ὁ νοῦς ταυτίζεται μέ τό ὄν καί τήν Ἀλήθεια.
Πράγματι: *Πολιτεία*, 517 C: «ἀλήθειαν καί νοῦν». 490 B: «νοῦς τε καί ἀλήθεια».
Φίληβος, 66 B: «νοῦν καί φρόνησιν τιθεῖς οὐκ ἂν μέγα τι τῆς ἀληθείας
παρεξέλλοις». 65 D: «νοῦς... ταυτόν καί ἀλήθεια».

461. Φίληβος, 65 D.

τήν τριάδα: Ἀλήθεια-Κάλλος-Μέτρο.

Ὅσον ἀφορᾷ τώρα τή συμμετοχή τοῦ ὄντος στό Κάλλος, τό ἴδιο κείμενο μᾶς λέει: «Ἀλλ' οὖν φρόνησιν μέν καί νοῦν, ὃ Σώκρατες,» (εἶναι ὁ Πρωταγόρας πού μιλεῖ, κατανασμένος ἀπό τήν μαιευτική τοῦ θείου συνομιλητῆ του), «οὐδεὶς πώποτε οὔθ' ὕπαρ οὔτ' ὄναρ αἰσχρόν οὔτε εἶδεν οὔτε ἐπενόησεν οὐδαμῇ οὐδαμῶς οὔτε γινόμενον οὔτε ὄντα οὔτε ἐσόμενον»⁴⁶².

Ἀλλά καί στούς ἄλλους διαλόγους διαπιστώνομε καθαρά πόσο πολὺ μετέχει τό ὄν (ἢ ἡ φρόνηση) - ἢ, ἀκόμη, ὁ συνώνυμός του νοῦς - στό Κάλλος. Π.χ. διαβάζομε στόν *Πρωταγόρα* ὅτι ἡ ὑπέρτατη ἐπιστήμη συνεπάγεται ὁπωσδήποτε τήν ὁμορφιά⁴⁶³. Στό *Συμπόσιον*⁴⁶⁴, διάλογο πού μᾶς περιγράφει τήν ὁμορφιά τῆς ὕψιστης ἐπιστήμης:⁴⁶⁵ «Ἔστι γάρ δὴ τῶν καλλίστων ἡ σοφία».

Στόν *Φαῖδρο*⁴⁶⁶: «δεινούς γάρ ἂν παρείχεν ἔρωτας» (ἡ Σκέψη), «εἴ τι τοιοῦτον ἐαυτῆς ἐναργές εἰδωλον παρείχετο εἰς ὅσιν ἰόν, καί τάλλα ὅσα ἔραστα. Νῦν δέ κάλλος μόνον ταύτην ἔσχε μοῖραν ὥστ' ἐκφανέστατον εἶναι καί ἐρασμιώτατον».

Στόν *Τίμαιον*⁴⁶⁷: «λογισάμενος οὖν ἠύρισκεν ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ὁρατῶν οὐδέν ἀνόητον τοῦ νοῦν ἔχοντος ὅλον ὅλου κάλλιον ἔσεσθαι ποτε ἔργον». Μὲ μιὰ λέξη διαπιστώνομε ὅτι ὁ Νοῦς (ἢ τό ὄν), πού ταυτίζεται μὲ τήν ἀλήθεια, ἔχει εὐρεία συμμετοχή (πολύ εὐρύτερη ἀπ' ὅ, τι οἱ ἐπιστήμες, οἱ τέχνες καί οἱ καθαρές ἡδονές) στό Μέτρο καί τό Κάλλος, δηλαδή στίς ἄλλες δύο ἀνώτερες στιγμές τῆς μεταφυσικώτατης Τριάδος.

Ἡ μέθεξη, πού εἶναι ἡ μερική μονάχα ταύτιση τῶν συστατικῶν τοῦ μείγματος μὲ τήν Τριάδα, ἀποβαίνει, μὲ τήν ἐμφάνιση τοῦ ὄντος, τέλεια ταύτιση, τοῦλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ τήν Ἀλήθεια.

Ἀλλά μέθεξη σημαίνει πρὶν ἀπ' ὅλα μείξη⁴⁶⁸, κι' ἐννοοῦμε

462. *Φίλητος*, 65 E.

463. *Πρωταγόρας*, 309 C: «πῶς δ' οὐ μέλλει, ὦ μακάριε, τό σοφώτατον κάλλιον φαίνεσθαι;»

464. *Συμπόσιον*, 204 B.

465. *Συμπόσιον*, 210 E - 211 A/B.

466. *Φαῖδος*, 250 D.

467. *Τίμαιος*, 30 A/B.

468. Ὅπως γράφει ὁ V. Brochard, (*Ἀρχαία φιλοσοφία. Τό γίνεσθαι στήν φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος*, σ. 100): «Στόν Πλάτωνα οἱ ὅροι «κρᾶσις», «κοινωνία», «μετάληψις», «μείξις», «μέθεξις» εἶναι συνώνυμοι.

Μὲ τή σειρά του ὁ Diès παρατηρεῖ (*Ὁ ὁρισμός τοῦ ὄντος καί ἡ φύσις τῶν*

γιατί ὁ Πλάτων χρησιμοποιοῖ, ὅσον ἀφορᾷ τήν Οὐσία, τόν ὅρο «ἄμεικτότατα»⁴⁶⁹, πού ἀλλοιῶς θά φαίνονταν κάτι τό ἀντιφατικό. Πράγματι, διαπιστώσαμε ὥς τώρα ὅτι κάθε συστατικό τῆς μείξεως (εἴτε πρόκειται γιά καθαρές ἡδονές, εἴτε γιά ἐπιστήμες) δέν εἶναι κατὰ βάθος παρά ἓνα μεικτό τῶν τριῶν στιγμῶν τῆς Τριάδος: Ἀλήθεια, Κάλλος, Μέτρο, ἀφοῦ μετέχει στά τρία αὐτά, πού συνιστοῦν τήν ὑπαρξή του. Ἀλλά οὔτε οἱ καθαρές ἡδονές, οὔτε οἱ ἐπιστήμες, δέν φθάνουν σέ τέτοιο βαθμό ἐνάργειας πνευματικῆς πού νά συμπίπτουν ὁλοκληρωτικά μὲ μία ἀπό αὐτές τίς τρεῖς ὑπέρτατες στιγμές - ἐκφάνσεις τοῦ Ἐνός.

Μέ ἄλλα λόγια, κι' οἱ καθαρές ἡδονές κι' οἱ ἐπιστήμες εἶναι μείγματα ἀτελῆ, δηλαδή μείγματα πολὺπλοκα, πού χαρακτηρίζουν ἡ περιπλοκή κι' ἡ σύγχυση τῶν συνδυασμῶν των (γι' αὐτό καί εἶναι: «δεύτερά τε καί ὕστερα»)⁴⁷⁰.

Μόνο τό ὄν ἀποτελεῖ ἐξαίρεση, συμπίπτοντας ὁλότελα μὲ τήν Ἀλήθεια μὲ αὐτό, ἡ μέθεξη παραχωρεῖ τή θέση της στήν

Ἰδεὼν στόν «Σοφιστή», σ. 119): «Ἐκτός ἀπό τοὺς παλιούς τύπους τῆς μεθέξεως, ὁ Πλάτων χρησιμοποιοῖ, γιά νά ἐκφράσῃ αὐτὴ τὴ δύναμη τῶν σχέσεων, ὅρους μεταφορικούς, πού κυμαίνονται ἀπὸ τὴν ἀπλὴ συμφωνία ὥς τὴ μύχια μείξη, ἀπ' τὴν ἀπλὴ προσαρμογὴ ὥς τὴν κίνηση τῆς διεισδύσεως, ἀπὸ τὴν συμφωνία τὴν καθαρὰ λογικὴ ὥς τὴν ἐκούσια ἔνωση ἢ τὴ διαρκὴ ἀπωση». Ἀντλεῖ τὰ παραδείγματά του ἀπὸ τὸν *Σοφιστή*: «προσάπτειν, συναγαγεῖν» (251 D)· «μεταλαμβάνειν ἢ μετασχεῖν» (251 D - 255 B)· «ἀναρμοστεῖν, συναρμόττειν» (253 A)· «συμφωνεῖν» (253 B)· «κοινωνεῖν, ἐπικοινωνεῖν, ἐπιγίγνεσθαι» (251 D, 252 D)· «συμπλοκή» (259 E)· «μεικτόν» (254 D)· «μείξεως ἔχειν» (253 B)· «μειγνυσθαι» (256 B)· «σύμμειξις» (252 B). Ὅπως λέει ὁ Πλάτων, οἱ Ἰδέες ἔχουν ἐπικοινωνία ἢ δύναμη ἐπικοινωνίας: «ἔχειν κοινωνίαν ἀλλήλοις» (257 A)· «δύναμιν ἔχειν κοινωνίας ἢ ἐπικοινωνίας» (251 E - 252 D)· «δυνατὰ κοινωνεῖν» (253 A)· «συμμείγνυσθαι δυνατὰ» (253 B). Ἀλλά, ἀπ' τίς Ἰδέες, ἄλλες θέλουν κι' ἄλλες δέν θέλουν νά συμμειχθοῦν: «τά μὲν ἐθέλιν, τά δέ μὴ συμμειγνυσθαι» (252 E)· «ποῖα ἄλληλα οὐ δέχεται» (253 E)· «κοινωνεῖν ἐθέλιν» (254 B)· «ἐθέλιν μείγνυσθαι» (256 B) (σελ. 119-120).

469. *Φίλητος*, 59C: «περὶ τὰ αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ὡσαύτως ἄμεικτότατα ἔχοντα». Ὁ L. Robin (*Ἑλληνικὴ Σκέψη. Τό 5ο γένος*, σ. 357), διερωτᾷται ἂν σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση «ἄμεικτότατα», μπορούμε νά μιλήσωμε «γιά σύνθεση οὐσιῶν». Κατ' αὐτόν, ὅμως, «ἡ ἐκφραση δικαιολογεῖται: λίγο πῶς πάνω (58 C/D), πράγματι, ἔγινε σύγκριση μεταξὺ τοῦ τέλεια ἀκριβοῦς ἀντικειμένου τῆς διαλεκτικῆς μὲ τὴν ἀπόλυτη καθαρότητα ἐνός λευκοῦ πού δέν εἶναι ἀναμειγμένο μὲ κανένα ἄλλο χρῶμα, ὅπως λένε γιά μιὰ ἡδονὴ ὅτι εἶναι ἀγνή, ὅταν δέν περιλαβάνῃ καμμιά ὁδόν» (53 A/B). Τό ἴδιο καί στόν *Τίμαιον* (57 C), τὰ δῆθεν στοιχεῖα εἶναι κατὰ βάθος οἱ «συλλαβές» τῶν πραγμάτων, τῶν ὁποίων ἐξηγεῖται ἡ σύνθεση, καί παρ' ὅλα αὐτὰ ὀνομάζονται «ἄμεικτα».

470. *Φίλητος*, 59 C.

ταύτιση, ὅσον ἀφορᾷ τὴν τρίτη στιγμή τῆς Τριάδας, τὴν Ἀλήθεια. Ἀπὸ τὴν ἀποψη ὅμως τοῦ Κάλλους καὶ τοῦ Μέτρου, ἐξακολουθεῖ κι' αὐτὸ ἐπίσης νάναι τὸ μεικτὸ καὶ σύνθετό τους κι' ὁ L. Robin ἔχει δικαίω νά υπογραμμίσῃ τὴν σχετικότητα ἐκφράσεων, ὅπως τὸ «ἀμεικτότατα» τοῦ Φιλῆβου πού ἤδη συναντήσαμε⁴⁷¹. Ἡ ταύτιση τοῦ ὄντος καὶ τῆς Ἀλήθειας θά μᾶς ἐπιτρέψῃ νά καταλάβωμε καλλίτερα μὲ ποιὸν τρόπο τὸ πρῶτο θεμελιώνει τίς ἐπιστῆμες, καὶ γιὰ ποιὸν λόγο ὑπάρχει «γένεσις εἰς οὐσίαν» τῶν ἐπιστημῶν σέ σχέση μὲ τὴν Οὐσίαν⁴⁷².

Πράγματι, λίγο πὶο κάτω ὁ Φίληβος μᾶς λέει ὅτι «ὅ μὴ μίξομεν ἀλήθειαν, οὐκ ἂν ποτε τοῦτο ἀληθῶς γίγνοιτο οὐδ' ἂν γενόμενον εἶη»⁴⁷³.

Συνεπῶς, ἔχομε τὸ δικαίωμα νά εικάσωμε ὅτι ἡ γέννηση καὶ ἡ ὑπαρξη τῶν ἐπιστημῶν ὀφείλονται στή συμμετοχή τους στὴν Ἀλήθεια, καὶ ὅτι χωρὶς αὐτὴν (δηλαδή χωρὶς τὸ ὄν), οἱ ἐπιστῆμες δέν θά μπορούσαν ποτέ οὔτε νά γεννηθοῦν, οὔτε νά ὑπάρξουν. Καὶ ὅχι μόνο οἱ ἐπιστῆμες, ἀλλὰ ἀκόμα κι' οἱ καθαρές ἡδονές ὀφείλουν τὴ γένεσή τους «εἰς οὐσίαν» στοῦ ὄν, γένεση πού δέν θεμελιώνεται γενικά παρὰ μόνο πάνω στὴν ἀλήθεια ἢ τὴν

471. L. Robin: *Ἡ Ἑλληνικὴ σκέψη (Τό 5ο γένος τοῦ «Φιλῆβου», σ. 357-358)*: «Τέτοιες ἐκφράσεις (ὅπως ἡ ἐκφραση «περὶ τὰ αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ὡσαύτως ἀμεικτότατα ἔχοντα») ἀφοροῦν ἓνα σχετικὸ μόνο βαθμὸ ἀκριβείας: αὐτὸ πού διαφορίζει τὰ νοητὰ ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ μείγματα εἶναι ἡ ὑπερτερὴ ἀκρίβεια τοῦ μείγματος τῶν».

472. «Ὅτι ἡ Ἀλήθεια ἢ τὸ ὄν (μὲ ἄλλα λόγια, δηλαδή, ἡ Οὐσία ἢ Ὑπαρξη θεμελιώνει τίς ἐπιστῆμες, μπορούμε νά τὸ ἀποδείξωμε κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπο: ἂς πάρωμε ἓνα ὁποιοδήποτε ὄν, εἴτε μαθηματικὸ (ὅπως εἶναι μιὰ ἐξίσωση), εἴτε ἀνήκον στὴ φυσική, ὅπως εἶναι ἓνας νόμος (πού κι' αὐτός ἐκφράζεται μὲ μιὰ μαθηματικὴ ἐξίσωση). Ἡ ἐξίσωση αὐτή, ὅπως καὶ κάθε ἄλλη ἐξίσωση, συνεπάγεται ἀναπόφευκτα δύο πράγματα: ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, τὸ εἶναι ἢ τὴν ὑπαρξη, καὶ, ἀπὸ τὸ ἄλλο, τὴν ἰσότητα (χωρὶς αὐτὰ τὰ δύο, ἡ ἐξίσωση δέν θά εἶχε τὴν παραμικρὴ ἀπολύτως ὑπόστασι). Ἀλλὰ καὶ τὸ εἶναι καὶ ἡ ἰσότητα εἶναι, ὅπως μᾶς τὸ ἀπέδειξε ὁ «Σοφιστής», Ἰδέες, ἀνήκουν δηλαδή στὸν ἀστερισμὸ τοῦ ὄντος-Ἀλήθειας. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ἡ ὄντολογικὴ γραμμὴ τῆς «Πολιτείας» μᾶς δείχνει ὅτι τὸ τέταρτο τμήμα (τῆς Νοήσεως ἢ τῶν Ἰδεῶν) εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ τρίτου τμήματος, δηλαδή τῶν μαθηματικῶν, καὶ, γενικώτερα, ὅλων τῶν ἐπιστημονικῶν ὄντων καὶ δομῶν-ὑφῶν.

473. Φίληβος, 64 A/B: «ἀλλὰ μὴν καὶ τότε γε ἀναγκαῖον, καὶ οὐκ ἄλλως ἂν ποτε γένοιτο οὐδ' ἂν ἔν - Τὸ ποῖον; - Ὡ: μὴ μίξομεν ἀλήθειαν, οὐκ ἂν ποτε τοῦτο ἀληθῶς γίγνοιτο οὐδ' ἂν γενόμενον εἶη». Τὸ «μίξομεν» ἔχει τὴν ἔννοια τῆς διεισδύσεως: τὸ ὄν (ἢ ἡ Ἀλήθεια) διεισδύοντας καὶ διασχίζοντας, σάν πῦρ τόνου ὑπέρτατου, τὰ ἐπὶ μέρους ὄντα, ὅχι μόνο θεμελιώνει, ἀλλὰ καὶ καθιστᾷ προσέτι βιώσιμη τὴν ὑπαρξή τους.

οὐσία. Ἡ «οὐσία» λοιπὸν σημαίνει ἀναμφισβήτητα τὸ νοητὸ ὄν πρὸς τὸ ὁποῖο τείνουν - καθὼς ἀναδύονται στὴν Ὑπαρξη - πάντα τὰ ὑπαρκτὰ, πού δέν εἶναι (ὅπως διαπιστώσαμε στοῦ δευτέρου μέρους τῆς μελέτης μας) παρὰ ὀντότητες κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον νοητές, πιότερο ἢ λιγώτερο ἀπλές καὶ διαφανεῖς στοῦ πνεύματος...

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ἡ σύσταση τοῦ μεικτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ βίου

I. Ἡ σύνθεση κι' ἡ σύμμιξις

Χάρη στή διαίρεση καί τῆς νόησης καί τῆς ἡδονῆς, ἀποκτήσαμε τὰ ἀκόλουθα τμήματα⁴⁷⁴: Τῆς ἡδονῆς: ἀναληθεῖς - ἀνάμεικτες - καθαρές ἡδονές. Τῆς νόησης: τέχνες - ἐπιστήμες - ἡ Ἐπιστήμη.

Πρόκειται τώρα νά προβοῦμε στή σύνθεση τοῦ μείγματος αὐτοῦ τῆς ἡδονῆς καί τοῦ νοῦ, πού θά εἶναι ἡ ἔκφανση τοῦ ἀγαθοῦ καί τέλειου βίου, ὁ ὁποῖος θ' ἀντανακλᾷ ὅσο τό δυνατόν τόν ἀκόλουθο τρόπο: Ξέρομε, ἀπό τή μιά, ὅτι τό μεικτό σημαίνει γένεση εἰς οὐσίαν· καί, ἀπό τήν ἄλλη, ὅτι εἶναι ἡ ἀλήθεια πού θεμελιώνει αὐτή τή γένεση. Ἀκολουθώντας, ἐπομένως, τή διπλή αὐτή ἀρχή, ἄς ἀναμειξώμε τὰ τμήματα τὰ πῶ ἀληθινά⁴⁷⁵ τῆς νόησης καί τῆς ἡδονῆς, δηλαδή τίς καθαρές ἀπ' τό ἓνα μέρος ἡ-

474. *Φίληβος*, 61 E: «τμήματα».

475. Τοῦ ὁποῖου ἡ φύση εἶναι τέτοια ὥστε «ᾧ παρείη τοῦτ' αἰεὶ τῶν ζώων διὰ τέλους πάντως καί πάντῃ, μηδενός ἐτέρου ποτέ ἐτι προσδεῖσθαι, τό δέ ἱκανόν τελεώτατον ἔχειν» (60 C). Εἶναι «τό γε τέλεον καί πᾶσιν αἰρετόν καί τό παντάπασιν ἀγαθόν» (61 A).

Μέ ἄλλα λόγια, ἡ Ἰδέα τοῦ Ἀγαθοῦ θά χρησιμεύσῃ ὡς γνώμων καί κανὼν γιά τήν ἐπίτευξη τοῦ μείγματος τοῦ ἀγαθοῦ καί, ἀντιστρόφως, τό μείγμα τό ἀγαθὸ θά μᾶς δώσῃ μιὰ ἰδέα φεγγερῆ («σαφῶς»: 61 A), ἢ, τοῦλάχιστον, κάποια ἐνδειξη, ἓνα κάποιο ἵχνος τοῦ ὑπέρτατου Ἀγαθοῦ («τίνα τύπον αὐτοῦ»), δεδομένου ὅτι εἶναι ἡ κατοικία του («οἴκησιν», 61 B) καί εἶναι φανερό ὅτι, «ἐάν, ἀναζητώντας ἕναν ἄνθρωπο, πληροφορηθοῦμε πρῶτα γιά τό σπῆτι ὅπου μένει, θά εἴμαστε κιόλας ἑτοιμοί νά βροῦμε ἐκεῖνον πού ζητοῦμε» (61 B).

476. *Φίληβος*, 61 E: «οὐκοῦν εἰ τ' ἀληθέστατα τμήματα ἑκατέρας ἴδοιμεν πρῶτον συμμειζαντες». 52 E: «ἵνα καθαρὸν ἑκάτερον ἰόν εἰς τήν κρᾶσιν». 55 C: «εἰς τήν κρᾶσιν χρώμεθα τήν κοινήν τοῖς τε τούτων (νοῦ καί ἐπιστήμης) καί τοῖς τῆς ἡδονῆς μέρεσιν ἀληθεστάτοις».

δονές⁴⁷⁷, καί, ἀπό τό ἄλλο, τῇ διαλεκτικῇ τοῦ ὄντος⁴⁷⁸. Τό μείγμα ὅμως πού θά δημιουργοῦνταν, τότε, δέν θά πραγματοποιοῦσε τόν σκοπό του: νά ἐκπροσωπῇ τό ἀνθρώπινο ἀγαθόν⁴⁷⁹, πού ἀπόλυτα ἀπαιτεῖ ὅλες τίς ἐπιστήμες, τίς κατώτερες ὄχι μόνο ὡς πρὸς τῇ διαλεκτικῇ, ἀλλὰ ἀκόμα κι' ὡς πρὸς τίς ἐγγύτερες τῆς πειθαρχίας. Θά πρέπει λοιπόν ν' ἀφήσωμε νά μῆ σ' αὐτὴ τήν «οἴκηση», πού εἶναι ἡ μείξις⁴⁸⁰, «αὐτὴ ἡ ἄλλη τεχνική, οὔτε στέρεη οὔτε καθαρὴ, τοῦ ψεύτικου (δηλαδή τοῦ συγκεκριμένου κι' αἰσθητοῦ) χάρακα καί κύκλου»⁴⁸¹, καί, μέ μιὰ λέξη, ὅλες οἱ τέχνες (ἀκόμα καί ἡ μουσική), πού ναι γεμάτες ἀπὸ ἀσάφειες καί εἰκασίες⁴⁸².

Ὁλη ἐτούτῃ ἡ «ἐπιστημονική» πληθὺς θά ἐνσωματωθῇ μέσα στή σύνθεση τοῦ μείγματος μέ ἐπακρὴ ὁρμή καί βία⁴⁸³.

Ἐχομε ἔτσι ἐνσωματώσει στή σύνθεση καί μείξις ὅλη τήν κλίμακα τοῦ Νοῦ.

Ἀλλά δέν πρέπει νά νομίσωμε ὅτι ἡ ἐνσωμάτωση αὐτὴ θά πραγματοποιηθῇ μέ τρόπο ἄτακτο καί χαοτικό⁴⁸⁴. Ἡ τάξη, ἡ ἱε-

477. *Φίληβος*, 63 D: «ἀληθέσιν ἐκείναις ἡδοναῖς».

478. *Φίληβος*, 62 A: «περὶ δικαιοσύνης ὁ ἔστιν, καὶ λόγον ἔχων ἐπόμενον τῷ νοεῖν, καὶ δὴ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων τῶν ὄντων ὡσαύτως... «ἐπιστήμης... κύκλου μέν καὶ σφαῖρας αὐτῆς τῆς θείας τόν λόγον ἔχων».

479. 61 E: «τόν ἀγαπητότατον βίον». 62 C: «εἴπερ γε ἡμῶν ὁ βίος ἔσται καὶ ὁπωσοῦν ποτε βίος».

480. *Φίληβος*, 61 A καὶ 62 C: «οἴκησιν».

481. *Φίληβος*, 62 B: «τοῦ ψευδοῦς κανόνος ἅμα καὶ τοῦ κύκλου τήν οὐ βέβαιον οὐδὲ καθαρὰν τέχνην». 62 A: «ἀνθρωπίνην ταύτην σφαῖραν καὶ τοὺς κύκλους τοὺς». 62 B: «ἐν οἰκοδομίᾳ».

482. *Φίληβος*, 62 C, 55 D, 56 A.

483. *Φίληβος*, 62 C: «ὥσπερ θυρωρός ὑπ' ὄχλου τίς ὠθοῦμενος καὶ βιαζόμενος, ἡττηθεὶς ἀναπετάσας τὰς θύρας ἀπὸ πάσας τὰς ἐπιστήμας εἰσρεῖν καὶ μίγνυσθαι ὁμοῦ καθαρὰ τὴν ἐνδεεστέραν».

Φρονοῦμε ὅτι αὐτὴ ἡ ὁρμή καὶ ἡ βία ἔχουν σχέση μέ τόν δυναμισμό καὶ τήν ἰσχύ-ἀρετὴ ἑλξῆς πού ἔχει κάθε μορφή, καθὼς διαπιστώσαμε στὸ δεύτερο μέρος τῆς εἰσαγωγῆς μας. Οἱ πρῶτες ἐπιστήμες (62 D: «ἔχον τὰς πρώτας») ἔλκουν μέ ὁρμὴ ἀκατάσχετη τίς ἄλλες, τίς κατώτερές τους. Βλ. *Πολιτεία*, 511: «ὁρμάς» 534 C: «ὥσπερ ἐν μάχῃ». 532 A: «ἐπ' αὐτό ὁ ἔστιν ἕκαστον ὁρμᾶν».

484. Δέν πρέπει νά συγχέωμε ὁρμητικότητα καὶ βία μέ ἀταξία. Καθὼς παρατηρεῖ ὁ Festugiere (*Θεώρηση καὶ βίος θεωρητικός κατὰ τὸν Πλάτωνα*, σ. 313), «τό μεικτό δέν εἶναι ἀμορφὴ μᾶζα» (ὅπως ἀκριβῶς ἀποδεικνύεται ἀπὸ τήν τελικὴ κλίμακα τῶν ἀγαθῶν). Ἀπ' τ' ἄλλο μέρος, βέβαια, δέν εἶναι οὔτε παράθεση ὀλικῇ: γνώση + ἡδονή. Ἐπιτελεῖται μὲς στοὺς κόλπους τοῦ μιᾶ μύχια καὶ οὐσιαστικῇ συγχώνευση τῶν στοιχείων του, πού εἶναι ἔκφανση τῆς συγγένειας

παρρησία, ἀπεναντίας, ὑποδεικνύονται σαφῶς ἀπὸ τὸ κείμενο, πού μᾶς λέει πῶς κατὰ πρῶτο λόγο ἐνσωματώνεται ἡ πιὸ ὑψηλὴ μορφή τοῦ νοῦ, τῆς φρόνησης, τῆς ἐπιστήμης, δηλαδή τοῦ ὄντος. Ἐνσωματώθηκαν κατόπιν οἱ κατώτερες ἐπιστήμες, καί, τέλος, στό χαμηλότερο σκαλί τῆς νόησης, οἱ τέχνες.

Ἀπαξ καί ὅλα τὰ στοιχεῖα αὐτά εἰσχώρησαν στό μείγμα, θά διατηρήσουν τὴ σειρά στὴν ὁποία τὰ κατέταξε ἡ διαίρεση, τὸ καθένα τους στὴ θέση πού τοῦ ἀνήκει.

Καί τώρα, ἀφοῦ ἐνσωματώσαμε ὅλα τὰ εἶδη τοῦ νοῦ μέσ στό μεικτό, ἄς ξαναγυρίσουμε στὶς καθαρὲς ἡδονές. (Στὴν πραγματικότητα, ἡ ἐνσωμάτωση τῶν εἰδῶν τῆς ἡδονῆς γίνεται ταυτόχρονα μέ τῶν τῆς νόησης).

Θά ἐνσωματωθοῦνε, κατὰ πρῶτο λόγο βέβαια, οἱ καθαρὲς ἡδονές («πρῶτας τὰς ἀληθεῖς ἀφείναι»). Θά συμβῇ ὅμως τὸ ἴδιο καί γιὰ τίς ἄλλες, τίς κατώτερες ἡδονές, ὅπως συνέβη ἤδη μέ τίς τέχνες καί τίς τεχνικές⁴⁸⁵. Τὸ πρόβλημα θά λυθῇ χάρις σὲ μιὰ κρίση⁴⁸⁶: θά ἀπευθυνθοῦμε διαδοχικὰ στὴ νόηση καί στὴν ἡδονή

πού τὰ χαρακτηρίζει, καί πού ἔχει μαθηματικὴ δομή, δεδομένου ὅτι ἐπιτελεῖται σύμφωνα μέ ἁρμονικὴ ἱεραρχία. Ὅπως τονίζει τὸ χωρίο 63E/64A, κάθε ἄλλο παρά γιὰ «ἀστασιαστικότητα» μείζιν καί κρᾶσιν» πρόκειται (64 A). Πρᾶγμα πού δὲν θά συνέβαινε, βέβαια, ἐάν ἡ ἐνσωμάτωση τῶν κατώτερων ἐπιστημῶν δὲν ἦταν παρά μιὰ χροστική εἰσορὴ καί τίποτε ἄλλο. Ἐχομε ἐπομένως τὸ δικαίωμα νὰ εἰκάσουμε ὅτι ἡ ὁρμητικὴ καί βίαιη ὥθηση («ὠθούμενος καί βιαζόμενος», *Φίληβος*, 62 C. *Τίμαιος*, 35 A - περιγραφή τοῦ μείγματος τῆς ψυχῆς - «τὴν θατέρου φύσιν δόσμεικτον οὖσαν εἰς ταυτὸν συναρμόττων βίαν») δὲν ἀφορᾷ παρά τὸν δυναμισμό καί τὴν ἰσχύ-ἀρετὴ ἔλξεως πού χαρακτηρίζουν τὴ μορφοποίησιν κι' ὀργάνωσιν.

Ἡ ἴδια σφοδρότητα καί βία παρατηρεῖται στό κοσμογονικὸ σύστημα τοῦ Ἀναξαγόρα, τὴ στιγμὴ τῆς περιχώρησης καί διακόσμησης. Βλ. ἀποσπ. 9: «οὕτω τούτων περιχωρούντων τε καί ἀποκρινόμενων ὑπὸ βίης τε καί ταχυτήτος, βίην δέ ἡ ταχυτῆς ποιεῖ. ἡ δέ ταχυτῆς αὐτῶν οὐδενὶ ἔοικε χρήματι τὴν ταχυτῆτα τῶν νῦν ἐόντων χρημάτων ἐν ἀνθρώποις, ἀλλὰ πάντως πολλαπλασιῶς ταχὺ ἐστί».

485. *Φίληβος*, 63 A: «καθάπερ τὰς τέχνας πάσας».

486. *Φίληβος*, 64 D: «εἰς τὴν κρίσιν ἡμῖν» (κατὰ τὴ σύγκριση τῆς ἡδονῆς καί τοῦ νοῦ μέ τὴν τριάδα τοῦ Ἀγαθοῦ).

Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ μείζιν-κράση ἐπιτελεῖται τελικὰ χάρις στὴν κρίση (τὴ θεμελιωμένη στὴν διακριτικὴ λειτουργία τοῦ «πέμπτου» γένους). Ἡ σύσταση τοῦ μείγματος εἶναι ἐπομένως νοητῆς ὕψους: δὲν εἶναι ἡ αἴσθησις, ἀλλὰ ἡ νόηση πού ἀποφασίζει (ἐκ μέρους καί τῆς μνήμης καί τῆς «ὀρθῆς δόξης», 64 A) γιὰ τὰ στοιχεῖα πού θά ἐνσωματωθοῦν μέσα στὴ σύνθεσις. «Χάρις σ' αὐτὴ τὴ διάκριση (τοῦ «πέμπτου» γένους)», γράφει ὁ L. Robin, φθάνομε μέχρι τὸν προθάλαμο τοῦ Ἀγαθοῦ, καθιστάμενοι ἱκανοὶ νὰ ἐκφέρωμε τίς τελικὲς κρίσεις» (*Ἡ Ἑλληνικὴ Σκέψις. Τὸ πέμπτο γένος*, σ. 360).

καί θά ζητήσωμε νὰ γνωματεύσουν, ἀρχίζοντας ἀπ' τὴν ἡδονὴ γιὰ νὰ πᾶμε στὸν νοῦ-κριτὴ καί σ' ὅ,τι θάχη ὁ νοῦς ἀποφασίσει - ὡς πέρας - γιὰ ὁλόκληρο τὸ μεικτό καί τὴ δομὴ-μορφή του.

Ἀλλὰ τὸ πέρας, πού εἶναι ὁ νοῦς, δὲν ἔχει τὴν ἐπακρὴ ἀρετὴ ἀποπεράτωσης, πού μόνη θά τοῦ ἐπέτρεπε νὰ μορφοποιήσῃ κι' ἐπομένως νὰ ὑποτάξῃ τὰ πιὸ ἀνυπότακτα - ἐπειδὴ τὰ πιὸ ἄμορφα καί ἀπειροειδῆ - εἶδη τῆς ἡδονῆς. Γιὰ νὰ μὴ καταστρέψῃ λοιπὸν τὴν ἁρμονία⁴⁸⁷ τοῦ ἀγαθοῦ μεικτοῦ, ἡ νόηση θά κρίνῃ ὅτι μόνο οἱ καθαρὲς ἡδονές - προϊόντα τῶν ἐπιστημῶν-τεχνῶν, μέ ἄλλα λόγια ἔκγονα δικὰ της - θάχουν δικαίωμα εἰσόδου μέσ στό μείγμα.

II. Τὸ μείγμα κι' ἡ ψυχὴ.

Τὸ μεικτό μας, μείγμα καθαρῶν ἡδονῶν καί νοῦ, δημιουργήθηκε, καί μαζί ἀνέτειλε στὴν ὕπαρξιν «κόσμος τις ἀσώματος ἄρξων καλῶς ἐμψύχου σώματος»⁴⁸⁸. Τὸ μεικτό λοιπὸν εἶναι ἓνας κόσμος, κι' ἐμεῖς (οἱ φορεῖς τοῦ λόγου⁴⁸⁹ τοῦ διαλεκτικοῦ) ἀληθινοὶ δημιουργοί⁴⁹⁰. Ἀλλὰ ὅλοι οἱ ὄροι αὐτοί: «κόσμος»,

Ἀλλὰ διαπιστώσαμε ἤδη ὅτι τὸ πέμπτο γένος συμπίπτει μέ τὸ τέταρτο, δηλαδή μέ τὴν Αἰτία (τὸν Νοῦ).

487. *Φίληβος*, 63D-64A. Οἱ ὄροι «ταράττουσαι» (63D), «διαφθείρουσιν» (63E), «ἀστασιαστικότητα» (63E) εἶναι χαρακτηριστικοί. Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ὁ νοῦς, ὡς πέρας, δὲν μπορεῖ ν' ἀποπερατώσῃ παρά ἓνα σχετικὸ μόνο ἀπειρο - ὅπως εἶναι οἱ καθαρὲς ἡδονές, οἱ συγγενεῖς τῶν ἐπιστημῶν καί τῶν τεχνῶν (εἰδῶν τοῦ νοῦ). Εἶναι ὅτι ὁ L. Robin ὀνομάζει «ἐξατομίκευση τῶν ἀρχῶν»: «οἱ ἀρχεῖς ἐξατομικεύονται ὅλο καί περισσότερο, καθὼς κατεβαίνομε πρὸς τὴν ἀπειρὴ ἐξατομίκευση τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου». (*Ἡ πλατωνικὴ θεωρία τῶν ἰδεῶν καί Ἀριθμῶν*, σελ. 598). Κάθε ἀρχὴ δὲν ἐνεργεῖ (ὡς πέρας) παρά πάνω στό ἐγγύτερο ὡς πρὸς αὐτὴ ὕλικό στοιχεῖο. Ἡ μορφοποιούμενη ὕλη ἀδυνατεῖ νὰ παραμείνῃ ἀμετάβλητη, ὅμοια διαρκῶς μέ τὸν ἐαυτὸ της: ἐπειδὴ, σὲ κάθε ἐφαρμογῇ τῆς Μορφῆς, χάνει κάτι ἀπὸ τὴν πρωταρχικὴ τῆς ἀπροσδιοριστία» (σ. 597).

488. *Φίληβος*, 64 B: αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπετέλεσε ἡ δημιουργικὴ ἀρετὴ τοῦ Λόγου («ὁ νῦν λόγος ἀπειργάσθαι»).

489. *Φίληβος*, 64 B: «λόγος».

490. *Φίληβος*, 59 D/E: «τὸ μὲν δὴ φρονήσεως τε καί ἡδονῆς πέρι πρὸς τὴν ἀλλήλων μείζιν εἰ τις φαίη καθαπερὶ δημιουργοῖς ἡμῖν ἐξ ὧν ἡ ἐν οἷς δεῖ δημιουργεῖν τι παρακεῖσθαι, καλῶς ἂν τῷ λόγῳ ἀπεικάζοι». Βλ. *Πολιτεία*, 286 D. *Τίμαιος*, 49 E, 50 C/D/E-52 A/B/C. Ἡ σύσταση τοῦ μείγματος συμπίπτει, κατὰ βάθος, μέ τὴν ἴδια τὴ δημιουργικὴ πράξιν τοῦ κοσμικοῦ ἀρχιτέκτονα καί γλύπτη τοῦ *Τίμαλου*...

«δημιουργοίς», «δημιουργεῖν», είναι κατ' ἐξοχήν ὅροι κοσμογονίας, ὅροι τοῦ *Τιμαίου*⁴⁹¹. Ἐπομένως σ' αὐτόν ἀκριβῶς τὸν διάλογο θὰ πρέπει νὰ στραφοῦμε, γιὰ ν' ἀνακαλύψωμε (κάτω ἀπ' τὴν ἀλληγορική μορφή πού ἔδωσε ὁ Πλάτων στὴ στοχαστικότητα τοῦ ἔδω) τὴν ἀληθινὴ δομὴ τῆς σύστασης τοῦ μείγματος.

Ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι, προφανῶς, παρὰ ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ⁴⁹² στὸ ἀθάνατο στοιχεῖο τῆς (ἀφοῦ ὄχι μόνο ἀγγίζει, ἀλλὰ κι' ἐμπερικλείει, ἀκόμα, τίς Ἰδέες καὶ τὸ ὄν)⁴⁹³, καὶ ξέρομε, χάρις στὸν *Τίμαιο*, ὅτι ἡ μικροκοσμικὴ αὐτὴ ψυχὴ εἶναι - στίς μεγάλες τῆς δημιουργικῆς στιγμές: ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει τώρα - ἰσόμορφη μὲ τὴν ψυχὴ τοῦ Κόσμου⁴⁹⁴. Μποροῦμε, συνεπῶς, νὰ βροῦμε στὴ σύνθεση τῆς μακροκοσμικῆς ψυχῆς (παρ' ὅλο τὸ χαλάρωμα τῶν συνδέσεων πού ὑπέστη κατὰ τὴ δευτέρη δημιουργικὴ διαδικασία τοῦ Κοσμοποιοῦ), ἓνα ἰσοδύναμο τοῦ μείγματός μας.

Ὁ Θεός, μᾶς λέει ὁ *Τίμαιος*, συνέθεσε μέσα στὸν κρατῆρα τοῦ ἀπ' τὴν ἀμερίστη καὶ αἰεὶ κατὰ ταῦτά ἔχουσα οὐσία - πού θὰ

491. *Φίλητος*, 61 C: «οἰνοχόους»... «κρῆναι» (πού μπορεῖ νὰ παραλληλίσῃ κανεῖς μὲ τὸν κρατῆρα τοῦ *Τιμαίου*, 41 D).

492. Κι' αὐτὲς ἀκόμη οἱ ἡδονές εἶναι ἡδονές μόνο τῆς ψυχῆς (66 C). *Φίλητος*, 11 D: «ἔξιν ψυχῆς καὶ διαθέσιν». 11 E: «ἄλλη τις».

493. Στὴν πραγματικότητα τὸ μείγμα δὲν περιέχει παρὰ μόνο τὸ «λογιστικόν» μέρος τῆς ψυχῆς. Τὸ «θυμοειδές», πού περιλαμβάνει ὅλες αὐτὲς τίς μ' ὁδὴν ἀναμειγμένες ἡδονές (ὅπως: «ὀργὴν καὶ φόβον καὶ πόθον καὶ θρήνον καὶ ἔρωτα καὶ ζῆλον καὶ φθόνον καὶ ὅσα τοιαῦτα»: *Φίλητος*, 47 E), παραλείφθηκε καί, κατὰ μείζονα λόγο, τὸ «ἐπιθυμητικόν».

494. *Τίμαιος*, 43 A, 47 D, 90 D. Ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ περιέχει τοὺς δύο κύκλους τοῦ Ταυτοῦ καὶ τοῦ Θατέρου, καὶ τίς αὐτὲς μεσότητες καὶ τὰ ἴδια διαστήματα, ὅπως ἡ Ψυχὴ τοῦ Κόσμου (43 D). Ἡ μόνη διαφορὰ εἶναι ὅτι ἡ μικροκοσμικὴ ψυχὴ μας, πού ἔγινε στὸν κρατῆρα τοῦ Δημιουργοῦ (41 D), δὲν συνεστήθη πιά ἀπὸ τὴν πρώτη ἀκήρατη, ἀμετάβλητη («κατὰ ταῦτά ὡσαύτως») οὐσία, ἀπ' τὴν ὁποία ἀπετελέσθη ἡ μακροκοσμικὴ, ἀλλὰ ἀπὸ «δευτέρη καὶ τρίτη» (41 D). Γι' αὐτόν ἴσως τὸν λόγο (ἐπειδὴ ἀκριβῶς οἱ συνδέσεις τῆς ὑπέστησαν χαλάρωμα βαθμοῦ δευτέρου καὶ τρίτου), ἡ μικροκοσμικὴ ψυχὴ μας δὲν ἔχει πιά τὴν τέλεια ἰσχὺ καὶ ρώμῃ τῆς ψυχῆς τοῦ Κόσμου, καὶ διαρκῶς ταρασσεται ἀπὸ τὸν καταρράκτη τῆς τροφῆς καὶ τῆ συρροῇ τῶν αἰσθήσεων στοὺς δύο τῆς κύκλους (43 D), καθὼς καὶ στίς μεσότητες καὶ τίς συνδέσεις τῆς («μεσότητες καὶ συνδέσεις, ἐπειδὴ παντελῶς λυτοὶ οὐκ ἦσαν πλὴν ὑπὸ τοῦ συνδήσαντος», 43 D). Γι' αὐτόν τὸν λόγο, ἐπίσης, περιγράφεται στὸν *Φίλητο* σ' ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὴν αἰσθητὴ ἐμπειρία, νὰ περιέχῃ αὐτὲς τίς καθαρὲς ἡδονές πού ἀποτελοῦν μεταίχμια ἀνάμεσα στὸ αἰσθητὸ καὶ στὸ νοητὸ (ἐνῷ ἡ Ψυχὴ τοῦ Κόσμου δὲν περιέχει παρὰ τὸν νοῦ, τὴν ἐπιστήμην καὶ τίς ὁρθὰς δόξεις: «δόξαι καὶ πίστεις βέλαιοι καὶ ἀληθεῖς»: *Τίμαιος*, 37 B).

συγκρίνωμε καὶ θὰ παραλληλίσωμε μὲ τὸ πρῶτο τμήμα, τὸ καθαρώτερο τοῦ νοῦ: τὸ ὄν (βλ. *Φίλητος*, 61 E: «κατὰ ταῦτά δέ καὶ ὡσαύτως ὄντα αἰεῖ») - κι' ἀπ' τὴν μεριστὴ «περὶ τὰ σώματα» οὐσία («καὶ τῆς αὐτῆς περὶ τὰ σώματα γιγνομένης μεριστῆς»), πού θὰ συγκρίνωμε καὶ θὰ παραλληλίσωμε μὲ τὸ πιὸ καθαρὸ τμήμα τῆς ἡδονῆς, μὲ τίς γνήσιες δηλαδὴ ἡδονές (πού, παρ' ὅλη τους τὴν καθαρότητα, δὲν συνεπάγονται τὴν ἀμεταβλησίαν⁴⁹⁵), ὁ Θεός ἀπὸ τίς δύο αὐτὲς οὐσίες συνέθεσε, ἀναμειγνύοντάς τις, ἓνα τρίτο εἶδος οὐσίας ἐνδιάμεσης, περιλαμβάνουσας καὶ τὴ φύσιν τοῦ Ταυτοῦ καὶ τὴ φύσιν τοῦ Θατέρου. Οὐσίας πού θὰ συγκρίνωμε καὶ θὰ παραλληλίσωμε μὲ τίς κατώτερες ἐπιστήμες, τίς τέχνες καὶ τίς τεχνικὲς, οἱ ὁποῖες, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, ὀφείλουν τὴ σταθερότητα καὶ ἀμεταβλησίαν τους στὸ ὄν, καί, ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἐπειδὴ ἀποβλέπουνε σὲ πράγματα πού γεννιοῦνται καὶ πεθαίνουν («ἐπὶ τὰ γιγνόμενα καὶ ἀπολλύμενα ἀποβλέπουσα»: βλ. 61 D), συνεπάγονται ὡς ἓνα ὀρισμένο σημεῖο τὸ μεριστό καὶ μεταβλητό τῶν σωμάτων. «Καὶ κατὰ ταῦτά ξυνέστησεν ἐν μέσῳ τοῦ τε ἀμεροῦς αὐτῶν καὶ τοῦ κατὰ τὰ σώματα μεριστοῦ καὶ τρία λαβὼν αὐτὰ ὄντα συνεκεράσατο εἰς μίαν πάντα ἰδέαν, τὴν θατέρου φύσιν δύσμικτον οὖσαν εἰς ταυτὸν ξυναρμόττων βίαν· μιγνύς δέ μετὰ τῆς οὐσίας καὶ ἐκ τριῶν ποιησάμενος ἓν»⁴⁹⁶.

Κι' ἐμεῖς ἐπίσης, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Δημιουργός, συνθέσαμε, ἀπὸ τὴν ἀμερίστη οὐσία τοῦ ὄντος καὶ τοῦ νοῦ κι' ἀπὸ τὴ μεριστὴ καὶ μεταβλητὴ τῶν καθαρῶν ἡδονῶν⁴⁹⁷, αὐτὴ τὴν

495. Μείζονα χαρακτηριστικὰ τῶν καθαρῶν ἡδονῶν εἶναι βέβαια ἡ κίνηση καὶ ἡ πολλαπλότητα.

496. *Τίμαιος*, 35 A/B. Φρονοῦμε ὅτι ὁ Θεός συνέθεσε κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο τὸ Σῶμα τοῦ Κόσμου. Κι' αὐτοῦ ἐπίσης χρησιμοποίησε ἀρχικὰ δύο οὐσίες, τὴ γῆ καὶ τὸν αἶρα. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ στὴ δημιουργία τῆς Ψυχῆς: στὴν ἀρχὴ δύο οὐσίες: τὸ Ταυτό καὶ τὸ Θάτερον - τρίτη ἐνδιάμεση οὐσία: οἱ θεωρητικὲς ἐπιστήμες - τέταρτη οὐσία, πού ἀπορρέει ἀπὸ τὴ σύμμιξη τῶν δύο πρώτων μὲ τὴν τρίτη (35 A/B): οἱ τέχνες-τεχνικὲς. Ὑπάρχει τέλεια ἀνταπόκριση καὶ συμφωνία ἀνάμεσα στὴν Ψυχὴ καὶ τὸ Σῶμα τοῦ Σύμπαντος (βλ. Πρῶτο Μέρος: *Τὰ τέσσαρα στοιχεῖα καὶ τὰ τέσσαρα γένη*).

497. Οἱ ἡδονές αὐτὲς γίνονται δεκτὲς κι' ἐνσωματώνονται ταυτόχρονα μὲ τὴν ἀδιαίρετη κι' ἀμερίστη οὐσία τοῦ ὄντος, καὶ ὄχι μετὰ τίς ἐπιστήμες, ὅπως δίνει τὴν ἐντύπωση, ἐκ πρώτης ὄψεως, τὸ κείμενο τοῦ *Φίλητου* (62 D). (Ἄλλωστε ὁ διάλογος αὐτός μᾶς λέει ὅτι πρέπει ν' ἀναμειξώμε πρῶτα τὰ τμήματα τὰ πιὸ ἀληθινὰ «ἐκατέρως»: 61 E). Ἐπομένως τὸ ὅτι οἱ καθαρὲς ἡδονές περιγράφονται σάν νὰ ἐνσωματώνονται μετὰ ἀπὸ τίς ἐπιστήμες, αὐτὸ ὀφείλεται σὲ λόγους καθαρὰ μεθοδολογικούς: ὁ Πλάτων θέλει νὰ τελειώσῃ πρῶτα μ' ὅλα τὰ εἶδη τῆς νοήσεως,

ἐνδιάμεση οὐσία τῶν ἐπιστημῶν-τεχνῶν (μέ μιᾷ λέξει τοῦ ἀριθμοῦ)⁴⁹⁸, προσμειγνύοντας κατόπιν σ' ἓνα σύνολο τὰ τρία αὐτά...

III. Ἡ μαθηματική ὁργάνωση τοῦ μείγματος. Ἡ μουσική του.

Καί τώρα ὀφείλομε νά φέρωμε εἰς πέρας τόν παραλληλισμό, ὥστε νά διαπιστώσωμε ὅτι ἡ μαθηματική σύνθεση τοῦ μείγματος μας θά εἶναι ἡ ἴδια ὅπως ἐκείνη πού ὁ *Τίμαιος* μᾶς περιγράφει μέ κάθε λεπτομέρεια στό ἀπό τό 35B ἕως τό 36B χωρίο⁴⁹⁹.

Ὁ Δημιουργός ἀνέμειξε στήν ἀρχή τήν οὐσία τοῦ Ταυτοῦ (μέ ἄλλα λόγια τίς Ἰδέες) μέ τήν οὐσία τοῦ Θατέρου (τό διαιρετό καί μεριστό τοῦ αἰσθητοῦ στοιχείου). Ἐτσι δημιούργησε τή μαθηματική ἐνδιάμεση οὐσία, πού εἶναι τό σύνολο τῶν τεχνῶν κι' ἐπιστημῶν. Ἐχοντας ἐπιτελέσει πιά τή σύνθεση τοῦ μείγματος, τό διαιρεῖ⁵⁰⁰ σέ ἑπτὰ μέρη, πού σχηματίζουν τίς δύο ἀκόλουθες γεωμετρικές προόδους:

2(1,2,4,8) 3(1,3,9,27)

πού ἀποτελοῦν τή μοναδική πρόοδο:

(1,2,3,4,9,8,27)

μέ τήν ὁποία θά ἐναρμονίσωμε τὰ διαστήματα⁵⁰¹.

γιά ν' ἀσχοληθῇ κατόπιν μέ τὰ τῆς ἡδονῆς. Ἄς μή ξεχνοῦμε ἐξ ἄλλου πῶς πρόκειται γιά μείξη, γιά τήν προσθήκη δηλαδή τοῦ πέρατος (τοῦ νοῦ) μέ τό ἄπειρο (τήν ἡδονή).

498. Εἶναι ἀκριβῶς ἡ προσθήκη αὐτή πού δημιουργεῖ τίς ἐπιστήμες, δηλαδή τόν ἀριθμό. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ L. Robin, «ἡ ἐνδιάμεση οὐσία, μέσ στήν ὁποία ἐνώνονται τό Ταυτόν καί τό Θατέρον, τό Μεριστόν καί τό Ἀμερίστον, εἶναι ὁ ἀριθμός» (*Ἡ πλατωνική θεωρία τοῦ Ἑρωτος*, σελ. 160).

499. Ἐχομε ἤδη διῖδει (στό δεύτερο μέρος τῆς εἰσαγωγῆς μας), ἐγκύπτοντας στό «ἐξαίφνης» καί τό «ἀφαιρεῖν»; τήν κατ' ἐξοχήν μαθηματική δομή πού ἀποτελεῖ τήν ἄρθρωση τῆς σύνθεσης τοῦ μείγματος.

500. Ὁ Δημιουργός «ἤρχετο... διαιρῶν ὧδε. Μίαν ἀφείλεν τό πρῶτον ἀπό παντός μοῖραν, μετά δέ ταύτην ἀφήρει διπλασίαν ταύτης, τήν δ' αὖ τρίτην ἡμιολίαν μέν τῆς δευτέρας, τριπλασίαν δέ τῆς πρώτης, τετάρτην δέ τῆς δευτέρας διπλήν, πέμπτην δέ τριπλήν τῆς τρίτης, τήν δ' ἕκτην τῆς πρώτης ὀκταπλασίαν, ἐβδόμην δ' ἑπτακαίκοσιπλασίαν τῆς πρώτης» (*Τίμαιος*, 35 B).

501. «Μετά δέ ταῦτα συνεπληροῦτο τὰ τε διπλάσια καί τριπλάσια διαστήματα», παρεμβάλλοντας ἀνάμεσα τούς βαρεῖς κι' ὀξεῖς τόνους, πού προσδιορίζουν

Χάρη στήν ἐξονυχιστική μαθηματική ἐρμηνεία τοῦ Martin καί τοῦ Rivaud⁵⁰², ἐρχονται στό φῶς οἱ ἀκόλουθοι φθόγγοι (μεταξύ 1 καί 2):⁵⁰³.

384-432, 432-486, 515-576, 576-648, 648-729

καί τὰ λείμματα 486-512⁵⁰⁴.

Ἐχομε τελικά:

Γιά τή σειρά 3, τρεῖς φθόγγους κι' ἓνα λείμμα.

Γιά τή σειρά 4, δύο φθόγγους καί ἓνα λείμμα.

Γιά τή σειρά 4, τέσσερις φθόγγους, τρία λείμματα καί μία ἀποτομή.

Γιά τή σειρά 8, ἓνα φθόγγο.

Γιά τή σειρά 9, ἑπτὰ φθόγγους, τέσσερα λείμματα καί μία ἀποτομή.

Ἡ σειρά αὐτή εἶναι ἀσύγκριτα μακρύτερη ἀπό τή μουσική κλίμακα, πού δέν χρησιμοποιεῖ παρά μόνο μιᾷ ἀνάπτυξη τοῦ ἑπτά, τό διάστημα «διά πασῶν»:

384 νήτη

ἓνας φθόγγος.....8:9

432 παρανήτη

ἓνας φθόγγος.....8:9

486 τρίτη

ἓνα λείμμα.....243:256

512 παραμέση

ἓνας φθόγγος.....8:9

676 μέση

ἓνας φθόγγος.....8:9

648 λιχανός

ἓνας φθόγγος.....8:9

749 παρυπάτη

ἓνα λείμμα.....243:256

768 ὑπάτη

πεντάτονον

τετράτονον

κάθε διάστημα, καί πού ἐνώνονται μέ τούς πρῶτους μέ σχέσεις ἀπλές, καί κατὰ τέτοιο τρόπο ὥστε τό νέο διάστημα, πού διαλαμβάνεται ἀνάμεσα σέ δύο ἤχους συνεχόμενους, νά παύη νάναι ἀντιληπτό (Rivaud: *Notice du «Timée»*, σ. 46).

502. Bl. *Notice du «Timée»*, σ. 46.

503. Ἡ κλίμακά τους εἶναι κατιοῦσα (στήν ἀρχαία ἀκουστική πηγαίνομε ἀπό τήν πῶς χαμηλή, βαρεῖα χορδή, πού ὀνομάζεται «ὑπάτη», στήν πῶς ὕψηλῃ: τή «νήτη»).

504. Τό μεγαλύτερο μέρος, στό ὁποῖο διαιρεῖται ὁ φθόγγος, καλεῖται

«Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Rivaud, «ἡ ἁρμονία τῆς ψυχῆς τοῦ Κόσμου» (καί, μαζί της, τοῦ μεικτοῦ μας ἡ ἁρμονία) «εἶναι πολὺ πρὸ ἐκτεταμένη: περιλαμβάνει ὅλες τὶς δυνατές κλίμακες καὶ ξεπερνᾷ ἅπαιρα τὶς περιορισμένες ἁρμονίες πού παράγουν τ' ἀτελῆ ὄργανά μας. Ἡ «διά πασῶν», ἡ σχέση 2:1 ἀρκεῖ στὴ μουσικὴ μας. Ἡ οὐράνια ἁρμονία φθάνει μέχρι τὸ διάστημα 27»⁵⁰⁵.

Καταλαβαίνομε τώρα τὸν λόγο γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Πλάτων ὀνομάζει τὴ φιλοσοφία μεγίστη μουσικὴ⁵⁰⁶. Τὸ μείγμα μας περιλαμβάνει μιὰ ὁλόκληρη κλίμακα μουσικὴ, πού βαίνει ἀπὸ τὴν ἁρμονικότητα τῶν γνήσιων ἡδονῶν, μέχρι τὴν τέλεια συμφωνία πού ἀντιστοιχεῖ στοῦ πλήρωμα τῶν Ἰδεῶν, καὶ πού ὑπερβαίνει ἀσύγκριτα τὴν τόσο μέτρια, ἐμπειρικὴ, συνηθισμένη μουσικὴ (πού ἀνήκει στοῦ ἐνδιάμεσο τμήμα τῶν τεχνῶν κι' ἐπιστημῶν).

Κι' ἐδῶ ὑπάρχει, ὅπως παντοῦ στὸν Λόγο τὸν πλατωνικὸ, ἱεραρχία. Μέσα στοῦ σπήλαιο, ὑφίσταται ἓνα ἴχνος μουσικῆς, μιὰ «ἡχώ»⁵⁰⁷, πού ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς στὶς σκιές, καὶ πού ναι ἡ χαλαρώτερη καὶ χαμηλότερη - μέσα στοῦ μισόφως - μουσικότης⁵⁰⁸. Ἀλλὰ ὅσο ἀπολυτρωνόμαστε ἀπὸ τὸ ἡμίφως κι' ἀνερχόμαστε στοῦ φῶς, οἱ ἡχοὶ ὁλοένα χάνουν τὸν ζοφερό κι' ὑπόκωφο, ὑποχθόνιο ἀντίλαλό τους, γιὰ νὰ περιβληθοῦν μέ φεγγερότητα καὶ ἥλιο⁵⁰⁹ - μέχρις ὅτου ταυτισθοῦν τελικὰ μέ τὶς ἀνήκουστες μολπές καὶ ἁρμονίες πού ἐκπέμπει ἡ ἄφραστη σφαῖρα τοῦ Ἐνός⁵¹⁰.

«ἀποτομή» καὶ τὸ μικρότερο «λείμμα». Τὰ κλάσματα $\frac{486}{512}$ καὶ $\frac{729}{768}$ εἶναι λείμματα.

505. A. Rivaud: *Notice du «Timée»*, σελ. 51.

506. *Φαῖδων*, 61 A: «μουσικὴν ποιεῖν, ὡς φιλοσοφίας μέν οὐσης μεγίστης μουσικῆς».

507. *Πολιτεία*, VII, 515 B: «ἡχώ».

508. Στοιχειώδης μουσικὴ χαστική, ἀληθινὸ μισόφως ἡχῶν, πού ἀντιστοιχεῖ στὸν στοιχειώδη χρόνο καὶ στοῦ «ὄν», πού παραπαίει κι' ἀγωνιᾷ, ἔτοιμο ὁλότελα νὰ σβῆση πάνω στὰ τοιχώματα τοῦ σπηλαίου...

509. Ὅποτε γίνονται οἱ ἡχοὶ οἱ λεῖοι καὶ λαμπροί, μέ τὴ στιλπνὴ, καθάρια μελωδία («λείας καὶ λαμπράς, τὰς ἔν τι καθαρὸν λείας μέλος», *Φίληβος*, 51D), ἀπ' ὅπου πηγάζουν θεσπέσια γνήσιες ἡδονές...

510. Ἡ *Πολιτεία* μᾶς λέει ὅτι ἡ διαλεκτικὴ «περαίνει» ἓνα σκοπὸ («νόμον»), ἐν ἀντιθέσει μέ τὶς ἐπὶ μέρους ἐπιστῆμες πού δὲν εἶναι ἱκανές παρὰ γιὰ τὸ «προοίμιον» μόνο: «τοῦ προοιμίου, ἦν δ' ἐγώ, ἡ τινος λέγεις; ἡ οὐκ ἴσμεν ὅτι πάντα ταῦτα προοίμιόν ἐστιν αὐτοῦ τοῦ νόμου ὃν δεῖ μαθεῖν;». «Οὗτος ἦδη αὐτὸς ἐστιν ὁ νόμος ὃν τὸ διαλέγεσθαι περαίνει». (VII, 531 D/E - 532 A).

ὑπάρχει μιὰ ὁλόκληρη κλίμακα ἁρμονικώτατα ἱεραρχημένη, πού εἶναι τὸ πλατωνικὸ, ἔνθεο ἀπὸ μούσα⁵¹¹, Φιλοσόφημα...

IV. Τὸ μείγμα κι' οἱ βαθμοὶ τῆς γνώσεως. Τὸ σύμπαν τοῦ μεικτοῦ.

Ἡ σύμμιξις μας συγκροτήθηκε ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Ταυτοῦ, ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Θατέρου καὶ ἀπὸ τὴν τρίτη οὐσία - πού προσμειχθήκαν κι' οἱ τρεῖς σὲ μιὰ σύσταση ἐνιαία. Ἡ ὁποία, μέ δομὴ-ἄρθρωσὴ τῆς τὰ μαθηματικά, κινεῖται κυκλικά, περιστρεφόμενη ἐντὸς τῆς, γύρω ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ τῆς⁵¹². Κι' ἀνάλογα μέ τὸ ἐάν «οὐσίαν σκεδαστήν» «ἐφάπτηται»⁵¹³, ἡ «ἀμέριστος», «λέγει κινουμένη διὰ πάσης ἑαυτῆς ὅτ' ἂν τι ταῦτόν ἢ καὶ ὅτου ἂν ἕτερον πρὸς ὅτι τε μάλιστα καὶ ὅπη καὶ ὅπως καὶ ὅποτε συμβαίνει κατὰ τὰ γινόμενά τε πρὸς ἕκαστον ἕκαστα εἶναι καὶ πάσχειν καὶ πρὸς τὰ κατὰ ταῦτα ἔχοντα αἰεὶ»⁵¹⁴.

«Λόγος δὲ ὁ κατὰ ταῦτόν ἀληθὴς γινόμενος περὶ τε θάτερον ὃν καὶ περὶ τὸ ταῦτόν, ἐν τῷ κινουμένῳ ὑφ' αὐτοῦ φερόμενος ἀνευ φθόγγου καὶ ἡχῆς, ὅταν μὲν περὶ τὸ αἰσθητὸν γίγνηται καὶ ὁ τοῦ θατέρου κύκλος ὁρθὸς ὢν εἰς πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν διαγγείλῃ, δόξαι καὶ πίστει γίνονται βέβαιοι καὶ ἀληθεῖς»⁵¹⁵. «Ὅταν δὲ αὐτὸ περὶ τὸ λογιστικὸν ἢ καὶ ὁ τοῦ ταυτοῦ κύκλος εὐτροχος ὢν αὐτὰ

511. Βλ. *Κρατύλος*, 406 A: «τάς δὲ «Μούσας» τε καὶ ὅλως τὴν μουσικὴν ἀπὸ τοῦ «μῶσθαι», ὡς ἔοικεν, καὶ τῆς ζητήσεώς τε καὶ φιλοσοφίας τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπωνόμασεν».

512. Ὁ *Τίμαιος*, (36 E - 37 A) περιγράφει τὴν ψυχὴ, ὑπόσταση μεικτὴ, νὰ περιστρέφεται κυκλικά («αὐτὴ ἐν αὐτῇ στρεφόμενη»).

513. «Ἐφάπτηται» (37 A). Σχετικὰ μέ τὸν ὁρο «ἐπαφή», βλ. Ἀριστοτέλους *Φυσικά*, V, 3, 226 B/227 A. *Κρατύλος*, 412 B: «ταύτης οὖν τῆς φορᾶς ἐπαφὴν σημαίνει ἡ σοφία, ὡς φερομένων τῶν ὄντων». («Ὅσον ἀφορᾷ τὴ φρόνηση, ὁ αὐτὸς διάλογος τὴν ὀρίζει ὡς «νόηση τῆς φορᾶς καὶ τοῦ ροῦ»)(441 D). Βλ. *Πολιτεία*, VII, 534 C: «ἀπῶτι τῷ λόγῳ» - «ἐφάπτεσθαι» - «ἄπτεσθαι». *Φαῖδων*, 65B, 78A. *Πολιτικός*, 273E. *Θεαίτητος*, 189A. *Παρμενίδης*, 149D, 138A, 133A. *Φαῖδρος*, 255B, 260 E. *Πολιτεία*, III, 401D, 403B. *Πολιτεία*, IX, 572A, X, 600E, 608A. *Συμπόσιον*, 211B.

514. *Τίμαιος*, 37 A/B, *Φίληβος*, 59 A: «ὅπη τε γέγονεν καὶ ὅπη πάσχει τι καὶ ὅπη ποιεῖ... Οὐκοῦν οὐ περὶ τὰ ὄντα αἰεὶ, περὶ δὲ τὰ γινόμενα καὶ γενησόμενα καὶ γεγονότα ἡμῶν ὁ τοιοῦτος ἀνήρηται τὸν πόνον».

515. *Τίμαιος*, 37 B/C. *Φίληβος*, 58E-59A: «αἱ πολλὰ τέχναι... δόξαι χρῶνται

μηνύση, νοῦς ἐπιστήμη⁵¹⁶ τε ἐξ ἀνάγκης ἀποτελεῖται».

Ἔτσι ὁ κόσμος τοῦ μεικτοῦ περιλαμβάνει ὅλη τὴν κλίμακα τῶν βαθμῶν τῆς γνώσεως, κλίμακα πού στέφει ἡ ὑπέρτατη ἐπιστήμη τοῦ ὄντος. Κι εἶναι γεμάτος ἀπὸ τίς θεῖες ἁρμονίες τῶν οὐράνιων σφαιρῶν⁵¹⁷.

Σύμπαν τοῦ μεικτοῦ τέλεια σφαιρικό («σφαιροειδές»), «ἐκ μέσου πάντη πρὸς τὰς τελευτὰς ἴσον ἀπέχον, κυκλοτερές αὐτὸ ἐτορνεύσατο, πάντων τελεώτατον ὁμοιότατόν τε αὐτὸ ἑαυτῷ σχημάτων, νομίσας μυρίῳ κάλλιον ὁμοιον ἄνομοιόν»⁵¹⁸. Διέπεται ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴ γεωμετρικὴ ἰσότητά. Ἡ Πολιτεία μᾶς λέει, πράγματι, ὅτι ἡ δικαιοσύνη συνίσταται κατὰ βάθος στὴν ἑναρμόνιση καὶ ἱεραρχία στοιχείων ἑτερογενῶν, σύμφωνα μὲ τὴν ποιότητα καὶ τὴν ὄντολογικὴ λειτουργικότητά τους⁵¹⁹. Αὐτοῦ ἔγκειται ἀκριβῶς καὶ ἡ γεωμετρικὴ ἀναλογία: σὺ νὰ παραχωρῇ «περισσότερα σ' ὅ,τι μεγαλύτερο, λιγότερα σ' ὅ,τι μικρότερο,

καὶ τὰ περὶ δόξαν ζητοῦσι». 66B: «ἐπιστήμας τε καὶ τέχνας καὶ δόξας ὁρθάς» (τελικὴ κλίμακα τῶν ἀγαθῶν).

516. *Τίμαιος*, 37C. *Φίλητος* 66B (τελικὴ κλίμακα τῶν ἀγαθῶν): «νοῦν καὶ φρόνησιν». *Κρατύλος*, 411 D/E: «αὐτὸ ἡ «νόησις» τοῦ νέου ἐστὶν ἔσις, τὸ δὲ νέα εἶναι τὰ ὄντα σημαίνει γινόμενα αἰεὶ εἶναι»· τοῦτου οὖν ἐφίεσθαι τὴν ψυχὴν μὴνύει τὸ δνομα ὃ θέμενος τὴν «νέοεισιν». *Κρατύλος*, 412A: «ἡ γε ἐπιστήμη μὴνύει ὡς φερομένοις τοῖς πράγμασιν ἐπομένης τῆς ψυχῆς τῆς ἀξίας λόγου, καὶ οὔτε ἀπολειπομένης οὔτε προθεούσης: διὸ δὴ ἐκβάλλοντας δεῖ τὸ εἶ «ἐπιστήμην» αὐτὴν ὀνομάζειν».

Στὸ μείγμα μας, ἐκτός ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ εἶδη γνώσης (ἀπὸ τῆς μιάς: «δόξαι καὶ πίστεις βέβαιοι καὶ ἀληθεῖς, τέχναι καὶ δόξαι ὁρθαί», καὶ ἀπὸ τῆς ἄλλης: «νοῦς ἐπιστήμη τε», «νοῦς καὶ φρόνησις»), ἔχομε κι' ἓνα τρίτο εἶδος, πού συμπίπτει καὶ ταυτίζεται μὲ τὴν αἴσθηση: εἶναι ἡ ὁλότελα αἰσθητὴ γνώση πού ὀνομάζεται «καθαρὰ ἡδονή». Κατ' αὐτόν τόν τρόπο, τὸ μείγμα μας ἀγγίζει ἀκόμα πῶς οὐσιαστικὰ τὸ αἰσθητὸ ἀπ' ὅ,τι ἡ ψυχὴ τοῦ Κόσμου...

517. Πράγματι οἱ ἀποστάσεις τῶν ἄστρον ἀπ' τὴ γῆ ἐκφράζονται μὲ τὴ μαθηματικὴ σειρά τῆς ψυχῆς τοῦ Κόσμου: 1, 2, 3, 4, 9, 8, 27 (*Τίμαιος*, 36 D/38 D). Ἔχομε ἔτσι: Σελήνη 1, Ἑρμῆς 2, Ἀφροδίτη 3, Ἥλιος 4, Ἄρης 8, Δίας 9, Κρόνος 27. Ὑπάρχει τέλεια ἀντιστοιχία μεταξὺ τῆς ἀστρονομικῆς καὶ μουσικῆς σειρᾶς.

518. *Τίμαιος*, 38 B: «ὁμοιότατόν τε... σχημάτων». Ὑπάρχει συμφωνία κι' ἀνταπόκριση ἀνάμεσα στὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα τοῦ Σύμπαντος, ἀνάμεσα σὺ νονητὸ καὶ τὸ αἰσθητὸ μεικτό. Συνεπῶς, οἱ ἴδιοι νόμοι τὰ διέπουν καὶ τὰ δύο, ἐφόσον οἱ δομὲς τους εἶναι ἰσόμορφες.

519. *Πολιτεία*, IV, 433 B: «τό τὰ αὐτοῦ πράττειν». 433 A: «εἰς ὃ αὐτὸ ἡ φύσις ἐπιτηδεύει τὴν πεφυκυῖα εἶη». Ἴδιος ὁρισμὸς γιὰ τὴ σωφροσύνη στὸν *Χαρμίδη*, 161 B: «σωφροσύνη ἂν εἴη τὸ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν». *Τίμαιος*, 72 A: «τό πράττειν καὶ γνῶναι τὰ τε αὐτοῦ καὶ ἑαυτὸν σῶφρονι μόνῳ προσήκειν».

σὺ καθένα στὰ μέτρα καὶ σταθμὰ τῆς φύσεως του»⁵²⁰.

Ἔτσι, ἡ γεωμετρικὴ ἰσότης, παντοδύναμη μεταξὺ τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων⁵²¹, συγκροτεῖ τὸν ἄξονα γύρω ἀπ' τὸν ὁποῖο στρέφεται ὁ ἁρμονικὸς μας σφαῖρος. Αὐτὴ τοῦ προσδίδει τὴν ὁμορφιά, τὴ συμμετρία, τὴ σταθερότητα καὶ καθαρότητα, τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν τελειότητα - αὐτὴ πού, ὡς τάξεις, νόμος, πέρας, συνιστᾷ καὶ τὴ στερεότητα καὶ τὴν ἐνότητα τῶν συστατικῶν του⁵²².

Τὸ μείγμα μας εἶναι μιὰ σφαῖρα ὁμοιογενῆς, πού γνωρίζει καὶ ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτὸ της⁵²³. Στὺς κόλπους της ὅλα τὰ μέρη καὶ στοιχεῖα, πού ἀποτελοῦν τὸ εἶναι της, εἶναι συγγενῆ⁵²⁴. Ὑπάρχουν, μόνο, ὠρισμένες διαβαθμίσεις στὴ συγγένεια αὐτῇ. Καὶ ὅλη ἡ τέχνη τοῦ μείγματος συνίσταται στὴν ἱεράρχηση τῶν βαθμίδων, στὴν ἀκριβῆ καὶ δίκαιη κατάταξη καὶ ταξιθέτηση τοῦ κάθε στοιχείου καὶ βαθμοῦ⁵²⁵.

520. *Νόμοι*, VI, 757 A/B/C: «Παλαιὸς γὰρ λόγος ἀληθὴς ὦν, ὡς ἰσότης φιλόνητα ἀπεργάζεται, μᾶλα μὲν ὁρθῶς εἴρηται καὶ ἐμμελῶς».

Εἶναι ἡ μαθηματικὴ ἀναλογία πού ἐξασφαλίζει τὴν ὁμόνοια καὶ τὴν ἀλήθεια (*Φίλητος*, 63E-64A: «καλλίστην καὶ ἀστασιαστοτάτην μείζιν καὶ κρᾶσιν»). Βλ. Ἀρχύτα, ἀπόσπ. 3: «στᾶσιν μὲν ἔπαυσεν, ὁμόνοιαν δὲ αὐξήσεν λογισμὸς εὐρεθείς. πλεονεξία τε γὰρ οὐκ ἔστι τοῦτου γενομένου καὶ ἰσότης ἔστιν» (ἀπόψεις τοῦ Ἀρχύτα πού ἀναφέρονται στὴ *Διαμόρφωση τῆς Ἑλληνικῆς Σκέψεως*, τοῦ P. M. Schuhl, σελ. 375). Εἶναι, ἡ μαθηματικὴ ἀναλογία, ἀρχὴ ἐνότητος πού, «ὅπως μᾶς λέει ἡ Ἐπινομίς, θά καταστήσῃ ὁμοία τὰ ἐκ φύσεως ἀνόμοια, θά ἐξηγήσῃ τὴ σχέση τους καὶ θά εἶναι ἡ βάση τοῦ ἀμοιβαίου των προσδιορισμοῦ, δηλαδὴ τοῦ ἀριθμοῦ των» (βλ. G. Milhaud: *Οἱ Γεωμέτρεις φιλόσοφοι τῆς Ἑλλάδος*, 358).

521. *Γοργίας*, 508 A: «Ἡ ἰσότης ἡ γεωμετρικὴ καὶ ἐν θεοῖς καὶ ἐν ἀνθρώποις μέγα δύναται».

522. *Φίλητος*, 26 B: «νόμον καὶ τάξιν πέρας ἔχοντα ἔθετο».

Κατὰ τὴν ἐκφραση τοῦ G. Milhaud, ἡ γεωμετρικὴ ἰσότης, ἡ δικαιοσύνη, «παρουσιάζεται σάν ἓνα εἶδος λειτουργίας τῶν στοιχείων πού ἐνώνει» (*Οἱ Γεωμέτρεις φιλόσοφοι τῆς Ἑλλάδος*, σ. 353).

523. *Τίμαιος*, 34 B: «καὶ κύκλῳ δὴ κύκλου στρεφόμενον οὐρανὸν ἓνα μόνον ἔρημον κατέστησε, δι' ἀρετὴν δὲ αὐτὸν αὐτῷ δυνάμενα συγγίγνεσθαι καὶ οὐδενὸς ἑτέρου προσδεόμενον, γνῶριμον δὲ καὶ φίλον ἰκανῶς αὐτὸν αὐτῷ». Ἐπειδὴ ἀκριβῶς τὸ μείγμα μας ἀντιστοιχεῖ στὴν ψυχὴ, μποροῦμε νὰ τοῦ προσδώσωμε τίς ἴδιες ιδιότητες μὲ τῆς ψυχῆς.

524. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ ἐπανάληψη, στὸν *Φίλητο*, ὅρων ὅπως: «συγγένεια», «φύσις», «οἰκεία», «πεφυκότα», κλπ. Γιὰ τὸν ὅρο «συγγένεια», βλ. *Μένων*, 81 D: «Ἄτε γὰρ τῆς φύσεως ἀπάσης συγγενοῦς οὐσης, καὶ μεμαθηκυίας τῆς ψυχῆς ἅπαντα, οὐδὲν κωλύει ἐν μόνον ἀναμνησθέντα, ὃ δὴ μάθησιν καλοῦσιν ἀνθρώποι, τᾶλλα πάντα αὐτὸν ἀνευρεῖν».

525. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Festugière (*Θεώρηση καὶ βίος θεωρητικὸς στὸν*

Ἄλλὰ ἀκριβῶς ἡ διαφορά τῶν διαβαθμίσεων, ἡ «ἀσυμμετρία» καὶ ἡ μύχια «ἀνισοπέδωση», στοὺς κόλπους τῆς συγγένειας καὶ ἐπικοινωνίας, θ' ἀποδειχθοῦν πηγές κινητικότητος.

Τὸ μείγμα, εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ποῦ τὸ δημιούργησε, ὁμοίωμα τοῦ Δημιουργοῦ - τοῦ Ἀγαθοῦ - ἐνέχει, ὅπως εἶδαμε, τὴν κίνηση. Αὐτὸ τὸ κατ' ἐξοχὴν μαθηματικὸ ὑπαρκτό, ποῦ διέπεται ἀπ' ὅλες τὶς γεωμετρικὲς ιδιότητες τοῦ μέτρου καὶ τῆς ἀναλογίας-ἀρμονίας, θάναί, ὅπως ἡ ψυχὴ, ἕνας ἀριθμὸς κινούμενος⁵²⁶. Ἐντὸς τοῦ θά κυριαρχῇ μιά εὐδαίμονη ἔντασις, μιά ἀρμονικὴ ταλάντωση ποῦ θά πηγάζῃ ἀπ' τὶς ἀλλεπάλληλες διαβαθμίσεις καὶ ἀνισοπέδώσεις-διαφορές, γενέτειρες «γενέσεων εἰς οὐσίαν» γεμάτων συμμετρία, χάρις στὴν ὑφ' ἧς ἐτερότητος ποῦ κυκλοφορεῖ μέσα στοῦ εἶναι του.

Θά εἶναι λοιπὸν ὁλόκληρο μιά κίνηση ἀρμονικὴ, καὶ συνεπῶς θά εἶναι ὡραῖο καὶ πηγὴ ἀκτινοβολίας, καλλονῆς. Καὶ θά εἶναι, ὅπως ὁ χρόνος, εἰκόνα κινήτῃ τῆς αἰωνιότητος - εἰκόνα κινήτῃ τοῦ ἀκίνητου Ἔνα...

Τέτοιο θά εἶναι τὸ μείγμα μας, αὐτὸς ὁ ὅλο κινητικότητα καὶ δίκη-ἀρμονία ἀριθμὸς, ποῦ ἀποτελεῖ τὸν ἀγαθὸ πρᾶγματ' βίον, καὶ ποῦ συμπίπτει καὶ ταυτίζεται μὲ τὸν ρυθμὸ, τὴν πνοή, μ' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν ψυχὴ τοῦ Σύμπαντος⁵²⁷.

Θά μιμῆται, γυρνώντας κυκλικά γύρω ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ

Πλάτωνα, σ. 313), «ὁλος ὁ διάλογος τοῦ Φίληβου ἀποσκοπεῖ στὴν καθιέρωση μιᾶς ἱεραρχίας. Εἶναι ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ ὑπολανθάνουσα ἰδέα τῆς ἱεραρχίας ποῦ συνιστᾷ τὴν ἐνότητα τοῦ ἔργου. Φαίνεται ὅμως καθαρά ὅτι ἡ τάξις αὐτὴ ἐπιτελεῖται ἀνάλογα μὲ τὸ ἐάν τὰ συστατικὰ στοιχεῖα τῆς σύμμεξης (καὶ ἡ ἴδια ἡ σύμμεξις) ἀναφέρονται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἅμεσα σ' ἕνα «αἴτιον», σὲ μιά μορφοποιή ἀρχή, ποῦ εἶναι συνάμα αἰτία τῆς ὑπαρξῆς καὶ πηγὴ τῆς νοητότητος τοῦ ὑπέρτατου Ἀγαθοῦ».

526. Βλ. P. Heinze: *Xenocrates. Darstellung der Lehre und Sammlung der Fragm.* (Leipzig, 1892). Ἀριστοτέλους *Περὶ Ψυχῆς* I, 2, 404β, 27-30: «Ἡ ψυχὴ εἶναι ἕνας ἀριθμὸς ποῦ κινεῖται». Βλ. Robin, *Ἡ πλατωνικὴ θεωρία τῶν Ἰδεῶν καὶ τῶν Ἀριθμῶν*, σ. 488, σημ. 431.

527. *Τίμαιος*, 90 C/D: «Θεραπεία δὲ δὴ παντὶ πάντως μία, τὰς οἰκείας ἐκάστω τροφὰς καὶ κινήσεις ἀποδίδοναι: τῷ δ' ἐν ἡμῖν θεῷ ξυγγενεῖς εἰσὶ κινήσεις αἱ τοῦ παντός διανοήσεις καὶ περιφοραί: ταύτας δὲ ξυνεπόμενον ἕκαστον δεῖ, τὰς περὶ τὴν γένεσιν ἐν τῇ κεφαλῇ διεσθαρμέναν ἡμῶν περιόδους ἐξορθοῦντα διὰ τὸ καταμανθάνειν τὰς τοῦ παντός ἀρμονίας τε καὶ περιφοράς, τῷ κατανοουμένῳ τὸ κατανοοῦν ἐξομοιωθῆναι κατὰ τὴν ἀρχαίαν φύσιν, ὁμοίωσαντα δὲ τέλος ἔχειν τοῦ προτεθέντος ἀνθρώποις ὑπὸ θεῶν ἀρίστου βίου πρὸς τε τὸν παρόντα καὶ τὸν ἔπειτα χρόνον».

του, μέσα «στὴν ἀνεξίτηλη καὶ ἑλλογὴ ζωὴ του», «γιά ὅλη τὴν διάρκειά τῶν χρόνων», «τό καλλίτερο ἀπὸ τὰ νοητὰ κι' αἰώνια ὄντα»⁵²⁸, ἀποτελώντας γιὰ τὸν βίον τὸν ἀνθρώπινο ἅμεσα συγκεκριμένο καὶ μακάριο ἀρχέτυπο-ἴνδαλμα...

528. *Τίμαιος*, 36E-37A. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ L. Robin στὴν *Πλατωνικὴ θεωρία τῶν Ἰδεῶν καὶ τῶν Ἀριθμῶν*: «Γιὰ τὴν ψυχὴ, ἡ μορφοποιὸς ἀρχὴ εἶναι ὁ Νοῦς. Ἐπειδὴ ὁ Νοῦς εἶναι γιὰ τὴν ψυχὴ, τὴν ὅλο κίνηση καὶ γνώση, ἡ ἴδια ἡ προσωποποίηση τῆς ἐνότητος, ἐνῶ ταυτόχρονα ἀποκτᾷ ἕνα εἶδος ὑπόστασης ξεχωριστῆς ἀπ' τὴν πραγματικότητα τοῦ Νοητοῦ. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὕλική ἀρχὴ τῆς ψυχῆς, θά πρέπει νὰ εἶναι ἡ ὕλη πάνω στὴν ὁποία ἐπενεργεῖ ὁ Νοῦς, δηλαδὴ ἡ πολλαπλότητα τῶν ἀντικειμένων του κι' ἡ ἴδια ἡ κίνηση τοῦ νόμου του. Ὅμως τ' ἀντικείμενα τοῦ Νοῦ εἶναι οἱ διαφορὲς καὶ πολλαπλὲς Ἰδέες, καθὼς κι' ἡ νοητὴ κίνηση ποῦ ἐπιτελεῖται σύμφωνα μὲ τὴν ἱεραρχικὴ σειρά τῶν Ἰδεῶν. Στὴν ἰδανικὴ σφαῖρα ἦταν μιά κίνηση εὐθύγραμμη. Ἀλλὰ ὁ νοῦς, ρυθμίζοντάς τιν, τὴ διαμορφώνει κυκλικά, ἐπειδὴ ὀφείλει νὰ ἐνωθῇ αἰώνια μὲ τὶς Ἰδέες, ποῦ σχηματίζουν ἑκτοτε ἕνα ἐρμητικὸ σύμπαν, τὸ ὁποῖο περικλείεται στὴν παγκόσμια ψυχὴ σάν μὲς στὸν σφυρὶ τοῦ χῶρου (σ. 597).

Ἐνα τέτοιο σύμπαν, ὅπως τῆς ψυχῆς, τῆς κάθε ἀληθινῆς πνευματικῆς ψυχῆς (μιᾶς ψυχῆς ποῦ μέσα της, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ὑπάρχει ὁ Νοῦς), εἶναι ἕνα εἶδος ἐνδιάμεσου ἀνάμεσα στὸν χρόνον καὶ στὴν αἰωνιότητα. Βρίσκεται στὰ μεταίχμιά τους, συμμετέχοντας σ' ἀμφότερα (βλ. Taylor: *Σχόλια στὸν «Τίμαιον» τοῦ Πλάτωνος*, σ. 678).

Μιλώντας τὴ γλῶσσα τῆς θεωρίας τῶν μεικτῶν. θά λέγαμε ὅτι, χάρις στὴν ὑπερβατικὴ αἰτιότητα τοῦ νοῦ, τὸ πέρας, διασχίζοντας ὅλο τὸ ἄπειρο τῆς ἀνοίας-χώρας, δημιουργεῖ τὸ μείγμα ποῦ λέγεται ψυχὴ, μὲ τὴν χαρακτηριστικὴ ἐνδιάμεση κίνηση μεταξὺ τῆς ἀπόλυτης στάσεως καὶ τῆς ἀδιάλειπτης ροικότητος. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ νοῦς, χάνοντας τὴν ὑπερβατικότητά του καὶ γινόμενος ψυχὴ, διαπερνᾷ τὴν ἀνοία-χώρα: ἡ διείσδυση αὐτὴ ἀποβαίνει ἡ κυκλικὴ περικύρση, πηγὴ τῆς διακόσμησης τοῦ χρόνου-κόσμου, ὅπως τὸ διαπιστώνομε μ' ἐνέργεια στοῦ κοσμογονικοῦ σύστημα τοῦ Ἀναξαγόρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Τό 'Αγαθόν

I. 'Η κατ' ἐξοχήν Αἰτία

Δέν ἐξετάσαμε ὡς τώρα παρά τά δύο μόνο ὄντολογικά συστατικά τοῦ μείγματος μας: τό ἄπειρο (τίς καθαρές ἡδονές) καί τό πέρασ (τόν νοῦ).

Θά πρέπει τώρα νά ἐγκύψωμε σ' αὐτό πού εἶναι «ἐν τῇ συμμείξει τιμιώτατον ἅμα καί μάλιστ' αἷτιον»⁵²⁹: «τό τῆς αἰτίας γένος ἐν ἅπασι τέταρτον ἐνόν, τοῦτο ἐν μέν τοῖς παρ' ἡμῖν ψυχῇν τε παρέχον⁵³⁰ καί σωμασκήν ἐμποιοῦν καί πταίσαντος σώματος ἱατρικήν καί ἐν ἄλλοις ἄλλα συντιθέν καί ἀκούμενον πᾶσαν καί παντοίαν σοφίαν ἐπικαλεῖσθαι, τῶν δ' αὐτῶν τούτων ὄντων ἐν ὅλῳ τε οὐρανῷ καί κατά μεγάλα μέρη, καί προσέτι καλῶν καί εἰλικρινῶν, ἐν τούτοις δ' οὐκ ἄρα μεμηχανῆσθαι τήν τῶν καλλίστων καί τιμιωτάτων φύσιν»⁵³¹.

Ὅμως αὐτή ἡ κατ' ἐξοχήν αἰτία τῆς θείας ψυχῆς μας, μέ ἄλλα λόγια τοῦ ἁρμονικοῦ μεικτοῦ μας, συμπίπτει καί ταυτίζεται μέ τό ἴδιο τό 'Αγαθό, σύμφωνα μέ ὅσα τονίζει ἀπερίφραστο *Φίληβος*⁵³². Εἶναι ἀπαραίτητο ἐπομένως νά βροῦμε τή βαθύτε

529. *Φίληβος*, 64 C. 'Η αἰτία αὕτη ὀνομάζεται «μάλιστ' αἷτιον», ἐπειδή το πέρασ τοῦ μεικτοῦ μας, ὄντας ὁ Νοῦς, εἶναι συγχρόνως καί τό αἷτιο (βλ. πρῶτο μέρος: 'Η διαβάθμιση τῶν γενῶν).

530. *Φίληβος*, 30 B: δηλαδή ἀκριβῶς τό μείγμα, σύμφωνα μέ ὅσα εἶπαμε προηγουμένως.

531. *Φίληβος*, 30 B. 'Υπάρχει ταύτιση σχεδόν, ἐδῶ, ἀνάμεσα στό «παρ' ἡμῖν» καί στό «ἐν ὅλῳ τε οὐρανῷ» (30 B), ἀφοῦ δέν λάβαμε ὑπ' ὄψη μας παρά τό ἀθάνατο μέρος τῆς ψυχῆς μας, πού συμπίπτει μέ τή μακροκοσμική ψυχή (*Φίληβος*, 64A: «ἐν τε ἀνθρώπῳ καί τῷ παντί»).

532. *Φίληβος*, 64 C.

'Αμέσως μετά τή σύσταση τοῦ μείγματος, ὁ Πλάτων δηλώνει ὅτι βρισκόμαστε ἤδη στά πρόθυρα τοῦ 'Αγαθοῦ: «τοῖς τοῦ ἀγαθοῦ νῦν ἤδη προθύροις καί τῆς οἰκῆσεως ἐφεστάναι». Καί, ἰδίως, 65 A: «Οὐκοῦν εἰ μή μιά δυνάμεθα ἰδέα τό ἀγαθόν θηρεῦσαι, σὺν τρισὶ λαβόντες, κάλλει καί συμμετρίᾳ καί ἀληθείᾳ, λέγωμεν ὡς τοῦτο οἶον ἐν ὀρθότατ' ἂν αἰτιασαίμεθ' ἂν τῶν ἐν τῇ συμμείξει».

Φίληβος, 64 E «νῦν δέ καταπέφeyεν ἡμῖν ἡ τοῦ ἀγαθοῦ δύναμις εἰς τήν τοῦ καλοῦ φύσιν» (δηλαδή σέ μιά ἀπό τίς τρεῖς στιγμές τῆς ὑπέρτατης Αἰτίας).

δομή του, ἂν θέλωμε πράγματι νά θηρεύσωμε⁵³³ τό ὑπερούσιο 'Αγαθό - καί ταυτοχρόνως τὰδύτα τῶν ἀδύτων τῆς σύμμειξής μας⁵³⁴.

Διαπιστώσαμε, στό πρῶτο μέρος ἤδη τῆς εἰσαγωγῆς μας, ὅτι τό αἷτιο κι' ὁ νοῦς σχεδόν ταυτίζονται, ὡς συγγενεῖς ὀντότητες πού ἀνήκουνε κι' οἱ δύο λίγο-πολύ στό ἴδιο γένος⁵³⁵. Τότε ὅμως εἶχαμε παραμελήσει τό «σχεδόν», ταυτίζοντας ὁλότελα τή νόηση καί τήν αἷτία⁵³⁶, λόγω τοῦ ὅτι κάτι τέτοιο μᾶς ἀρκοῦσε γιά τό αἰσθητό μεικτό μας.

'Αλλά τώρα, πού τό τελευταῖο αὐτό ὑπέστη μετατόπιση⁵³⁷ (ἀφοῦ δέν περιέχει πιά παρά στοιχεῖα ὄλο καί καθαρώτερα, ὄλο καί περισσότερο μετέχοντα στό ἀληθές, στό κάλλος καί στό μέτρο, καί ἐπομένως τείνοντα νά συμπέσουν τελικά μέ τήν παγκόσμια, μακροκοσμική ψυχή)⁵³⁸, θά πρέπει ὅπωςδήποτε νά πᾶμε πιο μακριά στά μονοπάτια τῆς ἀνάλυσης, ὥστε νά συμπληρώσωμε τή γνώση μας ἀναφορικά μέ τήν ὕψη καί φύση τῆς Αἰτίας.

Μποροῦμε νά προβοῦμε χάρη στήν ἐξῆς στοχαστική διαδικασία: Ξερόμε ὅτι τό αἷτιο εἶναι ὑπέρτερο τοῦ πέρατος, καί ὄλων, μέ μιά λέξη, τῶν γενῶν⁵³⁹. 'Αλλά τό πέρασ τοῦ μεικτοῦ μας, πού εἶναι ὁ Νοῦς ἢ τό 'Ον, ἀποδεικνύεται, ὅπως εἶπαμε, ταυτόσημο μέ τήν 'Αλήθεια καί μετέχει - εἶναι δηλαδή ἐν μέρει μόνο ὁμοιο - στό Κάλλος καί στό Μέτρο⁵⁴⁰.

533. *Φίληβος*, 65 A: «τό ἀγαθόν θηρεῦσαι». Γιά τό «θηρεῦσαι», βλ. *Λάχης*, 194 B· *Θεαίτητος*, 203 D· *Πολιτεία*, 432 B.

534. *Φίληβος*, 65 A: «διά τοῦτο ὡς ἀγαθόν ὄν τοιαύτην αὐτήν γεγονέναι».

535. *Φίληβος*, 31 A: «νοῦς μέν αἷτίας ἦν συγγενής καί τούτου σχεδόν τοῦ γένους».

536. Δηλαδή τή νόηση καί τήν ἀλήθεια (βλ. Κεφάλαιο: 'Η Αἷτία καί ὁ Νοῦς).

537. Τό παράδειγμα τῆς ἡδονῆς μᾶς τό δείχνει καθαρά: ἐπιτελεῖται μιά ἀναμφισβήτητη πρὸς τὰ ἄνω μετατόπιση τῆς ἀπειρης ἡδονῆς («ἀπείρος τε αὕτη καί τοῦ μήτε ἀρχῇν μήτε μέσα μήτε τέλος ἐν αὐτῷ ἀφ' ἑαυτοῦ ἔχοντος μηδέ ἔξοντός ποτε γένους»: *Φίληβος*, 31 A), μιά μετατόπιση πρὸς τήν καθαρή, ἀποπερατωμένη, «ἐμμετρη» ἡδονή.

538. *Φίληβος*, 30 B: «καλῶν καί εἰλικρινῶν» («ἐν ὅλῳ τε οὐρανῷ, 30 B) («ἐν τῷ παντί», 30 C. 64 C). Βρισκόμαστε ἐδῶ ὄχι πιά στήν κλίμακα τῆς μικροκοσμική, ἀλλά στήν ἀληθινά καθολική: ἡ ἀνθρώπινη ψυχή τείνει νά ταυτισθῇ, στήν κάθετη ἔντασή της, μέ τή μακροκοσμική. Τό μείγμα μας παίρνει στό ἐξῆς μιά σημασία παγκόσμια.

539. *Φίληβος*, 30 C: «ἀπείρον τε ἐν τῷ παντί πολύ, καί πέρασ ἱκανόν, καί τις ἐπ' αὐτοῖς αἷτία οὐ φαῦλη».

540. Βλ. Κεφάλαιο: Τό 'Ον καί ἡ τριάδα τοῦ 'Αγαθοῦ.

Όμως, ή πρώτη φάση, ή στιγμή⁵⁴¹, του Αιτίου συμπίπτει με τον Νοϋ, και συνεπώς με την 'Αλήθεια. Οί άλλες στιγμές του όφειλουν νά συμπέσουν επομένως με τό Κάλλος και τό Μέτρο, άφοϋ, γιά νά είναι ύπέρτερο του πέρατος, θά πρέπει νάναι τό Μέτρο τό ίδιο και τό Κάλλος, κι' όχι νά συμμετέχη άπλως σ' αυτά όπως τό πέρας.

Σέ κατακλείδα, τό Αίτιο (και μαζί μ' αυτό τό ίδιο τό 'Αγαθό) έχει τρεις φάσεις-στιγμές-έκφάνσεις, πού, κατά σειρά άνιούσα, λέγονται 'Αλήθεια, Κάλλος, Μέτρο.

Γιατί αυτή ή σειρά; Κατά πρώτο λόγο, επειδή τό ίδιο τό κείμενο μās τό ύπαγορεύει. Πράγματι, άμέσως μόλις συγκροτήθηκε τό μείγμα μας, με την πρόσμειξη του πέρατος (του νοϋ) στό άπειρο (τίς καθάρειες, γνήσιες ήδονές), είδαμε ν' αναδύεται⁵⁴² μέσ άπ' τούς κόλπους του ή ιδέα της 'Αλήθειας, δίχως την όποία ή γένεσις εις οϋσίαν άποβαίνει άδύνατη. Μαζί μ' αυτήν βρισκόμαστε ήδη στ' άμεσα πρόθυρα του 'Αγαθού⁵⁴³.

Μετά από την 'Αλήθεια (άνερχόμενοι διαρκώς), συναντούμε τό Κάλλος κι' όχι τό Μέτρο, όπως θά νόμιζε κανείς άν δέν ένέτεινε ικανά την προσοχή του⁵⁴⁴. 'Επειδή τό Μέτρο είναι ή πηγή του Κάλλους και, συνεπώς, ταξιθετείται σέ ύπέρτερη βαθμίδα, ως γεννήτωρ⁵⁴⁵.

541. Κατά την έκφραση του H. Gadamer: *Platons dialektische Ethik*, Leipzig, 1931.

542. Είναι λάθος νά νομίσωμε ότι πρόκειται γιά μιá προσθήκη της 'Αλήθειας στό μείγμα, όπως τό χωρίο 64 Α/Β φαίνεται εκ πρώτης όψεως νά δηλοί. 'Εχομε νά κάνωμε έδω με την πλατωνική ειρωνεία-χαριτολογία, όπως και στό χωρίο 66 Β: «τρίτον, ως ή έμή μαντεία, νοϋν και φρόνησιν τιθείς οϋκ άν μέγα τι της άληθείας παρεξέλθοις» (όπου νοϋς και φρόνηση ταυτίζονται άκριβώς με την άλήθεια). Βλ. επίσης, στό χωρίο 30 Ε, τή μικρή στιχομυθία μεταξύ του Πρώταρχου και του Σωκράτη. «'Εχεις γάρ δήπου νϋν ήμωv ήδη την άπόκρισιν» Πρώταρχος: «'Εχω και μάλα ικανώς· καιτοι μέ άποκρινάμενος έλαθες». Σωκράτης: «'Ανάπαυλα γάρ, ώ Πρώταρχε, της σπουδής γίνεται ένιότε ή παιδιά».

543. *Φίλητος*, 64 C. Τό 'Αγαθό-Αίτιο, υπό τό σχήμα της 'Αλήθειας διεισδύοντας στό μείγμα (βλ. *Κρατύλος*, 417 Β), συνιστά τή γένεση «εις οϋσίαν».

544. Γελασμένος από «τό μετά τούτο» (65 D), «τό τρίτον» (65 Ε), ή άκόμη άπ' την άκόλουθη σειρά: «άλήθεια-μετριότης-κάλλος».

545. *Φίλητος*, 64 Ε: «μετριότης γάρ και συμμετρία κάλλος δήπου και άρετή πανταχοϋ συμβαίνει γίνεσθαι» και ξερομε, από τό χωρίο του *Φίλητου* τό σχετικό με τό γένος της Αιτίας: («τό δέ δή πάντα ταϋτα δημιουργοϋν», 27 Β), ότι άσφαλώς «ήγειται μέν τό ποιοϋν άεί κατά φύσιν, τό δέ ποιούμενον έπακολουθεί γιγνόμενον εκείνω» (27 Α). Γι' αυτόν άκριβώς τον λόγο ή αιτία μās περιγράφεται ως ύπερβα-

Ο δεύτερος λόγος γιά τον όποιο υίοθετούμε αυτή την τάξη και σειρά ('Αλήθεια-Κάλλος-Μέτρο) ύπαγορεύεται, πηγάζει από τό κείμενο τό ίδιο, τό όποιο άπερίφραστα μās λέει ότι «πρώτον μέν πη περί μέτρον και τό μέτριον και καιρίον και πάντα όπόσα χρή τοιαϋτα νομίζειν, την άίδιον ήρήςθαι φύσιν»⁵⁴⁶.

«Δεύτερον μήν περί τό σύμμετρον και καλόν και τό τέλεον και ικανόν και πάνθ' όπόσα της γενεάς αυ ταϋτης έστιν»⁵⁴⁷.

«Τό τοίνυν τρίτον, ως ή έμή μαντεία, νοϋν και φρόνησιν τιθείς οϋκ άν μέγα τι της άληθείας παρεξέλθοις»⁵⁴⁸.

II. 'Η ύπερτάτη «γένεσις εις οϋσίαν».

Μ' αυτή τή διαπίστωση, ότι τό Μέτρο είναι ή πηγή του Κάλλους, βρισκόμαστε μπρός σέ μιá γένεση «εις οϋσίαν»⁵⁴⁹. Είδαμε ως τώρα ότι τό "Ον (ή ή 'Αλήθεια) παράγει τίς έπιστήμες, κι' αυτές με τή σειρά τους τίς καθάρεις ήδονές. 'Ετσι τό μείγμα μας διέπεται από μιá γενετική διαδικασία, συνεχή πέρα γιά πέρα, πού άποτελεί την καλλίτερη άπόδειξη ότι πρόκειται γιά σύμ-μειξη, γιά γένεση «εις οϋσίαν».

τική ως πρός τά άλλα τρία γένη: «έπ' αυτοίς» (30 C). Τό ίδιο τό κείμενο εξ άλλου μās δείχνει καθαρά ότι, από τίς τρεις στιγμές-έκφάνσεις της Τριάδος, τό Μέτρο είναι τό τιμιώτερο-πολυτιμώτερο. Βλ. 64 D: «την αίτιαν δι' ήν ή παντός άξία γίνεται ήτισοϋν ή τό παράπαν οϋδενός». 'Η αίτία αυτή είναι, κατά πρώτο λόγο και σέ πρώτη μοίρα, τό Μέτρο: «ότι μέτρον και της συμμέτρον φύσεως μή τυχοϋσα ήτισοϋν και όπωσοϋν σύγκρασις πῶσα εξ ανάγκης απόλλυσι τά τε κεραννόμενα και πρώτην αυτήν· οϋδέ γάρ κρᾶσις, αλλά τις άκρατος συμπεφυρμένη άληθώς ή τοιαϋτή γίνεται εκάστοτε δντως τοίς κεκτημένοις συμφορά» (64 D/Ε). Σέ δεύτερη μοίρα έρχεται τό Κάλλος (64 Ε: «καλοϋ φύσιν»). Σέ τρίτη και τελευταία, ή 'Αλήθεια (64 Ε: «και μήν άλήθειαν γε έφαμεν αυτοίς έν τη κράσει μεμίχθαι»).

Πώς θά μπορούσε άλλωστε νά ήταν διαφορετικά, άφοϋ μέσα στό μείγμα μόνη ή 'Αλήθεια καταχωρήθηκε τελείως (ή συμμετοχή και μέθεξη έγινε, στην περίπτωση της, ταύτιση). Συνεπώς, ήταν κατώτερη από τίς άλλες στιγμές-έκφάνσεις της Αιτίας.

546. *Φίλητος*, 66 Α.

547. *Φίλητος*, 66 Β.

548. *Φίλητος*, 66 Β: ο νοϋς - ή φρόνησις - ταυτίζεται με την άλήθεια.

549. *Φίλητος*, 64 Ε: «γίνεσθαι». Χαρακτηριστικός επίσης είναι ο όρος «καταπέφευγεν» («νϋν δή καταπέφευγεν ήμιν ή τοϋ αγαθοϋ δύναμις εις την τοϋ καλοϋ φύσιν»: 64 Ε), πού προδίδει τή δυναμική κίνηση της γένεσης: ή δύναμη του πέρατος «καταπέφευγε» στη φύση του μεικτού...

Τώρα όμως πού συνετελέσθη ή πρόσμειξη-γένεση αυτή, και πού βρισκόμαστε μπροστά στο ίδιο τό 'Αγαθό υπό τή μορφή-ύφή του Αιτίου, αναρωτιόμαστε εάν ή γένεση «εις ουσίαν» θά συνεχίση.

Αυτό είναι ολοφάνερο όσον άφορά τό Μέτρο και τό Κάλλος, γεννήτορα και γεννηθέν⁵⁵⁰.

Συμβαίνει όμως τό ίδιο αναφορικά και μέ τό Κάλλος ως προς τήν 'Αλήθεια;

Η άπάντηση μās δίνεται στο έκτο βιβλίο της *Πολιτείας*, πού περιγράφει τό 'Αγαθό. 'Ιδού μερικές φράσεις άπ' τίς πιο χαρακτηριστικές της περιγραφής αυτής, πού καταυγάζουν τήν έσώτατη δομή-λειτουργικότητα του υπερ-Ώντος: «τούτο τοίνυν τό τήν αλήθειαν παρέχον τοίς γινωσκομένοις»⁵⁵¹. 'Η υπερούσια 'Ιδέα του 'Αγαθού είναι ή αίτία της έπιστήμης και της αλήθειας⁵⁵². «Ούτω δέ καλῶν άμφοτέρων όντων, γνώσεώς τε και αλήθειας, άλλο και κάλλιον έτι τούτων ήγούμενος αυτό όρθως ή-γήσει»⁵⁵³. Τό κάλλος του 'Αγαθού είναι πράγματι κάλλος υπερβατικό, κάλλος «άμήχανον», πραγματικά υπερούσιο κάλλος⁵⁵⁴.

Όπως ό ήλιος δίνει στά όρατά ύπαρκτά όχι μόνο τήν ικανότητα της όρατότητας, αλλά ακόμα και τή γένεση, τήν αύξηση («αύξηνη») και τήν τροφή, παρ' όλο πού δέν είναι ό ίδιος γένεσις⁵⁵⁵, τό ίδιο για τά «γνωστά» άντικείμενα («τοίς γινωσκομένοις») «μή μόνον τό γινώσκεσθαι φάναι υπό του άγαθού παρείναι, αλλά και τό εΐναι τε και τήν ουσίαν ύπ' εκείνου αυτοίς προσεΐναι, ούκ ουσίας όντος του άγαθού, άλλ' έτι επέκεινα της ουσίας πρεσβεία

550. *Φίληβος*, 64 Ε: «μετριότης γάρ και συμμετρία κάλλος δήπου και άρετή πανταχού συμβαίνει γίγνεσθαι».

551. *Πολιτεία*, VI, 508 Ε.

552. *Πολιτεία*, 508 Ε: «αΐτιαν δ' έπιστήμης ούσαν και αλήθειας».

553. 508 Ε. «Όπως παρατηρήσαμε ήδη, ή Ουσία- 'Αλήθεια είναι έν μέρος μόνο συνώνυμη του Κάλλους. 'Επειδή συμμετέχει άπλώς σ' αυτό, δίχως νά συμπίπτει μέ τίς δύο άλλες εκφάνσεις του 'Αγαθού, πού είναι τό Κάλλος και τό Μέτρο. Γι' αυτό άκριβώς καλεΐται «άγαθοειδής», και όχι τό «'Αγαθόν», τό «έτι μειζόνως τιμητέον» (509 Α).

554. *Πολιτεία*, 509 Α: «άμήχανον κάλλος, έφη, λέγεις, ει έπιστήμην μέν και αλήθειαν παρέχει, αυτό δ' ύπέρ ταύτα κάλλει έστίν».

Είναι ένας άλλος τρόπος, για τόν Πλάτωνα. νά υποβάλει τήν ιδέα ότι είναι τό ίδιο τό Κάλλος, και, ως Κάλλος αυτό καθεαυτό, ή πηγή της 'Επιστήμης και 'Αληθείας.

555. *Πολιτεία*, VI, 509 Β. 'Η ήλιος δέν είναι «γένεσις» παρά μόνο ως προς τόν νοητό κόσμο. Βλ. *Τίμαιος*, 38C: «ήλιος... γέγονεν» (άπό τόν Δημιουργό).

και δυνάμει υπερέχοντος»⁵⁵⁶.

Μέ άλλα λόγια, τό 'Αγαθό - ως άμήχανον, υπερούσιο Κάλλος πρεσβύτερο κι' άνώτερο-δυναμικότερο του Ώντος - παράγει τήν Ουσία ή τήν 'Αλήθεια.

Σέ κατακλείδα, όπως τό Μέτρο είναι πηγή του Κάλλους, έτσι κι' αυτό (τό Κάλλος) είναι ή αίτία πάσης ουσίας κι' αλήθειας, πού είναι συνεχώς όντότητες κατώτερες του.

III. Τό ύπέρτατο μεικτό του 'Αγαθού.

Διαπιστώνομε λοιπόν ότι ύπάρχει ένα συνεχές ρεύμα γένεσεως, πού βαίνει άπό τό Μέτρο στην 'Αλήθεια, και άπ' τήν 'Αλήθεια στις καθαρές ήδονές, περνώντας διαδοχικά άπό τό Κάλλος και τίς έπιστήμες. Έτσι καταλαβαίνομε καλύτερα τήν αίτιατή δομή και φύση της Τριάδος, κατ' έξοχήν αίτίας, ως δημιουργού, άφ' ενός, όλων άνεξαιρέτως των συστατικών του

556. *Πολιτεία*, 509 Β. 'Ηλθε ή στιγμή νά εξηγήσωμε για ποιόν λόγο δέν κάναμε μνεΐα του 'Αγαθού, όταν συγκρίναμε τά τέσσερα γένη του *Φίληβου* μέ τά τέσσερα τμήματα της γραμμής της *Πολιτείας*. 'Επειδή τότε έπρόκειτο για ένα μείγμα αισθητό (ύγεια-μουσική-εύκρασία των όρων) και ή αίτία εκπροσωπούσε μόνο τό Ών και τήν 'Αλήθεια. Τό δεύτερο, άνώτερο τμήμα, πράγματι, των αισθητών δέν περιέκλειε τόν γεννήτορα ήλιο, δέν περιέκλειε παρά μόνο τά εκγονά του: «ήμās ζῶα και πάν τό φυτευτόν και τό σκευαστόν όλον γένος» (510 Α). Κατ' άναλογία τό τέταρτο τμήμα δέν περιείχε παρά μόνο τίς 'Ιδέες. 'Η 'Ιδέα των 'Ιδεών, μέ άλλα λόγια ή ίδια ή 'Ιδέα του 'Αγαθού (ή νοητού ήλίου) σάν άόρατος έλαμπε μονάρχης στά έπακρα όρια της γραμμής («μέχρι του άνυποθέτου», 511 Β), όπως άκριβώς ό ήλιος στά έξοχα σύνορα του όρατου.

Γι' αυτό άκριβώς συγκρίναμε τό γένος της αίτίας όχι μέ τό 'Αγαθό ('Ιδέα και κορύφωση των 'Ιδεών) αλλά μέ κάτι τό κατώτερο άπ' αυτό: μέ τό Ών, ή πλήρωμα των Ουσιών. Νοιώθoμε τώρα για ποιόν λόγο τό 'Αγαθό δέν θεωρείται ουσία. Δέν είναι ουσία, επειδή δέν εκφράζεται ολοκληρωτικά άπ' αυτήν: ως Κάλλος-Μέτρον είναι επέκεινά της «πρεσβεία και δύναμις». «Πρεσβεία», άφού παράγει ως Κάλλος τήν Ουσία - 'Αλήθεια - και ξέρομε άπ' τόν *Φίληβο* ότι ό,τι παράγει, «ήγείται» (27 Α). «Δύναμις», άφού ύπέρτατη εκφανσή του είναι τό Μέτρο, και σύμφωνα μέ τήν φράση του *Φίληβου* («νύν δέ καταπέφeyγεν ήμίν ή του άγαθού δύναμις εις τήν του καλού φύσιν», 64 Ε), αυτό πού θεμελιώνει κάθε γένεση είναι ή μετάδοση-μετάγγιση της δύναμης του 'Αγαθού. 'Η ύπέρτατη δύναμη του Μέρους, «καταφεύγοντας» στη φύση του Καλού, σάν νά υποβιβάσθe κάπως (άφού τό Κάλλος είναι κατώτερο άπ' τό Μέτρο), κι' ό υποβιβασμός αυτός συνεχίσθηκε όταν άπό τό Κάλλος «καταπέφeyγε» στο Ών (ή τήν 'Αλήθεια).

μείγματος (πού είναι όλα αληθινά, καλά και σύμμετρα σέ διαφορετικούς βαθμούς, έννοείται) καί, ἄφ' ἑτέρου, τοῦ τρόπου καί ρυθμοῦ τῆς σύνθεσής των, καθὼς θεμελιώνει τὴν καθολικὴ γένεση εἰς οὐσίαν: τὴ γενετικὴ, μέ ἄλλα λόγια, τάση τοῦ συνόλου πού προκύπτει ἀπὸ τὴ μείξη⁵⁵⁷.

Ἀλλὰ καί κάτι ἄλλο ἀκόμη: Ἡ τριάδα δέν εἶναι μόνο ἡ αἰτία τοῦ μεικτοῦ μας. Ἡ ἴδια εἶναι ἐπίσης μείγμα καί μεικτό, ὅπως διακριτικὰ ὑποβάλλει ἡ ἀκόλουθη φράση τοῦ κειμένου: «Οὐκοῦν εἰ μὴ μιᾷ δυνάμεθα ἰδέα τὸ ἀγαθὸν θηρεῦσαι, σὺν τρισὶ λαβόντες, κάλλει καί συμμετρίᾳ καί ἀληθείᾳ, λέγωμεν ὡς τοῦτο οἶον ἔν ὀρθότατ' ἂν αἰτιασαίμεθ' ἂν τῶν ἐν τῇ συμμείξει, καί διὰ τοῦτο ὡς ἀγαθὸν ὄν τοιαύτην αὐτὴν γεγενῆναι»⁵⁵⁸.

Ὅπως τὸ ἀνθρώπινο ἀγαθὸν ἐστᾷθῃ ἀδύνατον νὰ συλληφθῇ «μιᾷ ἰδέᾳ», ἀλλὰ μέ δύο καί τελικά μέ τρεῖς (τίς καθαρὲς ἡδονές, τίς τέχνες-ἐπιστῆμες καί τὸ ὄν), πού ἡ σύνθεσή τους δημιουργήσε τὸ μείγμα τοῦ ἀνθρώπινου βίου τοῦ ἀγαθοῦ, ἔτσι καί τὸ ὑπέρτατο Ἀγαθὸ δέν συλλαμβάνεται παρὰ μόνο χάρις τὴν Τριάδα, πού ἡ τριπλὴ τῆς ἔκφανση (ὄν, Κάλλος, Μέτρο) συνιστᾷ τὸ ὑπερούσιο, νικηφόρο⁵⁵⁹ μείγμα τῆς Ὑπερουσίας.

Θά εἶναι αὕτὴ τὸ ὑπέρτατο Μεικτό, ἡ ὑπερβατικώτατη Ἀγαθότης-Μείξη, πού ἀπλὴ ἀντανάκλαση κι' ἀνταύγειά τῆς θάναι ἡ ἀγαθὴ ἀνθρώπινὴ μας μείξη («διὰ τοῦτο ὡς ἀγαθὸν ὄν τοιαύτην αὐτὴν γεγενῆναι»)⁵⁶⁰.

Ἔχομε ἐδῶ μιὰ συμμετρία ἀνάλογη μ' αὐτὴν πού ὑπάρχει στό ἕκτο βιβλίον τῆς *Πολιτείας*, ἀνάμεσα στό Ἀγαθὸ καί στὸν

557. Ὑπάρχει ἐδῶ μιὰ ἀξιοσημείωτη ἀντιστοιχία ἀνάμεσα στὴν οὐσία κάθε συστατικοῦ τοῦ μείγματος καί στὸν τρόπο μέ τὸν ὁποῖο τὸ μείγμα αὐτὸ συντίθεται καί συγκροτεῖται. Ἡ σύστασή του ἐπιτελεῖται σύμφωνα μέ τὴν Ἀλήθεια, τὸ Κάλλος καί τὸ Μέτρο, ἀφοῦ δέν περιέχει παρὰ μέρη ἀληθινά, καλά καί σύμμετρα. Κάθε τι πού δέν κατέχει τὴν τριπλὴ αὐτὴ δομὴ, ὅπως, λ.χ., οἱ ὑπέρμετρες, ὅλο σφοδρότητα ἄμωση καί μένος ἡδονές (*Φίλητος*, 63 D), αὐτόματα ἀπελάνεται κι' ἐξοστρακίζεται ἀπ' τὴν κράση ὀριστικά, γιὰ νὰ μὴ τὴν διαφθεῖρη (63 E: «διαφθεῖρουν»). Ὑπ' αὐτὸν τὸν ὅρο, μόνο ἡ κράση-μείξη ἀποδεικνύεται «καλλίστη καί ἀστασιαστοτάτη» (63 E), ἱκανὴ νὰ ἐκπροσωπήσῃ ὅχι μόνον τὸ ἀνθρώπινο ἀγαθὸ («τί ποτε ἔν τ' ἀνθρώπῳ... πέφυκεν ἀγαθόν»: (64 A), ἀλλὰ καί τὸ ὑπέρτατο καί θεῖο («τὸ παντί»: 64 A).

558. *Φίλητος*, 65 A. Ἡ ἔκφραση «ὡς τοῦτο οἶον ἔν» ὑποβάλλει καθαρά τὸ γεγονός ὅτι πρόκειται γιὰ μείξη.

559. *Φίλητος*, 67 A.

560. *Φίλητος*, 65 A.

γεννηθῆντα κατ' εἰκόνα καί ὁμοίωσὴ τοῦ ἡλίου⁵⁶¹.

Τὸ ἴδιο κι' ἐδῶ, εἶναι τὸ ὑπέρτατο Μεικτό-Ἀγαθὸ πού ἀποδεικνύεται ἡ γεννέτειρα πηγὴ κι' αἰτία⁵⁶² («παρέχον», 30 B) τοῦ μεικτοῦ ἀνθρώπινου, ἀγαθοῦ μας βίου.

Δέν ἔχομε, ἐπομένως, παρὰ νὰ θεαθοῦμε τὴν εἰκόνα⁵⁶³ γιὰ νὰ διαγνώσωμε τὴν ὕψι-δομὴ τοῦ Ἀρχετύπου.

Ἀλλὰ ὅ,τι χαρακτηρίζει τὴ μείξη-ἀνταύγεια εἶναι:

α) Ἡ ἱεραρχία πού διέπει τὰ συστατικά τῆς: ὁ νοῦς κι' ἡ φρόνησις στὴν κορυφὴ τῆς κλίμακας⁵⁶⁴. Καί κατόπιν οἱ ἐπιστῆμες-τέχνες (ἡ ἀκόμη οἱ δόξες οἱ ὀρθές)⁵⁶⁵. Καί τέλος οἱ καθαρὲς ἡδονές⁵⁶⁶.

β) Ἡ συγγένεια πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στὰ συστατικά στοιχεῖα αὐτά: Καθὼς διαπιστώσαμε, οἱ καθαρὲς ἡδονές εἶναι

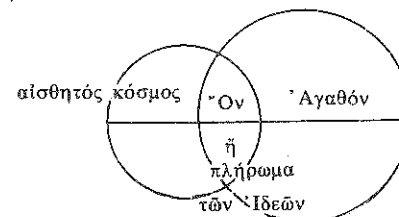
561. *Πολιτεία*, VI, 508 B/C: «τοῦτον (τὸν ἡλίον) τοῖνον, ἦν δ' ἐγώ, φάναι με λέγειν τὸν τοῦ ἀγαθοῦ ἔκγονον, ὃν τ' ἀγαθὸν ἐγέννησεν ἀνάλογον ἑαυτοῦ».

562. *Φίλητος*, 64 C: «μάλιστα αἰτίον». *Πολιτεία*, VI, 508 E: «αἰτίαν ἐπιστήμης καί ἀληθείας».

563. *Πολιτεία*, VI, 509 A: «τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἔτι ἐπισκόπει». Μποροῦμε νὰ παραλληλίσωμε τὴ μείξη-εἰκόνα μέ τὴ γραμμὴ τῆς *Πολιτείας* (μετατοπισμένη). Τὸ τμήμα τῶν σκιῶν ἀντιστοιχεῖ στίς καθαρὲς ἡδονές, τῶν ζῶν καί τῶν ἀνωτέρων αἰσθητῶν στίς τέχνες καί τίς τεχνικές (πού ρυθμίζονται ἀνάλογα μέ τίς αἰσθήσεις), τὸ τμήμα τῶν μαθηματικῶν στίς θεωρητικές ἐπιστῆμες, καί τέλος τῶν Ἰδεῶν στὸν Νοῦ, ἡ στήν Οὐσία - Ἀλήθεια.

Αὕτὴ ἡ γραμμὴ γίνεται τελικά, στὰ ἑπακρά τῆς ὄρια, ἕνας κύκλος πού περιβάλλει τίς Ἰδέες. Θά ἔχομε συνεπῶς ἀνάγκη μιᾶς νέας γραμμῆς ὑπέρτατης, ἐνός νέου κύκλου, πού θά ἐκπροσωπῇ τὸ Ἀγαθὸ, καί πού θά ἔχει κοινό, μέ τὸν πρῶτο κύκλο, τὸ ὄν ἡ πληρωμα τῶν Ἰδεῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἡ γραμμὴ τῆς *Πολιτείας* μεταμορφώνεται, σέ τελευταία ἀνάλυση, σέ δύο κύκλους:

Γραμμὴ τῆς *Πολιτείας*:

564. «Ὅ,τι μᾶς δείχνει ἡ τελικὴ κλίμακα τῶν ἀνθρώπινων ἀγαθῶν, μέ κορυφὴ τὸν «νοῦν καί φρόνησιν» (66 B).

565. *Φίλητος*, 66 B/C: «ἐπιστήμης τε καί τέχνας καί δόξας ὀρθὰς λεχθεῖσας».

566. *Φίλητος*, 66 C: «ἡδονάς... ἀλύπους... καθαρὰς».

συγγενείς με τις τέχνες-ἐπιστήμες, κι' αυτές, με τή σειρά τους, με τό "Ον"⁵⁶⁷.

γ) Ἡ ἀναλογία πού τά συνδέει: Μποροῦμε, πράγματι, στή μείξη αὐτή νά θεωρήσωμε τίς καθαρές ἡδονές ὡς τό ἄπειρο, τόν νοῦ ὡς τό πέρας, καί τό ἐκγονό τους (τίς ἐπιστήμες-τέχνες) ὡς ἓνα μεικτό πού ἀντανακλᾷ, μέ τή σειρά του, τό μείγμα-ἀντικαθρέφτισμα τοῦ ὑπέρτατου Μεικτοῦ-Ἀγαθοῦ.

Καί ὅπως, ὅσον ἀφορᾷ τά γένη, ἔχομε:

$$\frac{\text{ἄπειρο}}{\text{μεικτό}} = \frac{\text{μεικτό}}{\text{πέρας}} = \frac{\text{πέρας}}{\text{αἰτία}}$$

τό ἴδιο καί ἀναφορικά μέ τά συστατικά στοιχεῖα τοῦ ἀνθρώπινου μεικτοῦ:

$$\begin{aligned} & \frac{\text{Καθαρά ἡδοναί}}{\text{τέχναι καί ἐπιστήμαι (ὀρθαί δόξαι)}} = \\ & \frac{\text{τέχναι καί ἐπιστήμαι (ὀρθαί δόξαι)}}{\text{"Ον (Ἀλήθεια, Νοῦς ἢ Φρόνησις)}} \\ & \text{"Ἡ πιό ἀπλά:} \\ & \frac{\text{καθαρά ἡδοναί}}{\text{τέχναι καί ἐπιστήμαι}} = \frac{\text{τέχναι καί ἐπιστήμαι}}{\text{"Ον}} \end{aligned}$$

Θά πρέπει, λοιπόν, νά ἔχωμε τά ἴδια χαρακτηριστικά ὅσον ἀφορᾷ τό ὑπέρτατο Μεικτό-Ἀγαθό.

α) Ἱεραρχία: Ἐχομε, μέ τή σειρά, Ἀλήθεια, Κάλλος, Μέτρον. Καί διαβάζομε, στό κείμενο τῆς τελικῆς κλίμακος, ὅτι «πρῶτον μὲν πη περί μέτρον καί τό μέτριον καί καίριον»... «δεύτερον μὲν περί τό σύμμετρον καί καλόν καί τό τέλεον καί ἱκανόν»... «τό τοῖνον τρίτον...νοῦν καί φρόνησιν τιθεῖς οὐκ ἄν μέγα τι τῆς ἀληθείας παρεξέλθοις».

β) Συγγένεια: Ἀλήθεια, Κάλλος, Μέτρον θά πρέπει νά εἶναι μεταξύ των συγγενῆ. Γνωρίζομε ἤδη ὅτι τό Μέτρον εἶναι συγγενές μέ τήν Ἀλήθεια. Ὅσον ἀφορᾷ τώρα τή συγγένεια πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στό Κάλλος καί τήν Ἀλήθεια, παρατηροῦμε τά

567. *Φίλητος*, 59 C: «περί τά ἀεὶ κατὰ τά αὐτά ὡσαύτως ἀμικτότατα ἔχοντα, ἢ περί ὅσ' ἐκείνων ὅτι μάλιστα ἐστὶ συγγενῆ». Ἐξ αἰτίας τῆς συγγενείας αὐτῆς, ἢ μνήμη, ἢ φρόνηση, ἢ ἐπιστήμη, καί ἢ «ἀληθὴς δόξα» ἀνήκουν στήν αὐτὴ σχεδὸν κατηγορία («τῆς αὐτῆς ιδέας τιθέμενος»: 60 D).

ἐξῆς:

Πρῶτον ὅτι, ἀφοῦ ἡ Ἀλήθεια εἶναι συγγενής μέ τό Μέτρο, κατὰ μείζονα λόγο ὀφείλει νά εἶναι συγγενής μέ τό Κάλλος, ἐκγονο τοῦ Μέρου.

Δεύτερον ὅτι ἡ Ἀλήθεια, ὡς ἐκγονο τοῦ Κάλλου, εἶναι συγγενής μ' αὐτό.

Τρίτον ὅτι τό "Ον (ἢ Ἀλήθεια) εἶναι κάλλιστον (*Φίλητος*, 59 C), καί συνεπῶς ἔχει συγγένεια μέ τό Κάλλος.

Ὅσον ἀφορᾷ τή συγγένεια ἀνάμεσα στό Μέτρο καί τό Κάλλος, εἶναι ἡ ἴδια πού ὑπάρχει ἀνάμεσα σέ γεννήτορα καί γεννηθέντα.

Ἐξάλλου ὁ *Φίλητος* ταξιθετεῖ τό «σύμμετρον» πρὶν ἀπό τό «καλόν»⁵⁶⁸.

γ) Ἀναλογία: Θά ἔχομε, συμμετρικά, τήν ἀκόλουθη σχέση:

$$\frac{\text{Μέτρον}}{\text{Καλόν}} = \frac{\text{Καλόν}}{\text{Ἀλήθεια}}$$

καί καθὼς

Μέτρον = μέτρον, μέτριον, καίριον

Κάλλος = σύμμετρον, καλόν, τέλεον, ἱκανόν

Ἀλήθεια = νοῦς καί φρόνησις

Θά ἔχομε:

$$\begin{aligned} & \frac{\text{μέτρον, μέτριον, καίριον}}{\text{σύμμετρον, καλόν, τέλεον, ἱκανόν}} = \\ & \frac{\text{σύμμετρον, καλόν, τέλεον, ἱκανόν}}{\text{νοῦς καί φρόνησις}} \end{aligned}$$

Ἀλλά οἱ ὁμοιότητες ἀνάμεσα στά δύο μεικτά δέν σταματοῦν ἐδῶ.

Θά πρέπει νά βροῦμε στό ὑπέρτατο Μείγμα-Ἀγαθό - ἀλλά σέ μεγέθυνση - τά χαρακτηριστικά τοῦ ἀνθρώπινου ἀγαθοῦ-μεικτοῦ.

568. *Φίλητος*, 66 B: «τό σύμμετρον καί καλόν». Τό «σύμμετρον» ἔρχεται πρῶτο γιά νά δειχθῇ ἡ συνέχεια μέ τό Μέτρο ἀπ' τό ὁποῖο πηγάζει.

Ἄλλα παραδείγματα πού ἀποδεικνύουν τή συγγένεια μεταξύ Μέρου καί Κάλλου: *Πολιτικός*, 284B: «τό μέτρον σφύζουσαι (αἱ τέχναι) πάντα ἀγαθὰ καί καλά ἀπεργάζονται». *Τίμαιος*, 87 D: «τό δέ καλόν οὐκ ἄμετρον, καί ζῶν οὖν τό τοιοῦτον ἐσόμενον σύμμετρον θετέον». *Φίλητος*, 26 A: «τό ἔμμετρον καί ἅμα σύμμετρον» ἀνήκει στήν αὐτὴ κατηγορία μέ «ὅσα καλά πάντα» (26 B) «: ὑγείας κάλλος» (26 B), «καί ἐν ψυχαῖς αὐτῶν πάμπολλα ἕτερα καί πάγκαλα» (26 B) (ὅλα «ἔμμετρα καί σύμμετρα»).

Καί πράγματι, αυτό που στο μείγμα του αγαθού ανθρώπινου βίου δεν ήταν παρά κάλλος καί μέτρο μερικό, είναι, στο μέγα Μείγμα, Κάλλος καί Μέτρο απόλυτα γενικευμένο⁵⁶⁹, μέ άλλα λόγια τό Κάλλος καί τό Μέτρο αυτό καθ' εαυτό.

Τώρα όμως θά χρειαστή νά καταστήσουμε ακόμα πιό όξεία τήν ανάλυση, γιά ν' αποκαλύψουμε καλλίτερα τή φύση του υπερτάτου Μεικτού-Αγαθού.

IV. 'Ιδεατοί αριθμοί καί ιδεατά σχήματα στον «Φίληβο».

Σέ τί ανάγεται όριστικά, μέσα στο ανθρώπινο μεικτό - στο μεικτό του ανθρώπινου βίου - τό επί μέρους κάλλος καί μέτρο των καθαρών ήδονών καί των επιστημών, αν όχι σέ γεωμετρικά σχήματα, όσον άφορά τό κάλλος των καθαρών ήδονών⁵⁷⁰, σέ άριθμητικές σχέσεις, δηλαδή στον αριθμό, όσον άφορά τό μέτρο των επιστημών⁵⁷¹;

Συνεπώς, άφού τό επί μέρους κάλλος ανάγεται στά γεωμετρικά σχήματα, είναι βέβαιο ότι τό απόλυτο καί ιδεατό Κάλλος πρέπει, κατ' αναλογία, νά ανάγεται στά 'Ιδεατά Σχήματα⁵⁷², καί

569. "Όσον άφορά τήν 'Αλήθεια, καμιά γενίκευση δεν ήταν δυνατή γι' αυτήν, έφόσον ήδη υπήρχε όλοκληρωτικά μέσ στο μεικτό, μέ τή μορφή του Νοῦ ή του 'Όντος. 'Ετσι ή 'Αλήθεια κίόλας μās προσφέρεται όλόκληρη άπ' τό κατώτερο μεικτό..."

Αυτό έχει εξαιρετικά μεγάλη σημασία: δείχνει ότι ή 'Αλήθεια είναι τό κοινό στοιχείο τό ενδιάμεσο ανάμεσα στά δύο μεικτά, που εισχωρούν έτσι τό ένα στ' άλλο, κι' ή περιοχή τής άλληλοδιεισδυτής των είναι άκριβώς ή σφαίρα των νοητών Μορφών, των 'Ιδεών (βλ. γραμμή τής Πολιτείας).

570. Οι καθарές ήδόνες άναγονται, πράγματι, στά τέσσερα στοιχεία, κι' αυτά στά στοιχειώδη στερεά σχήματα: τετράεδρο ή πυραμίδα (πύρ), όκτάεδρο (άήρ), είκοσάεδρο (ύδωρ), κύβος (γή)...

571. Τό μέτρο δεν είναι ή ίδια ή ψυχή τής επιστήμης;

572. Τό ότι τά 'Ιδεατά Σχήματα είναι οι βασικές δομές του Κάλλους του απόλυτου, μάς τό υποβάλλει αισθητικά ό μεταφυσικός λόγος του Σωκράτη στο «Συμπόσιο». 'Επειδή αυτό που επιτυχαίνει κανείς στο τέρμα τής τέλει μύησης, δεν είναι τό 'Αγαθό υπό τή μορφή τής 'Αλήθειας, αλλά του Κάλλους, που αν καί δεν πρέπει νά τό φανταζώμαστε «οίον πρόσωπόν τι ούδέ χείρες ούδέ άλλο ούδέν ών σώμα μετέχει, ούδέ τις λόγος ούδέ τις επιστήμη, ούδέ που όν έν έτέρω τινι, οίον έν ζώφ ή έν γή ή έν ούρανō» (211 Α/Β) (όλα αυτά γιά νά υπογραμμίσω καλλίτερα ό

τό απόλυτο καί ιδεατό Μέτρο στους 'Ιδεατούς 'Αριθμούς. Μπορούμε, λοιπόν, τίς τρεις στιγμές τής Τριάδος του 'Αγαθού ('Αλήθεια-Κάλλος-Μέτρο) νά τίς όνομάσουμε άκόμα: 'Ιδέες - 'Ιδεατά Σχήματα - 'Ιδεατούς 'Αριθμούς.

Βλέπομε έτσι τήν τέλεια συμμετρία που διέπει τά δύο μεικτά. Καθένα άπ' αυτά θά έχη τρεις τομές-στιγμές. Τό πρώτο (τό μεικτό του ανθρώπινου βίου): τά γεωμετρικά σχήματα των τριγώνων (τίς καθарές ήδόνες), τίς σχέσεις τίς άριθμητικές (τίς τέχνες καί επιστήμες), τίς 'Ιδέες (τήν 'Αλήθεια ή τό 'Όν). Τό δεύτερο (τό υπέρτατο μεικτό του 'Αγαθού): τίς 'Ιδέες (τήν 'Αλήθεια ή τό 'Όν), τά 'Ιδεατά Σχήματα (τό θείο Κάλλος), τους 'Ιδεατούς 'Αριθμούς (τό απόλυτο Μέτρο). Τά δύο μεικτά έχουν λοιπόν ένα κοινό τμήμα (τήν 'Αλήθεια ή τό 'Όν), καί τά δύο άλλα τμήματά τους αντιστοιχούνε τό ένα στο άλλο.

Πράγματι, τά 'Ιδεατά Σχήματα καί οι 'Ιδεατοί 'Αριθμοί δεν είναι παρά ιδεατές μετατοπίσεις των μαθηματικών σχημάτων καί αριθμών, που αντιπροσωπεύουν, σύμφωνα μέ τόν Robin, είκόνες άκόμα άκίνητες κι' αιώνιες, αλλά διαιρετές καί, συνεπώς, δυνάμενες νά συνδυασθούν μεταξύ των κατά χίλιους διαφορετικούς τρόπους, είκόνες πολλαπλασιαστές καί άπειρα ποικίλες των 'Αριθμών καί των Σχημάτων τής Σφαίρας τής 'Ιδεατής - υποστάσεων άδιαιρέτων⁵⁷³. 'Ετσι τά 'Ιδεατά Σχήματα είναι, «έν σχέ-

Πλάτων τήν τέλεια ύποστασιακότητά του), περικλείει ώστόσο, καθ' όλο τό μήκος τής ανόδου προς αυτό, σχήματα: σχήματα ώραιών σωμάτων, ώραιών ψυχών, επιτηδεύματων, νόμων, γνώσεων. 'Αλλωστε, στήν απόλυτη ούσία του, τό Κάλλος δεν άποτελεί, κατά τό Συμπόσιο, «τινά επιστήμην μίαν τοιαύτην» (210 D); 'Επομένως δεν υπάρχει άσυμφωνία ανάμεσα στο ότι τά 'Ιδεατά Σχήματα είναι οι βασικές δομές-όφές του θείου Κάλλους, από τή μιά μεριά, καί τήν απόλυτη ύποστασιακότητα των 'Ιδεατών Σχημάτων από τήν άλλη (βλ. L. Robin: 'Η πλατωνική θεωρία των 'Ιδεών καί 'Αριθμών, σελ. 592: τά Σχήματα τής 'Ιδεατής Σφαίρας είναι «ύποστάσεις άδιαιρέτες, που ή κάθε μιά τους έχει μιά ξεχωριστή άτομικότητα, ύποστάσεις που λειτουργούν ως πρότυπα γιά μιά άπειρία συνόλων ίδιου τυπικά ταυτόσημων καί ίδιων». 'Η ύποστασιακότητά τους είναι «ποιοτικά προσδιωρισμένη»).

573. 'Η διαφορά ανάμεσα στά κοινά μαθηματικά καί τά διαλεκτικά μαθηματικά των 'Ιδεατών Σχημάτων κι' 'Αριθμών συνίσταται στο ότι τά πρώτα δεν μάς δίνουν παρά μονάδες, αριθμούς, που «ό καθένας τους αναμφίβολα έχει τήν ούσία του, άφού μπορεί νά προσδιορισθί, αλλά μιά ούσία που επαναλαμβάνεται σέ ένα άπερίοριστο αριθμό παραδειγμάτων» (L. Robin, Πλάτων, σελ. 142). ενώ τά δεύτερα μάς δίνουν αυτούς τους 'Αριθμούς - 'Ιδέες, «των όποιων ή ούσία, αντίθετα, είναι άτομική καί άριθμητικά μιά», «άληθινές ύποστάσεις, που ή κάθε μιά τους έχει τή δική της πραγματικότητα» (σελ. 142). Πράγματι, οι μονάδες των 'Ιδεατών

σει μέ τις 'Ιδέες, ὅ,τι εἶναι τὰ γεωμετρικά μεγέθη ἀναφορικά μέ τὰ σώματα, οἱ τύποι τῆς διευθετήσεως τῶν Ποιοτήτων» ('*Ἡ πλατωνική θεωρία τῶν 'Ιδεῶν καί 'Αριθμῶν*, σελ. 592). ('Ἰδιο ἔργο, σελ. 588).

V. Τό σύμπαν τοῦ 'Αγαθοῦ.

'Ἡ συγγένεια καί ὁμοιότητα πού ὑπάρχει μεταξύ τῶν δύο μεικτῶν θά μᾶς ἀποκαλύψη τή μορφή τοῦ 'Αγαθοῦ. Θά εἶναι τό μεικτό του σφαιρικό, ἀκριβῶς ὅπως καί τό μεικτό τοῦ ἀνθρώπινου βίου, ἕνας ἀληθινός κόσμος ἀσώματος, ἀσύγκριτα πιά νοητός ἀπ' ὅ,τι εἶναι ἡ εἰκόνα του, ἕνα ὑπερ-ὄν πού κυβερνᾷ ἕνα σῶμα πού ἐμψυχώνει ἕνας βίος ἀγαθός⁵⁷⁴.

Τό «καλῶς ἐμψύχου σώματος» δέν ἀφορᾷ παρά τό ἀνθρώπινο μεικτό, πού, σέ σχέση μέ τό ὑπέρτατο 'Αγαθό, μπορεῖ νά θεωρηθῇ σάν κάτι τό σωματοειδές (παρ' ὅλο πού ἀντιπροσωπεύει τήν ψυχή).

'Ετσι τό ὑπέρτατο μείγμα τοῦ 'Αγαθοῦ, πηγὴ νομοτέλειας ὡς πρὸς τό μείγμα τοῦ ἀνθρώπινου βίου, εἶναι ἕνα σύμπαν κυκλικό, τοῦ ὁποῖου ἡ δομὴ καί σύνθεση ἀποδεικνύεται παράλληλη κι' ἀνάλογη μέ τοῦ ἀνθρώπινου μεικτοῦ.

Τό 'Αγαθό θά διαιρηθῇ ἀρμονικά, ὅπως κι' ἡ ψυχή, κατὰ τίς αὐτές ἀναλογίες, μέ τήν διαφορά ὅτι οἱ ἀριθμοὶ του καί τὰ σχήματά του θ' ἀνήκουν στή σφαῖρα τήν ἰδεατή. Οἱ ἀρμονίες του θά εἶναι ἀκόμα πιά ἔξοχες καί θεϊκές ἀπὸ τῆς ψυχῆς, καί θά ταυτίζεται καθ' ὅλη τή γραμμὴ μέ τήν «μεγίστη μουσική» τοῦ *Φαίδωνος*⁵⁷⁵.

'Αριθμῶν δέν μποροῦν νά προστεθοῦν «ἀπὸ τόν ἕνα 'Ιδεῶδη 'Αριθμὸν στὸν ἄλλο, ἐπειδὴ ριζικά ἀναπόσπαστες ἀπὸ τήν ὑπόστασιν πού συνιστοῦν» (σελ. 143). Μέ ἄλλα λόγια, εἶναι «σύνολα ποσοτικά», «πού τό καθένα τους ἔχει μορφή ποιοτικά καί ἀμετάβλητα προσδιορισμένη», «μονάδες ἀσύμβλητοι» (σελ. 143).

574. *Φίληβος*, 64 Β. 'Ὅπως τό σύμπαν τῆς ψυχῆς, καί τοῦ 'Αγαθοῦ τό ὑπέρ-σύμπαν θά περικλείη ἀστερισμούς ἄπειρα πιά ἰδανικούς ἀπὸ τοῦ πρώτου. 'Ετσι, θά ὑπάρχῃ μέσα στοῦ 'Αγαθοῦ ἕνας υπερῆλιος, ὅπως ὑπάρχει ὁ ἥλιος μέσα στήν ψυχή. Καί καταλαβαίνομε τώρα γιατί τό 'Αγαθό, ὅπως ἀναφέρεται στήν *Πολιτεία*, ἐγέννησε τόν ἥλιο καθ' ὁμοίωσιν του. Δέν εἶναι ἀπλὴ εἰκόνα λόγου, ἀλλὰ οὐσιαστικὴ πραγματικότητα. 'Εχομε νά κάνωμε μέ μιά ἀστρονομία ἰδεατὴ μὲς στοῦ πλήρωμα τοῦ τέλειου μεικτοῦ...

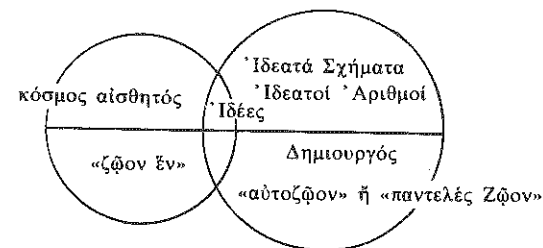
575. 61 Α.

Συνεπῶς αὐτός ὁ κόσμος δέν μπορεῖ νά εἶναι ἄλλος ἀπὸ τό «Αὐτοζῶον», πού, κατὰ τόν *Τίμαιο*, «τά νοητὰ ζῶα πάντα ἐν ἑαυτῷ περιλαβόν ἔχει»⁵⁷⁶. Αὐτό τό ἴδιο τό «Αὐτοζῶον»⁵⁷⁷, γιὰ τό ὁποῖο μᾶς μιλεῖ ὁ 'Αριστοτέλης (*Περὶ ψυχῆς*, 404β, 19) καί πού ὁ Πλάτων θεωροῦσε ὅτι συνίστατο ἀπὸ τό "Εν, ἀπὸ τῆς μιάς μεριάς, καί ἀπὸ τό πρωταρχικό Μῆκος, Πλάτος καί Βάθος (δηλαδή ἀπὸ τήν Δυάδα, ἀπὸ τήν Χώρα), ἀπὸ τήν ἄλλη.

Αὐτό τό σύμπαν τοῦ 'Αγαθοῦ, ὅπως ἄλλωστε καί ἡ εἰκόνα του, εἶναι τέτοιο στήν ἐνότητά του πού τίποτε δέν μένει ἔξω ἀπ' αὐτό «ἐξ ὧν ἄλλο τοιοῦτον γένοιτ' ἂν»⁵⁷⁸. Περιέχει μέσα του

576. *Τίμαιος*, 30 C/D. Αὐτό τό πρότυπο, ἡ ἀρχέτυπο, εἶναι μοναδικό στό εἶδος του καί «μεθ' ἑτέρου δευτέρου οὐκ ἂν ποτ' εἴη» (31 Α).

577. Εἶναι, τό «Αὐτοζῶον», μέ τό ὁποῖο, ὅπως λέει ὁ Robin ('*Ἡ πλατωνική θεωρία τῶν 'Ιδεῶν καί 'Αριθμῶν*, σελ. 301-302) «πρέπει ἀναμφίβολα, μαζί μέ τοὺς περισσότερους ἀρχαίους σχολιαστάς, νά ἐννοήσωμε τόν ἴδιο τόν νοητό Κόσμο. 'Ο κόσμος αὐτός θά συνίσταται, λοιπόν, ἀπὸ τό "Εν, μορφικὴ ἀρχή, καί ἀπὸ τὰ εἶδη τοῦ Μεγάλου καί τοῦ Μικροῦ, πού εἶναι ἡ ὕλική ἀρχὴ τῶν 'Ιδεῶν Μεγεθῶν». 'Ετσι καταλαβαίνομε καλλίτερα τὴν δομὴ τοῦ κοσμογονικοῦ *Τιμαίου*, πού θά ἦταν δυνατόν νά παραστήσωμε μέ τό ἀκόλουθο διάγραμμα:

'Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ κόσμου ἀπορρόφησε σύμπασα τήν ὕλη. 'Υλὴ καί σύμπαν αἰσθητὸ τελικὰ συμπίπτουν. 'Ο πρῶτος κύκλος περιέχει τό σῶμα τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, τήν ψυχή του καί τίς 'Ιδέες. 'Ο δεῦτερος περικλείει τίς 'Ιδέες καί τόν Δημιουργό (πού εἶναι ὁ ἀστερισμός τῶν 'Ιδεῶν Σχημάτων καί 'Αριθμῶν). Βλ. *Τίμαιος*, 53 Β: «εἶδεσί τε καί ἀριθμοῖς». 53D: «τάς δ' ἔτι τούτων ἀρχάς ἀνωθεν θεὸς οἶδεν καί ἀνδρῶν ὅς ἂν ἐκείνῳ φίλος ἦ» (χωρὶς μέσα στοῦ ὁποῖο ὁ Robin διαβλέπει ἕναν ὑπαινιγμὸν στὰ 'Ιδεατὰ Σχήματα καί τοὺς 'Ιδεατοὺς 'Αριθμούς).

'Ο πρῶτος κύκλος συμβολίζει τόν αἰσθητὸ κόσμο μέ τήν ψυχή του («ζῶον ἓν»: 30D), ἐνῶ ὁ δεῦτερος τό «Αὐτοζῶον», «τό ζῶν ἐν ἑαυτῷ καθ' αὐτό», «τό παντελὲς ζῶον»: 31 Β.

578. *Τίμαιος*, 33 Α.

τόσο τό "Εν ὅσο καί τό ἄπειρο τῆς Δυάδος. Ὡς ὑπερβατικό μεικτό, πού συνταυτίζεται μέ τήν ἀπόλυτη Μονάδα, εἶναι τό ἀπολύτως "Εν πού ὁ *Παρμενίδης* περιέγραψε στήν πρώτη του ὑπόθεση. Ἀλλά ἄρκει νά τό ἀντικρύσωμε σάν σύνθετο τοῦ ὄντος, ἢ καλλιτέρα, νά δοῦμε μέσα του τό ὄν πού περιέχει, γιά νά καταστή ἀμέσως ἐφικτό στή γνώση, οὕτως ὥστε νά ἔχωμε γι' αὐτό καί αἴσθηση καί δόξα καί ἐπιστήμη⁵⁷⁹. Ἐπειδή τό θεωροῦμε τότε σέ ὅ,τι τό κοινό ἔχει μέ τό κατώτερο μεικτό, πού εἶναι ἡ ψυχή, μέ ἄλλα λόγια, μέ τό τμήμα ὄν ἢ Ἀλήθεια. Τότε ἀποκοτοῦμε ὅλη τή γένεση τοῦ ἀριθμοῦ (πού ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς στά μαθηματικά τῆς ψυχῆς, δηλαδή στήν ὀρθή δόξα)⁵⁸⁰, καθώς ἐπίσης καί τή διαλεκτική (πού ἀντιστοιχεῖ στόν νοῦ καί τή φρόνηση), καί τήν αἴσθηση (πού ἀντιστοιχεῖ στίς καθαρές ἡδονές). Τό καθ' αὐτό "Εν, τό ἀπόλυτο "Εν-"Εν ἀναπτύσσει ἔτσι τήν ἄπειρη πολλαπλότητα, τό ἄπειρο τῆς Δυάδος πού περικλείει.

Συνεπῶς τίποτε δέν ὑπάρχει ἐκτός τοῦ Ἀγαθοῦ, ἀφοῦ τό "Εν καί τό Ἀπειρον - τά πάντα - περιέχονται στούς κόλπους του, μέσα σέ τέλεια σύμμετρη καί κράση⁵⁸¹.

VI. Ἡ τελική κλίμακα τῶν ἀγαθῶν.

Μποροῦμε τώρα νά προκηρύξωμε παντοῦ τ' ἀποτελέσματα-ἐπιτεύγματά μας:

«Ἡδονή κτῆμα οὐκ ἔστι πρῶτον οὐδ' αὖ δεύτερον, ἀλλά πρῶτον μὲν πῃ περί μέτρον καί τό μέτριον καί καίριον καί πάντα ὅποια χρή τοιαῦτα νομίζειν, τήν αἰδίων ἡρῆσθαι φύσιν»⁵⁸².

«Δεύτερον μὲν περί τό σύμμετρον καί καλόν καί τό τέλεον

579. *Παρμενίδης* (2α ὑπόθεση), 155 D: «καί ἐπιστήμη δὴ εἴη ἂν αὐτοῦ καί δόξα καί αἴσθησις». Παράβαλε μέ *Φίληβο*: «νοῦν καί φρόνησιν» (δηλαδή «ἐπιστήμην»: 66 B) «ἐπιστήμης τε καί τέχνης καί δόξας ὀρθάς» (66 B) «αἰσθήσεσιν» (66 C).

580. *Φίληβος*, 21B: «δόξαν... ἀληθῆ». 60D: «ἀληθῆ δόξαν».

581. Ἀδύνατο, ἐπομένως, νά συλλάβωμε τό Ἀγαθόν σάν τήν ἀπόλυτη Μονάδα («μῆ... ἰδέα», ὅπως μᾶς λέει ὁ *Φίληβος*, 65 A). Πράγματι, δέν συλλαμβάνεται παρά κάτω ἀπό τά τρία χαρακτηριστικά τοῦ Μέρου, τοῦ Κάλου καί τῆς Ἀλήθειας, καθώς συντίθενται καί σχηματίζουν τήν ἐνότητα τοῦ τέλειου Μεικτοῦ, μοναδική ὄντοτητα ἐνυπάρχουσα καί ἐφικτή στή νόηση καί τή γνώση...

582. Βλ. *Φίληβος*, 66 A.

καί ἱκανόν καί πάνθ' ὅποια τῆς γενεᾶς αὐ ταύτης ἐστίν»⁵⁸³.

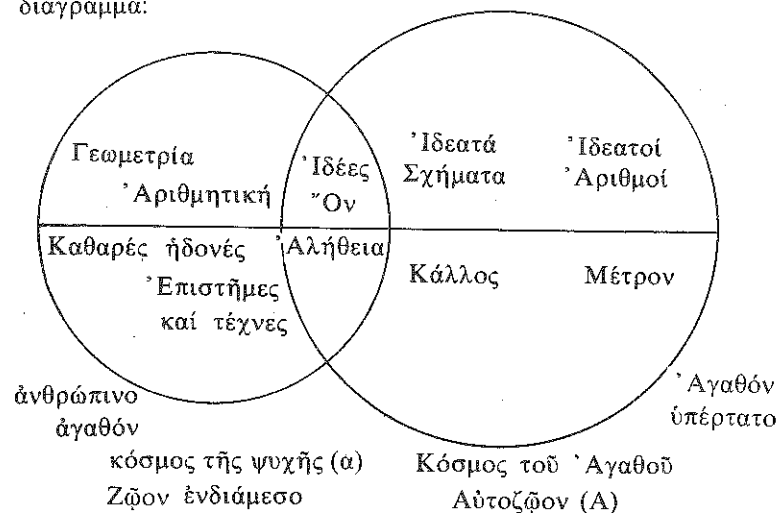
«Τό τοίνυν τρίτον, ὡς ἡ ἐμὴ μαντεία, νοῦν καί φρόνησιν τιθεῖς οὐκ ἂν μέγα τι τῆς ἀληθείας παρεξέλθοις»⁵⁸⁴.

«Ἄρ' οὖν οὐ τεκμαρτά, ἃ τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἔθεμεν, ἐπιστήμης τε καί τέχνης καί δόξας ὀρθάς λεχθείσας, ταῦτ' εἶναι τά πρός τοῖς τρισὶ τέταρτα, εἴπερ τοῦ ἀγαθοῦ γέ ἐστι μᾶλλον ἢ τῆς ἡδονῆς συγγενῆ;»⁵⁸⁵.

«Πέμπτας τοίνυν, ἃς ἡδονάς ἔθεμεν ἀλύπους ὁρισάμενοι, καθαρὰς ἐπονομάσαντες τῆς ψυχῆς αὐτῆς, ἐπιστήμης, τὰς δέ αἰσθήσεσιν ἐπομένας;»⁵⁸⁶.

Στήν ἕκτη γένεση, ἡ ὁμορφὴ μας ἁρμονία πρέπει νά λήξῃ⁵⁸⁷.

Σύμφωνα λοιπόν μέ ὅσα εἶδαμε ὡς τώρα, ἔχομε τό δικαίωμα νά παραστήσωμε τήν τελική κλίμακα τῶν ἀγαθῶν μέ τό ἐξῆς διάγραμμα:

Ἐμβαθύνοντας τή δομή αὐτοῦ τοῦ διαγράμματος, διαπιστώνομε ὅτι ἔχομε νά κάνωμε μέ δύο κόσμους μειγμάτων (τούς α καί Α), ἀπ' τούς ὁποίους μόνο ὁ κόσμος Α εἶναι ὁ ἀληθινά μόνος «νικῶν».

583. Βλ. *Φίληβος*, 66 B.

584. Βλ. *Φίληβος*, 66 B.

585. Βλ. *Φίληβος*, 66 B/C.

586. Βλ. *Φίληβος*, 66 C.

587. Βλ. *Φίληβος*, 66 C: «καταπαύσατε κόσμον αἰοδῆς».

Κατά συνέπεια, παρατηρούμε ότι «ήδονης οικειότερον και προσφυέστερον πέφανται νυν τῇ τοῦ νικῶντος ιδέᾳ»⁵⁸⁸ (πράγμα δολοφάνερο, ἐφ' ὅσον ὁ νοῦς εἶναι ἓνα μέρος ἀκριβῶς αὐτοῦ τοῦ «νικῶντος»).

Ἄς ἀναζητήσωμε τώρα τῇ θέσῃ τῶν τεσσάρων γενῶν: μπορούμε νά θεωρήσωμε τόν κόσμον αὐτόν τόν πέρασ, καί σάν τό Αἴτιον τόν ὑπερκόσμον Α. Πράγματι, μέσα στόν κόσμον αὐτόν, τό κάθε τι ἔχει σχέση ἄμεση μέ τό ἀκριβές ποσόν καί τό μέτρο - ἀκόμα κι' αὐτές οἱ καθαρές ἡδονές ὑπάγονται στήν κατηγορία τοῦ πέρατος, ἐφ' ὅσον, ὅπως μᾶς ἔδειξε ὁ Φίληβος, δέν εἶναι οὔτε ἄπειρες οὔτε κᾶν μεικτές, δηλαδή ἀνάμεικτες μέ «λύπες»...

Ἀπό τό ἄλλο μέρος, τό κάθε τι μέσα στόν Κόσμον Α - ἀρχίζοντας ἀπό τόν Νοῦ καί τήν Ἀλήθεια - εἶναι αἰτία.

Διαπιστώνομε, λοιπόν, ὅτι ἡ ἀρχική σειρά τῶν τεσσάρων γενῶν (ἀπείρου, μεικτοῦ, πέρατος, αἰτίας) περιορίζεται στό ἡμισὺ της μόνο: στό πέρασ ἀφ' ἑνός, καί στήν αἰτία ἀφ' ἑτέρου.

Βλέπομε ὅτι οἱ καθαρές ἡδονές συμμετέχουν λιγώτερο στό πέρασ ἀπό τίς ἐπιστήμες-τέχνες, κι' οἱ τελευταῖες αὐτές ἀποδεικνύονται μέ τή σειρά τους λιγώτερο «περατοειδείς» ἀπό τόν Νοῦ καί τήν Ἀλήθεια. Ἐπίσης ἡ Ἀλήθεια εἶναι λιγώτερο αἰτία ἀπό τό Κάλλος, καί τό τελευταῖο αὐτό λιγώτερο αἰτία ἀπό τό Μέτρο. Ἀπό τό ἄλλο μέρος, ἡ Ἀλήθεια εἶναι πέρασ κι' αἰτία ταυτοχρόνως, μέ ἄλλα λόγια ἔχει μιὰ τέτοια ἔνταση-ἀρετή ἀποπεράτωσης πού μπορεί νά θεωρηθῇ ὡς αἰτία (διαβάθμιση ἀδιάλειπτα συνεχῆς τῶν τεσσάρων ὄντολογικῶν γενῶν τοῦ Φιλήβου).

Ἀλλά μπορούμε ν' ἀνακαλύψωμε στό διάγραμμα αὐτό ἀκόμα καί τό μεικτό καί τό ἄπειρο, ἐξετάζοντας μέ τή σειρά τους τά δύο μείγματα καί σύμπαντα α καί Α.

Ἄς πάρωμε πρῶτα τό μείγμα-σύμπαν α: Ὡς ὄν μεικτό,

588. 67Α. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τῆς πλατωνικῆς εἰρωνείας: Ἐνῶ θά νόμιζε κανεῖς ὅτι ἐπρόκειτο ἀποκλειστικά καί μόνο γιά τό ἀνθρώπινο ἀγαθό, ἀποδεικνύεται τώρα ὅτι οὔτε στιγμή ὁ διάλογός μας δέν ἔπαυε, κατά βάθος, νά ὑπαινίσσεται τό ὑπέρτατο Ἀγαθό - μέ ἀπώτατο σκοπό νά τό συλλάβῃ μέ τόν Λόγον. (Τό αὐτό συμβαίνει καί στό «Συμπόσιον»: ὅχι μόνο κατά τό ὅτι, πίσω ἀπό τό συμπτωματικό, αἰσθητό συμπόσιο, πού ἀμφιτρύων του εἶναι ὁ Ἀγάθων, κρύβεται τό οὐσιαστικό, νοητό συμπόσιο, πού ὁ Σωκράτης προσφέρει, προφέροντας τόν ὑπερούσιο λόγο περί Ἐρωτος - ἀλλά ἰδίως ἐπειδή, ἐπέκεινα αὐτοῦ τοῦ Ἐρωτος, πού εἶναι τό θέμα του, ἐγείρεται, ὡς ὑπέρτατο Ἀντικείμενο, τό Κάλλος τό ἴδιο...).

... ὡς αὐτό ἀπό ἄπειρο καί πέρασ. Στήν περίπτωση αὐτή, τό στοιχεῖο τῆς ἀπειρότητας ἐκπροσωπεῖται ἀπό τίς καθαρές ἡδονές, ἐνῶ τό στοιχεῖο τῆς περατότητας (δηλαδή τό περατοειδές ἢ πέρασ) ἀντιπροσωπεύεται ἀπό τόν Νοῦ (ἢ Ἀλήθεια).

Οἱ ἐπιστήμες-τέχνες, πού εἶναι ἐνδιάμεσες μεταξύ τῶν καθαρῶν ἡδονῶν, ἀφ' ἑνός, καί τῆς Ἀλήθειας ἢ τοῦ Νοῦ, ἀφ' ἑτέρου, θ' ἀποτελοῦν ἓνα νέο μεικτό, πού θάναί κατ' εἰκόνα καί ὁμοίωση τοῦ μείγματος-συνόλου (ἡ δομή τῆς ψυχῆς δέν εἶναι μαθηματική;)

Ἄς πάρωμε τώρα τό Μείγμα -Σύμπαν Α: τό ἄπειρό του θά εἶναι ἡ Ἀλήθεια, ἢ Νοῦς (ἢ σύνολο τῶν Ἰδεῶν). Τό πέρασ του οἱ Ἰδεατοί Ἀριθμοί. Τό ἐνδιάμεσό του μείγμα, τά Ἰδεατά Σχήματα (τό Κάλλος). Τό τελευταῖο τοῦτο μεικτό, εἰκόνα καί ὁμοίωση τοῦ Μείγματος αὐτοῦ, μᾶς ἀποκαλύπτει τό «ἀμήχανον κάλλος» τοῦ Ἀγαθοῦ, κατά τήν ἀξέχαστη ἔκφραση τῆς Πολιτείας (509 Α).

Κατ' αὐτόν τόν τρόπο, ἀποκτήσαμε δύο ἄπειρα καί δύο μεικτά: τίς καθαρές ἡδονές καί τίς Ἰδέες, ἀφ' ἑνός, καί τίς ἐπιστήμες - τέχνες καί τό Κάλλος, ἀφ' ἑτέρου. Ὅμως τά δύο αὐτά ἄπειρα καί μεικτά δέν βρίσκονται βέβαια στό ἴδιο ἐπίπεδο.

Ἀλλά ἐκεῖνο πού φέρνει ἰδιαίτερα στό φῶς τό σχεδιάγραμμα μας, εἶναι τό ἀδιάλειπτα συνεχές ρεῦμα γένεσης, πού ξεκινᾷ ἀπό τό Μέτρο καί καταλήγει στίς καθαρές ἡδονές, περνώντας ἀλληλοδιαδοχικά ἀπό τό Κάλλος, τό Ὄν καί τίς ἐπιστήμες-τέχνες. Μέ ἄλλα λόγια, διαπιστώνομε ὅτι τό Μέτρον παράγει τό Κάλλος, τό Κάλλος τό Ὄν, τό Ὄν τίς ἐπιστήμες-τέχνες καί οἱ τελευταῖες αὐτές τίς καθαρές ἡδονές. Καθένα ἀπό τά ἀλληλοδιαδοχικά αὐτά ἔκγονα-παράγωγα, ἐκπροσωπώντας μιὰ ὄντολογική στιγμή-βαθμίδα τῆς τελικῆς κλίμακας τῶν ἀγαθῶν, εἶναι μιὰ «γένεσις εἰς οὐσίαν», ἓνα μεικτό πού γεννιέται χάρις στήν προσθήκη καί στήν πρόσμειξη τοῦ ὄντολογικοῦ ὅρου πού προηγείται κι' αὐτοῦ πού ἔπεται. Οἱ ἐπιστήμες-τέχνες, λόγου χάρις, ἐνδιάμεσες μεταξύ τοῦ Ὄντος καί τῶν καθαρῶν ἡδονῶν, εἶναι τό μείγμα πού παράγεται ἀπό τή σύμμεση τοῦ Ὄντος μέ τίς καθαρές ἡδονές. Καί ὅσον ἀφορᾷ τό Κάλλος, τό ἐνδιάμεσο μεταξύ τοῦ Μέρους καί τοῦ Ὄντος, εἶναι τό μείγμα πού δημιουργεῖται ἀπό τήν κράση τοῦ Μέρους καί τοῦ Ὄντος.

Ἐφ' ὅσον, λοιπόν, πρόκειται γιά μιὰ συνεχῆ γένεση, μπορούμε νά θεωρήσωμε τό Ὄν τό ἴδιο, πού εἶναι ἐνδιάμεσο

μεταξύ του Κάλλους και των ἐπιστημῶν-τεχνῶν, σάν τό μεικτό πού πηγάζει ἀπό τή μείξη τοῦ Κάλλους μέ τίς ἐπιστήμες-τέχνες⁵⁸⁹. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο ἀποδεικνύεται ὅτι τό "Ον εἶναι ἓνα μείγμα πού περικλείει ἐντός του ὅλες τίς ἐπιστήμες-τέχνες, μέ κυρίαρχη δομή του τήν ἀφατη ἐκφανση-ἀκτινοβολία τῶν Ἰδεατῶν Σχημάτων - τοῦ ἀστερισμοῦ πού εἶναι τό Κάλλος...

VII. Ἀναλογία

Ἐγκύπτοντας στό προηγούμενο σχῆμα, διαπιστώνομε ὅτι, ὅπως τό σύνολο, ἔτσι καί κάθε μέρος του δέν εἶναι παρά ἓνα στοιχεῖο μεικτό πού τό μιμεῖται, καί τοῦ ὁποίου τό ὄν ἀποτελεῖται ἀπό τή σύμμιξη τοῦ πέρατος, τοῦ ἀπείρου καί τῆς αἰτιότητος. Μέ ἄλλα λόγια, τό κάθε στοιχεῖο τοῦ συνόλου - Ἐνός δέν εἶναι παρά ἡ ἀνταύγεια τοῦ ἀρχέγονου Ἐνα, πού κατακερματιζόμενο ἔδωσε τήν ὑπαρξη σέ μόρια ὁλοένα κι' ἀτελέστερα - μόρια τά ὁποῖα, καθώς καθίστανται ὅλο καί πολυπλοκώτερα, συμπίπτουν τελικά (χάρη στόν ἀέναο ὄντολογικό ὑποβιβασμό τῶν) μέ τό αἰσθητό στοιχεῖο τῶν ἡδονῶν.

Μεταξύ ὅλων αὐτῶν τῶν μεικτῶν (πού εἶναι κατ' ἀνιούσα κλίμακα οἱ καθαρές ἡδονές, οἱ ἐπιστήμες-τέχνες, τό "Ον, τό Κάλλος, τό Μέτρο), τό "Ον - δηλαδή τό σύνολο τῶν Ἰδεῶν - κατέχει θέση κυρίαρχη, ὡς τό κατ' ἐξοχήν ἐνδιάμεσο μεταξύ τοῦ κόσμου τῆς ψυχῆς (α) καί τοῦ κόσμου τοῦ Ἀγαθοῦ (Α), μέ δομή ἴδια μέ τοῦ καθενός ἀπό τά δύο αὐτά μείγματα-σύνολα.

Ἀλλά ἡ δομή αὕτη εἶναι ἀναλογική, καί ἐπομένως ἔχομε ὅσον ἀφορᾷ τό ὑπέρτατο Μείγμα Α:

$$\frac{\text{μέτρον, μέτριον, καίριον}}{\text{σύμμετρον, καλόν, τέλεον, ἱκανόν}} = \frac{\text{σύμμετρον, καλόν, τέλεον, ἱκανόν}}{\text{νοῦς καί φρόνησις}}$$

$$\text{δηλαδή: } \frac{\text{Μέτρον}}{\text{Καλόν}} = \frac{\text{Καλόν}}{\text{"Ον}}$$

589. Γι' αὕτη τήν «ἐξατομίκευση τῶν ἀρχῶν», βλ. L. Robin: *Ἡ πλατωνική θεωρία τῶν Ἰδεῶν καί Ἀριθμῶν*, σ. 598.

ἢ ἀκόμη:

$$\frac{\text{"Ον}}{\text{Καλόν}} = \frac{\text{Καλόν}}{\text{Μέτρον}}$$

Καί ὅσον ἀφορᾷ τό μείγμα α τοῦ ἀνθρώπινου ἀγαθοῦ:

$$\frac{\text{καθαρά ἡδοναί}}{\text{ὀρθαί γνῶμαι, τέχναι καί ἐπιστήμαι}} = \frac{\text{ὀρθαί γνῶμαι, τέχναι καί ἐπιστήμαι}}{\text{"Ον (ἀλήθεια, νοῦς καί φρόνησις)}}$$

ἢ πιά ἀπλά:

$$\frac{\text{καθαρά ἡδοναί}}{\text{τέχναι-ἐπιστήμαι}} = \frac{\text{τέχναι-ἐπιστήμαι}}{\text{"Ον}}$$

Κατά συνέπεια γιά τό ἴδιο τό "Ον, πού εἶναι τό μείγμα τοῦ Κάλλους καί τῶν ἐπιστημῶν, θά ἔχομε τή σχέση:

$$\frac{\text{τέχναι-ἐπιστήμαι}}{\text{"Ον}} = \frac{\text{"Ον}}{\text{Καλόν}}$$

Ἀλλά καί κάτι ἄλλο ἀκόμη. Ἐφόσον κάθε μόριο μιμεῖται τό ὅλον, μέσα στό ἴδιο τό "Ον θά πρέπει νά ἔχομε τήν αὐτή σχέση ἀναλογίας. Τό "Ον θά περικλείη τίς Ἰδέες (ὡς μέρη του μεικτά, ὅπως αὐτό τό ἴδιο), πού θά συνδέωνται μεταξύ τῶν μέ τόν κάλλιστο δεσμό, πού λέγεται ἀναλογία (βλ. *Τίμαιος*, 31C: «δεσμῶν δέ κάλλιστος»), καί θά συνάγονται ἡ μία ἀπό τήν ἄλλη σύμφωνα πάντοτε μέ τόν ρυθμό καί νόμο τῆς ἀναλογίας (παρ' ὅλο πού, στόν *Φίληβο*, ἡ Οὐσία ἀντιπροσωπεύεται ἀπλῶς ἀπό τόν νοῦ καί τή φρόνηση).

Θά ἔχομε τελικά τίς ἀκόλουθες σχέσεις:

"Οσον ἀφορᾷ τό μεικτό (α) τοῦ ἀγαθοῦ βίου:

$$\frac{\text{καθαρά ἡδοναί}}{\text{τέχναι-ἐπιστήμαι}} = \frac{\text{τέχναι-ἐπιστήμαι}}{\text{"Ον}}$$

Τό ἐνδιάμεσο μεικτό τοῦ "Οντος:

$$\frac{\text{τέχναι-ἐπιστήμαι}}{\text{"Ον}} = \frac{\text{"Ον}}{\text{Καλόν}}$$

Τό ὑπέρτατο μεικτό Α τοῦ Ἀγαθοῦ:

$$\frac{\text{"Ον}}{\text{Καλόν}} = \frac{\text{Καλόν}}{\text{Μέτρον}}$$

Συνδυάζοντας τις τρεις αυτές σχέσεις, μείζονες στιγμές της τελικής κλίμακας τῶν ἀγαθῶν, θά ἔχωμε τις ἐξῆς τελικά σχέσεις:

$$\frac{\text{καθαρά ἡδοναί}}{\text{τέχναι-ἐπιστήμαι}} = \frac{\text{τέχναι-ἐπιστήμαι}}{\text{Ὄν}} = \frac{\text{Ὄν}}{\text{Καλόν}} = \frac{\text{Καλόν}}{\text{Μέτρον}}$$

ἢ ἀκόμη:

$$\frac{\text{Ἰδεατοί Ἀριθμοί}}{\text{Ἰδεατά Σχήματα}} = \frac{\text{Ἰδεατά Σχήματα}}{\text{Ἰδέαι}} = \frac{\text{Ἰδέαι}}{\text{ἐπιστήμαι-τέχναι}} = \frac{\text{ἐπιστήμαι-τέχναι}}{\text{καθαρά ἡδοναί}}$$

σχέσεις πού ἐκφράζουν τή συνεχή καί διεπόμενη ἀπό ἀναλογική δομή διαδικασία τῆς καθολικῆς «γενέσεως τῆς οὐσίας», τῆς συνώνυμης μέ τή δημιουργική ἀνάπτυξη κι' ἀνέλιξη τοῦ πλατωνικοῦ παντελῶς Ὄντος.

Γενικό συμπέρασμα

Διαπιστώσαμε, στό τρίτο μέρος τῆς εἰσαγωγῆς μας, ὅτι τό Μείγμα στόν *Φίληβο* ἀναλύεται σέ δύο μεικτά: τό πρῶτο (τό κατώτερο) τῆς ψυχῆς, τό δεύτερο (τό ἀνώτερο κι' ὑπέρτατο) τοῦ Ἀγαθοῦ, καθόσον γίνεται γνωστό καί συλλαμβάνεται.

Ἀλλά διαβλέπομε ἤδη ὅτι τά δύο αὐτά μεικτά δέν εἶναι κατά βάθος παρά οἱ μορφές πού παίρνει τό Ἐν καθ' ἑαυτό, τό Ἐν-Ἐν (μέ ἄλλα λόγια τό ὑπερβατικό Ἀγαθό) κάθε φορά πού πέφτει ἀπ' τήν ἀπόλυτη ὑπερβατικότητά του, χάρη στήν πρόσμειξη-μεσολάβηση τοῦ Ὄντος: καί πῶς, σέ ὑστατή ἀνάλυση, τό πᾶν ἀνάγεται στό τέλειο Μείγμα, πού συμπίπτει μέ τήν ἄρρητη Μονάδα τοῦ Ἐνός καί τοῦ Ἀπείρου.

Ἀρκεῖ ὅμως νά θεωρήσωμε αὐτό τό Ἐν σάν Ἐν-Ὄν, νά τό ὑπαρκτοποιήσωμε, δηλαδή, χάρη στό Ὄν, γιά νά προκύψει ἀμέσως (μέ τό ἀνάβλυσμα τοῦ στοιχείου τῆς ἀπειρότητας πού περιέχει) μιᾷ ἀδιάκοπη καί ἀπείρα συνεχῆς σειρά συνδυασμῶν, πού βαίνει ἀπό τά πιό ἀπλά καί τά ἐγγύτερα, ὡς πρός τό τέλειο Ἐν, ἕως τά πιό σύνθετα καί πολύπλοκα καί πιό ἀπομακρυσμένα.

Στόν *Φίληβο* δέν σταματήσαμε παρά στίς καθαρές καί γνήσιες ἡδονές, ἀλλά θά ἦταν εὐκόλο νά δείξωμε ὅτι οἱ κίβδηλες, ἀναμεμειγμένες ἡδονές εἶναι μεικτά κατά πολύ περιπλοκώτερα, μέσ στά ὁποῖα τό ποσοστόν τοῦ ἀπείρου εἶναι πιό μεγάλο ἀπ' τῆς Μονάδος - σέ σημείο ὥστε τά μεικτά αὐτά νά συγχέωνται τελικά μέ τήν ἀπειρότητα τήν ἴδια.

Ἐχομε ἔτσι μιᾷ ὁλόκληρη κλίμακα βαθμῶν ὑποβιβασμοῦ (ἂν εἶναι δυνατόν νά ἐκφρασθοῦμε κατ' αὐτόν τόν τρόπο), πού κατευθύνεται ἀπό τό Ἐν πρός τό Ἀπείρο. Σ' αὐτή τή συνεχή σειρά καί κλίμακα ὑπάρχει μιᾷ ἀπειρία ὄρων πού ἐμφανίζονται (ὁ *Φίληβος* δέν καταχωρεῖ παρά πέντε μόνο), καί τῶν ὁποίων τό σύνολο δέν εἶναι κατά βάθος παρά ἡ ἱστορία τῶν ἀπόψεων, τῶν ἐναλλαγῶν καί διαφοροποιήσεων πού θά ὑφίστατο ὁ πρῶτος ὄρος, ὁ ἀνώτατος καί κορυφαῖος (δηλαδή, τό ἀπόλυτο Ἐν, τό Ἐν-Ἐν), ἂν τό συγκρίναμε μέ τό σημείο ἰσορροπίας τοῦ ἰδεώδους ἐκκρεμοῦς γιά τό ὁποῖο μιλεῖ ὁ Bergson στό τελευταῖο κεφάλαιο τοῦ ἔργου του, *Ἡ δημιουργός ἐξέλιξη*, γιά νά ἀπεικονίσῃ

τό πλατωνικό παντελῶς "Ον:

Ἐάν ἀπομακρύνονταν (τό ἐκκρεμές) ἀπ' αὐτήν τήν θέση σταθερότητας καί ἁρμονίας, «μιά ταλάντωση ἀτέλειωτη» θά παράγονταν, «κατά μήκος τῆς ὁποίας σημεία θά παρατίθενταν πάλι σέ σημεία καί στιγμές θά διαδέχονταν στιγμές»⁵⁹⁰.

Ἐνας ὁλόκληρος κόσμος θά γεννιόταν ἔτσι, πού δέν θά ἦταν παρά ἡ ἐνεργοποίηση τοῦ ὑπάρχοντος «δυνάμει», καί πού ἐκρυβε ἡ τέλεια ἀμεταβλησία τοῦ Ἐνός. Κι' αὐτή ἡ ἴδια μεταφορά θά ἴσχυε γιά κάθε ὅρο τῆς σειρᾶς, ὅρο πού μπορεῖ νά θεωρηθῇ σάν μιᾶ εἰκόνα τῆς ἀπόλυτης Μονάδος, σάν ἓνα σημεῖο ἰσορροπίας, ἀκίνητο καθ' αὐτό κι' ἀπόλυτα ἀναλλοίωτο.

Θά εἶχαμε κατ' αὐτόν τόν τρόπο ἓνα ὁλόκληρο σύστημα ταλαντώσεων, δονήσεων, πού ἀποτελοῦνται ἀπό σημεία καί στιγμές ἀκίνητες, μιᾶ ὁλόκληρη σειρά φαινομένων συμβολῆς (γιά νά χρησιμοποιήσωμε ὅρους τῆς Φυσικῆς), πού ἐκπέμπονται γύρω ἀπό κέντρα ἀλληλοδιαδοχικά σταθερά κι' ἀκίνητα. Καί ὅλη αὐτή ἡ ἁρμονική διαταράχῃ μπορεῖ, σέ τελευταία ἀνάλυση, νά ἀναχθῇ στήν ἐνότητα τοῦ Ὁρου πού γεννᾷ καί δίνει ὑπαρξή, ἀλληλοδιαδοχικά, ἀλλεπάλληλα, σ' ὅλους τοὺς ἄλλους.

Μέ ἄλλα λόγια, βρισκόμαστε μπροστά σ' αὐτό πού ὁ L. Robin ὀνομάζει «la procession de l' Etre», τή διαδικασία-λιτανεία, πομπή τοῦ ὄντος (τοῦ παντελῶς ὄντος, καί ὄχι πιά τοῦ ὄντος μόνον τῶν Ἰδεῶν).

Ὅπως λέει ὁ ἴδιος:

«Ἡ μελέτη τοῦ πλατωνισμοῦ στὸν Ἀριστοτέλη μᾶς ἐπέτρεψε, πράγματι, νά διακρίνωμε διάφορους τύπους τοῦ ὄντος, ἀπ' τοὺς ὁποίους ὁ καθένας διατηρεῖ τή δική του φυσιογνωμία καί πραγματικότητα, ἐνῶ συγχρόνως ρυθμίζει τὸν ἀκόλουθο τύπο, ἀλλά χωρίς ὁ τελευταῖος αὐτός νά ἀναπαραγάγῃ μέ τρόπο τέλεια πιστό - καί στήν πρώτη καθαρότητά τους - τὰ χαρακτηριστικά τοῦ τύπου πού προηγῆθη. Οἱ στοιχειώδεις βασικὲς ἀρχές, τὸ Ἐν καί ἡ Δυάς τοῦ Ἀπείρου, οἱ Ἰδεατοὶ Ἀριθμοὶ καί τὰ Ἰδεατὰ Μεγέθη, οἱ Ἰδέες καί τὸ «αὐτοζῶον», ἡ ἐνδιάμεση σφαῖρα τοῦ κόσμου τοῦ μαθηματικοῦ, μέ τήν ψυχὴ του τήν ὁργανωμένην κατὰ τοὺς μαθηματικούς ἀριθμούς, καί μέ τὸ σῶμα του τὸ ἀποτελούμενο ἀπὸ γεωμετρικὰ μεγέθη, καί τέλος τὸ αἰσθητὸ σύμπαν, ὑπάρχει ἐδῶ μιᾶ ὁλόκληρη σειρά ἀπὸ διαβαθμίσεις ὑποβιβαστικὲς τῆς

πρωταρχικῆς πραγματικότητος, στήν καθεμίᾳ ἀπ' τίς ὁποῖες ἀντιστοιχεῖ, ὅπως διαπιστώσαμε ἤδη, μιᾶ ἰδιαίτεροποίησης-ἐξατομίκευσης τῶν ἀρχῶν. Καθὼς ἐξ ἄλλου οἱ ἀρχὲς ἐννοοῦνται κατὰ τρόπο πού ἡ μιᾶ νά ἐπενεργῇ ἐπὶ τῆς ἄλλης καί ν' ἀναπτύσσει, ρυθμίζοντάς τις, τίς δυνάμεις πού περικλείει ἡ τελευταία αὐτή, κάθε μιᾶ ἀπ' αὐτὲς τίς διαβαθμίσεις κι' ὑποβιβάσεις παρῳσιάζεται ὑπὸ τῇ μορφῇ μιᾶς γενέσεως: γενέσεως τῶν Ἰδεῶν Σχημάτων κι' Ἀριθμῶν, γενέσεως τῶν Ἰδεῶν, γενέσεως τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος τοῦ Κόσμου, γενέσεως τῶν στοιχειωδῶν ιδιοτήτων τῶν αἰσθητῶν σωμάτων ἀπὸ τίς ἐπιφάνειες. Τὸ Ἐν εἶναι λοιπὸν ἀληθινὰ δημιουργικόν, καί τὸ ὄνομα τοῦ Δημιουργοῦ ἐπιβάλλεται στὸ πνεῦμα μας σέ ὅ,τι τὸ ἀφορᾷ»⁵⁹¹.

Ἐχομε ἔτσι μιᾶ συνεχῇ σειρά διαβαθμίσεων-ὑποβιβάσεων, ὅσο ἀπομακρυνόμαστε ἀπὸ τὸ Ἐν. Ἐτσι, λόγου χάρι, ἡ Αἰτία, πού, ὅταν πλήρως εἶναι αἰτία, ταυτίζεται μέ τὸ Ἐν κι' ἀποδεικνύεται ὁ πραγματικὸς Δημιουργός, βαθμιαία ἀρχίζει νά ὑποβιβάζεται, καθὼς βυθίζεται κανεὶς στὸ αἰσθητό (δηλαδή μέσα στήν πολυπλοκότητα), γιά νά συμπίσῃ τελικὰ μέ τήν ἀπειρότητα τῆς ὕλης, αὐτὴν τήν «πλανωμένη αἰτία» τοῦ *Τιμαίου*. Ἐπίσης καί τὸ μεικτό, πού στὸν ὑψηλότερο βαθμὸ του, σάν μείγμα ὑπέρτατο, ἦταν τὸ ἴδιο τὸ Ἀγαθόν, κατέληξε, κατερχόμενο ἀπὸ διαβάθμιση σέ διαβάθμιση (ὄχι αὐτὸ καθ' αὐτό, ἀλλὰ ἀφήνοντας πίσω του ὅρους ὅλο καί πῶς πολὺ ὑποβιβασμένους), νά ἐνωθῇ μέ τήν ὕλη καί τὸ χαοτικὸ ἄπειρο. Τὸ πέρας ἐπίσης καταλήγει, σέ τελευταία ἀνάλυση, στήν ἴδια αὐτὴν ὕλη, προβάλλοντας εἰκόνες ὅλο καί περισσότερο ὠχρὲς καί παραμορφωμένες τοῦ ἑαυτοῦ του.

Ἐτσι λοιπὸν τὸ πᾶν ἀρχίζει ἀπὸ τὸ Ἐν καί καταλήγει στὸ ἄπειρο, διατρέχοντας ὅλους τοὺς δυνατοὺς ἀναβαθμοὺς ἀνάμεσά τους. Ἀλλὰ κάθε στιγμή αὐτῆς τῆς διαδικασίας καί πορείας ἀντιπροσωπεύει ἓνα ἀκίνητο σημεῖο, σταθερὸ καί βιώσιμο, μιᾶ «γεγεννημένη οὐσία», μιᾶ πραγματικότητα πού ὅσο περισσότερο εἶναι ἀπλῇ κι' ἰσορροπημένη σχέση, τόσο καί πῶς νοητὴ καί ἀναλλοίωτη ἀποβαίνει, καθὼς μετέχει οὐσιαστικώτερα στήν Οὐσία-Αἰωνιότητα. Δέν πρόκειται λοιπὸν γιά μιᾶ σειρά στιγμῶν ἐφήμερων, γιά μιᾶ ἀλληλουχία φασμάτων-ἰσκιῶν, ἀλλὰ, ἀντιθέτως, γιά μιᾶ γένεση συνεχῇ πραγματικοτήτων, οὐσιῶν τῶν ὁποίων ὁ βαθμὸς ἀπλότητος, ἐντάσεως κι' ἐνότητος ἐξαρτᾶται ἀπ' τὸν

590. Σελ. 318.

591. Βλ. Robin: *Ἡ πλατωνικὴ θεωρία τῶν Ἰδεῶν καί Ἀριθμῶν*, σελ. 598.

βαθμό της ζωτικότητας και σταθερότητός των.

Η τελική κλίμακα των αγαθών στον *Φίληβο* παρουσιάζεται, επομένως, σαν μία σειρά συνθέσεων, «γενέσεων εις ουσίαν», πού ξεκινώντας απ' τό "Εν βαίνουν διαβαθμιζόμενες καθοδικά, διαιρούμενες δηλαδή και καθιστάμενες όλο και πολυπλοκώτερες.

Όπως τό δείξαμε ήδη, διαιρετότητα και πολυπλοκότητα συμβαδίζουν. Είναι ή άδιαιρετότητα, ή ή απλότητα-τελειότητα, πού χαρακτηρίζει τίς νοητές ουσίες, και είναι αντίθετα ή διαιρετότητα και πολυπλοκότητα τά κατ' έξοχήν χαρακτηριστικά του αίσθητου.

Σύμφωνα πάντα μέ τήν διεισδυτική έρμηνεία του L. Robin⁵⁹², μέ τήν όποία τόσο συμφωνούμε, «υπάρχει έδω μία ρυθμισμένη πρόοδος από τό απλό προς τό σύνθετο, τέτοια πού τό σύνθετο νά μήν άπορροφά και νά μήν έξαντλή τό απλό, αλλά νά τό αφήνη όλοκληρωτικά νά υφίσταται μέσα στη δική του φύση».

«Τό άπόλυτο 'Απλό, τό 'Ανυπόθετο, αναπτύσσει αυτόματα τίς δυνάμεις πού περικλείει τό άπειρο, και τά πρώτα προϊόντα πού παράγει - προϊόντα πού έχουν μόλις εκφυλισθή - ενεργώντας μέ τή σειρά τους τό ένα πάνω στο άλλο, παράγουν προϊόντα νέα, των όποιων ή έξάρτηση αυξάνει ακατάπαυστα».

Ο φιλόσοφος, πού μέ τή διαλεκτική της συνθέσεως του Μείγματος (δηλαδή της Δημιουργίας), μιμείται τή διαδικασία αυτή του παντελώς 'Οντος, παρεμβάλλει ανάμεσα στο "Εν και τό άπειρο του γίνεσθαι όλόκληρο έναν κόσμο άρμονικό συνθέτων όντων, ένα όλόκληρο σοφό σύστημα όντολογικών προϊόντων, μία όλόκληρη σειρά μεικτών, όπως τό μέτρο, τήν αναλογία, τήν όμορφιά, τήν τελειότητα, τίς 'Ιδέες στην άρμονική κλιμάκωσή των, τά μαθηματικά κι' όλες τίς επιστήμες και τίς τέχνες - και τελικά τίς εξαισίες αίσθήσεις και δονήσεις των καθαρών και γνήσιων ήδονών.

Αλλά όλοι αυτοί οι όροι, όσο πολυάριθμοι και έκλεκτοί κι' άν είναι, πόρρω απέχουν από τό νά έξαντλούν τήν άπειρότητα πού έμπεριέχει τό "Εν.

Αν θέλωμε νά παραβάλωμε, σ' όλη του τήν ανέλιξη, αυτό τό "Εν μέ κάτι, θά μπορούσαμε νά τό συγκρίνωμε μέ μία μαθηματική σειρά περιέχουσα άπειρους όρους.

Αρχίζει ή σειρά αυτή από τούς καθαρώτερους, τούς πλέον

στιλπνούς, και αναπτύσσεται φανερώνοντας όλη τήν κλίμακα των δυνατών διαβαθμίσεων, όλα τά ενδιάμεσα, τά διαστήματα πού περικλείει. Κι' όλόκληρη κραδαίνεται, μέ τήν άπειρία των όρων και βαθμών της, τεταμένη όλοκληρωτικά προς τόν υπέρτατο "Ορο και Βαθμό, τόν άνέφικτο όμως, πού τήν τρέφει, προσφέροντάς της τόν ρυθμό και τήν άρμονική δομή-πνοή της...

Ο υπέρτατος "Ορος και Βαθμός, ό μαγικός τόνος αυτός, είναι τό "Εν. Κι' ή άκτινοβόλα μαθηματική σειρά, πού διέπεται απ' αυτόν, δέν υπάρχει παρά χάρη σ' αυτόν και δέν λειτουργεί παρά γι' αυτόν. Τείνει όλόκληρη προς τήν πηγή της, χωρίς άπόλυτα νά τήν άγγίξη όμως ποτέ.

Κι' όλες οι υπέροχες συνθέσεις κι' όργανώσεις, οι άλλεπάλληλες «γενέσεις εις ουσίαν», πού γίνονται μέ τάξη και μέ μέτρο, έπιτελούνται κατά μίμησην αυτού, χάρη σ' αυτόν, γι' αυτόν.

Η κλίμακα-σειρά μας, είκόνα διαλεκτική της πορείας-διαδικασίας όλόκληρου του "Οντος, διατρέχει άνοδικά όλες τίς ουσίες, περνώντας κάθε φορά από όντότητες άνώτερες, πού είναι ακόμα πιό ίσορροπημένες και βιώσιμες, έχοντας ακόμα μεγαλύτερη συγγένεια μέ τήν άδιαιρετότητα, τήν άμεταβλησία, τήν τέλεια αιωνιότητα. Ακολουθώντας τήν άλληλουχία όλων των βαθμίδων, έξαντλεί τήν καθολική Πραγματικότητα έως εκείνη, τήν άνώτατη κι' άνέφικτη, πού περιέχει σέ σύμμειξη υπερβατική πών ό,τι υπάρχει.

Κι' είναι άκριβώς τά μαθηματικά, πού στην όντολογική πορεία διαδραματίζουν τόν ρόλο του πρώτου «δεσμού» και «μεταξύ». Κινούμενα κατά τήν αυτή φορά μέ τήν όποία κινείται ή δημιουργία των μεικτών, ενώνουν τούς κόσμους των 'Ιδεών και του γίνεσθαι. Ξεκινώντας από ουσίες και όντότητες άπλές, μέ άλλα λόγια, από βασικές αρχές και υποθέσεις, καθίστανται ολοένα και πολυπλοκώτερα, καθώς βυθίζονται όλο και περισσότερο στους κόλπους του Αίσθητου - γινόμενα, γιά νά τό εξηγήσουν, Φυσική, Χημεία, Βιολογία, όλες οι επιστήμες και οι τέχνες. Αποβαίνοντας κάθε φορά, χάρη στην αυξουσα συνθετικότητα των μεταμορφώσεων των, έτερογενή κι' όλο και πιό ιδιότυπα, καθώς ταξιθετούνται σ' επίπεδα, σέ στρώματα ιδιαιτερότητας όλοένα και πιό νέα. Τείνουν άπεριόριστα προς τήν εξήγηση του άτομικού, αυτού πού δέν άνάγεται σέ τίποτε άλλο, καθώς άπίστευτα άντιστέκεται σέ κάθε άνάλυση: δεδομένου ότι είναι τό σημείο του συγκερασμού μιās άπειρίας σχέσεων - μείγμα μέσα

592. Η πλατωνική θεωρία των 'Ιδεών και 'Αριθμών, σελ. 599-600.

στό οποίο ρέουν και κυκλοφορούν, ανάκατα, όλοι οι δυνατοί προσδιορισμοί, όλα τὰ ἐν «δυνάμει», ἅπασες οἱ δυνατότητες. Καί διασχίζοντάς το μέ τίς λάμψεις τῆς νοήσεως, μᾶς σώζουν κυριολεκτικά ἀπό τήν ζοφερή, χαοτική λαβή του...

Ἀντίστροφα προβαίνοντας ἡ διαλεκτική - στήν πρώτη της φάση, τῆς ἀνόδου -, ξεκινᾷ ἀπό τό ἀτομικό καί τό ἄπειρα περιπλεγμένο, γιά νά ὑψωθῇ ἀργά, διανύοντας ἐξαντλητικά τὰ «μεταξύ» (μέ ἄλλα λόγια τίς ἀναφορές καί σχέσεις τῶν ἐπιστημῶν), ἕως τόν κόσμο τῶν Ἰδεῶν, πού χρησιμοποιεῖ ὥσάν βαθμίδες καί ὑπέρτατα ἐνδιάμεσα⁵⁹³, μέχρι τήν Ἰδέα τοῦ Ἀγαθοῦ καί τοῦ Ἐνός, τοῦ ἀπόλυτα φεγγεροῦ καί φωτοδότη, πού στήν ἀπόλυτη ὑπερβατικότητά του εἶναι ἀδύνατον νά συλληφθῇ ἀπό τόν νοῦ.

Ἔχομε, ἔτσι, δύο κινήσεις ἀντιθετικῆς φορᾶς, τῆς Διαλεκτικῆς καί τῶν Μαθηματικῶν, πού συντιθέμενες ἀποτελοῦν μιᾷ εὐρύτατη ἐνότητα: τὰ μετα-μαθηματικά, ἢ μεταφυσικά τῆς δημιουργίας τῶν μεικτῶν. Ἐνότητα πού συμπίπτει καί ταυτίζεται μέ τήν ἱεραρχημένη κλίμακα τοῦ πλήρους Μείγματος, δηλαδή τοῦ παντελῶς ὄντος στήν ἐξαντλητική ἀνάπτυξη κι' ἀνέλιξή του.

Ξεκινᾷ ἀπό τό χάος τοῦ Ἀείρου γιά νά φθάσῃ ὥς τὰ πόδια τῆς Θεότητος. Τό σύνολό της, στήν ἀνοδική κατεύθυνσή του, δέν εἶναι κατά βάθος παρά μιᾷ τεράστια ἀπόπειρα, μιᾷ ὁλοκληρωτική, ἀκρογωνιαία δοκιμή - συνώνυμη αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς Φιλοσοφίας - προσδιορισμοῦ καί μίμησης καί ταύτισης μέ τό ὑπερβατικό κι' ὑπέρτατο Ἐνα...

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ — ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

593. «Ἐπιβάσεις τε καί ὁρμάς» (*Πολιτεία*, 511 B).

ΦΙΛΗΒΟΣ
Η ΠΕΡΙ ΗΛΟΝΗΣ, ΗΘΙΚΟΣ
ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ
ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΠΡΩΤΑΡΧΟΣ, ΦΙΛΗΒΟΣ

ΣΩ. "Ορα δὴ, Πρώταρχε, τίνα λόγον μέλλεις παρά Φιλίβου
δέχεσθαι νυνὶ καὶ πρὸς τίνα τὸν παρ' ἡμῖν ἀμφισβητεῖν, ἐάν μὴ σοι
B κατὰ νοῦν ἢ λεγόμενος. βούλει συγκεφαλαιώσωμεθα ἑκάτερον;

ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Φίληβος μὲν τοίνυν ἀγαθὸν εἶναι φησὶ τό χαίρειν πᾶσι ζώοις
καὶ τὴν ἡδονὴν καὶ τέρψιν, καὶ ὅσα τοῦ γένους ἐστὶ τοῦτου σύμφωνα·
τό δέ παρ' ἡμῶν ἀμφισβήτημά ἐστι μὴ ταῦτα, ἀλλὰ τό φρονεῖν καὶ τό
νοεῖν καὶ τό μεμνησθαι καὶ τὰ τούτων αὐ ξυγγενῇ, δόξαν τε ὀρθὴν καὶ
C ἀληθεῖς λογισμούς, τῆς γε ἡδονῆς ἀμείνω καὶ λῶω γίνεσθαι ζύμπασιν
ὅσα περ αὐτῶν δυνατὰ μεταλαβεῖν· δυνατοῖς δέ μετασχεῖν ὠφελιμώτα-
τον ἀπάντων εἶναι πᾶσι τοῖς οὐσί τε καὶ ἐσομένοις. μὲν οὐχ οὕτω πως
λέγομεν, ὦ Φίληβε, ἑκάτεροι;

ΦΙ. Πάντων μὲν οὖν μάλιστα, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Δέχει δὴ τοῦτον τὸν νῦν διδόμενον, ὦ Πρώταρχε, λόγον;

ΠΡΩ. Ἀνάγκη δέχεσθαι· Φίληβος γάρ ἡμῖν ὁ καλὸς ἀπείρηκεν.

ΣΩ. Δεῖ δὴ περὶ αὐτῶν τρόπῳ παντί τάληθές πη περανθῆναι;

D ΠΡΩ. Δεῖ γάρ οὖν.

ΣΩ. Ἴθι δὴ, πρὸς τούτοις διομολογησώμεθα καὶ τόδε.

ΠΡΩ. Τό ποῖον;

ΦΙΛΗΒΟΣ

(ἢ περὶ ἡδονῆς)

Σωκράτης, Πρώταρχος, Φίληβος

ΣΩ. Πρόσεξε, λοιπόν, Πρώταρχε, ποιόν λόγο θά παραλάβης
τούτῃ τῇ στιγμή ἀπὸ τὸν Φίληβο, καὶ τί λογῆς εἶναι ὁ δικός μας
λόγος πού ἔχεις ν' ἀντικρούσης, ἂν δὲν τὸν βρῆς σύμφωνο μέ τῇ
γνώμῃ σου. Θέλεις νά συνοψίσωμε τὸν καθένα χωριστά;

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Ὁ Φίληβος λέει, λοιπόν, πῶς γιὰ ὅλα τὰ ἔμβια ὄντα
ἀγαθὸ εἶναι ἡ ἀπόλαυση καὶ ἡ ἡδονή καὶ ἡ ἀγαλλίαση καὶ ὅσα
ἀνήκουν σ' αὐτὴ τὴν κατηγορία κι' εἶναι σύμφωνα μ' αὐτήν. Ἡ
δική μου, ἀπεναντίας, ἀμφισβήτηση εἶναι ὅτι ὄχι αὐτά, ἀλλὰ ἡ
φρόνηση κι' ἡ νόηση κι' ἡ μνήμη καὶ ὅσα συγγενεῦν με
τούτα (δηλαδή ἡ ὀρθὴ γνώμη κι' οἱ ἀληθινοὶ συλλογισμοί) εἶναι
προτιμότερα ἀπ' τὴν ἡδονή, τοῦλάχιστον γιὰ ὅλα τὰ ὑπαρκτά πού
μποροῦν νάχουν κάποια μέθεξι σ' αὐτά. Γιὰ ὅλα ἐκεῖνα πού εἶναι
δυνατὸν νά μετᾶσχουν, εἴτε ζοῦν τώρα εἴτε θά ζήσουν στὸ μέλλον,
τοῦτο εἶναι τό ὠφελιμώτατο ὅλων. Αὐτά δὲν λέμε τάχα, ὦ Φίληβε,
καὶ σύ κι' ἐγώ;

ΦΙ. Πάνω ἀπὸ κάθε τί ἄλλο, Σωκράτη.

ΣΩ. Λοιπὸν δέχεσαι, Πρώταρχε, τὸν λόγο πού σοῦ παραδί-
νεται τώρα;

ΠΡΩ. Εἶναι ἀνάγκη νά τὸν δεχθῶ. Ἐπειδὴ ὁ ὥραϊος μας
Φίληβος ἀπόκανε καὶ τὸν ἀφήνει.

ΣΩ. Καὶ πρέπει μέ κάθε τρόπο νά καταλήξωμε στὴν ἀλήθεια
σχετικὰ μ' αὐτόν.

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς καὶ πρέπει.

ΣΩ. Ἐμπρός, λοιπόν, κοντά σ' αὐτά ἄς συμφωνήσωμε καὶ γιὰ
τά ἐξῆς.

ΠΡΩ. Γιὰ ποιά;

ΣΩ. Ὡς νῦν ἡμῶν ἑκάτερος ἔξιν ψυχῆς καὶ διαθέσιν ἀποφαίνειν
τινὰ ἐπιχειρήσει τὴν δυναμένην ἀνθρώποις πᾶσι τὸν βίον εὐδαίμονα
παρέχειν. ἄρ' οὐχ οὕτως;

ΠΡΩ. Οὕτω μὲν οὖν.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὑμεῖς μὲν τὴν τοῦ χαίρειν, ἡμεῖς δ' αὖ τὴν τοῦ φρονεῖν;

ΠΡΩ. Ἔστι ταῦτα.

ΣΩ. Τί δ', ἂν ἄλλη τις κρείττων τούτων φανῇ; μὴν οὐκ, ἂν μὲν
Ε ἡδονῇ μᾶλλον φαίνεται συγγενής, ἡττώμεθα μὲν ἀμφοτέροι τοῦ ταῦτα
ἔχοντος βεβαίως βίου, κρατεῖ δὲ ὁ τῆς ἡδονῆς τὸν τῆς φρονήσεως;
ΠΡΩ. Ναί.

ΣΩ. Ἄν δὲ γε φρονήσῃ, νικᾷ μὲν φρόνησις τὴν ἡδονήν, ἡ δὲ ἡτ-
τάται; ταῦθ' οὕτως ὁμολογούμενά φατε, ἢ πῶς;

ΠΡΩ. Ἐμοὶ γοῦν δοκεῖ.

ΣΩ. Τί δὲ Φίληβω; τί φῆς;

ΦΙ. Ἐμοὶ μὲν πάντως νικᾷ ἡδονή δοκεῖ καὶ δόξει' σύ δέ,
Πρώταρχε, αὐτὸς γνῶσι.

ΠΡΩ. Παραδούς, ὦ Φίληβε, ἡμῖν τὸν λόγον οὐκ ἂν ἔτι κύριος εἴης
τῆς πρὸς Σωκράτη ὁμολογίας ἢ καὶ τούναντίον.

Β ΦΙ. Ἀληθῆ λέγεις· ἀλλὰ γὰρ ἀφοσιοῦμαι καὶ μαρτύρομαι νῦν
αὐτὴν τὴν θεόν.

ΠΡΩ. Καὶ ἡμεῖς σοι τούτων γε αὐτῶν συμμάρτυρες ἂν εἴμεν, ὥς
ταῦτα ἔλεγες ἃ λέγεις. ἀλλὰ δὴ τά μετὰ ταῦτα ἐξῆς, ὦ Σώκρατες, ὅμως
καὶ μετὰ Φιλήβου ἐκόντος ἢ ὅπως ἂν ἐθέλῃ, πειρώμεθα περαίνειν.

ΣΩ. Πειρατέον, ἀπ' αὐτῆς δὲ τῆς θεοῦ, ἣν ὅδε Ἀφροδίτην μὲν
λέγεσθαί φησι, τό δ' ἀληθέστατον αὐτῆς ὄνομα Ἥδονήν εἶναι.

ΠΡΩ. Ὁρθότατα.

Γ ΣΩ. Τό δ' ἐμόν δέος, ὦ Πρώταρχε, αἰεὶ πρὸς τὰ τῶν θεῶν ὀνόματα
οὐκ ἔστι κατ' ἀνθρώπον, ἀλλὰ πέρα τοῦ μεγίστου φόβου. καὶ νῦν τὴν
μὲν Ἀφροδίτην, ὅπῃ ἐκείνη φίλον, ταύτην προσαγορεύω· τὴν δὲ ἡδονὴν
οἶδα ὥς ἔστι ποικίλον, καὶ ὅπερ εἶπον, ἀπ' ἐκείνης ἡμᾶς ἀρχομένους
ἐνθυμείσθαι δεῖ καὶ σκοπεῖν ἥντινα φύσιν ἔχει. ἔστι γάρ, ἀκούειν μὲν

ΣΩ. Γιά τό ὅτι θά ἐπιχειρήσῃ τώρα ὁ καθένας ἀπό μᾶς τοὺς
δυο νά παρουσιάσῃ μιὰ ψυχικὴ κατάσταση καὶ διάθεση ἱκανή νά
παράσχη μιὰ εὐδαίμονη ζωὴ σέ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἔτσι δέν
εἶναι;

ΠΡΩ. Μάλιστα ἔτσι.

ΣΩ. Ἐσεῖς, λοιπόν, τῆς ἀπόλαυσης κι' ἐμεῖς τῆς φρόνησης;

ΠΡΩ. Ἔτσι.

ΣΩ. Τί, ὅμως, θά συμβῇ ἂν φανῇ καμμιά ἄλλη ἀνώτερη ἀπ'
αὐτές; Κι' ἂν μὲν φανῇ συγγενέστερη πρὸς τὴν ἡδονή, ἄραγε δέν
θά ὑποστούμε καὶ οἱ δυο μας ἡττα ἀπ' τῇ ζωῇ πού ἔχει αὐτὴ τὴν
ἀνωτερότητα, συγχρόνως ὅμως δέν θά εἶναι νικητῆς τοῦ βίου τῆς
φρόνησης ὁ βίος τῆς ἡδονῆς;

ΠΡΩ. Μάλιστα.

ΣΩ. Μά ἂν συγγενεὺ μὲ τῇ φρόνηση, νικητρία θάναί ἡ
φρόνηση τῆς ἡδονῆς, καὶ ἡ ἡδονὴ ἡττημένη; Παραδέχεστε ὅτι
συμφωνοῦμε πάνω σ' αὐτά, ἢ πῶς;

ΠΡΩ. Τουλάχιστον ἐγὼ τό παραδέχομαι.

ΣΩ. Καὶ σύ, Φίληβε, τί λές;

ΦΙ. Ὅσο γιὰ μένα, φρονῶ καὶ θά φρονῶ ὅτι ὅπωςδήποτε
νικητρία εἶναι ἡ ἡδονή· ἐσύ ὅμως, Πρώταρχε, μόνος σου θά
κρίνης.

ΠΡΩ. Ἐχοντας παραδώσει, Φίληβε, τὸν λόγο, δέν θάταν
δυνατόν πιά νάχῃς γνώμη ἀποφασιστικὴ γιὰ τό ἂν θά συμφωνήσω
ἢ ὄχι μὲ τὸν Σωκράτη.

ΦΙ. Σωστά. Ἐγὼ λοιπόν νίπτω τώρα τὰς χεῖρας μου κι'
ἐπικαλοῦμαι ὥς μάρτυρα τὴν ἴδια τὴ θεά.

ΠΡΩ. Καὶ μεῖς μαζί θά εἴμαστε μάρτυρες γιὰ τ' ὅτι ἔλεγες αὐτά
πού λές. Ὅμως, Σωκράτη, ἄς δοκιμάσωμε νά προχωρήσωμε, γιὰ
νά καταλήξωμε κάπου, εἴτε μὲ τὸν Φίληβο μαζί, ἂν θέλῃ, εἴτε ὅπως
ἀγαπᾷ.

ΣΩ. Ἄς δοκιμάσωμε καὶ μάλιστα ἄς ἀρχίσωμε ἀπὸ τὴν ἴδια
τὴ θεά, πού, ὅπως λέει αὐτός, ὀνομάζεται Ἀφροδίτη, τ'
ἀληθινώτερό της ὄνομα ὅμως εἶναι Ἥδονή.

ΠΡΩ. Ὁρθότατα.

ΣΩ. Τό δέος πού νοιώθω πάντα, ὦ Πρώταρχε, μπρὸς στῶν
θεῶν τὰ ὀνόματα δέν εἶναι τό συνηθισμένο στους ἀνθρώπους,
ἀλλὰ ὑπερβαίνει καὶ τὸν πιό μεγάλο φόβο. Τό ἴδιο καὶ τώρα, τὴν
Ἀφροδίτην τὴν καλῶ μὲ τ' ὄνομα πού τῆς ἀρέσει. Ὅμως γνωρίζω
ὅτι ἡ ἡδονὴ εἶναι κάτι πολυποίκιλο, καί, ὅπως εἶπα, θά πρέπει ν'

οὕτως ἀπλῶς, ἐν τι, μορφάς δέ δήπου παντοίας εἴληφε καί τινα τρόπον ἀνομοίους ἀλλήλαις. ἰδέ γάρ· ἥδεσθαι μὲν φαμεν τὸν ἀκολασταίνοντα
D ἄνθρωπον, ἥδεσθαι δέ καί τὸν σωφρονούντα αὐτῷ τῷ σωφρονεῖν· ἥδεσθαι δ' αὖ καί τὸν ἀνοηταίνοντα καί ἀνοήτων δοξῶν καί ἐλπίδων μεστόν, ἥδεσθαι δ' αὖ καί τὸν φρονούντα αὐτῷ τῷ φρονεῖν· καί τούτων τῶν ἡδονῶν ἑκατέρας πῶς ἂν τις ὁμοίας ἀλλήλαις εἶναι λέγων οὐκ ἀνόητος φαίνοιτο ἐνδίκως;

ΠΡΩ. Εἰσὶ μὲν γάρ ἅπ' ἐναντίων, ὦ Σώκρατες, αὗται πραγμάτων,
E οὐ μὴν αὐταὶ γε ἀλλήλαις ἐναντίαι. πῶς γάρ ἡδονὴ γε ἡδονῇ οὐχ ὁμοιότατον ἂν εἴη, τοῦτο αὐτό ἑαυτῷ, πάντων χρημάτων;

ΣΩ. Καί γάρ χρῶμα, ὦ δαιμόνιε, χρώματι· κατὰ γε αὐτό τοῦτο οὐδέν διοίσει τό χρῶμα εἶναι πᾶν, τό γε μὴν μέλαν τῷ λευκῷ πάντες γιγνώσκουмен ὥς πρὸς τῷ διάφορον εἶναι καί ἐναντιώτατον ὃν τυγχάνει· καί δή καί σχῆμα σχήματι κατὰ ταῦτόν· γένοι μὲν ἐστὶ πᾶν ἐν, τὰ δέ μέρη τοῖς μέρεσιν αὐτοῦ τὰ μὲν ἐναντιώτατα ἀλλήλοις, τὰ δέ
13 διαφορότητα ἔχοντα μυρίαν που τυγχάνει· καί πόλλ' ἕτερα οὕτως ἔχονθ'· εὐρήσομεν· ὥστε τούτῳ γε τῷ λόγῳ μὴ πίστευε, τῷ πάντα τὰ ἐναντιώτατα ἐν ποιοῦντι. φοβοῦμαι δέ μή τινας ἡδονὰς ἡδοναῖς εὐρήσομεν ἐναντίας.

ΠΡΩ. Ἰσως· ἀλλὰ τί τοῦθ' ἡμῶν βλάβει τὸν λόγον;

ΣΩ. Ὅτι προσαγορεύεις αὐτά ἀνόμοια ὄντα ἐτέρῳ, φήσομεν, ὀνόματι. λέγεις γάρ ἀγαθὰ πάντα εἶναι τὰ ἡδέα. τό μὲν οὖν μὴ ὁῦχ ἡδέα
B εἶναι τὰ ἡδέα λόγος οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ· κακὰ δ' ὄντα αὐτῶν τὰ πολλὰ καί ἀγαθὰ δέ, ὥς ἡμεῖς φαμέν, ὅμως πάντα σύ προσαγορεύεις ἀγαθὰ αὐτά, ὁμολογῶν ἀνόμοια εἶναι, τῷ λόγῳ εἰ τίς σε προσαναγκάξοι. τί οὖν δή ταῦτόν ἐν ταῖς κακαῖς ὁμοίως καί ἐν ἀγαθαῖς ἐνὸν πάσας ἡδονὰς ἀγαθόν εἶναι προσαγορεύεις;

ΠΡΩ. Πῶς λέγεις, ὦ Σώκρατες; οἶει γάρ τινα συγχωρήσασθαι, θέμενον ἡδονὴν εἶναι τἀγαθόν, εἴτα ἀνέξεσθαι σου λέγοντος τὰς μὲν

ἀρχίσωμε ἅπ' αὐτῇ γιὰ νά σκεφθοῦμε κι' ἐξετάσωμε ποιὰ εἶναι ἡ ὑψή της. Ἐπειδὴ, ἀκούγοντας ἔτσι ἀπλὰ τό ὄνομά της, εἶναι βέβαια μία, ἔχει ὅμως πάρει παντοειδεῖς μορφές κι' ἀνόμοιες κατὰ κάποιον τρόπο ἀναμεταξύ τους. Κοίτα νά δῆς. Λέμε καί γιὰ τὸν ἄνθρωπο πού κυλιέται στήν ἀκολασία ὅτι αἰσθάνεται ἡδονή, καί γιὰ τὸν συνετό, ἀκριβῶς μέ τό νά εἶναι συνετός. Ἀκόμα ὅτι αἰσθάνεται ἡδονή ὁ ἀνοηταίνων, ὁ γεμᾶτος δοξασίες ἀνόητες κι' ἐλπίδες. Ἐπίσης ὅτι αἰσθάνεται ἡδονή κι' ὁ στοχαζόμενος, ἀκριβῶς μέ τό νά στοχαζεται. Τίς δύο λοιπόν αὐτές κατηγορίες τῶν ἡδονῶν πῶς θά μπορούσε κανεὶς νά πῇ ὅτι εἶναι μεταξύ τους ὁμοιες, χωρίς δικαίως νά φανῇ ἀνόητος;

ΠΡΩ. Naί μὲν πηγάζουν, ὦ Σωκράτη, ἀπό πράγματα ἀντίθετα, οἱ ἴδιες ὅμως αὐτές δέν εἶναι ἀσφαλῶς ἀντίθετες. Ἐπειδὴ πῶς θά ἦταν δυνατόν ἡ ἡδονὴ νά μὴν εἶναι, ἅπ' ὅλα τ' ἄλλα πράγματα, τό πῖο ὁμοιο μέ τήν ἡδονή, δηλαδή ἡ ἴδια ἀκριβῶς μέ τὸν ἑαυτό της;

ΣΩ. Naί, κι' ἓνα χρῶμα, ὦ θαυμάσιε, πρὸς ἓνα ἄλλο χρῶμα. Ὅσον ἀφορᾷ βέβαια τήν ἴδια του τήν οὐσία, τό χρῶμα θά εἶναι πάντα χρῶμα, χωρίς καμμιά διαφορά. Ὡστόσο ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι τό μαῦρο μέ τό λευκό, ἐκτός τοῦ ὅτι διαφέρουν, εἶναι τελείως ἀντίθετα. Τό ἴδιο κι' ἓνα σχῆμα ὡς πρὸς ἓνα ἄλλο σχῆμα. Κατά τό γένος, βέβαια, τό σύνολο εἶναι ἓνα, ἀπό τὰ μέρη του ὅμως ἄλλα εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετα, καί ἄλλα ἔχουν μεταξύ τους μύριες ὅσες διαφορές, καί ἄλλα πολλὰ θά βροῦμε ὅτι εἶναι καθῶς αὐτά. Ὡστε μὴ δίνης πίστη σ' αὐτόν τὸν λόγο, πού ὅλα τὰ ἐντελῶς ἀντίθετα τὰ κάνει ἓνα. Φοβοῦμαι δέ μή βροῦμε μερικές ἡδονές ἀντίθετες πρὸς ἄλλες.

ΠΡΩ. Πιθανόν. Ἀλλά σέ τί αὐτό θά ζημιώσῃ τῇ θέσῃ μας;

ΣΩ. Ἐπειδὴ τὰ ὀνομάζεις, θά ποῦμε, ἐνῶ εἶναι ἀνόμοια, μέ ἄλλο, κοινό ὄνομα. Ἐπειδὴ λές ὅτι ὅλα τὰ ἡδονικά εἶναι ἀγαθὰ. Βέβαια κανένας ἀπολύτως λόγος δέν ἀμφισβητεῖ ὅτι τὰ ἡδονικά εἶναι ἡδονικά. Ἐνῶ ὅμως ἅπ' αὐτά τὰ πῖο πολλὰ εἶναι κακὰ καί τ' ἄλλα ἀγαθὰ, ὅπως ἡμεῖς ἰσχυρίζομαστε, ὥστόσο ἐσύ τὰ ὀνομάζεις ὅλα ἀγαθὰ, παρ' ὅλο πού ὁμολογεῖς ὅτι εἶναι ἀνόμοια, ὅταν κανένας σ' ἀναγκάσῃ μέ τὸν λόγο. Ποιό λοιπόν κοινό στοιχεῖο ὑπάρχει καί στίς κακές καί στίς ἀγαθές ἡδονές, πού σέ κάνει νά τίς ὀνομάζεις ὅλες τ' ἀγαθό;

ΠΡΩ. Τί λές, Σωκράτη; Σοῦ περνᾷ ἡ ἰδέα ὅτι θά σοῦ κάνῃ κανεὶς τῇ χάρῃ, ἅπαξ κι' ἔβαλες σάν βάση ὅτι ἡ ἡδονὴ εἶναι τ'

C εἶναι τινὰς ἀγαθὰς ἡδονὰς, τὰς δὲ τινὰς ἑτέρας αὐτῶν κακάς;

ΣΩ. Ἄλλ' οὐν ἀνομοίους γε φήσεις αὐτάς ἀλλήλαις εἶναι καὶ τινὰς ἐναντίας.

ΠΡΩ. Οὐτι καθ' ὅσον γε ἡδοναί.

ΣΩ. Πάλιν εἰς τὸν αὐτὸν φερόμεθα λόγον, ὦ Πρώταρχε, οὐδ' ἄρα ἡδονὴν ἡδονῆς διάφορον, ἀλλὰ πάσας ὁμοίας εἶναι φήσομεν, καὶ τὰ παραδείγματα ἡμᾶς τὰ νῦν δὴ λεχθέντα οὐδὲν τιτρώσκει, πεισόμεθα δὲ D καὶ ἐροῦμεν ἅπερ οἱ πάντων φανότατοί τε καὶ περὶ λόγους ἅμα νέοι.

ΠΡΩ. Τὰ ποῖα δὴ λέγεις;

ΣΩ. Ὅτι σέ μιμούμενος ἐγὼ καὶ ἀμυνόμενος ἐάν τοι μὲν λέγειν ὡς τὸ ἀνομοιότατόν ἐστι τῷ ἀνομοιοτάτῳ πάντων ὁμοιότατον, ἔξω τὰ αὐτὰ σοὶ λέγειν, καὶ φανούμεθά γε νεώτεροι τοῦ δέοντος, καὶ ὁ λόγος ἡμῖν ἐκπεσὼν οἰχήσεται. πάλιν οὐν αὐτὸν ἀνακρουόμεθα, καὶ τάχ' ἂν ἰόντες εἰς τὰς ὁμοίας ἴσως ἂν πῶς ἀλλήλοις συγχωρήσαιμεν.

E ΠΡΩ. Λέγε πῶς;

ΣΩ. Ἐμέ θές ὑπὸ σοῦ πάλιν ἐρωτώμενον, ὦ Πρώταρχε.

ΠΡΩ. Τό ποῖον δὴ;

ΣΩ. Φρόνησίς τε καὶ ἐπιστήμη καὶ νοῦς καὶ πάνθ' ὅποσα δὴ κατ' ἀρχὰς ἐγὼ θέμενος εἶπον ἀγαθὰ, διερωτώμενος ὅ τι ποτ' ἐστὶν ἀγαθόν, ἄρ' οὐ ταῦτόν πείσονται τοῦτο ὅπερ ὁ σὸς λόγος;

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Πολλὰί τε αἱ ζυνάπασαι ἐπιστῆμαι δόξουσιν εἶναι καὶ ἀνόμοιοι 14 τινες αὐτῶν ἀλλήλαις· εἰ δὲ καὶ ἐναντίαι πῃ γίνονται τινες, ἄρα ἄξιός ἂν εἶην τοῦ διαλέγεσθαι νῦν, εἰ φοβηθεῖς τοῦτο αὐτὸ μηδεμίαν ἀνόμοιον φαῖν ἐπιστήμην ἐπιστήμῃ γίνεσθαι, κάπειθ' ἡμῖν οὕτως ὁ λόγος ὥσπερ μῦθος ἀπολόμενος οἴχοιτο, αὐτοὶ δὲ σφωζόμεθα ἐπὶ τινος ἀλογίας;

ΠΡΩ. Ἄλλ' οὐ μὲν δεῖ τοῦτο γενέσθαι, πλὴν τοῦ σωθῆναι. τὸ γε μὴν μοι ἴσον τοῦ σοῦ τε καὶ ἐμοῦ λόγου ἀρέσκει· πολλὰί μὲν ἡδοναί καὶ ἀνόμοιοι γιγνέσθων, πολλὰί δὲ ἐπιστῆμαι καὶ διάφοροι.

B ΣΩ. Τὴν τοίνυν διαφορότητα, ὦ Πρώταρχε, τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ τ' ἐμοῦ καὶ τοῦ σοῦ μὴ ἀποκρυπτόμενοι, κατατιθέντες δὲ εἰς τὸ μέσον,

ἀγαθό, κατόπι νὰ σέ ἀνεχθῇ νὰ διατείνεσαι πῶς ὀρισμένες ἡδονές εἶναι ἀγαθές, ἐνῶ ἄλλες κακές;

ΣΩ. Τοῦλάχιστον, ὅμως, θὰ παραδεχθῇς ὅτι εἶναι ἀνόμοιες ἀναμεταξύ τους, καὶ μερικές ἀντίθετες.

ΠΡΩ. Ὅχι, ἐφ' ὅσον βέβαια εἶναι ἡδονές.

ΣΩ. Γυρίζομε πάλι στὸν ἴδιο λόγο, ὦ Πρώταρχε, καὶ δὲν θὰ ποῦμε συνεπῶς ὅτι μιὰ ἡδονὴ εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἄλλην, ἀλλὰ ὅτι ὅλες εἶναι ὅμοιες, καὶ διόλου δὲ θὰ μᾶς πειράζουने τὰ παραδείγματα πού μὲν τῶρα ἐλέχθησαν, ἀλλὰ θὰ ἐξακολουθήσωμε νὰ φερώμαστε καὶ νὰ λέμε τὰ ἴδια μέ τοὺς τέλεια φαύλους καὶ ἀνώριμους μαζί στοὺς λόγους.

ΠΡΩ. Ποιά, δηλαδή, ἐννοεῖς;

ΣΩ. Ὅτι ἂν ἐγὼ σέ μιμηθῶ καὶ ἀμυνόμενος τοι μὲν πῶς ὅτι τὸ ἀνομοιότατο εἶναι ἀπ' ὅλα ὁμοιότατο μέ τὸ ἀνομοιότατο, θὰ ἔχω νὰ πῶ αὐτὰ πού λές κι' ἐσύ, καὶ θὰ φανοῦμε νεώτεροι τοῦ δέοντος, καὶ ὁ λόγος θὰ μᾶς φύγη μέσα ἀπὸ τὰ χέρια. Ἄς τοῦ ἀλλάξωμε λοιπὸν κατεύθυνση κι' ἴσως νὰ συμφωνήσωμε κάπως μεταξύ μας ἂν ἐπιστρέψωμε στὴν ἴδια ἀρχή.

ΠΡΩ. Λέγε πῶς.

ΣΩ. Ὑπόθεσε, ὦ Πρώταρχε, ὅτι ἀντίθετα ἐσύ πῶς ἐμένα.

ΠΡΩ. Τί πράμα;

ΣΩ. Ἡ φρόνηση καὶ ἡ ἐπιστήμη καὶ ὁ νοῦς καὶ ὅλα ὅσα ἐγὼ ἀρχικά, ἐγείροντας τὴν ἀποψή μου, θεώρησα ἀγαθὰ, ὅταν μοῦ ζητοῦσες νὰ σοῦ πῶ τί εἶναι τὸ ἀγαθό, ἄραγε δὲν θὰ πάθουν ὅ,τι ἔπαθε κι' ὁ δικός σου λόγος;

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Ὅλες γενικά οἱ ἐπιστῆμες θὰ φανοῦν πῶς εἶναι πολλές, καὶ μερικές ἀπ' αὐτὲς ἀνόμοιες μεταξύ τους· κι' ἂν μάλιστα κάποιες ἀποδειχθοῦν κάπως ἀντίθετες, ἄραγε θάμουν ἄξιός νὰ συζητῶ ἐδῶ, ἐάν, φοβούμενος αὐτὸ ἀκριβῶς, ἔλεγα ὅτι καμμιὰ ἐπιστήμη δὲν εἶναι ἀνόμοια μέ μιάν ἄλλην ἐπιστήμη, καὶ τότε πλέον ὁ λόγος, σάν παραμῦθι, θὰ χανόταν, κι' ἐμεῖς θὰ πιανόμαστε ἀπὸ ἓνα σανίδι παραλογισμοῦ γιὰ νὰ σωθοῦμε;

ΠΡΩ. Αὐτό ὅμως, φυσικά, δὲν πρέπει νὰ συμβῇ, ἀλλὰ νὰ σωθοῦμε πρέπει. Ὅπως δὴποτε μοῦ ἀρέσει ἡ ἰσότης μεταξύ τοῦ λόγου σου καὶ τοῦ δικοῦ μου. Ἄς ὑπάρχουνε λοιπὸν ἡδονές πολλές κι' ἀνόμοιες, ὅπως καὶ πολλές κι' ἀνόμοιες ἐπιστῆμες.

ΣΩ. Μὴν ἀποκρύπτοντας, ὥστόσο, τὴν διαφορὰ μεταξύ τοῦ λόγου σου καὶ τοῦ δικοῦ μου, καὶ τοποθετώντας τὴν στὴ μέση, ἄς

τολμῶμεν, ἂν πη ἐλεγχόμενοι μηνύσωσι, πότερον ἡδονὴν τάγαθόν δεῖ
λέγειν ἢ φρόνησιν ἢ τι τρίτον ἄλλο εἶναι. νῦν γάρ οὐ δῆπου πρὸς γε αὐτό
τοῦτο φιλονεικοῦμεν, ὅπως ἀγὼ τίθεμαι, ταῦτ' ἔσται τὰ νικῶντα, ἢ
ταῦθ' ἂ σύ, τῷ δ' ἀληθεστάτῳ δεῖ που συμμαχεῖν ἡμᾶς ἀμφω.

ΠΡΩ. Δεῖ γάρ οὖν.

ΣΩ. Τοῦτον τοῖνον τόν λόγον ἔτι μᾶλλον δι' ὁμολογίας βεβαιωσώ-
C μεθα.

ΠΡΩ. Τόν ποῖον δῆ;

ΣΩ. Τόν πᾶσι παρέχοντα ἀνθρώποις πράγματα ἐκοῦσί τε καί
ἀκουσιν ἐνίοις καί ἐνίοτε.

ΠΡΩ. Λέγε σαφέστερον.

ΣΩ. Τόν νῦν δὴ παραπεσόντα λέγω, φύσει πως πεφυκότα
θαυμαστόν. ἐν γάρ δὴ τὰ πολλά εἶναι καί τό ἐν πολλά θαυμαστόν
λεχθέν, καί ῥάδιον ἀμφισβητῆσαι τῷ τούτων ὁποτερονοῦν τιθεμένῳ.

ΠΡΩ. Ἄρ' οὖν λέγεις, ὅταν τις ἐμέ φῇ Πρώταρχον ἓνα γεγονότα
D φύσει πολλούς εἶναι πάλιν τοὺς ἐμέ καί ἐναντίους ἀλλήλοις, μέγαν καί
σμικρόν τιθέμενος καί βαρύν καί κοῦφον τόν αὐτόν καί ἄλλα μυρία;

ΣΩ. Σύ μέν, ὦ Πρώταρχε, εἴρηκας τὰ δεδημευμένα τῶν
θαυμαστῶν περὶ τό ἐν καί πολλά, συγκεχωρημένα δέ ὡς ἔπος εἰπεῖν ὑ-
πό πάντων ἤδη μὴ δεῖν τῶν τοιούτων ἄπτεσθαι, παιδαριώδη καί ῥάδια
καί σφόδρα τοῖς λόγοις ἐμπόδια ὑπολαμβάνόντων γίνεσθαι, ἐπεὶ μὴδέ
E τὰ τοιάδε, ὅταν τις ἐκάστου τὰ μέλη τε καί ἅμα μέρη διελὼν τῷ λόγῳ,
πάντα ταῦτα τό ἐν ἐκεῖνο εἶναι διομολογησάμενος, ἐλέγχῃ καταγελῶν
ὅτι τέρατα δηνᾶγκασται φάναι, τό τε ἐν ὡς πολλά ἔστι καί ἄπειρα, καί
τὰ πολλά ὡς ἐν μόνον.

ΠΡΩ. Σύ δέ δὴ ποῖα, ὦ Σώκρατες, ἕτερα λέγεις, ἃ μήπω συγκεχω-
ρημένα δεδήμευται περὶ τόν αὐτόν τοῦτον λόγον;

15 ΣΩ. Ὅποτεν, ὦ παῖ, τό ἐν μὴ τῶν γιγνομένων τε καί

ἔχωμε τὴν τόλμην ν' ἀφήσωμε νά δείξουν οἱ ἴδιοι στήν ἐξέταση ἂν
ὀφείλωμε νά ὀνομάσωμε ἀγαθὸ τὴν ἡδονήν ἢ τὴν φρόνησιν ἢ κανέ-
να ἄλλο τρίτο. Ἐπειδὴ τώρα δέν διαφωνοῦμε βέβαια ὡς πρὸς αὐ-
τό, ἂν δηλαδή νικητήρια θά εἶναι ἡ δική μου ἢ ἡ δική σου θέση·
ἀντίθετα, θά πρέπει μαζί ν' ἀγωνιστοῦμε γι' αὐτό πού εἶναι ἡ
ἀτόφια ἀλήθεια.

ΠΡΩ. Καί ἀσφαλῶς θά πρέπει.

ΣΩ. Ἄς στερεώσωμε, λοιπόν, τόν λόγο αὐτόν ἀκόμα
καλλίτερα χάρις σέ κοινή συμφωνία-ὁμολογία.

ΠΡΩ. Ποῖον λόγο;

ΣΩ. Αὐτόν πού παρέχει σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους πράγματα,
εἴτε τό θέλουν εἴτε —ὅπως συμβαίνει μερικές φορές σέ μερι-
κοὺς— παρά τὴ θέλησή τους.

ΠΡΩ. Λέγε σαφέστερα.

ΣΩ. Λέω αὐτόν πού πρόβαλε μόλις πρὶν λίγο, καί πού εἶναι
ἀπὸ τὴ φύση του ἀξιοθαύμαστος. Ἐπειδὴ εἶναι, βέβαια, κάτι τό
ἄξιο θαυμασμοῦ τό νά εἰπωθῇ πὼς ἓνα εἶναι τὰ πολλά κι' εἶναι
πολλά τό ἓνα, κι' εὐκολο εἶναι νά ἐγείρη κανεῖς ἀντιρρήσεις σ'
ὅποιον ἰσχυρίζεται ὁποιοδήποτε ἀπ' αὐτὰ τὰ δύο.

ΠΡΩ. Μήπως ἄραγε ἐννοεῖς ὅταν κανεῖς διατείνεται ὅτι ἐμένα
τοῦ Πρώταρχου, πού ἀπὸ τὴ φύση μου εἶμαι ἓνας, εἶναι συνάμα
καί πολλά τὰ ἐγὼ μου καί ἀντίθετα μεταξύ τους, θεωρώντας με τόν
ἴδιον μεγάλο καί μικρό, βαρὺ καί ἐλαφρό, καί μύρια ἄλλα
παρόμοια;

ΣΩ. Σύ μέν, ὦ Πρώταρχε, ἐξέθεσες τὴν ἄποψη γιὰ τὰ
θαυμαστά, σχετικὰ μέ τό ἓνα καί τὰ πολλά, πού ἐγινε κοινοτοπία
ὅλου τοῦ κόσμου· ὅμως σχεδόν ὅλοι πιά συμφώνησαν ὅτι δέν
πρέπει νά τ' ἀγγίζωμε αὐτά, θεωρώντας τα ὅτι εἶναι παιδαριώδη
κι' εὐκολα κι' ὅτι γίνονται μεγάλα ἐμπόδια στοὺς λόγους.
Ἄλλωστε δέν ἔχουν πέραση οὔτε καί τὰ ἐξῆς, ὅταν κανεῖς
διακρίνη στὸν λόγο τὰ μέλη κάθε πράγματος, πού εἶναι
ταυτόχρονα καί μέρη του, ἀφοῦ πρῶτα συμφωνήσῃ ὅτι ὅλα αὐτά
εἶναι τό περίφημο ἐκεῖνο ἓνα, ἔπειτα προβάλλει τὴν ἀντίρρηση
γελώντας ὅτι ἐξανάγκασε νά γίνουν παραδεκτά τερατώδη πράγμα-
τα, πὼς τό ἓνα δηλαδή εἶναι πολλά καί ἄπειρα κι' ὅτι τὰ πολλά
εἶναι ἓνα μόνο.

ΠΡΩ. Καί σύ, Σωκράτη, τί ἄλλα λές σχετικὰ μέ τόν ἴδιο λόγο
αὐτόν, πού νά μὴν ἔχουν γίνει κοινοτοπίες ὅλου τοῦ κόσμου;

ΣΩ. Ὅταν, παιδί μου, δέν τοποθετῇ κανεῖς τό ἓνα σ' αὐτὰ πού

ἀπολλυμένων τις τιθῆται, καθάπερ ἀρτίως ἡμεῖς εἵπομεν. ἐνταυθοὶ μὲν γάρ καί τὸ τοιοῦτον ἔν, ὅπερ εἵπομεν νῦν δὴ, συγκεχώρηται τὸ μὴ δεῖν ἐλέγχειν· ὅταν δέ τις ἕνα ἄνθρωπον ἐπιχειρῇ τίθεσθαι καὶ βούν ἕνα καὶ τὸ καλόν ἔν καὶ τὸ ἀγαθόν ἔν, περὶ τούτων τῶν ἐνάδων καὶ τῶν τοιούτων ἡ πολλή σπουδή μετὰ διαιρέσεως ἀμφισβήτησις γίνεται.

ΠΡΩ. Πῶς;

- B ΣΩ. Πρῶτον μὲν εἴ τινας δεῖ τοιαύτας εἶναι μονάδας ὑπολαμβάνειν ἀληθῶς οὐσας· εἴτα πῶς αὐ ταύτας, μίαν ἐκάστην οὐσαν αἰετὴν αὐτήν καὶ μήτε γενέσιν μήτε ὀλεθρον προσδεχομένην, ὅμως εἶναι βεβαιότατα μίαν ταύτην· μετὰ δέ τοῦτ' ἐν τοῖς γιγνομένοις αὐ καὶ ἀπείροις εἴτε διεσπασμένην καὶ πολλά γεγонуῖαν θετέον, εἴθ' ὅλην αὐτήν αὐτῆς χωρὶς, ὃ δὴ πάντων ἀδυνατώτατον φαίνοιτ' ἂν, ταυτόν καὶ ἔν ἅμα ἔν ἐνί τε καὶ πολλοῖς γίγνεσθαι. ταῦτ' ἔστι τὰ περὶ τὰ τοιαῦτα ἔν καὶ C πολλά, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνα, ὡς Πρώταρχε, ἀπάσης ἀπορίας αἷτια μὴ καλῶς ὁμολογηθέντα καὶ εὐπορίας αὐ καλῶς.

ΠΡΩ. Οὐκοῦν χρή τοῦθ' ἡμᾶς, ὦ Σώκρατες, ἐν τῷ νῦν πρῶτον διαπονήσασθαι;

ΣΩ. Ὡς γοῦν ἐγὼ φαίην ἂν.

ΠΡΩ. Καὶ πάντας τοίνυν ἡμᾶς ὑπόλαβε συγχωρεῖν σοι τοῦσδε τὰ τοιαῦτα· Φίληβον δ' ἴσως κράτιστον ἐν τῷ νῦν ἐπερωτῶντα μὴ κινεῖν εὖ κείμενον.

ΣΩ. Εἴεν· πόθεν οὖν τις ταύτης ἀρξῆται πολλῆς οὐσης καὶ παντοίας περὶ τὰ ἀμφισβητούμενα μάχης; ἀρ' ἐνθένδε;

ΠΡΩ. Πόθεν;

- D ΣΩ. Φαμέν που ταυτόν ἔν καὶ πολλά ὑπὸ λόγων γιγνόμενα περιτρέχειν πάντη καθ' ἕκαστον τῶν λεγομένων αἰετὴν καὶ πάλαι καὶ νῦν. καὶ τοῦτο οὔτε μὴ παύσῃται ποτε οὔτε ἤρξατο νῦν, ἀλλ' ἔστι τὸ τοιοῦτον, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, τῶν λόγων αὐτῶν ἀθάνατόν τι καὶ ἀγήρων πάθος ἐν ἡμῖν· ὃ δὲ πρῶτον αὐτοῦ γευσάμενος ἐκάστοτε τῶν νέων,

ἔχουν γέννηση καὶ τελευτή, καθὼς εἶπαμε μόλις τώρα. Ἐπειδὴ σέ μιά τέτοια περίπτωση καὶ σ' ἕνα τέτοιο ἕνα, ὅπως αὐτὸ πού τώρα μόλις εἶπαμε, ἔχει συμφωνηθῇ ὅτι δέν θά πρέπει νά διεξάγεται ἡ ἔρευνα. Ὅταν ὅμως κανεῖς ἐπιχειρήση νά θέσῃ ἕνα τόν ἄνθρωπο καὶ τὸ βόδι ἕνα καὶ τ' ὠραῖο ἕνα καὶ τ' ἀγαθὸ ἕνα, σ' αὐτές τίς ἐνάδες καὶ στίς παρόμοιές τους, τὸ ζωηρὸ ἐνδιαφέρον πού προκαλοῦν γίνεται ἀμφισβήτηση καὶ διαμάχη.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Πρῶτα ἀπ' ὅλα ἂν θά πρέπει νά δεχθοῦμε πῶς κάτι τέτοιες ἐνότητες-μονάδες ὑπάρχουν στ' ἀλήθεια· ἔπειτα πάλι, πῶς αὐτές, πού ἡ καθεμιά τους εἶναι πάντοτε μία καὶ ἡ αὐτή καὶ δέν ἐπιδέχεται μήτε γέννηση μήτε φθορά, ὥστόσο εἶναι ἀσφαλῶς μία. Κατόπιν, πάλι, πῶς, στήν ἀπειρη πληθὺ αὐτῶν πού γίνονται, ἡ ἐνότητα-μονάδα αὐτή, εἴτε πρέπει νά δεχθοῦμε ὅτι ἔχει διασπασθῇ κι' ἔχει ἀποβῇ πολλά, εἴτε ὅτι ἔχει ὁλόκληρη ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τόν ἑαυτό της (κάτι πού θά φαινόταν ὠρισμένως τὸ πιὸ ἀκατόρθωτο ἀπ' ὅλα), πῶς εἶναι δυνατόν συνάμα νάναι ἡ ἴδια καὶ μία καὶ ταυτόχρονα νά βρίσκεται καὶ σ' ἕνα καὶ σέ πολλά. Αὐτά, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἕνα καὶ τὰ πολλά, εἶναι τὰ προβλήματα, καὶ ὅχι τ' ἄλλα ἐκεῖνα, Πρώταρχε, πού γίνονται αἷτια τέλειος ἀπορίας, ἂν δέν συμφωνήσωμε μέ τρόπο ὀρθό, κι' ἀντίθετα εὐπορίας, ἂν συμφωνήσωμε.

ΠΡΩ. Τότε λοιπόν θά χρειαστῇ, Σωκράτη, μ' αὐτὸ τώρα νά καταπιαστοῦμε πρῶτα ἀπ' ὅλα.

ΣΩ. Ἔτσι θάλεγα κι' ἐγώ.

ΠΡΩ. Καὶ λοιπόν λογάριασέ μας ὅλους μας ἐδῶ ὅτι εἴμαστε σύμφωνοι μαζί σου ἀναφορικά μ' αὐτά. Ὅσο γιὰ τόν Φίληβο, θάταν ἴσως καλλίτερόν νά μὴν τόν ρωτήσης τώρα τίποτα, ἐνοχλώντας τον. Καλὰ εἶναι ἐκεῖ πού βρίσκεται.

ΣΩ. Ἐν τάξει. Ἀπὸ πού λοιπόν ν' ἀρχίσῃ κανεῖς, γύρω ἀπ' τὰ ἀμφισβητούμενα αὐτά, τῇ μεγάλῃ καὶ πολυποικίλῃ μάχῃ; Μήπως ἄραγε ἀπ' αὐτό;

ΠΡΩ. Ποιό;

ΣΩ. Εἶπαμε ὅτι ἡ ταυτότητα τοῦ ἐνός καὶ τῶν πολλῶν, πού δημιουργοῦν οἱ λόγοι, περιβάλλει παντοῦ καὶ πάντοτε, καὶ τώρα καὶ στό παρελθόν, τὸ κάθε τί πού λέμε. Καὶ τοῦτο μήτε ποτέ θά πάψῃ μήτε τώρα δά ἄρχισε, ἀλλά, καθὼς νομίζω ἐγώ, αὐτὸ εἶναι ἀθάνατο κι' ἀγήρων πάθος τῶν ἰδίων τῶν λόγων μέσα μας. Καὶ κάθε φορά πού τὸ γευθῇ ἕνας νέος, γιὰ πρώτη του φορά,

Ε ἤσθεις ὥς τινα σοφίας εὐρηκῶς θησαυρόν, ὅψ' ἡδονῆς ἐνθουσιᾷ τε καὶ πάντα κινεῖ λόγον ἄσμενος, τότε μὲν ἐπὶ θάτερα κυκλῶν καὶ συμφύρων εἰς ἓν, τότε δὲ πάλιν ἀνειλίττων καὶ διαμερίζων, εἰς ἀπορίαν αὐτόν μὲν πρῶτον καὶ μάλιστα καταβάλλων, δεῦτερον δ' αἰεὶ τὸν ἐχόμενον, ἄντε νεώτερος ἄντε πρεσβύτερος ἄντε ἥλιξ ὧν τυγχάνῃ, φειδόμενος οὔτε 16 πατρός οὔτε μητρός οὔτε ἄλλου τῶν ἀκουόντων οὐδενός, ὀλίγου δὲ καὶ τῶν ἄλλων ζῶων, οὐ μόνον τῶν ἀνθρώπων, ἐπεὶ βαρβάρων γε οὐδενός ἂν φείσαιοτο, εἴπερ μόνον ἐρμηνεῖα ποθὲν ἔχοι.

ΠΡΩ. Ἄρ', ὦ Σώκρατες, οὐχ ὁρᾷς ἡμῶν τό πλῆθος, ὅτι νέοι πάντες ἐσμέν, καὶ οὐ φοβεῖ μή σοι μετὰ Φιλίβου ξυνεπιθώμεθα, ἔάν ἡμᾶς λοιδορῇς; ὅμως δὲ –μανθάνομεν γάρ ὃ λέγεις– εἴ τις τρόπος ἔστι καὶ μηχανὴ τήν μὲν τοιαύτην ταραχήν ἡμῖν ἔξω τοῦ λόγου εὐμενῶς πως Β ἀπελθεῖν, ὁδὸν δὲ τινα καλλίω ταύτης ἐπὶ τὸν λόγον ἀνευρεῖν, σὺ τε προθυμοῦ τοῦτο καὶ ἡμεῖς συνακολουθήσομεν εἰς δύναμιν· οὐ γάρ σμικρὸς ὁ παρών λόγος, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐ γάρ οὖν, ὦ παῖδες, ὥς φησιν ὑμᾶς προσαγορεύων Φίληβος, οὐ μὴν ἔστι καλλίων ὁδὸς οὐδ' ἂν γένοιτο, ἥς ἐγὼ ἑραστής μὲν εἰμι αἰεὶ, πολλάκις δὲ με ἤδη διαφυγοῦσα ἔρημον καὶ ἀπορον κατέστησεν.

ΠΡΩ. Τίς αὖτις; λεγέσθω μόνον.

ΣΩ. Ἦν δηλῶσαι μὲν οὐ πάννυ χαλεπὸν, χρῆσθαι δὲ παγχάλεπον· πάντα γάρ ὅσα τέχνης ἐχόμενα ἀνηυρέθη πρόποτε, διὰ ταύτης φανερά γέγονε. σκόπει δὲ ἦν λέγω.

ΠΡΩ. Λέγε μόνον.

ΣΩ. Θεῶν μὲν εἰς ἀνθρώπους δόσις, ὥς γε καταφαίνεται ἐμοί, ποθὲν ἐκ θεῶν ἐρρίφθη διὰ τινος Προμηθέως ἅμα φανοτάτῳ τινὶ πυρί· καὶ οἱ μὲν παλαιοί, κρείττονες ἡμῶν καὶ ἐγγυτέρω θεῶν οἰκοῦντες, ταύτην φῆμιν παρέδωσαν, ὥς ἐξ ἑνός μὲν καὶ πολλῶν ὄντων τῶν αἰεὶ λεγομένων εἶναι, πέρας δὲ καὶ ἀπειρίαν ἐν αὐτοῖς ξύμφυτον ἔχόντων. Δ δεῖν οὖν ἡμᾶς τούτων οὕτω διακεκοσμημένων αἰεὶ μίαν ἰδέαν περὶ

αἰσθάνεται εὐφροσύνη σάν νά βρῆκε ἓνα θησαυρό σοφίας, ἐνθουσιάζεται ἀπὸ τὴν ἀγαλλίαση, καὶ στή χαρά του κινεῖ τὸν κάθε λόγο, πότε μὲν συστρέφοντας κι' ἀναμειγνύοντας φύρδην-μίγδην ὅλα σ' ἓνα, καὶ πότε πάλι ξεδιπλώνοντας καὶ διαχωρίζοντας τα. Ρίχνοντας σέ ἀδιέξοδο ἀπορίας πρῶτα ἀπ' ὅλα τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του, καὶ μετὰ ὅποιον κάθε φορά βρίσκεται πλάι του, εἴτε εἶναι νεώτερος ἢ μεγαλύτερος ἢ συνομήλικός του. Χωρίς νά φείδεται οὔτε τὸν πατέρα του οὔτε τὴν μητέρα του οὔτε κανέναν ἀπ' ὅσους τὸν ἀκοῦνε, καὶ παρ' ὀλίγο κι' αὐτὰ ἀκόμη τὰ ζῶα, κι' ὄχι μόνο τοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ δὲν θά φειδόταν βέβαια κανένα βάρβαρο, ἀρκεῖ νά εἶχε μόνο κάποιον διερμηνέα.

ΠΡΩ. Δέν βλέπεις, Σωκράτη, πόσοι ἀπὸ μᾶς εἵμαστε ἐδῶ καὶ ὅλοι νέοι; Καὶ δέν φοβάσαι μήπως σοῦ ἐπιτεθοῦμε μέ τὸν Φίληβο, ἂν μᾶς βρίζης; Ὡστόσο (ἐπειδὴ ἐννοοῦμε, βέβαια, τί θές νά πῇς) ἂν ὑπάρχη κανένας τρόπος, καμμιὰ μηχανή, ἔτσι ὥστε νά παραμερίσωμε μέ τό καλὸ ἀπ' τὸν λόγο μας μιὰ τέτοια ταραχή, γιὰ νά βροῦμε κάποιον δρόμο καλλίτερο γι' αὐτόν, μὴ διστάσης νά τραβήξης μπρός καὶ μεῖς θά σ' ἀκολουθήσωμε τό κατὰ δύναμη. Ἐπειδὴ κάθε ἄλλο παρά μικρὸς εἶναι ὁ τώρα λόγος μας, Σωκράτη.

ΣΩ. Καὶ ἀσφαλῶς δέν εἶναι, ὦ παῖδες, ὅπως ὁ Φίληβος σᾶς προσφωνεῖ. Ὡστόσο δέν ὑπάρχει κι' οὔτε θάταν δυνατόν νά ὑπάρξη ποτέ δρόμος καλλίτερος ἀπ' αὐτόν πού ἀέναα εἶμαι ὁ ἑραστής του, κι' ἄς μοῦ ξέφυγε τόσες φορές καὶ μ' ἄφησε ἔρημο στήν ἀπορία.

ΠΡΩ. Ποιὸς εἶναι αὐτός; Λέγε μονάχα.

ΣΩ. Τό νά τὸν δείξῃ κανεῖς δέν εἶναι τόσο δύσκολο, ἀλλά γιὰ νά τὸν ἀκολουθήσῃ εἶναι τρομερά· ἐπειδὴ ὅσα ἀνακαλύφθηκαν ἀνέκαθεν στή σφαῖρα τῆς τέχνης-ἐπιστήμης, χάρη σ' αὐτόν τὸν δρόμο φανερώθηκαν. Πρόσεξε, λοιπόν, ποιὸν ἐννοῶ.

ΠΡΩ. Λέγε μονάχα.

ΣΩ. Δωρεὰ θεϊκὴ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, καθὼς τοῦλάχιστον μοῦ φαίνεται ὀλοφάνερο, ρίχθηκε κάποτε ἀπὸ τοὺς θεοὺς μέσω κάποιου Προμηθέα, μαζί μέ κάποιο πῦρ ὀλόλαμπρο. Καὶ οἱ παλαιοί, πού ἦταν καλλίτεροι ἀπὸ μᾶς καὶ ζοῦσαν πιό κοντά στοὺς θεοὺς, αὐτὴ τὴ φῆμη μᾶς παρέδωσαν, ὅτι δηλαδὴ ὅσα κάθε φορά λέμε πὼς ὑπάρχουν, συνίστανται ἀπὸ ἓνα καὶ πολλά, καὶ ὅτι ἔχουν μέσα τοὺς ἔμφυτα τό πέρας καὶ τὴν ἀπειρία. Ἀφοῦ ἔτσι εἶναι λοιπόν αὐτὰ διακοσμημένα-ρυθμισμένα, θά πρέπει ἡμεῖς κάθε

παντός ἐκάστοτε θεμένους ζητεῖν –εὐρήσειν γάρ ἐνοῦσαν– εἴαν οὖν μεταλάβωμεν, μετά μίαν δύο, εἴ πως εἰσὶ, σκοπεῖν, εἰ δέ μή, τρεῖς ἢ τινα ἄλλον ἀριθμόν, καὶ τῶν ἐν ἐκείνων ἑκαστὸν πάλιν ὡσαύτως, μέχρι περ εἴαν τὸ κατ' ἀρχάς ἐν μὴ ὅτι ἐν καὶ πολλά καὶ ἄπειρά ἐστι μόνον ἴδη τις, ἀλλὰ καὶ ὅποσα· τὴν δὲ τοῦ ἀπείρου ἰδέαν πρὸς τὸ πλῆθος μὴ προσφέρειν πρὶν εἴαν τις τὸν ἀριθμόν αὐτοῦ πάντα κατὶδὼν τὸν
 Ε μεταξὺ τοῦ ἀπείρου τε καὶ τοῦ ἐνός· τότε δ' ἤδη τὸ ἐν ἑκαστον τῶν πάντων εἰς τὸ ἄπειρον μεθέντα χαίρειν εἶναι. οἱ μὲν οὖν θεοί, ὅπερ εἶπον, οὕτως ἡμῖν παρέδωσαν σκοπεῖν καὶ μανθάνειν καὶ διδάσκειν ἀλλήλους·
 17 οἱ δὲ νῦν τῶν ἀνθρώπων σοφοί ἐν μὲν, ὅπως εἴαν τύχωσι, καὶ πολλὰ θᾶπτον καὶ βραδύτερον ποιοῦσι τοῦ δέοντος, μετὰ δὲ τὸ ἐν ἄπειρα εὐθύς· τὰ δὲ μέσα αὐτοὺς ἐκφεύγει, οἷς διακεχώρισται τὸ τε διαλεκτικῶς πάλιν καὶ τὸ ἐριστικῶς ἡμᾶς ποιεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους τοὺς λόγους.

ΠΡΩ. Τὰ μὲν πως, ὦ Σώκρατες, δοκῶ σου μανθάνειν, τὰ δὲ ἔτι σαφέστερον δέομαι ἃ λέγεις ἀκοῦσαι.

ΣΩ. Σαφές μὲν, ὦ Πρώταρχε, ἐστὶν ἐν τοῖς γράμμασιν ὃ λέγω, καὶ
 Β λάμβανε αὐτὸ ἐν τούτοις οἷσπερ καὶ πεπαίδευσαι.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Φωνὴ μὲν ἡμῖν ἐστὶ πού μία διὰ τοῦ στόματος ἰοῦσα, καὶ ἀπειρος αὖ πλήθει, πάντων τε καὶ ἐκάστου.

ΠΡΩ. Τί μὲν;

ΣΩ. Καὶ οὐδὲν ἑτέρῳ γε τούτων ἐσμέν πω σοφοί, οὔτε ὅτι τὸ ἄπειρον αὐτῆς ἴσμεν οὐθ' ὅτι τὸ ἐν· ἀλλ' ὅτι πόσα τ' ἐστὶ καὶ ὅποια, τοῦτό ἐστι τὸ γραμματικόν ἑκαστον ποιοῦν ἡμῶν.

ΠΡΩ. Ἀληθέστατα.

ΣΩ. Καὶ μὲν καὶ τὸ μουσικόν ὃ τυγχάνει ποιοῦν, τοῦτ' ἐστὶ ταῦτόν.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Φωνὴ μὲν πού καὶ τὸ κατ' ἐκείνην τὴν τέχνην ἐστὶ μία ἐν αὐτῇ.

ΠΡΩ. Πῶς δ' οὐ;

ΣΩ. Δύο δὲ θῶμεν βαρὺ καὶ ὀξύ, καὶ τρίτον ὁμότονον. ἢ πῶς;

φορὰ νὰ θέτωμε ὡς βάση γιὰ τὸ κάθε ὑπάρχον μιά μορφή - ἐπειδὴ θὰ τὴν βροῦμε μέσα τοῦ ἐνυπάρχουσα. "Αν τὴν συλλάβωμε, λοιπόν, ἐξετάζωμε μετὰ ἀπ' αὐτὰ εἴαν ὑπάρχουν δύο, κι' εἴαν ὄχι, τρεῖς ἢ κάποιον ἄλλον ἀριθμό. Καὶ τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ τὰ ἓνα νὰ τὸ ἐξετάζωμε κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, μέχρις ὅτου νὰ δῇ κανεὶς ὄχι μονάχα ὅτι ἐκεῖνο τὸ ἀρχικό ἓνα εἶναι ἓνα καὶ πολλά καὶ ἄπειρα, ἀλλὰ καὶ πόσα. Καὶ τὴν ἰδέα-μορφή τοῦ ἀπείρου νὰ μὴ τὴν ἀποδῇ κανεὶς στοῦ πλῆθους, πρὶν ἐξακριβώσῃ τὸ σύνολο τοῦ ἀριθμοῦ του, πού κεῖται ἀνάμεσα στοῦ ἄπειρο καὶ τὸ ἓνα. Καὶ τότε πιά, ἀποχαιρετώντας το, ν' ἀφήσῃ τὸ καθένα τοὺς ἀπ' ὅλα αὐτὰ νὰ πάῃ στοῦ ἄπειρο. Κι' οἱ μὲν θεοί, καθὼς εἶπα, μᾶς παρέδωσαν αὐτόν τὸν τρόπο νὰ ἐρευνῶμε καὶ νὰ καταλαβαίνωμε καὶ νὰ διδάσκωμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Οἱ σημερινοὶ σοφοί, ὅμως, κάνουν ἓνα καὶ πολλά ὅπως τύχη, ταχύτερα κι' ἀργότερα τοῦ δέοντος, καί, μετὰ τὸ ἓνα, εὐθύς ἀμέσως ἄπειρα, ἐνῶ τοὺς διαφεύγουν τὰ ἐνδιάμεσα, χάρη στὰ ὁποῖα διακρίνεται ὁ διαλεκτικός ἀπ' τὸν ἐριστικὸν τρόπο τῶν λόγων.

ΠΡΩ. Ἄλλα μὲν, Σωκράτη, ἀπ' ὅσα λές, μοῦ φαίνεται πὼς κάπως τὰ ἐννοῶ, ἄλλα ὅμως χρειάζεται νὰ τ' ἀκούσω μὲ μεγαλύτερη σαφήνεια.

ΣΩ. Κι' ὅμως, ὦ Πρώταρχε, αὐτὸ πού λέω εἶναι σαφές στὰ γράμματα· πάρτο, λοιπόν, μὲς ἀπὸ ἐκεῖνα πού σέ δίδαξαν μικρό.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Ἡ φωνή, βέβαια, πού βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα ὅλων, καὶ καθενὸς μας χωριστά, εἶναι μία καὶ συνάμα ἄπειρη κατὰ τὸν ἀριθμό.

ΠΡΩ. Καὶ βέβαια.

ΣΩ. Καὶ ἀσφαλῶς δὲν γίναμε ἀκόμα σοφοί μήτε στοῦ ἓνα μήτε στοῦ ἄλλο, μήτε ἐπειδὴ γνωρίζωμε τὸ ἄπειρό του, μήτε ἐπειδὴ γνωρίζωμε τὸ ἓνα του. Μὰ αὐτὸ πού κάνει τὸν καθένα μας γραμματικό, εἶναι τὸ νὰ ξέρωμε τὴν ποσότητα καὶ τὴν ποιότητά του.

ΠΡΩ. Πέρα γιὰ πέρα ἀληθινό.

ΣΩ. Καὶ εἶναι τὸ ἴδιο βέβαια πού κάνει καὶ τὸν μουσικό.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Ἐνας εἶναι καὶ στὴν τέχνη αὐτὴν ὁ ἤχος.

ΠΡΩ. Πῶς ὄχι;

ΣΩ. Ἄς δεχθοῦμε ὡς δύο τὸ βαρὺφωνο καὶ τὸ ὑψίφωνο, κι' ὡς τρίτο τὸ ἡμίτονο. Ἡ πῶς ἄλλιῶς;

ΠΡΩ. Οὕτως.

ΣΩ. Ἄλλ' οὐπω σοφός ἂν εἴης τὴν μουσικὴν εἰδώς ταῦτα μόνα, μὴ δὲ εἰδώς ὥς γ' ἔπος εἰπεῖν εἰς ταῦτα οὐδενός ἄξιος ἔσει.

ΠΡΩ. Οὐ γάρ οὖν.

ΣΩ. Ἄλλ', ὦ φίλε, ἐπειδὴν λάβῃς τὰ διαστήματα ὅποσα ἐστὶ τὸν ἀριθμὸν τῆς φωνῆς ὀξύτητός τε περὶ καὶ βαρύτητος, καὶ ὅποια, καὶ
D τοὺς ὄρους τῶν διαστημάτων, καὶ τὰ ἐκ τούτων ὅσα συστήματα γέγονεν, ἃ κατιδόντες οἱ πρόσθεν παρέδωσαν ἡμῖν τοῖς ἐπομένοις ἐκείνοις καλεῖν αὐτὰ ἁρμονίας, ἐν τε ταῖς κινήσεσιν αὐτοῦ σώματος ἕτερα τοιαῦτα ἐνόντα πάθη γιγνόμενα, ἃ δὴ δι' ἀριθμῶν μετρηθέντα
E δεῖν αὐτοὺς φασὶ ῥυθμούς καὶ μέτρα ἐπονομάζειν, καὶ ἅμα ἐννοεῖν ὡς οὕτω δεῖ περὶ παντός ἑνός καὶ πολλῶν σκοπεῖν· ὅταν γάρ αὐτὰ τε λάβῃς
οὕτω, τότε ἐγένου σοφός, ὅταν τε ἄλλο τῶν ὄντων ἐν ὅτιον ταύτη σκοπούμενος ἔλῃς, οὕτως ἔμφρων περὶ τοῦτο γέγονας· τὸ δ' ἄπειρόν σε ἐκάστων καὶ ἐν ἐκάστοις πλῆθος ἄπειρον ἐκάστοτε ποιεῖ τοῦ φρονεῖν καὶ οὐκ ἐλλόγιμον οὐδ' ἐνάρημον, ἅτ' οὐκ εἰς ἀριθμὸν οὐδένα ἐν οὐδενὶ πώποτε ἀπιδόντα.

ΠΡΩ. Κάλλιστα, ὦ Φίληβε, ἔμοιγε τὰ νῦν λεγόμενα εἰρηκέναι φαίνεται Σωκράτης.

18 ΦΙ. Καὶ ἐμοὶ ταῦτά γε αὐτά· ἀλλὰ τί δὴ ποτε πρὸς ἡμᾶς ὁ λόγος οὗτος νῦν εἴρηται καὶ τί ποτε βουλόμενος;

ΣΩ. Ὅρθως μέντοι ταῦθ' ἡμᾶς, ὦ Πρώταρχε, ἠρώτηκε Φίληβος.

ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν, καὶ ἀποκρίνου γε αὐτῷ.

ΣΩ. Δράσω ταῦτα διελθὼν σμικρόν ἐτι περὶ αὐτῶν τούτων. ὥσπερ γάρ ἐν ὅτιον εἴ τίς ποτε λάβοι, τοῦτον, ὥς φαμεν, οὐκ ἐπ' ἀπείρου φύσιν δεῖ βλεπεῖν εὐθύς ἄλλ' ἐπὶ τινὰ ἀριθμὸν, οὕτω καὶ τὸ ἐναντίον
B ὅταν τις τὸ ἄπειρον ἀναγκασθῇ πρῶτον λαμβάνειν, μὴ ἐπὶ τὸ ἐν εὐθύς ἄλλ' ἀριθμὸν αὐτοῦ τινὰ πλῆθος ἑκάστον ἔχοντά τι κατανοεῖ, τελευτᾶν τε ἐκ πάντων εἰς ἓν. πάλιν δὲ ἐν τοῖς γράμμασι τὸ νῦν λεγόμενον λάβωμεν.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΠΡΩ. Ἔτσι.

ΣΩ. Δὲν θὰ ἦσουν ὁμῶς ἀκόμα σοφός στή μουσικῇ, γνωρίζοντας μονάχα τούτα. Ἄν τ' ἀγνοοῦσες, βέβαια, δὲν θὰ εἴχες σ' αὐτά, θὰ λέγαμε, ἀπολύτως τίποτα.

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Ὅταν ὁμῶς, ὦ φίλε, συλλάβῃς πόσα εἶναι καὶ ποιά τὰ διαστήματα τῆς φωνῆς, ὥς πρὸς τὸ ὑψίφωνο καὶ τὸ βαρύφωνο, καθὼς καὶ τὰ ὅρια τῶν διαστημάτων, καὶ ὅλους τοὺς συνδυασμούς πού προκύπτουν ἀπ' αὐτά - πού, ἔχοντάς τα ἀνακαλύψει, οἱ προγενέστεροι μᾶς τὰ παρέδωσαν σέ μᾶς τοὺς μεταγενεστέρους τοὺς νὰ τὰ καλοῦμε ἁρμονίες· καὶ μέσα στίς κινήσεις πάλι τοῦ σώματος, ὅπου γίνονται παρόμοιες ιδιότητες, πού πρέπει, λένε πάλι, νὰ μετριῶνται μέ ἀριθμούς καὶ νὰ τίς λέμε μέτρα καὶ ρυθμούς, καὶ ταυτόχρονα νὰ ἐννοῦμε, λένε, ὅτι ἔτσι ὀφείλομε νὰ ἐξετάζωμε τὸ κάθε ἓνα καὶ τὰ πολλά-ὅταν τὰ συλλάβῃς λοιπὸν αὐτά, κατὰ κάποιον τρόπο, ἔχεις ἀποβῇ σοφός· τὸ ἴδιο ἐπίσης κι' ὅταν, ἔτσι ἐξετάζοντας, συλλάβῃς ὅ,τιδήποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ ἓνα, τότε ἐγίνες πιά κάτοχος αὐτοῦ, ὅσον ἀφορᾷ τὴ γνώση. Τὸ ἄπειρο ὁμῶς τοῦ κάθε πράγματος καὶ τὸ πλῆθος τ' ἄπειρο σὲ κάθε τί· σέ καθιστᾷ κάθε φορά ἄπειρο στὸν στοχασμὸ καὶ οὕτε ἐλλόγιμο οὕτε ἐνάρημο, ἀφοῦ δὲν πρόσεξες τὸν παραμικρὸ ἀριθμὸ ποτέ σου σέ κανένα πράγμα.

ΠΡΩ. Κάλλιστα μοῦ φαίνεται, τουλάχιστον σέ μένα, τώρα, Φίληβε, πὼς ἔχει πῇ ὁ Σωκράτης ὅσα τώρα ἐλέχθησαν.

ΦΙ. Ἐπίσης καὶ σέ μένα, αὐτά ἐδῶ τουλάχιστον ὁμῶς γιατί τέλος πάντως εἰπώθηκε αὐτός ὁ λόγος τώρα καὶ τί ἀποσκοπεῖ;

ΣΩ. Ὅρθά, ὦ Πρώταρχε, μᾶς τὸ ρώτησε αὐτὸ ὁ Φίληβος.

ΠΡΩ. Βεβαίότατα, καὶ λοιπὸν ἀπάντησέ του.

ΣΩ. Αὐτὸ θὰ κάνω, ἀφοῦ μιλήσω γιὰ λίγο ἀκόμη γι' αὐτά τὰ ἴδια. Εἴπαμε πὼς, ὅπως ἂν κανεῖς συλλάβῃ ἓνα ὅποιοδήποτε ἓνα, δὲν θὰ πρέπει αὐτός νὰ στραφῇ εὐθύς ἀμέσως πρὸς τὴ φύση τοῦ ἀπείρου, μὰ σέ κάποιον ἀριθμὸ, τὸ ἴδιο κι' ἀντιθέτως, ὅταν ἀναγκασθῇ κανεῖς νὰ συλλάβῃ πρῶτα τ' ἄπειρο, δὲν ὀφείλει παρευθύς νὰ στραφῇ πρὸς τὸ ἓνα, ἀλλὰ νὰ κατανοήσῃ πάλι κάποιον ἀριθμὸ, πού ἔχει, ὁ καθένας χωριστά, ἓνα ὀρισμένο πλῆθος, καὶ σὲ τέλος πιά νὰ φθάνη ἀπὸ τὰ πάντα σὲ ἓνα. Καὶ πάλι, ἂς τὸ πιάσωμε αὐτὸ πού λέμε τώρα, ἐφαρμόζοντάς το στὴν περίπτωσιν τῶν γραμμάτων.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Ἐπειδὴ φωνὴν ἄπειρον κατενόησεν εἴτε τις θεὸς εἴτε καὶ θεῖος ἄνθρωπος, ὡς λόγος ἐν Αἰγύπτῳ Θεὺς τινα τοῦτον γενέσθαι λέγων, ὅς πρῶτος τὰ φωνήεντα ἐν τῷ ἀείρῳ κατενόησεν οὐχ ἐν ὄντι ἀλλὰ
C πλείω, καὶ πάλιν ἕτερα φωνῆς μὲν οὐ, φθόγγου δὲ μετέχοντά τινος, ἀριθμὸν δὲ τινα καὶ τούτων εἶναι τρίτον δὲ εἶδος γραμμάτων διεστήσατο τὰ νῦν λεγόμενα ἄφωνα ἡμῖν· τὸ μετὰ τοῦτο διήρει τὰ τε ἄφθογγα καὶ ἄφωνα μέχρι ἐνός ἐκάστου, καὶ τὰ φωνήεντα καὶ τὰ μέσα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἕως ἀριθμὸν αὐτῶν λαβὼν ἐνὶ τε ἐκάστῳ καὶ
D λογισάμενος ὡς ὄντα ἕνα καὶ πάντα ταῦτα ἐν πως ποιοῦντα μίαν ἐπ' αὐτοῖς ὡς οὖσαν γραμματικὴν τέχνην ἐπεφθέγγετο προσηπῶν.

ΦΙ. Ταῦτ' ἐτι σαφέστερον ἐκείνων αὐτὰ γε πρὸς ἀλλήλα, ὦ Πρώταρχε, ἔμαθον· τὸ δ' αὐτό μοι τοῦ λόγου νῦν τε καὶ σμικρὸν ἔμπροσθεν ἐλλείπεται.

ΣΩ. Μὲν, ὦ Φίληβε, τὸ τί πρὸς ἕπος αὐτὰ ἐστίν;

ΦΙ. Ναί, τοῦτ' ἐστὶν ὃ πάλαι ζητοῦμεν ἐγὼ τε καὶ Πρώταρχος.

E ΣΩ. Ἡ μὲν ἐπ' αὐτῷ γε ἤδη γεγονότες ζητεῖτε, ὡς φῆς, πάλαι;
ΦΙ. Πῶς;

ΣΩ. Ἄρ' οὐ περὶ φρονήσεως ἦν καὶ ἡδονῆς ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς ὁ λόγος, ὁπότερον αὐτοῖν αἰρετέον;

ΦΙ. Πῶς γάρ οὐ;

ΣΩ. Καὶ μὲν ἐν γε ἑκάτερον αὐτοῖν εἶναι φαμεν.

ΦΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Τοῦτ' αὐτὸ τοίνυν ἡμᾶς ὁ πρόσθεν λόγος ἀπαιτεῖ, πῶς ἐστὶν ἐν καὶ πολλὰ αὐτῶν ἑκάτερον, καὶ πῶς μὴ ἄπειρα εὐθύς, ἀλλὰ τινὰ ποτε ἀριθμὸν ἑκάτερον ἔμπροσθεν κέκτηται τοῦ ἄπειρα αὐτῶν ἕκαστα γεγονέναι;

19 ΠΡΩ. Οὐκ εἰς φαῦλόν γε ἐρώτημα, ὦ Φίληβε, οὐκ οἶδ' ὄντινα τρόπον κύκλῳ πως περιαγῶν ἡμᾶς ἐμβέβληκε Σωκράτης. καὶ σκόπει δὴ, πότερος ἡμῶν ἀποκρινεῖται τὸ νῦν ἐρωτώμενον. ἴσως δὴ γελοῖον τὸ ἐμὲ τοῦ λόγου διάδοχον παντελῶς ὑποστάντα διὰ τὸ μὴ

ΣΩ. Ὅταν κάποιος, εἴτε θεὸς εἴτε θεῖος ἄνθρωπος (καθὼς λέν στήν Αἴγυπτο αὐτὸς ὑπῆρξε κάποιος Θεῦ) ἐνόησε ὅτι ἡ φωνὴ εἶναι ἄπειρη καὶ πρῶτος αὐτὸς κατενόησε πῶς μέσα στὸ ἄπειρο τὰ φωνήεντα δὲν εἶναι ἕνα ἀλλὰ πióτερα· καὶ ἄλλα πάλι ὅτι δὲν ἔχουν μὲν φωνή, ἔχουν ὅμως κάποιον ἦχο, κι' ὅτι ἔχουν κάποιον ὠρισμένον ἀριθμὸ κι' αὐτά· κι' ἀφοῦ διέκρινε ὡς τρίτο εἶδος γραμμάτων αὐτὰ πού τώρα λέμε ἄφωνα· τότε πιά ἄρχισε νά διαιρῇ τὰ ἄφθογγα καὶ ἄφωνα, γιά νά φθάσῃ στὸ καθένα χωριστά· καὶ τὰ φωνήεντα καὶ τὰ μέσα κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ὥσότου ἐπέτυχε τὸν ὠρισμένον ἀριθμὸ καὶ γιά τὸ καθένα χωριστά καὶ γιά ὅλα μαζί, καὶ τὰ ἀποκάλεσε στοιχεῖα. Καὶ καθὼς ἐνοιωσε καλὰ πῶς δὲν θά ἦταν δυνατόν κανεῖς νά μάθῃ τὸ ἕνα μόνο του, χωριστά ἀπ' ὅλα αὐτά μαζί, καὶ κατενόησε ὅτι ὁ δεσμός αὐτὸς πού ἔχουν εἶναι ἐνιαῖος καὶ τοὺς δίνει ἐνότητα, ἐβγαλε τὸ συμπέρασμα ὅτι μία εἶναι ἡ τέχνη γιά ὅλα αὐτά καὶ τὴν ἐκάλεσε γραμματικὴ.

ΦΙ. Αὐτά, καθὼς σχετίσθηκαν μεταξύ τους, τὰ κατάλαβα, ὦ Πρώταρχε, μ' ἀκόμα μεγαλύτερη σαφήνεια· ὥστόσο γιά μένα ὑπάρχει καὶ τώρα, ὅπως καὶ λίγο πρίν, τὸ αὐτὸ κενὸ στὸν λόγο.

ΣΩ. Μήπως, ὦ Φίληβε, γιά τὸ ποιά σχέση ἔχουν αὐτά μὲ τὸ θέμα μας;

ΦΙ. Μάλιστα, αὐτὸ πού ζητοῦμε πρό πολλοῦ κι' ἐγὼ κι' ὁ Πρώταρχος.

ΣΩ. Τὸ ζητᾶτε, ἀλήθεια, πρό πολλοῦ, ὅπως λές, ἐνῶ βρίσκεστε κιόλας ἐπάνω του;

ΦΙ. Πῶς;

ΣΩ. Ἄπ' τὴν ἀρχὴ ὁ λόγος μας δὲν ἦταν ἄραγε γύρω ἀπ' τὴ φρόνηση καὶ τὴν ἡδονή, ποῖο ἀπ' τὰ δύο πρέπει νά διαλέξωμε;

ΦΙ. Καὶ βέβαια.

ΣΩ. Καὶ λέμε, βέβαια, ὅτι τὸ καθένα τους εἶναι ἕνα.

ΦΙ. Φυσικά.

ΣΩ. Αὐτὸ ἀκριβῶς, λοιπόν, ζητῇ ἀπὸ μᾶς ὁ λόγος ὁ προηγούμενος· πῶς τὸ καθένα τους εἶναι ἕνα καὶ πολλὰ, καὶ πῶς δὲν εἶναι εὐθύς ἀμέσως ἄπειρα, ἀλλὰ, πρίν γίνουν ἄπειρα, ποῖον ἀριθμὸ ἔχουν τέλος πάντων ἀποκτήσει τὸ καθένα τους;

ΠΡΩ. Πραγματικά δὲν ξέρω, ὦ Φίληβε, μέ ποιόν τρόπο μᾶς ἔφερε γύρω ὁ Σωκράτης καὶ μᾶς ἔρριξε σέ πρόβλημα ὀχι μηδαινό. Καὶ συλλογίσου ποῖός ἀπὸ μᾶς τοὺς δύο θ' ἀποκριθῇ σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα. Κι' ἴσως εἶναι, βέβαια, γελοῖο, ἐνῶ πῆρα τὴ θέση σου κι' ὀλότελα σέ διαδέχθηκα στὸν λόγο, νά στὸ

δύνασθαι τό νῦν ἐρωτηθέν ἀποκρίνασθαι σοί πάλιν τοῦτο προστάττειν·
B γελοιότερον δ' οἶμαι πολύ τό μηδέτερον ἡμῶν δύνασθαι. σκόπει δὴ, τί
δράσομεν. εἶδη γάρ μοι δοκεῖ νῦν ἐρωτᾶν ἡδονῆς ἡμᾶς Σωκράτης, εἴτ'
ἔστιν εἴτε μή, καί ὅποσα ἐστί καί ὅποια· τῆς τ' αὖ φρονήσεως περί
κατά ταῦτά ὡσαύτως.

ΣΩ. Ἀληθέστατα λέγεις, ὦ παῖ Καλλίου· μή γάρ δυνάμενοι τοῦτο
κατά παντός ἐνός καί ὁμοίου καί ταυτοῦ δρᾶν καί τοῦ ἐναντίου, ὡς ὁ
παρελθών λόγος ἐμήνυσεν, οὐδεῖς εἰς οὐδέν οὐδενός ἄν ἡμῶν οὐδέποτε
γένοιτο ἄξιος.

C ΠΡΩ. Σχεδόν ἔοικεν οὕτως, ὦ Σώκρατες, ἔχειν. ἀλλά καλόν μὲν
τό ζῦμπαντα γινώσκειν τῷ σώφρονι, δεύτερος δ' εἶναι πλοῦς δοκεῖ
μή λανθάνειν αὐτόν αὐτόν. τί δὴ μοι τοῦτο εἴρηται τά νῦν, ἐγὼ σοι
φράσω. σύ τήνδε ἡμῖν τήν συνουσίαν, ὦ Σώκρατες, ἐπέδωκας πᾶσι καί
σεαυτόν πρός τό διελέσθαι τί τῶν ἀνθρωπίνων κτημάτων ἄριστον.
Φιλήβου γάρ εἰπόντος ἡδονήν καί τέρψιν καί χαράν καί πάνθ' ὅποσα
τοιαῦτ' ἐστί, σύ πρός αὐτά ἀντεῖπες ὡς οὐ ταῦτα ἀλλ' ἐκεῖνά ἐστιν, ἃ
D πολλάκις ἡμᾶς αὐτοὺς ἀναμνησκόμεν ἐκόντες, ὀρθῶς δρῶντες, ἴν'
ἐν μνήμῃ παρακείμενα ἐκάτερα βασανίζηται. φῆς δ', ὡς ἔοικε, σύ τό
προσρηθησόμενον ὀρθῶς ἄμεινον ἡδονῆς γε ἀγαθόν εἶναι νοῦν,
ἐπιστήμην, σύνεσιν, τέχνην καί πάντα αὐτά τούτων ζυγγενῇ, ἃ κτᾶσθαι
δεῖν, ἀλλ' οὐχί ἐκεῖνα. τούτων δὴ μετ' ἀμφισβητήσεως ἐκατέρων
λεχθέντων ἡμεῖς σοι μετὰ παιδιᾶς ἠπειλήσαμεν ὡς οὐκ ἀφήσομεν
E οἴκαδ' σε πρὶν ἂν τούτων τῶν λόγων πέρας ἱκανόν γένηται τι
διορισθέντων. σύ δέ συνεχώρησας καί ἔδωκας εἰς ταῦθ' ἡμῖν σαυτόν,
ἡμεῖς δέ δὴ λέγομεν, καθάπερ οἱ παῖδες, ὅτι τῶν ὀρθῶς δοθέντων
ἀφαιρέσεις οὐκ ἔστι· παῦσαι δὴ τόν τρόπον ἡμῖν ἀπαντῶν τοῦτον ἐπὶ τά
νῦν λεγόμενα.

ΣΩ. Τίνα λέγεις;

20 ΠΡΩ. Εἰς ἀπορίαν ἐμβάλλων καί ἀνερωτῶν ὧν μή δυνάμεθ' ἂν
ἱκανῆν ἀπόκρισιν ἐν τῷ παρόντι διδόναι σοι. μή γάρ οἰώμεθα τέλος
ἡμῖν εἶναι τῶν νῦν τήν πάντων ἡμῶν ἀπορίαν, ἀλλ' εἰ δρᾶν τοῦθ' ἡ-

ξαναεπιβάλλω τώρα πού δέν εἶμαι ἱκανός ν' ἀποκριθῶ σ' αὐτό τό
ἐρώτημα. Μά πολύ πιό γελοῖο, θαρρῶ, νά μήν εἶναι ἱκανός κανεῖς
ἀπό τοὺς δυό μας. Σκέψου, λοιπόν, τί θά κάνωμε. Ἐπειδὴ μοῦ
φαίνεται πῶς ὁ Σωκράτης μᾶς ρωτᾷ, τώρα, ἂν ὑπάρχουν ἢ ὄχι εἶδη
ἡδονῆς καί πόσα εἶναι καί ποιά· τό ἴδιο ἐπίσης κι' ὅσον ἀφορᾷ τῇ
φρόνησῃ.

ΣΩ. Λές πράματα πέρα γιά πέρα ἀληθινά, γιέ τοῦ Καλλία.
Ἐπειδὴ, ἂν δέν εἶμαστε ἱκανοί νά τό κάνωμε αὐτό γιά τό καθένα
καί ὁμοιο κι' ἀπαράλλακτο καί τ' ἀντίθετό του, καθὼς μᾶς ἔδειξε
ὁ προηγούμενος λόγος, τότε κανεῖς μας δέν θ' ἀπέβαινε ἄξιος
ποτέ γιά τίποτα.

ΠΡΩ. Ἔτσι πάνω-κάτω φαίνεται νάναι τά πράματα, Σωκράτη.
Ἀλλά καλό εἶναι βέβαια ὁ σώφρων νά τά ξέρη ὅλα, φαίνεται
ὅμως πῶς ὑπάρχει καί δεύτερος πλοῦς νά μήν ἀγνοῇ τὸν ἑαυτό
τοῦ. Ἀραγε γιά ποιόν λόγο τό λέω τώρα αὐτό; Θά στό πῶ. Ἐσύ,
Σωκράτη, πρόσφερες σ' ὅλους μας τὴ συνάντησῃ αὐτὴ καί τὸν
ἑαυτό σου, γιά νά προσδιορίσωμε ποιό ἀπ' τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ
εἶναι τὸ ἄριστο. Στόν Φίληβο, πού εἶπε πῶς αὐτό εἶναι ἡ ἡδονή
κι' ἡ τέρψη κι' ἡ χαρά καί ὅλα ὅσα εἶναι παρόμοια, ἐσύ σ'
ἀντίλογο πρός τοῦτα εἶπες ὅτι δέν εἶναι αὐτά, ἀλλὰ ἐκεῖνα πού
ἀνακαλοῦμε θεληματικά πολλές φορές στή θύμησή μας, κάνοντας
καλά, οὕτως ὥστε νά παρατίθενται στή μνήμη καί νά ἐλέγχωνται.
Καί, ὡς φαίνεται, λές πῶς τ' ἀγαθό, πού ὀρθά θά ὀνομάζαμε
ἀνώτερο τῆς ἡδονῆς, εἶναι ὁ νοῦς, ἡ ἐπιστήμη, ἡ σύνεση, ἡ τέχνη
κι' ὅλα ὅσα ἔχουν συγγένεια μ' αὐτά, κι' αὐτά θά πρέπει ν'
ἀποκτοῦμε κι' ὄχι ἐκεῖνα. Ἐχοντας πῆ ὁ καθένας σας τὴν ἄποψή
του ἀμφισβητώντας, ἐμεῖς στ' ἄστεῖα σέ φοβηρίσαμε νά μή σ'
ἀφήσωμε νά γυρίσης σπίτι σου, πρὶν προσδιορισθοῦν αὐτές οἱ
ἀπόψεις καί βγῇ ἀποτέλεσμα ἱκανοποιητικό· καί σύ ἔμεινες
σύμφωνος, προσφέροντας γιά τὸν σκοπὸ αὐτόν τὸν ἑαυτό σου.
Ἐμεῖς λοιπόν λέμε, σάν τὰ παιδιά, πῶς ὅτι δόθηκε ὀρθά δέν
παίρνεται πιά πίσω. Πάψε, λοιπόν, ν' ἀπαντᾷς μ' αὐτόν τὸν
τρόπο σ' ὅσα λέμε τώρα.

ΣΩ. Ποιόν τρόπο;

ΠΡΩ. Βάζοντάς μας σ' ἀπορία καί ρωτώντας μας πράματα στά
ὅποια δέν θά μᾶς ἦταν δυνατόν ν' ἀποκριθοῦμε ἱκανοποιητικά
πρὸς τό παρόν. Ἄς μή μᾶς περάσῃ ἡ ἰδέα ὅτι ἡ ἀπορία ὅλων μας
εἶναι γιά μᾶς τό τέλος τῆς συζήτησῃς αὐτῆς, ἀλλὰ ἂν μᾶς εἶναι
ἀδύνατον νά τό κάνωμε ἐμεῖς, θά πρέπει νά τό κάνῃς ἐσύ· ἐπειδὴ

μεῖς ἀδυνατοῦμεν, σοί δραστέον· ὑπέσχου γάρ. βουλεύου δὴ πρὸς ταῦτα αὐτός πότερον ἡδονῆς εἶδη σοι καὶ ἐπιστήμης διαιρετέον ἢ καὶ ἐατέον, εἴ πη, καθ' ἕτερόν τινα τρόπον οἷός τ' εἴ καὶ βούλει δηλωσαί πως ἄλλως τὰ νῦν ἀμφισβητούμενα παρ' ἡμῖν.

B ΣΩ. Δεινόν μὲν τοίνυν ἔτι προσδοκᾶν οὐδέν δεῖ τόν ἐμέ, ἐπειδὴ τοῦθ' οὕτως εἶπες· τό γάρ εἰ βούλει ῥηθέν λύει πάντα φόβον ἐκάστων πέρι. πρὸς δὲ αὐτοῖς μνήμην τινά δοκεῖ τίς μοι δεδωκέναι θεῶν ἡμῖν.

ΠΡΩ. Πῶς δὴ καὶ τίνων;

ΣΩ. Αἰδῶν ποτέ τινων πάλαι ἀκούσας ὄναρ ἢ καὶ ἐγρηγορώς νῦν ἐννοῶ περί τε ἡδονῆς καὶ φρονήσεως, ὥς οὐδέτερον αὐτοῖν ἐστί τάγαθόν, ἀλλ' ἄλλο τι τρίτον, ἕτερον μὲν τούτων, ἄμεινον δὲ ἀμφοῖν.

C καίτοι τοῦτό γε ἂν ἐναργῶς ἡμῖν φανῇ νῦν, ἀπῆλλακται μὲν ἡδονή τοῦ νικᾶν· τό γάρ ἀγαθόν οὐκ ἂν ἔτι ταῦτόν αὐτῇ γίγνοιτο. ἢ πῶς;

ΠΡΩ. Οὕτως.

ΣΩ. Τῶν δέ γε εἰς τὴν διαίρεσιν εἰδῶν ἡδονῆς οὐδέν ἔτι προσδεσόμεθα κατ' ἐμὴν δόξαν. προϊόν δ' ἔτι σαφέστερον δείξει.

ΠΡΩ. Κάλλιστι· εἰπὼν οὕτω καὶ διαπέραινε.

ΣΩ. Σμικρ' ἄττα τοίνυν ἔμπροσθεν ἔτι διομολογησώμεθα.

ΠΡΩ. Τὰ ποῖα;

D ΣΩ. Τὴν τάγαθοῦ μοῖραν πότερον ἀνάγκη τέλεον ἢ μὴ τέλεον εἶναι;

ΠΡΩ. Πάντων δήπου τελεώτατον, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Τί δέ; ἱκανόν τάγαθόν;

ΠΡΩ. Πῶς γάρ οὐ; καὶ πάντων γε εἰς τοῦτο διαφέρειν τῶν ὄντων.

ΣΩ. Τόδε γε μὴν, ὥς οἶμαι, περί αὐτοῦ ἀναγκαιότατον εἶναι λέγειν, ὥς πᾶν τό γινώσκον αὐτό θηρεύει καὶ ἐφίεται βουλόμενον ἐλεῖν καὶ περί αὐτό κτήσασθαι, καὶ τῶν ἄλλων οὐδέν φροντίζει πλὴν τῶν ἀποτελουμένων ἅμα ἀγαθοῖς.

ΠΡΩ. Οὐκ ἔστι τούτοις ἀντειπεῖν.

E ΣΩ. Σκοπῶμεν δὴ καὶ κρίνωμεν τόν τε ἡδονῆς καὶ τόν φρονήσεως

ὑποσχέθηκες. Σκέψου, λοιπόν, ἐσύ ὁ ἴδιος σχετικά μ' αὐτά, ἂν πρέπει νὰ διακρίνης εἶδη τῆς ἡδονῆς ἢ νὰ τ' ἀφήσης, ἂν κάπως καὶ μὲ κάποιον ἄλλο τρόπο εἶσαι ἱκανός καὶ θέλης νὰ μᾶς δείξης ἄλλιῶς ὅσα ἀμφισβητοῦμε τώρα.

ΣΩ. Τώρα, λοιπόν, δέν πρέπει νὰ περιμένω τίποτα πιά τό τρομερό, ἐφόσον τοποθέτησες τό ζήτημα· ἐπειδὴ ἡ ῥῆσις «ἂν θέλης», ἐξοστρακίζει κάθε φόβο γιά ὁ,τιδήποτε. Ἐκτός ὅμως αὐτοῦ, μοῦ φαίνεται ὅτι κάποιος θεός μᾶς ἔκανε τή χάρη, στέλνοντάς μου μιὰ ἐνθύμηση.

ΠΡΩ. Πῶς καὶ ποιά;

ΣΩ. Ἐχοντας ἀκούσει, πρίν ἀπό πολύ καιρό, στόν ὕπνο ἢ στόν ξύπνο μου, ὀρισμένους λόγους γιά τὴν ἡδονή καὶ τὴ φρόνηση, τούς φέρνω τώρα στόν νοῦ μου· ἔλεγαν ὅτι δέν εἶναι οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη τ' ἀγαθό, ἀλλά ἓνα ἄλλο τρίτο, ἀλλιῶτικο κι' ἀπό τίς δύο, ἀνώτερό τους ὅμως. Καί φυσικά ἂν τώρα αὐτό φανῇ σέ μᾶς μ' ἐνάργεια, ἀπαλλάσσεται ἡ ἡδονή ἀπ' τὴ νίκη, μιὰ πού δέν θάταν ἀδύνατον πιά τ' ἀγαθό νὰ ταυτισθῇ μ' αὐτήν. Ἡ ὅχι;

ΠΡΩ. Ὅπως τό λές.

ΣΩ. Καί διόλου πιά, κατὰ τὴ γνώμη μου, δέν θά χρειαστοῦμε, γιά τὴ διάκριση, τὰ εἶδη τῆς ἡδονῆς. Ἡ συνέχεια θά τό δείξῃ μ' ἀκόμα μεγαλύτερη σαφήνεια.

ΠΡΩ. Τὰ εἶπες ὅσο δέν γίνεται πιό ὠραῖα· συνέχισε ἔτσι, ἴσαμε τό τέλος.

ΣΩ. Ἄς συμφωνήσωμε πρωτύτερα γιά κάτι μικροπράματα.

ΠΡΩ. Ποιά;

ΣΩ. Ὑπάρχει ἀνάγκη ὁ κληρὸς τοῦ ἀγαθοῦ νὰ εἶναι κάτι τέλειο ἢ ὅχι;

ΠΡΩ. Τό τελειότερο ἀπ' ὅλα, βέβαια, Σωκράτη.

ΣΩ. Καί λοιπόν εἶναι τ' ἀγαθό ἐπαρκές;

ΠΡΩ. Πῶς ὅχι; ὥς πρὸς αὐτό, μάλιστα, διαφέρει ἀπ' ὅλα τὰ ὄντα.

ΣΩ. Καί τοῦτο εἶναι φυσικά, θαρρῶ, ἀναγκαιότατο νὰ λεχθῇ γι' αὐτό: πῶς κάθε ὄν πού τό γνωρίζει, γίνεται ὁ κυνηγός του, ὁ ὅλο ἔφεση γι' αὐτό, ποθώντας νὰ τ' ἀδράξῃ καὶ νὰ τό κἀν κτήμα του· καί γιά τ' ἄλλα οὔτε κἀν φροντίζει, ἐκτός γιά ὅσα συντελοῦνται μαζί μὲ ἀγαθά.

ΠΡΩ. Καμμιά ἀντίρρηση ὅσο γι' αὐτά.

ΣΩ. Ἄς ἐξετάσωμε λοιπόν κι' ἄς κρίνωμε τόν βίον τῆς ἡδονῆς

βίον ιδόντες χωρίς.

ΠΡΩ. Πῶς εἶπες;

ΣΩ. Μῆτε ἐν τῷ τῆς ἡδονῆς ἐνέστω φρόνησις μὴτ' ἐν τῷ τῆς φρονήσεως ἡδονή. δεῖ γάρ, εἴπερ πότερον αὐτῶν ἐστὶ τἀγαθόν, μὴδὲν μηδενός ἐτι προσδεῖσθαι δεόμενον δ' ἂν φανῇ πότερον, οὐκ ἐστι που
21 τοῦτ' ἐτι τό ὄντως ἡμῖν ἀγαθόν.

ΠΡΩ. Πῶς γάρ ἂν;

ΣΩ. Οὐκοῦν ἐν σοὶ πειρώμεθα βασανίζοντες ταῦτα;

ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Ἀποκρίνου δῆ.

ΠΡΩ. Λέγε.

ΣΩ. Λέξαι' ἂν, Πρώταρχε, σύ ζῇν τόν βίον ἅπαντα ἡδόμενος ἡδονάς τάς μεγίστας;

ΠΡΩ. Τί δ' οὐ;

ΣΩ. Ἄρ' οὖν ἐτι τινός ἂν σοι προσδεῖν ἡγοῖο, εἰ τοῦτ' ἔχεις παντελῶς;

ΠΡΩ. Οὐδαμῶς.

ΣΩ. Ὅρα δῆ, τοῦ φρονεῖν καὶ τοῦ νοεῖν καὶ λογίζεσθαι τὰ δέοντα,
B καὶ ὅσα τούτων ἀδελφά, μὴν μὴ δέοι' ἂν τι;

ΠΡΩ. Καὶ τί; πάντα γάρ ἔχοιμ' ἂν που τό χαίρειν ἔχων.

ΣΩ. Οὐκοῦν οὕτω ζῶν δεῖ μὲν διὰ βίου ταῖς μεγίσταις ἡδοναῖς χαίροις ἂν;

ΠΡΩ. Τί δ' οὐ;

C ΣΩ. Νοῦν δέ γε καὶ μνήμην καὶ ἐπιστήμην καὶ δόξαν μὴ κεκτημένος ἀληθῆ, πρῶτον μὲν τοῦτο αὐτό, εἰ χαίρεις ἢ μὴ χαίρεις, ἀνάγκη
δήπου σε ἀγνοεῖν, κενόν γε ὄντα πάσης φρονήσεως;

ΠΡΩ. Ἀνάγκη.

ΣΩ. Καὶ μὴν ὡσαύτως μνήμην μὴ κεκτημένον ἀνάγκη δῆ που μὴδ'
ὅτι ποτέ ἔχαιρες μὲμνησθαι, τῆς τ' ἐν τῷ παραχρῆμα ἡδονῆς
προσπιπτούσης μὴδ' ἠντινοῦν μνήμην ὑπομένειν· δόξαν δ' αὖ μὴ
κεκτημένον ἀληθῆ μὴ δοξάζειν χαίρειν χαίροντα, λογισμοῦ δὲ στερόμε-
νον μὴδ' εἰς τόν ἔπειτα χρόνον ὡς χαιρήσεις δυνατόν εἶναι λογίζεσθαι,
ζῇν δὲ οὐκ ἀνθρώπου βίον, ἀλλὰ τινος πλεῦμονος ἢ τῶν ὅσα θαλάττια
D μετ' ὁστρεῖων ἔμψυχά ἐστι σωμάτων. ἐστι ταῦτα, ἢ παρὰ ταῦτα

καὶ τῆς φρόνησης, κοιτάζοντας τόν καθένα χωριστά.

ΠΡΩ. Μέ τί τρόπο ἐννοεῖς;

ΣΩ. Ὡστε νά μὴν ὑπάρχη μήτε φρόνηση μέσα στόν βίο τῆς ἡδονῆς, μήτε ἡδονή μέσα στόν βίο τῆς φρόνησης. Ἐπειδὴ θά πρέπει, ἔάν ἕνα ἀπό τὰ δύο εἶναι τ' ἀγαθό, νά μὴ χρειάζεται πιά τίποτα ἄλλο· ἀλλὰ ἔάν ἕνα ἀπό τὰ δύο φανῇ ὅτι χρειάζεται, δέν θάναί ἀκόμα αὐτό γιά μᾶς τό ὄντως ἀγαθό.

ΠΡΩ. Πῶς θάταν δυνατόν νά εἶναι;

ΣΩ. Νά δοκιμάσωμε, λοιπόν, τόν ἑλεγχό τους στ' ἄτομό σου;

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Ἀπάντα μου λοιπόν.

ΠΡΩ. Λέγε.

ΣΩ. Σύ θά δεχόσουν, Πρώταρχε, νά ζήσης ὅλη τή ζωή σου ἀπολαμβάνοντας τίς πιό μεγάλες ἡδονές;

ΠΡΩ. Καί γιατί ὄχι;

ΣΩ. Θά νόμιζες ἄραγε τότε ὅτι σοῦ χρειάζεται ἀκόμα κάτι, ἂν τῶχες τοῦτο ὁλότελα;

ΠΡΩ. Διόλου μάλιστα.

ΣΩ. Κοίτα, λοιπόν· τή φρόνηση, τή νόηση, καθώς καί τό νά στοχάζεσαι τὰ δέοντα κι' ὅλα τὰ συγγενῆ μ' αὐτά, δέν θά τά χρειάζοσιν ἄραγε καθόλου;

ΠΡΩ. Καί γιά ποιό λόγο; ἀφοῦ θά τάχα ὅλα, ἔχοντας τήν ἀπόλαυση.

ΣΩ. Ζώντας, λοιπόν, κατ' αὐτόν τόν τρόπο, ἀέννα θ' ἀπολάμβανες σ' ὅλη σου τή ζωή τίς πιό μεγάλες ἡδονές;

ΠΡΩ. Πῶς ὄχι;

ΣΩ. Μή ἔχοντας ὁμως νοῦ καί μνήμη καί γνώση καί γνώμη ἀληθινή, δέν θ' ἀγνοοῦσες κατ' ἀνάγκην αὐτό ἀκριβῶς, πρῶτ' ἀπ' ὅλα, τό ἂν ἀπολαμβάνης δηλαδή ἢ ὄχι, ἀφοῦ θᾶσουν ὁλάδει-
ος ἀπό κάθε φρόνησης;

ΠΡΩ. Κατ' ἀνάγκην.

ΣΩ. Τό ἴδιο, φυσικά, καί μὴ ἔχοντας μνήμη, δέν θά θυμόσουν κατ' ἀνάγκην μήτε ὅτι κάποτε ἀπολάμβανες μήτε θά σοῦ ἔμενε ἵχνος ἀνάμνησης μιᾶς ἡδονῆς, πού τούτη τή στιγμή θά σοῦ ἐρχόταν. Κι' ἀκόμα, μὴν ἔχοντας γνώμη ἀληθινή, δέν θά εἶχες τήν ἰδέα ὅτι ἀπολαμβάνεις, ὅταν ἀπολαμβάνης, καί, στερούμενος τόν στοχασμό, θᾶσουν ἀνίκανος νά ἀναλογισθῇς πῶς θ' ἀπολαύ-
σης καί στό μέλλον. Κι' ἔτσι θά ζοῦσες ὄχι βίο ἀνθρώπινο, ἀλλά κανενός μαλακίου ἢ κανενός ἄλλου ἀπ' τὰ θαλασσίνα ἔμψυχα,

έχομεν άλλως πως διανοηθῆναι;

ΠΡΩ. Καί πώς;

ΣΩ. Ἄρ' οὖν αἰρετός ἡμῖν βίος ὁ τοιοῦτος;

ΠΡΩ. Εἰς ἀφασίαν παντάπασί με, ὦ Σώκратες, οὗτος ὁ λόγος ἐμβέβληκε τὰ νῦν.

ΣΩ. Μήπω τοῖνυν μαλθακιζώμεθα, τόν δέ τοῦ νοῦ μεταλαβόντες αὐ βίον ἴδωμεν.

ΠΡΩ. Τόν ποῖον δὴ λέγεις;

ΣΩ. Εἴ τις δέξαιτ' ἄν αὐ ζῆν ἡμῶν φρόνησιν μὲν καί νοῦν καί
Ε ἐπιστήμην καί μνήμην πᾶσαν πάντων κεκτημένος, ἡδονῆς δέ μετέχων
μήτε μέγα μήτε μικρόν, μηδ' αὐ λύπης, ἀλλά τό παράπαν ἀπαθῆς
πάντων τῶν τοιούτων.

ΠΡΩ. Οὐδέτερος ὁ βίος, ὦ Σώκратες, ἔμοιγε τούτων αἰρετός,
οὐδ' ἄλλω μή ποτε, ὡς ἐγώ μαι, φανῇ.

22 ΣΩ. Τί δ' ὁ ξυναμφοτέρος, ὦ Πρώταρχε, ἐξ ἀμφοῖν συμμιχθεῖς
κοινός γενόμενος;

ΠΡΩ. Ἡδονῆς λένεις καί νοῦ καί φρονήσεως;

ΣΩ. Οὕτω καί τῶν τοιούτων λέγω ἔγωγε.

ΠΡΩ. Πᾶς δήπου τοῦτόν γε αἰρήσεται πρότερον ἢ 'κείνων ὅποτε-
ρονοῦν, καί πρὸς τούτοις οὐχ ὁ μὲν, ὁ δ' οὐ.

ΣΩ. Μανθάνομεν οὖν ὅ τι νῦν ἡμῖν ἐστί τό ξυμβαῖνον ἐν τοῖς
παροῦσι λόγοις;

ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν, ὅτι γε τρεῖς μὲν βίοι προτέθησαν, τοῖν δυοῖν
B δ' οὐδέτερος ἰκανός οὐδέ αἰρετός οὔτε ἀνθρώπων οὔτε ζώων οὐδενί.

ΣΩ. Μῶν οὖν οὐκ ἤδη τούτων γε πέρι δῆλον ὡς οὐδέτερος αὐτῶν
εἶχε τάγαθόν; ἦν γάρ ἄν ἰκανός καί τέλος καί πᾶσι φυτοῖς καί ζώοις
αἰρετός, οἷσπερ δυνατόν ἦν οὕτως αἰετὶ διὰ βίου ζῆν· εἰ δέ τις ἄλλα
ἤρειθ' ἡμῶν, παρά φύσιν ἄν τήν τοῦ ἀληθῶς αἰρετοῦ ἐλάμβανεν ἄκων
ἐξ ἀγνοίας ἢ τινος ἀνάγκης οὐκ εὐδαίμονος.

ΠΡΩ. Ἐοικε γοῦν ταῦθ' οὕτως ἔχειν.

ΣΩ. Ὡς μὲν τοῖνυν τήν γε Φιλήβου θεόν οὐ δεῖ διανοεῖσθαι ταῦτόν
καί τάγαθόν, ἰκανῶς εἰρησθαί μοι δοκεῖ.

ΦΙ. Οὐδέ γάρ ὁ σός νοῦς, ὦ Σώκратες, ἐστί τάγαθόν, ἀλλ' ἔξει

ὅπως τὰ στρεΐδια. Ἔτσι εἶναι ἢ γίνεται νά σκεφθοῦμε διαφορε-
τικά;

ΠΡΩ. Καί πῶς θάταν δυνατόν;

ΣΩ. Θάταν προτιμητέος, λοιπόν, ἕνας τέτοιος βίος;

ΠΡΩ. Τέλεια μ' ἀποστόμωσε, Σωκράτη, ὁ λόγος τοῦτος.

ΣΩ. Ἄς μὴ ἀτονήσωμε ὅμως ἀκόμα, μά ἄς πάρωμε νά
ἐξετάσωμε μέ τῇ σειρᾷ του τόν βίο τοῦ νοῦ.

ΠΡΩ. Ποῖον ἐννοεῖς λοιπόν;

ΣΩ. Ἄν τῇ φορά αὐτῇ κανεῖς μας θά δεχόταν νά ζῇ, ἔχοντας
φρόνηση καί νοῦ καί γνώση καί πλήρη μνήμη παντός εἶδους, μὴ
μετέχοντας ὅμως μήτε πολὺ μήτε λίγο τῆς ἡδονῆς μήτε τοῦ πόνου,
δίχως τήν παραμικρὴ εὐπάθεια ὅσον ἀφορᾷ ὅλα τοῦτα.

ΠΡΩ. Κανένας, ὦ Σωκράτη, ἀπό τούς δύο βίους αὐτούς δέν μοῦ
φαίνεται προτιμητέος, κι' οὔτε πού θά φανῇ ποτέ σ' ἄλλον
κανένα, ὅπως νομίζω.

ΣΩ. Τί θάλεγες ὅμως γιά τόν βίο ποῦχει ἐντός του καί τόν ἕνα
καί τόν ἄλλο, καί πού εἶναι ἡ σύμμιξις ἢ κοινὴ καί τῶν δυοῶν;

ΠΡΩ. Ἐννοεῖς τῆς ἡδονῆς, τοῦ νοῦ καί τῆς φρόνησης;

ΣΩ. Μάλιστα, ἐννοῶ αὐτῶν.

ΠΡΩ. Ὁ καθένας, βέβαια, θά προτιμήσῃ αὐτόν καλλίτερα ἀπό
τούς δύο ἐκείνους, καί κανεῖς δέν θάχῃ ἀντίρρηση ἐπιπλέον γιά
τήν προτίμηση.

ΣΩ. Λοιπόν ἐννοοῦμε τί συμπέρασμα βγαίνει ἀπό τούς λόγους
μας αὐτούς;

ΠΡΩ. Βεβαιότατα. Ὅτι τρεῖς βίοι προτάθηκαν, κι' ἀπ' αὐτούς
οἱ δύο δέν ἦταν, μήτε ὁ ἕνας τους μήτε ὁ ἄλλος, ἰκανοποιητικοί
γιά νά τούς προτιμήσῃ μήτε ἀνθρώπος μήτε κανένα ἄλλο ἔμβιο ὄν.

ΣΩ. Μὴ δέν εἶναι τάχα κιόλας φανερό ὅτι κανένας ἀπ' τούς
δύο δέν περιεῖχε τ' ἀγαθό; Ἐπειδὴ τότε θά ἦταν ἰκανοποιητικός
καί τέλειος καί σ' ὅλα τὰ φυτὰ καί τὰ ζῶα προτιμητέος, σ' ὅσα
βέβαια θά ἦταν δυνατόν νά ζοῦν ἔτσι διαρκῶς σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ.
Κι' ἄν κανένας ἀπό μᾶς προτιμοῦσε κάτι ἄλλο, θά τό ἔκανε
ἀντίθετα μέ τὴ φύση τοῦ πραγματικὰ προτιμητέου, μὴ θέλοντας,
ἀπὸ ἀμάθεια ἢ ἀπὸ κάποια ἄλλη ὀχι καλὸ τυχερὴ ἀνάγκη.

ΠΡΩ. Ἔτσι φαίνεται πῶς εἶναι.

ΣΩ. Τό ὅτι λοιπόν δέν πρέπει νά διανοηθοῦμε ὅτι ἕνα καί τό
αὐτό εἶναι τ' ἀγαθὸ καί ἡ θεότης τοῦ Φιλήβου, μοῦ φαίνεται ὅτι,
ὅσο γι' αὐτό, εἶπαμε ἀρκετά.

ΦΙ. Ἀλλὰ μήτε κι' ὁ δικός σου νοῦς εἶναι, βέβαια, τ' ἀγαθό,

που ταυτά ἐγκλήματα.

ΣΩ. Τάχ' ἄν, ὦ Φίληβε, ὃ γ' ἐμός· οὐ μέντοι τόν γε ἀληθινόν ἅμα καὶ θεῖον οἶμαι νοῦν, ἀλλ' ἄλλως πως ἔχειν. τῶν μὲν οὖν νικητηρίων πρὸς τόν κοινόν βίον οὐκ ἀμφισβητῶ πω ὑπέρ νοῦ, τῶν δὲ δὴ δευτερεί-
D ων ὁρᾶν καὶ σκοπεῖν χρή περὶ τί δράσομεν. τάχα γάρ ἂν τοῦ κοινοῦ τοῦ-
του βίου αἰτιώμεθ' ἂν ἑκάτερος ὁ μὲν τόν νοῦν αἴτιον, ὃ δ' ἡδονήν εἶναι,
καὶ οὕτω τὸ μὲν ἀγαθόν τούτων ἀμφοτέρων οὐδέτερον ἂν εἴη, τάχα δ'
ἂν αἴτιόν τις ὑπολάβοι πότερον αὐτῶν εἶναι. τούτου δὲ περὶ καὶ μᾶλλον
ἐτι πρὸς Φίληβον διαμαχοίμην ἂν ὥς ἐν τῷ μικτῷ τούτῳ βίῳ, ὃ τι
ποτ' ἔστι τοῦτο ὃ λαβὼν ὁ βίος οὗτος γέγονεν αἰρετός ἅμα καὶ ἀγαθός,
οὐχ ἡδονή ἀλλὰ νοῦς τούτῳ συγγενέστερον καὶ ὁμοιότερόν ἐστι, καὶ
E κατὰ τοῦτον τόν λόγον οὐτ' ἂν τῶν πρωτείων οὐδ' αὖ τῶν δευτερείων
ἡδονῇ μετόν ἀληθῶς ἂν ποτε λέγοιτο· πορρωτέρω δὲ ἐστὶ τῶν τριτεί-
ων, εἴ τι τῷ ἐμῷ νῷ δεῖ πιστεῦειν ἡμᾶς τὰ νῦν.

ΠΡΩ. Ἀλλά μὴν, ὦ Σώκρατες, ἔμοιγε δοκεῖ νῦν μὲν ἡδονή σοι
πεπτωκέναι καθαπερὶ πληγείσα ὑπὸ τῶν νῦν δὴ λόγων· τῶν γάρ
23 νικητηρίων περὶ μαχομένη κεῖται. τόν δὲ νοῦν, ὥς ἔοικε, λεκτέον ὥς
ἐμφρόνως οὐκ ἀντεποιεῖτο τῶν νικητηρίων· τὰ γάρ αὐτὰ ἔπαθεν ἂν.
τῶν δὲ δὴ δευτερείων στερηθεῖσα ἡδονή παντάπασιν ἂν τινα καὶ
ἀτιμίαν σχοίη πρὸς τῶν αὐτῆς ἐραστῶν· οὐδὲ γάρ ἐκείνοις ἔτ' ἂν ὁ-
μοίως φαίνοιτο καλή.

ΣΩ. Τί οὖν; οὐκ ἄμεινον αὐτὴν ἔαν ἡδὴ καὶ μὴ τὴν ἀκριβεστάτην
αὐτῇ προσφέροντα βάσανον καὶ ἐξελέγχοντα λυπεῖν;

ΠΡΩ. Οὐδέν λέγεις, ὦ Σώκρατες.

B ΣΩ. Ἀρ' ὅτι τὸ ἀδύνατον εἶπον, λυπεῖν ἡδονήν;

ΠΡΩ. Οὐ μόνον γε, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀγνοεῖς ὥς οὐδεὶς πώ σε ἡμῶν
μεθήσει πρὶν ἂν εἰς τέλος ἐπεξέλθῃς τούτων τῷ λόγῳ.

ΣΩ. Βαβαί ἄρα, ὦ Πρώταρχε, συχνοῦ μὲν λόγου τοῦ λοιποῦ,
σχεδόν δὲ οὐδὲ ῥαδίου πάνυ τι νῦν. καὶ γάρ δὴ φαίνεται δεῖν ἄλλης

Σωκράτη ἀλλά θά δεχθῇ τίς αὐτέας κατηγορίες.

ΣΩ. Ἴσως ὁ δικός μου, Φίληβε· ὅχι, ὅμως, φυσικά, ὁ ἀληθινός
καὶ θεῖος συνάμα νοῦς, πού κάπως διαφέρει. Λοιπόν, ὅσο γιὰ τὸ
ἔπαθλο τῆς νίκης, δέν τό διεκδικῶ ἀπό τόν βίο τόν μεικτό ὑπέρ
τοῦ νοῦ· θά πρέπει ὅμως νά δοῦμε καί νά ἐξετάσωμε τί θά κάνωμε
γιὰ τὸ δεύτερο βραβεῖο· ἐπειδὴ θά προβάλλῃ ὁ καθένας ἀπ' τοὺς
δυό μας τόν ἰσχυρισμό ὅτι αἰτία τοῦ μεικτοῦ αὐτοῦ βίου εἶναι ὁ
νοῦς, κατὰ τόν ἕνα, ἢ ἡδονή, κατὰ τόν ἄλλον, κι' ἔτσι τ' ἀγαθὸ
δέν θάταν κανένα ἀπ' αὐτά τὰ δύο, ἴσως ὅμως κανεὶς νά θεωροῦσε
ὅτι ἕνα ἀπὸ τὰ δύο αὐτά εἶναι ἡ αἰτία τοῦ. Ὡς πρὸς τοῦτο, θά ἦταν
δυνατόν ν' ἀγωνισθῶ ἀκόμα περισσότερο ἐνάντια στόν Φίληβο,
ὑποστηρίζοντας πῶς στόν μεικτό αὐτόν βίο ὁ,τιδήποτε εἶναι
ἐκεῖνο πού, ἀποκτώντας το, ὁ βίος αὐτός καθίσταται προτιμητέος
καὶ ταυτόχρονα ἀγαθός, δέν εἶναι ἡ ἡδονή, ἀλλὰ ὁ νοῦς πού εἶναι
συγγενέστερος καὶ ὁμοιότερος μ' αὐτό. Καί σύμφωνα μ' αὐτόν
τόν λόγο, θά ἦταν ἀδύνατον ἀληθινά ν' ἀναγνωρισθῇ δικαίωμα
στήν ἡδονή μήτε γιὰ τὸ πρῶτο μήτε γιὰ τὸ δεύτερο βραβεῖο· καί
βρίσκεται ἀκόμα πιό μακρὺ καί ἀπὸ τὸ τρίτο, ἂν πρέπει τώρα
κάπως νά πιστέψωμε στόν δικό μου νοῦ.

ΠΡΩ. Μοῦ φαίνεται, πραγματικά, Σωκράτη, ὅτι ἡ ἡδονή
ἔπese σάν νά λαβῶθηκε ἀπ' αὐτοὺς ἐδῶ τοὺς λόγους. Ἐπειδὴ
ἀγωνίσθηκε γιὰ τὸ ἔπαθλο τῆς νίκης κι' ἔπese. Ὅσον ἀφορᾷ
ὅμως τόν νοῦ, θά πρέπει ὥς φαίνεται νά ποῦμε ὅτι εἶχε τὴ
σωφροσύνη νά μὴ διεκδικήσῃ τὰ νικητήρια· ἀλλιῶς θά πάθαινε
τὰ ἴδια καί τ' αὐτά. Χάνοντας, ὅμως, ἡ ἡδονή καὶ τὴ δευτέρα
θέση, ἐνδέχεται νά χάσῃ ὁλότελα κάθε ἐκτίμηση ἀπ' τοὺς
ἐραστὲς τῆς· ἐπειδὴ δέν θά μπορούσε πιά νά φαίνεται σ' αὐτοὺς τὸ
ἴδιο ὥραία.

ΣΩ. Λοιπόν; δέν εἶναι καλλίτερα νά τὴν ἀφήσωμε πιά ἡσυχῇ
καὶ νά μὴ τὴν λυποῦμε, ὑποβάλλοντάς τὴν στόν ἀκριβέστερο
ἐλεγχό καὶ τὴ δοκιμασία;

ΠΡΩ. Τίποτα δέν λές, Σωκράτη.

ΣΩ. Ἄραγε ἐπειδὴ εἶπα τὸ ἀκατόρθωτο, νά λυπήσωμε δηλαδὴ
τὴν ἡδονή;

ΠΡΩ. Ὅχι, βέβαια, μόνο γι' αὐτό, ἀλλὰ κι' ἐπειδὴ ἀγνοεῖς
ὅτι κανένας μας δέν θά σ' ἀφήσῃ ἐλεύθερο, προτοῦ φέρῃς εἰς
πέρας ὅλα αὐτά χάρη στόν λόγο.

ΣΩ. Ὡς συμφορὰ μου, Πρώταρχε, ἀφοῦ καὶ πολὺς λόγος ὑπο-
λείπεται, καὶ σχεδόν δέν εἶναι διόλου εὐκολος τώρα. Ἐπειδὴ θά

μηχανῆς ἐπὶ τὰ δευτερεῖα ὑπὲρ νοῦ πορευόμενον. οἷον βέλη ἔχειν ἕτερα
τῶν ἔμπροσθεν λόγων· ἔστι δὲ ἴσως ἓνια καὶ ταυτά. οὐκοῦν χρή;

ΠΡΩ. Πῶς γάρ οὐ;

C ΣΩ. Τὴν δὲ γε ἀρχὴν αὐτοῦ διευλαβεῖσθαι πειρώμεθα τιθέμενοι.

ΠΡΩ. Ποίαν δὴ λέγεις;

ΣΩ. Πάντα τὰ νῦν ὄντα ἐν τῷ παντί διχῇ διαλάβωμεν, μᾶλλον δ',
εἰ βούλει, τριχῇ.

ΠΡΩ. Καθ' ὃ τι, φράζοις ἄν.

ΣΩ. Λάβωμεν ἅττα τῶν νῦν δὴ λόγων.

ΠΡΩ. Ποῖα;

ΣΩ. Τὸν θεόν ἐλέγομέν· που τὸ μὲν ἄπειρον δεῖξαι τῶν ὄντων, τὸ δὲ
πέρας;

ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Τοῦτω δὴ τῶν εἰδῶν τὰ δύο τιθώμεθα, τὸ δὲ τρίτον ἐξ ἀμφοῖν
D τοῦτοιν ἐν τι συμμισγόμενον. εἰμί δ', ὡς ἔοικεν, ἐγὼ γελοῖός τις
ἄνθρωπος κατ' εἶδη δυστάς καὶ συναριθμούμενος.

ΠΡΩ. Τί φῆς, ὦραθέ;

ΣΩ. Τετάρτου μοι γένους αὐ προσδεῖν φαίνεται.

ΠΡΩ. Λέγε τίνας.

ΣΩ. Τῆς ξυμμίξεως τούτων πρὸς ἀλλήλα τὴν αἰτίαν ὅρα, καὶ τίθει
μοι πρὸς τρισὶν ἐκείνοις τέταρτον τοῦτο.

ΠΡΩ. Μὲν οὖν σοι καὶ πέμπτου προσδεῖται διάκρισιν τίνος
δυναμένου;

ΣΩ. Τάχ' ἄν· οὐ μὴν οἶμαί γε ἐν τῷ νῦν· ἐάν δέ τι δέη, συγγνώσει

E πού μοι σύ μεταδίδωκοντι πέμπτου.

ΠΡΩ. Τί μὴν;

ΣΩ. Πρῶτον μὲν δὴ τῶν τεττάρων τὰ τρία διελόμενοι, τὰ δύο
τούτων πειρώμεθα, πολλά ἐκάτερον ἐσχισμένον καὶ διεσπασμένον
ιδόντες, εἰς ἐν πάλιν ἐκάτερον συναγαγόντες, νοῆσαι πῇ ποτὲ ἦν αὐτῶν
ἐν καὶ πολλά ἐκάτερον.

ΠΡΩ. Εἴ μοι σαφέστερον ἔτι περὶ αὐτῶν εἴποις, τάχ' ἄν ἐποίμην.

χρηασθῇ, ὅπως φαίνεται, μιᾷ ἄλλῃ μέθοδος, τώρα πού προχωρῶ
ζητώντας νά κερδίσω τὸ δεύτερο βραβεῖο γιὰ τὸν νοῦ· νά ποῦμε,
βέλη ἀλλιώτικα ἀπ' τοὺς πρωτότερους λόγους. Ἴσως, ὅμως,
μερικά νάναί καὶ τὰ ἴδια. Εἶναι, λοιπόν, ἀνάγκη;

ΠΡΩ. Πῶς ὄχι;

ΣΩ. Ἄς προσπαθήσωμε, ὅμως, νά εἴμαστε πολὺ προσεκτικοί
θέτοντας τὴ βάση.

ΠΡΩ. Ποιὰ βάση ἐννοεῖς;

ΣΩ. Ὅλα ὅσα τώρα ὑπάρχουν μέσ στοῦ Ἄπαν, ἅς τὰ
διαιρέσωμε σέ δύο, ἢ μᾶλλον, ἂν ἐπιθυμῆς, σέ τρία.

ΠΡΩ. Μὲ ποιόν τρόπο, δέν μοῦ λές;

ΣΩ. Ἄς πάρωμε μερικά ἀπ' αὐτά πού τώρα λέγαμε.

ΠΡΩ. Ποιὰ;

ΣΩ. Δέν λέγαμε πῶς ὁ θεός ἔδειξε ὅτι στά ὄντα ὑπάρχει, ἀπ'
τὸ ἓνα μέρος, τ' ἄπειρο, καί, ἀπ' τ' ἄλλο, τὸ πέρας;

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Ἄς θέσωμε, λοιπόν, ἀπ' τὰ εἶδη αὐτά, τὰ δύο, καθὼς κι'
ἓνα τρίτο πού δημιουργεῖται ἀπὸ τὴ σύμμιξι αὐτῶν τῶν δύο.
Ἀλλά εἶμαι, ὅπως φαίνεται, γελοῖος μέ τις διαιρέσεις καὶ τις
ἀπαριθμήσεις μου κατ' εἶδη.

ΠΡΩ. Τί λές, καλόκαρδε;

ΣΩ. Ἐχὼ ἀνάγκη, ὡς φαίνεται, κι' ἀπὸ ἓνα τέταρτο γένος.

ΠΡΩ. Λέγε ἀπὸ ποιοῦ.

ΣΩ. Τὴν αἰτία πρόσεξε τῆς ἀμοιβαίας σύμμιξις τους καί
κάνε μου τὴ χάρη νά θέσης, ἐκτός ἀπὸ τὰ τρία ἐκεῖνα, καὶ τοῦτο
ὡς τέταρτο.

ΠΡΩ. Μὴ τυχόν σοῦ χρειασθῇ καὶ κανένα πέμπτο, πού νάχη
τὴ δύναμη νά τὰ διαχωρίζη;

ΣΩ. Πιθανόν. Ἀλλά, νομίζω ὄχι, πρὸς τὸ παρόν. Στὴν
περίπτωσιν ὅμως πού κάτι θά χρειασθῇ, θά μέ συγχωρέσης βέβαια
ἂν ζητήσω κι' ἓνα πέμπτο.

ΠΡΩ. Καὶ βέβαια.

ΣΩ. Παίρνοντας χωριστά, λοιπόν, πρῶτα τὰ τρία ἀπὸ τὰ
τέσσερα καὶ βλέποντας τὰ δύο ἀπ' αὐτά νάναί τὸ καθένα τους
κερματισμένο καὶ διασπασμένο σέ πολλά, ἅς δοκιμάσωμε νά
ἐπιτελέσωμε τὴ συναγωγὴ τοῦ καθενός τους πάλι σ' ἓνα καὶ νά
ἐννοήσωμε μέ τί τρόπο ἄραγε τὸ καθένα τους ἦταν κι' ἓνα καὶ
πολλά.

ΠΡΩ. Ἄν μοῦ μιλοῦσες γι' αὐτά σαφέστερα, θά ἤμουν ἴσως
ἱκανός νά σέ παρακολουθήσω.

24 ΣΩ. Λέγω τοίνυν τά δύο ἃ προτίθεται ταῦτ' εἶναι ἅπερ νῦν δὴ, τό μὲν ἄπειρον, τό δέ πέρασ ἔχον· ὅτι δέ τρόπον τινά τό ἄπειρον πολλά ἔστι, πειράσομαι φράζειν· τό δέ πέρασ ἔχον ἡμᾶς περιμενέτω.

ΠΡΩ. Μένει.

ΣΩ. Σκέψαι δὴ, χαλεπόν μὲν γάρ καί ἀμφισβητήσιμον ὃ κελεύω σε σκοπεῖν, ὅμως δέ σκόπει. θερμότερου καί ψυχρότερου πέρι πρῶτον ὅρα πέρασ εἴ ποτέ τι νοήσῃς ἄν, ἢ τό μᾶλλον τε καί ἥττον ἐν αὐτοῖς Β οἰκοῦντε τοῖς γένεσιν, ἔωσπερ ἄν ἐνοικῆτον, τέλος οὐκ ἄν ἐπιτρεψαί- την γίνεσθαι· γενομένης γάρ τελευτῆς καί αὐτῷ τετελευτήκατον.

ΠΡΩ. Ἀληθέστατα λέγεις.

ΣΩ. Ἀεὶ δέ γε, φαιμέν, ἐν τε τῷ θερμότερῳ καί ψυχρότερῳ τό μᾶλλον τε καί ἥττον ἐνι.

ΠΡΩ. Καί μάλα.

ΣΩ. Ἀεὶ τοίνυν ὁ λόγος ἡμῖν σημαίνει τούτῳ μή τέλος ἔχειν· ἀτελεῆ δ' ὄντε δῆπου παντάπασιν ἀπείρῳ γίνεσθον.

ΠΡΩ. Καί σφόδρα γε, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Ἀλλ' εὐ γε, ὦ φίλε Πρώταρχε, ὑπέλαβες καί ἀνέμνησας ὅτι C καί τό σφόδρα τοῦτο, ὃ σύ νῦν ἐφθέγγω, καί τό γε ἥρέμα τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχετον ἰὼ μᾶλλον τε καί ἥττον. ὅπου γάρ ἄν ἐνήτον, οὐκ ἔατον εἶναι ποσόν ἕκαστον, ἀλλ' αἰ σφοδρότερον ἡσυχαιτέρου καί τούναντίον ἐκάσταις πράξεσιν ἐμποιοῦντε τό πλεον καί τό ἔλαττον ἀπεργάζεσθον, τό δέ ποσόν ἀφανίζετον. ὃ γάρ ἐλέχθη νῦν δὴ, μή D μᾶλλον καί ἥττον καί σφόδρα καί ἥρέμα ἔδρα ἐγγενέσθαι, αὐτά ἔρρει ταῦτα ἐκ τῆς αὐτῶν χώρας ἐν ᾗ ἐνήν. οὐ γάρ ἐτι θερμότερον οὐδέ ψυχρότερον εἴτην ἄν λαβόντε τό ποσόν· προχωρεῖ γάρ καί οὐ μένει τό τε θερμότερον αἰ καί τό ψυχρότερον ὡσαύτως, τό δέ ποσόν ἔσθι καί προῖόν ἐπαύσατο· κατὰ δὴ τοῦτον τόν λόγον ἄπειρον γίγνοιτ' ἄν τό θερμότερον καί τούναντίον ἅμα.

ΠΡΩ. Φαίνεται γοῦν, ὦ Σώκρατες· ἔστι δ', ὅπερ εἶπες, οὐ ῥάδια

ΣΩ. Λέω, λοιπόν, ὅτι τά δύο πού προτάσσω, εἶναι αὐτά πού εἶπα τώρα μόλις, δηλαδή τό ἄπειρο, ἀπό τῆς μιάς μεριάς, καί τό πέρασ, ἀπ' τὴν ἄλλη· ὅτι τό ἄπειρο, κατὰ κάποιον τρόπο, εἶναι πολλά, θά ἐπιχειρήσω νά σοῦ τό ἐξηγήσω. Κι' ὅσον ἀφορᾷ τό πέρασ, ἄς μᾶς περιμένῃ.

ΠΡΩ. Περιμένει.

ΣΩ. Πρόσεξε, λοιπόν. Εἶναι, βέβαια, δύσκολο κι' ἐπιδέχεται πολλές ἀντιρρήσεις αὐτό πού σοῦ ζητῶ νά προσέξῃς, ἀλλά ὅμως πρόσεξε. Πρῶτα-πρῶτα κοίταξε ἄν εἶναι δυνατόν νά φαντασθῇς ποτέ κανένα πέρασ τοῦ θερμότερου καί τοῦ ψυχρότερου, ἢ μήπως τό μᾶλλον καί τό ἥττον πού κατοικοῦν μέσα σ' αὐτά, ὅσον καιρό θά κατοικοῦν ἐντός τους, δέν θά ἐπιτρέψουν νά ἐπέλθῃ τέλος. Ἐπειδή, ἔτσι κι' ἐπέλθῃ, θάνατι κι' αὐτῶν ἡ τελευτή.

ΠΡΩ. Μιλεῖς ὅσο δέν παίρνει ἀληθινά.

ΣΩ. Καί λέμε ὅτι πάντοτε τό μᾶλλον καί τό ἥττον ἐνυπάρχουν καί στό θερμότερο καί στό ψυχρότερο.

ΠΡΩ. Καί βέβαια.

ΣΩ. Ὁ λόγος μας, λοιπόν, σημαίνει ὅτι ποτέ δέν ἔχουν τέλος· κι' ἀφοῦ δέν ἔχουν τέλος, εἶναι φυσικά ὀλοτέλα ἄπειρα.

ΠΡΩ. Καί σφόδρα μάλιστα, Σωκράτη.

ΣΩ. Ἀλλά καλά ἀποκρίθηκες, ὦ φίλε Πρώταρχε, θυμίζοντας ὅτι κι' αὐτό τό «σφόδρα», πού τώρα πρόφερες, καθώς καί τό «ἥρέμα», ἔχουν τὴν ἴδια δύναμη μέ τό «μᾶλλον καί ἥττον». Ἐπειδή, ὅπου τά δύο αὐτά ἐνυπάρχουν, δέν ἐπιτρέπουν σέ κανένα πράμα νάχη ἕνα ὀρισμένο ποσόν, ἀλλά, εἰσάγοντας πάντοτε σέ κάθε πράξη τό σφοδρότερο στή θέση τοῦ ἡρεμώτερου κι' ἀντίθετα, ἀποτελοῦν τό περισσότερο καί τό λιγώτερο (τό «πλεον» καί τό «ἐλαττον»), ἐξαφανίζοντας τ' ὀρισμένο ποσόν. Γιατί, ὅπως τώρα μόλις εἶπαμε, μήν ἐξαφανίζοντας τό ποσόν, ἀλλά ἀφήνοντας αὐτό, καθώς καί τό μέτριο, νά πάρουνε τὴ θέση τοῦ «μᾶλλον καί ἥττον» καί τοῦ «σφόδρα καί ἥρέμα», αὐτά τότε φεύγουν ἀπό τόν ἴδιο τους τόν χώρο, ὅπου ἐνυπῆρχαν. Ἐπειδή, ἀποκτώντας ἕνα ὀρισμένο ποσόν, θά ἔπαυαν πιά νά εἶναι θερμότερο ἢ ψυχρότερο· γιατί τό θερμότερο προχωρεῖ ἀέναα καί δέν μένει, καθώς ἐπίσης καί τό ψυχρότερο, ἐνῶ τό ποσόν σταμάτησε κι' ἔπαψε νά προχωρῇ. Σύμφωνα λοιπόν μ' αὐτόν τόν λόγο, θάταν δυνατόν ν' ἀποδειχθῇ ἄπειρο τό θερμότερο ὅπως καί τ' ἀντίθετό του.

ΠΡΩ. Ἐτσι φαίνεται, Σωκράτη· καθώς ὅμως εἶπες, δέν εἶναι

Ε ταῦτα συνέπεσθαι· τό δέ εἰς αὐθίς τε καί αὐθίς ἴσως λεχθέντα τόν τε ἐρωτῶντα καί τόν ἐρωτώμενον ἱκανῶς ἄν συμφωνοῦντας ἀποφῆναιεν.

ΣΩ. Ἄλλ' εὐ μέν λέγεις, καί πειρατέον οὕτω ποιεῖν. νῦν μέντοι ἄθρει τῆς τοῦ ἀπείρου φύσεως εἰ τοῦτο δεξόμεθα σημεῖον, ἵνα μή πάντ' ἐπεξιόντες μηκύνωμεν.

ΠΡΩ. Τό ποῖον δὴ λέγεις;

ΣΩ. Ὅπόσ' ἄν ἡμῖν φαίνεται μᾶλλον τε καί ἥττον γινόμενα καί 25 τό σφόδρα καί ἡρέμα δεχόμενα καί τό λίαν καί ὅσα τοιαῦτα πάντα, εἰς τό τοῦ ἀπείρου γένος ὥς εἰς ἓν δεῖ πάντα ταῦτα τιθέναι, κατὰ τόν ἔμπροσθεν λόγον ὃν ἔφαμεν ὅσα διέσπασται καί διέσχισται συναγαγόντας χρῆναι κατὰ δύναμιν μίαν ἐπισημαίνεσθαι τίνα φύσιν, εἰ μέμνησαι.

ΠΡΩ. Μέμνημαι.

ΣΩ. Οὐκοῦν τά μή δεχόμενα ταῦτα, τούτων δέ τά ἐναντία πάντα δεχόμενα, πρῶτον μέν τό ἴσον καί ἰσότητα, μετὰ δέ τό ἴσον τό διπλάσιον καί πᾶν ὅτιπερ ἄν πρός ἀριθμόν ἀριθμός ἢ μέτρον ἢ πρός μέτρον, ταῦτα ξύμπαντα εἰς τό πέρας ἀπολογιζόμενοι καλῶς ἄν Β δοκοῖμεν δρᾶν τοῦτο. ἢ πῶς σύ φῆς;

ΠΡΩ. Κάλλιστα γε, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Εἶεν· τό δέ τρίτον τό μικτόν ἐκ τούτων ἀμφοῖν τίνα ἰδέαν φήσομεν ἔχειν;

ΠΡΩ. Σοί καί ἐμοί φράσεις, ὥς οἶμαι.

ΣΩ. Θεός μέν οὖν, ἄνπερ γε ἐμαῖς εὐχαῖς ἐπήκοος γίγνηται τις θεῶν.

ΠΡΩ. Εὐχον δὴ καί σκόπει.

ΣΩ. Σκοπῶ· καί μοι δοκεῖ τις, ὦ Πρώταρχε, αὐτῶν φίλος ἡμῖν νῦν δὴ γεγονέναι.

ΠΡΩ. Πῶς λέγεις τοῦτο καί τίνι τεκμηρίῳ χρῆ;

ΣΩ. Φράσω δῆλον ὅτι. σύ δέ μοι συνακολούθησον τῷ λόγῳ.

ΠΡΩ. Λέγε μόνον.

ΣΩ. Θερμότερον ἐφθεγγόμεθα νῦν δὴ πού τι καί ψυχρότερον. ἢ γάρ;

ΠΡΩ. Ναί.

εὐκόλο νά τά παρακολουθήσῃ αὐτά κανεῖς. Ἄλλά ἄν λεχθοῦν ξανά καί ξανά, ἴσως κάνουν ν' ἀποφανθοῦν κατὰ τρόπο ἱκανοποιητικό, μένοντας σύμφωνοι, ὁ ἐρωτῶν κι' ὁ ἐρωτώμενος.

ΣΩ. Καλά τό λές· γι' αὐτό κι' ἄς δοκιμάσωμε νά κάνωμε ἔτσι. Πρόσεξε λοιπόν, τώρα, ἄν θά δεχθούμε ὡς χαρακτηριστικό τῆς φύσης τοῦ ἀπείρου αὐτό, γιά νά μή μακρολογούμε, διεξοδικά ἐξετάζοντάς τα ὅλα.

ΠΡΩ. Ποιό ἐννοεῖς, λοιπόν;

ΣΩ. Ὅσα μᾶς φαίνονται νά γίνονται περισσότερο καί λιγότερο («μᾶλλον καί ἥττον») καί νά δέχονται τό «σφόδρα καί ἡρέμα» καί τό «λίαν» καί ὅλα τά παρόμοια, ὅλα τοῦτα θά πρέπει νά τά κατατάξωμε στήν κατηγορία τοῦ ἀπείρου σάν νᾶταν ἓνα, σύμφωνα μέ ὅ,τι εἶπαμε προηγουμένως ἄν θυμᾶσαι· ὅσα εἶναι διασπασμένα καί κερματισμένα θά πρέπει νά ἐπιτελέσωμε τή συναγωγή τους, σφραγίζοντάς τα, ὅσο εἶναι δυνατόν, μέ ἓνα ἐνιαῖο χαρακτηριστικό.

ΠΡΩ. Τό θυμᾶμαι.

ΣΩ. Ὅσα ὅμως δέν τά δέχονται αὐτά, ἀλλά δέχονται τ' ἀντίθετά τους ὅλα, πρῶτα-πρῶτα δηλαδή τό ἴσον καί τήν ἰσότητα, καί μετὰ τό ἴσον τό διπλάσιο καί καθετί πού εἶναι ἀριθμός σέ σχέση μέ ἀριθμό ἢ μέτρο σέ σχέση μέ μέτρο, θά φαινόμεσθε ὅτι ἐνεργοῦμε ὀρθά, καταλογίζοντας καί κατατάσσοντάς τα στήν κατηγορία τοῦ πέρατος; Ἐσύ τί λές;

ΠΡΩ. Ἐξοχα, ὦ Σωκράτη.

ΣΩ. Ἐν τάξει. Κι' ὅσο γιά τό τρίτο εἶδος, τό μεικτό ἀπ' αὐτά τά δύο, ποιᾷ θά ποῦμε ὅτι εἶναι ἡ ὑφή του;

ΠΡΩ. Θά τό πῆς, νομίζω, καί σέ μένα.

ΣΩ. Πές καλλίτερα ὁ θεός, ἄν μυστικά κανεῖς ἀπ' τοῦς θεοῦς εἰσακοῦση τήν προσευχή μου.

ΠΡΩ. Προσεύχου, λοιπόν, καί πρόσεχε.

ΣΩ. Προσέχω· καί μοῦ φαίνεται, ὦ Πρώταρχε, ὅτι κάποιος ἀπ' αὐτοῦς ἔγινε φίλος μας τούτῃ τῇ στιγμή.

ΠΡΩ. Πῶς τό λές αὐτό καί ποιό εἶναι τό τεκμηρίο σου;

ΣΩ. Καί βέβαια θά στό πῶ· καί σύ μαζί μου παρακολούθησε τόν λόγο.

ΠΡΩ. Λέγε καί μή σέ μέλει.

ΣΩ. Νομίζω ὅτι τώρα μόλις μιλούσαμε γιά τό θερμότερο καί τό ψυχρότερο. Δέν εἶναι ἔτσι;

ΠΡΩ. Ναί.

ΣΩ. Πρόσθεσ δὴ ξηρότερον καὶ ὑγρότερον αὐτοῖς καὶ πλεον καὶ ἔλαττον καὶ θάπτον καὶ βραδύτερον καὶ μείζον καὶ σμικρότερον καὶ ὅποσα ἐν τῷ πρόσθεν τῆς τό μᾶλλον τε καὶ ἥττον δεχομένης ἐτίθεμεν εἰς ἓν φύσεως.

D ΠΡΩ. Τῆς τοῦ ἀπείρου λέγεις;

ΣΩ. Ναί. συμμίγνυ δέ γε εἰς αὐτὴν τό μετὰ ταῦτα τὴν αὐ τοῦ πέρατος γένναν.

ΠΡΩ. Ποίαν;

ΣΩ. Ἦν καὶ νῦν δὴ, δέον ἡμᾶς καθάπερ τὴν τοῦ ἀπείρου συνηγάγομεν εἰς ἓν, οὕτω καὶ τὴν τοῦ περατοειδοῦς συναγαγεῖν, οὐ συνηγάγομεν. ἀλλ' ἴσως καὶ νῦν ταῦτόν δράσει, εἰ τούτων ἀμφοτέρων συναγομένων καταφανῆς κάκεινη γενήσεται.

ΠΡΩ. Ποίαν καὶ πῶς λέγεις;

ΣΩ. Τὴν τοῦ ἴσου καὶ διπλασίου, καὶ ὅποση παύει πρὸς ἄλληλα
E τάναντία διαφόρως ἔχοντα, σύμμετρα δέ καὶ σύμφωνα ἐνθεῖσα ἀριθμὸν ἀπεργάζεται.

ΠΡΩ. Μανθάνω· φαίνει γάρ μοι λέγειν, μιγνύς ταῦτα γενέσεις τινάς ἐφ' ἐκάστων αὐτῶν συμβαίνειν.

ΣΩ. Ὅρθῶς γάρ φαίνομαι.

ΠΡΩ. Λέγε τοίνυν.

ΣΩ. Ἄρ' οὐκ ἐν μέν νόσοις ἢ τούτων ὀρθή κοινωνία τὴν ὑγείας φύσιν ἐγέννησεν;

26 ΠΡΩ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΣΩ. Ἐν δέ οἷ καὶ βαρεῖ καὶ ταχεῖ καὶ βραδεῖ, ἀπείροις οὖσιν, ἄρ' οὐ ταῦτά ἐγγιγνόμενα ταῦτα ἅμα πέρασ τε ἀπειργάσατο καὶ μουσικὴν ξύμπασαν τελεώτατα ξυνεστήσατο;

ΠΡΩ. Κάλλιστά γε.

ΣΩ. Καὶ μὴν ἐν γε χειμῶσι καὶ πνίγεσιν ἐγγενόμενα τό μὲν πολὺ λίαν καὶ ἀπειρον ἀφείλετο, τό δέ ἔμμετρον καὶ ἅμα σύμμετρον ἀπειργάσατο.

ΠΡΩ. Τί μὴν;

ΣΩ. Οὐκοῦν ἐκ τούτων ὥραί τε καὶ ὅσα καλά πάντα ἡμῖν γέγονε,

B τῶν τε ἀπείρων καὶ τῶν πέρασ ἔχόντων συμμιχθέντων;

ΠΡΩ. Πῶς δ' οὐ;

ΣΩ. Πρόσθεσε, λοιπόν, σ' αὐτά τό ξηρότερον καὶ τό ὑγρότερον καὶ τό περισσότερο καὶ τό λιγότερον («πλεον καὶ ἔλαττον») καὶ τό ταχύτερον καὶ βραδύτερον καὶ τό μεγαλύτερον καὶ τό μικρότερον καὶ ὅλα ὅσα πρὶν τὰ κατατάξαμε στήν ἐνότητα τῆς κατηγορίας πού ἐπιδέχεται τό μᾶλλον καὶ τό ἥττον.

ΠΡΩ. Στήν κατηγορία τοῦ ἀπείρου, ἐννοεῖς;

ΣΩ. Ναί. Πρόσμειξε λοιπόν μ' αὐτήν, μετὰ ἀπ' αὐτό, τὴ γενιά τοῦ πέρατος

ΠΡΩ. Ποιάν;

ΣΩ. Αὐτήν, πού μόλις τώρα θᾶπρεπε, ὅπως ἐπιτελέσαμε τὴ συναγωγή τοῦ ἀπείρου σ' ἓνα, νά ἐπιτελούσαμε καὶ τὴ συναγωγή τοῦ περατοειδοῦς, καὶ δέν τὴν ἐπιτελέσαμε. Ἴσως ὅμως καὶ νά γίνη τώρα μόνο του τό πράγμα, ἂν ἔχοντας ἐπιτελέσει τὴ συναγωγή καὶ τῶν δυονῶν, προβάλλῃ ὁλοφάνερα κι' ἐκείνη.

ΠΡΩ. Ποιὰ καὶ πῶς τὴν ἐννοεῖς;

ΣΩ. Ἐννοῶ τοῦ ἴσου καὶ τοῦ διπλασίου, καί, κατὰ τρόπο γενικό, αὐτὴν πού καταπαύει τίς διαφορὲς ἀνάμεσα στά ἀντίθετα, κι' εἰσάγοντας σ' αὐτά τὸν ἀριθμό, τὰ καθιστᾷ σύμμετρα καὶ σύμφωνα.

ΠΡΩ. Καταλαβαίνω. Φαίνεσαι νά μοῦ λές ὅτι, ἀναμειγνύοντάς τα, γίνονται ὀρισμένες ἀπ' τό καθένα τους γενέσεις.

ΣΩ. Καὶ καλά σοῦ φαίνομαι.

ΠΡΩ. Λέγε λοιπόν.

ΣΩ. Ἄραγε στίς ἀρρώστιες ἢ ἀρμονικὴ τους ἐπικοινωνία δέν γεννᾷ τὴ φύση τῆς ὑγείας;

ΠΡΩ. Ὅπωςδὴποτε.

ΣΩ. Καὶ στό δξύ καὶ τό βαρὺ καὶ στό ταχύ καὶ τό βραδύ, πού εἶναι ἄπειρα, ἄραγε δέν εἶναι αὐτά τὰ ἴδια πού, ἐπεμβαίνοντας, ἀποπερατώνουν καὶ μαζί συνθέτουν τελειότατα ὁλόκληρη τὴ μουσικὴ;

ΠΡΩ. Ὁραιότατα.

ΣΩ. Καὶ βέβαια μέ τό νά εἰσαχθοῦν στά κρύα καὶ στούς καύσωνες ἀφαιροῦν τό ὑπερβολικά πολὺ καὶ τ' ἄπειρο, ἀποτελώντας τό ἔμμετρο καὶ συνάμα σύμμετρο.

ΠΡΩ. Βεβαιότατα.

ΣΩ. Ἄπ' αὐτά δέν προέρχονται λοιπόν οἱ ὥρες τοῦ ἔτους κι' ὅλα τὰ ὥραϊα πού μᾶς δόθηκαν ἀπὸ τὴ σύμμειξη τῶν ἀπείρων καὶ τῶν περατοειδῶν;

ΠΡΩ. Πῶς ὄχι;

ΣΩ. Καί ἄλλα γε δὴ μυρία ἐπιλείπω λέγων, οἷον μεθ' ὑγείας κάλλος καὶ ἰσχύν, καὶ ἐν ψυχαῖς αὐτῶν ἀμύπητα ἕτερα καὶ πάγκαλα. ὕβριν γάρ που καὶ ξύμπασαν πάντων πονηρίαν αὕτη κατιδούσα ἡ θεός, ὦ καλὴ Φίληβε, πέρας οὔτε ἡδονῶν οὐδὲν οὔτε πλῆσμονων ἑνὸν ἐν αὐτοῖς, νόμον καὶ τάξιν πέρας ἔχοντ' ἔθετο· καὶ σὺ μὲν ἀποκναῖσαι φῆς αὐτήν, ἐγὼ δὲ τούναντίον ἀποσῶσαι λέγω. σοὶ δέ, ὦ Πρώταρχε, πῶς φαίνεται;

ΠΡΩ. Καί μάλα, ὦ Σώκρατες, ἔμοιγε κατὰ νοῦν.

ΣΩ. Οὐκοῦν τὰ μὲν δὴ τρία ταῦτα εἶρηκα, εἰ ζυννοεῖς.

ΠΡΩ. Ἄλλ' οἷμαι κατανοεῖν· ἐν μὲν γάρ μοι δοκεῖς τὸ ἄπειρον λέγειν, ἐν δὲ καὶ δεύτερον τὸ πέρας ἐν τοῖς οὖσι· τρίτον δὲ οὐ σφόδρα κατέχω τί βούλει φράζειν.

ΣΩ. Τὸ γὰρ πλεονέκτης σε, ὦ θαυμάσιε, ἐξέπληξε τῆς τοῦ τρίτου γενέσεως· καί τοι πολλά γε καὶ τὸ ἄπειρον παρέσχετο γέννη, ὅμως δ' ἐπισφραγισθέντα τῷ τοῦ μᾶλλον καὶ ἐναντίου γένει ἐν ἐφάνη.

ΠΡΩ. Ἀληθῆ.

ΣΩ. Καὶ μὴν τὸ γε πέρας οὔτε πολλά εἶχεν, οὔτ' ἐδυσκολαίνομεν ὥς οὐκ ἦν ἐν φύσει.

ΠΡΩ. Πῶς γὰρ ἄν;

ΣΩ. Οὐδαμῶς. ἀλλὰ τρίτον φάθι με λέγειν, ἐν τούτῳ τιθέντα τὸ τούτων ἔκγονον ἅπαν, γένεσιν εἰς οὐσίαν ἐκ τῶν μετὰ τοῦ πέρατος ἀπειργασμένων μέτρων.

ΠΡΩ. Ἐμαθον.

ΣΩ. Ἀλλὰ δὴ πρὸς τρισὶ τέταρτον τι τότε ἔφαμεν εἶναι γένος σκεπτόμεν· κοινή δ' ἡ σκέψις. ὅρα γάρ, εἴ σοι δοκεῖ ἀναγκαῖον εἶναι πάντα τὰ γιγνόμενα διὰ τινος αἰτίας γίνεσθαι.

ΠΡΩ. Ἐμοιγε· πῶς γὰρ ἄν χωρὶς τούτου γίνοιτο;

ΣΩ. Οὐκοῦν ἡ τοῦ ποιούντος φύσις οὐδὲν πλὴν ὀνόματι τῆς αἰτίας διαφέρει, τὸ δὲ ποιῶν καὶ τὸ αἴτιον ὁρθῶς ἄν εἴη λεγόμενον ἔν;

ΣΩ. Καὶ παραλείπω, φυσικά, χιλιάδες ἄλλα ν' ἀναφέρω, ὅπως τὸ κάλλος καὶ τὴ δύναμη σέ συνδυασμὸν μετὰ τὴν ὑγείαν, καὶ μέσα πάλιν στίς ψυχῆς ἄλλα ἀμύπητα καὶ πανωραῖα. Ἐπειδὴ, βλέποντας ἡ ἴδια ἡ θεά, ὁμορφε Φίληβε, τὴν ὑπέρβασιν κάθε μέτρου καὶ μιὰ καθολικὴν κακότητα τῶν πάντων, καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐντός τους πέρας μήτε τῶν ἡδονῶν μήτε τῶν κορεσμῶν, ἔβαλε τὸν νόμον καὶ τὴν τάξιν, πού ἔχουν πέρας. Καὶ σὺ μὲν λές ὅτι ἔκανε κακὸ, ἐνῶ ἐγὼ λέω ἀντίθετα πῶς ἔφερε τὴ σωτηρίαν. Ἐσένα, Πρώταρχε, πῶς σοῦ φαίνεται;

ΠΡΩ. Εἶναι ὅσο δὲν παίρνει σύμφωνος, Σωκράτη, ὁ νοῦς μου.

ΣΩ. Γιὰ τὰ τρία, λοιπόν, αὐτὰ μίλησα κιόλας, ἂν μὲ ἐννοῇς.

ΠΡΩ. Ἀλλὰ σ' ἐννοῶ, θαρρῶ. Μοῦ φαίνεται, δηλαδή, ὅτι δέχεσαι μιὰ κατηγορίαν στὰ ὄντα, τὸ ἄπειρο, καὶ μιὰ δεύτερη, τὸ πέρας· ὅσο γιὰ τὴν τρίτην, δὲν καταλαβαίνω καὶ πολὺ καλὰ τί θές νὰ πῆς.

ΣΩ. Σὲ ξάφνιασε, ὦ θαυμάσιε, ἡ πληθώρα τῆς παραγωγῆς τῆς τρίτης· παρ' ὅλο πού καὶ τ' ἄπειρο μᾶς πρόσφερε πολλὰ γένη, τὸ σφραγίσσαμε ὅμως μὲ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἀντίθετό του, καὶ ἔτσι μᾶς φάνηκαν σάν ἕνα.

ΠΡΩ. Εἶναι ἀλήθεια.

ΣΩ. Ὅμως τὸ πέρας φυσικά μήτε πολλὰ γένη εἶχε, μήτε μᾶς δυσχέρανε γιὰ τὸ πῶς δὲν εἶναι ἕνα ἀπὸ τῆ φύσης του.

ΠΡΩ. Καὶ πῶς θὰ ἦταν δυνατόν;

ΣΩ. Διόλου. Παραδέξου ὅμως ὅτι, ὅσο γιὰ τὴν τρίτην κατηγορίαν, θέλω νὰ πῶ τὸ ἐξῆς· θέτω σάν μιὰ ἐνότητα ὅτι παράγεται ἀπ' τὰ δύο αὐτά, ὅ,τι γεννιέται στὴν ὑπαρξιν («γένεσιν εἰς οὐσίαν») χάριν στὴν ἐπεξεργασία πού ἐπιτελοῦν τὰ μέτρα πού συνοδεύουν τὸ πέρας.

ΠΡΩ. Ἐννόησα.

ΣΩ. Εἴπαμε ὅμως τότε ὅτι, ἐκτός ἀπὸ τὰ τρία γένη αὐτά, ὑπάρχει καὶ ἕνα τέταρτο πού πρέπει νὰ ἐξετάσωμε· καὶ ὅς εἶναι ἡ ἐξέταση κοινή. Πρόσεξε, δηλαδή· σοῦ φαίνεται ἀναγκαῖο ὅλα ὅσα γίνονται, νὰ γίνωνται χάριν σέ μιάν αἰτίαν;

ΠΡΩ. Καὶ βέβαια. Ἐπειδὴ πῶς θάταν δυνατόν νὰ γίνοντο χωρὶς αὐτήν;

ΣΩ. Ἡ φύσις αὐτοῦ πού δημιουργεῖ, λοιπόν, δὲν διαφέρει ἀπ' τὴν αἰτίαν παρὰ κατὰ τὸ ὄνομα μονάχα, καὶ δὲν εἶναι ὁρθὸ ἐπομένως τὸ νὰ ποῦμε πῶς αὐτὸ πού δημιουργεῖ καὶ ἡ αἰτία εἶναι ἕνα καὶ τὸ αὐτό;

- ΠΡΩ. Ὁρθῶς.
- 27 ΣΩ. Καί μὴν τό γε ποιούμενον αὐ καί τό γιγνόμενον οὐδέν πλὴν
ὀνόματι, καθάπερ τό νῦν δὴ, διαφέρον εὐρήσομεν. ἢ πῶς;
- ΠΡΩ. Οὕτως.
- ΣΩ. Ἄρ' οὖν ἡγεῖται μέν τό ποιῶν αἰεὶ κατὰ φύσιν, τό δέ
ποιούμενον ἐπακολουθεῖ γιγνόμενον ἐκείνῳ;
- ΠΡΩ. Πάνυ γε.
- ΣΩ. Ἄλλο ἄρα καί οὐ ταῦτόν αἰτία τ' ἐστί καί τό δουλεύον εἰς
γένεσιν αἰτία.
- ΠΡΩ. Τί μὴν;
- ΣΩ. Οὐκοῦν τά μέν γιγνόμενα καί ἐξ ὧν γίγνεται πάντα τά τρία
παρέσχετο ἡμῖν γένη;
- ΠΡΩ. Καί μάλα.
- B ΣΩ. Τό δέ δὴ πάντα ταῦτα δημιουργοῦν λέγομεν τέταρτον, τὴν
αἰτίαν, ὡς ἱκανῶς ἕτερον ἐκείνων δεδηλωμένον;
- ΠΡΩ. Ἔτερον γάρ οὖν.
- ΣΩ. Ὁρθῶς μὴν ἔχει, διωρισμένων τῶν τεττάρων ἐνός ἐκάστου
μνήμης ἕνεκα ἐφεξῆς αὐτά καταριθμήσασθαι.
- ΠΡΩ. Τί μὴν;
- ΣΩ. Πρῶτον μὲν τοῖνυν ἄπειρον λέγω, δεύτερον δέ πέρας, ἔπειτ'
ἐκ τούτων τρίτον μικτήν καί γεγεννημένην οὐσίαν· τὴν δέ τῆς μίξεως
C αἰτίαν καί γενέσεως τετάρτην λέγων ἄρα μὴ πλημμελοῖν ἂν τι;
- ΠΡΩ. Καί πῶς;
- ΣΩ. Φέρε δὴ, τό μετά τοῦθ' ἡμῖν τίς ὁ λόγος, καί τί ποτε
βουληθέντες εἰς ταῦτα ἀφικόμεθα; ἄρ' οὐ τόδε ἦν; δευτερεῖα ἐζητοῦμεν
πότερον ἡδονῆς γίγνοιτ' ἂν ἢ φρονήσεως. οὐχ οὕτως ἦν;
- ΠΡΩ. Οὕτω, μέν οὖν.
- ΣΩ. Ἄρ' οὖν ἴσως νῦν, ἐπειδὴ ταῦτα οὕτω διειλόμεθα, κάλλιον ἂν
καί τὴν κρίσιν ἐπιτελεσαίμεθα πρώτου περὶ καί δευτέρου, περὶ ὧν δὴ
τό πρῶτον ἠμφισβητήσαμεν;
- ΠΡΩ. Ἰσως.
- D ΣΩ. Ἴθι δὴ· νικῶντα μὲν ἔθεμέν που τὸν μικτόν βίον ἡδονῆς τε καί
φρονήσεως. ἦν οὕτως;
- ΠΡΩ. Ἦν.

ΠΡΩ. Ὁρθό.

ΣΩ. Καί πάλι, αὐτό πού δημιουργεῖται καί αὐτό πού γίνεται δέν
θά βροῦμε νά διαφέρουν κατὰ τίποτ' ἄλλο παρά κατὰ τό ὄνομα,
ὅπως καί τά προηγούμενα. Ἦ ὅχι;

ΠΡΩ. Ὅπως τό εἶπες.

ΣΩ. Καί λοιπόν δέν προηγεῖται πάντοτε ἀπ' τῆ φύσης τοῦ αὐτοῦ
πού δημιουργεῖ, ἐνῶ αὐτό πού δημιουργεῖται ἔπεται γινόμενο;

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Ἄλλο πράγμα εἶναι, ἐπομένως, κι' ὅχι τό ἴδιο, τό αἴτιο
κι' αὐτό πού εἶναι στή δούλεψή του, ὥστε νά δημιουργήσῃ.

ΠΡΩ. Καί βέβαια.

ΣΩ. Κατά συνέπεια, ὅσα δημιουργοῦνται, καθὼς κι' αὐτά ἀπ'
τά ὅποια δημιουργοῦνται, ὅλα τοῦτα δέν μᾶς τά πρόσφεραν τά
τρία γένη;

ΠΡΩ. Καί πολύ μάλιστα.

ΣΩ. Καί τό γένος πού τά δημιουργεῖ ὅλα αὐτά, δηλαδή τὴν
αἰτία, τό θεωροῦμε ὡς τέταρτο, ἀφοῦ φάνηκε καθαρά ὅτι εἶναι
διαφορετικό ἀπὸ ἐκεῖνα;

ΠΡΩ. Καί βέβαια διαφορετικό.

ΣΩ. Εἶναι λοιπόν σωστό, ἔχοντας διακρίνει τά τέσσερα γένη,
νά τ' ἀπαριθμήσωμε τό καθένα μέ τῇ σειρᾷ του, γιά νά τά
θυμόμαστε;

ΠΡΩ. Φυσικά.

ΣΩ. Λέω πρῶτο, λοιπόν, τό ἄπειρο, δεύτερο τό πέρας, τρίτο
μιά οὐσία μεικτή πού δημιουργήθηκε ἀπ' τά δύο· ἄραγε θά
ἔσφαλλα ἂν ἔλεγα τέταρτη τὴν αἰτία τῆς μείξεως καί δημιουργίας;

ΠΡΩ. Καί πῶς εἶναι δυνατόν;

ΣΩ. Ἐμπρός, λοιπόν, ποιά θάναί ἡ συνέχεια τοῦ λόγου μας
καί τί πράμα ἀναζητῶντας, φθάσαμε σ' αὐτά; Δέν ἦταν ἄραγε
αὐτό; Ὅτι ψάχναμε νά βροῦμε ἂν ἡ δεύτερη θέση ἀνήκει στήν
ἡδονή ἢ στήν φρόνηση. Δέν ἦταν ἔτσι;

ΠΡΩ. Ἔτσι ἦταν βέβαια.

ΣΩ. Καί τώρα πού ἔτσι τά διακρίναμε ὅλα αὐτά, θά εἴμαστε
ἱκανοί νά ὀλοκληρώναμε ἴσως καλλίτερα τὴν κρίση μας γιά τὴν
πρώτη καί τῇ δευτέρῃ, γιά τίς ὁποῖες εἶχαμε ἀρχικά διαφωνήσει;

ΠΡΩ. Ἰσως.

ΣΩ. Ἐμπρός, λοιπόν· θεωρήσαμε νικητή, θαρρῶ, τὸν βίο τὸν
ἀνάμεικτο ἀπὸ ἡδονῆς καί φρόνησης. Ἔτσι δέν εἶναι;

ΠΡΩ. Ἔτσι.

ΣΩ. Οὐκοῦν τοῦτον μὲν τὸν βίον ὀρῶμεν που τίς τέ ἐστι καὶ ὁποίου γένους;

ΠΡΩ. Πῶς γάρ οὔ;

ΣΩ. Καὶ μέρος γ' αὐτόν φησόμεν εἶναι τοῦ τρίτου, οἶμαι, γένους· οὐ γάρ δυοῖν τινοῖν ἐστὶ μικτόν ἐκεῖνο, ἀλλὰ ζυμπάντων τῶν ἀπείρων ὑπὸ τοῦ πέρατος δεδεμένων, ὥστε ὀρθῶς ὁ νικηφόρος οὗτος βίος μέρος ἐκείνου γίγνεται ἂν.

ΠΡΩ. Ὁρθότατα μὲν οὖν.

Ε ΣΩ. Εἴεν· τί δέ ὁ σός, ὦ Φίληβε, ἡδύς καὶ ἄμικτος ὢν· ἐν τίνι γένει τῶν εἰρημένων λεγόμενος ὀρθῶς ἂν ποτε λέγοιτο; ὥδε δ' ἀπόκριναί μοι πρὶν ἀποφήνασθαι.

ΦΙ. Λέγε μόνον.

ΣΩ. Ἡδονὴ καὶ λύπη πέρας ἔχεται, ἢ τῶν τὸ μᾶλλον τε καὶ ἥττον δεχομένων ἐστών;

ΦΙ. Ναί, τῶν τὸ μᾶλλον, ὦ Σώκρατες· οὐ γάρ ἂν ἡδονὴ πᾶν ἀγαθὸν ἦν, εἰ μὴ ἄπειρον ἐτύγχανε πεφυκός καὶ πλήθει καὶ τῷ μᾶλλον.

28 ΣΩ. Οὐδέ γ' ἂν, ὦ Φίληβε, λύπη πᾶν κακόν· ὥστ' ἄλλο τι νῶν σκεπτόεν ἢ τὴν τοῦ ἀπείρου φύσιν, ὡς παρέχεται τι μέρος ταῖς ἡδοναῖς ἀγαθοῦ. τοῦτω δὴ σοι τῶν ἀπεράντων γε γένους ἔστων· φρόνησιν δέ καὶ ἐπιστήμην καὶ νοῦν εἰς τί ποτε τῶν προειρημένων, ὦ Πρώταρχε τε καὶ Φίληβε, νῦν θέντες οὐκ ἂν ἀσεβοῖμεν; οὐ γάρ μοι δοκεῖ σμικρὸς ἡμῖν εἶναι ὁ κίνδυνος κατορθώσασι καὶ μὴ περὶ τὸ νῦν ἐρωτώμενον.

Β ΦΙ. Σεμνύνεις γάρ, ὦ Σώκρατες, τὸν σεαυτοῦ θεόν.

ΣΩ. Καὶ γάρ σύ, ὦ ἑταῖρε, τὴν σαντοῦ· τὸ δ' ἐρωτώμενον ὁμῶς ἡμῖν λεκτέον.

ΠΡΩ. Ὁρθῶς τοι λέγει Σωκράτης, ὦ Φίληβε, καὶ αὐτῷ πειστέον.

ΦΙ. Οὐκοῦν ὑπὲρ ἐμοῦ σύ, Πρώταρχε, προήρησαι λέγειν;

ΠΡΩ. Πάνυ γε· νῦν μέντοι σχεδὸν ἀπορῶ, καὶ δέομαί γε, ὦ Σώκρατες, αὐτόν σε ἡμῖν γενέσθαι προφήτην, ἵνα μηδὲν ἡμεῖς σοι περὶ τὸν ἀγωνιστὴν ἐξαμαρτάνοντες παρὰ μέλος φθεγζώμεθά τι.

ΣΩ. Πειστέον, ὦ Πρώταρχε· οὐδέ γάρ χαλεπὸν οὐδὲν ἐπιτάττεις· ἀλλ' ὄντως σε ἐγώ, καθάπερ εἶπε Φίληβος, σεμνύνων ἐν τῷ παίζειν

ΣΩ. Αὐτόν τόν βίον τὸν βλέπομε, λοιπόν, ποιός εἶναι καὶ ποιῶ γένους;

ΠΡΩ. Πῶς ὅχι.

ΣΩ. Καί, φαντάζομαι, θά ποῦμε πῶς ἀνήκει στὸ τρίτο γένος· ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀνάμεικτο τὸ γένος τοῦτο ἀπὸ ὁποιαδήποτε δύο, ἀλλὰ ἀπ' ὅλα τ' ἄπειρα συνδεδεμένα ἀπὸ τὸ πέρας, ὥστε ὀρθά ὁ νικηφόρος τοῦτος βίος νά μπορῇ ν' ἀποτελῇ μέρος ἐκείνου.

ΠΡΩ. Ὁρθότατα, βέβαια.

ΣΩ. Ἐν τάξει. Ἀλλὰ τί γίνεται μέ τὸν δικό σου βίον, Φίληβε, ποῦναι ἡδονικός καὶ ἄμεικτος; Σέ ποιό γένος, ἀπ' αὐτὰ πού ἀναφέραμε, θάταν ὀρθό νά κατατάσσονταν; Πρὶν ὁμῶς ἀποφανθῆς, ἀποκρίσου μου στὸ ἐξῆς.

ΦΙ. Λέγε μονάχα.

ΣΩ. Ἔχουν πέρας ἡ ἡδονὴ κι' ἡ λύπη ἢ εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἐπιδέχονται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον;

ΦΙ. Μάλιστα, ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἐπιδέχονται τὸ μᾶλλον· ἐπειδὴ δὲν θάταν ἡ ἡδονὴ ἀπόλυτο ἀγαθὸ ἂν δὲν ἦταν ἀπ' τῆ φύσης τῆς ἄπειρης καὶ σέ πληθὺ καὶ σέ πλησμονὴ βαθμοῦ.

ΣΩ. Μῆτε κι' ἡ λύπη, Φίληβε, ἀπόλυτο κακόν· ὥστε κάτι ἄλλο θά πρέπει ἐμεῖς οἱ δύο ν' ἀναζητήσωμε κι' ὅχι τῆ φύσης τοῦ ἀπείρου, κατὰ πού παρέχει ἓνα μέρος τοῦ ἀγαθοῦ στίς ἡδονές. Τοῦτο, γιὰ χάρη σου, ἄς ἀνήκη στὸ γένος τῶν ὧσων εἶναι δίχως πέρας. Ὅμως τῇ φρόνησιν καὶ τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τὸν νοῦ σέ ποιό ἀπ' τὰ γένη, πού προηγουμένως ἀναφέραμε, θά τὸ κατατάσσαμε τώρα, ὦ Πρώταρχε καὶ Φίληβε, χωρὶς νά διαπράξωμε ἀσέβεια; Ἐπειδὴ δὲν μοῦ φαίνεται γιὰ μᾶς νάναι μικρὸς ὁ κίνδυνος νά τὰ καταφέρωμε ἢ ὅχι σέ τοῦτο ἐδῶ τὸ ἐρώτημα.

ΦΙ. Τὸν δικό σου, βέβαια, θεό ἐξυμνεῖς, Σωκράτη.

ΣΩ. Καὶ σύ τῇ δικῇ σου, φίλε μου· ἀλλὰ θά πρέπει ὁμῶς ν' ἀπαντήσωμε στὸ ἐρώτημα.

ΠΡΩ. Ὁρθά μιλεῖ ὁ Σωκράτης, Φίληβε, κι' ὀφείλομε νά τὸν ἀκούσωμε.

ΦΙ. Δὲν ἐξελέγης, Πρώταρχε, γιὰ νά μιλῇς στή θέση μου;

ΠΡΩ. Βεβαιότατα. Τώρα ὁμῶς βρίσκομαι σχεδόν σέ ἀδιέξοδο, καὶ σέ παρακαλῶ, Σωκράτη, ὁ ἴδιος νά μᾶς γίνης ὁδηγός, γιὰ νά μὴ τύχη κι' ὑποπέσωμε σέ σφάλμα καὶ ποῦμε κατὰ ἀνάρμοστο γιὰ τὸν συναγωνιστὴ μας (γιὰ τῇ φρόνησιν).

ΣΩ. Πρέπει νά σ' ἀκούσω, Πρώταρχε, ἄλλωστε δὲν προ-
στάξεις δά καὶ τίποτα δύσκολο. Πραγματικά ὁμῶς σέ τρώμαξα,

ἐθορύβησα, νοῦν καὶ ἐπιστήμην ἐρόμενος ὁποίου γένους εἶεν;

ΠΡΩ. Παντάσῃ γε, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν βῆδιον. πάντες γάρ συμφωνοῦσιν οἱ σοφοί, ἑαυτοὺς ὄντως σεμνύνοντες, ὥς νοῦς ἐστί βασιλεὺς ἡμῖν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς. καὶ ἴσως εὖ λέγουσι. διὰ μακροτέρων δ', εἰ βούλει, τὴν σκέψιν αὐτοῦ τοῦ γένους ποιησώμεθα.

ΠΡΩ. Λέγ' ὅπως βούλει, μηδὲν μῆκος ἡμῖν ὑπολογιζόμενος, ὦ Σώκρατες, ὥς οὐκ ἀπεχθισόμενος.

ΣΩ. Καλῶς εἶπες. ἀρξώμεθα δέ πως ὧδε ἐπανερωτῶντες.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Πότερον, ὦ Πρώταρχε, τὰ ζύμπαντα καὶ τόδε τὸ καλούμενον ὄλον ἐπιτροπεύειν φῶμεν τὴν τοῦ ἀλόγου καὶ εἰκῇ δύναμιν καὶ τὸ ὅπη ἔτυχεν, ἢ τάναντία, καθάπερ οἱ πρόσθεν ἡμῶν ἔλεγον, νοῦν καὶ φρόνησιν τινα θαυμαστὴν συντάττουσαν διακυβερνᾶν;

ΠΡΩ. Οὐδὲν τῶν αὐτῶν, ὦ θαυμάσιε Σώκρατες. ὁ μὲν γάρ σύ νῦν λέγεις, οὐδ' ὅσιον εἶναι μοι φαίνεται τὸ δέ νοῦν πάντα διακοσμεῖν αὐτὰ φάναι καὶ τῆς ὀψεως τοῦ κόσμου καὶ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἀστέρων καὶ πάσης τῆς περιφορᾶς ἄξιον, καὶ οὐκ ἄλλως ἔγωγ' ἂν ποτε περὶ αὐτῶν εἴποιμι οὐδ' ἂν δοξάσαιμι.

ΣΩ. Βούλει δῆτά τι καὶ ἡμεῖς τοῖς ἔμπροσθεν ὁμολογούμενον 29 ζυμφήσωμεν, ὥς ταῦθ' οὕτως ἔχει, καὶ μὴ μόνον οἰώμεθα δεῖν τὰλλότρια ἄνευ κινδύνου λέγειν, ἀλλὰ καὶ συγκινδυνεύωμεν καὶ μετέχωμεν τοῦ ψόγου, ὅταν ἀνὴρ δεινός φῃ ταῦτα μὴ οὕτως ἀλλ' ἀτάκτως ἔχειν;

ΠΡΩ. Πῶς γάρ οὐκ ἂν βουλοίμην;

ΣΩ. Ἴθι δῆ, τὸν ἐπιόντα περὶ τούτων νῦν ἡμῖν λόγον ἄθρει.

ΠΡΩ. Λέγε μόνον.

ΣΩ. Τὰ περὶ τὴν τῶν σωμάτων φύσιν ἀπάντων τῶν ζώων, πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα καθορῶμένον που καὶ γῆν, καθάπερ οἱ χειμαζόμενοί 30 φασιν, ἐνόντα ἐν τῇ συστάσει.

ΠΡΩ. Καὶ μάλα χειμαζόμεθα γάρ ὄντως ὑπ' ἀπορίας ἐν τοῖς νῦν λόγοις.

ὅταν, ὅπως εἶπε ὁ Φίληβος ἔξυμνοῦσα ἀστειευόμενος, ρωτῶντας σέ ποιοῦ γένος ὁ νοῦς ἀνιῇ καὶ ἡ ἐπιστήμη;

ΠΡΩ. Ὀλότελα, Σωκράτη.

ΣΩ. Κι' ὅμως εἶν' εὐκολοῦ ἐπειδὴ ὅλοι οἱ σοφοί συμφωνοῦν, ἔξυμνῶντας ἔτσι ἀληθινὰ τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς, ὅτι ὁ νοῦς εἶναι γιὰ μᾶς ὁ βασιλιάς οὐρανοῦ καὶ γῆς. Κι' ἴσως ἔχουν δίκαιο. Ὅμως, ἂν θές, ἅς ἐξετάσωμε διεξοδικώτερα τὸ γένος τοῦτο.

ΠΡΩ. Λέγε, ὥς ἐπιθυμεῖς, Σωκράτη, μὴ λογαριάζοντας κἀν τὴν ἐπέκταση, ἐπειδὴ δὲν πρόκειται νὰ μᾶς κάνης νὰ βαρεθοῦμε.

ΣΩ. Καλὰ τὸ εἶπες. Ἄς ἀρχίσωμε, λοιπόν, νὰ θέτῃμε ἐρωτήματα κάπως ἔτσι.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Ποιό ἂν' τὰ δύο, Πρώταρχε; θά ποῦμε πῶς τὸ πλήρωμα τῶν ὄντων καὶ αὐτὸ πού ἀποκαλεῖται σύμπαν, τὸ κυβερνᾶ ἡ δύναμη τοῦ ἀλόγου, τοῦ τυχαίου καὶ τοῦ συμπτωματοῦ, ἢ ἀπεναντίας, καθὼς ἔλεγον οἱ προγενέστεροί μας, κάποιος νοῦς καὶ κάποια φρόνηση ἀξιοθαύμαστη τὰ διευθετεῖ καὶ τὰ διέπει;

ΠΡΩ. Δέν εἶναι διόλου τὸ ἴδιο πράγμα, θαυμαστέ Σωκράτη. ἐπειδὴ ὅ,τι τώρα λές ἐσύ, μοῦ φαίνεται ὅτι δέν εἶναι θεμιτό. Τὸ νὰ λέμε, ὅμως, ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ διακοσμεῖ ὁ νοῦς, εἶναι κάτι ἀντάξιο καὶ τῆς εἰκόνας τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστρῶν καὶ σύμπασας τῆς Περιφορᾶς. Καὶ ποτὲ δέν θὰ μπορούσα νὰ μιλήσω ἢ νὰ δοξάσω ἀλλιῶς πάνω σ' αὐτά.

ΣΩ. Θέλεις, λοιπόν, καὶ ἡμεῖς νὰ συμφωνήσωμε μὲ ὅ,τι παραδέχονται οἱ προγενέστεροι, καὶ νὰ ποῦμε πῶς ἔτσι εἶναι; Καὶ νὰ μὴ θαρροῦμε μοναχά ὅτι πρέπει νὰ ἐκφέρωμε ξένες γνώμες δίχως κίνδυνο, ἀλλὰ καὶ νὰ συμμετέχωμε στὸν κίνδυνο καὶ στὴ μομφή, ὅταν κανένας φοβερός ἄνθρωπος ἰσχυρισθῇ ὅτι αὐτὰ δέν βρίσκονται σέ τάξη, ἀλλὰ σέ ἀταξία;

ΠΡΩ. Καὶ πῶς δέν θάθελα;

ΣΩ. Ἐμπρός, λοιπόν, τὸν λόγο συλλογίσου πού ἔρχεται τώρα καταπάνω μας, ἀναφορικά μ' αὐτά.

ΠΡΩ. Λέγε μονάχα.

ΣΩ. Τὰ σχετικά μὲ τὴ φύση τῶν σωμάτων ὅλων τῶν ἐμβίων ὄντων, καθὼς τὸ πῦρ καὶ τὸ γερό καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὴ γῆ, βλέπομε (ὅπως λέν αὐτοὶ πού δέρνει ἡ θύελλα) νὰ ὑπάρχουν μέσα στοῦ Παντός τῇ σύστασιν.

ΠΡΩ. Καὶ βέβαια. ἐπειδὴ, πραγματικά, μᾶς δέρνει ἡ θύελλα τῆς ἀπορίας μέσα στοὺς λόγους τούτους.

- ΣΩ. Φέρε δὴ, περὶ ἐκάστου τῶν παρ' ἡμῖν λαβέ τό τοιόνδε.
 ΠΡΩ. Ποῖον;
 ΣΩ. "Οτι σμικρόν τε τούτων ἕκαστον παρ' ἡμῖν ἔνεστι καὶ φαῦλον καὶ οὐδαμῇ οὐδαμῶς εἰλικρινές ὃν καὶ τὴν δύναμιν οὐκ ἀξίαν τῆς φύσεως ἔχον· ἐν ἐνὶ δὲ λαβῶν περὶ πάντων νόει ταυτόν. οἷον πῦρ ἔστι μὲν που παρ' ἡμῖν, ἔστι δ' ἐν τῷ παντί.
 ΠΡΩ. Τί μὴν;
 C ΣΩ. Οὐκοῦν σμικρόν μὲν τι τό παρ' ἡμῖν καὶ ἀσθενές καὶ φαῦλον, τό δ' ἐν τῷ παντί πλήθει τε θαυμαστόν καὶ κάλλει καὶ πάσῃ δυνάμει τῇ περὶ τό πῦρ οὖση.
 ΠΡΩ. Καὶ μάλα ἀληθές ὃ λέγεις.
 ΣΩ. Τί δέ; τρέφεται καὶ γίγνεται ἐκ τούτου καὶ ἄρχεται τό τοῦ παντός πῦρ ὑπὸ τοῦ παρ' ἡμῖν πυρός, ἢ τοῦναντίον ὑπ' ἐκείνου τό τ' ἐμόν καὶ τό σόν καὶ τό τῶν ἄλλων ζώων ἅπαντ' ἴσχει ταῦτα;
 ΠΡΩ. Τοῦτο μὲν οὐδ' ἀποκρίσεως ἀξίον ἐρωτᾷς.
 D ΣΩ. "Ορθῶς ταῦτά γάρ ἐρεῖς, οἶμαι, περὶ τε τῆς ἐν τοῖς ζώοις γῆς τῆς ἐνθάδε καὶ τῆς ἐν τῷ παντί, καὶ τῶν ἄλλων δὴ πάντων ὅσων ἠρώτησα ὀλίγον ἔμπροσθεν οὕτως ἀποκρινεῖ.
 ΠΡΩ. Τίς γάρ ἀποκρινόμενος ἄλλως ὑγιαίνων ἂν ποτε φανείη;
 ΣΩ. Σχεδόν οὐδ' ὅστισιν· ἀλλά τό μετὰ τοῦτο ἐξῆς ἔπου. πάντα γάρ ἡμεῖς ταῦτα τά νῦν δὴ λεχθέντα ἄρ' οὐκ εἰς ἓν συγκείμενα ἰδόντες ἐπωνομάσαμεν σῶμα;
 ΠΡΩ. Τί μὴν;
 E ΣΩ. Ταυτόν δὴ λαβέ καὶ περὶ τοῦδε ὃν κόσμον λέγομεν· τόν αὐτόν γάρ τρόπον ἂν εἴῃ που σῶμα, σύνθετον ὃν ἐκ τῶν αὐτῶν.
 ΠΡΩ. "Ορθότατα λέγεις.
 ΣΩ. Πότερον οὖν ἐκ τούτου τοῦ σώματος ὅλως τό παρ' ἡμῖν σῶμα ἢ ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν τοῦτο τρέφεται τε καὶ ὅσα νῦν δὴ περὶ αὐτῶν εἵπομεν εἰληφέ τε καὶ ἔχει;
 ΠΡΩ. Καὶ τοῦθ' ἕτερον, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἀξίον ἐρωτήσεως.
 30 ΣΩ. Τί δέ; τόδε ἄρα ἀξίον; ἢ πῶς ἐρεῖς;
 ΠΡΩ. Λέγε τό ποῖον.

ΣΩ. Ἐμπρός, λοιπόν, γιά κάθε ἓνα ἀπ' αὐτά πού ἔχομε ἐμεῖς, λάβε τό ἐξῆς ὑπ' ὄψη σου.

ΠΡΩ. Τί πράμα;

ΣΩ. "Οτι τό κάθε ἓνα ἀπ' αὐτά ὑπάρχει ἐντός μας καί σέ μικρή ποσότητα κι' ἀσήμαντο, πού πουθενά καί μέ κανένα τρόπο δέν εἶναι καθαρό, καί δέν ἔχει δύναμη ἀντάξια τῆς φύσης του. Πάρε ἓνα κι' ἔπειτα στοχάσου τό ἴδιο γιά ὅλα. Λόγου χάρη, πῦρ ὑπάρχει βέβαια μέσα μας, μά ὑπάρχει καί μέσα στό σύμπαν.

ΠΡΩ. Ἀναμφισβήτητα.

ΣΩ. Αὐτό, λοιπόν, πούχομε ἐμεῖς εἶναι μικρό κι' ἀνίσχυρο κι' ἀσήμαντο, ἐνῶ ἐκεῖνο πούναί μέσ στό σύμπαν εἶναι θαυμαστό καί σέ πληθὺ καί σ' ὁμορφιά καί σέ κάθε δύναμη πού ἔχει τό πῦρ.

ΠΡΩ. Πέρα γιά πέρα ἀληθινό εἶναι ὅ,τι λές.

ΣΩ. Καί λοιπόν; Ἀραγε τρέφεται καί παράγεται καί αὐξάνεται ἀπ' τό δικό μας πῦρ τό πῦρ τοῦ σύμπαντος, ἢ, ἀπεναντίας, ἀπό ἐκεῖνο τά προσπορίζεται ὅλ' αὐτά, καί τό δικό μου καί τό δικό σου κι' ὅλων τῶν ἄλλων ἔμβιων ὄντων;

ΠΡΩ. Αὐτό πού μέ ρωτᾷς δέν ἀξίζει μήτε κἂν ἀπάντηση.

ΣΩ. "Ορθά τ' αὐτά, θαρρῶ, θά πῆς καί γιά τή γῆ πού ὑπάρχει ἐδῶ στά ἔμβια καί γιά ἐκείνη πού ὑπάρχει μέσ στό σύμπαν, καί γιά ὅλα τ' ἄλλα φυσικά πού λίγο πρίν σέ ρώτησα. Τά ἴδια δέν θ' ἀποκριθῇς;

ΠΡΩ. Ποιός ἄνθρωπος, ἂν ἀπαντοῦσε ἀλλιῶς, θά φαινόταν στά καλά του;

ΣΩ. Κανείς σχεδόν. Ἀλλά παρακολούθησε αὐτό πού ἀμέσως ἔπεται. Ὅλα αὐτά πού μόλις τώρα εἶπαμε, δέν τά ὀνομάσαμε σῶμα, βλέποντάς τα συγκροτημένα σέ μιά ἐνιαία σύνθεση;

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Τό ἴδιο σκέψου καί γι' αὐτό πού ἀποκαλοῦμε κόσμο· ἔχοντας συντεθῇ ἀπό τ' αὐτά στοιχεῖα, θά εἶναι, κατά τόν ἴδιο τρόπο, σῶμα.

ΠΡΩ. Μιλεῖς ὀρθότατα.

ΣΩ. Ποιό ἀπ' τά δύο λοιπόν; Ἀπό ἐκεῖνο τό σῶμα, γενικά, τό δικό μας σῶμα ἢ ἀπ' τό δικό μας τρέφεται ἐκεῖνο κι' ἔχει λάβει καί κρατᾷ ὅσα τώρα μόλις εἶπαμε γιά τά στοιχεῖα αὐτά;

ΠΡΩ. Καί τοῦτο πάλι δέν ἀξίζει, Σωκράτη, νά τό ρωτήσης.

ΣΩ. Τώρα ὁμως; Ἐτοῦτο ἄραγε ἀξίζει νά τό ρωτήσω; Τί θά πῆς;

ΠΡΩ. Λέγε ποιό.

ΣΩ. Τό παρ' ἡμῖν σῶμα ἄρ' οὐ ψυχὴν φήσομεν ἔχειν;

ΠΡΩ. Δῆλον ὅτι φήσομεν.

ΣΩ. Πόθεν, ὦ φίλε Πρώταρχε, λαβόν, εἴπερ μή τό γε τοῦ παντός σῶμα ἔμψυχον ὃν ἐτύγγανε, ταῦτά γε ἔχον τούτῳ καί ἐτι πάντῃ καλλίονα;

ΠΡΩ. Δῆλον ὡς οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐ γάρ που δοκοῦμέν γε, ὦ Πρώταρχε, τὰ τέτταρα ἐκεῖνα, B πέρασ καὶ ἄπειρον καὶ κοινόν καὶ τό τῆς αἰτίας γένος ἐν ἅπασι τέταρτον ἐνόν, τοῦτο ἐν μέν τοις παρ' ἡμῖν ψυχὴν τε παρέχον καὶ σωμασκιάν ἐμποιοῦν καὶ πταίσαντος σώματος ἱατρικὴν καὶ ἐν ἄλλοις ἄλλα συντιθέν καὶ ἀκούμενον πᾶσαν καὶ παντοίαν σοφίαν ἐπικαλεῖσθαι, τῶν δ' αὐτῶν τούτων ὄντων ἐν ὅλῳ τε οὐρανῷ καὶ κατὰ μεγάλα μέρη, καὶ προσέτι καλῶν καὶ εἰλικρινῶν, ἐν τούτοις δ' οὐκ ἄρα μεμηχανῆσθαι τὴν τῶν καλλίστων καὶ τιμιωτάτων φύσιν.

C ΠΡΩ. Ἀλλ' οὐδαμῶς τοῦτό γ' ἂν λόγον ἔχοι.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μή τοῦτο, μετ' ἐκείνου τοῦ λόγου ἂν ἐπόμενοι βέλτιον λέγοιμεν ὡς ἔστιν, ἃ πολλάκις εἰρήκαμεν, ἄπειρόν τε ἐν τῷ παντί πολύ, καὶ πέρασ ἱκανόν, καὶ τις ἐπ' αὐτοῖς αἰτία οὐ φαύλη, κοσμοῦσά τε καὶ συντάττουσα ἐνιαυτούς τε καὶ ὥρας καὶ μῆνας, σοφία καὶ νοῦς λεγομένη δικαιοτάτ' ἄν.

ΠΡΩ. Δικαιοτάτα δῆτα.

ΣΩ. Σοφία μὴν καὶ νοῦς ἄνευ ψυχῆς οὐκ ἂν ποτε γενοίσθην.

ΠΡΩ. Οὐ γάρ οὖν.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἐν μέν τῇ τοῦ Διὸς ἐρεῖς φύσει βασιλικὴν μὲν ψυχὴν, D βασιλικὸν δέ νοῦν ἐγγίγνεσθαι διὰ τὴν τῆς αἰτίας δύναμιν, ἐν δέ ἄλλοις ἄλλα καλά, καθ' ὃ τι φίλον ἐκάστοις λέγεσθαι.

ΠΡΩ. Μάλα γε.

ΣΩ. Τοῦτον δὴ τὸν λόγον ἡμᾶς μή τι μάτην δόξης, ὦ Πρώταρχε, εἰρηκέναι, ἀλλ' ἔστι τοῖς μέν πάλαι ἀποφνημαμένοις ὡς δεῖ τοῦ παντός νοῦς ἄρχει ξύμμαχος ἐκείνοις.

ΠΡΩ. Ἔστι γάρ οὖν.

ΣΩ. Τῇ δέ γε ἐμῇ ζητήσῃ πεπορικῶς ἀπόκρισιν, ὅτι νοῦς ἔστι E γένους τοῦ πάντων αἰτίου λεχθέντος τῶν τεττάρων ὧν ἡ ἡμῖν ἐν

ΣΩ. Δέν θά ποῦμε ἄραγε πῶς τό δικό μας σῶμα ἔχει ψυχὴ;

ΠΡΩ. Εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι θά τό ποῦμε.

ΣΩ. Ἀπό ποῦ τὴν ἔλαβε, ὦ φίλε Πρώταρχε, ἂν τοῦ σύμπαντος τό σῶμα τύχαινε νά μὴν εἶναι ἔμψυχο καὶ νά μὴν ἔχη τὰ ἴδια συστατικά μ' αὐτό κι' ἀκόμη ὠραιότερα καθ' ὅλα;

ΠΡΩ. Εἶναι πασιφανές ὅτι ἀπό πούθενά ἄλλοῦ, Σωκράτη.

ΣΩ. Ἐπειδὴ, βέβαια, δέν θά πιστέψωμε, Πρώταρχε, ὅτι ἀπό τὰ τέσσερα ἐκεῖνα γένη, τό πέρασ καὶ τό ἄπειρο καὶ τό μεικτό καὶ τό γένος τῆς αἰτίας, πού στά πάντα ἐνυπάρχει ὡς τέταρτο, τό τελευταῖο τοῦτο, πού δίνει στά δικά μας σώματα ψυχὴ καὶ τὴν τέχνη τῆς σωματικῆς ἐξάσκησης, κι' ὅταν τό κορμί ἀρρωσταῖνῃ τό γιαιτρεύει, γενικά συνθέτοντας καὶ θεραπεύοντας, ν' ἀποκαλῆται παντελὴς καὶ παντοειδὴς σοφία, κι' ἐνῶ τὰ ἴδια αὐτὰ στοιχεῖα ὑπάρχουν σ' ὀλόκληρο τὸν οὐρανὸ καὶ σέ μεγάλες δόσεις, κι' ἐκτός τούτου ὠραῖα καὶ καθαρὰ, ὥστόσο νά μὴν ἔχη πραγματοποιήσῃ ἐντός τους ὅτι ὑπάρχει ὁμορφότερο καὶ πολυτιμότερο.

ΠΡΩ. Θά ἦταν ὀλότελα παράλογο αὐτό.

ΣΩ. Ἄν εἶναι λοιπόν παράλογο, θάταν καλλίτερο ν' ἀκολουθήσωμε τὸν λόγο ἐκείνου καὶ νά ποῦμε πῶς ὑπάρχουν αὐτά, πού ἀναφέραμε συχνά, δηλαδὴ μέσα στοῦ σύμπαν κι' ἄπειρο πολύ καὶ πέρασ ἀρκετό καὶ κάποια αἰτία ὅχι μηδαμινὴ, ὑπερβατικὴ ὡς πρὸς αὐτά, πού διακοσμεῖ καὶ διαρρυθμίζοντας διευθετεῖ τοὺς χρόνους καὶ τίς ἐποχές καὶ τοὺς μῆνες, καὶ πού θάταν δικαιοτάτο νά ὀνομασθῇ σοφία καὶ νοῦς.

ΠΡΩ. Καί φυσικά θάταν δικαιοτάτο.

ΣΩ. Σοφία, ὅμως, καὶ νοῦς εἶναι ἀδύνατον νά ὑπάρξουν δίχως τὴν ψυχὴ.

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς ὅχι.

ΣΩ. Τότε θά πῆς πῶς μέσα στοῦ Δία τῇ φύσει ὑπάρχει καὶ βασιλικὴ ψυχὴ καὶ νοῦς βασιλικός, χάρη στή δύναμη τῆς αἰτίας, καὶ σ' ἄλλες θεότητες ἄλλα καλά, σύμφωνα μέ τ' ὄνομα πού εἶναι στόν καθένα προσφιλές.

ΠΡΩ. Ὅπως δὴποτε.

ΣΩ. Καὶ μή νομίσης πῶς αὐτόν τὸν λόγο, Πρώταρχε, μάταια τὸν εἶπαμε ἀπεναντίας, εἶναι σύμμαχος ἐκείνων πού ἀπ' τὰ παλιὰ τὰ χρόνια ἔκριναν ὅτι ἀνέκαθεν ὁ νοῦς διέπει τό σύμπαν.

ΠΡΩ. Ἔτσι εἶναι βέβαια.

ΣΩ. Καὶ στή δική μου ἔρευνα ἔχει προσπορίσει ἀπάντηση ὅτι, δηλαδὴ, ὁ νοῦς ἀνήκει στοῦ γένους πού εἶπαμε πῶς εἶναι αἰτία

τοῦτο. ἔχεις γάρ δήπου νῦν ἡμῶν ἤδη τὴν ἀπόκρισιν.

ΠΡΩ. Ἐχῶ καὶ μάλα ἱκανῶς· καίτοι με ἀποκρινάμενος ἔλαθες.

ΣΩ. Ἀνάπαντα γάρ, ὦ Πρώταρχε, τῆς σπουδῆς γίνεται ἐνίοτε ἡ παιδιά.

ΠΡΩ. Καλῶς εἶπες.

ΣΩ. Νοῦς δήπου, ὦ ἑταῖρε, οὐ μὲν γένους ἐστὶ καὶ τίνα ποτὲ

31 δύνανται κέκτηται, σχεδὸν ἐπιεικῶς ἡμῖν τὰ νῦν δεδήλωται.

ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Καὶ μὴν ἡδονῆς γε ὡσαύτως πάλαι τὸ γένος ἐφάνη.

ΠΡΩ. Καὶ μάλα.

ΣΩ. Μεμνόμεθα δὴ καὶ ταῦτα περὶ ἀμφοῖν, ὅτι νοῦς μὲν αἰτίας ἦν συγγενής καὶ τούτου σχεδὸν τοῦ γένους, ἡδονὴ δὲ ἀπειρός τε αὐτῇ καὶ τοῦ μήτε ἀρχὴν μήτε μέσα μήτε τέλος ἐν αὐτῇ ἀφ' ἑαυτοῦ ἔχοντος μηδὲ ἔξοντός ποτε γένους.

B ΠΡΩ. Μεμνησόμεθα· πῶς γάρ οὔ;

ΣΩ. Δεῖ δὴ τὸ μετὰ τοῦτο, ἐν ᾧ τέ ἐστιν ἐκότερον αὐτοῖν καὶ διὰ τί πάθος γίνεσθον ὅπταν γίγνησθον ἰδεῖν ἡμᾶς· πρῶτον τὴν ἡδονήν· ὥσπερ τὸ γένος αὐτῆς πρότερον ἐβασανίσσαμεν, οὕτω καὶ ταῦτα πρότερα. λύπης δ' αὖ χωρὶς τὴν ἡδονήν οὐκ ἂν ποτε δυνάμεθα ἱκανῶς βασανίσαι.

ΠΡΩ. Ἄλλ' εἰ ταύτη χρὴ πορεύεσθαι, ταύτη πορευόμεθα.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν σοὶ καθάπερ ἐμοὶ φαίνεται τῆς γενέσεως αὐτῶν πέρι;

C ΠΡΩ. Τό ποῖον;

ΣΩ. Ἐν τῷ κοινῷ μοι γένει ἅμα φαίνεσθον λύπη τε καὶ ἡδονὴ γίνεσθαι κατὰ φύσιν.

ΠΡΩ. Κοινόν δέ γε, ὦ φίλε Σώκρατες, ὑπομύνησκε ἡμᾶς τί ποτε τῶν προειρημένων βούλει δηλοῦν.

ΣΩ. Ἔσται ταῦτ' εἰς δύνανται, ὦ θαυμάσιε.

ΠΡΩ. Καλῶς εἶπες.

ΣΩ. Κοινόν τοίνυν ὑπακούωμεν ὃ δὴ τῶν τεττάρων τρίτον ἐλέγομεν.

ΠΡΩ. Ὁ μετὰ τὸ ἀπειρον καὶ πέρας ἔλεγες, ἐν ᾧ καὶ ὑγίειαν, οἶμαι

τῶν πάντων —κι' ἦτανε γιὰ μᾶς αὐτὸ ἓνα ἀπὸ τὰ τέσσερα. Τώρα πᾶ ἔχεις τὴν ἀπόκρισή μας.

ΠΡΩ. Τὴν ἔχω, καὶ μέ τρόπο ἔπακρα ἱκανοποιητικό, παρ' ὅλο πού δέν ἀντιλήφθηκα ὅτι μοῦ τὴν ἔδωσες.

ΣΩ. Βλέπεις, τὸ παιχνίδι, Πρώταρχε, γίνεται κάποτε ἓνα διάλειμμα γιὰ τὴ σπουδῇ.

ΠΡΩ. Καλὰ λές.

ΣΩ. Λοιπόν, φίλε μου, σέ ποιὸ γένος ἀνήκει ὁ νοῦς καὶ ποιὰ δύναμη ἔχει, τὸ δείξαμε τώρα ἄρκετὰ καθαρά.

ΠΡΩ. Πάρα πολὺ μάλιστα.

ΣΩ. Ἀλλὰ καὶ τῆς ἡδονῆς τὸ γένος ἀποκαλύφθηκε ἐπίσης πρό πολλοῦ.

ΠΡΩ. Καὶ βέβαια.

ΣΩ. Ἄς θυμόμαστε λοιπόν καὶ τὰ ἐξῆς ἀναφορικά μέ αὐτὰ τὰ δύο: ὅτι δηλαδὴ ὁ νοῦς εἶναι τῆς αἰτίας συγγενής καὶ περίπου αὐτοῦ τοῦ γένους, ἐνῶ ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ ἴδια εἶναι ἀπειρη καὶ ἀνήκει στό γένος πού δέν ἔχει καὶ μήτε ποτὲ του θάχῃ ἐντός του μόνο του οὔτε ἀρχή οὔτε μέσο οὔτε τέλος.

ΠΡΩ. Θά τὸ θυμόμαστε· πῶς ὄχι;

ΣΩ. Λοιπόν θά πρέπει, ὕστερα ἀπ' αὐτό, νά δοῦμε σέ ποιὸ πράμα βρίσκεται τὸ καθένα ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ καὶ ποιὰ εἶναι ἡ κατάσταση πού τὰ παράγει, ὅταν παράγονται. Πρῶτα τὴν ἡδονή· καθὼς προηγουμένως ἐξετάσαμε μέ προσοχή τὸ γένος τῆς, ἔτσι ἄς ἐρευνήσωμε καὶ τὰ προβλήματα αὐτά. Ὅμως, χωρὶς τὴ λύπη, δέν θάμαστε ποτὲ σέ θέση νά ἐξετάζαμε ἱκανοποιητικά τὴν ἡδονή.

ΠΡΩ. Ἐμπρός, ἂν χρειάζεται νά πορευθοῦμε αὐτόν τόν δρόμο.

ΣΩ. Ἄραγε ἔχεις τὴν ἴδια γνώμη μέ τὴ δική μου, ὅσον ἀφορᾷ τὴ γένεσή τους;

ΠΡΩ. Ποιὰ εἶναι αὐτή;

ΣΩ. Κατὰ τὴ γνώμη μου, καὶ ἡ λύπη καὶ ἡ ἡδονὴ γεννιῶνται φυσιολογικά στό γένος τοῦ κοινοῦ.

ΠΡΩ. Θύμισέ μας ὅμως, φίλε Σωκράτη, τί πράμα, ἀπ' ὅσα εἶπαμε πρὶν, ἐννοεῖς μέ τὸ κοινό.

ΣΩ. Θά τὸ κάνω ὅσο μπορῶ, ὦ θαυμάσιε.

ΠΡΩ. Καλὰ τῶπες.

ΣΩ. Λοιπόν, μέ τὸ κοινό ἐννοοῦμε τὸ γένος ἐκεῖνο ἀπὸ τὰ τέσσερα πού λέγαμε τρίτο.

ΠΡΩ. Αὐτό πού εἶπες μετὰ τὸ ἀπειρο καὶ τὸ πέρας, καὶ πού

- δέ καί ἀρμονίαν, ἐτίθεσθαι.
- Δ ΣΩ. Κάλλιστ' εἶπες. τὸν νοῦν δέ ὅτι μάλιστ' ἤδη πρόσεχε.
- ΠΡΩ. Λέγε μόνον.
- ΣΩ. Λέγω τοίνυν τῆς ἀρμονίας μὲν λυομένης ἡμῖν ἐν τοῖς ζώοις ἅμα λύσιν τῆς φύσεως καὶ γένεσιν ἀλγηδόνων ἐν τῷ τότε γίνεσθαι χρόνῳ.
- ΠΡΩ. Πάνυ λέγεις εἰκός.
- ΣΩ. Πάλιν δέ ἀρμοττομένης τε καὶ εἰς τὴν αὐτῆς φύσιν ἀπιούσης ἡδονὴν γίνεσθαι λεκτέον, εἰ δεῖ δι' ὀλίγων περὶ μεγίστων ὅτι τάχιστα ῥηθῆναι.
- Ε ΠΡΩ. Οἶμαι μὲν σε ὀρθῶς λέγειν, ὦ Σώκρατες, ἐμφανέστερον δέ ἐστι ταῦτά ταῦτα πειρώμεθα λέγειν.
- ΣΩ. Οὐκοῦν τά δημόσιά σου καὶ περιφανῆ ῥᾶστον συνοεῖν;
- ΠΡΩ. Ποῖα;
- ΣΩ. Πείνη μὲν σου λύσις καὶ λύπη;
- ΠΡΩ. Ναί.
- ΣΩ. Ἐδωδὴ δέ, πλήρωσις γιγνομένη πάλιν, ἡδονή;
- ΠΡΩ. Ναί.
- ΣΩ. Δίψος δ' αὖ φθορά καὶ λύπη, ἡ δέ τοῦ ὑγροῦ πάλιν τό
- 32 ξηρανθὲν πληροῦσα δύναμις ἡδονή· διάκρισις δέ γ' αὖ καὶ διάλυσις ἡ παρὰ φύσιν, τοῦ πνίγους πάθη, λύπη, κατὰ φύσιν δέ πάλιν ἀπόδοσις τε καὶ ψύξις ἡδονή.
- ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν.
- ΣΩ. Καὶ ῥίγους ἡ μὲν παρὰ φύσιν τοῦ ζῶου τῆς ὑγρότητος πῆξις λύπη· πάλιν δ' εἰς ταῦτόν ἀπιόντων καὶ διακρινομένων ἡ κατὰ φύσιν ὁδός ἡδονή. καὶ ἐνὶ λόγῳ σκόπει εἴ σοι μέτριος ὁ λόγος ὅς ἂν ᾖ τὸ ἐκ
- Β τοῦ ἀπείρου καὶ πέρατος κατὰ φύσιν ἔμψυχον γεγονός· εἶδος, ὅπερ ἔλεγον ἐν τῷ πρόσθεν, ὅταν μὲν τοῦτο φθείρηται, τὴν μὲν φθοράν λύπην εἶναι, τὴν δ' εἰς τὴν αὐτῶν οὐσίαν ὁδόν, ταύτην δ' αὖ πάλιν τὴν ἀναχώρησιν πάντων ἡδονήν.
- ΠΡΩ. Ἔστω· δοκεῖ γάρ μοι τύπον γέ τινα ἔχειν.
- ΣΩ. Τοῦτο μὲν τοίνυν ἐν εἶδος τιθώμεθα λύπης τε καὶ ἡδονῆς ἐν τοῦτοις τοῖς πάθεσιν ἑκατέροις;
- ΠΡΩ. Κεῖσθω.
- ΣΩ. Τίθει τοίνυν αὐτῆς τῆς ψυχῆς κατὰ τὸ τούτων τῶν παθημάτων

ἐντὸς τοῦ τοποθέτησες θαρρῶ, καὶ τὴν ὑγεία καὶ τὴν ἀρμονία;

ΣΩ. Ἐξοχα μοῦ ἀπάντησες. Καὶ τώρα πρόσεχε ὅσο περισσότερο μπορείς.

ΠΡΩ. Λέγε μονάχα.

ΣΩ. Λέω, λοιπόν, πῶς ὅταν, σ' ἐμᾶς τοὺς ἔμβιους ὁργανισμούς, καταστρέφεται ἡ ἀρμονία, καταστρέφεται συνάμα καὶ ἡ φυσιολογικὴ κατάσταση, καὶ τὴ στιγμὴ αὐτὴ πραγματοποιεῖται ἡ γένεσις τῶν πόνων.

ΠΡΩ. Λές πράματα ἄκρως πιθανά.

ΣΩ. Κι' ὅταν καὶ πάλι ἀνασυγκροτῆται ἡ ἀρμονία, ἐπιστρέφοντας ξανά στὴν φυσιολογικὴ τῆς κατάσταση, ὀφείλομε νὰ ποῦμε πῶς γεννιέται ἡ ἡδονή, ἂν πρέπει μὲ λίγα λόγια νὰ ἐκφρασθοῦμε συντομώτατα γιὰ τὰ ὕψιστα.

ΠΡΩ. Σωστά νομίζω ὅτι τὰ λές, Σωκράτη· ἄς προσπαθήσωμε ὅμως νὰ ποῦμε αὐτὰ τὰ ἴδια καθαρώτερα.

ΣΩ. Δέν ἐννοοῦμε εὐκολώτατα τὰ κοινὰ καὶ ὀλοφάνερα;

ΠΡΩ. Ποιὰ;

ΣΩ. Δέν εἶναι ἡ πείνα διάλυση, θαρρῶ, κι' ὁδύνη;

ΠΡΩ. Ναί.

ΣΩ. Ἡ δίψα πάλι φθορά κι' ὁδύνη (καὶ διάλυση), ἐνῶ ἡδονὴ ἡ δύναμις τοῦ ὑγροῦ, τὸ ὅποιο πληροῖ ξανά τὸ ἀποξηραμμένο· ἡ διάκριση πάλι καὶ διάλυση ἡ ἀφύσικη, ἀποτέλεσμα τοῦ καύσωνα, εἶναι ὁδύνη, ἐνῶ ἡ φυσιολογικὴ ἀποκατάσταση καὶ δρόσιση, ἡδονή.

ΠΡΩ. Βεβαιότατα.

ΣΩ. Κι' ἡ πῆξις ἡ ἀφύσικη τῆς ὑγρασίας τοῦ ἔμβιου ὁργανισμοῦ ἀπὸ τοῦ κρύου, ὁδύνη. Κι' ὅταν ξανά ἐπιστρέφουν στὴν αὐτὴν κατάσταση καὶ διαχωρίζονται, ἡ κατὰ φύσιν ὁδός αὐτῆς, ἡδονή. Καὶ μὲ μιὰ λέξη, σκέψου ἂν σοῦ φαίνεται εὐστοχος ὁ λόγος ποῦ ἰσχυρίζεται ὅτι στό ἔμψυχο εἶδος, δημιουργήματα τῆς φυσιολογικῆς ἔνωσης τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ πέρατος ποῦ ἀνέφερα πρωτότερα, ὅταν ἡ ἔνωση αὐτὴ φθείρεται, ἡ φθορά εἶναι ὁδύνη, ἐνῶ ἡ ὁδός-ἐπάνοδος πρὸς τὴν οὐσία-ὑπαρξιν, ἡδονή.

ΠΡΩ. Ἄς τὸ δεχθοῦμε· ἐπειδὴ μοῦ φαίνεται ὅτι τὸ πράγμα εἶναι ἀληθινὸ στίς γενικὲς γραμμὲς του.

ΣΩ. Νὰ θεωρήσωμε, λοιπόν, μέσα σ' αὐτὲς τίς δύο ξεχωριστὲς καταστάσεις, ἕνα εἶδος ἡδονῆς κι' ὁδύνης;

ΠΡΩ. Ἐν τάξει.

ΣΩ. Θεώρησε, λοιπόν, τὴν προσμονή, ἀπὸ μέρους αὐτῆς τῆς

C προσδόκημα τό μὲν πρό τῶν ἡδέων ἐλπίζόμενον ἡδὺ καὶ θαρραλέον, τό δέ πρό τῶν λυπηρῶν φοβερόν καὶ ἀλγεινόν.

ΠΡΩ. Ἔστι γάρ οὖν τοῦθ' ἡδονῆς καὶ λύπης ἕτερον εἶδος, τό χωρὶς τοῦ σώματος αὐτῆς τῆς ψυχῆς διὰ προσδοκίας γιγνόμενον.

ΣΩ. Ὁρθῶς ὑπέλαβες. ἐν γάρ τούτοις οἶμαι, κατὰ γε τὴν ἐμὴν δόξαν, εἰλικρινέσι τε ἑκατέροις γιγνομένοις, ὥς δοκεῖ, καὶ ἀμίκτοις λύπης τε καὶ ἡδονῆς, ἐμφανές ἔσεσθαι τό περί τὴν ἡδονήν, πότερον D ὅλον ἐστί τό γένος ἀσπαστόν, ἢ τοῦτο μὲν ἑτέρῳ τινὶ τῶν προειρημένων δοτέον ἡμῖν γενῶν, ἡδονῇ δέ καὶ λύπῃ, καθάπερ θερμῷ καὶ ψυχρῷ καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, τοτὲ μὲν ἀσπαστέον αὐτά, τοτὲ δέ οὐκ ἀσπαστέον, ὥς ἀγαθὰ μὲν οὐκ ὄντα, ἐνίοτε δέ καὶ ἐνία δεχόμενα τὴν τῶν ἀγαθῶν ἔστιν ὅτε φύσιν.

ΠΡΩ. Ὁρθότατα λέγεις, ὅτι ταῦτη πη δεῖ διαθηρευθῆναι τό νῦν μεταδιωκόμενον.

ΣΩ. Πρῶτον μὲν τοίνυν τόδε ξυνίδωμεν· ὥς εἴπερ ὄντως ἐστί τό E λεγόμενον, διαφθειρομένων μὲν αὐτῶν ἀλγηδῶν, ἀνασφωζομένων δέ ἡδονή, τῶν μῆτε διαφθειρομένων μῆτε ἀνασφωζομένων ἐννοήσωμεν περί, τίνα ποτὲ ἔξιν δεῖ τότε ἐν ἐκάστοις εἶναι τοῖς ζώοις, ὅταν οὕτως ἴσχη. σφόδρα δέ προσέχων τὸν νοῦν εἰπέ· ἄρα οὐ πᾶσα ἀνάγκη πᾶν ἐν τῷ τότε χρόνῳ ζῶον μῆτε τι λυπεῖσθαι μῆτε ἡδεσθαι μῆτε μέγα μῆτε σμικρόν;

ΠΡΩ. Ἀνάγκη μὲν οὖν.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἐστί τις τρίτη ἡμῶν ἢ τοιαύτη διάθεσις παρά τε τὴν 33 τοῦ χαίροντος καὶ παρά τὴν τοῦ λυπουμένου;

ΠΡΩ. Τί μὴν;

ΣΩ. Ἄγε δὴ τοίνυν, ταύτης προθυμοῦ μεμνησθαι. πρὸς γάρ τὴν τῆς ἡδονῆς κρίσιν οὐ σμικρόν μεμνησθαι ταύτην ἔσθ' ἡμῖν ἢ μή. βραχύ δέ τι περί αὐτῆς, εἰ βούλει, διαπεράνωμεν.

ΠΡΩ. Λέγε ποῖον.

ΣΩ. Τὸν τοῦ φρονεῖν βίον οἶσθ' ὥς τοῦτον τὸν τρόπον οὐδέν ἀποκωλύει ζῆν.

ἴδιας τῆς ψυχῆς, τῶν καταστάσεων τούτων· ὅτι ἢ πρὶν ἀπὸ τῆς ἡδονῆς ἐλπίδα εἶναι ὅλο ἡδονή καὶ θάρρος, ἐνῶ ἢ πρὶν ἀπ' τὰ λυπηρὰ εἶναι φοβερὴ καὶ ὅλο ἄλγος.

ΠΡΩ. Ὑπάρχει, λοιπόν, αὐτό τό ἄλλο εἶδος ἡδονῆς κι' ὀδύνης, πού γίνεται χωρὶς τό σῶμα, χάρις στήν προσμονή αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς ψυχῆς.

ΣΩ. Καλὰ τό κατάλαβες. Ἐπειδὴ σ' αὐτά, θαρρῶ, κατὰ τὴν γνώμη μου τουλάχιστον, πού γίνονται καὶ τό ἓνα καὶ τό ἄλλο καθαρά, ὅπως φαίνεται, καὶ ἄμεικτα ἀπὸ ὀδύνης κι' ἡδονῆς, ὡς θὰ ριχθῇ στό πρόβλημα τῆς ἡδονῆς· ἄραγε εἶναι ἐπιθυμητό ὁλόκληρο τό γένος τῆς ἢ μήπως θὰ πρέπει αὐτό νά τ' ἀποδώσωμε σέ κάποιον ἄλλο ἀπὸ τὰ γένη πού εἶπαμε πρωτύτερα, ἐνῶ τὴν ἡδονή καὶ τὴν ὀδύνη, ὅπως καὶ τό θερμό καὶ τό ψυχρὸ καὶ ὅλα τὰ παρόμοια, ἄλλοτε θὰ πρέπει νά τὰ ἐπιθυμοῦμε κι' ἄλλοτε ὄχι. ἐπειδὴ δέν εἶναι βέβαια ἀγαθὰ, ἀλλὰ μερικά τους μερικές φορές δέχονται τῶν ἀγαθῶν τὴν φύση.

ΠΡΩ. Ὁρθότατα τό λές, ὅτι τὸν δρόμο τοῦτον πρέπει τώρα νά τραβήξῃ ἡ ἔρευνά μας.

ΣΩ. Λοιπόν, κατὰ πρῶτο λόγο, ἄς ἐξετάσωμε μαζί τό ἐξῆς· ἂν εἶναι ἀλήθεια, δηλαδή, αὐτό πού λέμε, ὅτι τό ἄλγος εἶναι τῆς φθορᾶς τους προϊόν, ἐνῶ ἡ ἡδονή τῆς ἀνασύστασής τους, τότε ἄς συλλογισθοῦμε ὅσα μῆτε φθείρονται μῆτε ἀνασυγκροτοῦνται, ποιά πρέπει νά ναι, ὅταν αὐτό συμβαίνει, ἢ διάθεση τοῦ κάθε ἔμβιου ὄντος. Δῶσε ἐξαιρετικά μεγάλη προσοχή καὶ πές μου· ἄραγε, στήν περίπτωση αὐτή, δέν εἶναι ἀνάγκη ἀπόλυτη ὁ κάθε ζωντανός ὁργανισμός νά μὴν αἰσθάνεται μῆτε λίγο μῆτε πολὺ καὶ τὴν παραμικρὴ ἀκόμη ὀδύνη ἢ ἡδονή;

ΠΡΩ. Καὶ βέβαια εἶναι ἀνάγκη.

ΣΩ. Μιά τέτοια διάθεση, λοιπόν, γιὰ μᾶς εἶναι μιὰ τρίτη, παράλληλη μ' αὐτὴν αὐτοῦ πού ἔχει χαρά κι' ἐκείνου πού λυπᾶται;

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Ἐμπρός, λοιπόν, κάνε τό πᾶν νά τὴ θυμᾶσαι. Ἐπειδὴ δέν εἶναι πρᾶμα δίχως σημασία νά τὴν ἔχωμε στή μνήμη μας ἢ ὄχι, ἀναφορικά μέ τὴν κρίση γιὰ τὴν ἡδονή. Κι' ἂν θές, ἄς μιλήσωμε σύντομα γι' αὐτήν.

ΠΡΩ. Ἐμπρός, λέγε.

ΣΩ. Ἐκεῖνον, ξέρεις, πού διάλεξε τὸν βίον τῆς φρόνησης τίποτα δέν τὸν ἐμποδίζει νά ζῇ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο.

B ΠΡΩ. Τόν τοῦ μή χαίρειν μηδέ λυπεῖσθαι λέγεις;
ΣΩ. Ἐρρήθη γάρ που τότε ἐν τῇ παραβολῇ τῶν βίων μηδέν δεῖν
μήτε μέγα μήτε μικρόν χαίρειν τῷ τόν τοῦ νοεῖν καί φρονεῖν βίον ἐλο-
μένῳ.

ΠΡΩ. Καί μάλα οὕτως ἐρρήθη.

ΣΩ. Οὐκοῦν οὕτως ἂν ἐκείνῳ γε ὑπάρχοι· καί ἴσως οὐδέν ἄτοπον,
εἰ πάντων τῶν βίων ἐστί θεϊότατος.

ΠΡΩ. Οὐκ οὖν εἰκός γε οὔτε χαίρειν θεούς οὔτε τό ἐναντίον.

C ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν οὐκ εἰκός· ἄσχημον γοῦν αὐτῶν ἐκάτερον
γιγνόμενόν ἐστιν. ἀλλά δὴ τοῦτο μὲν ἔτι καί εἰς αὐθις ἐπισκεψώμεθα,
ἐάν πρὸς λόγον τι ἦ, καί τῷ νῶ πρὸς τὰ δευτερεῖα, ἐάν μὴ πρὸς τὰ
πρωτεῖα δυνώμεθα προσθεῖναι, προσθήσομεν.

ΠΡΩ. Ὁρθότατα λέγεις.

ΣΩ. Καί μὴν τό γε ἕτερον εἶδος τῶν ἡδονῶν, ὃ τῆς ψυχῆς αὐτῆς
ἐφαμεν εἶναι, διὰ μνήμης πᾶν ἐστί γεγονός.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Μνήμην, ὡς ἔοικεν, ὃ τι ποτ' ἐστι πρότερον ἀναληπτέον, καί
κινδυνεύει πάλιν ἔτι πρότερον αἰσθησιν μνήμης, εἰ μέλλει τὰ περί ταῦθ'
ἡμῖν κατά τρόπον φανερά πη γενήσεσθαι.

D ΠΡΩ. Πῶς φῆς;

ΣΩ. Θές τῶν περί τό σῶμα ἡμῶν ἐκάστοτε παθημάτων τὰ μὲν ἐν
τῷ σώματι κατασβεγνύμενα πρὶν ἐπὶ τὴν ψυχὴν διεξελθεῖν ἀπαθῆ
ἐκείνην ἑάσαντα, τὰ δὲ δι' ἀμφοῖν ἰόντα καί τινα ὥσπερ σεισμόν
ἐντιθέντα ἰδίον τε καί κοινόν ἐκατέρῳ.

ΠΡΩ. Κεῖσθω.

ΣΩ. Τὰ μὲν δὴ μή δι' ἀμφοῖν ἰόντα ἐάν τὴν ψυχὴν ἡμῶν φῶμεν
λανθάνειν, τὰ δὲ δι' ἀμφοῖν μή λανθάνειν, ἄρ' ὀρθότατα ἐροῦμεν;

E ΠΡΩ. Πῶς γάρ οὐ;

ΣΩ. Τό τοῖνον λεληθέναι μηδαμῶς ὑπολάβης ὡς λέγω λήθης
ἐνταῦθά που γένεσιν· ἐστί γάρ λήθη μνήμης ἔξοδος, ἥ δ' ἐν τῷ
λεγομένῳ νῦν οὕτω γέγονε· τοῦ δὴ μήτε ὄντος μήτε γεγονότος πῶ
γίγνεσθαι φάναι τινά ἀποβολὴν ἄτοπον. ἢ γάρ;

ΠΡΩ. Ἐννοεῖς τοῦ μήτε χαρές νᾶχη μήτε λύπες;

ΣΩ. Naί, ἐπειδὴ εἶπαμε, τότε πού παραβάλαμε τοὺς βίους, πῶς
ὅποιος διαλέγει τόν βίο τῆς φρόνησης καί τοῦ νοεῖν δέν θά πρέπει
νά αἰσθάνεται τὴν παραμικρὴ χαρά.

ΠΡΩ. Ἔτσι εἶπαμε, βέβαια.

ΣΩ. Τέτοιο βίο θά εἶχε, λοιπόν, αὐτός· κι' ἴσως δέν εἶναι
διόλου παράδοξο, ἂν εἶναι ὁ βίος τοῦτος ὁ πῖο θεϊκός ἀπ' ὅλους.

ΠΡΩ. Ἀπίθανο εἶναι βέβαια εἴτε νά χαίρωνται οἱ θεοί εἴτε τό
ἐναντίο.

ΣΩ. Καί πολύ ἀπίθανο μάλιστα. Ἐπειδὴ ἄσχημο γι' αὐτοὺς
ὅποιο ἀπ' τὰ δύο κι' ἂν τοὺς συνέβαινε. Μά τοῦτο θά τό
ἐξετάσωμε ἀργότερα, ἂν ἔχη καμμιά σχέση μέ τόν λόγο μας, καί
στόν νοῦ θά δώσωμε τῇ δευτέρῃ θέσῃ, ἂν ἀδυνατοῦμε νά τοῦ
δώσωμε τὰ πρωτεῖα.

ΠΡΩ. Μιᾶς ὅσο δέν παίρνει πῖο σωστά.

ΣΩ. Τό ἄλλο τώρα εἶδος τῶν ἡδονῶν, πού εἶπαμε ὅτι ἀνήκει
μόνο στήν ψυχῇ, γεννιέται ὁλόκληρο χάρη στή μνήμη.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Θά πρέπει, ὡς φαίνεται, προηγουμένως νά καταπιαστοῦμε
μέ τή μνήμη, καί φοβοῦμαι ὅτι, ἀκόμα πρωτύτερα ἀπ' τή μνήμη,
μέ τήν αἴσθησιν, ἂν πρόκειται κατά κάποιο τρόπο νά γίνουν
φανερά γιά μᾶς ὅσα ἀφοροῦν αὐτά.

ΠΡΩ. Τί θές νά πῆς;

ΣΩ. Δέξου ὡς βάση ὅτι ἀπ' τοὺς ἐρεθισμούς, πού προσβάλ-
λουν κάθε φορά τό σῶμα μας, ἄλλοι σβήνουνε στό σῶμα πρὶν
διεισδύσουν στήν ψυχῇ, ἀφήνοντάς τιν ἀπαθῆ, ἐνῶ ἄλλοι
διαπερνοῦν καί τὰ δύο, προξενώντας κάτι σάν δόνηση καί
ἰδιαίτερη στόν καθένα τους καί κοινὴ μαζί.

ΠΡΩ. Ἄς γίνῃ δεκτό ὡς βάση.

ΣΩ. Λοιπόν, ὅσα μὲν δέν εἰσχωροῦν καί στά δύο, ἂν ποῦμε ὅτι
περνοῦν ἀπαρατήρητα ἀπ' τὴν ψυχῇ, ἐνῶ ὅσα εἰσχωροῦν καί στά
δύο ὄχι, δέν θά μιλήσωμε πέρα ὡς πέρα ὀρθά;

ΠΡΩ. Πῶς ὄχι;

ΣΩ. Τό «πέρασαν ἀπαρατήρητα» διόλου νά μή τό θεωρήσης
ὅτι τό ἐννοῶ σάν γένεση κατά κάποιον τρόπο ἐδῶ τῆς λήθης.
Ἐπειδὴ ἡ λήθη εἶναι τῆς μνήμης ἡ ἔξοδος, ἐνῶ σ' αὐτό πού τώρα
λέω δέν ἔχει ἀκόμα ἡ μνήμη γεννηθῇ. Καί εἶναι βέβαια παράλογο
νά ποῦμε πῶς ἐχάθη κάτι πού μήτε ὑπάρχει μήτε ἔχει γίνῃ ἀκόμη.
Σύμφωνοι;

ΠΡΩ. Τί μήν;
 ΣΩ. Τά τοίνυν δνόματα μετάβαλε μόνον.
 ΠΡΩ. Πῶς;
 ΣΩ. Ἀντί μὲν τοῦ λεληθέναι τήν ψυχὴν, ὅταν ἀπαθῆς αὕτη
 34 γίγνηται τῶν σεισμῶν τῶν τοῦ σώματος, ἣν νῦν λήθην καλεῖς,
 ἀναισθησίαν ἐπονόμασον.
 ΠΡΩ. Ἐμαθον.
 ΣΩ. Τό δ' ἐν ἐνὶ πάθει τήν ψυχὴν καὶ τό σῶμα κοινῇ γιγνόμενον
 κοινῇ καὶ κινεῖσθαι, ταύτην δ' αὖ τήν κίνησιν ὀνομάζων αἰσθῆσιν οὐκ
 ἀπό τρόπου φθέγγοι' ἄν.
 ΠΡΩ. Ἀληθέστατα λέγεις.
 ΣΩ. Οὐκοῦν ἤδη μανθάνομεν ὃ βουλόμεθα καλεῖν τήν αἰσθῆσιν;
 ΠΡΩ. Τί μήν;
 ΣΩ. Σωτηρίαν τοίνυν αἰσθήσεως τήν μνήμην λέγων ὀρθῶς ἂν τις
 λέγοι κατὰ γε τήν ἐμὴν δόξαν.
 Β ΠΡΩ. Ὅρθῶς γάρ οὖν.
 ΣΩ. Μνήμης δέ ἀνάμνησιν ἄρ' οὐ διαφέρουσιν λέγομεν;
 ΠΡΩ. Ἴσως.
 ΣΩ. Ἄρ' οὖν οὐ τόδε;
 ΠΡΩ. Τό ποῖον;
 ΣΩ. Ὅταν ἅ μετὰ τοῦ σώματος ἐπασχέν ποθ' ἡ ψυχὴ, ταῦτ' ἄνευ
 τοῦ σώματος αὕτη ἐν ἑαυτῇ ὅτι μάλιστα ἀναλαμβάνη, τότε ἀναμι-
 μνήσκεισθαι που λέγομεν. ἢ γάρ;
 ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν.
 ΣΩ. Καί μήν καὶ ὅταν ἀπολέσασα μνήμην εἴτε αἰσθήσεως εἴτ' αὖ
 C μαθήματος αὐθις ταύτην ἀναπόλησιν πάλιν αὕτη ἐν ἑαυτῇ, καὶ ταῦτα
 ξύμπαντα ἀναμνήσεις που λέγομεν.
 ΠΡΩ. Ὅρθῶς λέγεις.
 ΣΩ. Οὐ δὴ χάριν ἅπαντ' εἴρηται ταῦτα, ἔστι τόδε.
 ΠΡΩ. Τό ποῖον;
 ΣΩ. Ἴνα ἤδη τήν τῆς ψυχῆς ἡδονὴν χωρὶς σώματος ὅτι μάλιστα
 καὶ ἐναργέστατα λάβοιμεν, καὶ ἅμα ἐπιθυμίαν· διὰ γάρ τούτων πως
 ταῦτα ἀμφοτέρω εἴκει δηλοῦσθαι.
 ΠΡΩ. Λέγωμεν τοίνυν, ὦ Σώκρατες, ἤδη τό μετὰ ταῦτα.
 ΣΩ. Πολλά γε περὶ γένεσιν ἡδονῆς καὶ πᾶσαν τήν μορφήν αὐτῆς
 D ἀναγκαῖον, ὥς εἴκει, λέγοντας σκοπεῖν. καὶ γάρ νῦν πρότερον ἔτι

ΠΡΩ. Φυσικά.
 ΣΩ. Λοιπὸν ἄλλαξε τὰ ὀνόματα μονάχα.
 ΠΡΩ. Πῶς;
 ΣΩ. Τό «περνοῦν ἀπαράτηρητα» ἅπ' τήν ψυχὴν, ὅταν αὕτην
 δέν τήν ἀγγίζουσιν οἱ δονήσεις τοῦ σώματος, πού τώρα λήθην
 ἀποκαλεῖς, ὀνόμασέ το ἔλλειψη αἰσθησης.
 ΠΡΩ. Ἐννόησα.
 ΣΩ. Ἐκείνη πάλι πού γίνεται καὶ στήν ψυχὴ καὶ στό σῶμα,
 σάν μιά κοινὴ κατάστασις καὶ κίνησις, ἂν, τήν κίνησιν αὐτὴν τήν
 ὀνομάσεως αἰσθησις, δέν θά μιλήσης ἄστοχα.
 ΠΡΩ. Λές πράματα πέρα γιὰ πέρα ἀληθινά.
 ΣΩ. Λοιπὸν ἐννοοῦμε κιόλας τί θέμε ν' ἀποκαλοῦμε αἰσθησις;
 ΠΡΩ. Φυσικά.
 ΣΩ. Λέγοντας, λοιπὸν, κανεῖς τῇ μνήμῃ συντήρησις τῆς
 αἰσθησης, θά μιλοῦσε ὀρθά κατὰ τὴ γνώμην μου.
 ΠΡΩ. Καί βέβαια ὀρθά.
 ΣΩ. Ἄραγε δέν λέμε ὅτι ἡ ἀνάμνησις εἶναι διαφορετικὴ ἅπ'
 τῇ μνήμῃ;
 ΠΡΩ. Ἴσως.
 ΣΩ. Μήπως δέν εἶναι αὐτό ἐδῶ;
 ΠΡΩ. Ποιός;
 ΣΩ. Ὅταν μόνη τῆς ἡ ψυχῆς, δίχως τό σῶμα, ἀνακαλῇ ὅσο πιό
 πολὺ μπορεῖ αὐτά πού κάποτε δοκίμασε μαζί μέ τό σῶμα, τότε
 λέμε ὅτι ἔχει ἀνάμνησιν. Ἡ ὄχι;
 ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.
 ΣΩ. Κι' ὅταν πάλι, ἔχοντας ἀπωλέσει τῇ μνήμῃ εἴτε μιᾶς
 αἰσθησης εἴτε μιᾶς γνώσεως, τήν ξαναφέρνει πίσω ἢ ἴδια ἐντός
 τῆς, ὅλα αὐτά τὰ λέμε, θαρρῶ, ἀναμνήσεις.
 ΠΡΩ. Μιᾶς σωστά.
 ΣΩ. Κι' ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο τὰ εἶπαμε ὅλα τοῦτα εἶναι ὁ
 ἐξῆς.
 ΠΡΩ. Ποιός;
 ΣΩ. Γιὰ νά συλλάβωμε μέ ὅσο μεγαλύτερη εἶναι δυνατόν
 στερεότητά κι' ἐνέργεια τήν ἡδονὴν τῆς ψυχῆς ἀνεξάρτητα ἅπ' τό
 σῶμα, καὶ συνάμα τήν ἐπιθυμίαν. Ἐπειδὴ μέσω αὐτῶν, ὥς
 φαίνεται, ἐκδηλώνονται καὶ οἱ δύο τους.
 ΠΡΩ. Ἄς ποῦμε πιά, λοιπὸν, Σωκράτη, αὐτά πού ἔπονται.
 ΣΩ. Εἶναι, ὅπως φαίνεται, ἀνάγκη νά συζητήσωμε πολὺ
 ἐξετάζοντας τὴ γένεσιν τῆς ἡδονῆς καὶ γενικά ὅλη τὴ μορφή τῆς.

φαίνεται ληπτέον επιθυμίαν εἶναι, τί ποτ' ἔστι καὶ ποῦ γίγνεται.

ΠΡΩ. Σκοπῶμεν τοίνυν· οὐδέν γάρ ἀπολοῦμεν.

ΣΩ. Ἀπολοῦμεν μὲν οὖν, καὶ ταῦτά γε, ὦ Πρώταρχε, εὐρόντες ὁ
νῦν ζητοῦμεν, ἀπολοῦμεν τὴν περὶ αὐτά ταῦτα ἀπορίαν.

ΠΡΩ. Ὁρθῶς ἡμῖν· τό δ' ἐφεξῆς τούτοις πειρώμεθα λέγειν.

ΣΩ. Οὐκοῦν νῦν δὴ πείνην τε καὶ δίψος καὶ πόλλ' ἕτερα τοιαῦτα
Ε ἔφαμεν εἶναι τινὰς ἐπιθυμίας;

ΠΡΩ. Σφόδρα γε.

ΣΩ. Πρὸς τί ποτε ἄρα ταῦτόν βλέψαντες οὕτω πολὺ διαφέροντα
ταῦθ' ἐνὶ πρᾶσαγορεύομεν ὀνόματι;

ΠΡΩ. Μὰ Δί' οὐ ῥᾷδιον ἴσως εἰπεῖν, ὦ Σώκратες, ἀλλ' ὅμως
λεκτέον.

ΣΩ. Ἐκεῖθεν δὴ ἐκ τῶν αὐτῶν πάλιν ἀναλάβωμεν.

ΠΡΩ. Πόθεν δὴ;

ΣΩ. Διψῇ που λέγομεν ἐκάστοτέ τι;

ΠΡΩ. Πῶς δ' οὐ;

ΣΩ. Τοῦτο δέ γ' ἐστὶ κενοῦται;

ΠΡΩ. Τί μὴν;

ΣΩ. Ἄρ' οὖν τό δίψος ἐστὶν ἐπιθυμία;

ΠΡΩ. Ναί, πώματός γε.

35 ΣΩ. Πώματος, ἢ πληρώσεως πώματος;

ΠΡΩ. Οἶμαι μὲν πληρώσεως.

ΣΩ. Ὁ κενούμενος ἡμῶν ἄρα, ὥς ἔοικεν, ἐπιθυμεῖ τῶν ἐναντίων ἢ
πάσχει κενούμενος γάρ ἐρᾷ πληροῦσθαι.

ΠΡΩ. Σαφέστατά γε.

ΣΩ. Τί οὖν; ὁ τό πρῶτον κενούμενος ἔστιν ὁπόθεν εἴτ' αἰσθῆσει
πληρώσεως ἐφάπτοιτ' ἂν εἴτε μνήμη, τούτου ὁ μὴτ' ἐν τῷ νῦν χρόνῳ
πάσχει μὴτ' ἐν τῷ πρόσθε πώποτ' ἔπαθεν;

ΠΡΩ. Καὶ πῶς;

Β ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν ὁ γ' ἐπιθυμῶν τινὸς ἐπιθυμεῖ, φαμέν.

ΠΡΩ. Πῶς γάρ οὐ;

ΣΩ. Οὐκ ἄρα ὁ γε πάσχει, τούτου ἐπιθυμεῖ. διψῇ γάρ, τοῦτο δέ
κένωσις· ὁ δέ ἐπιθυμεῖ πληρώσεως.

ΠΡΩ. Ναί.

Ἐπειδὴ τώρα εἶναι φανερό ὅτι πρέπει νὰ καταλάβωμε πρωτότερα
τί εἶναι ἐπιθυμία καὶ ποῦ γεννιέται.

ΠΡΩ. Ἄς ἐξετάσωμε, λοιπόν· τίποτα δέν χάνομε.

ΣΩ. Χάνομε, Πρώταρχε· ἀφοῦ, βρίσκοντας ὅτι γυρεύομε
τώρα, χάνομε τὴν ἀνικανότητα νὰ βγοῦμε ἀπ' τὸ ἀδιέξοδό τους.

ΠΡΩ. Ὡραία ἀπόκρουση· ὅμως ἄς πασχίσωμε νὰ ποῦμε αὐτά
πού ἀκολουθοῦν.

ΣΩ. Λοιπόν δέν εἴπαμε, λίγο μόλις πρίν, ὅτι ἡ πείνα καὶ ἡ
δίψα καὶ πολλὰ ἄλλα παρόμοια εἶναι ἐπιθυμίες;

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Σέ ποιά, ἄραγε, ταυτότητα, προσβλέποντας, τοὺς δίνομε
τὸ ἴδιο ὄνομα, ἐνῶ τόση διαφορά ἔχουν μεταξύ τους;

ΠΡΩ. Μὰ τὸν Δία, δέν εἶναι ἴσως εὐκόλο νὰ τό πῇ κανεῖς,
Σωκράτη, κι' ὅμως θά πρέπει νὰ λεχθῇ.

ΣΩ. Ἀπό κεῖ ἄς ξαναπιάσωμε, λοιπόν, τὸ θέμα, φέρνοντας τὰ
ἴδια παραδείγματα.

ΠΡΩ. Ἀπό ποῦ;

ΣΩ. Λέμε, θαρρῶ, κάθε φορά ὅτι κάτι διψάει;

ΠΡΩ. Πῶς ὄχι;

ΣΩ. Κι' αὐτό δέν εἶναι: «ἀδειάζει»;

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Ἀλλ' ἄραγε δέν εἶναι, ἡ δίψα, ἐπιθυμία;

ΠΡΩ. Μάλιστα, ποτοῦ.

ΣΩ. Ποτοῦ, ἢ ἀναπλήρωσης ποτοῦ;

ΠΡΩ. Θαρρῶ, ἀναπλήρωσης.

ΣΩ. Ἐπομένως, ὅποιος ἀπὸ μᾶς ἀδειάζει, ἐπιθυμεῖ, ὅπως
φαίνεται, τὴν ἀντίθετη κατάσταση ἀπ' αὐτὴν ὅπου βρίσκεται,
ἀφοῦ, ἀδειάζοντας, ἔχει τὸν πόθο νὰ γεμίσει.

ΠΡΩ. Εἶναι ὁλοφάνερο.

ΣΩ. Καὶ λοιπόν; ἐκεῖνος πού γιὰ πρώτη του φορά ἀδειάζει,
εἶναι δυνατόν νὰ νοιώσῃ εἴτε μὲ τὴν αἰσθήσῃ εἴτε μὲ τὴν μνήμη
τὴν ἀναπλήρωση αὐτοῦ πού μὴτε τὴν στιγμή αὐτὴ δοκιμάζει μὴτε
ποτέ του πρίν δοκίμασε;

ΠΡΩ. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν;

ΣΩ. Λέμε, ὅμως, φυσικά, ὅτι ὅποιος ἐπιθυμεῖ, κάτι ἐπιθυμεῖ.

ΠΡΩ. Πῶς ὄχι;

ΣΩ. Καὶ δέν ἐπιθυμεῖ ἀσφαλῶς αὐτό πού δοκιμάζει. Ἐπειδὴ
διψᾷ, κι' αὐτό εἶναι κένωση, κι' αὐτός ἐπιθυμεῖ τὴν πλήρωση.

ΠΡΩ. Μάλιστα.

- ΣΩ. Πληρώσεώς γ' ἄρα πῆ τι τῶν τοῦ διψῶντος ἄν ἐφάπτοιτο.
 ΠΡΩ. Ἀναγκαῖον.
 ΣΩ. Τό μὲν δὴ σῶμα ἀδύνατον· κενοῦται γάρ που.
 ΠΡΩ. Ναί.
 ΣΩ. Τὴν ψυχὴν ἄρα τῆς πληρώσεως ἐφάπτεσθαι λοιπόν, τῇ μνήμῃ
 C δὴλον ὅτι· τῷ γάρ ἄν ἔτ' ἄλλω ἐφάψαιτο;
 ΠΡΩ. Σχεδόν οὐδενί.
 ΣΩ. Μανθάνομεν οὖν ὃ συμβέβηχ' ἡμῖν ἐκ τούτων τῶν λόγων;
 ΠΡΩ. Τό ποῖον;
 ΣΩ. Σώματος ἐπιθυμίαν οὗ φησιν ἡμῖν οὗτος ὁ λόγος γίνεσθαι.
 ΠΡΩ. Πῶς;
 ΣΩ. Ὅτι τοῖς ἐκείνου παθήμασιν ἐναντίαν αἰεί παντός ζώου μνηύει
 τὴν ἐπιχείρησιν.
 ΠΡΩ. Καί μάλα.
 ΣΩ. Ἡ δ' ὁρμὴ γε ἐπὶ τοῦναντίον ἄγουσα ἢ τὰ παθήματα δηλοῖ
 που μνήμην οὖσαν τῶν τοῖς παθήμασιν ἐναντίων.
 ΠΡΩ. Πάνυ γε.
 D ΣΩ. Τὴν ἄρα ἐπάγουσαν ἐπὶ τὰ ἐπιθυμούμενα ἀποδείξας μνήμην ὁ
 λόγος ψυχῆς ξύμπασαν τὴν τε ὁρμὴν καὶ ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ
 ζώου παντός ἀπέφηνεν.
 ΠΡΩ. Ὅρθότατα.
 ΣΩ. Διψῆν ἄρα ἡμῶν τό σῶμα ἢ πεινῆν ἢ τι τῶν τοιοῦτων πάσχειν
 οὐδαμῇ ὁ λόγος αἰρεῖ.
 ΠΡΩ. Ἀληθέστατα.
 ΣΩ. Ἔτι δὴ καὶ τόδε περὶ ταῦτά ταῦτα κατανοήσωμεν. βίου γάρ
 εἰδός τί μοι φαίνεται βούλεσθαι δηλοῦν ὁ λόγος ἡμῖν ἐν τούτοις αὐτοῖς.
 E ΠΡΩ. Ἐν τίσι καὶ ποίου περὶ βίου φράξεις;
 ΣΩ. Ἐν τῷ πληροῦσθαι καὶ κενοῦσθαι καὶ πᾶσιν ὅσα περὶ
 σωτηρίαν τέ ἐστι τῶν ζώων καὶ τὴν φθοράν, καὶ εἴ τις τούτων ἐν ἐ-
 κατέρῳ γιγνόμενος ἡμῶν ἀλγεῖ, τότε δέ χαίρει κατὰ τὰς μεταβολάς.

ΣΩ. Ἐπομένως, κάποιο μέρος θά εἶναι δυνατόν τοῦ διψασμέ-
 νου ν' ἀγγίξῃ αὐτὴ τὴν πλήρωση.

ΠΡΩ. Κατ' ἀνάγκη.

ΣΩ. Καὶ φυσικά τό σῶμα εἶναι ἀδύνατο· ἀφοῦ κενοῦται.

ΠΡΩ. Μάλιστα.

ΣΩ. Ἄρα εἶναι φανερό ὅτι ὑπολείπεται ἡ ψυχὴ· ν' ἀγγίξῃ,
 αὐτὴ, τὴν πλήρωση χάρῃ στή μνήμῃ· ἐπειδὴ μέ τί ἄλλο θά τῆς
 ἦταν δυνατόν νά ἔρθῃ σ' ἐπαφή;

ΠΡΩ. Σχεδόν μέ τίποτ' ἄλλο.

ΣΩ. Ἐννοοῦμε τί συμπέρασμα, λοιπόν, προκύπτει ἀπ' τῇ
 συζήτησιν αὐτῇ;

ΠΡΩ. Τί;

ΣΩ. Ἡ συζήτησιν αὐτὴ δέν παραδέχεται τὴ γένεσιν ἐπιθυμίας
 σωματικῆς.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Εφόσον δείχνει ὅτι ἡ τάσιν κάθε ἔμβριου ὄντος εἶναι πάντα
 ἀντίθετη μέ τὴν κατάστασιν στήν ὁποία βρίσκεται.

ΠΡΩ. Ὅπωςδήποτε.

ΣΩ. Καὶ φυσικά ἡ ὁρμὴ πού τ' ὁδηγεῖ στό ἐνάντια τῆς
 κατάστασίν του ἀποκαλύπτει, θαρρῶ, τὴν ὑπαρξιν μνήμης τῶν
 ἀντίθετων πρὸς τὴν κατάστασιν.

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Ἀποδεικνύοντας, λοιπόν, ὁ λόγος ὅτι εἶναι ἡ μνήμη πού
 μᾶς πᾶει πρὸς ὅσα ἐπιθυμοῦμε, ἀπεκάλυψε πῶς σύμπασα ἡ ὁρμὴ
 κι' ἡ ἐπιθυμία κι' ἡ κινητήρια ἀρχὴ τοῦ κάθε ἔμβριου ὄντος εἶναι
 τῆς ψυχῆς.

ΠΡΩ. Καί πάρα πολύ ὀρθά.

ΣΩ. Κατὰ συνέπειαν, μέ κανένα τρόπο δέν παραδέχεται ὁ λόγος
 ὅτι τό σῶμα μας διψᾷ ἢ πεινᾷ ἢ βρίσκεται σέ καμιά ἀνάλογη
 κατάστασιν.

ΠΡΩ. Πέρα γιά πέρα ἀληθινό.

ΣΩ. Καὶ τοῦτο ἄς συλλογισθοῦμε ἀκόμα γιά τὰ ἴδια αὐτά
 ζητήματα. Ἐπειδὴ μοῦ φαίνεται ὅτι ὁ λόγος σκοπεύει νά μᾶς
 ἀποκαλύψῃ μέσα σ' αὐτά ἀκριβῶς κάποιο εἶδος βίου.

ΠΡΩ. Μέσα σέ ποιὰ καὶ γιά ποιό εἶδος βίου μιλεῖς;

ΣΩ. Στήν πλήρωση καὶ κένωση καὶ σ' ὅλα ὅσα εἶναι σχετικά
 μέ τὴν συντήρησιν καὶ τὴν καταστροφὴ τῶν ἔμβριων ὄντων, κι' ἂν
 κανένας μας, βρισκόμενος στή μιὰ κατάστασιν ἢ στήν ἄλλη ἀπ'
 αὐτές, πονᾷ κι' ἄλλοτε χαίρει ἀνάλογα μέ τίς μεταβολές.

ΠΡΩ. Ἔστι ταῦτα.

ΣΩ. Τί δ' ὅταν ἐν μέσῳ τούτων γίνηται;

ΠΡΩ. Πῶς ἐν μέσῳ;

ΣΩ. Διὰ μὲν τό πάθος ἀλγῇ, μεμνῆται δέ τῶν ἡδέων, ὧν γενομένων παύοιτ' ἂν τῆς ἀλγηδόνης, πληρῶται δέ μήπω· τί τότε; φῶμεν ἢ μή
46 φῶμεν αὐτόν ἐν μέσῳ τῶν παθημάτων εἶναι;

ΠΡΩ. Φῶμεν μὲν οὖν.

ΣΩ. Πότερον ἀλγοῦνθ' ὅλως ἢ χαίροντα;

ΠΡΩ. Μά Δί', ἀλλὰ διπλῇ τινί λύπῃ λυπούμενον, κατὰ μὲν τό σῶμα ἐν τῷ παθήματι, κατὰ δέ τὴν ψυχὴν προσδοκίας τινὶ πόθῳ.

ΣΩ. Πῶς, ὦ Πρώταρχε, τό διπλοῦν τῆς λύπης εἶπες; ἄρ' οὐκ ἔστι
B μὲν ὅτε τις ἡμῶν κενούμενος ἐν ἐλπίδι φανερᾷ τοῦ πληρωθῆσεσθαι καθέστηκε, τότε τοῦναντίον ἀνελπίστως ἔχει;

ΠΡΩ. Καί μάλα γε.

ΣΩ. Μῶν οὖν οὐχί ἐλπίζων μὲν πληρωθῆσεσθαι τῷ μεμνῆσθαι δοκεῖ σοι χαίρειν, ἅμα δέ κενούμενος ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις ἀλγεῖν;

ΠΡΩ. Ἀνάγκη.

ΣΩ. Τότ' ἄρα ἄνθρωπος καὶ τᾶλλα ζῷα λυπεῖται τε ἅμα καὶ χαίρει.

ΠΡΩ. Κινδυνεύει.

ΣΩ. Τί δ' ὅταν ἀνελπίστως ἔχῃ κενούμενος τεύξεσθαι πληρώσεως; ἄρ' οὐ τότε τό διπλοῦν γίγνοιτ' ἂν περὶ τὰς λύπας πάθος, ὃ σὺ νῦν
C δὴ κατιδὼν φήθης ἀπλῶς εἶναι διπλοῦν;

ΠΡΩ. Ἀληθέστατα, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Ταύτη δὴ τῇ σκέψει τούτων τῶν παθημάτων τόδε χρησώμεθα.

ΠΡΩ. Τό ποῖον;

ΣΩ. Πότερον ἀληθεῖς ταύτας τὰς λύπας τε καὶ ἡδονάς ἢ ψευδεῖς εἶναι λέξομεν; ἢ τὰς μὲν τινας ἀληθεῖς, τὰς δ' οὐ;

ΠΡΩ. Πῶς δ', ὦ Σώκρατες, ἂν εἶεν ψευδεῖς ἡδοναί ἢ λύπαι;

ΣΩ. Πῶς δέ, ὦ Πρώταρχε, φόβοι ἂν ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς, ἢ

ΠΡΩ. Ἔτσι εἶναι.

ΣΩ. Τί συμβαίνει, ὅμως, ὅταν βρίσκεται στό μεταξύ τους;

ΠΡΩ. Πῶς στό μεταξύ τους;

ΣΩ. Ἀπό τῆς μιά, πονᾷ μέ ὅ,τι δοκιμάζει, θυμᾶται ὅμως τὰ ἡδονικά, πού θά τοῦ ἔπαυαν, ἂν ἔρχονταν, τόν πόνο, κι' ὅμως ἀκόμα δέν γεμίζει· τί συμβαίνει τότε; θά ποῦμε ἢ δέν θά ποῦμε ὅτι βρίσκεται μεταξύ τῶν δύο καταστάσεων;

ΠΡΩ. Καί, βέβαια, θά τό ποῦμε.

ΣΩ. Ποιό ἀπ' τὰ δύο ὁλότελα, πονώντας ἢ αἰσθανόμενος χαρά;

ΠΡΩ. Ὅχι, μά τόν Δία, ἀλλά πονώντας μέ πόνο διπλό: σωματικά, ὄντας μέσ σέ τούτη τήν κατάσταση, ψυχικά ἀπό τόν πόθο κάποιας προσδοκίας.

ΣΩ. Πῶς ἐννοοῦμε, Πρώταρχε, τόν διπλό αὐτόν πόνο; Ἄραγε δέν συμβαίνει κάποτε κάποιος ἀπό μᾶς νά εἶναι κενός καί νά βρίσκεται σέ κατάσταση φανερῆς ἐλπίδας ὅτι θά πληρωθῇ, κι' ἄλλοτε νά μὴν ἔχῃ, ἀπεναντίας, καμμιάν ἐλπίδα;

ΠΡΩ. Βεβαιότατα.

ΣΩ. Δέν σοῦ φαίνεται, λοιπόν, ὅτι χαίρει ἐλπίζοντας νά πληρωθῇ, καθὼς τό ἀνακαλῇ στή μνήμη του, ἐνῶ ταυτόχρονα πονᾷ καθὼς ἀδειάζει;

ΠΡΩ. Κατ' ἀνάγκην.

ΣΩ. Τότε, ἐπομένως, καί ὁ ἄνθρωπος καί τ' ἄλλα ἔμβια ὄντα καί πονοῦν καί συνάμα χαίρουν.

ΠΡΩ. Ἔτσι φαίνεται.

ΣΩ. Τί συμβαίνει ὅμως ὅταν, ἐνῶ εἶναι κενός, δέν ἔχει ἐλπίδα πλήρωσης; Ἄραγε δέν θά γεννιόταν τότε μιὰ διπλή κατάσταση ἄλγους, πού μόλις λίγο πρίν ἐσύ τήν πρόσεξες καί νόμισες πῶς εἶναι ἀπλῶς διπλή;

ΠΡΩ. Πέρα γιά πέρα ἀληθινό, Σωκράτη.

ΣΩ. Ἄς κάνωμε λοιπόν, χρῆση τῆς ἐξέτασης αὐτῶν τῶν καταστάσεων στό ἐξῆς.

ΠΡΩ. Σέ ποιό;

ΣΩ. Θά ποῦμε πῶς οἱ λύπες τοῦτες κι' οἱ ἡδονές εἶναι ἀληθινές ἢ ψεύτικες; Ἡ ὅτι μερικές τους εἶναι ἀληθινές, καί οἱ ἄλλες ὄχι;

ΠΡΩ. Πῶς θάταν δυνατόν, Σωκράτη, ἡδονές ἢ λύπες νᾶναι ψεύτικες;

ΣΩ. Ἀλλά πῶς ὑπάρχουν, Πρώταρχε, φόβοι ἀληθινοί ἢ

προσδοκίαι ἀληθεῖς ἢ μή, ἢ δόξαι ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς;

D ΠΡΩ. Δόξας μὲν ἔγωγ' ἄν που συγχωροίην, τὰ δ' ἕτερα ταῦτ' οὐκ ἄν.

ΣΩ. Πῶς φῆς; λόγον μέντοι τινά κινδυνεύομεν οὐ πάνυ σμικρὸν ἐπεγείρειν.

ΠΡΩ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ. Ἀλλ' εἰ πρὸς τὰ παρεληλυθότα, ὦ παῖ 'κείνου τάνδρός, προσήκοντα, τοῦτο σκεπτέον.

ΠΡΩ. Ἴσως τοῦτό γε.

ΣΩ. Χαίρειν τοῖνυν δεῖ λέγειν τοῖς ἄλλοις μήκεσιν ἢ καὶ ὁτρωὺν τῶν παρὰ τὸ προσήκον λεγομένων.

ΠΡΩ. Ὅρθῳς.

E ΣΩ. Λέγε δὴ μοι· θαῦμα γάρ ἐμέ γ' ἔχει διὰ τέλους αἰεὶ περὶ τὰ αὐτὰ ἃ νῦν δὴ προυθέμεθα ἀπορήματα.

ΠΡΩ. Πῶς δὴ φῆς;

ΣΩ. Ψευδεῖς, αἱ δ' ἀληθεῖς οὐκ εἰσὶν ἡδοναί;

ΠΡΩ. Πῶς γάρ ἄν;

ΣΩ. Οὕτε δὴ ὅναρ οὐθ' ὕπαρ, ὥς φῆς, οὐτ' ἐν μανίαις οὐτ' ἐν παραφροσύναις οὐδεὶς ἔσθ' ὅστις ποτέ δοκεῖ μὲν χαίρειν, χαίρει δὲ οὐδαμῶς, οὐδ' αὖ δοκεῖ μὲν λυπεῖσθαι, λυπεῖται δ' οὐ.

ΠΡΩ. Πάνθ' οὕτω ταῦτ', ὦ Σώκρατες, ἔχειν πάντες ὑπειλήφαμεν.

ΣΩ. Ἀρ' οὖν ὀρθῶς; ἢ σκεπτέον εἴτ' ὀρθῶς εἴτε μή ταῦτα λέγεται;

37 ΠΡΩ. Σκεπτέον, ὥς γ' ἐγὼ φαίην ἄν.

ΣΩ. Διορισώμεθα δὴ σαφέστερον ἔτι τὸ νῦν δὴ λεγόμενον ἡδονῆς τε περὶ καὶ δόξης. ἔστι γάρ πού τι δοξάζειν ἡμῖν;

ΠΡΩ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ ἡδεσθαι;

ΠΡΩ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ μὴν καὶ τὸ δοξαζόμενόν ἐστί τι;

ΠΡΩ. Πῶς δ' οὐ;

ΣΩ. Καὶ τὸ γε ὅ τὸ ἡδόμενον ἡδεται;

ΠΡΩ. Καὶ πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ δοξάζον, ἅντε ὀρθῶς ἅντε μή ὀρθῶς δοξάζῃ, τὸ γε δοξάζειν ὄντως οὐδέποτε ἀπόλλυσιν.

ψεύτικοι, ἢ προσδοκίαις ἀληθινές ἢ ὄχι, ἢ γνῶμες ἀληθινές ἢ ψεύτικες;

ΠΡΩ. Ὅσο γιὰ τίς γνῶμες, θά ἦταν δυνατόν νά συμφωνοῦσα, ὄχι ὁμως καὶ γιὰ τᾶλλα αὐτά.

ΣΩ. Τί λές; Κινδυνεύομε νά ἐγείρωμε λόγο κάθε ἄλλο παρά ἀσήμαντο.

ΠΡΩ. Ἀλήθεια λές.

ΣΩ. Ναί, ἀλλά θά πρέπει, παιδί τοῦ ἄντρα ἐκείνου, νά ἐξετάσωμε ἂν ταιριάζουν μέ τὰ προηγούμενα.

ΠΡΩ. Ναί, πιθανόν.

ΣΩ. Πρέπει, λοιπόν, νά παρατήσωμε τίς ἄλλες ἀναπτύξεις καὶ ὁ,τιδήποτε εἶν' ἔξω ἀπό τὸ θέμα μας.

ΠΡΩ. Ὅρθά.

ΣΩ. Πές μου, λοιπόν. Ἐπειδὴ μέ κατέχει πάντα τρίσβαθη ἀπορία γιὰ τὰ ἴδια αὐτά προβλήματα πού μόλις λίγο πρὶν ἐθέσαμε.

ΠΡΩ. Τί ἐννοεῖς;

ΣΩ. Δέν ὑπάρχουν ψεύτικες ἡδονές κι' ἄλλες πάλι ἀληθινές;

ΠΡΩ. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νά ὑπάρχουν;

ΣΩ. Καὶ μήτε στὸν ὕπνο μήτε στὸν ξύπνο δέν ὑπάρχει, ὅπως λές, λοιπόν, κανεῖς, μήτε στά διάφορα εἶδη τῆς μανίας καὶ τῆς παραφροσύνης, πού νά θαρρῇ ὅτι χαίρει ἐνῶ δέν χαίρει, μήτε πάλι ὅτι νοιώθει λύπη, ἐνῶ δέν νοιώθει;

ΠΡΩ. Ὅλοι μας νομίζαμε, Σωκράτη, πῶς ὅλα αὐτά εἶναι ἔτσι.

ΣΩ. Ὅρθά ὁμως ἄραγε; Ἡ θά πρέπει νά ἐξετάσωμε ἂν τούτη ἡ ἀποψη εἶναι ὀρθή ἢ ὄχι;

ΠΡΩ. Θάλεγα ὅτι θά πρέπει νά ἐξετάσωμε.

ΣΩ. Λοιπόν ἄς ὀρίσωμε μ' ἀκόμα μεγαλύτερη σαφήνεια ὅ,τι μόλις τώρα λέγαμε σχετικὰ μέ τὴν ἡδονή καὶ τὴν γνῶμη. Ὑπάρχει κάτι πού λέγεται «ἔχω τὴ γνῶμη»;

ΠΡΩ. Μάλιστα.

ΣΩ. Καὶ «αἰσθάνομαι ἡδονή»;

ΠΡΩ. Μάλιστα.

ΣΩ. Ἀλλά καὶ τὸ ἀντικείμενο τῆς γνῶμης μας δέν εἶναι κάτι;

ΠΡΩ. Καὶ βέβαια.

ΣΩ. Κι' αὐτὸ χάρη στοῦ ὁποῖο αἰσθάνεται ἡδονή ὁ αἰσθανόμενος;

ΠΡΩ. Χωρὶς ἄλλο.

ΣΩ. Τότε, λοιπόν, αὐτός πού ἔχει μιά γνῶμη, εἴτε εἶναι ὀρθή εἴτε ὄχι, ποτέ δέν χάνει στήν πραγματικότητα τὸ γεγονός ὅτι ἔχει

- B ΠΡΩ. Πῶς γάρ ἄν;
 ΣΩ. Οὐκοῦν καί τό ἡδόμενον, ἄντε ὀρθῶς ἄντε μή ὀρθῶς ἤδηται, τό γε ὄντως ἡδεσθαι δῆλον ὥς οὐδέποτε ἀπολεῖ.
 ΠΡΩ. Ναί, καί τοῦθ' οὕτως ἔχει.
 ΣΩ. "Ὅτω ποτέ οὖν δὴ τρόπῳ δόξα ψευδῆς τε καί ἀληθῆς ἡμῖν φιλεῖ γίνεσθαι, τό δέ τῆς ἡδονῆς μόνον ἀληθές, δοξάζειν δ' ὄντως καί χαίρειν ἀμφοτέρω ὁμοίως εἴληχεν σκεπτέον.
 ΠΡΩ. Σκεπτέον.
 ΣΩ. Ἄρ' ὅτι δόξῃ μὲν ἐπιγίγνεσθον ψευδὸς τε καί ἀληθές, καί
 C ἐγένετο οὐ μόνον δόξα διὰ ταῦτα ἀλλά καί ποιά τις ἑκατέρα, σκεπτέον φῆς τοῦτ' εἶναι;
 ΠΡΩ. Ναί.
 ΣΩ. Πρὸς δέ γε τούτοις, εἰ καί τό παράπαν ἡμῖν τά μὲν ἐστι ποί' ἄττα, ἡδονή δέ καί λύπη μόνον ἅπερ ἐστί, ποιῶ τινε δέ οὐ γίνεσθον, καί ταῦθ' ἡμῖν διομολογητέον.
 ΠΡΩ. Δῆλον.
 ΣΩ. Ἄλλ' οὐδέν τοῦτό γε χαλεπὸν ἰδεῖν, ὅτι καί ποιῶ τινε. πάλαι γάρ εἴπομεν ὅτι μεγάλαί τε καί σμικραὶ καί σφόδρα ἑκατέραι γίνονται,
 D λυπαὶ τε καί ἡδοναί.
 ΠΡΩ. Παντάπασι μὲν οὖν.
 ΣΩ. Ἄν δέ γε πονηρία τούτων, ὦ Πρώταρχε, προσγίγνηται τινι, πονηράν μὲν φήσομεν οὕτω γίνεσθαι δόξαν, πονηράν δέ καί ἡδονήν;
 ΠΡΩ. Ἀλλά τί μὴν, ὦ Σώκρατες;
 ΣΩ. Τί δ', ἂν ὀρθότης ἢ τουναντίον ὀρθότητι τινί τούτων προσγίγνηται; μὲν οὐκ ὀρθήν μὲν δόξαν ἐροῦμεν, ἂν ὀρθότητα ἴσχη, ταῦτόν δέ ἡδονήν;
 ΠΡΩ. Ἀναγκαῖον.
 E ΣΩ. Ἄν δέ γε ἀμαρτανόμενον τό δοξαζόμενον ἢ, τὴν δόξαν τότε ἀμαρτάνουσάν γε οὐκ ὀρθήν ὁμολογητέον οὐδ' ὀρθῶς δοξάζουσιν;
 ΠΡΩ. Πῶς γάρ ἄν;

μιά γνώμη.

ΠΡΩ. Καί μέ τί τροπὸν θά τόχανε;

ΣΩ. Κι' αὐτός λοιπὸν πού αἰσθάνεται ἡδονή, εἴτε τὴν αἰσθάνεται σωστά εἴτε ὄχι, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι οὐδέποτε θά χάσῃ τ' ὅτι, πράγματι, αἰσθάνεται ἡδονή.

ΠΡΩ. Μάλιστα, ἔτσι εἶναι κι' αὐτό.

ΣΩ. Μὲ ποιὸν τρόπο, λοιπὸν, συμβαίνει νά σχηματίζεται ἐντός μας γνώμη ψεύτικη καί ἀληθινή, ἐνῶ ἡ ἡδονή εἶναι μόνον ἀληθινή, παρ' ὅλο πού τό νά ἔχωμε γνώμη καί νά νοιώθωμε ἡδονή ὅμοια τυχαίνουν καί τὰ δύο νά εἶναι πραγματικά. Τοῦτο θά πρέπει νά ἐξετάσωμε.

ΠΡΩ. Θά πρέπει.

ΣΩ. Ἄραγε, ἐπειδὴ στή γνώμη προστίθενται τό ψεῦδος κι' ἡ ἀλήθεια, κι' ὥς ἐκ τούτου δέν γίνεται ἀπλῶς γνώμη, ἀλλά γνώμη ἐνός ὀρισμένου εἶδους στή μία περίπτωση ἢ στήν ἄλλη, γι' αὐτὸ λές πὼς πρέπει νά τό ἐξετάσωμε;

ΠΡΩ. Μάλιστα.

ΣΩ. Κοντά σ' αὐτά, θά πρέπει νά συμφωνήσωμε καί στά ἐξῆς: ἂν κατ' ἀρχὴν γιὰ μᾶς ἔχουν αὐτά κάποια ποιότητα, ἐνῶ ἀπεναντίας ἡ ἡδονή κι' ἡ λύπη δέν εἶναι παρά ὅ,τι εἶναι, καί καμμιά δέν δέχονται ποιότητα.

ΠΡΩ. Γεγονός.

ΣΩ. Δέν εἶναι, ὅμως, διόλου δύσκολο νά διαπιστώσωμε ὅτι ἔχουν καί κάποια ποιότητα. Ἐπειδὴ, πρό πολλοῦ, εἶπαμε ὅτι καί οἱ λύπες καί οἱ ἡδονές γίνονται κι' οἱ δύο τους καί μεγάλες καί μικρές κι' ἐντατικές.

ΠΡΩ. Ὀλωσδιόλου.

ΣΩ. Κι' ἂν, πάλι, προστεθῇ, Πρώταρχε, κακότητα σέ μία ἀπ' αὐτές, θά ποῦμε ὅτι τότε γίνεται κακή ἡ γνώμη καί κακή καί ἡ ἡδονή;

ΠΡΩ. Τί ἄλλο, βέβαια, Σωκράτη;

ΣΩ. Κι' ἂν τώρα προστεθῇ σέ μία ἀπ' αὐτές ἡ ὀρθότητα ἢ τό ἀντίθετό της; Δέν θά τὴν ποῦμε γνώμη ὀρθή, ἂν ἔχη τὴν ὀρθότητα, καί τό ἴδιο καί γιὰ τὴν ἡδονή;

ΠΡΩ. Κατ' ἀνάγκην.

ΣΩ. Ἄν ὅμως τ' ἀντικείμενο τῆς γνώμης μας εἶναι λανθασμένο, δέν θά πρέπει νά παραδεχθοῦμε ὅτι ἡ γνώμη, πού εἶναι τότε λανθασμένη, δέν εἶναι ὀρθή κι' οὔτε κρίνει ὀρθά;

ΠΡΩ. Καί βέβαια.

ΣΩ. Τί δ', ἂν αὐτὴ λύπην ἢ τινα ἡδονὴν περὶ τό ἐφ' ᾧ λυπεῖται ἢ τοῦναντίον ἀμαρτάνουσιν ἐφορῶμεν, ὀρθὴν ἢ χρηστὴν ἢ τι τῶν καλῶν ὀνομάτων αὐτῇ προσθήσομεν;

ΠΡΩ. Ἀλλ' οὐχ οἶόν τε, εἴπερ ἀμαρτήσεται γε ἡδονή.

ΣΩ. Καὶ μὴν εἰσικέ γε ἡδονὴ πολλάκις οὐ μετὰ δόξης ὀρθῆς ἀλλὰ μετὰ ψεύδους ἡμῖν γίγνεσθαι.

ΠΡΩ. Πῶς γάρ οὐ; καὶ τὴν μὲν δόξαν γε, ὦ Σώκρατες, ἐν τῷ
38 τοιούτῳ καὶ τότε λέγομεν ψευδῆ, τὴν δ' ἡδονὴν αὐτὴν οὐδεὶς ἂν ποτε προσείποι ψευδῆ.

ΣΩ. Ἀλλὰ προθύμως ἀμύνεις τῷ τῆς ἡδονῆς, ὦ Πρώταρχε, λόγῳ τὰ νῦν.

Β ΠΡΩ. Οὐδέν γε, ἀλλ' ἅπερ ἀκούω λέγω.

ΣΩ. Διαφέρει δ' ἡμῖν οὐδέν, ὦ ἑταῖρε, ἢ μετὰ δόξης τε ὀρθῆς καὶ μετ' ἐπιστήμης ἡδονὴ τῆς μετὰ τοῦ ψεύδους καὶ ἀγνοίας πολλάκις ἐκαστοῖς ἡμῶν ἐγγιγνομένης;

ΠΡΩ. Εἰκὸς γοῦν μὴ σμικρόν διαφέρειν.

ΣΩ. Τῆς δὴ διαφορᾶς αὐτοῖν ἐπὶ θεωρίαν ἔλθωμεν.

ΠΡΩ. Ἄγε ὅπη σοι φαίνεται.

ΣΩ. Τῇδε δὴ ἄγω.

ΠΡΩ. Πῇ;

ΣΩ. Δόξα, φάμεν, ἡμῖν ἔστι μὲν ψευδῆς, ἔστι δὲ καὶ ἀληθής;

ΠΡΩ. Ἔστιν.

ΣΩ. Ἐπεται μὴν ταύταις, ὅ νῦν δὴ ἐλέγομεν, ἡδονὴ καὶ λύπη
πολλάκις ἀληθεῖ καὶ ψευδεῖ δόξῃ λέγω.

ΠΡΩ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἐκ μνήμης τε καὶ αἰσθήσεως δόξα ἡμῖν καὶ τό
C διαδοξάζειν ἐγχειρεῖν γίγνεθ' ἐκάστοτε;

ΠΡΩ. Καὶ μάλα.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν ἡμᾶς ὧδε περὶ ταῦτα ἀναγκαῖον ἡγοῦμεθα ἴσχειν;

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Πολλάκις ἰδόντι τινὶ πόρρωθεν μὴ πάνυ σαφῶς τὰ καθωρό-
μενα συμβαίνειν βούλεσθαι κρίνειν φαίης ἂν ταῦθ' ἅπερ ὀρεῖ;

ΣΩ. Κι' ἂν τώρα ἀντιληφθοῦμε πῶς ἡ λύπη ἢ καμμία ἡδονὴ πλανᾶται σχετικὰ μ' αὐτό, γιὰ τὸ ὁποῖο λυπᾶται ἢ χαίρει, θὰ προσθέσωμε, σ' αὐτή, τὴ λέξη «ὀρθή» ἢ «χρηστή» ἢ κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ ὠραῖα ὀνόματα;

ΠΡΩ. Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἀδύνατον, ἂν βέβαια πλανᾶται ἡ ἡδονή.

ΣΩ. Μὰ νὰ πού φαίνεται πῶς πολλές φορές ἡ ἡδονὴ ἔρχεται σέ μᾶς ὄχι συνοδευόμενη ἀπὸ γνώμη ὀρθή, ἀλλὰ ἀπὸ ψέμα.

ΠΡΩ. Πῶς ὄχι; Καὶ τὴν μὲν γνώμη, στὴν περίπτωσιν αὐτὴ βέβαια, τὴν λέμε ψεύτικη, ἀλλὰ τὴν ἡδονὴν τὴν ἴδια κανεῖς ποτὲ δὲν θὰ μπορούσε νὰ τὴν ὀνομάσῃ ψεύτικη.

ΣΩ. Βλέπω πῶς μέ προθυμία ὑπερασπίζεσαι, Πρώταρχε, τὸ θέμα τώρα τῆς ἡδονῆς.

ΠΡΩ. Διόλου μάλιστα! λέω μονάχα αὐτὰ πού ἀκούω.

ΣΩ. Καὶ δὲν ἔχει, ἀγαπητέ μου, καμμία διαφορὰ γιὰ μᾶς ἡ ἡδονὴ πού συνοδεύεται ἀπὸ γνώμη ὀρθή καὶ ἐπιστήμη, ἀπὸ ἐκείνη πού γίνεται συχνά μὲς στὸν καθένα μας συνοδευόμενη ἀπ' τὸ ψέμα καὶ τὴν ἀγνοία;

ΠΡΩ. Πιθανὸ εἶναι, βέβαια, νὰ μὴν ἔχουν μικρὴ διαφορὰ.

ΣΩ. Λοιπὸν ἄς ἔρθωμε στὴν ἐνατένιση-ἐποπτεία τῆς διαφορᾶς
τους.

ΠΡΩ. Ὁδήγησέ με ἐκεῖ ὅπου σοῦ φαίνεται καλλίτερα.

ΣΩ. Ἰδοὺ ποῦ σ' ὀδηγῶ.

ΠΡΩ. Ποῦ;

ΣΩ. Σέ μᾶς ὑπάρχει, ἰσχυρίζομαστε, γνώμη ψεύτικη καθὼς καὶ γνώμη ἀληθινή;

ΠΡΩ. Ὑπάρχει.

ΣΩ. Καὶ συχνά τις ἀκολουθεῖ αὐτές, ἐννοῶ τὴν ἀληθινὴν γνώμη καὶ τὴν ψεύτικη, ὅ,τι λέγαμε μόλις πρὶν λίγο, ἡδονὴ καὶ λύπη;

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Καὶ μέσα μας δὲν γίνεται κάθε φορά, ἀπὸ τὴ μνήμη καὶ τὴν αἴσθησιν, ἡ γνώμη κι' ἡ προσπάθεια νὰ διαμορφώσωμε γνώμη μελετημένη;

ΠΡΩ. Βεβαίως.

ΣΩ. Ἀραγε δὲν φρονοῦμε, λοιπὸν, ὅτι τέτοια εἶναι κατ' ἀνάγκην ἡ σχέσις μας μ' αὐτά;

ΠΡΩ. Τί εἶδους;

ΣΩ. Συμβαίνει, συχνά, κανεῖς νὰ μὴ βλέπῃ καθαρά ἀπὸ μακρὰ ὅσα ἀντικρὺζει δὲν θαλεγε πῶς ἐπιθυμεῖ αὐτός νὰ

ΠΡΩ. Φαίην ἄν.

ΣΩ. Οὐκοῦν τό μετὰ τοῦτο αὐτός αὐτόν οὗτος ἀνέροιτ' ἂν ὦδε;

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Τί ποτε ἄρα ἔστι τό παρά τήν πέτραν τοῦθ' ἑστάναι
D φανταζόμενον ὑπό τινι δένδρῳ; ταῦτ' εἰπεῖν ἂν τις πρὸς ἑαυτὸν δοκεῖ
σοι, τοιαῦτα ἅττα κατιδὼν φαντασθέντα αὐτῷ ποτέ;

ΠΡΩ. Τί μὴν;

ΣΩ. Ἄρ' οὖν μετὰ ταῦτα ὁ τοιοῦτος ὡς ἀποκρινόμενος ἂν πρὸς
αὐτόν εἴποι τοῦτο, ὡς ἔστιν ἄνθρωπος, ἐπιτυχῶς εἰπὼν;

ΠΡΩ. Καί πάνυ γε.

ΣΩ. Καί παρενεχθεῖς γ' αὐτὰχ' ἂν ὡς ἔστι τινῶν ποιμένων ἔργον
τό καθορώμενον ἄγαλμα προσείποι.

ΠΡΩ. Μάλα γε.

E ΣΩ. Κἂν μὲν τίς γ' αὐτῷ παρῇ, τά τε πρὸς αὐτόν ῥηθέντα ἐντείνας
εἰς φωνὴν πρὸς τὸν παρόντα αὐτά ταῦτ' ἂν πάλιν φθέγγαιτο, καὶ λόγος
δὴ γέγονεν οὕτως ὅ τότε δόξαν ἐκαλοῦμεν;

ΠΡΩ. Τί μὴν;

ΣΩ. Ἄν δ' ἄρα μόνος ἦ τοῦτο ταῦτόν πρὸς αὐτόν διανοούμενος,
ἐνίῳτε καὶ πλείω χρόνον ἔχων ἐν αὐτῷ πορεύεται.

ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Τί οὖν; ἄρα σοὶ φαίνεται τό περί τούτων γιγνόμενον ὅπερ ἐμοί;

ΠΡΩ. Τό ποῖον;

ΣΩ. Δοκεῖ μοι τότε ἡμῶν ἡ ψυχὴ βιβλίῳ τινὶ προσεικέναι.

ΠΡΩ. Πῶς;

39 ΣΩ. Ἡ μνήμη ταῖς αἰσθήσεσι ζυμπίπτουσα εἰς ταῦτόν κάκεινα ἃ
περί ταῦτά ἐστι τά παθήματα φαίνονται μοι σχεδόν οἷον γράφειν ἡμῶν
ἐν ταῖς ψυχαῖς τότε λόγους· καὶ ὅταν μὲν ἀληθῆ γράψῃ τοῦτο τό
πάθημα, δόξα τε ἀληθὲς καὶ λόγοι ἀπ' αὐτοῦ ζυμβαίνουσιν ἀληθεῖς ἐν
ἡμῖν γιγνόμενοι· ψευδῇ δ' ὅταν ὁ τοιοῦτος παρ' ἡμῖν γραμματεὺς
γράψῃ, τάναντία τοῖς ἀληθέσιν ἀπέβη.

B ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν δοκεῖ μοι, καὶ ἀποδέχομαι τά ῥηθέντα οὕτως.

ΣΩ. Ἀποδέχου δὴ καὶ ἕτερον δημιουργόν ἡμῶν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἐν
τῷ τότε χρόνῳ γιγνόμενον.

διακρίνη ὅσα θωρεῖ;

ΠΡΩ. Θά τῶλεγα.

ΣΩ. Λοιπόν, κατόπιν τούτου, δέν θά ἔχετε στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό
του αὐτός τό ἐξῆς ἐρώτημα;

ΠΡΩ. Ποιό;

ΣΩ. Τί ἄραγε εἶναι ἐκεῖνο ἐκεῖ πλάϊ στὸν βράχο, πού μοιάζει
σάν νά στέκῃ κάτω ἀπὸ ἓνα δέντρο; Δέν σοῦ φαίνεται ὅτι ἔτσι θ'
ἀναρωτηθῇ κανεὶς, ἔχοντας ἀντικρύσει κάποτε μιά τέτοια εἰκόνα;

ΠΡΩ. Καί βέβαια.

ΣΩ. Θά ἦταν τάχα ἐπιτυχημένη ἡ ἀπάντηση πού θᾶδινε,
κατόπιν τούτου, στὸν ἑαυτό του, λέγοντας πὼς εἶναι ἄνθρωπος;

ΠΡΩ. Καί βέβαια.

ΣΩ. Ἴσως. Θά μπορούσε ὅμως καὶ νά γελασθῇ, πὼς τάχα ὅ,τι
ἀντικρύζει εἶναι δουλειά βοσκῶν καὶ νά τ' ὀνομάσῃ ἄγαλμα.

ΠΡΩ. Καί πολὺ μάλιστα.

ΣΩ. Κι' ἂν βρίσκεται κανεὶς κοντά του, καί, ὑψώνοντας τὴ
φωνή του, πῇ στὸν διπλανό του τὰ ἴδια αὐτά πού εἶπε μέσα του,
δέν γίνεται ἔτσι λόγος ὅ,τι τότε γνώμη ἀποκαλούσαμε;

ΠΡΩ. Καί βέβαια.

ΣΩ. Ἄν εἶναι ὅμως μόνος του, καὶ τό ἴδιο πράγμα σκέφτεται,
κάποτε δέν συνεχίζει, μ' αὐτὴ τὴ σκέψη μέσα του, τὸν δρόμο του
κάμποση ὥρα;

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Καί λοιπόν; Στὴν περίπτωση αὐτῇ, σοῦ φαίνεται ὅπως καί
σέ μένα;

ΠΡΩ. Τί πράμα;

ΣΩ. Μοῦ φαίνεται πὼς ἡ ψυχὴ μας μοιάζει τότε μ' ἓνα βιβλίο.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Ὅπως ἡ μνήμη συμπίπτει καὶ ταυτίζεται μὲ τίς
αἰσθήσεις, ἔτσι κι' ἐκεῖνα πού ἀφοροῦν αὐτές τίς καταστάσεις
μοῦ φαίνονται σχεδόν σάμπως νά γράφουν τότε μέσα στίς ψυχές
μας λόγους· κι' ὅταν μὲν ἡ κατάσταση αὐτὴ γράψῃ πράγματα
ἀληθινά, συμβαίνει τότε ἐντός μας νά γεννηθοῦν γνώμη καὶ λόγοι
ἀλήθειας ἀπ' αὐτό· μὰ ὅταν αὐτός ὁ μύχιος μας γραμματικός
ψεύτικα γράψῃ, τ' ἀντίθετα θά γίνουν τῶν ἀληθινῶν.

ΠΡΩ. Εἶμαι πέρα γιὰ πέρα σύμφωνος καὶ δέχομαι τά ὅσα εἶπες
κατ' αὐτόν τὸν τρόπο.

ΣΩ. Τότε, λοιπόν, δέξου ὅτι ἐκείνη τὴ στιγμή δημιουργεῖται
μέσα στήν ψυχὴ μας κι' ἓνας δεύτερος τεχνίτης.

ΠΡΩ. Τίνα;

ΣΩ. Ζωγράφον, ὃς μετὰ τὸν γραμματιστὴν τῶν λεγομένων εἰκόνας ἐν τῇ ψυχῇ τούτων γράφει.

ΠΡΩ. Πῶς δὴ τοῦτον αὖ καὶ πότε λέγομεν;

ΣΩ. "Ὅταν ἀπ' ὅψεως ἢ τινος ἄλλης αἰσθήσεως τὰ τότε δοξαζόμενα καὶ λεγόμενα ἀπαγαγόν τις τὰς τῶν δοξασθέντων καὶ λεχθέντων εἰκόνας ἐν αὐτῷ ὁρᾷ πως, ἢ τοῦτο οὐκ ἔστι γιγνόμενον παρ' ἡμῖν;

ΠΡΩ. Σφόδρα μὲν οὖν.

ΣΩ. Οὐκοῦν αἱ μὲν τῶν ἀληθῶν δοξῶν καὶ λόγων εἰκόνες ἀληθεῖς, αἱ δὲ τῶν ψευδῶν ψευδεῖς;

ΠΡΩ. Παντάπασιν.

ΣΩ. Εἰ δὴ ταῦτ' ὁρθῶς εἰρήκαμεν, ἔτι καὶ τότε ἐπὶ τούτοις σκεψώμεθα.

ΠΡΩ. Τό ποῖον;

ΣΩ. Εἰ περὶ μὲν τῶν ὄντων καὶ τῶν γεγονότων ταῦτα ἡμῖν οὕτω πάσχειν ἀναγκαῖον, περὶ δὲ τῶν μελλόντων οὐ;

ΠΡΩ. Περὶ ἀπάντων μὲν οὖν τῶν χρόνων ὡσαύτως.

ΣΩ. Οὐκοῦν αἱ γε διὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἡδοναὶ καὶ λύπαι ἐλέχθησαν ἐν τοῖς πρόσθεν ὥς πρό τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν καὶ λυπῶν προγίγνονται ἂν, ὥσθ' ἡμῖν ξυμβαίνει τό προχαίρειν τε καὶ πολυπεῖσθαι περὶ τὸν μέλλοντα χρόνον εἶναι γιγνόμενον;

ΠΡΩ. Ἀληθέστατα.

ΣΩ. Πότερον οὖν τὰ γράμματα τε καὶ ζωγραφήματα, ἃ σμικρῷ πρότερον ἐτίθεμεν ἐν ἡμῖν γίνεσθαι, περὶ μὲν τὸν γεγονότα καὶ τὸν παρόντα χρόνον ἐστί, περὶ δὲ τὸν μέλλοντα οὐκ ἔστιν;

ΠΡΩ. Σφόδρα γε.

ΣΩ. Ἄρα σφόδρα λέγεις, ὅτι πάντ' ἐστί ταῦτα ἐλπίδες εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον οὔσαι, ἡμεῖς δ' αὖ διὰ παντός τοῦ βίου ἀεὶ γέμομεν ἐλπίδων;

ΠΡΩ. Παντάπασιν μὲν οὖν.

ΣΩ. Ἄγε δὴ, πρὸς τοῖς νῦν εἰρημένοις καὶ τότε ἀπόκριναι.

ΠΡΩ. Τό ποῖον;

ΣΩ. Δίκαιος ἀνὴρ καὶ εὐσεβής καὶ ἀγαθός πάντως ἄρ' οὐ θεοφιλές

ΠΡΩ. Ποιός;

ΣΩ. Ἐνας ζωγράφος πού, ἔπειτα ἀπὸ τὸν γραμματικό, ζωγραφίζει στήν ψυχὴ τίς εἰκόνες ὧσων εἰπώθηκαν.

ΠΡΩ. Πῶς τὸν ἐννοοῦμε πάλι αὐτόν καὶ πότε;

ΣΩ. "Ὅταν, ἀπὸ τὴν ὄραση ἢ ἀπὸ καμμίᾳ ἄλλῃ αἴσθησι, κανεῖς ἀπομακρύνῃ ὅσα ἦταν τότε τ' ἀντικείμενο τῆς γνώμης καὶ τοῦ λόγου, καὶ κάπως βλέπῃ ἐντός του τίς εἰκόνες ὧσων σχηματίσθηκε ἡ γνώμη τους κι' ἐλέχθησαν. Ἡ μήπως τοῦτο δὲν συμβαίνει ἐντός μας;

ΠΡΩ. Καὶ πολὺ μάλιστα.

ΣΩ. Οἱ μὲν, λοιπόν, εἰκόνες τῶν ἀληθινῶν γνωμῶν καὶ λόγων δὲν εἶναι ἀληθινές, καὶ ψεύτικες τῶν ψευτικῶν;

ΠΡΩ. Ὀλωσδιόλου.

ΣΩ. Ἄν τὰ εἶπαμε, λοιπόν, αὐτὰ μέ τρόπο ὁρθό, ἃς ἐξετάσωμε ἀκόμα καὶ τό ἐξῆς.

ΠΡΩ. Τί πράμα;

ΣΩ. Ἄν δοκιμάζωμε ἀναγκαστικά αὐτές τίς καταστάσεις μέ τὰ παρόντα καὶ τὰ περασμένα, ὅχι ὅμως καὶ μέ τὰ μελλοντικά;

ΠΡΩ. Τό ἴδιο, βέβαια, γιὰ ὅλους τοὺς χρόνους.

ΣΩ. Δὲν εἶπαμε, λοιπόν, προηγουμένως ὅτι οἱ ἡδονές κι' οἱ λύπες, πού προέρχονται ἀπὸ μόνῃ τὴν ψυχὴ, θά ἦταν δυνατόν νά δημιουργηθοῦν πρὶν ἀπὸ τίς ἡδονές καὶ τίς λύπες πού προέρχονται ἀπὸ τό σῶμα, ὥστε νά ἐπιτελῇται μέσα μας ἡ δημιουργία, προκαταβολικά, καὶ τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης ἀναφορικά μέ τό μέλλον;

ΠΡΩ. Πέρα γιὰ πέρα ἀληθινό.

ΣΩ. Τὰ γράμματα, λοιπόν, καὶ τὰ ζωγραφήματα, πού λίγο πρὶν ὑποθέταμε ὅτι σχηματίζονται μέσα μας, ὑπάρχουν γιὰ τό παρελθόν καὶ τό παρόν, ὅχι ὅμως καὶ γιὰ τό μέλλον;

ΠΡΩ. Καὶ πολὺ μάλιστα.

ΣΩ. Ἄραγε αὐτό τό «πολύ μάλιστα» τό λές, ἐπειδὴ ὅλα τοῦτα εἶναι ἐλπίδες πού ὑπάρχουν γιὰ τὸν μετέπειτα χρόνο, καὶ ἐμεῖς πάλι, σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς μας, εἴμαστε διαρκῶς γεμάτοι ἐλπίδες;

ΠΡΩ. Ὀπωσδήποτε.

ΣΩ. Ἐμπρός, λοιπόν, ξέχωρα ἀπ' ὅσα εἶπαμε, ἀποκρίσου καὶ σ' αὐτό.

ΠΡΩ. Σέ ποιό;

ΣΩ. Ὁ ἄνθρωπος ἄραγε ὁ δίκαιος κι' εὐσεβής καὶ καλός,

ἐστιν;

ΠΡΩ. Τί μὴν;

ΣΩ. Τί δέ; ἄδικός τε καὶ παντάπασι κακός ἄρ' οὐ τοῦναντίον
40 ἐκείνῳ;

ΠΡΩ. Πῶς δ' οὐ;

ΣΩ. Πολλῶν μὴν ἐλπίδων, ὥς ἐλέγομεν ἄρτι, πᾶς ἄνθρωπος γέμει;

ΠΡΩ. Τί δ' οὐ;

ΣΩ. Λόγοι μὴν εἰσιν ἐν ἐκάστοις ἡμῶν, ἃς ἐλπίδας ὀνομάζομεν;

ΠΡΩ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ δὴ καὶ τὰ φαντάσματα ἐξωγραφημένα· καὶ τις ὁρᾷ
πολλάκις ἑαυτῷ χρυσὸν γιγνόμενον ἄφθονον καὶ ἐπ' αὐτῷ πολλὰς ἡ-
δονάς· καὶ δὴ καὶ ἐνὶ ἐξωγραφημένον αὐτόν ἐφ' αὐτῷ χαίροντα σφόδρα
καθορᾷ.

B ΠΡΩ. Τί δ' οὐ;

ΣΩ. Τοῦτων οὖν πότερα φῶμεν τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ὥς τό πολὺ τὰ
γεγραμμένα παρατίθεσθαι ἀληθῆ διὰ τό θεοφιλεῖς εἶναι, τοῖς δέ κακοῖς
ὥς αὐτό πολὺ τοῦναντίον, ἢ μή φῶμεν;

ΠΡΩ. Καί μάλα φατέον.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τοῖς κακοῖς ἡδοῖν γε οὐδέν ἦττον πάρεισιν
ἐξωγραφημένοι, ψευδεῖς δέ αὐταί που.

ΠΡΩ. Τί μὴν;

C ΣΩ. Ψευδέσιν ἄρα ἡδοῖν τὰ πολλὰ οἱ πονηροὶ χαίρουσιν, οἱ δ'
ἀγαθοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀληθεῖς.

ΠΡΩ. Ἀναγκαιότατα λέγεις.

ΣΩ. Εἰσὶ δὴ κατὰ τοὺς νῦν λόγους ψευδεῖς ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων
ψυχαῖς ἡδοῖν, μεμιμημένοι μέντοι τὰς ἀληθεῖς ἐπὶ τὰ γελοιότερα· καὶ
λῦπαι δέ ὡσαύτως.

ΠΡΩ. Εἰσὶν.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἦν δοξάζειν μὲν ὄντως αἰεὶ τῷ τὸ παράπαν δοξάζοντι,
μὴ ἐπ' οὐσί δέ μηδὲ ἐπὶ γεγονόσι μηδ' ἐπ' ἐσομένοις ἐνίοτε.

ΠΡΩ. Πάνυ γε.

D ΣΩ. Καὶ ταῦτά γε ἦν, οἶμαι, τὰ ἀπεργαζόμενα δόξαν ψευδῆ τότε καὶ
τό ψευδῶς δοξάζειν. ἢ γάρ;

γενικά, δὲν εἶναι ἀγαπητός στοὺς θεούς;

ΠΡΩ. Καὶ πῶς!

ΣΩ. Τί ὅμως; Ὁ ἄδικος κι' ὁλότελα κακός δὲν εἶναι τ'
ἀντίθετο ἐκείνου;

ΠΡΩ. Πῶς ὅχι;

ΣΩ. Ὅπως ἐλέγαμε μόλις πρὶν ἀπὸ λίγο, ὁ κάθε ἄνθρωπος δὲν
εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ πολλὰς ἐλπίδες;

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Κι' ὑπάρχουν, βέβαια, μέσα στὸν καθένα μας λόγοι πού
τοὺς ἀποκαλοῦμε ἐλπίδες;

ΠΡΩ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ μάλιστα οἱ παραστάσεις οἱ ζωγραφισμένες· καὶ
συχνὰ βλέπει κανεὶς ν' ἀποκτᾷ μπόλικο χρυσάφι κι' ἐπιπλέον
ἡδονές πολλὰς· καὶ βλέπει μάλιστα ζωγραφισμένο μέσα καὶ τὸν
ἴδιο, ὅλο χαρὰ γιὰ τὸν ἑαυτό του.

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Νά ποῦμε, λοιπόν, ὅτι συνήθως οἱ ζωγραφιές πού
παρέχονται στοὺς καλοὺς εἶναι ἀληθινές, ἐπειδὴ τυγχάνουν
ἀγαπητοὶ στοὺς θεούς, ἐνῶ στοὺς κακοὺς συνήθως εἶναι τό
ἀντίθετο· νά τό ποῦμε ἢ ὅχι;

ΠΡΩ. Βεβαίότατα.

ΣΩ. Ὑπάρχουν ἡδονές, λοιπόν, τό ἴδιο ζωγραφισμένες καὶ
στοὺς κακοὺς, ἀλλ' ὅμως εἶναι ψεύτικες, νομίζω.

ΠΡΩ. Δίχως ἄλλο.

ΣΩ. Μὲ ψεύτικες, ἐπομένως, ἡδονές χαίρουν συνήθως οἱ
κακοί, ἐνῶ οἱ ἄνθρωποι οἱ καλοὶ μ' ἀληθινές.

ΠΡΩ. Λές πράγματα πού ἔχουν ἀπόλυτη ἀναγκαιότητα.

ΣΩ. Σύμφωνα, λοιπόν, μ' αὐτά, ὑπάρχουν στίς ἀνθρώπινες
ψυχές ψεύτικες ἡδονές, πού ὅμως ἀπομιμοῦνται τίς ἀληθινές
σέμπως γελοιογραφίες τους. Καθὼς ἐπίσης καὶ λύπες.

ΠΡΩ. Ὑπάρχουν.

ΣΩ. Καὶ δεχθήκαμε ὅτι αὐτός πού διαμορφώνει μιά γνώμη,
πάντοτε ἔχει στὴν πραγματικότητα τὴ γνώμη αὐτή, ἀλλὰ κάποτε
γιὰ πράγματα πού μήτε ὑπάρχουν μήτε ὑπῆρξαν μήτε καὶ θά ὑπάρ-
ξουν.

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Κι' ἦταν αὐτά, θαρρῶ, πού δημιουργοῦσαν τότε τὴν
ψεύτικη γνώμη, καὶ τό ὅτι κανεὶς διαμορφώνει γνώμη ψεύτικη.
Ἡ ὅχι;

ΠΡΩ. Ναί.

ΣΩ. Τί οὖν; οὐκ ανταποδοτέον ταῖς λύπαις τε καὶ ἡδοναῖς τὴν τούτων ἀντίστροφον ἔξιν ἐν ἐκείνοις;

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Ὡς ἦν μὲν χαίρειν ὄντως αἰετῶ τό παράπαν ὅπως οὖν καὶ εἰκῇ χαίροντι, μὴ μέντοι ἐπὶ τοῖς οὐσι μὴδ' ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν ἐνίοτε, πολλάκις δὲ καὶ ἴσως πλειστάκις ἐπὶ τοῖς μὴδὲ μέλλουσιν ποτε γενήσεσθαι.

Ε ΠΡΩ. Καὶ ταῦθ' οὕτως ἀναγκαῖον, ὦ Σώκρατες, ἔχειν.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ αὐτός λόγος ἂν εἴη περὶ φόβου τε καὶ θυμῶν καὶ πάντων τῶν τοιούτων, ὥς ἐστι καὶ ψευδῆ πάντα τὰ τοιαῦτα ἐνίοτε;

ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Τί δέ; πονηράς δόξας καὶ χρηστάς ἄλλως ἢ ψευδεῖς γιγνομένας ἔχομεν εἰπεῖν;

ΠΡΩ. Οὐκ ἄλλως.

ΣΩ. Οὐδ' ἡδονάς γ', οἶμαι, κατανοοῦμεν ὥς ἄλλον τινά τρόπον

41 εἰσὶ πονηραὶ πλὴν τῶ ψευδεῖς εἶναι.

ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν τοῦναντίον, ὦ Σώκρατες, εἴρηκας. σχεδὸν γάρ τῶ ψεύδει μὲν οὐ πάνυ πονηράς ἂν τις λύπας τε καὶ ἡδονάς θείη, μεγάλη δὲ ἄλλη καὶ πολλῇ συμπιπτούσας πονηρία.

ΣΩ. Τὰς μὲν τοίνυν πονηράς ἡδονάς καὶ διὰ πονηρίαν οὐσας τοιαύτας ὀλίγον ὕστερον ἐροῦμεν, ἂν ἔτι δοκῇ νῶν· τὰς δὲ ψευδεῖς κατ' ἄλλον τρόπον ἐν ἡμῖν πολλάς καὶ πολλάκις ἐνούσας τε καὶ

Β ἐγγιγνομένας λεκτέον. τούτῳ γάρ ἴσως χρῆσόμεθα πρὸς τὰς κρίσεις.

ΠΡΩ. Πῶς γάρ οὐκ; εἴπερ γε εἰσίν.

ΣΩ. Ἄλλ', ὦ Πρώταρχε, εἰσὶ κατὰ γε τὴν ἐμὴν. τοῦτο δὲ τό δόγμα ἕως ἂν κένηται παρ' ἡμῖν, ἀδύνατον ἀνέλεγκτον δῆπου γίνεσθαι.

ΠΡΩ. Καλῶς.

ΣΩ. Περισιτώμεθα δὴ καθάπερ ἀθληταί πρὸς τοῦτον αὐτόν λόγον.

ΠΡΩ. Ἴωμεν.

ΣΩ. Ἀλλά μὴν εἰπομέν, εἴπερ μεμνήμεθα, ὀλίγον ἐν τοῖς πρόσθεν,

ΠΡΩ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ λοιπόν; Δέν θά πρέπει νά ανταποδώσωμε στίς λύπες καὶ στίς ἡδονές τήν διάθεσή τους τήν ἀντίστοιχη σ' ἐκεῖνα;

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Ὅτι, δηλαδή, σ' αὐτόν πού αἰσθάνεται γενικά χαρά, ὁσοδήποτε καὶ ὅπωςδήποτε, πάντοτε ὑπῆρχε στήν πραγματικότητα ἡ χαρά, ἀλλά κάποτε ὄχι γιά πράγματα πού ὑπάρχουν ἢ πού ὑπῆρξαν, συχνά μάλιστα κι' ἴσως συχνότατα γιά ὅσα ποτέ δέν πρόκειται νά ὑπάρξουν.

ΠΡΩ. Κι' αὐτά ἀκόμα, Σωκράτη, ἔχουν τήν ἴδια ἀναγκαιότητα.

ΣΩ. Τά ἴδια, λοιπόν, θά ἦταν δυνατόν νά ποῦμε καὶ γιά τούς φόβους καὶ γιά τούς θυμούς καὶ γιά ὅλα τὰ παρόμοια, πῶς πότε-πότε εἶναι δηλαδή ὅλα τὰ τέτοια ψεύτικα;

ΠΡΩ. Ὅπωςδήποτε.

ΣΩ. Καὶ λοιπόν; Ἐχομε ν' ἀναφέρωμε γινώμες κακές καὶ ἄχρηστες, πού νά γίνωνται κατ' ἄλλο τρόπο παρά σάν ψεύτικες;

ΠΡΩ. Δέν ἔχομε.

ΣΩ. Καὶ μήτε ἡδονές, θαρρῶ, ἐννοοῦμε ὅτι εἶναι κακές κατ' ἄλλο τρόπο παρά καθ' ὅσον εἶναι ψεύτικες.

ΠΡΩ. Ἐντελῶς τό ἀντίθετο, εἶπες, Σωκράτη. Ἐπειδή σχεδόν διόλου δέν θάταν δυνατόν κανεῖς τίς λύπες κι' ἡδονές στό ψέμα νά τίς ἀποδώσει, ἀλλά στό ὅτι συμπίπτουν μέ κάποια ἄλλη μεγάλη καὶ πληθωρική κακότητα.

ΣΩ. Ὅσον ἀφορᾷ, λοιπόν, τίς κακές ἡδονές, πού εἶναι τέτοιες λόγῳ τῆς κακότητος, γι' αὐτές θά ποῦμε ἔπειτα ἀπό λίγο, ἂν μᾶς κἀνη κέφι καὶ στούς δυό μας. Θά πρέπει ὁμως νά μιλήσωμε διαφορετικά γιά τίς ψεύτικες, πού εἶναι καὶ γίνονται μέσα μας πολλές καὶ πολύ συχνά. Ἐπειδή πιθανόν τοῦτο νά μᾶς χρειασθῇ γιά τήν κρίση μας.

ΠΡΩ. Πῶς ὄχι; Ἄν φυσικά ὑπάρχουν.

ΣΩ. Ἀλλά ὑπάρχουν, Πρώταρχε, κατὰ τήν γνώμη μου τουλάχιστον. Ὅμως ὅσο ἡ δοξασία αὕτη βρίσκεται ἐντός μας, μᾶς εἶναι ἀδύνατον νά τήν ἀφήσωμε ἀνεξέλεγκτη.

ΠΡΩ. Καλῶς.

ΣΩ. Ἄς περισφίξωμε, λοιπόν, ξανά, ὅπως οἱ ἀθλητές, τόν λόγο αὐτόν.

ΠΡΩ. Ἐμπρός.

ΣΩ. Εἶπαμε ὁμως (ἂν θυμόμαστε), πρὶν ἀπό λίγο, πῶς ὅταν

C ως ὅταν αἱ λεγόμεναι ἐπιθυμίαι ἐν ἡμῖν ὥσι, δίχα ἄρα τότε τό σῶμα καί χωρίς τῆς ψυχῆς τοῖς παθήμασι διείληπται.

ΠΡΩ. Μεμνήμεθα, καί προερρήθη ταῦτα.

ΣΩ. Οὐκοῦν τό μέν ἐπιθυμοῦν ἦν ἡ ψυχὴ τῶν τοῦ σώματος ἐναντίων ἔξεων, τό δέ τήν ἀλγηδόνα ἢ τινα διά πάθος ἡδονήν τό σῶμα ἦν τό παρεχόμενον;

ΠΡΩ. Ἦν γάρ οὖν.

ΣΩ. Συλλογίζου δὴ τό γινόμενον ἐν τούτοις.

ΠΡΩ. Λέγε.

D ΣΩ. Γίνεται τοῖνον, ὁπότεν ἢ ταῦτα, ἅμα παρακεῖσθαι λύπας τε καί ἡδονάς, καί τούτων αἰσθήσεις ἅμα παρ' ἀλλήλας ἐναντίων οὐσῶν γίνεσθαι, ὃ καί νῦν δὴ ἐφάνη.

ΠΡΩ. Φαίνεται γοῦν.

ΣΩ. Οὐκοῦν καί τόδε εἴρηται καί συνωμολογημένον ἡμῖν ἔμπροσθεν κεῖται;

ΠΡΩ. Τό ποῖον;

ΣΩ. Ὡς τό μᾶλλον τε καί ἥττον ἄμφω τούτω δέχεσθον, λύπη τε καί ἡδονή, καί ὅτι τῶν ἀπείρων εἴτην.

ΠΡΩ. Εἴρηται. τί μὴν;

ΣΩ. Τίς οὖν μηχανή ταῦτ' ὀρθῶς κρίνεσθαι;

ΠΡΩ. Πῆ δὴ καί πῶς;

E ΣΩ. Εἰ τό βούλημα ἡμῖν τῆς κρίσεως τούτων ἐν τοιούτοις τι διαγνώναι βούλεται ἐκάστοτε τίς τούτων πρὸς ἀλλήλας μεῖζων καί τι ἐλάττων καί τίς μᾶλλον καί τίς σφοδρότερα, λύπη τε πρὸς ἡδονήν καὶ λύπη πρὸς λύπην καί ἡδονή πρὸς ἡδονήν.

ΠΡΩ. Ἀλλ' ἔστι ταῦτά τε τοιαῦτα καί ἡ βούλησις τῆς κρίσεως αὕτη.

ΣΩ. Τί οὖν; ἐν μέν ὅψει τό πόρρωθεν καί ἐγγύθεν ὁρᾶν τά μεγέθη τήν ἀλήθειαν ἀφανίζει καί ψευδῇ ποιεῖ δοξάζειν, ἐν λύπαις δ' ἄρα καὶ ἡδοναῖς οὐκ ἔστι ταυτόν τοῦτο γινόμενον;

ΠΡΩ. Πολύ μὲν οὖν μᾶλλον, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Ἐναντίον δὴ τό νῦν τῷ μικρόν ἔμπροσθεν γέγονεν.

βρίσκονται μέσα μας αὐτά πού λέμε ἐπιθυμίες, τότε τό σῶμα ἀποχωρίζεται κι' ἀπομονώνεται ἀπ' τήν ψυχή, ὅσον ἀφορᾶ τίς διαφορές καταστάσεις.

ΠΡΩ. Τό θυμόμαστε· εἰπώθηκαν αὐτά προηγουμένως.

ΣΩ. Αὐτό, λοιπόν, πού ἐπιθυμεῖ τίς ἀντίθετες καταστάσεις πρὸς τό σῶμα, ἦταν ἡ ψυχὴ, κι' αὐτό πού παρέχει τόν πόνο ἢ καμιά ἡδονή προερχόμενη ἀπό ἐρεθισμό ἦταν τό σῶμα.

ΠΡΩ. Καί βέβαια ἦταν.

ΣΩ. Σκέψου, λοιπόν, τό τί συμβαίνει σ' αὐτές τίς περιπτώσεις.

ΠΡΩ. Λέγε.

ΣΩ. Συμβαίνει, λοιπόν, στήν περίπτωση αὐτὴ νά βρίσκονται πλάϊ-πλάϊ λύπες κι' ἡδονές καί μαζί οἱ αἰσθήσεις τους, πού εἶναι ἀντίθετες, νά παράγονται ἢ μιὰ δίπλα στήν ἄλλη, ὅπως φάνηκε μόλις πρὶν ἀπό λίγο.

ΠΡΩ. Ἔτσι φαίνεται, βέβαια.

ΣΩ. Λοιπόν δέν εἶπαμε καί δέν συμφωνήσαμε προηγουμένως καί γιά τοῦτο δῶ;

ΠΡΩ. Γιά ποιό;

ΣΩ. Γιά τό ὅτι κι' οἱ δύο τους, δηλαδή κι' ἡ λύπη κι' ἡ ἡδονή, δέχονται τό μᾶλλον καί τό ἥττον κι' ὅτι ἀνήκουν στό γένος τῶν ἀπείρων;

ΠΡΩ. Καί βέβαια τό εἶπαμε.

ΣΩ. Ποιός τρόπος ὑπάρχει, λοιπόν, γιά νά κριθοῦν αὐτά μ' ὀρθότητα;

ΠΡΩ. Ποῦ καί πῶς;

ΣΩ. Ἄν ἡ θέλησή μας νά τά κρίνωμε ἔχη σκοπό τή διάγνωση, σ' ὅλες τίς παρόμοιες περιπτώσεις, γιά τό ποιά ἀπ' αὐτές, στήν ἀμοιβαία σχέση τους, εἶναι κάθε φορά μεγαλύτερη καί ποιά μικρότερη, καί ποιά περισσότερη καί ποιά ἐντατικώτερη, σέ σχέση ἡ λύπη μέ τήν ἡδονή κι' ἡ λύπη μέ τήν λύπη, κι' ἡ ἡδονή μέ τήν ἡδονή.

ΠΡΩ. Ἀλλά τέτοια εἶναι κι' αὐτά κι' αὐτὴ εἶναι ἡ θέλησή μας νά τά κρίνωμε.

ΣΩ. Καί λοιπόν; Ὅσον ἀφορᾶ τήν ὄραση, τό νά κοιτάζωμε ἀπό μακριὰ ἢ ἀπό κοντά, τό γεγονός αὐτό ἐξαλείφει τήν ἀλήθεια, κάνοντάς μας νά σχηματίζωμε ψεύτικη γνώμη· στίς λύπες, ὅμως, καί στίς ἡδονές δέν συμβαίνει τάχα ἀκριβῶς τό ἴδιο;

ΠΡΩ. Πολύ περισσότερο, βέβαια, Σωκράτη.

ΣΩ. Ἀντίθετο ἔγινε, λοιπόν, τό παρόν μέ τό πρὶν λίγο.

ΠΡΩ. Τό ποῖον λέγεις;

ΣΩ. Τότε μὲν αἱ δόξαι ψευδεῖς τε καὶ ἀληθεῖς αὐταὶ γιγνόμεναι τὰς λύπας τε καὶ ἡδονὰς ἅμα τοῦ παρ' αὐταῖς παθήματος ἀνεπίμπασαν.

B ΠΡΩ. Ἀληθέστατα.

ΣΩ. Νῦν δέ γε αὐταὶ διὰ τό πόρρωθὲν τε καὶ ἐγγύθεν ἐκάστοτε μεταβαλλόμεναι θεωρεῖσθαι, καὶ ἅμα τιθέμεναι παρ' ἀλλήλας, αἱ μὲν ἡδοναὶ παρὰ τό λυπηρόν μείζονες φαίνονται καὶ σφοδρότεραι, λῦπαι δ' αὐτὰ διὰ τό παρ' ἡδονὰς τούναντίον ἐκείναις.

ΠΡΩ. Ἀνάγκη γίγνεσθαι τὰ τοιαῦτα διὰ ταῦτα.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὅσῳ μείζονες τῶν οὐσῶν ἐκότεραι καὶ ἐλάττους φαίνονται, τοῦτο ἀποτεμώμενος ἐκατέρων τό φαινόμενον ἄλλ' οὐκ ὄν, C οὔτε αὐτό ὀρθῶς φαινόμενον ἔρεῖς, οὐδ' αὖ ποτέ τό ἐπὶ τούτῳ μέρος τῆς ἡδονῆς καὶ λύπης γιγνόμενον ὀρθόν τε καὶ ἀληθές τολμήσεις λέγειν.

ΠΡΩ. Οὐ γάρ οὖν.

ΣΩ. Τούτων τοίνυν ἐξῆς ὁψόμεθα ἐάν τῇδε ἀπαντῶμεν ἡδονὰς καὶ λύπας ψευδεῖς ἔτι μᾶλλον ἢ ταύτας φαινομένας τε καὶ οὔσας ἐν τοῖς ζώοις.

ΠΡΩ. Ποίας δὴ καὶ πῶς λέγεις;

ΣΩ. Εἴρηται που πολλάκις ὅτι τῆς φύσεως ἐκάστων διαφθειρο- D μένης μὲν συγκρίσεις καὶ διακρίσεις καὶ πληρώσεις καὶ κενώσεις καὶ τισιν αὔξαις καὶ φθίσεσι λῦπαι τε καὶ ἀλγηδόνες καὶ ὀδύνη καὶ πάνθ' ὅποσα τοιαῦτ' ὀνόματ' ἔχει ξυμβαίνει γιγνόμενα.

ΠΡΩ. Ναί, ταῦτα εἴρηται πολλάκις.

ΣΩ. Εἰς δέ γε τὴν αὐτῶν φύσιν ὅταν καθιστῇται, ταύτην αὖ τὴν κατάστασιν ἡδονὴν ἀπεδεξάμεθα παρ' ἡμῶν αὐτῶν.

ΠΡΩ. Ὅρθως.

ΣΩ. Τί δ', ὅταν περὶ τό σῶμα μηδέν τούτων γιγνόμενον ἡμῶν ᾖ;

ΠΡΩ. Πότε δέ τοῦτ' ἂν γένοιτο, ὦ Σώκρατες;

E ΣΩ. Οὐδέν πρὸς λόγον ἐστίν, ὦ Πρώταρχε, ὃ σύ νῦν ἤρου τό ἐρώτημα.

ΠΡΩ. Τί δὴ;

ΣΩ. Διότι τὴν ἐμὴν ἐρώτησιν οὐ κωλύεις με διερεῖσθαι σε πάλιν.

ΠΡΩ. Ποιό ἔννοεῖς;

ΣΩ. Τότε, μὲ τό νά γίνωνται οἱ γνώμες ψεύτικες καὶ ἀληθινές, ἐπλήρωσαν ταυτόχρονα καὶ τίς λύπες καὶ τίς ἡδονές μέ τῇ δικῇ τους τὴν κατάστασιν.

ΠΡΩ. Πέρα γιά πέρα ἀληθινό.

ΣΩ. Ἐνῷ τώρα, μέ τό ν' ἀντικρύζωνται αὐτές ἀπό μακρὰ καὶ ἀπό κοντά, καθὼς ὑφίστανται κάθε φορά μεταβολές, καὶ μέ τό νά τοποθετοῦνται συνάμα πλάι ἢ μιά στήν ἄλλη, οἱ ἡδονές δίπλα στή λύπη φαίνονται μεγαλύτερες καὶ σφοδρότερες καὶ οἱ λύπες πάλι, μέ τό νά ναι πλάι στίς ἡδονές, φαίνονται τ' ἀντίθετο ἀπό κείνες.

ΠΡΩ. Γι' αὐτούς τούς λόγους εἶναι ἀναγκαῖο νά συμβαίνουν τοῦτα.

ΣΩ. Λοιπόν, ὅσο μεγαλύτερες καὶ μικρότερες φαίνονται καὶ ἡ μιά καὶ ἡ ἄλλη ἀπ' ὅτι εἶναι στήν πραγματικότητα, τόσο καὶ κόβοντας ἀπό τὴν κάθε μιά ἀπ' αὐτές τό φαινομενικό καὶ ὅχι τό πραγματικό στοιχεῖο τῆς, μήτε αὐτό θά πῆς πῶς φαίνεται σωστά μήτε πάλι θάχῃς τὴν τόλμη τό μέρος τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης, πού ἀντιστοιχεῖ σ' αὐτό, νά τ' ὀνομάσης ὀρθό καὶ ἀληθινό.

ΠΡΩ. Ὅχι, βέβαια.

ΣΩ. Ὡς συνέχεια αὐτῶν, λοιπόν, θά ἐξετάσωμε ἐάν στό σημεῖο τοῦτο ἀπαντοῦμε ἡδονές καὶ λύπες ἀκόμα πῶς ψεύτικες καὶ ἀπ' αὐτές πού φαίνονται καὶ εἶναι θαρρῶ στὰ ἔμβια ὄντα.

ΠΡΩ. Ποιές, λοιπόν, καὶ πῶς τίς ἔννοεῖς;

ΣΩ. Εἶπαμε, συχνά, πῶς ὅταν ἡ φυσιολογική κατάσταση τοῦ καθενός τους καταστρέφεται μέ τίς συνθέσεις («συγκρίσεις») καὶ τίς ἀποσυνθέσεις («διακρίσεις»), καὶ μέ τίς πληρώσεις καὶ κενώσεις καὶ μέ ὀρισμένες αὐξήσεις καὶ μειώσεις, γίνονται τότε λύπες καὶ πόνοι καὶ ὀδύνες, καὶ ὅλα ὅσα ὀνομάζονται ἔτσι.

ΠΡΩ. Μάλιστα, τό εἶπαμε αὐτό συχνά.

ΣΩ. Ἀλλ' ὅταν ἀποκαθίσταται ἡ φυσιολογική κατάσταση τους, ἐμεῖς οἱ ἴδιοι δεχθήκαμε πῶς ἡ ἀποκατάστασις αὐτὴ εἶναι ἡδονή.

ΠΡΩ. Ὅρθα.

ΣΩ. Τί, ὅμως, ὅταν τίποτα ἀπ' αὐτὰ δέν γίνεται στό σῶμα μας;

ΠΡΩ. Καὶ πότε μπορεῖ νά συμβῇ αὐτό, Σωκράτη;

ΣΩ. Αὐτό πού τώρα ρώτησες, Πρώταρχε, διόλου δέν σχετίζεται μέ τὴ συζήτησή μας.

ΠΡΩ. Γιατί;

ΣΩ. Ἐπειδὴ δέν μ' ἐμποδίζει νά σοῦ ἐπαναλάβω τὴν ἐρώτησή

ΠΡΩ. Ποίαν;

ΣΩ. Εἰ δ' οὖν μὴ γίγνοιτο, ὦ Πρώταρχε, φήσω, τό τοιοῦτον, τί ποτε ἀναγκαῖον ἐξ αὐτοῦ συμβαίνειν ἡμῖν;

ΠΡΩ. Μὴ κινουμένου τοῦ σώματος ἐφ' ἑκάτερα φῆς;

ΣΩ. Οὕτως.

ΠΡΩ. Δῆλον δὴ τοῦτό γε, ὦ Σώκρατες, ὥς οὔτε ἡδονὴ γίγνοιτ' ἂν ἐν τῷ τοιοῦτῳ ποτέ οὔτ' ἂν τις λύπη.

43 ΣΩ. Κάλλιστ' εἶπες. ἀλλὰ γάρ, οἶμαι, τόδε λέγεις, ὥς αἰεὶ τι τούτων ἀναγκαῖον ἡμῖν συμβαίνειν, ὥς οἱ σοφοὶ φασιν· αἰεὶ γάρ ἅπαντα ἄνω τε καὶ κάτω ῥεῖ.

ΠΡΩ. Λέγουσι γάρ οὖν, καὶ δοκοῦσί γε οὐ φαύλως λέγειν.

ΣΩ. Πῶς γάρ ἂν μὴ φαῦλοί γε ὄντες; ἀλλὰ γάρ ὑπεκστῆναι τὸν λόγον ἐπιφερόμενον τοῦτον βούλομαι. τῇδ' οὖν διανοοῦμαι φεύγειν, καὶ σύ μοι ξύμφευγε.

ΠΡΩ. Λέγε ὅπη.

ΣΩ. Ταῦτα μὲν τοῖνυν οὕτως ἔστω, φῶμεν πρὸς τούτους. σύ δ' ἀπόκριναι· πότερον αἰεὶ πάντα, ὅπόσα πάσχει τι τῶν ἐμψύχων, ταῦτ' αἰσθάνεται τό πάσχον, καὶ οὔτ' αὖξανόμενοι λανθάνομεν ἡμᾶς αὐτοὺς οὔτε τι τῶν τοιούτων οὐδὲν πάσχοντες, ἢ πᾶν τούναντίον;

ΠΡΩ. Ἄπαν δὴπου τούναντίον. ὀλίγου γάρ τά γε τοιαῦτα λέληθε πάνθ' ἡμᾶς.

ΣΩ. Οὐ τοῖνυν καλῶς ἡμῖν εἴρηται τό νῦν δὴ ῥηθέν, ὥς αἰ μεταβολαί κάτω τε καὶ ἄνω γιγνόμεναι λύπας τε καὶ ἡδονάς ἀπεργάζονται.

ΠΡΩ. Τί μῆν;

ΣΩ. Ὡδ' ἔσται κάλλιον καὶ ἀνεπιληπτότερον τό λεγόμενον.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Ὡς αἰ μὲν μεγάλαι μεταβολαί λύπας τε καὶ ἡδονάς ποιοῦσιν ἡμῖν, αἰ δ' αὖ μέτριά τε καὶ σμικραὶ τό παράπαν οὐδέτερα τούτων.

ΠΡΩ. Ὁρθότερον οὕτως ἢ κείνως, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ ταῦτα οὕτω, πάλιν ὁ νῦν δὴ ῥηθείς βίος ἂν ἦκοι.

μου.

ΠΡΩ. Ποιάν;

ΣΩ. Ἄν κάτι τέτοιο, Πρώταρχε, θάλεγα, δέν συνέβαινε, ποιὰ θάταν ἢ συνέπεια γιά μᾶς;

ΠΡΩ. Μήπως ἐννοεῖς ἂν τό σῶμα δέν κινῆται μήτε πρὸς τό ἕνα μήτε πρὸς τό ἄλλο;

ΣΩ. Αὐτό ἀκριβῶς.

ΠΡΩ. Αὐτό δά εἶναι δλοφάνερο, Σωκράτη, πὼς μήτε ἡδονὴ θάταν δυνατόν ποτέ νά γίνη σέ μιά τέτοια κατάσταση μήτε λύπη.

ΣΩ. Ἐξοχα ἀποκρίθηκες. Ὅμως αὐτό, θαρρῶ, θέλεις νά πῆς, πὼς πάντα κάτι τί ἀπ' αὐτά συμβαίνει ἀναγκαστικά σέ μᾶς, καθὼς λέν οἱ σοφοί· ἐπειδὴ διαρκῶς τά πάντα ρέουν ἄνω καὶ κάτω.

ΠΡΩ. Βέβαια, τό λένε καὶ δέν φαίνονται νά λένε πράγματα μηδαμινά.

ΣΩ. Καὶ πὼς θάταν δυνατόν, μὴ ὄντας μηδαμινοὶ οἱ ἴδιοι; Μά, ἀλήθεια, τὴν ὀρμητικὴ ἐξοδὸ τοῦ λόγου αὐτοῦ θέλω ν' ἀποφύγω ἀπαλᾶ. Καὶ νά ἀπὸ ποῦ σκέπτομαι νά ξεφύγω, καὶ μαζί μου ξέφυγε καὶ σύ.

ΠΡΩ. Λέγε ἀπὸ ποῦ.

ΣΩ. «Αὐτά, λοιπόν ἄς εἶναι ἔτσι», ἄς τοὺς ποῦμε. Ὅμως ἐσύ ἀποκρίσου: ὅσα δοκιμάζει ἕνα ἐμψυχο ὄν, τά νοιώθει αὐτὰ πού δοκιμάζει, καὶ μήτε μᾶς διαφεύγει, μένοντας ἀπαρατήρητη, ἡ ἴδια μας ἡ αὐξηση μήτε κανένα παρόμοιο ἀπὸ ἐκεῖνα πού παθαίνομε, ἢ ὀλότελα τό ἀντίθετο;

ΠΡΩ. Ὀλότελα, βέβαια, τ' ἀντίθετο. Ἐπειδὴ ὅλα τά παρόμοια σχεδὸν περνοῦν ἀπαρατήρητα ἀπὸ μᾶς.

ΣΩ. Τότε, λοιπόν, δέν εἶπαμε ὀρθά πρὶν ἀπὸ λίγο, ὅτι οἱ μεταβολές πού γίνονται πρὸς τά ἄνω καὶ τά κάτω δημιουργοῦνε λύπες κι' ἡδονές;

ΠΡΩ. Καὶ βέβαια.

ΣΩ. Ὡς ἐξῆς θάναι ὠραιότερο, λοιπόν, καὶ πιὸ ἁμεμπτο νά τό ποῦμε.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Ὅτι οἱ μεγάλες μεταβολές μᾶς δημιουργοῦνε λύπες κι' ἡδονές, ἐνῶ οἱ μέτριες κι' οἱ μικρές τίποτ' ἀπολύτως ἀπ' αὐτά.

ΠΡΩ. Ἡ ἀπάντηση, Σωκράτη, αὐτὴ εἶναι ὀρθότερη ἀπὸ ἐκείνη.

ΣΩ. Ἄν ἔτσι εἶναι, λοιπόν, αὐτά, ὁ βίος, πού τώρα μόλις ἀναφέραμε, θά μᾶς παρουσιασθῇ καὶ πάλι.

ΠΡΩ. Ποῖος;

ΣΩ. Ὅν ἄλυπὸν τε καὶ ἄνευ χαρμονῶν ἔφαμεν εἶναι.

ΠΡΩ. Ἀληθέστατα λέγεις.

ΣΩ. Ἐκ δὴ τούτων τιθώμεν τριτοῦς ἡμῖν βίους, ἓνα μὲν ἡδὺν, τὸν
D δ' αὖ λυπηρόν, τὸν δ' ἓνα μηδέτερον. ἢ πῶς ἂν φαίης σὺ περὶ τούτων;

ΠΡΩ. Οὐκ ἄλλως ἔγωγε ἢ ταύτῃ, τρεῖς εἶναι τοὺς βίους.

ΣΩ. Οὐκοῦν οὐκ ἂν εἴη τὸ μὴ λυπεῖσθαι ποτε ταυτόν τῷ χαίρειν;

ΠΡΩ. Πῶς γάρ ἂν;

ΣΩ. Ὅποτε οὖν ἀκούσης ὡς ἡδιστὸν πάντων ἐστὶν ἀλύπως διατε-
λεῖν τὸν βίον ἅπαντα, τί τόθ' ὑπολαμβάνεις λέγειν τὸν τοιοῦτον;

ΠΡΩ. Ἡδὺ λέγειν φαίνεται ἔμοιγε οὗτος τὸ μὴ λυπεῖσθαι.

ΣΩ. Τριῶν ὄντων οὖν ἡμῖν, ὦντινων βούλει, τίθει, καλλίσσιν ἵνα
E ὀνόμασι χρώμεθα, τὸ μὲν χρυσόν, τὸ δ' ἄργυρον, τρίτον δὲ τὸ
μηδέτερον τούτων.

ΠΡΩ. Κεῖται.

ΣΩ. Τὸ δὴ μηδέτερον τούτων ἔσθ' ἡμῖν ὅπως θάτερα γένοιτ' ἂν,
χρυσός ἢ ἄργυρος;

ΠΡΩ. Καὶ πῶς ἂν;

ΣΩ. Οὐδ' ἄρα ὁ μέσος βίος ἡδύς ἢ λυπηρὸς λεγόμενος ὀρθῶς ἂν
ποτε οὐτ' εἰ δοξάζοι τις, δοξάζοιτο, οὐτ' εἰ λέγοι, λεχθεῖη, κατὰ γε τὸν
ὀρθόν λόγον.

ΠΡΩ. Πῶς γάρ ἂν;

ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν, ὦ ἑταῖρε, λεγόντων γε ταῦτα καὶ δοξαζόντων
44 αἰσθανόμεθα.

ΠΡΩ. Καὶ μάλα.

ΣΩ. Πότερον οὖν καὶ χαίρειν οἶονται τότε ὅταν μὴ λυπῶνται;

ΠΡΩ. Φασὶ γοῦν.

ΣΩ. Οὐκοῦν οἶονται τότε χαίρειν· οὐ γάρ ἂν ἔλεγόν που.

ΠΡΩ. Κινδυνεύει.

ΣΩ. Ψευδῇ γε μὴν δοξάζουσι περὶ τοῦ χαίρειν, εἴπερ χωρὶς τοῦ μὴ

ΠΡΩ. Ποῖος;

ΣΩ. Αὐτόν ποῦ εἶπαμε ποῦ εἶναι δίχως λύπης καὶ χαρῆς.

ΠΡΩ. Λές πράματα πέρα γιὰ πέρα ἀληθινά.

ΣΩ. Σύμφωνα, λοιπόν, μ' αὐτά, ἅς δεχθοῦμε τρία εἶδη βίου γιὰ
μᾶς· τὸν ἓνα ἡδονικό, τὸν ἄλλο ὀδυνηρό, τὸν τρίτο οὐδέτερο. Ἡ
πῶς θὰ ἐκφραζόσουν ἐσὺ γι' αὐτά;

ΠΡΩ. Ὅχι ἀλλιῶς, ἐγὼ τουλάχιστον, ἀλλὰ ἔτσι: ὅτι τρία εἶδη
βίου ὑπάρχουν.

ΣΩ. Τότε, λοιπόν, δέν θάταν ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ τὸ νὰ μὴ λυπᾶσαι
μέ τὸ νὰ χαίρης;

ΠΡΩ. Πῶς θάταν δυνατόν;

ΣΩ. Ὅταν, λοιπόν, ἀκούσης ὅτι τὸ ἡδονικώτερον πράγμα στὸν
κόσμο εἶναι νὰ ζήσης σ' ὅλο σου τὸ βίον δίχως λύπης, τί τότε θὰ
νομίσσης ὅτι ἐννοεῖ αὐτός ποῦ λέει κάτι τέτοιο;

ΠΡΩ. Μοῦ φαίνεται ὅτι ὀνομάζει αὐτὸς ἡδονικό τὸ νὰ μὴ
νοιώθης λύπη.

ΣΩ. Ὑπόθεσε, λοιπόν, ὅτι ἔχομε τρία πράγματα, ὅποιαδήπο-
τε θέλεις· ἅς ποῦμε, γιὰ νὰ μεταχειρισθοῦμε τὰ ὠραιότερα
ὀνόματα, χρυσάφι, ἀσήμι, κι' ἓνα τρίτο ποῦ δέν εἶναι μήτε τὸ ἓνα
μήτε τὸ ἄλλο.

ΠΡΩ. Τὸ ὑποθέτω.

ΣΩ. Αὐτὸ ποῦ δέν εἶναι μήτε τὸ ἓνα μήτε τὸ ἄλλο ἀπ' αὐτά τὰ
δύο, θάταν δυνατόν νὰ γίνη τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο, δηλαδή χρυσός ἢ
ἀσήμι;

ΠΡΩ. Πῶς θάταν δυνατόν;

ΣΩ. Κατὰ συνέπεια, μήτε τὸν λεγόμενο μέσο βίον ὀρθά θὰ τὸν
ἐνόμιζε ποτέ κανεὶς ἡδονικό ἢ ὀδυνηρό, ἂν τὸν ἐνόμιζε, οὔτε θὰ
τὸν ἔλεγε. ἂν τὸν ἔλεγε.

ΠΡΩ. Πῶς θάταν δυνατόν;

ΣΩ. Κι' ὅμως, ἀγαπητέ μου, ξέρομε ἀνθρώπους ποῦ καὶ τὰ λέν
αὐτά καὶ τὰ νομίζουν.

ΠΡΩ. Ὅπως δὴ ποτε.

ΣΩ. Φαντάζονται ὅτι χαίρουν, λοιπόν, ὅταν δέν λυποῦνται;

ΠΡΩ. Τὸ ἰσχυρίζονται, βέβαια.

ΣΩ. Λοιπὸν θαρροῦνε τότε ὅτι χαίρουν· ἐπειδὴ, ἀλλιῶς, δέν θὰ
τό ἔλεγον.

ΠΡΩ. Ἔτσι φαίνεται.

ΣΩ. Ψεύτικη γνώμη ἔχουν, λοιπόν, γιὰ τὴν χαρὰν, ἂν βέβαια ἢ
ἔλλειψη λύπης κι' ἢ χαρὰ εἶναι ἀπὸ τὴν φύσιν τοὺς τὴν ἴδια τὸ

λυπεῖσθαι καὶ τοῦ χαίρειν ἢ φύσις ἐκατέρου.

ΠΡΩ. Καὶ μὴν χωρὶς γε ἦν.

ΣΩ. Πότερον οὖν αἰρώμεθα παρ' ἡμῖν ταῦτ' εἶναι, καθάπερ ἄρτι,
B τρία, ἢ δύο μόνα, λύπην μὲν κακὸν τοῖς ἀνθρώποις, τὴν δ' ἀπαλλαγὴν
τῶν λυπῶν, αὐτὸ τοῦτο ἀγαθὸν ὄν, ἡδὺ προσαγορεύεσθαι;

ΠΡΩ. Πῶς δὴ νῦν τοῦτο, ὦ Σώκρατες, ἐρωτώμεθα ὅφ' ἡμῶν
αὐτῶν; οὐ γάρ μανθάνω.

ΣΩ. Ὅντως γάρ τοὺς πολεμίους Φιλίβου τοῦδε, ὦ Πρώταρχε, οὐ
μανθάνεις.

ΠΡΩ. Λέγεις δέ αὐτοὺς τίνας;

ΣΩ. Καὶ μάλα δεινούς λεγομένους τὰ περὶ φύσιν, οἳ τὸ παράπαν
ἡδονάς οὐ φασιν εἶναι.

ΠΡΩ. Τί μὴν;

ΣΩ. Λυπῶν ταύτας εἶναι πάσας ἀποφυγὰς, ἅς νῦν οἱ περὶ Φίληβον
C ἡδονάς ἐπονομάζουσιν.

ΠΡΩ. Τούτοις οὖν ἡμᾶς πότερα πείθεσθαι συμβουλευείς, ἢ πῶς, ὦ
Σώκρατες;

ΣΩ. Οὐκ, ἀλλ' ὥσπερ μάντεσι προσχρῆσθαι τισι, μαντευόμενοις
οὐ τέχνη ἀλλὰ τινι δυσχερεῖα φύσεως οὐκ ἀγεννοῦς λίαν μεμισηκότων
τὴν τῆς ἡδονῆς δύναμιν καὶ νενομικόντων οὐδὲν ὑγιές, ὥστε καὶ αὐτὸ
τοῦτο αὐτῆς τὸ ἐπαγωγὸν γοήτευμα, ἀλλ' οὐχ ἡδονήν, εἶναι. τούτοις
D μὲν οὖν ταῦτα ἂν προσχρήσαιο, σκεψάμενος ἔτι καὶ τὰ ἄλλα αὐτῶν
δυσχεράσματα· μετὰ δέ ταῦτα αἱ γέ μοι δοκοῦσιν ἡδοναὶ ἀληθεῖς εἶναι
πεύσει, ἵνα ἐξ ἀμφοῖν τοῖν λόγοιν σκεψάμενοι τὴν δύναμιν αὐτῆς
παραθώμεθα πρὸς τὴν κρίσιν.

ΠΡΩ. Ὅρθως λέγεις.

ΣΩ. Μεταδιώκωμεν δὴ τούτους, ὥσπερ ζυμμάχους, κατὰ τὸ τῆς
δυσχερείας αὐτῶν ἵχνος. οἶμαι γάρ τοιόνδε τι λέγειν αὐτοὺς,
E ἀρχομένους ποθέν ἄνωθεν, ὥς εἰ βουλευθεῖμεν ὅτουοῦν εἶδους τὴν φύσιν
ιδεῖν, οἷον τὴν τοῦ σκληροῦ, πότερον εἰς τὰ σκληρότατα ἀποβλέποντες
οὕτως ἂν μᾶλλον συννοήσαιμεν ἢ πρὸς τὰ πολλοστά σκληρότητι; δεῖ

καθένα κατὰ τὸ διαφορετικό.

ΠΡΩ. Καὶ βέβαια εἶπαμε πῶς εἶναι κατὰ τὸ διαφορετικό.

ΣΩ. Λοιπὸν τί νὰ προτιμήσωμε; ὅτι ἔχομε, ὅπως τὸ λέγαμε
μόλις πρὶν ἀπὸ λίγο, τρία πράγματα ἢ μόνο δύο; ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος,
τῇ λύπῃ, πού εἶναι κατὰ κακὸ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, καί, ἀπὸ τὸ
ἄλλο, τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς λύπης, πού εἶναι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ
κατὰ καλόν, καὶ πού καλοῦμε ἡδονικό;

ΠΡΩ. Γιὰ ποιὸν λόγο θέτομε τώρα στὸν ἑαυτὸ μας τὴν
ἐρώτηση αὐτή, Σωκράτη; Δέν τὸ ἐννοῶ.

ΣΩ. Πραγματικά, Πρώταρχε, δέν ἐννοεῖς τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ
ἐδῶ τοῦ Φιλίβου;

ΠΡΩ. Καὶ ποιοὶ λές πῶς εἶναι αὐτοί;

ΣΩ. Ἄνθρωποι πού τοὺς ὀνομάζουν φοβερά δεινούς στά
προβλήματα τῆς φύσης· αὐτοὶ ἀρνοῦνται ὁλοτελὰ τὴν ὑπαρξὴ τῶν
ἡδονῶν.

ΠΡΩ. Εἶναι δυνατόν;

ΣΩ. Ὅλες αὐτές, πού τώρα οἱ γύρω ἀπὸ τὸν Φίληβον
ἀποκαλοῦν ἡδονές, δέν εἶναι, ἰσχυρίζονται, παρὰ ἀπομάκρυνση
ἀπ' τὴ λύπη.

ΠΡΩ. Τί λοιπὸν μᾶς συμβουλευείς; νὰ τοὺς ἀκούσωμε,
Σωκράτη, ἢ ὄχι;

ΣΩ. Ὅχι· ἀλλὰ νὰ τοὺς μεταχειρισθοῦμε σάν κατὰ μάντις πού
μαντεύουν, ὄχι χάρη στὴν τέχνη, μὰ σέ κάποιο φυσικὸ τους
δύστροπο ἀλλὰ εὐγενικό· κι' αὐτὸ ἐπειδὴ ἐμίσησαν ὑπερβολικά
τὴ δύναμιν τῆς ἡδονῆς καὶ νόμισαν ὅτι τίποτα δέν ἔχει τὸ ὑγιές,
ὥστε κι' αὐτὴ ἀκόμα ἡ ἔλξη τῆς εἶναι γητεία κι' ὄχι ἡδονή. Ἔτσι
θάταν δυνατόν, λοιπὸν, νὰ τοὺς μεταχειρισθῇς αὐτοὺς, λαμβά-
νοντας ὑπόψιν ἀκόμα καὶ τῆς ἄλλης δυστροπίας τους. Μετὰ ἀπ'
αὐτά, θὰ μάθης ποιές ἡδονές φαντάζομαι εἶναι ἀληθινές, γιὰ νὰ
ἐξετάσωμε κι' ἀπὸ τῆς δύο αὐτῆς ἀπόψεως τὴν ἰσχὺ τῆς κι' ἔτσι νὰ
τὴ θέσωμε ὑπὸ τὴν κρίσιν μας.

ΠΡΩ. Μιλᾶς σωστά.

ΣΩ. Ἄς τοὺς ἀκολουθήσωμε, λοιπὸν, σάν νάναι σύμμαχοι,
στῆς δυστροπίας τους τὰ ἴχνη. Ἐχὼ δηλαδὴ τὴν ἐντύπωση πῶς
κατὰ τέτοιο αὐτοὶ ἰσχυρίζονται, ἀρχίζοντας ἀπὸ κάπου ἀπώτερα·
ὅτι ἂν θέλαμε ν' ἀντικρύσωμε τὴ φύση ὅποιουδήποτε εἶδους,
ὅπως λόγου χάρη τοῦ σκληροῦ, ἄραγε προσβλέποντας στά πιό
σκληρὰ θὰ τὴν κατανοοῦσαμε ἔτσι καλλίτερα ἢ σ' ἐκεῖνα πού
ἔχουν τὸν μικρότερο βαθμὸ σκληρότητας; Θὰ πρέπει, λοιπὸν,

δή σε, ὦ Πρώταρχε, καθάπερ ἐμοί, καί τούτοις τοῖς δυσχερέσιν ἀποκρίνεσθαι.

ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν, καὶ λέγω γε αὐτοῖς ὅτι πρὸς τὰ πρῶτα μεγέθει.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ καὶ τό τῆς ἡδονῆς γένος ἰδεῖν ἤντινά ποτε ἔχει φύσιν
45 βουληθεῖμεν, οὐκ εἰς τὰς πολλοστάς ἡδονάς ἀποβλεπτέον, ἀλλ' εἰς τὰς ἀκροτάτας καὶ σφοδροτάτας λεγομένας.

ΠΡΩ. Πᾶς ἂν σοι ταύτη συγχωροίη τὰ νῦν.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν, αἱ πρόχειροί γε αἵπερ καὶ μέγισται τῶν ἡδονῶν, ὃ λέγομεν πολλάκις, αἱ περὶ τό σῶμά εἰσιν αὗται;

ΠΡΩ. Πῶς γάρ οὐ;

ΣΩ. Πότερον οὖν καὶ μείζους εἰσὶ καὶ γίνονται περὶ τοὺς κάμνοντας ἐν ταῖς νόσοις ἢ περὶ τοὺς ὑγιαίνοντας; εὐλαβηθῶμεν δέ, μὴ
B προπετῶς ἀποκρινόμενοι πταίσωμένῃ. τάχα γάρ ἴσως φαῖμεν ἂν περὶ ὑγιαίνοντας.

ΠΡΩ. Εἰκός γε.

ΣΩ. Τί δ'; οὐχ αὗται τῶν ἡδονῶν ὑπερβάλλουσιν, ὧν ἂν καὶ ἐπιθυμία μέγισται προγίγνωνται;

ΠΡΩ. Τοῦτο μὲν ἀληθές.

ΣΩ. Ἄλλ' οὐχ οἱ πυρέττοντες καὶ ἐν τοιοῦτοις νοσήμασιν ἐχόμενοι μᾶλλον διψῶσι καὶ ῥιγοῦσι καὶ πάντα, ὅποσα διὰ τοῦ σώματος εἰώθασι πάσχειν, μᾶλλον τ' ἐνδεία ξυγγίγνονται καὶ ἀποπληρουμένων μείζους ἡδονάς ἴσχουσιν; ἢ τοῦτο οὐ φήσομεν ἀληθές
C εἶναι;

ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν νῦν ῥηθέν φαίνεται.

ΣΩ. Τί οὖν; ὀρθῶς ἂν φανοίμεθα λέγοντες ὥς εἰ τις τὰς μεγίστας ἡδονάς ἰδεῖν βούλοιτο, οὐκ εἰς ὑγίειαν ἀλλ' εἰς νόσον ἰόντας δεῖ σκοπεῖν; ὅρα δέ, μὴ μέ ἡγῇ διανοούμενον ἐρωτᾶν σε εἰ πλείω χαίρουσιν οἱ σφόδρα νοσοῦντες τῶν ὑγιαίνοντων, ἀλλ' οἷον μέγεθος με ζητεῖν ἡδονῆς, καὶ τό σφόδρα περὶ τοῦ τοιοῦτου ποῦ ποτέ γίνεται ἐκάστοτε. νοῆσαι γάρ δεῖν φαμέν ἤντινα φύσιν ἔχει καὶ τίνα λέγουσιν οἱ
D φάσκοντες μὴδ' εἶναι τό παράπαν αὐτήν.

ΠΡΩ. Ἀλλὰ σχεδόν ἔπομαι τῷ λόγῳ σου.

ΣΩ. Τάχα, ὦ Πρώταρχε, οὐχ ἥτιον δείξεις. ἀπόκριναι γάρ ἐν

Πρώταρχε, ν' ἀποκριθῆς ἐσὺ σ' αὐτοὺς τοὺς δύστροπους, τό ἴδιο ὅπως καὶ σέ μένα.

ΠΡΩ. Βεβαίως, κι' ἀποκρίνομαι σ' αὐτοὺς ὅτι πρέπει νά προσβλέψωμε σ' ἐκεῖνα πού, ποσοτικά, ἔρχονται πρῶτα.

ΣΩ. Ἄν θέλαμε, λοιπόν, νά δοῦμε ποιά φύση ἔχει τό γένος τῆς ἡδονῆς, δέν θά πρέπει νά προσβλέψωμε στά πολλοστημόρια τῆς ἡδονῆς, ἀλλά σ' αὐτές πού λέγονται σφοδρότατες κι' ἀκρότατες.

ΠΡΩ. Σ' αὐτό ὁ καθένας τώρα θά συμφωνοῦσε μαζί σου.

ΣΩ. Οἱ ἀμεσώτερες ἡδονές λοιπόν, πού εἶναι καὶ οἱ μεγαλύτερες, καθὼς τόσο συχνά εἶπαμε, δέν εἶναι οἱ σωματικές;

ΠΡΩ. Πῶς ὄχι;

ΣΩ. Ποιό ἀπ' τὰ δύο λοιπόν; Εἶναι καὶ γίνονται μεγαλύτερες σ' αὐτοὺς πού ὑποφέρουν ἀπό τίς ἀσθένειες ἢ στοὺς ὑγιεῖς; Ἄς προσέξωμε, ὅμως, μήπως ἀποκριθῶμε βιαστικά κι' ὑποπέσωμε σέ κανένα σφάλμα. Τάχα θά λέγαμε ἴσως στοὺς ὑγιεῖς.

ΠΡΩ. Καὶ εἶναι φυσικό.

ΣΩ. Τί ὅμως; Οἱ ἡδονές πού ὑπερτεροῦν δέν εἶναι ἐκεῖνες πού ἀκολουθοῦν καὶ μεγαλύτερες ἐπιθυμίες;

ΠΡΩ. Βέβαια αὐτό εἶναι ἀλήθεια.

ΣΩ. Δέν εἶναι, ὅμως, ὅσοι ἔχουν πυρετό ἢ κατέχονται ἀπό παρόμοια νοσήματα, πού νοιώθουν περισσότερο τὴ δίψα καὶ τό κρύο καὶ ὅλα ὅσα δοκιμάζουμε συνήθως μέ τό σῶμα; Δέν βρίσκονται σέ μεγαλύτερη ἔλλειψη, κι' ὅταν αὐτὴ ικανοποιηθῇ, δέν ἔχουν μεγαλύτερες ἡδονές; Ἡ θά ποῦμε πῶς αὐτό δέν εἶναι ἀλήθεια;

ΠΡΩ. Τώρα πού τό εἶπες, φαίνεται βέβαια —καὶ πολύ— πῶς εἶναι ἀλήθεια.

ΣΩ. Καὶ λοιπόν; Θά φαινόμαστε πῶς μιλοῦμε ὀρθά ἂν λέγαμε πῶς ἂν κανεὶς ποθοῦσε ν' ἀντικρύσῃ τίς μεγαλύτερες ἡδονές, δέν θάπρεπε νά τίς ἐξετάσῃ πηγαίνοντας στήν ὑγεία ἀλλά στή νόσο. Πρόσεξε μὴ φαντασθῇς πῶς ἔχω στό νοῦ νά σέ ρωτήσω ἂν ὅσοι εἶναι βαριά ἄρρωστοι νοιώθουν μεγαλύτερες χαρές ἀπό τοὺς ὑγιεῖς, ἀλλά θεώρησε ὅτι ἐρευνῶ τό μέγεθος τῆς ἡδονῆς καὶ πού γίνεται, ἄραγε, κάθε φορά τό ὑπερβολικά πολὺ ὡς πρὸς τό μέγεθος αὐτό. Ἐπειδὴ λέμε ὅτι θά πρέπει νά καταλάβωμε ποιά εἶναι ἡ φύση τῆς καὶ πῶς τὴ θεωροῦν ὅσοι ἰσχυρίζονται ὅτι αὐτὴ οὔτε πού ὑπάρχει καν.

ΠΡΩ. Ἀλλὰ σχεδόν παρακολουθῶ τόν λόγο σου.

ΣΩ. Θά τό δείξης, ἴσως, Πρώταρχε, καλὰ σέ λίγο. Ἀπάντησε,

ὑβρει μείζονες ἡδονάς-οὐ πλείους λέγω, τῷ σφόδρα δέ καί τῷ μᾶλλον ὑπερεχούσας-ὁρᾷς ἢ ἐν τῷ σώφρονι βίῳ; λέγε δέ προσέχων τὸν νοῦν.

ΠΡΩ. Ἄλλ' ἔμαθον ὃ λέγεις, καὶ πολὺ τό διαφέρων ὁρῶ. τοὺς μὲν γάρ σώφρονάς που καὶ ὁ παροιμιάζόμενος ἐπίσχει λόγος ἐκάστοτε, ὁ
Ε τὸ «μηδὲν ἄγαν» παρακελευόμενος, ὃ πείθονται τὸ δὲ τῶν ἀφρόνων τε καὶ ὑβριστῶν μέχρι μανίας ἢ σφοδρὰ ἡδονὴ κατέχουσα περιβοήτους ἀπεργάζεται.

ΣΩ. Καλῶς· καὶ εἰ γε ταῦθ' οὕτως ἔχει, δῆλον ὡς ἐν τινι πονηρίᾳ ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀρετῇ μέγισται μὲν ἡδοναί, μέγισται δέ καὶ λῦπαι γίνονται.

ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Οὐκοῦν τούτων τινὰς προελόμενον δεῖ σκοπεῖσθαι τίνα ποτέ τρόπον ἐχούσας ἐλέγομεν αὐτάς εἶναι μεγίστας.

46 ΠΡΩ. Ἀνάγκη.

ΣΩ. Σκόπει δὴ τὰς τῶν τοιῶνδε νοσημάτων ἡδονάς, τίνα ποτέ ἔχουσι τρόπον.

ΠΡΩ. Ποίων;

ΣΩ. Τὰς τῶν ἀσχημόνων, ἃς οὓς εἶπομεν δυσχερεῖς μισοῦσι παντελῶς.

ΠΡΩ. Ποίας;

ΣΩ. Οἷον τὰς τῆς ψώρας ἰάσεις τῷ τρίβειν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, οὐκ ἄλλης δεόμενα φαρμάξεως· τοῦτο γάρ δὴ τό πάθος ἡμῖν, ὦ πρὸς θεῶν, τί ποτε φῶμεν ἐγγίγνεσθαι; πότερον ἡδονὴν ἢ λύπην;

ΠΡΩ. Σύμμικτον τοῦτο γ' ἄρ', ὦ Σώκρατες, ἔοικε γίγνεσθαι τι κακόν.

Β ΣΩ. Οὐ μὲν δὴ Φιλίβου γε ἔνεκα παρεθέμην τὸν λόγον· ἀλλ' ἄνευ τούτων, ὦ Πρώταρχε, τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν ταύταις ἐπομένων, ἂν μὴ κατοφθῶσι, σχεδὸν οὐκ ἂν ποτε δυναίμεθα διακρίνασθαι τὸ νῦν ζητούμενον.

ΠΡΩ. Οὐκοῦν ἴτεον ἐπὶ τὰς τούτων ζυγυγενεῖς.

ΣΩ. Τὰς ἐν τῇ μίξει κοινωνούσας λέγεις;

ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Εἰσὶ τοίνυν μίξεις αἱ μὲν κατὰ τὸ σῶμα ἐν αὐτοῖς τοῖς
C σώμασιν, αἱ δ' αὐτῆς τῆς ψυχῆς ἐν τῇ ψυχῇ· τὰς δ' αὖ τῆς ψυχῆς καὶ

λοιπὸν βλέπεις μεγαλύτερες ἡδονές —δὲν λέω περισσότερες, ἀλλὰ πού νά ὑπερτεροῦν στὸ «σφόδρα» καὶ στὸ «μᾶλλον»— στήν «ὑβρι» ἢ στὸν βίο τὸν σώφρονα; Ἀποκρίσου ὅμως, μέ μεγάλη προσοχή.

ΠΡΩ. Ἀλλὰ ἐννόησα αὐτό πού λές. Καὶ βλέπω νά ὑπάρχει μεγάλη διαφορά. Ἐπειδὴ τοὺς σώφρονες, βέβαια, τοὺς συγκρατεῖ θαρρῶ, κάθε φορά καὶ τῆς παροιμίας ὁ λόγος, πού τὸ «μηδὲν ἄγαν» συμβουλεύει· καὶ πού τὸν ἀκοῦνε. Ἐνῶ τοὺς ἀφρονες καὶ τοὺς ὑβριστές, κατέχοντάς τους μέχρι τέλος ἢ σφοδρὴ ἡδονή, ἔξαλλα τοὺς κάνει νά κραυγάζουν.

ΣΩ. Ἐν τάξει. Κι' ἂν εἶναι ἔτσι, εἶναι ὀλοφάνερο πῶς μέσα σέ καμμιά κακότητα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, κι' ὄχι μέσα στήν ἀρετὴ γεννιῶνται κι' οἱ πιὸ μεγάλες ἡδονές κι' οἱ πιὸ μεγάλες λύπες.

ΠΡΩ. Βεβαίότατα.

ΣΩ. Θά πρέπει, λοιπόν, νά διαλέξης μερικές τους καὶ νά ἐξετάσης τί εἶναι αὐτό πού ἔχουν, πού μᾶς ἔκανε νά τίς ποῦμε μέγιστες.

ΠΡΩ. Εἶναι ἀναγκαῖο.

ΣΩ. Λοιπὸν ἐξέτασε τίς ἡδονές πού ἔχουν σχέση μέ κάτι τέτοια νοσήματα, τί εἶδους εἶναι.

ΠΡΩ. Μὲ ποιὰ;

ΣΩ. Τίς ἡδονές αὐτῶν πού ἀσχημονοῦν καὶ πού μισοῦνται ὀλοτέλα ἀπ' ὅσους ἀποκαλέσαμε δούστροπους.

ΠΡΩ. Ποιές;

ΣΩ. Ὅπως τίς γιατριές τῆς ψώρας, λόγου χάρη, χάρη στὸ τρίψιμο, κι' ὅλων τῶν ἄλλων νοσημάτων πού δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀπ' ἄλλη θεραπεία. Τὴν κατάσταση πού δημιουργεῖται τότε μέσα μας, πῶς νά τὴν ὀνομάσωμε, γιὰ ὄνομα τῶν θεῶν, ἡδονὴ ἢ λύπη;

ΠΡΩ. Τοῦτο, Σωκράτη, φαίνεται νάναί ἕνα κακὸ μεικτό.

ΣΩ. Τὸ παράδειγμα αὐτό δὲν τὸ ἔφερα χάρη τοῦ Φιλίβου. Ἀλλὰ δίχως τίς ἡδονές αὐτές καὶ ὅσες τίς ἀκολουθοῦν, θάταν ἀδύνατον, Πρώταρχε, ἂν δὲν τίς ἐρευνούσαμε, νά διακρίνωμε αὐτό πού ἀναζητοῦμε τώρα.

ΠΡΩ. Τότε, λοιπόν, ἅς πᾶμε στίς συγγενικές μ' αὐτές.

ΣΩ. Θέλεις νά πῆς ἐκείνες πού συμμετέχουν καὶ στίς δύο καταστάσεις χάρη στή μείξη;

ΠΡΩ. Βεβαίότατα.

ΣΩ. Λοιπὸν ὑπάρχουν μείξεις, ἄλλες σωματικές, μέσα σ' αὐτά τὰ ἴδια τὰ σώματα, κι' ἄλλες τῆς ψυχῆς, μέσα στήν ψυχὴ· καὶ θά

τοῦ σώματος ἀνευρήσομεν λύπας ἡδοναῖς μιχθείσας τοτέ μὲν ἡδονὰς τὰ ζυναμφότερα, τοτέ δὲ λύπας ἐπικαλουμένας.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Ὅποταν ἐν τῇ καταστάσει τις ἢ τῇ διαφθορᾷ τάναντία ἅμα πάθῃ πάσχη, ποτέ ῥιγῶν θέρηται καὶ θερμαινόμενος ἐνίοτε ψύχεται, ζητῶν, οἶμαι, τὸ μὲν ἔχειν, τοῦ δ' ἀπαλλάττεσθαι, τὸ δὲ λεγόμενον πικρῷ γλυκύ μεμιγμένον, μετὰ δυσἀπαλλακτίας παρόν, ἀγανάκτησιν D καὶ ὕστερον σύντασιν ἀγρίαν ποιεῖ.

ΠΡΩ. Καὶ μάλ' ἀληθές τὸ νῦν λεγόμενον.

ΣΩ. Οὐκοῦν αἱ τοιαῦται μίξεις αἱ μὲν ἐξ ἴσων εἰσὶ λυπῶν τε καὶ ἡδονῶν, αἱ δ' ἐκ τῶν ἐτέρων πλείονων;

ΠΡΩ. Πῶς γάρ οὐ;

ΣΩ. Λέγε δὴ τὰς μὲν, ὅταν πλείους λῦπαι τῶν ἡδονῶν γίνωνται —τὰς τῆς ψώρας λεγομένας νῦν δὴ ταύτας εἶναι καὶ τὰς τῶν γαργαλισμῶν— ὅποταν ἐντός τὸ ζέον ἢ καὶ τὸ φλεγμαῖνον, τῇ τρίψει δὲ E καὶ τῇ κνήσει μὴ ἐφικνῇται τις, τὰ δ' ἐπιπολῆς μόνον διαχέῃ, τοτέ φέροντες εἰς πῦρ αὐτὰ καὶ εἰς τοῦναντίον, ἀπορίαις μεταβάλλοντες ἐνίοτε ἀμηχάνους ἡδονάς, τοτέ δὲ τοῦναντίον τοῖς ἐντός πρὸς τὰ τῶν ἔξω λύπας ἡδοναῖς συγκερασθείσας, εἰς ὅποτερ' ἂν ῥέψῃ, παρέσχοντο 47 τῷ τὰ συγκεκριμένα βίᾳ διαχεῖν ἢ τὰ διακεκριμένα συγγεῖν καὶ ὁμοῦ λύπας ἡδοναῖς παρατιθέναι.

ΠΡΩ. Ἀληθέστατα.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὅποταν αὖ πλείων ἡδονὴ κατὰ τὰ τοιαῦτα πάντα ζυμμιχθῇ, τὸ μὲν ὑπομεμιγμένον τῆς λύπης γαργαλίζει τε καὶ ἡρέμα ἀγανακτεῖν ποιεῖ, τὸ δ' αὖ τῆς ἡδονῆς πολὺ πλεον ἐγκεχυμένον συντείνει τε καὶ ἐνίοτε πηδᾶν ποιεῖ, καὶ παντοῖα μὲν χρώματα, παντοῖα δὲ σχήματα, παντοῖα δὲ πνεύματα ἀπεργαζόμενον πᾶσαν ἐκπληξιν καὶ βοάς μετ' ἀφροσύνης ἐνεργάζεται;

B ΠΡΩ. Μάλα γε.

ΣΩ. Καὶ λέγειν τε, ὦ ἑταῖρε, αὐτόν τε περὶ ἑαυτοῦ ποιεῖ καὶ ἄλλον ὥς ταύταις ταῖς ἡδοναῖς τερπόμενος οἶον ἀποθνήσκει καὶ ταύτας γε δὴ

βροῦμε; τέλος, λύπες καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ κορμιοῦ ἀνάμεικτες μὲ ἡδονές, πού ἄλλοτε καλοῦνται καὶ οἱ δύο μαζί ἡδονές κι' ἄλλοτε λύπες.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Ὅταν κανεῖς, στήν ἀποκατάσταση ἢ στήν καταστροφή (τῆς φυσιολογικῆς κατάστασης), δοκιμάζει ταυτόχρονα τίς ἀντίθετες καταστάσεις, ὅταν δηλαδή, ἐνῶ κρυώνει ζεσταίνεται, κάποτε μάλιστα κρυώνει τῇ στιγμῇ πού ζεσταίνεται, γυρεύοντας, θαρρῶ, τὸ ἓνα ν' ἀποχτήσῃ καὶ ν' ἀπαλλαγῇ ἀπ' τ' ἄλλο, αὐτό πού λένε γλύκα ἀνάκατη μέ πίκρα, πού παρουσιάζεται μαζί μέ τὴ δυσχέρεια τῆς ἀπαλλαγῆς, προξενεῖ δυσφορία καὶ κατόπιν μιὰ ἄγρια ἔνταση.

ΠΡΩ. Εἶναι ὅσο δέν παίρνει ἀληθινὸ αὐτό πού τώρα λές.

ΣΩ. Λοιπὸν οἱ τέτοιες μείξεις δέν συνίστανται, ἄλλες μὲν ἀπὸ ἴσες λύπες κι' ἡδονές, κι' ἄλλες ἀπὸ τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ νὰ ὑπερέχη;

ΠΡΩ. Πῶς ὀχι;

ΣΩ. Πάρε, λοιπὸν, πρῶτα τοῦτες, ὅταν περισσότερες εἶναι οἱ λύπες ἀπ' τίς ἡδονές —αὐτές εἶναι τῆς ψώρας, πού ἀναφέραμε τώρα μόλις, καθὼς καὶ τῶν γαργαλισμῶν—, σάν εἶναι ἐσωτερικὸ αὐτό πού ζεματάει κι' ἔχει φλεγμονή, καὶ δέν τό φθάνει κανεῖς μέ τό τρίψιμο καὶ μέ τό ξύσιμο, παρά διαλύει μόνο ὅ,τι βρίσκεται στήν ἐπιφάνεια. Καὶ πότε, πλησιάζοντάς τα στὴ φωτιά ἢ στὸ ἀντίθετο, μεταβάλλοντες καμμιὰ φορά τὴ δυσφορία, προξενοῦν ἡδονές ἀφάνταστες, καὶ πότε πάλι παρέχουν στὸ ἐσωτερικόν, σ' ἀντίθεση μέ τὰ ἔξω, κι' ἐκεῖ ὅπου κλίνει ἡ πλάστιγγα, λύπες συγκερασμένες μ' ἡδονές, μέ τό νὰ διαχέουν βίαια ὅσα ἦτανε σέ σύγκραση καὶ μέ τό νὰ συγγέουν ὅσα ἦτανε διασκορπισμένα, βάζοντας μαζί καὶ πλάϊ-πλάϊ λύπες κι' ἡδονές.

ΠΡΩ. Πέρα γιὰ πέρα ἀληθινόν.

ΣΩ. Λοιπὸν, σάν πάλι, σ' ὅλες τίς παρόμοιες συμμείξεις, πλεονάζῃ ἡ ἡδονή, ἡ ἀνάκατη μικρὴ δόση τῆς λύπης μᾶς γαργαλίζει, προκαλώντας ἓνα ἥρεμο ἐρεθισμό, ἐνῶ τῆς ἡδονῆς ἡ δόση, πού εἶναι μεγαλύτερη μέσα στὸ μείγμα, προξενεῖ ἔνταση καὶ κάποτε μᾶς κάνει ν' ἀναπηδοῦμε, καὶ δημιουργώντας κάθε εἶδους χρώματα καὶ μορφασμούς καὶ λαχανιάσματα, προκαλεῖ μιὰ διέγερση γενικὴ καὶ κραυγές μανίας;

ΠΡΩ. Βεβαιότατα.

ΣΩ. Καὶ τὸν κάνει, ἀγαπητέ μου, νὰ λήῃ καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό του ὁ ἴδιος καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους ὅτι πεθαίνει κατὰ κάποιον τρόπο ἀπὸ

παντάπασιν αἰεὶ μεταδίδωκει τοσοῦτον μᾶλλον ὅσῳ ἂν ἀκολαστότερός τε καὶ ἀφρονέστερος ὢν τυγχάνῃ, καὶ καλεῖ δὴ μεγίστας ταύτας, καὶ τὸν ἐν αὐταῖς ὅτι μάλιστα ἁεὶ ζῶντα εὐδαιμονέστατον καταριθμεῖται.

C ΠΡΩ. Πάντα, ὦ Σώκρατες, τὰ συμβαίνοντα πρὸς τῶν πολλῶν ἀνθρώπων εἰς δόξαν διεπέρανας.

ΣΩ. Περὶ γε τῶν ἡδονῶν, ὦ Πρώταρχε, τῶν ἐν τοῖς κοινοῖς παθήμασιν αὐτοῦ τοῦ σώματος τῶν ἐπιπολῆς τε καὶ ἐντός κερασθέντων· περὶ δὲ γ' ὧν ψυχὴ σώματι τὰναντία ζυμβάλλεται, λύπην τε ἅμα πρὸς ἡδονὴν καὶ ἡδονὴν πρὸς λύπην, ὥστ' εἰς μίαν ἀμφοτέρα κρᾶσιν ἵεναι, ταῦτα ἔμπροσθεν μὲν διήλθομεν, ὥς, ὅποταν κενῶται, πληρώσεως ἐπιθυμεῖ, καὶ ἐλπίζων μὲν χαίρει, κενούμενος δὲ ἀλγεῖ, ταῦτα δὲ τότε μὲν οὐκ ἐμαρτυράμεθα, νῦν δὲ λέγομεν ὡς ψυχῆς πρὸς D σῶμα διαφορομένης ἐν πᾶσι τοῦτοις πλήθει ἀμηχάνοις οὔσι μῖζις μία λύπης τε καὶ ἡδονῆς ζυμπίπτει γενομένη.

ΠΡΩ. Κινδυνεύεις ὀρθότατα λέγειν.

ΣΩ. Ἔτι τοῖνον ἡμῖν τῶν μίξεων λύπης τε καὶ ἡδονῆς λοιπὴ μία.

ΠΡΩ. Ποία, φῆς;

ΣΩ. Ἦν αὐτὴν τὴν ψυχὴν αὐτῇ πολλὰκις λαμβάνειν σύγκρασιν ἔφαμεν.

ΠΡΩ. Πῶς οὖν δὴ τοῦτ' αὐτό λέγομεν;

ΣΩ. Ὀργὴν καὶ φόβον καὶ πόθον καὶ θρῆνον καὶ ἔρωτα καὶ ζῆλον καὶ φθόνον καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἅρ' οὐκ αὐτῆς τῆς ψυχῆς τίθεσαι ταύτας λύπας τινάς;

ΠΡΩ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Οὐκοῦν αὐτάς ἡδονῶν μεστάς εὐρήσομεν ἀμηχάνων; ἢ δεόμεθα ὑπομιμνήσκεσθαι τό

ὅς τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ χαλεπῆναι,

48 ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο, καὶ τὰς ἐν τοῖς θρήνοις καὶ πόθοις ἡδονὰς ἐν λύπαις οὔσας ἀναμεμιγμένας;

ΠΡΩ. Οὐκ, ἀλλ' οὕτω ταῦτά γε καὶ οὐκ ἄλλως ἂν ζυμβαῖνοι γιγνόμενα.

ΣΩ. Καὶ μὴν καὶ τὰς γε τραγικὰς θεωρήσεις, ὅταν ἅμα χαίροντες κλάωσι, μέμνησαι;

τὴν τέρψην αὐτῶν τῶν ἡδονῶν. Κι' ὅσο πῖο ἀκόλαστος κι' ἄφρων εἶναι, τόσο καὶ περισσότερο τίς κυνηγᾷ διαρκῶς μέ κάθε μέσο, καὶ τίς ἀποκαλεῖ τίς πῖο μεγάλες, λογαριάζοντας ὅποιον ζῆ ἀσταμάτητα, κι' ὅσο πῖο πολὺ μπορεῖ μέσα σ' αὐτές, εὐδαιμονέστατο.

ΠΡΩ. Μὲ τρόπο θαυμαστὸ ἐξέθεσες, Σωκράτη, ὅσα οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι δοξάζουν.

ΣΩ. Ἀναφορικά, Πρώταρχε, μέ τίς ἡδονές πού βρίσκονται μέσα στίς κοινές καταστάσεις αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ σώματος. κι' εἶναι συγκερασμένες μ' ἐσωτερικούς κι' ἐξωτερικούς ἐρεθισμούς· ἀναφορικά ὅμως μ' ἐκείνες, στίς ὁποῖες ἡ ψυχὴ παρέχει ἀντίθετα στοιχεῖα πρὸς τὸ σῶμα, δηλαδή λύπη πρὸς τὴν ἡδονὴ καὶ συνάμα ἡδονὴ πρὸς τὴ λύπη, ὥστε καὶ τὰ δύο νά πᾶν σὲ μιὰ ἐνιαία κράση, ὅλα τοῦτα τὰ ἐξετάσαμε προηγουμένως, λέγοντας ὅτι ὅταν ἀδειάζει, ἐπιθυμεῖ τὴν πλήρωση καὶ χαίρει ἐλπίζοντας, ἐνῶ πονάει ἀδειάζοντας. Ἀλλὰ δὲν φέραμε τότε γι' αὐτὰ ἀποδείξεις, ἐνῶ τώρα λέμε πῶς ὅταν ἡ ψυχὴ βρίσκεται σ' ἀντίθεση μὲ τὸ σῶμα, σ' ὅλες τίς περιπτώσεις τοῦτες, πού εἶναι ἀμέτρητες, ἐπιτελεῖται μιὰ μοναδικὴ σύμμιξις λύπης καὶ ἡδονῆς.

ΠΡΩ. Σάν νά τὰ λές ὅσο δὲν παίρνει ὀρθότερα.

ΣΩ. Ὑπολείπεται, λοιπόν, μιὰ μόνο ἀκόμα μείξη λύπης κι' ἡδονῆς.

ΠΡΩ. Ποιὰν ἐννοεῖς;

ΣΩ. Τὴ σύγκραση ἐκείνη πού εἶπαμε ὅτι συχνά ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ δέχεται ἐντός της.

ΠΡΩ. Πῶς τὸ ἐννοοῦμε, λοιπόν, αὐτὸ ἀκριβῶς;

ΣΩ. Τὴν ὀργὴν καὶ τὸν φόβο καὶ τὸν πόθο καὶ τὸν θρῆνο καὶ τὸν ἔρωτα καὶ τὴν ζήλεια καὶ τὸν φθόνον κι' ὅσα παρόμοια· ἄραγε δὲν τὰ θεωρεῖς ὡς λύπες αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς ψυχῆς;

ΠΡΩ. Τὰ θεωρῶ.

ΣΩ. Θὰ τίς βροῦμε, λοιπόν, γεμᾶτες ἀπὸ ἀφάνταστες ἡδονές; Ἦ μήπως εἶναι ἀνάγκη νά θυμηθοῦμε τό

(κι' ἡ μάνητα συχνά) πού ἐκόρωσε καὶ γνωστικούς ἀκόμα καὶ πῖο γλυκιά ἀπ' τὸ μέλι μέσα μας τὸ σταλαχτό (ἀνεβαίνει). καὶ τίς ἡδονές πού εἶναι μὲ λύπες ἀναμεμιγμένες στοὺς θρήνους καὶ τοὺς πόθους.

ΠΡΩ. Ὅχι, ἀλλά κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο μοναχά κι' ὄχι ἀλλιῶς θὰ ἦταν δυνατόν αὐτὰ νά γίνουν.

ΣΩ. Καὶ θὰ θυμᾶσαι ἀσφαλῶς τίς τραγικὲς παραστάσεις, ὅταν κλαῖν καὶ τέρπονται συνάμα;

ΠΡΩ. Τί δ' οὔ;

ΣΩ. Τὴν δ' ἐν ταῖς κωμωδίαις διάθεσιν ἡμῶν τῆς ψυχῆς, ἄρ' οἶσθ' ὥς ἐστι κἀν τούτοις μῖζις λύπης τε καὶ ἡδονῆς;

ΠΡΩ. Οὐ πάνυ κατανοῶ.

Β ΣΩ. Παντάπασι γάρ οὐ ῥάδιον, ὦ Πρώταρχε, ἐν τούτῳ ζυνοεῖν τὸ τοιοῦτον ἐκάστοτε πάθος.

ΠΡΩ. Οὐκ οὖν ὥς γ' ἔοικεν ἐμοί.

ΣΩ. Λάβωμέν γε μὴν αὐτὸ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ σκοτεινότερόν ἐστιν, ἵνα καὶ ἐν ἄλλοις ῥᾶον καταμαθεῖν τις οἶός τ' ἢ μῖζιν λύπης τε καὶ ἡδονῆς.

ΠΡΩ. Λέγοις ἄν.

ΣΩ. Τό τοι νῦν δὴ ῥηθέν ὄνομα φθόνου πότερα λύπην τινὰ ψυχῆς θήσεις, ἢ πῶς;

ΠΡΩ. Οὕτως.

ΣΩ. Ἀλλά μὴν ὁ φθονῶν γε ἐπὶ κακοῖς τοῖς τῶν πέλας ἡδόμενος ἀναφανήσεται.

Γ ΠΡΩ. Σφόδρα γε.

ΣΩ. Κακὸν μὴν ἄγνοια καὶ ἦν δὴ λέγομεν ἀβελτέραν ἔξιν.

ΠΡΩ. Τί μὴν;

ΣΩ. Ἐκ δὴ τούτων ἰδέ τὸ γελοῖον ἦντινα φύσιν ἔχει.

ΠΡΩ. Λέγε μόνον.

ΣΩ. Ἔστι δὴ πονηρία μὲν τις τὸ κεφάλαιον, ἔξεώς τινος ἐπὶ κλῆν λεγομένη· τῆς δ' αὖ πάσης πονηρίας ἐστὶ τὸ ναντίον πάθος ἔχον ἢ τὸ λεγόμενον ὑπὸ τῶν ἐν Δελφοῖς γραμμάτων.

ΠΡΩ. Τό «γνώθι σαυτὸν» λέγεις, ὦ Σώκρατες;

Δ ΣΩ. Ἐγώ γε. τὸ ναντίον μὴν ἐκείνῳ δῆλον ὅτι τὸ μηδαμῇ γινώσκειν αὐτὸν λεγόμενον ὑπὸ τοῦ γράμματος ἂν εἴη.

ΠΡΩ. Τί μὴν;

ΣΩ. ὦ Πρώταρχε, πειρῶ δέ αὐτὸ τοῦτο τριχῇ τέμνειν.

ΠΡΩ. Πῇ φῆς; οὐ γάρ μὴ δυνατός εἰμι.

ΣΩ. Λέγεις δὴ δεῖν ἐμέ τοῦτο διελέσθαι τὰ νῦν;

ΠΡΩ. Λέγω, καὶ δεομαί γε πρὸς τῷ λέγειν.

ΣΩ. Ἀρ' οὖν οὐ τῶν ἀγνοούντων αὐτοὺς κατὰ τρία ἀνάγκη τοῦτο τὸ πάθος πάσχειν ἕκαστον;

ΠΡΩ. Πῶς οὐκ;

ΣΩ. Καὶ τὴν ψυχικὴν μας διάθεσιν στίς κωμωδίες γνωρίζεις ἄραγε πῶς εἶναι καὶ αὐτὴ μιὰ σύμμιξις λύπης καὶ ἡδονῆς;

ΠΡΩ. Δέν τό πολυκαταλαβαίνω αὐτό.

ΣΩ. Καὶ δέν εἶναι ὁλότελα εὐκολο, Πρώταρχε, σέ τέτοιες περιπτώσεις νά καταλάβῃ κανεῖς μιὰ παρεμφερῆ, κάθε φορά, κατάστασιν.

ΠΡΩ. Τουλάχιστον γιά μένα δέν εἶναι ἔτσι.

ΣΩ. Ἄς τό προσέξωμε ὁμως τοῦτο, τόσο περισσότερο ὅσο σκοτεινότερο εἶναι, γιά νά μπορούμε καί σ' ἄλλες περιπτώσεις εὐχερέστερα νά ἐννοήσωμε τή σύμμιξις τῆς λύπης καὶ τῆς ἡδονῆς.

ΠΡΩ. Συνέχισε λοιπόν.

ΣΩ. Τ' ὄνομα τοῦ φθόνου, πού εἶπαμε μόλις πρίν λίγο, θά τό πάρης σάν καμμιὰ λύπη τῆς ψυχῆς, ἢ πῶς ἀλλιῶς;

ΠΡΩ. Καθώς τό λές.

ΣΩ. Μά, σίγουρα, ἐκείνος πού φθονεῖ, θ' ἀποδειχθῇ ὅτι ἀγάλλεται γιά τό κακό τῶν πλησίων του.

ΠΡΩ. Καί πολύ μάλιστα.

ΣΩ. Κακό εἶναι, βέβαια, ἡ ἄγνοια, καθώς καὶ αὐτό πού λέμε χαζομάρα.

ΠΡΩ. Βεβαιότατα.

ΣΩ. Ξεκινώντας ἀπ' αὐτά, δές ποιά εἶναι ἡ φύσις τοῦ γελοίου.

ΠΡΩ. Λέγε μονάχα.

ΣΩ. Εἶναι κυρίως μιὰ κακότητα, πού ἀρύεται τ' ὄνομά της ἀπό κάποια ἰδιαίτερη διάθεσις· ἀπό τό σύνολο, ὁμως, τῆς κακότητος, εἶναι τό μέρος πού ἔχει τήν ἀντίθετη κατάστασις ἐκείνης πού ἀναφέρει τό ἐπίγραμμα τό Δελφικό.

ΠΡΩ. Τό «γνώθι σαυτὸν» ἐννοεῖς, Σωκράτη;

ΣΩ. Μάλιστα. Εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι τ' ἀντίθετό του θά ἦταν ἂν ἔλεγε τό ἐπίγραμμα: «ὁλότελα ἀγνόησε τόν ἑαυτό σου».

ΠΡΩ. Ἀναντίρρητα.

ΣΩ. Προσπάθησε, λοιπόν, ὦ Πρώταρχε, νά διαιρέσης σέ τρία αὐτό τό ἴδιο.

ΠΡΩ. Πῶς ἐννοεῖς; Φοβοῦμαι πῶς δέν θά μπορέσω.

ΣΩ. Λές, τό λοιπόν, πῶς θά πρέπει τώρα ἐγώ νά τό διαιρέσω;

ΠΡΩ. Τό λέω, καὶ ἐπιπλέον σέ παρακαλῶ.

ΣΩ. Ἀραγε ὁ καθένας ἀπ' αὐτοὺς, πού ἀγνοοῦν τόν ἑαυτό τους, δέν δοκιμάζει κατ' ἀνάγκη τούτη τήν κατάστασις κατὰ τρεῖς τρόπους;

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Πρῶτον μὲν κατὰ χρήματα, δοξάζειν εἶναι πλουσιώτερον ἢ
Ε κατὰ τὴν αὐτῶν οὐσίαν.

ΠΡΩ. Πολλοὶ γοῦν εἰσὶ τό τοιοῦτον πάθος ἔχοντες.

ΣΩ. Πλείους δέ γε οἱ μείζους καὶ καλλίους αὐτοὺς δοξάζουσι, καὶ
πάντα ὅσα κατὰ τό σῶμα εἶναι διαφερόντως τῆς οὐσῆς αὐτοῖς
ἀληθείας.

ΠΡΩ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Πολύ δέ πλείστοί γε, οἶμαι, περὶ τό τρίτον εἶδος τό τῶν ἐν ταῖς
ψυχαῖς διημαρτήκασιν, ἀρετὴν δοξάζοντες βελτίους ἑαυτοὺς, οὐκ
ὄντες.

ΠΡΩ. Σφόδρα μὲν οὖν.

ΣΩ. Τῶν ἀρετῶν δ' ἄρ' οὐ σοφίας περὶ τό πλῆθος πάντως
ἀντεχόμενον μεστὸν ἐρίδων καὶ δοξοσοφίας ἐστὶ ψευδοῦς;

ΠΡΩ. Πῶς δ' οὐ;

ΣΩ. Κακόν μὲν δὴ πᾶν ἂν τις τό τοιοῦτον εἰπὼν ὀρθῶς ἂν εἴποι
πάθος.

ΠΡΩ. Σφόδρα γε.

ΣΩ. Τοῦτο τοίνυν ἔτι διαιρετέον, ὦ Πρώταρχε, δίχα, εἰ μέλλομεν
τόν παιδικόν ἰδόντες φθόνον ἄτοπον ἡδονῆς καὶ λύπης ὄψεσθαι μῖξιν.
πῶς οὖν τέμνομεν δίχα, λέγεις; πάντες ὁπόσοι ταύτην τὴν ψευδῆ δόξαν
Β περὶ ἑαυτῶν ἀνοήτως δοξάζουσι, καθάπερ ἀπάντων ἀνθρώπων, καὶ
τούτων ἀναγκαιότατον ἔπεσθαι τοῖς μὲν ῥώμην αὐτῶν καὶ δύναμιν,
τοῖς δέ, οἶμαι, τὸνναντίον.

ΠΡΩ. Ἀνάγκη.

ΣΩ. Ταύτη τοίνυν διελε; καὶ ὅσοι μὲν αὐτῶν εἰσὶ μετ' ἀσθενείας
τοιοῦτοι καὶ ἀδύνατοι καταγελῶμενοι τιμωρεῖσθαι, γελοίους τούτους
φάσκων εἶναι τάληθῃ φθέγγει· τοὺς δέ δυνατοὺς τιμωρεῖσθαι καὶ
Ισχυροὺς φοβεροὺς καὶ ἐχθροὺς προσαγορεύων ὀρθότατον τούτων
C σαυτῷ λόγον ἀποδώσεις. ἄγνοια γάρ ἢ μὲν τῶν ἰσχυρῶν ἐχθρά τε καὶ
αἰσχρά — βλαβερά γάρ καὶ τοῖς πέλας αὐτῇ τε καὶ ὅσαι εἰκόνες αὐτῆς
εἰσὶν — ἢ δ' ἀσθενῆς ἡμῖν τὴν τῶν γελοίων εἵληχε τάξιν τε καὶ φύσιν.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Καὶ πρῶτα-πρῶτα ὡς πρὸς τὰ χρήματα, μέ τό νά
φαντάζεται ὅτι εἶναι πλουσιώτερος ἅπ' ὅ,τι εἶναι σύμφωνα μέ τὴν
περιουσία του.

ΠΡΩ. Πολλοὶ εἶναι αὐτοὶ πού βρίσκονται ἀσφαλῶς σέ τούτη
τὴν κατάσταση.

ΣΩ. Περισσότεροι ὅμως εἶναι ὅσοι θαρροῦν τόν ἑαυτό τους
μεγαλύτερο κι' ὁμορφότερο, καὶ πῶς σ' ὅλα τὰ σωματικά εἶναι
ἀνώτεροι ἅπ' ὅ,τι εἶναι πράγματι.

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Ἀλλά πολὺ περισσότεροι, ἔχω τὴν ἐντύπωση, εἶναι ὅσοι
πλανιῶνται ὡς πρὸς τό τρίτο εἶδος, δηλαδή τίς ἰδιότητες τίς
ψυχικές, νομίζοντας τόν ἑαυτό τους ὑπέρτερο στήν ἀρετή, ἐνῶ δέν
εἶναι.

ΠΡΩ. Ὅπως δὴποτε.

ΣΩ. Κι' ἀπό τίς ἀρετές, πάλι, δέν εἶναι γιὰ τὴ σοφία πού τό
πλῆθος, πασχίζοντας μέ κάθε τρόπο νά τὴ συλλάβη, εἶναι ὅλο
ἔριδες καὶ ψεύτικη δοκησισοφία;

ΠΡΩ. Πῶς ὄχι;

ΣΩ. Ἄν κανεῖς, λοιπόν, κάθε τέτοια κατάσταση τὴ χαρακτή-
ριζε ὡς κακὴ θά μιλοῦσε ὀρθά.

ΠΡΩ. Καὶ πολὺ μάλιστα.

ΣΩ. Κι' αὐτό, λοιπόν, θά πρέπει ἀκόμη, Πρώταρχε, νά
διαιρέσωμε σέ δύο, ἂν πρόκειται, ἀτενίζοντας τόν παιδικό τόν
φθόνον, ν' ἀντικρύσωμε μιὰ ἀλλόκοτη πρόσμειξη ἡδονῆς καὶ
λύπης. Πρῶτ' ὅλων, λοιπόν, πῶς νά τό διαιρέσωμε σέ δύο; Ὅλους
ὅσους ἀνόητα ἔχουνε τὴν ψεύτικη αὐτὴ γνώμη γιὰ τόν ἑαυτό τους,
αὐτοὺς θά πρέπει, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, νά
τούς συνοδεύη, ἄλλους ἅπ' αὐτοὺς ρωμαλεότητα καὶ σθένος, κι'
ἄλλους, θαρρῶ, τ' ἀντίθετο.

ΠΡΩ. Κατ' ἀνάγκη.

ΣΩ. Μέ βάση αὐτό, λοιπόν, διαίρεσε· καὶ ὅσοι ἅπ' αὐτοὺς
ἔχουν μιὰ τέτοια γνώμη, ἐνῶ εἶναι ἀνίσχυροι κι' ἀνήμεροι νά
ἐκδικηθοῦν, ὅταν τοὺς χλευάζουν, ἀποκαλώντας τοὺς γελοίους,
θὰ πῆς τὴν ἀλήθεια. Ὅσους πάλι εἶναι ἱκανοὶ νά ἐκδικηθοῦν κι'
ἔχουν ἰσχὺ, ἂν τοὺς ἀποκαλέσης φοβεροὺς καὶ μισητοὺς, θὰ
παράσχεις στόν ἑαυτό σου τόν πλέον ὀρθό ὀρισμό τους. Ἐπειδὴ ἢ
ἄγνοια τῶν κραταιῶν εἶναι ἄσχημη καὶ ἀπεχθής — ὄντας ἐπιζήμια
καὶ γιὰ τοὺς πλῆσιόν καὶ ἡ ἴδια κι' ὅλες οἱ ὁμοιές της —, ἐνῶ τὴν
ἄγνοια τῶν ἀδύναμων τὴν τοποθετοῦμε στήν τάξη καὶ τὴν φύση

ΠΡΩ. Ὁρθότατα λέγεις. ἀλλὰ γάρ ἡ τῶν ἡδονῶν καὶ λυπῶν μῆξις ἐν τούτοις οὕτω μοι καταφανής.
 ΣΩ. Τὴν τοίνυν τοῦ φθόνου λαβὴ δύναμιν πρῶτον.
 ΠΡΩ. Λέγε μόνον.
 D ΣΩ. Λύπη τις ἄδικός ἐστί που καὶ ἡδονή;
 ΠΡΩ. Τοῦτο μὲν ἀνάγκη.
 ΣΩ. Οὐκοῦν ἐπὶ μὲν τοῖς τῶν ἐχθρῶν κακοῖς οὗτ' ἄδικον οὔτε φθονερόν ἐστι τό χαίρειν;
 ΠΡΩ. Τί μήν;
 ΣΩ. Τὰ δέ γε τῶν φίλων ὀρῶντας ἔστιν ὅτε κακὰ μὴ λυπεῖσθαι, χαίρειν δέ, ἄρ' οὐκ ἄδικόν ἐστιν;
 ΠΡΩ. Πῶς δ' οὐ;
 ΣΩ. Οὐκοῦν τὴν ἄγνοιαν εἶπομεν ὅτι κακὸν πᾶσιν;
 ΠΡΩ. Ὁρθῶς.
 ΣΩ. Τὴν οὖν τῶν φίλων δοξοσοφίαν καὶ δοξοκαλίαν καὶ ὅσα νῦν
 E δὴ διήλθομεν, ἐν τρισὶ λέγοντες εἶδеси γίνεσθαι, γελοῖα μὲν ὅποσα ἀσθενῇ, μισητὰ δ' ὅποσα ἐρρωμένα, φῶμεν ἢ μὴ φῶμεν ὅπερ εἶπον ἄρτι, τὴν τῶν φίλων ἕξιν ταύτην ὅταν ἔχη τις τὴν ἀβλαβῇ τοῖς ἄλλοις γελοῖαν εἶναι;
 ΠΡΩ. Πάνυ γε.
 ΣΩ. Κακὸν δ' οὐχ ὁμολογοῦμεν αὐτὴν ἄγνοιάν γε οὖσαν εἶναι;
 ΠΡΩ. Σφόδρα γε.
 ΣΩ. Χαίρομεν δέ ἢ λυπούμεθα, ὅταν ἐπ' αὐτῇ γελῶμεν;
 50 ΠΡΩ. Δῆλον ὅτι χαίρομεν.
 ΣΩ. Ἡδονὴν δέ ἐπὶ τοῖς τῶν φίλων κακοῖς, οὐ φθόνον ἔφαμεν εἶναι τὸν τοῦτο ἀπεργαζόμενον;
 ΠΡΩ. Ἀνάγκη.
 ΣΩ. Γελῶντας ἄρα ἡμᾶς ἐπὶ τοῖς τῶν φίλων γελοίοις φησὶν ὁ λόγος, κεραννύντας ἡδονὴν αὐτῷ φθόνῳ, λύπη τὴν ἡδονὴν συγκεραννύναι· τὸν γάρ φθόνον ὠμολογῆσθαι λύπην τῆς ψυχῆς ἡμῖν πάλαι, τό δέ γελᾶν

τῶν γελοίων.

ΠΡΩ. Μιλεῖς ὀρθότατα. Ὅμως ἡ σύμμειξις τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν λυπῶν, μέσα σ' ὅλα αὐτά, δέν μοῦ ἐγίνε ἀκόμα ἐντελῶς σαφῆς.

ΣΩ. Τότε λοιπόν, πάρε, πρῶτα ἀπ' ὅλα, τὴ διάσταση τοῦ φθόνου.

ΠΡΩ. Λέγε μονάχα.

ΣΩ. Ὑπάρχει, νομίζω, ἄδικη λύπη κι' ἡδονή;

ΠΡΩ. Κατ' ἀνάγκην.

ΣΩ. Τό νά χαίρη, λοιπόν, κανεῖς γιά τὰ κακοπαθήματα τῶν ἐχθρῶν δέν εἶναι μήτε ἄδικο μήτε φθονερό;

ΠΡΩ. Ὅχι βέβαια.

ΣΩ. Τό ν' ἀντικρύξη, ὅμως, κανεῖς τὰ κακοπαθήματα τῶν φίλων του καὶ νά μὴν λυπᾶται, καὶ μάλιστα νά χαίρη, δέν εἶναι ἄδικο;

ΠΡΩ. Πῶς ὄχι;

ΣΩ. Δέν εἶπαμε, λοιπόν, ὅτι ἡ ἄγνοια εἶναι γιά ὅλους κάτι κακό;

ΠΡΩ. Σωστά.

ΣΩ. Τὴ δοξασία, λοιπόν, τῶν φίλων γιά σοφία κι' ὁμορφιά, καὶ ὅσα ἀναφέραμε μόλις πρὶν λίγο, λέγοντας ὅτι γίνονται σύμφωνα μέ τρία εἶδη, κι' ὅτι γελοῖα εἶναι ὅσα ἀνίσχυρα, καὶ μισητὰ ὅσα ἰσχυρά· νά δεχθοῦμε, ναι ἢ ὄχι, ὅ, τι εἶπα τώρα δά, ὅτι δηλαδή ἡ διάθεση τῶν φίλων μας, ὅταν κανεῖς ἔχη ἐκείνην πού δέν εἶναι ἐπιζήμια γιά τοὺς ἄλλους, εἶναι γελοία;

ΠΡΩ. Βεβαιότατα.

ΣΩ. Ἀλλά δέν δεχόμαστε ὅτι αὐτὴ εἶναι κάτι κακό, ἀφοῦ εἶναι ἄγνοια;

ΠΡΩ. Καί πολύ μάλιστα.

ΣΩ. Ἀπολαμβάνομε, ὅμως, ἢ λυπόμαστε ὅταν γελοῦμε εἰς βάρος της;

ΠΡΩ. Εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι ἀπολαμβάνομε.

ΣΩ. Καί τὴν ἡδονὴν γιά τὰ κακοπαθήματα τῶν φίλων, δέν εἶπαμε πῶς εἶναι ὁ φθόνος πού τὴ δημιουργεῖ;

ΠΡΩ. Κατ' ἀνάγκην.

ΣΩ. Κατὰ συνέπεια, ὁ λόγος μᾶς δείχνει ὅτι ὅταν γελοῦμε γιά τὰ γελοῖα τῶν φίλων μας καὶ ἀναμειγνύομε ἡδονὴν μέ φθόνον, ἀναμειγνύομε συνάμα κι' ἡδονὴν μέ λύπη. Ἐπειδὴ πρό πολλοῦ συμφωνήσαμε ὅτι ὁ φθόνος εἶναι λύπη τῆς ψυχῆς, ἐνῶ τό γέλιο

ἡδονήν, ἅμα γίνεσθαι δέ τούτω ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις.

ΠΡΩ. Ἀληθῆ.

B ΣΩ. Μηνύει δὴ νῦν ὁ λόγος ἡμῖν ἐν θρήνοις τε καὶ ἐν τραγωδίαις καὶ κωμωδίαις, μὴ τοῖς δράμασι μόνον ἀλλὰ καὶ τῇ τοῦ βίου ζυμπάσῃ τραγωδίᾳ καὶ κωμωδίᾳ, λύπας ἡδοναῖς ἅμα κεράννυσθαι, καὶ ἐν ἄλλοις δὴ μυρίοις.

ΠΡΩ. Ἀδύνατον μὴ ὁμολογεῖν ταῦτα, ὦ Σώκρατες, εἰ καὶ τις φιλονεικοῖ πάνυ πρὸς τάναντία.

C ΣΩ. Ὅργην μὴν καὶ πόθον καὶ θρήνον καὶ φόβον καὶ ἔρωτα καὶ ζῆλον καὶ φθόνον προϋθέμεθα καὶ ὅποσα τοιαῦτα, ἐν οἷς ἔφαμεν εὐρῆσειν μινύμενα τὰ νῦν πολλάκις λεγόμενα. ἦ γάρ;

ΠΡΩ. Ναί.

ΣΩ. Μανθάνομεν οὖν ὅτι θρήνου πέρι καὶ φθόνου καὶ ὀργῆς πάντα ἐστὶ τὰ νῦν δὴ διαπερανθέντα;

ΠΡΩ. Πῶς γάρ οὐ μανθάνομεν;

ΣΩ. Οὐκοῦν πολλά ἐτι τὰ λοιπά;

ΠΡΩ. Καὶ πάνυ γε.

D ΣΩ. Διὰ δὴ τί μάλισθ' ὑπολαμβάνεις με δεῖξαι σοι τὴν ἐν τῇ κωμωδίᾳ μῖζιν; ἄρ' οὐ πίστεως χάριν, ὅτι τὴν γε ἐν τοῖς φόβοις καὶ ἔρωσι καὶ τοῖς ἄλλοις ῥάδιον κρᾶσιν ἐπιδείξαι· λαβόντα δέ τοῦτο παρὰ σαυτῷ ἀφεῖναι με μὴκέτι ἐπ' ἐκεῖνα ἰόντα δεῖν μηκύνειν τοὺς λόγους, ἀλλ' ἀπλῶς λαβεῖν τοῦτο, ὅτι καὶ σῶμα ἄνευ ψυχῆς καὶ ψυχὴ ἄνευ σώματος καὶ κοινῇ μετ' ἀλλήλων ἐν τοῖς παθήμασι μεστά ἐστι συγκεκραμένης ἡδονῆς λύπαις; νῦν οὖν λέγε, πότερά φήεις με ἢ μέσας ποιήσεις νύκτας; εἰπὼν δέ σμικρά οἶμαι σου τεύξεσθαι μεθεῖναι με· E τούτων γάρ ἀπάντων αὐριον ἐθελήσω σοι λόγον δοῦναι, τὰ νῦν δέ ἐπὶ τὰ λοιπά βούλομαι στέλλεσθαι πρὸς τὴν κρίσιν ἣν Φίληβος ἐπιτάττει.

ΠΡΩ. Καλῶς εἶπες, ὦ Σώκρατες· ἀλλ' ὅσα λοιπά ἡμῖν διέξελεθε ὅπη σοι φίλον.

ΣΩ. Κατὰ φύσιν τοίνυν μετὰ τὰς μιχθείσας ἡδονάς ὑπὸ δὴ τινος ἀνάγκης ἐπὶ τὰς ἀμίκτους πορευοίμεθ' ἂν ἐν τῷ μέρει.

εἶναι ἡδονή, κι' ὅτι αὐτὰ τὰ δύο σέ τέτοιες περιστάσεις συνυπάρχουν.

ΠΡΩ. Ἀληθεύει.

ΣΩ. Τώρα λοιπόν τό μήνυμα τοῦ λόγου εἶναι ὅτι στοὺς θρήνους καὶ στίς τραγωδίες καὶ τίς κωμωδίες, ὄχι μόνο τῶν παραστάσεων, ἀλλὰ καὶ σέ ὅλη τὴν τραγωδία καὶ κωμωδία τῆς ζωῆς, καὶ σέ μύρια ἄλλα, οἱ λύπες προσμειγνύονται μέ τίς ἡδονές.

ΠΡΩ. Δέν εἶναι δυνατόν νά μή συμφωνήσῃ κανεῖς σ' αὐτά, Σωκράτη, ἀκόμα κι' ἂν ἔχη ὄρεξη ν' ἀγωνισθῇ γιά τ' ἀντίθετα.

ΣΩ. Τὴν ὀργή καὶ τόν πόθο καὶ τόν θρήνο καὶ τόν φόβο καὶ τόν ἔρωτα καὶ τὴν ζήλεια καὶ τόν φθόνο, κι' ὅλα ὅσα εἶναι αὐτοῦ τοῦ εἶδους, τ' ἀναφέραμε προηγουμένως. Σ' αὐτά εἶπαμε ὅτι βρίσκομε συγκερασμένα ὅσα συχνά τώρα ἐπαναλαμβάνομε. Ἡ ὄχι;

ΠΡΩ. Ναί.

ΣΩ. Καταλαβαίνομε, λοιπόν, ὅτι γύρω ἀπ' τόν θρήνο καὶ τόν φθόνο καὶ τὴν ὀργή περιστρέφονται ὅλα ὅσα εἶπαμε διεξοδικά μόλις πρὶν λίγο;

ΠΡΩ. Καὶ πῶς δέν τό καταλαβαίνομε;

ΣΩ. Πολλά, λοιπόν, ἀκόμη ἀπομένουν;

ΠΡΩ. Πάρα πολλά μάλιστα.

ΣΩ. Γιατί, λοιπόν, θαρρεῖς, σοῦ ἔδειξα τὴ σύμμειξη προπαντός στήν κωμωδία; Ἀραγε ὄχι γιά νά σέ πείσω, μιά πού τὴ σύγκραση στοὺς φόβους καὶ στοὺς ἔρωτες καὶ σέ ἄλλα εἶναι εὐκολώτερο νά τὴ δείξῃ κανεῖς· κι' ἀφοῦ τὴν κάνης κτῆμα σου, ὡς παράδειγμα, νά μ' ἀπαλλάξῃς ἀπ' τὴν ὑποχρέωση νά προχωρήσω σ' ἐκεῖνα, ἐπιμηκύνοντας τοὺς λόγους, τοῦτο ἀπλῶς κατανοώντας: ὅτι καὶ τό σῶμα δίχως τὴν ψυχὴ καὶ ἡ ψυχὴ δίχως τό σῶμα, καὶ τὰ δύο ἀπό κοινοῦ τό ἓνα μέ τ' ἄλλο εἶναι ὁλόγεμα, σ' αὐτές τίς καταστάσεις, ἀπό ἡδονὴ ἀνάμεικτη μέ λύπες. Λέγε, λοιπόν τώρα, θά μ' ἀφήσῃς ἢ θά μέ κρατήσῃς ὡς τὰ μεσάνυχτα; Δυό λόγια μονάχα νά πῶ κι' εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι θά ἐπιτύχω ἀπό σέ νά μ' ἀφήσῃς. Εἶμαι πρόθυμος γιά ὅλα αὐτά αὐριο νά σοῦ δώσω ἐξηγήσεις, ἀλλὰ πρὸς τό παρόν θέλω νά προχωρήσω στά ὑπόλοιπα, ὅσα ἔχουν σχέση μέ τὴν κρίση πού μᾶς ζητάει ὁ Φίληβος.

ΠΡΩ. Καλὰ τό εἶπες, Σωκράτη· ὅμως ἀνάπτυξε ὅσα ὑπολείπονται κατὰ τό κέφι σου.

ΣΩ. Λοιπόν, σύμφωνα μέ τὴ φυσιολογικὴ σειρὰ, μετὰ ἀπό τίς ἀναμειγμένες ἡδονές θά πᾶμε, ἀναγκαστικά σχεδόν, πρὸς τίς ἄμεικτες.

51 ΠΡΩ. Κάλλιςτ' εἶπες.

ΣΩ. Ἐγὼ δὴ πειράσομαι μεταβαλὼν σημαίνειν ἡμῖν αὐτάς. τοῖς γάρ φάσκουσι λυπῶν εἶναι παῦλαν πάσας τὰς ἡδονὰς οὐ πάνυ πως πείθομαι, ἀλλ' ὅπερ εἶπον, μάρτυσι καταχρῶμαι πρὸς τὸ τινὰς ἡδονὰς εἶναι δοκούσας, οὐσας δ' οὐδαμῶς, καὶ μεγάλας ἐτέρας τινὰς ἅμα καὶ πολλὰς φαντασθείσας, εἶναι δ' αὐτάς συμπεφυρμένας ὁμοῦ λύπαις τε καὶ ἀναπαύσεσιν ὁδυνῶν τῶν μεγίστων περὶ τε σώματος καὶ ψυχῆς ἀπορίας.

B ΠΡΩ. Ἀληθεῖς δ' αὖ τίνας, ὦ Σώκρατες, ὑπολαμβάνων ὁρθῶς τις διανοοῖτ' ἄν;

ΣΩ. Τὰς περὶ τε τὰ καλὰ λεγόμενα χρώματα καὶ περὶ τὰ σχήματα καὶ τῶν ὁσμῶν τὰς πλείστας καὶ τὰς τῶν φθόγγων καὶ ὅσα τὰς ἐνδεΐας ἀναισθητοὺς ἔχοντα καὶ ἀλύπους τὰς πληρώσεις αἰσθητάς καὶ ἡδεΐας καθαρὰς λυπῶν παραδίδωσιν.

ΠΡΩ. Πῶς δὴ ταῦτα, ὦ Σώκρατες, αὐ λέγομεν οὕτως;

ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν οὐκ εὐθύς δῆλὰ ἐστὶν ἃ λέγω, πειρατέον μὲν C δηλοῦν. σχημάτων τε γάρ κάλλος οὐχ ὅπερ ἂν ὑπολάβοιεν οἱ πολλοὶ πειρῶμαι νῦν λέγειν, οἷον ζώων ἢ τινῶν ζωγραφημάτων, ἀλλ' εὐθύ τι λέγω, φησὶν ὁ λόγος, καὶ περιφερές καὶ ἀπὸ τούτων δὴ τὰ τε τοῖς τόρνοις γιγνόμενα ἐπίπεδα τε καὶ στερεὰ καὶ τὰ τοῖς κανόσι καὶ γωνίαις, εἴ μου μανθάνεις. ταῦτα γάρ οὐκ εἶναι πρὸς τι καλὰ λέγω, D καθάπερ ἄλλα, ἀλλ' αἰεὶ καλὰ καθ' αὐτὰ πεφυκέναι καὶ τινὰς ἡδονὰς οἰκειάς ἔχειν, οὐδὲν ταῖς τῶν κνήσεων προσφερεῖς· καὶ χρώματα δὴ τοῦτον τὸν τύπον ἔχοντα καλὰ καὶ ἡδονὰς. ἀλλ' ἄρα μανθάνομεν, ἢ πῶς;

ΠΡΩ. Πειρῶμαι μὲν, ὦ Σώκρατες· πειράθητι δὲ καὶ σύ σαφέστερον ἔτι λέγειν.

ΣΩ. Λέγω δὴ ἡχὰς τῶν φθόγγων τὰς λείας καὶ λαμπράς τὰς ἐν τι καθαρὸν ἰεΐσας μέλος, οὐ πρὸς ἕτερον καλὰς ἀλλ' αὐτάς καθ' αὐτάς εἶναι, καὶ τούτων ζυμφύτους ἡδονὰς ἐπομένας.

ΠΡΩ. Ἔστι γάρ οὖν καὶ τοῦτο.

E ΣΩ. Τὸ δὲ περὶ τὰς ὁσμάς ἦττον μὲν τούτων θεῖον γένος ἡδονῶν·

ΠΡΩ. Τὸ εἶπες ὠραιότατα.

ΣΩ. Ἐγώ, λοιπόν, θά στραφῶ πρὸς αὐτές, προσπαθώντας νὰ τίς ἐξηγήσω. Ἐπειδὴ καθόλου δὲ μὲ πείθουν ὅσοι ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ ἡδονές ἀποτελοῦν μιά ἀνάπαυλα στίς λύπες, ἀλλά, ὅπως εἶπα, τοὺς χρησιμοποιοῦ αὐτοὺς ὡς μάρτυρες στοῦ γεγονότος ὅτι μερικές ἡδονές φαίνονται πραγματικές, ἐνῶ δὲν εἶναι διόλου, κι' ὅτι μερικές ἄλλες φαντάζονται ταυτόχρονα μεγάλες καὶ πολλές, ἐνῶ εἶναι ἀναμειγμένες φύρδην - μίγδην μὲ λύπες, καθὼς καὶ μὲ διαλείμματα τῶν μεγαλυτέρων πόνων κι' ἀδιέξοδων καὶ τοῦ κορμιοῦ καὶ τῆς ψυχῆς.

ΠΡΩ. Ὅμως, Σωκράτη, ποιές θάπρεπε κανεῖς, σκεπτόμενος σωστά, νὰ θεωρῇ ἀληθινές;

ΣΩ. Αὐτές πού ἀναφέρονται σέ ὅσα καλοῦνται ὠραῖα χρώματα καὶ σχήματα, καθὼς καὶ στίς περισσότερες ὁσμές καὶ στίς ἡδονές τῶν ἡχῶν· καὶ σ' ὅσα ἡ ἔλλειψη δὲν γίνεται αἰσθητή κι' αἰτία λύπης, ἐνῶ παρέχουν ἀναπλήρωση αἰσθητή κι' ἡδονική, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ λύπη.

ΠΡΩ. Τί ἐννοεῖς ἀκόμη μιά φορά, Σωκράτη, μὲ τὰ λόγια αὐτά;

ΣΩ. Βέβαια δὲν εἶναι εὐθύς ἀμέσως φανερά αὐτὰ πού λέω, γι' αὐτὸ θά πρέπει νὰ προσπαθῆσω νὰ τ' ἀποσαφηνίσω. Ἐπειδὴ δὲν δοκιμάζω νὰ μιλήσω γιὰ τὸ κάλλος τῶν σχημάτων (ὅπως θά τὸ ἀντιλαμβάνονταν οἱ περισσότεροι) εἴτε τῶν ἔμβιων ὄντων εἴτε ὠρισμένων ἔργων ζωγραφικῆς· ἀλλὰ ἐννοῶ τὴν εὐθεία (τὸ φέρνει ὁ λόγος μας) καὶ τὴν καμπύλη καὶ τὰ σχήματα τὰ ἐπίπεδα καὶ στερεὰ, πού παράγονται ἀπ' αὐτές καὶ γίνονται μὲ τοὺς τόρνους καὶ τοὺς χάρακες καὶ τὰ τρίγωνα, ἂν μ' ἐννοῆς. Ἐπειδὴ αὐτὰ δὲν τὰ ὀνομάζω ὠραῖα σέ σύγκριση μὲ κάτι ἄλλο, καθὼς ἄλλα, ἀλλὰ ἀέναα ὠραῖα καθ' ἑαυτὰ ἀπὸ τῆ φύσης τοὺς τὴν ἴδια, μὲ ὠρισμένες ἡδονές δικές τους, πού καμμιά δὲν ἔχουν σχέση μ' ἐκείνες τῆς φαγούρας· ἐπίσης καὶ χρώματα πού τέτοια ἔχουν χαρακτηριστικά καὶ τέτοιες ἡδονές. Ὅμως ἐννοοῦμε τάχα ἢ ὄχι;

ΠΡΩ. Βέβαια, προσπαθῶ, Σωκράτη· ἀλλὰ προσπάθησε καὶ σύ νὰ μιλήσης μὲ ἀκόμα μεγαλύτερη σαφήνεια.

ΣΩ. Λέω, λοιπόν, πῶς τῶν φθόγγων οἱ τόνοι, πού εἶναι λείοι καὶ λαμπροί, καὶ πού ἀναδίνουν μιά καθαρὴ μελωδία, δὲν εἶναι ὠραῖοι σχετικὰ μὲ κάτι ἄλλο, ἀλλὰ αὐτοῦσια αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, καὶ τοὺς ἀκολουθοῦνε σύμφυτες μὲ τούτους ἡδονές.

ΠΡΩ. Κι' αὐτό, ἀσφαλῶς, εἶναι ἀλήθεια.

ΣΩ. Τὸ γένος πάλι τῶν ἡδονῶν, πού σχετίζονται μὲ τίς ὁσμές,

τό δέ μή συμμεμῖχθαι ἐν αὐταῖς ἀναγκαίους λύπας, καί ὅπῃ τοῦτο καί ἐν
δῶ τυχάνει γεγονός ἡμῖν, τοῦτ' ἐκείνοις τίθημι ἀντίστροφον ἅπαν.
ἀλλ', εἰ κατανοεῖς, ταῦτα εἶδη δύο ὧν λέγομεν ἡδονῶν.

ΠΡΩ. Κατανοῶ.

52 ΣΩ. Ἐτι δὴ τοίνυν τούτοις προσθῶμεν τὰς περί τὰ μαθήματα
ἡδονάς, εἰ ἄρα δοκοῦσιν ἡμῖν αὐταὶ πείνας μὲν μή ἔχειν τοῦ μανθάνειν
μηδέ διὰ μαθημάτων πείνην ἀλγηδόνας ἐξ ἀρχῆς γιγνομένας.

ΠΡΩ. Ἀλλ' οὕτω ξυνδοκεῖ.

ΣΩ. Τί δέ; μαθημάτων πληρωθεῖσιν ἐάν ὕστερον ἀποβολαί διὰ τῆς
λήθης γίνωνται, καθορᾶς τινάς ἐν αὐταῖς ἀλγηδόνας;

ΠΡΩ. Οὐ τι φύσει γε, ἀλλ' ἐν τισι λογισμοῖς τοῦ παθήματος, ὅταν
B τις στερηθεῖς λυπηθῇ διὰ τὴν χρείαν.

ΣΩ. Καί μὴν, ὦ μακάριε, νῦν γε ἡμεῖς αὐτά τὰ τῆς φύσεως μόνον
παθήματα χωρὶς τοῦ λογισμοῦ διαπεραίνομεν.

ΠΡΩ. Ἀληθῆ τοίνυν λέγεις ὅτι χωρὶς λύπης ἡμῖν λήθη γίγνεται
ἐκάστοτε ἐν τοῖς μαθήμασιν.

ΣΩ. Ταῦτας τοίνυν τὰς τῶν μαθημάτων ἡδονάς ἀμίκτους τε εἶναι
λύπαις ῥητέον καὶ οὐδαμῶς τῶν πολλῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ τῶν σφόδρα
ὀλίγων.

ΠΡΩ. Πῶς γάρ οὐ ῥητέον;

C ΣΩ. Οὐκοῦν ὅτε μετρίως ἤδη διακεκρίμεθα χωρὶς τὰς τε καθαρὰς
ἡδονάς καὶ τὰς σχεδὸν ἀκαθάρτους ὀρθῶς ἂν λεχθείσας, προσθῶμεν
τῷ λόγῳ ταῖς μὲν σφοδραῖς ἡδοναῖς ἀμετρίαν, ταῖς δέ μή τούναντίον
ἐμμετρίαν· καὶ τὰς τὸ μέγα καὶ τὸ σφοδρὸν αὐ δεχομένας καὶ πολλάκις
καὶ ὀλιγάκις γιγνομένας τοιαύτας τοῦ ἀπείρου γε ἐκείνου καὶ ἥττον καὶ
μᾶλλον διὰ τε σώματος καὶ ψυχῆς φερομένου θῶμεν αὐτάς εἶναι
D γένους, τὰς δέ μή τῶν ἐμμέτρων.

ΠΡΩ. Ὁρθότατα λέγεις, ὦ Σώκратες.

ΣΩ. Ἐτι τοίνυν πρὸς τούτοις μετὰ ταῦτα τόδε αὐτῶν διαθεατέον.

ΠΡΩ. Τό ποῖον;

ΣΩ. Τί ποτε χρή φάναι πρὸς ἀλήθειαν εἶναι; τὸ καθαρὸν τε καὶ
εἰλικρινές ἢ τὸ σφόδρα τε καὶ τὸ πολὺ καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ ἱκανόν;

εἶναι βέβαια λιγώτερο θεῖκό· τὸ ὅτι ὁμῶς δὲν ἔχουν ἀναγκαστικά
συμμεμῖχθαι αὐτὲς λύπες, τοῦτο τὸ θεωρῶ στό σύνολό του, ὅπου
δήποτε καί σέ ὁ,τιδήποτε τυχαίνει νά τό βροῦμε, σάν κάτι
ἀντίστροφο μ' ἐκείνες. Λοιπόν, ἐάν καταλαβαίνης, αὐτά εἶναι δύο
εἶδη τῶν ἡδονῶν γιά τίς ὁποῖες μιλοῦμε.

ΠΡΩ. Καταλαβαίνω.

ΣΩ. Ἄς προσθέσωμε, λοιπόν, σ' αὐτές, τίς ἡδονές πού περι-
στρέφονται γύρω ἀπ' τίς γνώσεις, ἐάν βέβαια μᾶς φανοῦν αὐτές
ὅτι δέν περιέχουν πείνα τῆς μάθησης, οὔτε ὅτι ἀπό πείνα γιά τίς
γνώσεις γίνονται σέ μᾶς ἀπ' τὴν ἀρχή ὁδυνηρές.

ΠΡΩ. Ἀλλά ἔτσι μοῦ φαίνεται καί μένα.

ΣΩ. Καί λοιπόν; Ἐάν πληρωθοῦμε μέ γνώσεις κι' ὕστερα τίς
κάνη ἡ λήθη νά χαθοῦν, βλέπεις σ' αὐτό τό χάσιμο κανένα πόνο;

ΠΡΩ. Ὁχι, ἀσφαλῶς, ἐκ φύσεως, ἀλλά ἀναλογιζόμενοι
καμμία φορά τό πάθημα, ὅταν κανεῖς τίς ἔχῃ χάσει καί λυπᾶται
ἐπειδὴ τίς χρειάζεται.

ΣΩ. Ὅμως, ὦ ἀξιομακάριστε, ἐμεῖς προσπαθοῦμε, γιά τὴν
ᾠρα τουλάχιστον, νά καταλήξωμε κάπου, ἐξετάζοντας μονάχα τὰ
παθήματα τῆς φύσης χωριστά ἀπ' τόν λογισμό.

ΠΡΩ. Τότε, λοιπόν, καλὰ λές ὅτι χωρὶς λύπη ἐπέρχεται σέ μᾶς
κάθε φορά τῶν γνώσεων ἡ λήθη.

ΣΩ. Πρέπει λοιπόν νά ποῦμε ὅτι οἱ ἡδονές αὐτές τῶν γνώσεων
εἶναι ἄμεικτες κι' ὅτι δέν ἀνήκουν στούς πολλούς ἀνθρώπους,
ἀλλά στούς πάρα πολὺ λίγους.

ΠΡΩ. Καί πῶς νά μὴν τό ποῦμε;

ΣΩ. Ἀφοῦ, λοιπόν, διακρίναμε καί ξεχωρίσαμε πιά ὅσο
πρέπει τίς καθαρές ἡδονές ἀπό ἐκεῖνες πού θάταν σωστό νά
ὀνομασθοῦν ἀκάθαρτες σχεδόν, ἄς προσθέσωμε, χάρη στόν λόγο,
στὶς σφοδρές μὲν ἡδονές τὴν ἀμετρία, στὶς ἀντίθετες δέ τὴν
ἐμμετρία· καὶ ὅσες μὲν ἐπιδέχονται τὸ μέγα καὶ τὸ σφοδρὸ καὶ
γίνονται τέτοιες καὶ συχνά καὶ σπάνια, ἄς τίς κατατάξωμε στό
ἄπειρο ἐκεῖνο γένος πού κυκλοφορεῖ λίγο-πολύ διασχίζοντας καὶ
τό κορμί καὶ τὴν ψυχὴ μας, ὅσες δέ ὅχι, σ' αὐτές πού ἔχουν μέτρο.

ΠΡΩ. Ὅσο δέν παίρνει πιά σωστά μιᾶς, Σωκράτη.

ΣΩ. Θά πρέπει, ἀκόμη, κοντά σ' αὐτά νά ἐξετάσωμε
ἀναφορικά καὶ τὸ ἐξῆς.

ΠΡΩ. Τί πράγμα;

ΣΩ. Τί ἄραγε πρέπει νά ποῦμε ὅτι ἔχει σχέση μέ τὴν ἀλήθεια;
Τό καθαρὸ καὶ τ' ἄμεικτο, ἢ τὸ σφόδρα καὶ τὸ πολὺ καὶ τὸ μέγα καὶ

ΠΡΩ. Τί ποτ' ἄρα, ὦ Σώκρατες, ἐρωτᾷς βουλόμενος;
ΣΩ. Μηδέν, ὦ Πρώταρχε, ἐπιλείπειν ἐλέγχων ἡδονῆς τε καί
Ε ἐπιστήμης, εἰ τό μὲν ἄρ' αὐτῶν ἑκατέρου καθαρὸν ἔστι, τό δ' οὐ
καθαρόν, ἵνα καθαρὸν ἑκάτερον ἰόν εἰς τὴν κρίσιν ἐμοί καί σοι καί
ζυνάπασι τοῖσδε ῥᾶω παρέχῃ τὴν κρίσιν.

ΠΡΩ. Ὁρθότατα.

ΣΩ. Ἴθι δὴ, περί πάντων ὅσα καθαρὰ γένη λέγομεν, οὕτως
διανοηθῶμεν· προελόμενοι πρῶτον αὐτῶν ἐν τι σκοπῶμεν.

53 ΠΡΩ. Τί οὖν προελώμεθα;

ΣΩ. Τό λευκόν ἐν τοῖς πρῶτον, εἰ βούλει, θεασώμεθα γένος.

ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Πῶς οὖν ἂν λευκοῦ καί τις καθαρότης ἡμῖν εἴη; πότερα τό
μέγιστόν τε καί πλείστον ἢ τό ἀκρατέστατον, ἐν ᾧ χρώματος μηδεμία
μοῖρα ἄλλη μηδενός ἐνείη;

ΠΡΩ. Αἴηλον ὅτι τό μάλιστα εἰλικρινές ὄν.

ΣΩ. Ὁρθῶς. ἄρ' οὖν οὐ τοῦτο ἀληθέστατον, ὦ Πρώταρχε, καί ἅμα
B δὴ κάλλιστον τῶν λευκῶν πάντων θήσομεν, ἀλλ' οὐ τό πλείστον οὐδέ
τό μέγιστον;

ΠΡΩ. Ὁρθότατά γε.

ΣΩ. Σμικρόν ἄρα καθαρὸν λευκόν μεμιγμένου πολλοῦ λευκοῦ
λευκότερον ἅμα καί κάλλιον καί ἀληθέστερον ἐάν φῶμεν γίνεσθαι,
παντάπασι ἐροῦμεν ὀρθῶς.

ΠΡΩ. Ὁρθότατα μὲν οὖν.

ΣΩ. Τί οὖν; οὐ δὴ πού πολλῶν δεησόμεθα παραδειγμάτων
C τοιούτων ἐπὶ τὸν τῆς ἡδονῆς περί λόγον, ἀλλ' ἄρκει νοεῖν ἡμῖν αὐτόθεν
ὡς ἄρα καί ζύμπασα ἡδονή σμικρά μεγάλης καί ὀλίγη πολλῆς, καθαρὰ
λύπης, ἡδίων καί ἀληθεστέρα καί καλλίων γίγνοιτ' ἂν.

ΠΡΩ. Σφόδρα μὲν οὖν, καί τό γε παράδειγμα ἱκανόν.

ΣΩ. Τί δέ τό τοιόνδε; ἄρα περί ἡδονῆς οὐκ ἀκηκόαμεν ὥς ἀεὶ
γένεσις ἔστιν, οὐσία δέ οὐκ ἔστι τό παράπαν ἡδονῆς; κομψοί γάρ δὴ
τινες αὐ τοῦτον τόν λόγον ἐπιχειροῦσι μηνύειν ἡμῖν, οἷς δεῖ χάριν ἔχειν.

ΠΡΩ. Τί δὴ;

τό ἀρκετό;

ΠΡΩ. Τί ἄραγε, ὦ Σωκράτη, ἐπιδιώκει ἡ ἐρώτησή σου αὐτή;

ΣΩ. Νά μή παραλείψω τίποτε, ὦ Πρώταρχε, στήν ἐξέταση
τῆς ἡδονῆς καί τῆς ἐπιστήμης, ἂν ἓνα μέρος τῆς καθεμιᾶς ἀπ'
αὐτές εἶναι καθαρὸ καί τό ἄλλο ὄχι, γιά νά πάη τό καθένα τους
καθαρὰ στήν κρίση, καθιστώντας καί γιά μένα καί γιά σένα καί
γιά ὅλους αὐτούς ἐδῶ εὐκολώτερη τὴν κρίση.

ΠΡΩ. Ὁπωσδήποτε.

ΣΩ. Ἐμπρός λοιπόν, γιά ὅλα τά γένη πού ὀνομάζομε καθαρὰ,
ἅς σκεφθοῦμε κατ' αὐτόν τόν τρόπο, κι' ἔχοντας διαλέξει πρῶτα
ἓνα ἀπ' αὐτά, ἅς τό ἐρευνήσωμε.

ΠΡΩ. Ποιό νά διαλέξωμε λοιπόν;

ΣΩ. Ἄς ἐξετάσωμε, ἂν θέλης, πρῶτο τό λευκὸ γένος.

ΠΡΩ. Πολύ καλά.

ΣΩ. Πῶς θά εἶχαμε καθαρότητα τοῦ λευκοῦ καί ποιὰ θάταν
αὐτή; τό μέγιστο καί πλείστο εἶναι ἢ τό τέλεια ἄκρατο, πού μέσα
του κανένα δέν ὑπάρχει μερίδιο ἄλλου χρώματος;

ΠΡΩ. Εἶναι φανερό ὅτι τό ὁλωσδιόλου πῶς ἄμεικτο.

ΣΩ. Σωστά. Δέν θά θεωρήσωμε, λοιπόν, ὦ Πρώταρχε, ὅτι
αὐτό εἶναι τό ἀληθέστατο καί συνάμα τό πῶς ὁμορφο ἀπ' ὅλα τά
λευκά, κι' ὄχι τό πλείστο καί τό μέγιστο;

ΠΡΩ. Ὅσο δέν παίρνει πῶς σωστά, ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Ἄν ποῦμε, συνεπῶς, πῶς ἓνα καθαρὸ λευκὸ μικρὸ εἶναι
ἀπὸ μιᾶς μεγάλης ποσότητος λευκοῦ ἀναμεμιγμένου καί λευκότερο
καί συνάμα ὁμορφότερο καί ἀληθέστερο, θά μιλήσωμε σωστά
πέρα γιά πέρα.

ΠΡΩ. Ὅσο δέν παίρνει πῶς σωστά, ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Καί λοιπόν; Δέν θά χρειαστοῦμε, βέβαια, πολλά παρό-
μοια παραδείγματα γιά τόν λόγο μας σχετικά μέ τὴν ἡδονή, ἀλλά
μᾶς ἀρκεῖ, ξεκινώντας ἀπὸ τοῦτο, γιά νά καταλάβωμε ὅτι καί
σύμπασα ἐπομένως ἡ ἡδονή, μικρή καί λίγη, καθαρὴ ἀπὸ λύπης,
εἶναι ἡδονικώτερη καί ἀληθέστερη καί ὁμορφότερη ἀπὸ μεγάλη
καί πολλή.

ΠΡΩ. Ὁλωσδιόλου, βέβαια, καί τό παράδειγμα εἶναι ἀρκετό.

ΣΩ. Ὅμως τί λές, γιά τοῦτο ἐδῶ; ἄραγε δέν ἀκούσαμε, ὅσον
ἀφορᾷ τὴν ἡδονή πῶς εἶναι μιᾶς ἀέναντι γένεσις καί πῶς οὐσία δέν
ὑπάρχει διόλου τῆς ἡδονῆς; Εἶναι κάποιοι, ἀλήθεια, στοχαστές
λεπτοί, πού ἐπιχειροῦν νά μᾶς ἀποκαλύψουν αὐτὴ τὴν ἀποψη καί
πρέπει νά τοὺς χρωστοῦμε χάρη.

ΠΡΩ. Γιατί ἄραγε;

ΣΩ. Διαπερανοῦμαί σοι τοῦτ' αὐτό ἐπανερωτῶν, ὦ Πρώταρχε
D φίλε.

ΠΡΩ. Λέγε καί ἐρώτα μόνον.

ΣΩ. Ἐστὸν δὴ τινε δύο, τό μὲν αὐτό καθ' αὐτό, τό δέ ἀεί
ἐφιέμενον ἄλλου.

ΠΡΩ. Πῶς τοῦτω καί τίνε λέγεις;

ΣΩ. Τό μὲν σεμνότατον ἀεί πεφυκός, τό δ' ἑλλιπές ἐκείνου.

ΠΡΩ. Λέγ' ἔτι σαφέστερον.

ΣΩ. Παιδικά που καλά καί ἀγαθὰ τεθεωρήκαμεν ἅμα καί ἐραστάς
ἀνδρείους αὐτῶν.

ΠΡΩ. Σφόδρα γε.

ΣΩ. Τούτοις τοίνυν ἐοικότα δυοῖν οὐσι δύο ἄλλα ζητεῖ κατά πάνθ'
E ὅσα λέγομεν εἶναι.

ΠΡΩ. Τό τρίτον ἔτ' ἐρῶ; λέγε σαφέστερον, ὦ Σώκратες, ὃ τι
λέγεις.

ΣΩ. Οὐδέν τι ποικίλον, ὦ Πρώταρχε· ἀλλ' ὁ λόγος ἐρεσχηλεῖ νῶν,
λέγει δ' ὅτι τό μὲν ἕνεκά του τῶν ὄντων ἔστ' ἀεί, τό δ' οὐ χάριν ἐκά-
στοτε τό τινός ἕνεκα γιγνόμενον ἀεί γίγνεται.

ΠΡΩ. Μόγισ ἔμαθον διὰ τό πολλάκις λεχθῆναι.

ΣΩ. Τάχα δ' ἴσως, ὦ παῖ, μᾶλλον μαθησόμεθα προελθόντος τοῦ
54 λόγου.

ΠΡΩ. Τί γάρ οὐ;

ΣΩ. Δύο δὴ τάδε ἕτερα λάβωμεν.

ΠΡΩ. Ποῖα;

ΣΩ. Ἐν μὲν τι γένεσιν πάντων, τήν δέ οὐσίαν ἕτερον ἔν.

ΠΡΩ. Δύο ἀποδέχομαι σου ταῦτα, οὐσίαν καί γένεσιν.

ΣΩ. Ὅρθότατα. πότερον οὖν τούτων ἕνεκα ποτέρου, τήν γένεσιν
οὐσίας ἕνεκα φῶμεν ἢ τήν οὐσίαν εἶναι γενέσεως ἕνεκα;

ΠΡΩ. Τοῦτο ὃ προσαγορεύεται οὐσία εἰ γενέσεως ἕνεκα τοῦτ'
ἔστιν ὅπερ ἐστί, νῶν πυνθάνει;

ΣΩ. Φαίνομαι.

ΠΡΩ. Πρὸς θεῶν ἄρ' ἐπανερωτᾷς με τοιόνδε τι; λέγ', ὦ
Πρώταρχε, μοί, πότερα πλοίων ναυπηγίαν ἕνεκα φῆς γίγνεσθαι μᾶλλον
ἢ πλοῖα ἕνεκα ναυπηγίας, καί πάνθ' ὅποσα τοιαῦτ' ἐστί;

ΣΩ. Θά στοῦ ἐξηγήσω ἕως τό τέλος, φίλε Πρώταρχε, ὑποβάλ-
λοντας ξανά ἐρωτήσεις.

ΠΡΩ. Δέν ἔχεις παρά νά λές καί νά ρωτᾷς.

ΣΩ. Λοιπόν, ὑπάρχουν δύο τινά, τό μὲν αὐτό καθ' αὐτό, τό δέ
ἀέναα ἐφιέμενο ἄλλου.

ΠΡΩ. Πῶς καί ποιὰ εἶναι αὐτά τά δύο πού λές;

ΣΩ. Τό μὲν ἀπό τή φύση του εἶναι πάντοτε ἐπιβλητικώτατο,
ἐνῶ τό ἄλλο ὕστερεῖ ὡς πρὸς αὐτό.

ΠΡΩ. Μίλησε ἀκόμα καθαρότερα.

ΣΩ. Εἶδαμε ἐφήβους ὁμορφους καί καλοῦς καί ταυτόχρονα
ἀνδρείους ἐραστῆς τους.

ΠΡΩ. Καί πολύ μάλιστα.

ΣΩ. Λοιπόν ἀνάμεσα σέ ὅλα ὅσα λέμε, ζήτησε νά βρῆς ἄλλα
δύο ὅμοια μ' αὐτά τά δύο.

ΠΡΩ. Θά στοῦ πῶ ἀκόμα γιά μιά τρίτη φορά; Λέγε σαφέστερα,
ὦ Σωκράτη, αὐτό πού λές.

ΣΩ. Δέν εἶναι τίποτα πολύπλοκο, ὦ Πρώταρχε· ὅμως ὁ λόγος
κάνει σέ μᾶς ἀστεῖα καί λέει πῶς τό μὲν ἕνα ἀπό τά ὄντα ὑπάρχει
ἀέναα γιά χάρη κάποιου, ἐνῶ τό ἄλλο εἶναι αὐτό πού γιά χάρη του
δημιουργεῖται κάθε φορά ὅ,τι δημιουργεῖται ἀέναα γιά χάρη
κάποιου.

ΠΡΩ. Μέ δυσκολία τό κατάλαβα μέ τίς ἐπαναλήψεις.

ΣΩ. Καί ἴσως, παιδί μου, νά τό καταλάβωμε καλλίτερα ὅσο
προχωρεῖ ὁ λόγος.

ΠΡΩ. Γιατί ὄχι;

ΣΩ. Λοιπόν ἄς πάρωμε τά ἄλλα δύο αὐτά.

ΠΡΩ. Ποιὰ;

ΣΩ. Ἄπ' ὅλα τά πράματα, ἕνα τή γένεση κι' ἕνα ἄλλο τήν
οὐσία.

ΠΡΩ. Παραδέχομαι αὐτά σου τά δύο, τήν οὐσία καί τή γένεση.

ΣΩ. Πάρα πολύ σωστά. Ἀπό τά δύο αὐτά, λοιπόν, ποιό εἶναι
γιά χάρη τοῦ ἄλλου; νά ποῦμε ὅτι εἶναι ἡ οὐσία γιά τή γένεση ἢ
ἡ γένεση γιά τήν οὐσία;

ΠΡΩ. Μέ ρωτᾷς τώρα ἂν αὐτό πού λέγεται οὐσία εἶναι αὐτό
πού εἶναι γιά χάρη τῆς γένεσης;

ΣΩ. Καθώς φαίνεται.

ΠΡΩ. Γιά ὄνομα τῶν θεῶν, μή τυχόν μέ ρωτᾷς κάτι τέτοιο:
«λέγε μου, Πρώταρχε, ἰσχυρίζεσαι ὅτι ἡ ναυπηγία γίνεται γιά τά
πλοῖα μᾶλλον ἢ τά πλοῖα γιά τή ναυπηγία, καί ὅλα ὅσα εἶναι

ΣΩ. Λέγω τοῦτ' αὐτό, ὦ Πρώταρχε.

ΠΡΩ. Τί οὖν οὐκ αὐτός ἀπεκρίνω σαυτᾷ, ὦ Σώκратες;

ΣΩ. Οὐδέν ὃ τι οὐ· σύ μέντοι τοῦ λόγου συμμετέχε.

ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Φημί δὴ γενέσεως μὲν ἔνεκα φάρμακά τε καὶ πάντα ὄργανα καὶ
C πᾶσαν ὕλην παρατίθεσθαι πᾶσιν, ἐκάστην δὲ γένεσιν ἄλλην ἄλλης
οὐσίας τινός ἐκάστης ἔνεκα γίγνεσθαι, ζύμπασαν δὲ γένεσιν οὐσίας
ἔνεκα γίγνεσθαι ζυμπάσης.

ΠΡΩ. Σαφέστατα μὲν οὖν.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἡδονὴ γε, εἴπερ γένεσίς ἐστιν, ἔνεκά τινος οὐσίας ἐξ
ἀνάγκης γίγνεται ἄν.

D ΠΡΩ. Τί μὴν;

ΣΩ. Τό γε μὴν οὐ ἔνεκα τό ἔνεκά του γιγνόμενον ἀεὶ γίγνεται ἄν, ἐν
τῇ τοῦ ἀγαθοῦ μοῖρᾳ ἐκείνῳ ἐστι· τό δὲ τινός ἔνεκα γιγνόμενον εἰς
ἄλλην, ὡς ἄριστε, μοῖραν θετέον.

ΠΡΩ. Ἀναγκαιότατον.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν ἡδονὴ γε εἴπερ γένεσίς ἐστιν, εἰς ἄλλην ἢ τὴν τοῦ
ἀγαθοῦ μοῖραν αὐτὴν τιθέντες ὀρθῶς θήσομεν;

ΠΡΩ. Ὁρθότατα μὲν οὖν.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὅπερ ἀρχόμενος εἶπον τούτου τοῦ λόγου, τῷ
μηνύσαντι τῆς ἡδονῆς περὶ τό γένεσιν μὲν, οὐσίαν δὲ μὴδ' ἡντινοῦν
αὐτῆς εἶναι, χάριν ἔχειν δεῖ· δηλον γάρ ὅτι οὗτος τῶν φασκόντων ἡδο-
νήν ἀγαθὸν εἶναι καταγελά.

ΠΡΩ. Σφόδρα γε.

ΣΩ. Καὶ μὴν ὁ αὐτός οὗτος ἐκάστοτε καὶ τῶν ἐν ταῖς γενέσεσιν
E ἀποτελουμένων καταγελάσεται.

ΠΡΩ. Πῶς δὴ καὶ ποίων λέγεις;

ΣΩ. Τῶν ὅσοι ἐξιόνενοι ἢ πείνην ἢ δίψαν ἢ τι τῶν τοιούτων, ὅσα
γένεσις ἐξίεται, χαίρουσι διὰ τὴν γένεσιν αἵτε ἡδονῆς οὐσης αὐτῆς, καὶ
φασὶ ζῆν οὐκ ἂν δέξασθαι μὴ διψῶντές τε καὶ πεινῶντες καὶ τάλλα ἅ
τις ἂν εἴποι πάντα τὰ ἐπόμενα τοῖς τοιούτοις παθήμασι μὴ πάσχοντες.

55 ΠΡΩ. Ἐοίκασι γοῦν.

παρόμοια;»

ΣΩ. Αὐτό ἀκριβῶς λέω, ὦ Πρώταρχε.

ΠΡΩ. Τότε, λοιπόν, γιατί δὲν ἔδωσες ὁ ἴδιος τὴν ἀπάντηση
στον ἑαυτό σου, ὦ Σωκράτη;

ΣΩ. Κανένας δὲν ὑπάρχει λόγος γιὰ νὰ μὴ τὴν δώσω. Σὺ ὅμως
συμμέτεχε τοῦ λόγου.

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Λέω, λοιπόν, ὅτι γιὰ χάρη τῆς γένεσης παρέχονται σ'
ὅλους τὰ φάρμακα καὶ ὅλα τὰ ὄργανα καὶ κάθε ὑλικό· ὅτι κάθε
διαφορετικὴ γένεση γίνεται γιὰ χάρη κάποιας διαφορετικῆς
οὐσίας, καὶ ὅτι ἡ σύμπασα γένεση γίνεται γιὰ τὴν σύμπασα οὐσία.

ΠΡΩ. Εἶναι ὅσο δὲν παίρνει πιό σαφές.

ΣΩ. Καὶ ἡ ἡδονή, λοιπόν, ἂν βέβαια εἶναι γένεση, θὰ γίνεται
ἀναγκαστικά γιὰ κάποια οὐσία.

ΠΡΩ. Σίγουρα.

ΣΩ. Ἐκεῖνο, λοιπόν, πού γιὰ χάρη τοῦ θὰ γινόταν αὐτό πού
πάντα γίνεται γιὰ χάρη κάποιου, ἀνήκει στὴν τάξη τοῦ ἀγαθοῦ·
ἐνῶ αὐτό πού γίνεται γιὰ χάρη κάποιου, θὰ πρέπει, ὡς ἄριστε, νὰ τό
θέσωμε σὲ ἄλλη κατηγορία.

ΠΡΩ. Κατ' ἀδήριτη ἀνάγκη.

ΣΩ. Ἄραγε, λοιπόν, ἡ ἡδονή, ἂν βέβαια εἶναι γένεση,
θέτοντάς τὴν σ' ἄλλη κατηγορία ἀπὸ ἐκείνη τοῦ ἀγαθοῦ, ὀρθά θὰ
τὴν θέσωμε;

ΠΡΩ. Ὅσο δὲν παίρνει ὀρθότερα.

ΣΩ. Λοιπόν θὰ πρέπει, ὅπως ἔλεγα ἀρχίζοντας τό θέμα τοῦτο,
νὰ χρωστοῦμε χάρη σ' αὐτόν πού ἀποκάλυψε, ὅσον ἀφορᾷ τὴν
ἡδονή, πῶς εἶναι γένεση καὶ διόλου οὐσία. Ἐπειδὴ εἶναι φανερό
ὅτι αὐτός περιγελά ὅσους ἰσχυρίζονται πῶς εἶναι ἡ ἡδονὴ ἀγαθό.

ΠΡΩ. Καὶ μέ τό παραπάνω.

ΣΩ. Καὶ ἀσφαλῶς αὐτός ὁ ἴδιος θὰ περιγελά κάθε φορά καὶ
ὅσους βρίσκουν τό τέλος καὶ σκοπό τους μέσα στίς γενέσεις.

ΠΡΩ. Πῶς, λοιπόν, καὶ ποιοὺς ἐννοεῖς;

ΣΩ. Ὅλους αὐτοὺς πού θεραπεύουν τὴν πείνα ἢ τὴν δίψα, ἢ
κάτι παρόμοιο ἀπὸ ὅσα θεραπεύει ἡ γένεση, καὶ χαίρουν μέ τὴ
γένεση, ἐπειδὴ εἶναι ἡδονή, καὶ λένε πῶς δὲν θὰ δέχονταν νὰ ζοῦν
δίχως νὰ διψοῦν καὶ νὰ πεινοῦν καὶ γενικά νὰ πάσχουν ὅλα τ'
ἄλλα πού θάταν δυνατόν κανεῖς ν' ἀναφέρῃ σάν συνακόλουθα
τέτοιων καταστάσεων.

ΠΡΩ. Ἐτσι φαίνονται τουλάχιστον.

ΣΩ. Οὐκοῦν τῷ γίγνεσθαι γε τούναντίον ἅπαντες τό φθείρεσθαι φαῖμεν ἄν;

ΠΡΩ. Ἀναγκαῖον.

ΣΩ. Τὴν δὴ φθοράν καὶ γένεσιν αἰροῖτ' ἂν τις τοῦθ' αἰρούμενος, ἀλλ' οὐ τὸν τρίτον ἐκείνον βίον, τὸν ἐν ᾧ μήτε χαίρειν μήτε λυπεῖσθαι, φρονεῖν δ' ἦν δυνατόν ὡς οἶόν τε καθαρῶτατα.

ΠΡΩ. Πολλή τις, ὡς ἔοικεν, ᾧ Σώκρατες, ἀλογία συμβαίνει γίγνεσθαι, ἐάν τις τὴν ἡδονὴν ὡς ἀγαθὸν ἡμῖν τιθῇται.

ΣΩ. Πολλή, ἐπεὶ καὶ τῇδε ἔτι λέγωμεν.

ΠΡΩ. Πῃ;

B ΣΩ. Πῶς οὐκ ἄλογόν ἐστι μηδὲν ἀγαθὸν εἶναι μηδέ καλὸν μήτε ἐν σώμασι μήτ' ἐν πολλοῖς ἄλλοις πλὴν ἐν ψυχῇ, καὶ ἐνταῦθα ἡδονὴν μόνον, ἀνδρείαν δὲ ἢ σωφροσύνην ἢ νοῦν ἢ τι τῶν ἄλλων ὅσα ἀγαθὰ εἴληχε ψυχῇ, μηδὲν τοιοῦτον εἶναι; πρὸς τούτοις δὲ ἔτι τὸν μὴ χαίροντα, ἀλγοῦντα δὲ, ἀναγκάζεσθαι φάναι κακὸν εἶναι τότε ὅταν ἀλγῇ, κἂν ἢ ἄριστος πάντων, καὶ τὸν χαίροντα αὖ, ὅσω μᾶλλον χαίρει, C τότε ὅταν χαίρῃ, τοσοῦτω διαφέρειν πρὸς ἀρετὴν;

ΠΡΩ. Πάντ' ἐστὶ ταῦτα, ᾧ Σώκρατες, ὡς δυνατόν ἀλογώτατα.

ΣΩ. Μὴ τοίνυν ἡδονῆς μὲν πάντως ἐξετάσιν πᾶσαν ἐπιχειρῶμεν ποιήσασθαι, νοῦ δὲ καὶ ἐπιστήμης οἷον φειδόμενοι σφόδρα φανῶμεν· γενναίως δέ, εἴ πῃ τι σαθρόν ἔχει, πᾶν περικρούωμεν, ὡς ὅτι καθαρῶτατόν ἐστ' αὐτῶν φύσει, τοῦτο κατιδόντες εἰς τὴν κρίσιν χρώμεθα τὴν κοινὴν τοῖς τε τούτων καὶ τοῖς τῆς ἡδονῆς μέρεσιν ἀληθεστάτοις.

ΠΡΩ. Ὁρθῶς.

D ΣΩ. Οὐκοῦν ἡμῖν τό μὲν, οἶμαι, δημιουργικόν ἐστι τῆς περὶ τὰ μαθήματα ἐπιστήμης, τό δὲ περὶ παιδείαν καὶ τροφήν· ἢ πῶς;

ΠΡΩ. Οὕτως.

ΣΩ. Ἐν δὴ ταῖς χειροτεχνικαῖς διανοηθῶμεν πρῶτα εἰ τό μὲν ἐπιστήμης αὐτῶν μᾶλλον ἐχόμενον, τό δὲ ἥττον ἐνι, καὶ δεῖ τὰ μὲν ὡς καθαρῶτατα νομίζειν, τὰ δ' ὡς ἀκαθαρτότερα.

ΠΡΩ. Οὐκοῦν χρεῖ.

ΣΩ. Λοιπὸν, ἀντίθετο στή γένεση θά λέγαμε ὅλοι τῇ φθορά.

ΠΡΩ. Ἀναγκαστικά.

ΣΩ. Τότε, λοιπὸν, τῇ φθορά καὶ τῇ γένεση θά διάλεγε κανεῖς, διαλέγοντας αὐτό καὶ ὄχι τὸν τρίτο ἐκείνο βίον, στὸν ὅποιο δὲν θά ἦταν δυνατόν νά ὑπάρχῃ μήτε ἡ χαρά μήτε ἡ λύπη, ἀλλὰ ἡ ὅσο τό δυνατόν καθαρῶτερα φρόνηση.

ΠΡΩ. Φαίνεται, ᾧ Σωκράτη, ὅτι καταλήγει κανεῖς στό παράλογο, ἂν μᾶς παρουσιάσῃ τὴν ἡδονὴν ὡς ἀγαθόν.

ΣΩ. Καί πῶς, ἐπειδὴ ἅς τό ποῦμε ἀκόμα καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο.

ΠΡΩ. Ποιόν;

ΣΩ. Πῶς δὲν εἶναι παράλογο νά μὴν ὑπάρχῃ κανένα ἀγαθὸ μήτε ὥραϊο οὔτε στά σώματα οὔτε σέ πολλά ἄλλα παρὰ στήν ψυχῇ, καὶ σ' αὐτὴν πάλι μόνο ἡ ἡδονή, ἡ ἀνδρεία ὅμως ἢ ἡ σωφροσύνη ἢ ὁ νοῦς ἢ κανένα ἄλλο ἀγαθὸ ἀπ' ὅσα ἔλαχαν στήν ψυχῇ, κανένα τους νά μὴν ὑπάρχῃ; Κι' ἐκτός τούτου, νά εἴμαστε ἀναγκασμένοι νά λέμε ὅτι ἐκεῖνος ποῦ δὲν χαίρει, ἀλλὰ πονᾷ, εἶναι κακός ὅταν πονᾷ, κι' ἅς εἶναι ὁ καλλίτερος ἀπ' ὅλους, κι' ἐκεῖνος πάλι ποῦ χαίρει, ὅτι, τῇ στιγμῇ ποῦ χαίρει, εἶναι τόσο ὑπέρτερος στήν ἀρετὴ ὅσο περισσότερο χαίρει;

ΠΡΩ. Ὅλα αὐτά, ᾧ Σωκράτη, εἶναι ὅσο δὲν γίνεται πιό ἄτοπα.

ΣΩ. Ἄς μὴ προσπαθοῦμε ὥστόσο νά ἐξετάσωμε ἐξαντλητικά τὴν ἡδονὴν ἀπὸ κάθε ἀποψη, κι' ἀναφορικά μέ τὸν νοῦ καὶ τὴν ἐπιστήμη φανοῦμε σά νά τὰ φειδόμεσθε ὑπερβολικά. Ἀλλὰ ἐάν ἔχουν κάτι τό σαθρό, ἅς τό κρούσωμε ἀπὸ κάθε μεριά μέ γενναιότητα, ὥστε, ἔχοντας ἀνακαλύψει ὅ,τι καθαρῶτερο ὑπάρχει ἀπὸ τὴ φύση τους, νά χρησιμοποιήσωμε γιὰ τὴν κρίση τὴν κοινὴν τὰ μέρη τὰ πιό ἀληθινὰ κι' αὐτῶν καὶ τῆς ἡδονῆς.

ΠΡΩ. Σωστά.

ΣΩ. Λοιπὸν, νομίζω ὅτι τό ἕνα μέρος τῆς ἐπιστήμης, ποῦ σχετίζεται μέ τὴ μάθηση, ἀφορᾷ τίς τέχνες, ἐνῶ τό ἄλλο τὴν ἐκπαίδευση καὶ τὴν ἀνατροφή.

ΠΡΩ. Καθὼς εἶπες.

ΣΩ. Ἄς σκεφθοῦμε, λοιπὸν, κατὰ πρῶτο λόγο, ἐάν στίς χειρωνακτικὲς τέχνες ὑπάρχῃ ἕνα μέρος τους ποῦ συνδέεται περισσότερο μέ τὴν ἐπιστήμη κι' ἕνα ἄλλο λιγότερο, κι' ἐάν θά πρέπει νά θεωροῦμε τό πρῶτο ὡς ἀπολύτως καθαρὸ, ἐνῶ τό ἄλλο ὡς ὀλιγώτερο.

ΠΡΩ. Καί θά πρέπει βέβαια.

ΣΩ. Τάς τοίνυν ἡγεμονικάς διαληπτέον ἐκάστων αὐτῶν χωρίς;

ΠΡΩ. Ποίας καί πῶς;

Ε ΣΩ. Οἶον πασῶν που τεχνῶν ἂν τις ἀριθμητικὴν χωρίζῃ καὶ μετρητικὴν καὶ στατικὴν, ὥς ἔπος εἰπεῖν, φαῦλον τό καταλειπόμενον ἐκάστης ἂν γίνοιτο.

ΠΡΩ. Φαῦλον μὲν δῆ.

ΣΩ. Τό γοῦν μετὰ ταῦτ' εἰκάζειν λείποιτ' ἂν καὶ τὰς αἰσθήσεις καταμελετᾶν ἐμπειρία καὶ τινι τριβῇ, ταῖς τῆς στοχαστικῆς προσ-
56 χρωμένους δυνάμεσιν ἃς πολλοὶ τέχνας ἐπονομάζουσι, μελέτη καὶ πόνῳ τὴν βῶμην ἀπειρασμένας.

ΠΡΩ. Ἀναγκαιότατα λέγεις.

ΣΩ. Οὐκοῦν μεστή μὲν που μουσικὴ πρῶτον, τό ξύμφωνον ἁρμό-
τουσα οὐ μέτρῳ ἀλλὰ μελέτῃ στοχασμῷ καὶ ξύμπασα αὐτῆς αὐλητικὴ, τό μέτρον ἐκάστης χορδῆς τῷ στοχάζεσθαι φερομένης θηρεύουσα, ὥστε πολὺ μεμιγμένον ἔχειν τό μὴ σαφές, σμικρόν δέ τό βέβαιον.

ΠΡΩ. Ἀληθέστατα.

Ρ ΣΩ. Καί μὴν ἱατρικὴν τε καὶ γεωργίαν καὶ κυβερνητικὴν καὶ στρατηγικὴν ὡσαύτως εὐρήσομεν ἔχουσας.

ΠΡΩ. Καί πάνυ γε.

ΣΩ. Τεκτονικὴν δέ γε, οἶμαι, πλείστοις μέτροις τε καὶ ὄργανοις χρωμένην τὰ πολλὴν ἀκρίβειαν αὐτῇ πορίζοντα τεχνικωτέραν τῶν πολλῶν ἐπιστημῶν παρέχεται.

ΠΡΩ. Πῃ;

ΣΩ. Κατὰ τε ναυπηγίαν καὶ κατ' οἰκοδομίαν καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις τῆς ξυλουργικῆς. κανόνι γάρ, οἶμαι, καὶ τὸρνῳ χρῆται καὶ διαβήτη καὶ
C στάθμῃ καὶ τινι προσαγωγῇ κεκομψευμένῳ.

ΠΡΩ. Καί πάνυ γε, ὦ Σώκρατες, ὀρθῶς λέγεις.

ΣΩ. Θῶμεν τοίνυν διχῇ τὰς λεγομένας τέχνας, τὰς μὲν μουσικῇ ξυνεπομένας ἐν τοῖς ἔργοις ἐλάττονος ἀκριβείας μετισχούσας, τὰς δέ τεκτονικῇ πλείονος.

ΠΡΩ. Κεῖσθω.

ΣΩ. Τούτων δέ ταύτας ἀκριβεστάτας εἶναι τέχνας, ἃς νῦν δῆ

ΣΩ. Καί δέν θά πρέπει, λοιπόν, νά διακρίνωμε ὅσες ἀπ' αὐτές εἶναι τέχνες ἡγεμονικές, ξεχωρίζοντάς τις;

ΠΡΩ. Ποιές καί πῶς;

ΣΩ. Ἄν λόγου χάρι, ἀπ' ὅλες ξεχώριζε κανεῖς τίς τέχνες τὴν ἀριθμητικὴ καὶ τὴν μετρητικὴ καὶ τὴν στατικὴ, ὅ,τι θ' ἀπόμεινε ἀπὸ τὴν κάθε μιά θάταν, θά μπορούσαμε νά ποῦμε, κάτι ἀσήμαντο.

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς, ἀσήμαντο.

ΣΩ. Ἐπειτα ἀπ' αὐτό, λοιπόν, δέν θάμεινε πιά παρά ἡ εἰκασία καὶ ἡ ἄσκηση τῶν αἰσθήσεων μέ τὴν ἐμπειρία καὶ μέ μιά ὠρισμένη πρακτικὴ, χρησιμοποιώντας ἐπιπλέον τίς δυνάμεις τῆς φαντασίας, πού πολλοὶ τίς ὀνομάζουν τέχνες καὶ πού ἀποκτοῦνε τὴν ἰσχὺ τους μέ τὴν ἄσκηση καὶ μέ τόν μόχθο.

ΠΡΩ. Λές πράματα ὅσο δέν παίρνει πιο ἀναγκαῖα.

ΣΩ. Λοιπόν, ἀπ' αὐτὴν εἶναι γεμάτη, πρῶτα-πρῶτα, ἡ αὐλητικὴ μέ τό νά συνθέτῃ τὴν ἁρμονία ὄχι μέ τό μέτρον, ἀλλὰ μέ τὴν φαντασία, ἀπόρροια ἄσκησης. Κι ὀλόκληρη ἡ μουσικὴ, πού κυνηγᾷ νά βρῇ μέ τὴν φαντασία τό μέτρο κάθε παλλόμενης χορδῆς, ὥστε νά εἶναι ἀνάμεικτη σ' αὐτὴν πολὺ ἀσάφεια καὶ λίγη βεβαιότητα.

ΠΡΩ. Πέρα γιὰ πέρα ἀληθινό.

ΣΩ. Καί βέβαια, τὴν αὐτὴ κατάσταση θά βροῦμε νά ὑπάρχῃ καὶ στήν ἱατρικὴ καὶ στήν γεωργία καὶ στήν κυβερνητικὴ καὶ στήν στρατηγικὴ.

ΠΡΩ. Βεβαιότατα.

ΣΩ. Ἡ ξυλουργικὴ ὅμως, θαρρῶ, μεταχειρίζεται μέτρα κι' ὄργανα, πού τῆς παρέχουν μεγάλη ἀκρίβεια καὶ τὴν καθιστοῦνε τεχνικώτερη ἀπὸ πολλές ἄλλες ἐπιστῆμες.

ΠΡΩ. Σέ τί;

ΣΩ. Στὴ ναυπηγικὴ καὶ τὴν οἰκοδομικὴ καὶ σ' ἄλλες πολλές περιοχές τῆς ξυλουργικῆς. Κι' αὐτό ἐπειδὴ μεταχειρίζεται, νομίζω, χάρακα καὶ τὸρνο καὶ διαβήτη καὶ στάθμη καὶ κάποιο λεπτοκατασκευασμένο ἰσιαστήρι.

ΠΡΩ. Μιλᾷς ὀρθότατα, Σωκράτη.

ΣΩ. Ἄς χωρίσωμε, λοιπόν, σέ δύο τίς λεγόμενες τέχνες: αὐτές πού στά ἔργα τους ἀκολουθοῦν τὴ μουσικὴ κι' ἔχουν λιγώτερη ἀκρίβεια, κι' ἐκεῖνες πού ἀκολουθοῦν τὴν ξυλουργικὴ κι' ἔχουν περισσότερη.

ΠΡΩ. Ἐν τάξει.

ΣΩ. Κι' ἀπ' αὐτές ἀκριβεστάτες εἶναι ἐκεῖνες πού ὀνομάσαμε

πρώτας εἵπομεν.

ΠΡΩ. Ἀριθμητικὴν φαίνει μοι λέγειν καὶ ὅσας μετὰ ταύτης τέχνας ἐφθέγγω νῦν δὴ.

Δ ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν. ἀλλ', ὦ Πρώταρχε, ἄρ' οὐ διττάς αὖ καὶ ταύτας λεκτέον; ἢ πῶς;

ΠΡΩ. Ποίας δὴ λέγεις;

ΣΩ. Ἀριθμητικὴν πρῶτον ἄρ' οὐκ ἄλλην μὲν τινα τὴν τῶν πολλῶν φατέον, ἄλλην δ' αὖ τὴν τῶν φιλοσοφούντων;

ΠΡΩ. Πῇ ποτέ διορισάμενος οὖν ἄλλην, τὴν δὲ ἄλλην θεῖη τις ἂν ἀριθμητικὴν;

ΣΩ. Οὐ σμικρὸς ὄρος, ὦ Πρώταρχε. οἱ μὲν γάρ που μονάδας ἐάνιστους καταριθμοῦνται τῶν περὶ ἀριθμόν, οἷον στρατόπεδα δύο καὶ βούς δύο καὶ δύο τὰ σμικρότατα ἢ καὶ τὰ πάντων μέγιστα· οἱ δ' οὐκ ἂν ποτε αὐτοῖς συνακολουθήσειαν, εἰ μὴ μονάδα μονάδος ἐκάστης τῶν μυρίων μηδεμίαν ἄλλην ἄλλης διαφέρουσάν τις θήσει.

ΠΡΩ. Καί μάλα εὖ λέγεις οὐ σμικράν διαφορὰν τῶν περὶ ἀριθμόν τευταζόντων, ὥστε λόγον ἔχειν δύο αὐτάς εἶναι.

ΣΩ. Τί δέ; λογιστικὴ καὶ μετρητικὴ ἢ κατὰ τεκτονικὴν καὶ κατ' ἐμπορικὴν τῆς κατὰ φιλοσοφίαν γεωμετρίας τε καὶ λογισμῶν καταμελετωμένων—πότερον ὥς μία ἐκατέρα λεκτέον ἢ δύο τιθώμεν;

ΠΡΩ. Τῇ πρόσθεν ἐπόμενος ἔγωγ' ἂν δύο κατὰ τὴν ἐμὴν ψῆφον τιθείην ἐκατέραν τούτων.

ΣΩ. Ὅρθως. οὐ δ' ἔνεκα ταῦτα προηνεγκάμεθα εἰς τό μέσον, ἄρα ἐννοεῖς;

ΠΡΩ. Ἴσως, ἀλλά σέ βουλοίμην ἂν ἀποφύνασθαι τό νῦν ἐρωτώμενον.

ΣΩ. Δοκεῖ τοίνυν ἔμοιγε οὗτος ὁ λόγος, οὐχ ἥττον ἢ ὅτε λέγειν αὐτόν ἤρχόμεθα, ταῖς ἡδοναῖς ζητῶν ἀντίστροφον ἐνταῦθα προβεβληκέναι, σκοπῶν ἄρ' ἐστὶ τις ἐτέρας ἄλλη καθαρωτέρα ἐπιστήμης ἐπιστήμη, καθάπερ ἡδονῆς ἡδονή.

ΠΡΩ. Καί μάλα σαφές τοῦτό γε, ὅτι ταῦθ' ἔνεκα τούτων ἐπικεχείρηκεν.

τώρα μόλις πρῶτες.

ΠΡΩ. Μοῦ φαίνεται ὅτι ἐννοεῖς τὴν ἀριθμητικὴν κι' ὅσες τέχνες τώρα μόλις ἀνέφερες μαζί της.

ΣΩ. Ἀσφαλῶς. Ὅμως, ὦ Πρώταρχε, δέν πρέπει ἄραγε νά ποῦμε ὅτι κι' αὐτές πάλι εἶναι δύο εἰδῶν; Ἡ πῶς ἀλλιῶς;

ΠΡΩ. Ποιές ἐννοεῖς λοιπόν;

ΣΩ. Κατὰ πρῶτο λόγο, τὴν ἀριθμητικὴν: δέν πρέπει ἄραγε νά ποῦμε ὅτι ἄλλη εἶναι ἡ ἀριθμητικὴ τῶν πολλῶν κι' ἄλλη τῶν φιλοσόφων;

ΠΡΩ. Μέ βύση ποιά ἄραγε διαφορά θά μπορούσε κανεῖς νά δεχθῇ δύο εἶδη ἀριθμητικῆς;

ΣΩ. Δέν εἶναι μικρὴ ἡ διαφορά, ὦ Πρώταρχε. Ἐπειδὴ ἀπ' ὅσους καταγίνονται μέ τούς ἀριθμούς οἱ μὲν λογαριάζουν ἄνιστες μονάδες, ὅπως λόγου χάρη δύο στρατόπεδα καὶ δύο βόδια καὶ δύο τὰ μικρότατα ἢ τὰ μέγιστα μεταξύ ὅλων τῶν πραγμάτων. Οἱ ἄλλοι, ὅμως, δέν θά συμφωνοῦσαν ποτέ μαζί τους, παρὰ μονάχα ἂν δεχότανε κανεῖς ὅτι καμμιά μονάδα (ἀπό τίς μύριες ὅσες) δέν διαφέρει ἀπὸ τὴν καθεμιᾷ ἄλλη μονάδα διόλου.

ΠΡΩ. Κι' ἔχεις πολὺ δίκαιο νά λές πῶς δέν εἶναι μικρὴ ἡ διαφορά μεταξύ ὧσων ἀφιερώνονται στοὺς ἀριθμούς, ὥστε νά ὑπάρχη λόγος νῆναι δύο εἰδῶν.

ΣΩ. Καί λοιπόν; Ἡ λογιστικὴ καὶ ἡ μετρητικὴ, ἡ ἐφαρμοζόμενη στήν ξυλουργικὴ καὶ τό ἐμπόριο, ἀπ' τὴ γεωμετρία καὶ τούς ἀναλυτικούς ὑπολογισμούς στή φιλοσοφία — τί θά πρέπει τάχα νά ποῦμε, πῶς ἡ καθεμιὰ τους εἶναι μία ἢ νά τίς θεωρήσωμε σάν δύο;

ΠΡΩ. Σύμφωνα μέ τὴν προηγούμενη ψῆφον μου, ἐγὼ τουλάχιστον θά θεωροῦσα ὅτι ἡ καθεμιὰ τους εἶναι δύο.

ΣΩ. Ὅρθά. Ἀραγε, ὅμως, ἐννοεῖς γιά ποιόν λόγο τά φέραμε στή μέση τοῦτα;

ΠΡΩ. Ἴσως. Ὅμως θά ἐπιθυμοῦσα ἐσύ ν' ἀπαντήσης σ' αὐτό τό ἐρώτημα.

ΣΩ. Μοῦ φαίνεται, λοιπόν, ὅτι ἡ συζήτηση αὐτὴ ἔχει θέσει τό πρόβλημα τοῦτο ὅχι λιγώτερο ἀπ' ὅ,τι τό πρόβαλε, ὅταν τὴν ἀρχίζαμε, ζητώντας ἓνα ἀντίστροφο στίς ἡδονές καὶ ἐξετάζοντας μὴ τυχόν ὑπάρχει ἄραγε καμμιά ἐπιστήμη καθαρώτερη ἀπὸ μίαν ἄλλη, καθὼς ὑπάρχει ἡδονὴ ἀπὸ ἡδονῆς.

ΠΡΩ. Καί τοῦτο εἶναι σαφέστατο, ὅτι αὐτός ἦταν δηλαδή ὁ λόγος τῆς προσπάθειάς της.

- ΣΩ. Τί οὖν; ἄρ' οὐκ ἐν μέν τοῖς ἐμπροσθεν ἐπ' ἄλλοις ἄλλην τέχνην οὖσαν ἀνηυρήκειν σαφεστέραν καὶ ἀσαφεστέραν ἄλλην ἄλλης;
- ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν.
- ΣΩ. Ἐν τούτοις δέ ἄρ' οὐ τίνα τέχνην ὡς ὁμώνυμον φθεγξάμενος, εἰς δύοσαν καταστήσας ὡς μιᾶς, πάλιν ὡς δυοῖν ἐπανερωτᾷ τούτοις αὐτοῖν τό σαφές καὶ τό καθαρὸν περὶ ταῦτα πότερον ἢ τῶν φιλοσοφούντων ἢ μὴ φιλοσοφούντων ἀκριβέστερον ἔχει;
- ΠΡΩ. Καὶ μάλα δοκεῖ μοι τοῦτο διερωτᾶν.
- ΣΩ. Τίν' οὖν, ὦ Πρώταρχε, αὐτῷ δίδομεν ἀποκρίσιν;
- ΠΡΩ. Ὡς Σώκρατες, εἰς θαυμαστὸν διαφορᾶς μέγεθος εἰς σαφήνειαν προεληλύθαμεν ἐπιστημῶν.
- ΣΩ. Οὐκοῦν ἀποκρινόμεθα ῥᾶον;
- ΠΡΩ. Τί μὴν; καὶ εἰρήσθω γε ὅτι πολὺ μὲν αὐταὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν διαφέρουσι, τούτων δ' αὐτῶν αἱ περὶ τὴν τῶν ὄντως φιλοσοφούντων ὁρμὴν ἀμήχανον ἀκριβείᾳ τε καὶ ἀληθείᾳ περὶ μέτρα τε καὶ ἀριθμούς διαφέρουσιν.
- ΣΩ. Ἔστω ταῦτα κατὰ σέ, καὶ σοὶ δὴ πιστεύοντες θαρροῦντες ἀποκρινόμεθα τοῖς δεινοῖς περὶ λόγων ὀλκῇν—
- ΠΡΩ. Τό ποῖον;
- ΣΩ. Ὡς εἰσὶ δύο ἀριθμητικαὶ καὶ δύο μετρητικαὶ καὶ ταύταις ἄλλαι τοιαῦται συνεπόμεναι συχναί, τὴν διδυμότητα ἔχουσαι ταύτην, ὀνόματος δέ ἐνός κεκοινωμέναι.
- Ε ΠΡΩ. Διδῶμεν τύχῃ ἀγαθῇ τούτοις οὓς φῆς δεινούς εἶναι ταύτην τὴν ἀπόκρισιν, ὦ Σώκρατες.
- ΣΩ. Ταύτας οὖν λέγομεν ἐπιστήμας ἀκριβεῖς μάλιστα εἶναι;
- ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν.
- ΣΩ. Ἄλλ' ἡμᾶς, ὦ Πρώταρχε, ἀναίνοιτ' ἂν ἢ τοῦ διαλέγεσθαι δύναμις, εἴ τινα πρό αὐτῆς ἄλλην κρίναιμεν.
- 58 ΠΡΩ. Τίνα δέ ταύτην αὐτὴ δεῖ λέγειν;
- ΣΩ. Αἴθλων ὅτι πᾶς ἂν τὴν γε νῦν λεγομένην γνοίῃ. τὴν γάρ περὶ τό ὄν καὶ τό ὄντως καὶ τό κατὰ ταῦτόν ἀεὶ πεφυκός πάντως ἔγωγε οἶμαι ἡγεῖσθαι ξύμπαντας ὅσοις νοῦ καὶ σμικρὸν προσήρηται μακρῷ

ΣΩ. Καὶ λοιπόν; Ἄραγε στά ὅσα ἐλέχθησαν πρωτύτερα δὲν ἀνακάλυψε ὅτι σ' ἄλλα πράγματα ἄλλη τέχνη εἶναι σαφέστερη ἀπ' ἄλλῃ κι' ἄλλη ἀσαφέστερη;

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Κι' ἐνῷ ἔδωκε σέ μιὰ τέχνην τό ἴδιο ὄνομα, κάνοντάς μας νά πιστέψωμε ὅτι ἦταν μία, τώρα δὲν μᾶς ρωτᾷει, σάν νᾶταν δύο αὐτές οἱ ἴδιες, ἂν τό σαφές καὶ τό καθάριο σ' αὐτά τά ἔχη μέ πιότερη ἀκρίβεια ἢ τέχνη τῶν φιλοσόφων ἢ τῶν μὴ φιλοσοφούντων;

ΠΡΩ. Αὐτό, θαρρῶ, ἀκριβῶς πῶς μᾶς ρωτᾷ.

ΣΩ. Τί ἀπάντησι θά τῆς δώσωμε λοιπόν, ὦ Πρώταρχε;

ΠΡΩ. Καλὴ Σωκράτη, σέ θαυμαστά τρανὸ βαθμὸ διαφορᾶς ἔχομε προχωρήσει σχετικὰ μέ τὴ σαφήνειαν τῶν ἐπιστημῶν.

ΣΩ. Τότε λοιπόν, δέ θ' ἀπαντήσωμε εὐκολώτερα;

ΠΡΩ. Ἀμ' τί ἄλλο; Κι' ἄς ποῦμε ὅτι διαφέρουν κι' αὐτές κατὰ πολὺ ἀπ' τίς ἄλλες τέχνες, κι' ὅτι ἀπ' αὐτές τίς ἴδιες ὅσες σχετίζονται μέ τὴν ἔφεση τῶν ἀληθινὰ φιλοσοφούντων εἶναι ἀσύλληπτα ἀνώτερες στὴν ἀκρίβεια καὶ τὴν ἀλήθεια ἀναφορικά μέ τά μέτρα καὶ τοὺς ἀριθμούς.

ΣΩ. Ἄς εἶναι τοῦτα ὅπως τά λές, κι' ἔχοντας πεποιθήσι σέ σένα ἄς ἀπαντήσωμε μέ θάρρος σέ κείνους πού ἔχουν τὴν δεινὴν ἱκανότητα τοὺς λόγους νά τραβοῦν εἰς μακρός.

ΠΡΩ. Τί πράμα;

ΣΩ. Ὅτι ὑπάρχουν δύο ἀριθμητικὲς καὶ δύο μετρητικὲς κι' ἄλλες πολλὲς παρεμφερεῖς, πού τίς ἀκολουθοῦνε, κι' ἔχουν διδυμὴ συγγένεια, παρ' ὅλο πού εἶναι γνωστὲς μ' ἓνα ὄνομα.

ΠΡΩ. Ἄς δώσωμε, μέ τό καλόν, ὦ Σωκράτη, τούτῃ τὴν ἀπάντησι σ' αὐτοὺς πού λές πῶς ἔχουν τὴ δεινὴν ἱκανότητα.

ΣΩ. Αὐτές ὀνομάζομε, λοιπόν, ἐπιστῆμες μέ τὴ μεγίστη ἀκρίβεια;

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Ὅμως θά μᾶς ἀπέκρουε, ὦ Πρώταρχε, ἡ δύναμις τῆς διαλεκτικῆς, ἂν κρίναμε ὅτι προηγῆται κάποια ἄλλη.

ΠΡΩ. Ποιὰ πρέπει νά ποῦμε πάλι ὅτι εἶναι τούτῃ;

ΣΩ. Εἶναι ἡλίου φαινότατο ὅτι ὁ καθένας θάταν δυνατόν νά καταλάβῃ ποιὰ λέμε τώρα. Ἐπειδὴ ἐγὼ τουλάχιστον φρονῶ ὅτι τὴν ἐπιστήμη πού ἀφορᾷ τό ὄν καὶ τὴν ἀλήθεια τοῦ ὄντος κι' ὅ,τι ἀπ' τὴ φύση του εἶναι πάντοτε τό αὐτό, ὅσοι ἔχουν τόσο δά μυαλό τὴ θεωροῦν ὅτι εἶναι ἀσύγκριτα ἀληθινώτερη. Ἐσὺ ὅμως πῶς τὴν

ἀληθεστάτην εἶναι γινώσιν· σύ δέ τί; πῶς τοῦτο, ὦ Πρώταρχε, διακρίνοις ἄν;

ΠΡΩ. Ἦκουον μὲν ἔγωγε, ὦ Σώκратες, ἐκάστοτε Γοργίου πολλάκις ὥς ἡ τοῦ πείθειν πολὺ διαφέρει πασῶν τεχνῶν· πάντα γάρ
B ὅφ' αὐτῇ δοῦλα δι' ἐκόντων ἄλλ' οὐ διὰ βίας ποιοῖτο, καὶ μακρῷ ἀρίστη πασῶν εἴη τῶν τεχνῶν· νῦν δ' οὔτε σοὶ οὔτε δὴ ἐκείνῳ βουλοίμην ἂν ἐναντία τίθεσθαι.

ΣΩ. Τὰ ὅπλα μοι δοκεῖς βουλευθεῖς εἰπεῖν αἰσχυνθεῖς ἀπολιπεῖν.

ΠΡΩ. Ἔστω νῦν ταῦτα ταύτῃ ὅπῃ σοι δοκεῖ.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν αἴτιος ἐγὼ τοῦ μὴ καλῶς ὑπολαβεῖν σε;

ΠΡΩ. Τό ποῖον;

ΣΩ. Οὐκ, ὦ φίλε Πρώταρχε, τοῦτο ἔγωγε ἐξήτουν πῶς, τίς τέχνη ἢ
C τίς ἐπιστήμη πασῶν διαφέρει τῷ μεγίστῃ καὶ ἀρίστῃ καὶ πλεῖστα ὠφελοῦσα ἡμᾶς, ἀλλὰ τίς ποτε τό σαφές καὶ τὰκριβές καὶ τό ἀληθέστατον ἐπισκοπεῖ, κἂν εἰ σμικρά καὶ σμικρά ὀνινᾶσα, τοῦτ' ἔστιν ὃ νῦν δὴ ζητοῦμεν. ἀλλ' ὅρα· οὐδέ γάρ ἀπεχθήσει Γοργία, τῇ μὲν ἐκείνου ὑπάρχειν τέχνη διδούς πρὸς χρεῖαν τοῖς ἀνθρώποις κρατεῖν, ἢ
D δ' εἶπον ἐγὼ νῦν πραγματεία, καθάπερ τοῦ λευκοῦ περὶ τότε ἔλεγον, κἂν εἰ σμικρόν, καθαρὸν δ' εἴη, τοῦ πολλοῦ καὶ μὴ τοιοῦτου διαφέρειν τούτῳ γ' αὐτῷ τῷ ἀληθεστάτῳ, καὶ νῦν δὴ σφόδρα διανοηθέντες καὶ ἱκανῶς διαλογισάμενοι, μὴτ' εἰς τινὰς ὠφελείας ἐπιστημῶν βλέψαντες μῆτε τινὰς εὐδοκίμιας, ἀλλ' εἴ τις πέφυκε τῆς ψυχῆς ἡμῶν δύναμις ἐρᾶν τε τοῦ ἀληθοῦς καὶ πάντα ἔνεκα τούτου πράττειν, ταύτην εἰπωμεν διεξερευνησάμενοι, τό καθαρὸν νοῦ τε καὶ φρονήσεως, εἰ ταύτην
E μάλιστα ἐκ τῶν εἰκότων ἐκτῆσθαι φαῖμεν ἂν ἢ τίνα ἐτέραν ταύτης κυριωτέραν ἡμῖν ζητητέον.

ΠΡΩ. Ἀλλὰ σκοπῶ, καὶ χαλεπόν, οἶμαι, συγχωρῆσαί τινα ἄλλην ἐπιστήμην ἢ τέχνην τῆς ἀληθείας ἀντέχεσθαι μᾶλλον ἢ ταύτην.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν ἐννοήσας τό τοιόνδε εἰρηκας ὃ λέγεις νῦν, ὥς αἱ
59 πολλαὶ τέχναι, καὶ ὅσοι περὶ ταῦτα πεπόνηνται, πρῶτον μὲν δόξαις χρῶνται καὶ τὰ περὶ δόξας ζητοῦσι συντεταμένως; εἴ τε καὶ περὶ

θεωρεῖς; Πῶς θᾶκρινες, ὦ Πρώταρχε, ἀναφορικά μ' αὐτό;

ΠΡΩ. Ἐγὼ ἄκουγα, Σωκράτη, τὸν Γοργία, συχνά νά λήη κάθε φορά ὅτι ἡ τέχνη τοῦ πείθειν εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτερη ἀπ' ὅλες τίς ἄλλες τέχνες, —ἐπειδὴ τὰ πάντα καθιστᾷ ὑποχείριά της μέ τό καλό καί ὄχι μέ τή βία, κι' ἔτσι εἶναι ἡ ἀσύγκριτα ἀρίστη τέχνη ἀπ' ὅλες—, τώρα ὅμως δέν θάθελα νά λάβω θέση ἀντίθετη μῆτε μέ σένα μῆτε βέβαια καί μ' ἐκείνον.

ΣΩ. Μοῦ φαίνεται ὅτι ἤθελες νά πῆς «νά πάρης τὰ ὅπλα», ἀλλά ντράπηκες καί τὰ κατάθεσες.

ΠΡΩ. Ἄς εἶναι τώρα κατὰ τό γούστο σου.

ΣΩ. Ἀλλά, ἄραγε, φταίω ἐγὼ πού δέν ἐννόησες;

ΠΡΩ. Τί πράμα;

ΣΩ. Δέν ἦταν, φίλε Πρώταρχε, ἀκόμη αὐτό πού ἐγὼ ζητοῦσα, ποιά τέχνη δηλαδή ἢ ποιά ἐπιστήμη διαφέρει ἀπ' ὅλες τίς ἄλλες στό ὅτι εἶναι ἡ μέγιστη καὶ ἀρίστη κι' ὠφελιμώτατη γιά μᾶς· ἀλλά ποιά ἐξετάζει τό σαφές καί τ' ἀκριβές καί τό ἀληθέστατο, ἀκόμα κι' ἂν εἶναι μικρή κι' αὐτή κι' ἡ ὠφέλειά της, αὐτό εἶναι πού τώρα ἀκριβῶς ζητοῦμε. Πρόσεχε ὅμως· κι οὔτε τοῦ Γοργία θά γενῆς ἐχθρός, ἐάν στήν τέχνη ἐκείνου δώσης τὰ πρωτεῖα γιά τή χρησιμότητά της στούς ἀνθρώπους, ἐνῶ στή σπουδή πού τώρα ἀνέφερα, καθῶς ἔλεγα τότε γιά τό λευκό, κι' ἂν ἀκόμα εἶναι μικρό, μὰ καθαρό, πῶς εἶναι ἀνώτερο ἀπ' τό ἄφθοно ἀλλ' ὄχι καθαρό, σ' αὐτό ἀκριβῶς· ὅτι εἶναι τέλεια ἀληθινό· παρόμοια λοιπόν καί τώρα, ἀφοῦ σκεφθοῦμε ἐντατικά καί στοχαστοῦμε ὅσο πρέπει, μὴν ἀποβλέποντας μῆτε σέ τίποτα ὠφέλειες τῶν ἐπιστημῶν μῆτε στίς εὐδοκίμησεις τους, ἀλλά ἂν ὑπάρχει μιὰ δύναμη ἐμφυτη τῆς ψυχῆς μας πού νάχη ἔρωτα γιά τήν ἀλήθεια καί νά κάνη τό κάθε τί γι' αὐτήν, ἄς τήν διερευνήσωμε ἀπ' ἄκρο σ' ἄκρο, κι' ἄς ποῦμε ἂν θά ἰσχυριζώμαστε ὅτι αὐτή κατέχει κατὰ πᾶσα πιθανότητα τήν καθαρότητα τοῦ νοῦ καί τῆς φρόνησης ἢ ἂν πρέπει νά ἀναζητήσωμε καμμιάν ἄλλη ἀνώτερη ἀπ' αὐτήν.

ΠΡΩ. Ἀλλά ἐξετάζω καί μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι δύσκολο νά παραδεχτῇ κανεῖς ὅτι ἄλλη ἐπιστήμη ἢ τέχνη συνδέεται μέ τήν ἀλήθεια περισσότερο ἀπ' αὐτήν.

ΣΩ. Ἄραγε ὅμως τό συλλογίσθηκες καί τῶρες αὐτό πού τώρα λές, ὅτι οἱ περισσότερες τέχνες κι' ὅσοι μοχθοῦν σ' αὐτές, κατὰ πρῶτο λόγο χρησιμοποιοῦν γινώμες καί προβαίνουν σ' ἔρευνες ἐντατικές ἀναφορικά μέ γινώμες. Ἀκόμα κι' ἂν κανεῖς ἔρευνες ἐντατικές ἀναφορικά μέ γινώμες. Ἀκόμα κι' ἂν κανεῖς

φύσεως ἡγεῖται τις ζητεῖν, οἶσθ' ὅτι τὰ περί τόν κόσμον τόνδε, ὅπη τε γέγονεν καί ὅπη πάσχει τι καί ὅπη ποιεῖ, ταῦτα ζητεῖ διά βίου; φαῖμεν ἂν ταῦτα, ἢ πῶς;

ΠΡΩ. Οὐτως.

ΣΩ. Οὐκοῦν οὐ περί τὰ ὄντα ἀεὶ, περί δέ τὰ γιγνόμενα καί γενησόμενα καί γεγονότα ἡμῶν ὁ τοιοῦτος ἀνήρηται τόν πόνον;

ΠΡΩ. Ἀληθέστατα.

ΣΩ. Τούτων οὖν τι σαφές ἂν φαῖμεν τῇ ἀκριβεστάτῃ ἀληθείᾳ Β γίγνεσθαι, ὧν μήτε ἔσχε μηδέν πώποτε κατά ταῦτά μήθ' ἔξει μήτε εἰς τό νῦν παρόν ἔχει;

ΠΡΩ. Καί πῶς;

ΣΩ. Περί οὖν τὰ μή κεκτημένα βεβαιότητα μηδ' ἡντινοῦν πῶς ἂν ποτε βέβαιον γίνοιθ' ἡμῖν καί ὅτιοῦν;

ΠΡΩ. Οἶμαι μὲν οὐδαμῶς.

ΣΩ. Οὐδ' ἄρα νοῦς οὐδέ τις ἐπιστήμη περί αὐτά ἐστι τό ἀληθέστατον ἔχουσα.

ΠΡΩ. Οὐκ οὐκ εἰκός γε.

ΣΩ. Τόν μὲν δὴ σέ καί ἐμέ καί Γοργίαν καί Φίληβον χρή συχνά C χαίρειν ἔαν, τόδε δέ διαμαρτύρασθαι τῷ λόγῳ.

ΠΡΩ. Τό ποῖον;

ΣΩ. Ὡς ἡ περί ἐκεῖνα ἔσθ' ἡμῖν τό τε βέβαιον καί τό καθαρόν καί τό ἀληθές καί ὃ δὴ λέγομεν εἰλικρινές, περί τὰ ἀεὶ κατά τὰ αὐτά ὡσαύτως ἀμικτότατα ἔχοντα, ἢ ἐκείνων ὅτι μάλιστα ἐστι ζυγγενές· τὰ δ' ἄλλα πάντα δεύτερά τε καί ὕστερα λεκτέον.

ΠΡΩ. Ἀληθέστατα λέγεις.

ΣΩ. Τὰ δὴ τῶν ὀνομάτων περί τὰ τοιαῦτα κάλλιστα ἄρ' οὐ τοῖς καλλίστοις δικαιοτάτον ἀπονέμειν;

ΠΡΩ. Εἰκός γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν νοῦς ἐστὶ καί φρόνησις, ἃ γ' ἂν τις τιμήσειε μάλιστα D ὀνόματα;

ΠΡΩ. Ναί.

ΣΩ. Ταῦτ' ἄρα ἐν ταῖς περί τό ὄν ὄντως ἐννοαῖς ἔστιν ἀπηκριβωμένα ὀρθῶς κείμενα καλεῖσθαι.

ἔχη τὴν ἰδέα πῶς ἐρευνᾷ τὴ φύση, ξέρεις ὅτι τὰ προβλήματα πού ἀφοροῦν τόν κόσμο αὐτόν, πῶς ἔγινε καί πῶς πάσχει καί πῶς ἐνεργεῖ, αὐτά εἶναι πού ἐρευνᾷ σ' ὅλη τὴ ζωὴ του; Θὰ τὰ παραδεχθῶμε τοῦτα, ναί ἢ ὄχι;

ΠΡΩ. Ναί.

ΣΩ. Ἕνας τέτοιος, λοιπόν, ἄνθρωπος δέν μοχθεῖ ἀνάμεσά μας γιὰ τὰ ὄντα πού εἶναι αἰώνια, ἀλλὰ γιὰ ὅσα γίνονται, θὰ γίνονται καί ἔχουν γίνε;

ΠΡΩ. Εἶναι πέρα γιὰ πέρα ἀληθινό.

ΣΩ. Θὰ ἦταν δυνατόν, λοιπόν, νὰ λέγαμε ὅτι ἀπ' αὐτά, πού μήτε ὡς τώρα εἶχαν ποτέ μήτε θὰ ἔχουν μήτε ἔχουν τὴν τωρινὴ τοῦτη στιγμή τίποτα ἀπολύτως τ' ἀμετάβλητο, γίνεται κάτι τί σαφές κατά τὴν ἀκριβέστερη ἀλήθεια;

ΠΡΩ. Πῶς θάταν δυνατόν;

ΣΩ. Γιὰ ὅσα, λοιπόν, δέν ἔχουν καί τὴν παραμικρὴ ἀκόμη βεβαιότητα, πῶς θάταν δυνατόν ν' ἀποκτοῦσαμε καί τὴν τόση δά βεβαιότητα;

ΠΡΩ. Μὲ κανένα τρόπο, θαρρῶ.

ΣΩ. Κατὰ συνέπεια, δέν ὑπάρχει σχετικὰ μ' αὐτά οὔτε νοῦς οὔτε καμμιὰ ἐπιστήμη πού νὰ περιέχη τὴν ἀπόλυτη ἀλήθεια.

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς, ὄχι.

ΣΩ. Ὅφειλόμε τότε, λοιπόν, ν' ἀφήσωμε κατὰ μέρος καί σένα καί μένα καί τόν Γοργία καί τόν Φίληβο καί τοῦτο νὰ διακηρύξωμε ἐν ὀνόματι τοῦ λόγου.

ΠΡΩ. Τί πράμα;

ΣΩ. Ὅτι, γιὰ μᾶς, τό βέβαιο καί τό καθαρὸ καί τ' ἀληθές κι' αὐτό πού λέμε ἄμεικτο ὑπάρχουν σ' ὅσα εἶναι αἰώνια ἀμετάβλητα καί ἀναλλοίωτα, ἢ σ' ὅ,τι εἶναι ὅσο γίνεται συγγενέστερο μ' αὐτά. Κι' ὅλα τ' ἄλλα θὰ πρέπει νὰ τὰ ποῦμε δεύτερα καί ὕστερότερα.

ΠΡΩ. Λές πράματα πέρα γιὰ πέρα ἀληθινά.

ΣΩ. Λοιπόν, ὅσα ὀνόματα εἶναι, σχετικὰ μὲ τοῦτα, κάλλιστα, δέν εἶναι ἀπολύτως δίκαιο νὰ τ' ἀποδώσωμε στά κάλλιστα;

ΠΡΩ. Καί βέβαια.

ΣΩ. Ἀλλὰ δέν εἶναι ὁ νοῦς κι' ἡ φρόνηση τὰ ὀνόματα πού θὰ τιμοῦσε πιότερο κανεῖς;

ΠΡΩ. Μάλιστα.

ΣΩ. Κατὰ συνέπεια, εἶναι αὐτά πού θὰ ἀποδοθοῦν μὲ ἀκρίβεια κι' ὀρθότητα στίς ἔννοιες πού ἀναφέρονται στό ὄντως ὄν;

ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Καί μὴν ἄ γε εἰς τὴν κρίσιν ἐγὼ τότε παρεσχόμην, οὐκ ἄλλ' ἐστὶν ἢ ταῦτα τὰ ὀνόματα.

ΠΡΩ. Τί μὴν, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Εἶεν. τὸ μὲν δὴ φρονήσεώς τε καὶ ἡδονῆς περὶ πρὸς τὴν ἀλλήλων μῖξιν εἴ τις φαίη καθαπερὶ δημιουργοῖς ἡμῖν ἐξ ὧν ἢ ἐν οἷς δεῖ δημιουργεῖν τι, παρακεῖσθαι, καλῶς ἂν τῷ λόγῳ ἀπεικάζοι.

ΠΡΩ. Καί μάλα.

ΣΩ. Τό δὴ μετὰ ταῦτα ἄρ' οὐ μινύναι ἐπιχειρητέον;

ΠΡΩ. Τί μὴν;

ΣΩ. Οὐκοῦν τάδε προειποῦσι καὶ ἀναμνήσασιν ἡμᾶς αὐτοὺς ὀρθότερον ἂν ἔχοι;

ΠΡΩ. Τὰ ποῖα;

ΣΩ. Ἄ καὶ πρότερον ἐμνήσθημεν· εὐ δ' ἢ παροιμία δοκεῖ 60 ἔχειν, τὸ καὶ δῖς καὶ τρίς τό γε καλῶς ἔχον ἐπαναπολεῖν τῷ λόγῳ δεῖν.

ΠΡΩ. Τί μὴν;

ΣΩ. Φέρε δὴ πρὸς Διός· οἶμαι γάρ οὕτωςί πως τὰ τότε λεχθέντα ῥηθῆναι.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Φίληβός φησι τὴν ἡδονὴν σκοπὸν ὀρθόν πᾶσι ζώοις γεγενῆσθαι καὶ δεῖν πάντας τούτου στοχάζεσθαι, καὶ δὴ καὶ ἀγαθὸν τοῦτ' αὐτό εἶναι ξύμπασιν, καὶ δύο ὀνόματα, ἀγαθὸν καὶ ἡδύ, ἐνὶ τινὶ καὶ φύσει μιᾷ τούτῳ ὀρθῶς τεθέντ' ἔχειν· Σωκράτης δ' ἐν μὲν οὖ φησι τοῦτ' εἶναι, δύο δὲ καθάπερ τὰ ὀνόματα, καὶ τὸ τε ἀγαθὸν καὶ τὸ ἡδύ διάφορον ἀλλήλων φύσιν ἔχειν, μᾶλλον δὲ μέτοχον εἶναι τῆς τοῦ ἀγαθοῦ μοίρας τὴν φρόνησιν ἢ τὴν ἡδονήν. οὐ ταῦτ' ἔστιν τε καὶ ἦν τὰ τότε λεγόμενα, ὦ Πρώταρχε;

ΠΡΩ. Σφόδρα μὲν οὖν.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τότε καὶ τότε καὶ νῦν ἡμῖν ἂν ξυνομολογοῖτο;

ΠΡΩ. Τό ποῖον;

ΣΩ. Τὴν ἀγαθοῦ διαφέρειν φύσιν τῷδε τῶν ἄλλων.

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Καὶ δὲν εἶναι ἄλλα ἅπ' αὐτὰ τὰ ὀνόματα ποῦ τότε πρόσφερα στήν κρίση-κράση μας.

ΠΡΩ. Ἀναντίρρητα, Σωκράτη.

ΠΡΩ. Πολύ καλά. Ὅσο γιὰ τὴν ἀμοιβαία σύμμιξη τῆς φρόνησης καὶ τῆς ἡδονῆς, ἂν ἰσχυρίζονταν κανεὶς πῶς βρίσκονται ἐμπρὸς μας λές κι' εἵμαστε τεχνίτες προωρισμένοι κάτι νά δημιουργήσωμε μέσα ἅπ' αὐτά κι' ἐντὸς τους, ἢ παρομοίωσή του θάταν εὐστοχη.

ΠΡΩ. Καὶ πολὺ μάλιστα.

ΣΩ. Δὲν πρέπει λοιπόν, μετὰ ἅπ' αὐτά, νά ἐπιχειρήσωμε νά τίς προσμείξωμε;

ΠΡΩ. Καὶ βέβαια.

ΣΩ. Δὲν θάταν ὀρθότερο, πρὶν ἅπ' αὐτό, νά ποῦμε καὶ νά ὑπενθυμίσωμε στὸν ἑαυτό μας τὰ ἐξῆς;

ΠΡΩ. Ποιὰ;

ΣΩ. Ὅσα θυμηθῆκαμε πρωτύτερα. Καὶ φαίνεται ὅτι καλὰ τὸ λέει ἢ παροιμία, ὅτι πρέπει καὶ δυὸ καὶ τρεῖς φορές νά ἐπανερχεται στὸν λόγο ὅτι εἶναι ὀρθό.

ΠΡΩ. Χωρὶς ἄλλο.

ΣΩ. Μὰ τὸν Δία, ἐμπρὸς λοιπόν. Καὶ νομίζω πῶς κάπως ἔτσι εἶχαν λεχθῇ αὐτά ποῦ τότε εἰπώθηκαν.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. Ὁ Φίληβος ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ἡδονὴ εἶναι ὁ ὀρθὸς σκοπὸς γιὰ ὅλα τὰ ἔμβια ὄντα, κι' ὅτι ὀφείλει νά εἶναι ὁ στόχος ὅλων· μάλιστα τοῦτο εἶναι ἀκριβῶς γιὰ ὅλους ἀνεξαιρέτως τ' ἀγαθό, καὶ τὰ δυὸ ὀνόματα, τ' ἀγαθὸ καὶ τὸ ἡδονικό, τοποθετήθηκαν ὀρθά, σ' ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα καὶ σέ μιὰ καὶ τὴν αὐτὴ φύση. Ὁ Σωκράτης, ἀπεναντίας, δὲν παραδέχεται ὅτι αὐτὰ εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτό, ἀλλὰ δύο, ὅπως ἀκριβῶς τὰ ὀνόματά τους, κι' ὅτι τὸ ἀγαθὸ καὶ τὸ ἡδονικό ἔχουν διαφορετικὴ φύση μεταξύ τους, κι' ὅτι ἡ φρόνηση μετέχει στή μοῖρα τοῦ ἀγαθοῦ περισσότερο ἀπὸ τὴν ἡδονή. Αὐτὰ δὲν εἶναι καὶ δὲν ἦταν ὅσα λέγαμε τότε, Πρώταρχε;

ΠΡΩ. Ὀλωσδιόλου.

ΣΩ. Καὶ δὲν συμφωνήσαμε καὶ στό ἐξῆς καὶ τότε καὶ τώρα;

ΠΡΩ. Σέ ποιό;

ΣΩ. Στ' ὅτι ἡ φύση τοῦ ἀγαθοῦ διαφέρει ἀπὸ τὰ ἄλλα στό ἐξῆς.

C ΠΡΩ. Τίνι;

ΣΩ. Ὅτι παρείη τοῦτ' αἰ τῶν ζώων διά τέλους πάντως καί πάντη, μηδενός ἑτέρου ποτέ ἔτι προσδεῖσθαι, τό δέ ἱκανόν τελεώτατον ἔχειν. οὐχ οὕτως;

ΠΡΩ. Οὕτω μέν οὖν.

ΣΩ. Οὐκοῦν τῷ λόγῳ ἐπειράθημεν χωρίς ἑκάτερον ἑκατέρου θέντες εἰς τόν βίον ἑκάστων, ἅμικτον μέν ἡδονήν φρονήσῃ, φρόνησιν δέ ὡσαύτως ἡδονῆς μηδέ τό σμικρότατον ἔχουσιν;

ΠΡΩ. Ἦν ταῦτα.

D ΣΩ. Μῶν οὖν ἡμῖν αὐτῶν τότε πότερον ἱκανόν ἔδοξεν εἶναί τω;

ΠΡΩ. Καί πῶς;

ΣΩ. Εἰ δέ γε παρηνέχθημέν τι τότε, νῦν ὅστισοῦν ἐπαναλαβὼν ὀρθότερον εἰπάτω, μνήμην καί φρόνησιν καί ἐπιστήμην καί ἀληθῆ δόξαν τῆς αὐτῆς ἰδέας τιθέμενος καί σκοπῶν εἴ τις ἄνευ τούτων δέξαιτ' ἂν οἱ καί ὅτιοῦν εἶναι ἢ καί γίνεσθαι, μή ὅτι δὴ γε ἡδονήν εἶθ' ὥς πλείστην εἶθ' ὥς σφοδροτάτην, ἢν μήτε ἀληθῶς δοξάζοι χαίρειν E μήτε τό παράπαν γινώσκοι τί ποτε πέπονθε πάθος μήτ' αὐ μνήμην τοῦ πάθους μηδ' ὄντινοῦν χρόνον ἔχοι. ταῦτά δέ λεγέτω καί περί φρονήσεως, εἴ τις ἄνευ πάσης ἡδονῆς καί τῆς βραχυτάτης δέξαιτ' ἂν φρόνησιν ἔχειν μᾶλλον ἢ μετά τινων ἡδονῶν ἢ πάσας ἡδονάς χωρίς φρονήσεως μᾶλλον ἢ μετά φρονήσεως αὐ τινός.

ΠΡΩ. Οὐκ ἔστιν, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' οὐδέν δεῖ ταῦτά γε πολλάκις ἐπερωτᾶν.

61 ΣΩ. Οὐκοῦν τό γε τέλεον καί πᾶσιν αἵρετόν καί τό παντάπασιν ἀγαθόν οὐδέτερον ἂν τούτων εἴη;

ΠΡΩ. Πῶς γάρ ἂν;

ΣΩ. Τό τοίνυν ἀγαθόν ἥτοι σαφῶς ἢ καί τινα τύπον αὐτοῦ ληπτέον, ἦν', ὅπερ ἐλέγομεν, δευτερεῖα ὅτῳ δώσομεν ἔχωμεν.

ΠΡΩ. Ὅρθότατα λέγεις.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὁδόν μέν τινα ἐπὶ τἀγαθόν εἰλήφαμεν;

ΠΡΩ. Τίνα;

ΠΡΩ. Σέ τί;

ΣΩ. Σ' ὅποιο ἀπό τὰ ἔμβια ὄντα θά ὑπάρχη τοῦτο πάντοτε, ὥς τό τέλος, ἀπόλυτα καί μέ κάθε τρόπο, τό ἔμβιο ὄν αὐτό δέν θά χρειάζεται ποτέ του τίποτ' ἄλλο ἀκόμα, ἀλλά θάχη ἀπόλυτη αὐτάρκεια. Δέν εἶναι ἔτσι;

ΠΡΩ. Ἔτσι εἶναι βέβαια.

ΣΩ. Ἐπιχειρήσαμε, λοιπόν, μέ τήν συζήτησή μας, νά τὰ ξεχωρίσωμε τό ἕνα ἀπό τό ἄλλο καί νά τὰ τοποθετήσωμε στόν βίον τοῦ καθενός, ἡδονή ἁμεικτη ἀπό φρόνηση, κι' ἐπίσης φρόνηση πού νά μήν ἔχη τό παραμικρότερο μῦριο ἡδονῆς;

ΠΡΩ. Γεγονός.

ΣΩ. Μήπως, λοιπόν, τότε μᾶς φάνηκε κανένα ἀπό τὰ δύο ἱκανοποιητικό γιά ὅποιονδήποτε;

ΠΡΩ. Καί πῶς θά ἦταν δυνατόν;

ΣΩ. Κι' ἂν τότε κάναμε κανένα λάθος, ἄς ξαναπιάσῃ τώρα ὁ ὅποιοςδήποτε τό ζήτημα ἀπ' τήν ἀρχή κι' ἄς πῇ ὀρθότερα, κατατάσσοντας τήν μνήμη καί τήν φρόνηση καί τήν ἐπιστήμη καί τήν ἀληθινή γνώμη στήν αὐτή κατηγορία, κι' ἐξετάζοντας ἂν δίχως αὐτά θά δεχότατε κανεῖς νά ἔχη ἢ νά ἀποκτήσῃ ὁ,τιδήποτε καί ὄχι μόνο τήν ἡδονή εἴτε τήν περισσότερη εἴτε τήν σφοδρότερη, πού μήτε θάχε τήν γνώμη τήν ὀρθή ὅτι τήν χαίρεται μήτε θά γνώριζε διόλου τί τοῦ συμβαίνει μήτε θάχε ἀκόμα τήν ἀνάμνησή της γιά ὅποιονδήποτε χρονικό διάστημα. Τά ἴδια ἄς πῇ καί γιά τή φρόνηση, ἂν θά δεχόταν δηλαδή κανεῖς νά ἔχη φρόνηση δίχως τήν παραμικρή ἡδονή παρά φρόνηση μέ μερικές ἡδονές ἢ ἅπασες τίς ἡδονές δίχως τή φρόνηση παρά ἡδονές μέ κάποια φρόνηση.

ΠΡΩ. Δέν εἶναι δυνατόν αὐτό, Σωκράτη· ἀλλά δέν εἶναι ἀνάγκη νά τὰ ρωτᾷς καί νά τὰ ξαναρωτᾷς.

ΣΩ. Κατά συνέπεια, τό τέλειο, αὐτό πού θά προτιμοῦσαν ὅλοι, τό παντελῶς ἀγαθό, θά ἀδυνατοῦσε νά εἶναι τό ἕνα ἢ τό ἄλλο ἀπ' αὐτά.

ΠΡΩ. Καί βέβαια.

ΣΩ. Θά πρέπει, λοιπόν, νά συλλάβωμε μ' ἐνάργεια ἢ τό ἀγαθό ἢ κάποια του μορφή γιά νάχωμε, ὅπως εἶπαμε, σέ ποιόν νά δώσωμε τή δεύτερη θέση.

ΠΡΩ. Μιλᾷς ὅσο δέν παίρνει πιό σωστά.

ΣΩ. Λοιπόν δέν βρήκαμε κάποια ὁδó πρὸς τό ἀγαθό;

ΠΡΩ. Ποιάν;

ΣΩ. Καθάπερ εἴ τις τινα ἄνθρωπον ζητῶν τὴν οἴκησιν πρῶτον
B ὁρθῶς ἴν' οἰκεῖ πύθοιτο αὐτοῦ, μέγα τι δὴ πού τις πρὸς τὴν εὕρεσιν ἂν ἔχοι
τοῦ ζητουμένου.

ΠΡΩ. Πῶς δ' οὐ;

ΣΩ. Καί νυν δὴ τις λόγος ἐμήνυσεν ἡμῖν, ὥσπερ καὶ κατ' ἀρχάς,
μὴ ζητεῖν ἐν τῷ ἀμίκτῳ βίῳ τὰ γαθὸν ἀλλ' ἐν τῷ μικτῷ.

ΠΡΩ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἐλπίς μὴν πλείων ἐν τῷ μιχθέντι καλῶς τὸ ζητούμενον
ἔσεσθαι φανερώτερον ἢ ἐν τῷ μῇ;

ΠΡΩ. Πολύ γε.

ΣΩ. Τοῖς δὴ θεοῖς, ὦ Πρώταρχε, εὐχόμενοι κεραννύμεν, εἴτε
C Διόνυσος εἴτε Ἥφαιστος εἴθ' ὅστις θεῶν ταύτην τὴν τιμὴν εἴληχε τῆς
συγκράσεως.

ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Καί μὴν καθάπερ ἡμῖν οἰνοχόοις τισὶ παρεστᾶσι κρῆναι·
μέλιτος μὲν ἂν ἀπεικάζοι τις τὴν τῆς ἡδονῆς, τὴν δὲ τῆς φρονήσεως
νηφαντικὴν καὶ ἄοινον αὐστηροῦ καὶ ὑγιεινοῦ τινός ὕδατος, ἅς
προθυμητέον ὥς κάλλιστα συμμιγνύναι.

ΠΡΩ. Πῶς γάρ οὐ;

ΣΩ. Φέρε δὴ πρότερον· ἄρα πᾶσαν ἡδονὴν πάσῃ φρονήσει
μιγνύντες τοῦ καλῶς ἂν μάλιστα ἐπιτύχοιμεν;

ΠΡΩ. Ἴσως.

ΣΩ. Ἄλλ' οὐκ ἀσφαλές. ἢ δὲ ἀκινδυνότερον ἂν μιγνύοιμεν, δόξαν
μοι δοκῶ τινὰ ἀποφήνασθαι ἂν.

ΠΡΩ. Λέγε τίνα.

ΣΩ. Ἦν ἡμῖν ἡδονὴ τε ἀληθὺς, ὥς οἴομεθα, μᾶλλον ἐτέρας ἄλλῃ
καὶ δὴ καὶ τέχνη τέχνης ἀκριβεστέρα;

ΠΡΩ. Πῶς γάρ οὐ;

ΣΩ. Καὶ ἐπιστήμη δὴ ἐπιστήμης διάφορος, ἢ μὲν ἐπὶ τὰ γινόμενα
E καὶ ἀπολλύμενα ἀποβλέπουσα, ἢ δὲ ἐπὶ τὰ μήτε γινόμενα μήτε

ΣΩ. Καθώς, ἂν κανεῖς ἀναζητῇ ἕναν ἄνθρωπο καὶ πληροφο-
ρητῇ ἀκριβῶς πρῶτα τὸ σπίτι του ὅπου μένει, θάχῃ ἐπιτελέσει
βέβαια ἕνα μεγάλο βῆμα ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνέυρεση τοῦ
ζητουμένου.

ΠΡΩ. Πῶς ὅχι;

ΣΩ. Τὸ ἴδιο, λοιπόν, καὶ τώρα, ὅπως καὶ στὴν ἀρχή, κάποιος
λόγος μᾶς φανέρωσε ὅτι δέν ὀφείλομε ν' ἀναζητοῦμε τὸ ἀγαθὸ
στόν βίον τὸν ἄμεικτο ἀλλὰ στόν μεικτό.

ΠΡΩ. Καὶ βέβαια.

ΣΩ. Κι' ὑπάρχει μεγαλύτερη ἀσφαλῶς ἐλπίδα νά γίνη
φανερώτερο αὐτὸ πού ἀναζητοῦμε, σέ βίον ποῦχει συμμιχθῇ καλὰ
κι' ὅχι στό ἀντίθετο;

ΠΡΩ. Καὶ πολὺ μάλιστα.

ΣΩ. Ἄς ἐπιτελέσωμε λοιπόν τὴ σύμμιξη, ἀποτείνοντας
δέηση στοὺς θεοὺς, εἴτε στόν Διόνυσον εἴτε στόν Ἥφαιστο εἴτε σ'
ὅποιονδήποτε θεό πού τοῦ ἔλαχε ἡ τιμὴ τῆς σύγκρασης.

ΠΡΩ. Πολύ καλὰ.

ΣΩ. Καὶ βέβαια μπροστά μας στέκονται, λές κι' εἴμαστε
οἰνοχόοι, κρήνες· μέ μελιού θά παρομοίαζε κανεῖς τῆς ἡδονῆς τὴν
κρήνη, ἐνῶ τῆς φρόνησης, μέ κρήνη νηφαλιότητος, δίχως κρασί,
ἐνός νεροῦ αὐστηροῦ καὶ ὑγιεινοῦ — πού πρέπει νά προσπαθήσω-
με νά συγκεράσωμε ὅσο καλύτερα μπορούμε.

ΠΡΩ. Καὶ πρέπει ὅπωςδήποτε.

ΣΩ. Πρίν, ὅμως, πές μου· ἄραγε ἂν ἀναμειγνύαμε ὁποιαδή-
ποτε ἡδονή μέ ὁποιαδήποτε φρόνηση, θά πετυχαίναμε ὅσο
γίνεται καλλίτερα;

ΠΡΩ. Πιθανόν.

ΣΩ. Δέν εἶναι, ὅμως, βέβαιο. Ἀλλά γιὰ τὸ πῶς θά ἦταν
δυνατόν νά ἀναμειγνύαμε μέ λιγώτερο κίνδυνο, νομίζω ὅτι ἔχω νά
ἐκφέρω κάποια γνώμη.

ΠΡΩ. Λέγε ποῖαν.

ΣΩ. Εἶπαμε πῶς ὑπάρχει μιὰ ἡδονή, ἔτσι θαρροῦσαμε, πὶό
ἀληθινὴ ἀπὸ μιάν ἄλλῃ καὶ βέβαια μιὰ τέχνη ἀκριβεστέρα ἀπὸ
μιάν ἄλλῃ.

ΠΡΩ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Καὶ μιὰ ἐπιστήμη πού νά διαφέρει ἀπὸ μιάν ἄλλην
ἐπιστήμη· ἢ μιὰ στραμμένη πρὸς ὅσα γίνονται καὶ χάνονται, ἢ
ἄλλῃ πρὸς ἐκεῖνα πού μήτε γίνονται μήτε χάνονται, ἀλλὰ ὑπάρ-
χουν αἰώνια τὰ ἴδια κι' ἀναλλοίωτα. Αὐτὴν τὴν τελευταία,

ἀπολλύμενα, κατὰ ταῦτά δέ καί ὡσαύτως ὄντα ἀεὶ. ταύτην εἰς τό ἀληθές ἐπισκοπούμενοι ἡγησάμεθα ἐκείνης ἀληθεστέραν εἶναι.

ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν ὀρθῶς.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ τάληθέστατα τμήματα ἑκατέρας ἴδοιμεν πρῶτον συμμίζαντες, ἄρα ἱκανά ταῦτα συγκεκραμένα τὸν ἀγαπητότατον βίον ἀπεργασάμενα παρέχειν ἡμῖν, ἢ τινος ἔτι προσδεόμεθα καὶ τῶν μὴ τοιούτων;

62 ΠΡΩ. Ἐμοὶ γοῦν δοκεῖ δρᾶν οὕτως.

ΣΩ. Ἐστω δὴ τις ἡμῖν φρονῶν ἄνθρωπος αὐτῆς περὶ δικαιοσύνης, ὃ τι ἔστιν, καὶ λόγον ἔχων ἐπόμενον τῷ νοεῖν, καὶ δὴ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων τῶν ὄντων ὡσαύτως διανοούμενος.

ΠΡΩ. Ἐστω γάρ οὖν.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν οὗτος ἱκανῶς ἐπιστήμης ἔξει, κύκλου μὲν καὶ σφαίρας αὐτῆς τῆς θείας τὸν λόγον ἔχων, τὴν δέ ἀνθρωπίνην ταύτην σφαῖραν καὶ τοὺς κύκλους τούτους ἀγνοῶν, καὶ χρώμενος ἐν Β οἰκοδομίᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως κανόσι καὶ τοῖς κύκλοις;

ΠΡΩ. Γελοῖαν διάθεσιν ἡμῶν, ὦ Σώκратες, ἐν ταῖς θεαῖς οὖσαν μόνον ἐπιστήμῃς λέγομεν.

ΣΩ. Πῶς φῆς; ἢ τοῦ ψευδοῦς κανόνος ἅμα καὶ τοῦ κύκλου τὴν οὐ βέβαιον οὐδέ καθαρὰν τέχνην ἐμβλητέον κοινῇ καὶ συγκρατέον;

ΠΡΩ. Ἀναγκαῖον γάρ, εἰ μέλλει τις ἡμῶν καὶ τὴν ὁδὸν ἐκάσποτε ἐξευρῆσειν οἴκαδε.

ΣΩ. Ἡ καὶ μουσικὴν, ἣν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔφαμεν στοχάσεώς τε C καὶ μιμήσεως μεστήν οὖσαν καθαρότητος ἐνδεῖν;

ΠΡΩ. Ἀναγκαῖον φαίνεται ἔμοιγε, εἴπερ γε ἡμῶν ὁ βίος ἔσται καὶ ὁπωσοῦν ποτέ βίος.

ΣΩ. Βούλει δῆτα, ὥσπερ θυρωρός ὑπ' ὄχλου τις ὠθούμενος καὶ βιάζομενος, ἡττηθεὶς ἀναπετάσας τὰς θύρας ἀπὸ πάσας τὰς ἐπιστήμας εἰσεῖν καὶ μίγνυσθαι ὁμοῦ καθαρᾷ τὴν ἐνδεεστέραν;

D ΠΡΩ. Οὐκ οὖν ἐγωγε οἶδα, ὦ Σώκратες, ὃ τι τις ἂν βλάπτοιτο πάσας λαβὼν τὰς ἄλλας ἐπιστήμας, ἔχων τὰς πρῶτας.

ἐξετάζοντάς την κάτω ἀπὸ τό πρῖσμα τῆς ἀλήθειας, θεωρήσαμε ὅτι εἶναι πρὸ ἀληθινῆ ἀπὸ ἐκείνης.

ΠΡΩ. Ὅρθότατα.

ΣΩ. Ἄν ἀναμείξωμε λοιπόν, κατὰ πρῶτο λόγο, τὰ μέρη τὰ πρὸ ἀληθινὰ τῆς κάθε μιᾶς καὶ τὰ ἐξετάσωμε, θὰ εἶναι ἄραγε ἱκανά, ἅπαξ κι' ἔχουν συγκραθῇ, ν' ἀποτελέσουν καὶ νὰ μᾶς προσφέρουν τὸν βίον τὸν πρὸ ἐπιθυμητό; Ἡ μήπως θάχωμε ἀκόμα ἀνάγκη ἀπὸ κάτι ἄλλο διαφορετικὸ ἀπ' αὐτά;

ΠΡΩ. Κατὰ τὴ γνώμη μου, τουλάχιστον, ἔτσι θὰ πρέπει νὰ ἐνεργήσωμε.

ΣΩ. Ἄς ὑποθέσωμε ὅτι εἶναι ἓνας ἄνθρωπος πού κρίνει σοφὰ γι' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴ δικαιοσύνη, ποία εἶναι ἡ πεμπτούσια τῆς, κι' ἔχει νόηση ἀνάλογη μὲ τὴ σοφία του, καὶ γιὰ ὅλα τ' ἄλλα ὄντα στοχάζεται κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο.

ΠΡΩ. Σύμφωνοι.

ΣΩ. Λοιπὸν αὐτός θὰ ἔχη ἄραγε γνώση ἱκανοποιητικὴ, κατέχοντας τὴν οὐσίαν τοῦ κύκλου καὶ τῆς καθ' αὐτό σφαίρας τῆς θείας, ἀλλὰ ἀγνοώντας τὴν ἀνθρώπινη αὐτὴ σφαῖρα καὶ τοὺς κύκλους τούτους καὶ χρησιμοποιώντας στήν οἰκοδόμησιν καὶ τοὺς ἄλλους χάρακες καὶ τοὺς κύκλους χωρὶς διάκριση;

ΠΡΩ. Μιλοῦμε γιὰ μιὰ γελοία γιὰ μᾶς κατάστασιν, Σωκράτη, πού βρίσκεται μέσα στίς θεϊκές μόνο ἐπιστήμες.

ΣΩ. Τί λές; Θὰ χρειασθῇ, λοιπόν, νὰ βάλωμε μ' ἐκείνες καὶ νὰ τίς ἀναμείξωμε μαζί τους τὴν ἀβέβαιη καὶ ὄχι καθαρὴ τέχνη τοῦ ψεύτικου χάρακα καὶ τοῦ κύκλου;

ΠΡΩ. Κατ' ἀνάγκη, ἂν θέλῃ βέβαια κανεὶς ἀπὸ μᾶς νὰ βρῇσκη κάθε φορά τὸν δρόμον πού ὁδηγεῖ στοῦ σπίτι του.

ΣΩ. Καὶ νὰ προσθέσωμε καὶ τὴ μουσικὴν, πού λίγο πρὶν εἶπαμε ὅτι εἶναι ὅλο εἰκασία καὶ μίμηση καὶ γι' αὐτό τῆς λείπει ἡ καθαρότητα.

ΠΡΩ. Τουλάχιστον ἐμένα μοῦ φαίνεται ἀπαραίτητο, ἂν βέβαια ὁ βίος μας πρόκειται νὰ εἶναι ὁπωσδήποτε βίος.

ΣΩ. Θέλεις, λοιπόν, σάν ἓνας θυρωρός πού σπρώχνει ὁ ὄχλος καὶ στριμώχνει, ἔχοντας ὑποκύψει καὶ ἀνοίξει διάπλατα τίς θύρας, ν' ἀφήσω ὅλες τίς ἐπιστήμες νὰ εἰσορμήσουν καὶ νὰ συμμειχθοῦν, ἢ ἐνδεέστερη μὲ τὴν καθαρὴν;

ΠΡΩ. Ἐγὼ τουλάχιστον, Σωκράτη, δὲν βλέπω τί θὰ πάθαινε κανεὶς, ἂν δεχόταν ὅλες τίς ἄλλες ἐπιστήμες, ὅταν κατέχη τίς πρῶτες.

ΣΩ. Μεθιῶ δὴ τὰς ξυμπάσας ρεῖν εἰς τὴν τῆς Ὀμήρου καὶ μάλα ποιητικῆς μισγαγκείας ὑποδοχὴν;

ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Μεθεῖνται καὶ πάλιν ἐπὶ τὴν τῶν ἡδονῶν πηγὴν ἰτέον. ὥς γάρ διανοήθημεν αὐτὰς μιγνύναι, τὰ τῶν ἀληθῶν μόρια πρῶτον, οὐκ ἐξεγένηθ' ἡμῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ πᾶσαν ἀγαπᾶν ἐπιστήμην εἰς ταῦτόν Ε μεθεῖμεν ἀθρόας καὶ πρόσθεν τῶν ἡδονῶν.

ΠΡΩ. Ἀληθέστατα λέγεις.

ΣΩ. Ὡρα δὴ βουλευέσθαι νῦν καὶ περὶ τῶν ἡδονῶν, πότερα καὶ ταύτας πάσας ἀθρόας ἀφετέον ἢ καὶ τούτων πρῶτας μετετέον ἡμῖν ὅσαι ἀληθεῖς.

ΠΡΩ. Πολύ τι διαφέρει πρὸς γε ἀσφάλειαν πρῶτας τὰς ἀληθεῖς ἀφεῖναι.

ΣΩ. Μεθείσθων δὴ, τί δέ μετὰ ταῦτα; ἄρ' οὐκ εἰ μὲν τινες ἀναγκαῖαι, καθάπερ ἐκεῖ, ξυμμικτέον καὶ ταύτας;

ΠΡΩ. Τί δ' οὐ; τὰς γε ἀναγκαῖας δῆπουθεν.

63 ΣΩ. Εἰ δέ γε καί, καθάπερ τὰς τέχνας πάσας ἀβλαβές τε καὶ ὠφέλιμον ἦν ἐπίστασθαι διὰ βίου, καὶ νῦν δὴ ταῦτά λέγομεν περὶ τῶν ἡδονῶν, εἴπερ πάσας ἡδονὰς ἡδεσθαι διὰ βίου συμφέρον τε ἡμῖν ἐστὶ καὶ ἀβλαβές ἅπασιν, πάσας συγκρατέον.

ΠΡΩ. Πῶς οὖν δὴ περὶ αὐτῶν τούτων λέγωμεν; καὶ πῶς ποιῶμεν;

ΣΩ. Οὐχ ἡμᾶς, ὦ Πρώταρχε, διερωτᾶν χρή, τὰς ἡδονὰς δέ αὐτὰς Β καὶ τὰς φρονήσεις διαπυνθανομένους τὸ τοιόνδε ἀλλήλων πέρι.

ΠΡΩ. Τό ποῖον;

ΣΩ. «ὦ φίλοι, εἴτε ἡδονὰς ὑμᾶς χρή προσαγορεύειν εἴτε ἄλλω ὀνομασίᾳ, μὴν οὐκ ἂν δέξαισθε οἰκεῖν μετὰ φρονήσεως πάσης ἢ χωρὶς τοῦ φρονεῖν;» οἶμαι μὲν πρὸς ταῦτα τόδ' αὐτὰς ἀναγκαιότατον εἶναι λέγειν.

ΠΡΩ. Τό ποῖον;

ΣΩ. Ὅτι καθάπερ ἐμπροσθεν ἐρρήθη, «τό μόνον καὶ ἔρημον εἰλικρινές εἶναι τι γένος οὔτε πάνυ τι δυνατόν οὔτ' ὠφέλιμον» πάντων Γ γε μὴν ἡγούμεθα γενῶν ἄριστον ἔν ἀνθ' ἑνός συνοικεῖν ἡμῖν τό τοῦ

ΣΩ. Λοιπόν, νὰ τίς ἀφήσω ὅλες μαζί νὰ εἰσρεῦσούν στο δοχεῖο αὐτό, πού μ' ἐπακρῆ ποιητικότητα ὁ Ὀμηρος ὀνομάζει ρεματαριά;

ΠΡΩ. Βεβαιότατα.

ΣΩ. Τίς ἀφῆσα; κι ἄς πᾶμε πάλι πίσω στήν πηγὴ τῶν ἡδονῶν. Ἐπειδὴ δέν τὰ καταφέραμε νὰ τίς ἀναμείξουμε, ὅπως σκεφθήκαμε, μέ πρῶτα τὰ μέρη τῶν ἀληθινῶν, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπη γιὰ κάθε ἐπιστήμη τίς ἀφήσαμε στό ἴδιο μέρος μαζεμένες νὰ χυθοῦν, καί πρίν ἀπὸ τίς ἡδονές.

ΠΡΩ. Λές πράματα πέρα γιὰ πέρα ἀληθινά.

ΣΩ. Τώρα εἶναι λοιπόν καιρός νὰ συλλογισθοῦμε καὶ γιὰ τίς ἡδονές; ἄραγε νὰ τίς ἀφήσουμε κι' αὐτές ἢ ν' ἀμολήσουμε πρῶτα ὅσες ἀπ' αὐτές εἶναι ἀληθινές;

ΠΡΩ. Εἶναι κατὰ πολὺ ἀσφαλέστερο ν' ἀφήσουμε πρῶτα τίς ἀληθινές.

ΣΩ. Ἄς ξαμοληθοῦν λοιπόν. Κι' ἐπειτα; Ἄραγε δέν θὰ χρειασθῇ, ἂν μερικές εἶναι ἀναγκαῖες, καθὼς ἐκεῖ, νὰ τίς συμμείξουμε κι αὐτές;

ΠΡΩ. Πῶς ὄχι; Τίς ἀναγκαῖες ὁπωσδήποτε.

ΣΩ. Κι' ἂν, ὅπως ἀκριβῶς δεχθήκαμε ὅτι δέν βλάπτει ἀλλὰ ὠφελεῖ νὰ γνωρίζουμε σ' ὅλη τὴ ζωὴ μας σύμπασης τίς τέχνες, ποῦμε τὰ ἴδια τώρα καὶ γιὰ τίς ἡδονές, ἂν εἶναι δηλαδὴ γιὰ μᾶς κάτι τ' ὄχι βλαβερό ἀλλὰ συμφέρον ν' ἀπολαμβάνουμε ὅλες τίς ἡδονές σ' ὅλη μας τὴ ζωὴ, θὰ πρέπει τότε νὰ τίς συγκεράσουμε μαζί ὅλες;

ΠΡΩ. Τί νὰ ποῦμε, λοιπόν, γι' αὐτές τίς ἴδιες καὶ πῶς νὰ κάνουμε;

ΣΩ. Δέν χρειάζεται νὰ ρωτοῦμε, ὦ Πρώταρχε, τὸν ἑαυτό μας, ἀλλὰ τίς ἴδιες τίς ἡδονές καὶ τίς φρονήσεις μεταξὺ τους ὡς ἐξῆς.

ΠΡΩ. Πῶς;

ΣΩ. «ὦ φίλες, εἴτε ἡδονές θὰ πρέπει νὰ σᾶς προσφωνήσῃ κανεῖς, εἴτε μέ ὁποιοδήποτε ἄλλο ὄνομα, θὰ δεχόσαστε ἄραγε νὰ συγκατοικήτε, μ' ὅλα τῆς φρόνησης τὰ εἶδη, ἢ δίχως φρόνησης;» Αὐτές, θαρρῶ, σ' αὐτό τό ἐρώτημα θὰ δώσουν κατ' ἀδήριτη ἀνάγκη τὴν ἐξῆς ἀπόκριση.

ΠΡΩ. Ποιὰ ἀπόκριση;

ΣΩ. Ὅτι, ὅπως εἶπαμε πρῶτύτερα, «τό νὰ μένη μόνο κι' ἔρημο καὶ ἄμεικτο ἓνα εἶδος, δέν εἶναι οὔτε ἀπολύτως δυνατόν, οὔτε ὠφέλιμο» καὶ φρονοῦμε ὅτι ἀπ' ὅλα τὰ εἶδη, ὅταν τᾶχουμε συγκρίνει ἓνα πρὸς ἓνα, αὐτό πού εἶναι ἄριστο νὰ συγκατοικήσῃ

γινώσκειν τὰλλά τε πάντα καὶ αὐτὴν ἡμῶν τελέως εἰς δύναμιν ἐκάστην.»

ΠΡΩ. «Καὶ καλῶς γε εἰρήκατε τὰ νῦν.» φήσομεν.

ΣΩ. Ὁρθῶς. πάλιν τοίνυν μετὰ τοῦτο τὴν φρόνησιν καὶ τὸν νοῦν ἀνερωτητέον· «ἄρ' ἡδονῶν τι προσδεῖσθε ἐν τῇ συγκράσει;» φαῖμεν ἂν αὐτὸν τὸν νοῦν τε καὶ τὴν φρόνησιν ἀνερωτῶντες. «ποίων;» φαῖεν ἂν ἴσως, «ἡδονῶν;»

ΠΡΩ. Εἰκός.

D ΣΩ. Ὁ δὲ γ' ἡμέτερος λόγος μετὰ τοῦτ' ἐστίν ὁδε. «πρὸς ταῖς ἀληθείαις ἐκείναις ἡδοναῖς,» φήσομεν. «ἄρ' ἐτι προσδεῖσθ' ὑμῖν τὰς μεγίστας ἡδονὰς συνοίκους εἶναι καὶ τὰς σφοδροτάτας;» «καὶ πῶς, ὦ Σώκρατες,» ἴσως φαῖεν ἂν, «αἱ γ' ἐμποδίσματά τε μυρία ἡμῖν ἔχουσι, τὰς ψυχὰς ἐν αἷς οἰκοῦμεν ταραττουσαι διὰ μανικὰς ἡδονάς, καὶ γίνεσθαι τε ἡμᾶς τὴν ἀρχὴν οὐκ ἐῷσι, τὰ τε γινόμενα ἡμῶν τέκνα ὥς
F τό πολὺ, δι' ἀμέλειαν λήθην ἐμποιοῦσαι, παντάπασι διαφθείρουσιν; ἀλλ' ἅς τε ἡδονὰς ἀληθεῖς καὶ καθαρὰς εἶπες, σχεδὸν οἰκείας ἡμῖν νόμιζε, καὶ πρὸς ταύταις τὰς μεθ' ὑγιείας καὶ τοῦ σωφρονεῖν, καὶ δὴ καὶ ξυμπάσης ἀρετῆς ὁπόσαι καθάπερ θεοῦ ὁπαδοὶ γινόμεναι αὐτῇ συνακολουθοῦσι πάντῃ, ταύτας μίγνυ' τὰς δ' αἰεὶ μετ' ἀφροσύνης καὶ τῆς ἄλλης κακίας ἐπομένας πολλήν που ἀλογία τῷ νῷ μινύναι τὸν βουλόμενον ὅτι καλλίστην ἰδόντα καὶ ἀστασιαστοτάτην μῆξιν καὶ κρᾶσιν, ἐν ταύτῃ μαθεῖν πειρᾶσθαι τί ποτε ἐν τε ἀνθρώπῳ καὶ τῷ παντί
64 πέφυκεν ἀγαθόν καὶ τίνα ἰδέαν αὐτὴν εἶναι ποτε μαντευτέον.» ἄρ' οὐκ ἐμφρόνως ταῦτα καὶ ἐχόντως ἑαυτὸν τὸν νοῦν φήσομεν ὑπὲρ τε αὐτοῦ καὶ μνήμης καὶ δόξης ὀρθῆς ἀποκρίνασθαι τὰ νῦν ῥηθέντα;

ΠΡΩ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΣΩ. Ἀλλά μὴν καὶ τόδε γε ἀναγκαῖον, καὶ οὐκ ἄλλως ἂν ποτε γένοιτο οὐδ' ἂν ἔν.

B ΠΡΩ. Τό ποῖον;

ΣΩ. Ὡς μὴ μίξομεν ἀλήθειαν, οὐκ ἂν ποτε τοῦτο ἀληθῶς γένοιτο οὐδ' ἂν γενόμενον εἶη.

ΠΡΩ. Πῶς γάρ ἂν;

ΣΩ. Οὐδαμῶς. ἀλλ' εἴ τινας ἐτι προσδεῖ τῇ συγκράσει ταύτῃ,

μαζί μας εἶναι ἐκεῖνο πού γνωρίζει κι' ὅλα τ' ἄλλα καὶ τὴν καθεμιά μας ὅσο γίνεται πιό τέλεια».

ΠΡΩ. «Καὶ ὡραία τὰ εἶπατε τώρα», θά τοὺς ποῦμε.

ΣΩ. Σωστά. Θά πρέπει, λοιπόν, μετὰ, μέ τῇ σειρά τους, νά ρωτήσωμε τὴν φρόνησιν καὶ τὸν νοῦ: «Ἄραγε μέσα στὴν σύγκραση ἔχετε διόλου ἀνάγκη τῶν ἡδονῶν;» θά λέγαμε ξανά, ρωτώντας τὸν νοῦ καὶ τὴν φρόνησιν. «Ποίων ἡδονῶν;» θά ἔλεγαν ἴσως.

ΠΡΩ. Εἶναι ἐπόμενο.

ΣΩ. Κι' ὁ δικός μας λόγος, στή συνέχεια, θά εἶναι αὐτός: «Ἐκτός ἀπὸ τίς ἡδονές ἐκεῖνες τίς ἀληθινές», θά ποῦμε, «ἄραγε χρειάζεσθε ἀκόμη, ὡς συγκατοίκους σας, καὶ τίς μέγιστες ἡδονές καὶ τίς σφοδρότατες;» «Καὶ πῶς, Σωκράτη», ἴσως νάλεγαν, «αὐτές πού μύρια ὅσα ἐμπόδια μᾶς βάζουν, ταραζόντας τίς ψυχές μέσ τίς ὁποῖες κατοικοῦμε, μέ μανιασμένες ἡδονές καὶ δέν μᾶς ἀφήνουν ἀρχικά νά γεννηθοῦμε, καὶ μετὰ, μέ τό νά ἐπιφέρουνε μέ τὴν ἀμέλεια λήθη, καταστρέφουν ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον τὰ παιδιὰ πού κάνομε. Ὅμως τίς ἡδονές πού ὀνόμασες ἀληθινές καὶ καθαρές, θεώρησέ τις συγγενικές σχεδόν μέ μᾶς, καὶ κοντά σ' αὐτές ὅσες συνοδεύουν τὴν ὑγεία καὶ τὴν σωφροσύνη· καὶ βέβαια ὅσες εἶναι ὁπαδοὶ σύμπασας τῆς ἀρετῆς κι' ὡς συνακόλουθοι ἐνός θεοῦ τὴν ἀκολουθοῦν παντοῦ· ὅλες αὐτές νά τίς προσμείξης. Ὅσες, ὅμως, ἀκολουθοῦν διαρκῶς τὴν ἀφροσύνη καὶ κάθε ἄλλη κακία, θάταν μεγάλη τρέλλα νά τίς συμμείξῃς μέ τὸν νοῦ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ ν' ἐνατενίσῃ τὴν ὡραιότερη κι' ὁμοφρονέστερη μείξῃ καὶ κράση, καὶ πασχίζει νά μάθῃ ἐντός της ποιοῦ ἄραγε εἶναι τό ἔμφυτο ἀγαθὸ στὸν ἄνθρωπο καὶ στοῦ σύμπαν καὶ ποιά χρέος ἔχει νά μαντέψῃ ὅτι εἶναι ἡ ὑφή του». Δέν θά παραδεχθοῦμε, ἄραγε, ὅτι ὅσα, τώρα ἐλέχθησαν ἦταν μιὰ ἀπάντηση ἐμφρονη καὶ νουνεχῆς τοῦ νοῦ καὶ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ τὴν μνήμη καὶ γιὰ τὴν ὀρθή δόξα;

ΠΡΩ. Ὅπωςδὴποτε.

ΣΩ. Ὅμως καὶ τό ἐξῆς εἶναι ἀσφαλῶς ἀναγκαῖο, καὶ δέν θά ἦταν δυνατόν καὶ τό παραμικρὸ ἀκόμη νά ἔρθῃ στὴν ὑπαρξή.

ΠΡΩ. Ποιό;

ΣΩ. Σ' ὅ,τι δέν προσμείξωμε τὴν ἀλήθεια, τοῦτο δέν θά ἦταν δυνατό ποτέ νά γίνῃ ἀληθινά, μήτε, ἂν γινόταν, νάχη ὑπαρξή καὶ εἶναι.

ΠΡΩ. Πῶς θάταν δυνατόν;

ΣΩ. Ἀποκλείεται. Ἀλλά ἂν ὑπάρχῃ ἀκόμα ἀνάγκη ἀπὸ κάτι

λέγετε σύ τε καί Φίληβος. ἔμοί μὲν γάρ καθαπερεὶ κόσμος τις ἀσώματος ἄρξων καλῶς ἐμψύχου σώματος ὁ νῦν λόγος ἀπειργάσθαι φαίνεται.

ΠΡΩ. Καί ἔμοί τοίνυν, ὦ Σώκρατες, οὕτω λέγε δεδόχθαι.

C ΣΩ. Ἄρ' οὖν ἐπὶ μὲν τοῖς τοῦ ἀγαθοῦ νῦν ἤδη προθύροις καὶ τῆς οἰκήσεως ἐφεστάναι τῆς τοῦ τοιοῦτου λέγοντες ἴσως ὀρθῶς ἂν τινα τρόπον φαίμεν;

ΠΡΩ. Ἐμοί γοῦν δοκεῖ.

ΣΩ. Τί δῆτα ἐν τῇ ζυμίζει τιμιώτατον ἅμα καὶ μάλιστ' αἷτιον εἶναι δόξειεν ἂν ἡμῖν τοῦ πᾶσι γεγενῆσθαι προσφιλεῖ τὴν τοιαύτην διάθεσιν; τοῦτο γάρ ἰδόντες μετὰ τοῦτ' ἐπισκεψόμεθα εἴθ' ἡδονῇ εἶτε τῷ νῶ προσφύτερον καὶ οἰκειότερον ἐν τῷ παντί ζυνέστηκεν.

D ΠΡΩ. Ὅρθῶς· τοῦτο γάρ εἰς τὴν κρίσιν ἡμῖν ἐστὶ συμφορώτατον.

ΣΩ. Καὶ μὴν καὶ ζυμπάσης γε μίξεως οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἡ παντός ἀξία γίνεται ἥτισσόν ἢ τὸ παράπαν οὐδενός.

ΠΡΩ. Πῶς λέγεις;

ΣΩ. Οὐδεὶς που τοῦτο ἀνθρώπων ἀγνοεῖ.

ΠΡΩ. Τό ποῖον;

E ΣΩ. Ὅτι μέτρον καὶ τῆς συμμέτρου φύσεως μὴ τυχοῦσα ἥτισσόν καὶ ὁπωσοῦν σύγκρασις πᾶσα ἐξ ἀνάγκης ἀπόλλυσι τὰ τε κεραννύμενα καὶ πρῶτην αὐτήν. οὐδὲ γάρ κρᾶσις, ἀλλὰ τις ἄκρατος συμπεφορημένη ἀληθῶς ἡ τοιαύτη γίγνεται ἐκάστοτε ὄντως τοῖς κεκτημένοις ζυμφορά.

ΠΡΩ. Ἀληθέστατα.

ΣΩ. Νῦν δὲ καταπέφηνεν ἡμῖν ἡ τοῦ ἀγαθοῦ δύναμις εἰς τὴν τοῦ καλοῦ φύσιν. μετριότης γάρ καὶ συμμετρία κάλλος δῆπου καὶ ἀρετὴ πανταχοῦ ζυμβαίνει γίνεσθαι.

ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Καὶ μὴν ἀληθειάν γε ἔφαμεν αὐτοῖς ἐν τῇ κράσει μεμῆχθαι.

ΠΡΩ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μὴ μᾶ δυνάμεθα ἰδέα τὸ ἀγαθὸν θηρεῦσαι, σὺν τρισὶ
65 λαβόντες, κάλλει καὶ ζυμμετρίας καὶ ἀληθείας, λέγωμεν ὥς τοῦτο οἶον ἐν

σ' αὐτὴ τῇ σύγκρασι, πῆτε το, ἐσύ κι' ὁ Φίληβος. Ἐπειδὴ ἐμένα μοῦ φαίνεται πῶς ὁ λόγος ὁ παρὼν ὀλοκληρώθηκε ὁμοία μὲ μιά τάξιν ἀρμονική κι' ἀσώματη, προωρισμένη νὰ κυβερνήσῃ ὥραϊα ἓνα σῶμα ἐμψυχο.

ΠΡΩ. Κι' ἐγὼ τὴν ἴδια γνώμην μπορεῖς νὰ πῆς, Σωκράτη, ὅτι ἔχω.

ΣΩ. Λοιπὸν, ἂν τάχα λέγαμε πῶς τώρα πιά βρισκόμαστε στὰ πρόθυρα τῆς κατοικίας τοῦ ἀγαθοῦ, δὲν θὰ μιλούσαμε ἴσως σωστά κατὰ κάποιον τρόπο;

ΠΡΩ. Ἐτσι θαρρῶ.

ΣΩ. Τί θὰ θεωρούσαμε, λοιπὸν, μέσα στὴ σύμμεξη ὥς τὸ στοιχεῖο τὸ πιό πολυτίμο καὶ συνάμα ὥς τὸ κατ' ἐξοχὴν αἷτιο, ποῦ καθιστᾷ μιά τέτοια διάθεση σέ ὅλους προσφιλεῖ; Ἐχοντάς το ἐνατενίσει, θὰ ἐξετάσουμε κατόπιν ἂν ἡ σύστασή του μὲς στὸ σύμπαν τὸ κάνει προσφύτερο καὶ συγγενέστερο εἶτε μὲ τὴν ἡδονὴν εἶτε μὲ τὸν νοῦ.

ΠΡΩ. Ὅρθά. Ἐπειδὴ αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ πιό χρήσιμο στὴν κρίση-κράση μας.

ΣΩ. Καὶ δὲν εἶναι, βέβαια, δύσκολο ν' ἀντικρύσουμε σέ κάθε μείξιν τὴν αἰτία χάριν στὴν ὁποία ὁποιαδήποτε πρόσμεξη ἢ ἔχει τὴ μεγαλύτερη ἀξία ἢ δὲν ἀξίζει τίποτε ἀπολύτως.

ΠΡΩ. Τί θές νὰ πῆς;

ΣΩ. Κανένας ἄνθρωπος δὲν τ' ἀγνοεῖ.

ΠΡΩ. Ποιό;

ΣΩ. Ὅτι ὁποιαδήποτε σύγκρασι, ὁπωσδήποτε κι' ἂν ἔγινε, ἂν δὲν ἔχη μέτρο καὶ συμμετρικὴ ὑφή, χάνει κατ' ἀνάγκην κι' ὅλα ὅσα ἔχουν συγκραθῇ καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα τὸν ἑαυτὸ τῆς. Ἐπειδὴ οὔτε κράσι εἶναι πιά, ἀλλὰ μιά ἄκρατη συμφορήσι, ποῦ γίνεται ἀληθινά σ' ὅσους τὴν ἀποκτοῦν μιά πραγματικὴ συμφορά.

ΠΡΩ. Εἶναι πέρα γιὰ πέρα ἀλήθεια.

ΣΩ. Τώρα λοιπὸν ἡ δύναμη τοῦ ἀγαθοῦ κατέφυγε στὴ φύσιν τοῦ ὥραϊου. Ἐπειδὴ ὅπου ὑπάρχει μέτρο καὶ συμμετρία γίνονται παντοῦ βέβαια κάλλος κι ἀρετή.

ΠΡΩ. Ὅπως δὴποτε.

ΣΩ. Ἀλλὰ εἶπαμε ὅτι ἡ ἀλήθεια ἔχει συμμειχθῇ μ' αὐτὰ στὴν κράσι.

ΠΡΩ. Βεβαιότατα.

ΣΩ. Ἄν δὲν εἴμαστε ἱκανοί, λοιπὸν, νὰ συλλάβωμε τὸ ἀγαθὸ μὲ μιά μόνο μορφὴν του, ἄς τὸ συλλάβωμε μὲ τρεῖς: μὲ τὸ κάλλος,

ὁρθότατ' ἂν αἰτιασάμεθ' ἂν τῶν ἐν τῇ συμμίζει, καί διὰ τοῦτο ὡς ἀγαθόν ὃν τοιαύτην αὐτὴν γεγονέναι.

ΠΡΩ. Ὅρθότατα μὲν οὖν.

ΣΩ. Ἦδη τοίνυν, ὦ Πρώταρχε, ἱκανός ἡμῖν γένοιτ' ἂν ὅστισοῦν
B κριτὴς ἡδονῆς τε περὶ καὶ φρονήσεως, ὁπότερον αὐτοῖν τοῦ ἀρίστου
ξυγγενέστερόν τε καὶ τιμιώτερον ἐν ἀνθρώποις τέ ἐστι καὶ θεοῖς.

ΠΡΩ. Δῆλον μὲν, ὅμως δ' οὖν τῷ λόγῳ ἐπεξελεῖν βέλτιον.

ΣΩ. Καθ' ἐν ἑκαστον τοίνυν τῶν τριῶν πρὸς τὴν ἡδονὴν καὶ τὸν
νοῦν κρίνωμεν. δεῖ γάρ ἰδεῖν, ποτέρῳ ὡς μᾶλλον ξυγγενές ἑκαστον
αὐτῶν ἀπονεμοῦμεν.

ΠΡΩ. Κάλλους καὶ ἀληθείας καὶ μετριότητος περὶ λέγεις;

ΣΩ. Ναί. πρῶτον δέ γε ἀληθείας λαβοῦ, ὦ Πρώταρχε· καί
C λαβόμενος, βλέψας εἰς τρία, νοῦν καὶ ἀλήθειαν καὶ ἡδονήν, πολὺν
ἐπισχὼν χρόνον ἀπόκριναι σαιεῶ, πότερον ἡδονὴ ξυγγενέστερον ἢ
νοῦς ἀληθεία.

ΠΡΩ. Τί δέ χρόνου δεῖ; πολὺ γάρ, οἶμαι, διαφέρετον. ἡδονὴ μὲν γάρ
ἀπάντων ἀλαζονίστατον, ὡς δέ λόγος, καὶ ἐν ταῖς ἡδοναῖς ταῖς περὶ
τάφροδίσια, αἱ δὴ μέγισται δοκοῦσιν εἶναι, καὶ τὸ ἐπιρκεῖν συγγνώμην
εἴληφε παρά θεῶν, ὡς καθάπερ παίδων τῶν ἡδονῶν νοῦν οὐδέ τόν
D ὀλίγιστον κεκτημένων· νοῦς δέ ἦτοι ταυτόν καὶ ἀλήθειά ἐστιν ἢ
πάντων ὁμοιότατόν τε καὶ ἀληθέστατον.

ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ μετὰ τοῦτο τὴν μετριότητα ὡσαύτως σκέψαι,
πότερον ἡδονὴ φρονήσεως ἢ φρόνησις ἡδονῆς πλείω κέκτηται.

ΠΡΩ. Εὐσκεπτόν γε καὶ ταύτην σκέψιν προβέβληκας. οἶμαι γάρ
ἡδονῆς μὲν καὶ περιχαρείας οὐδέν τῶν ὄντων πεφυκός ἀμετρώτερον
εὐρεῖν ἂν τινα, νοῦ δέ καὶ ἐπιστήμης ἐμμετρώτερον οὐδ' ἂν ἔν ποτε.

E ΣΩ. Καλῶς εἶρηκας. ὅμως δ' ἔτι λέγε τὸ τρίτον. νοῦς ἡμῖν
κάλλους μετέληφε πλεῖον ἢ τὸ τῆς ἡδονῆς γένος, ὥστε εἶναι καλλίω

τῇ συμμετρίᾳ καὶ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὥς ποῦμε πῶς αὐτό, σάν ἓνα,
θάταν δυνατόν νά τό θεωρήσωμε ὁρθότατα ὡς τό αἷτιο τῶν ὅσων
εἶναι μέσ στη σύμμειξη, καὶ ἔπειδή εἶναι αὐτό ἀγαθό, τέτοια ἔγινε
καὶ αὐτή ἐξ αἰτίας του.

ΠΡΩ. Ὅρθότατα.

ΣΩ. Λοιπόν, τώρα πιά ὁ ὁποιοσδήποτε θά ἦταν σέ θέση,
Πρώταρχε, νά γινότανε κριτής μας ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἡδονή καὶ
τὴν φρόνηση, ποῖο δηλαδή ἀπό τά δύο αὐτά εἶναι συγγενέστερο
μέ τό ἄριστο-ἀγαθό καὶ πολυτιμώτερο καὶ στοὺς ἀνθρώπους καὶ
στοὺς θεοὺς.

ΠΡΩ. Αὐτό εἶναι ὀλοφάνερο· ὅμως καλλίτερα νά τό ἀναπτύ-
ξωμε διεξοδικά χάρη στὸν λόγο.

ΣΩ. Ἄς κρίνωμε, λοιπόν, χωριστά τό καθένα ἀπ' τὰ τρία στή
σχέση του μέ τὴν ἡδονή καὶ μέ τὸν νοῦ. Ἐπειδὴ ἔχομε χρέος νά
δοῦμε σέ ποῖο ἀπ' τὰ δύο θ' ἀποδώσωμε τό καθένα ἀπ' αὐτά σάν
συγγενέστερο.

ΠΡΩ. Μιλεῖς γιὰ τό κάλλος καὶ τὴν ἀλήθεια καὶ τό μέτρο;

ΣΩ. Ναί. Καί κατὰ πρῶτο λόγο, Πρώταρχε, πάρε τὴν ἀλήθεια·
καὶ ἀφοῦ τὴν πάρης, ἀτενίζοντας στά τρία, τόν νοῦ, τὴν ἀλήθεια
καὶ τὴν ἡδονή, περίμενε ὥρα πολὺ πρὶν δώσης ἀπάντηση στὸν
ἑαυτό σου, γιὰ τό ποῖο ἀπ' τὰ δύο, ἡ ἡδονή ἢ ὁ νοῦς, εἶναι πῶς
συγγενές πρὸς τὴν ἀλήθεια.

ΠΡΩ. Καί δέν χρειάζεται πολὺ ὥρα. Γιατί, μοῦ φαίνεται,
ἔχουνε μεγάλη μεταξύ τους διαφορά. Ἐπειδὴ ἡ μὲν ἡδονή εἶναι
τ' ἀπατηλότερο πράγμα τοῦ κόσμου καὶ, ὅπως λέν, στίς ἐρωτικές
ἡδονές, πού τίς θεωροῦν τίς μεγαλύτερες, καὶ τό νά πατήσης ὡς
καὶ τόν ὄρκο σου οἱ θεοὶ τό συγχωροῦν, γιὰ τόν λόγο ὅτι, ὅμοιες
μέ παιδιὰ, δέν ἔχουν οἱ ἡδονές οὔτε καὶ τόν πῶς ἐλάχιστο ἀκόμα
νοῦ. Ἀπεναντίας, ὁ νοῦς ἢ εἶναι ἓνα καὶ τό αὐτό μέ τὴν ἀλήθεια ἢ
τ' ὁμοιότερο ἀπ' ὅλα πρὸς αὐτὴν καὶ τ' ἀληθέστερο.

ΣΩ. Ἐξέτασε, λοιπόν, κατόπιν, μέ τόν ἴδιο τρόπο, τό μέτρο·
ποῖο ἀπ' τὰ δύο τό κατέχει περισσότερο, ἡ ἡδονή ἀπ' τὴ
φρόνηση ἢ ἡ φρόνηση ἀπ' τὴν ἡδονή;

ΠΡΩ. Εὐκόλο στήν ἐξέταση εἶναι καὶ αὐτό τό θέμα πού ἔθεσες.
Ἐπειδὴ νομίζω ὅτι θά ἦταν ἀδύνατον νά βρῇ κανεὶς κάτι πού
νᾶναι ἀπό τὴ φύση του ἀμετρώτερο ἀπὸ τὴν ἡδονή καὶ τὴν
περισσὴ χαρά, ἐνῶ τίποτα πού νᾶναι ἐμμετρώτερο ἀπὸ τὸν νοῦ καὶ
τὴν ἐπιστήμη.

ΣΩ. Καλὰ τό εἶπες. Λέγε ὅμως, ἀκόμα, καὶ τό τρίτο. Περισσό-
τερο μετέχει ὁ νοῦς τοῦ κάλλους ἢ ἡ κατηγορία τῆς ἡδονῆς, ὥστε

νοῦν ἡδονῆς, ἢ τούναντίον;

ΠΡΩ. Ἄλλ' οὖν φρόνησιν μὲν καὶ νοῦν, ὦ Σώκρατες, οὐδεὶς πώποτε οὐθ' ὕπαρ οὐτ' ὄναρ αἰσχροὺς οὐτε εἶδεν οὐτε ἐπενόησεν οὐδαμῇ οὐδαμῶς οὐτε γιγνόμενον οὐτε ὄντα οὐτε ἐσόμενον.

ΣΩ. Ὁρθῶς.

ΠΡΩ. Ἡδονὰς δέ γέ που, καὶ ταῦτα σχεδὸν τὰς μεγίστας, ὅταν ἴδωμεν ἡδόμενον ὄντιν οὖν, ἢ τό γελοῖον ἐπ' αὐταῖς ἢ τό πάντων αἰσχιστον ἐπόμενον ὁρῶντες αὐτοὶ τε αἰσχυρόμεθα καὶ ἀφανίζοντες κρύπτομεν ὅτι μάλιστα, νυκτὶ πάντα τὰ τοιαῦτα διδόντες, ὥς φῶς οὐ δέον ὁρᾶν αὐτά.

ΣΩ. Πάντῃ δὴ φήσεις, ὦ Πρώταρχε, ὑπὸ τε ἀγγέλων πέμπων καὶ παροῦσι φράζων, ὥς ἡδονὴ κτῆμα οὐκ ἔστι πρῶτον οὐδ' αὖ δεύτερον, ἀλλὰ πρῶτον μὲν πῃ περὶ μέτρον καὶ τό μέτριον καὶ καίριον καὶ πάντα ὅποσα χρή τοιαῦτα νομίζειν, τὴν αἰδίων ἡρῆσθαι φύσιν.

ΠΡΩ. Φαίνεται γοῦν ἐκ τῶν νῦν λεγομένων.

ΣΩ. Δεύτερον μὲν περὶ τό σύμμετρον καὶ καλόν καὶ τό τέλεον καὶ ἱκανόν καὶ πάνθ' ὅποσα τῆς γενεᾶς αὐ ταύτης ἐστίν.

ΠΡΩ. Ἔοικε γοῦν.

ΣΩ. Τό τοίνυν τρίτον, ὥς ἡ ἐμὴ μαντεία, νοῦν καὶ φρόνησιν τιθεῖς οὐκ ἂν μέγα τι τῆς ἀληθείας παρεξέλθοις.

ΠΡΩ. Ἴσως.

ΣΩ. Ἀρ' οὖν οὐ τέταρτα, ἃ τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἔθεμεν, ἐπιστήμας τε καὶ τέχνας καὶ δόξας ὀρθὰς λεχθείσας, ταῦτ' εἶναι τὰ πρὸς τοῖς τρισὶ τέταρτα, εἴπερ τοῦ ἀγαθοῦ γέ ἐστι μᾶλλον τῆς ἡδονῆς συγγενῆ;

ΠΡΩ. Τάχ' ἂν.

ΣΩ. Πέμπτας τοίνυν, ἃς ἡδονὰς ἔθεμεν ἀλύπους ὀριστάμενοι, καθαρὰς ἐπονομάσαντες τῆς ψυχῆς αὐτῆς, ἐπιστήμαις, τὰς δὲ αἰσθήσεσιν ἐπομένας;

ΠΡΩ. Ἴσως.

ΣΩ. «Ἐκτὴ δ' ἐν γενεᾷ,» φησὶν Ὁρφεύς, «καταπαύσατε κόσμον ἀοιδῆς» ἀτὰρ κινδυνεύει καὶ ὁ ἡμέτερος λόγος ἐν ἑκτῇ καταπεπαυ-

ὁ νοῦς νᾶναι πῶς ὥραϊος ἀπὸ τὴν ἡδονῇ, ἢ τό ἐνάντιο;

ΠΡΩ. Ἀλλὰ κανεὶς ποτέ, ὦ Σωκράτη, μήτε στὸν ξύπνο μήτε στὸν ὕπνο του δέν εἶδε οὔτε φαντάσθηκε φρόνηση καὶ νοῦ ἄσχημο μήτε νά γίνεται μήτε νά εἶναι μήτε νά πρόκειται νά γίνη πουθενά μέ ὁποιοδήποτε τρόπο.

ΣΩ. Σωστά.

ΠΡΩ. Ἐνῶ, ὅταν δοῦμε ὁποιονδήποτε ν' ἀπολαμβάνῃ ἡδονές, καὶ μάλιστα τίς ὕψιστες, βλέποντας ὅτι τίς ἀκολουθεῖ τό γελοῖο κι' ὅ,τι πῶς ἄσχημο, κι' ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ντρεπόμαστε κι' ὅσο γίνεται τίς κρατοῦμε στήν ἀφάνεια κρύβοντάς τις, παραδίδοντας στή νύχτα ὅλα τοῦτα, θεωρώντας ὅτι δέν πρέπει νά τά δῇ τό φῶς.

ΣΩ. Λοιπὸν θά διακηρύξης, Πρώταρχε, παντοῦ, καὶ πέμποντας ἀγγελιοφόρους καὶ μιλώντας ὁ ἴδιος σ' ὅσους εἶναι παρόντες, ὅτι ἡ ἡδονὴ δέν εἶναι οὔτε τό πρῶτο οὔτε ἀκόμα καὶ τό δεύτερο κτῆμα, ἀλλὰ ὅτι ἡ αἰώνια φύση ἐπέλεξε γιὰ πρῶτο αὐτό πού εἶναι στό μέτρο καὶ στό μέτριο καὶ στό καίριο καὶ σ' ὅλα ὅσα ἔχομε χρέος νά τά θεωροῦμε συγγενῇ μ' αὐτά.

ΠΡΩ. Αὐτό εἶναι φανερό ἀπ' ὅσα λέμε τώρα.

ΣΩ. Τό δεύτερο κτῆμα εἶναι βέβαια στό σύμμετρο καὶ τό ὥραϊο καὶ τό τέλειο καὶ τό ἱκανό καὶ σ' ὅλα ὅσα ἀνήκουν στήν κατηγορία αὐτή.

ΠΡΩ. Ἔτσι φαίνεται.

ΣΩ. Κι' ὥς τρίτο ἂν βάλης —ὥς ἐγὼ μαντεύω— τό νοῦ καὶ τὴ φρόνηση, δέν θάχης ξεφύγει καὶ πολὺ ἀπ' τὴν ἀλήθεια.

ΠΡΩ. Ἴσως.

ΣΩ. Ἀραγε γιὰ τέταρτη δέν θά βάλης, τό λοιπόν, ὅσα ἀποδώσαμε στήν ἴδια τὴν ψυχὴ, δηλαδή τίς ἐπιστήμες καὶ τίς τέχνες καὶ τίς ὀρθές δόξεις πού εἶπαμε; Αὐτά δέν εἶναι, ὅστερα ἀπ' τὰ τρία, τὰ τῆς τέταρτης σειρᾶς, ἂν φυσικά εἶναι συγγενέστερα μέ τό ἀγαθὸ παρά μέ τὴν ἡδονή;

ΠΡΩ. Πιθανόν.

ΣΩ. Πέμπτες, λοιπόν, τίς ἡδονές πού τίς θεωρήσαμε ἄλυπες, ξεχωρίζοντάς τις κι' ὀνομάζοντάς τις καθαρές, τῆς ἴδιας τῆς ψυχῆς, κι' ἀπ' τίς ὁποῖες ἄλλες συνοδεύουν τίς ἐπιστήμες κι' ἄλλες τίς αἰσθήσεις;

ΠΡΩ. Ἴσως.

ΣΩ. «Στὴν ἑκτῇ, ὅμως, γενεᾷ», λέει ὁ Ὁρφεύς, «τοῦ ἄσματος πᾶντε τὸν ρυθμό». Ἔτσι κι ὁ δικός μας λόγος σάν νάπαψε στήν ἑκτὴ κρίση. Καὶ λοιπὸν τίποτ' ἄλλο δέν μᾶς ἀπομένει, ἔπειτα ἀπ' αὐτά, παρά νά δώσουμε κάτι σάν κεφαλὴ σέ ὅσα εἶπαμε.

Δ μένος είναι κρίσει· τό δὴ μετά ταῦθ' ἡμῖν οὐδέν λοιπόν πλὴν ὥσπερ κεφαλὴν ἀποδοῦναι τοῖς εἰρημένοις.

ΠΡΩ. Οὐκοῦν χρή.

ΣΩ. Ἴθι δὴ, τό τρίτον τῷ σωτῆρι τόν αὐτόν διαμαρτυράμενοι λόγον ἐπεξέλθωμεν.

ΠΡΩ. Ποῖον δὴ;

ΣΩ. Φίληβος τάγαθόν ἐτίθετο ἡμῖν ἡδονήν εἶναι πᾶσαν καί παντελεῖ.

ΠΡΩ. Τό τρίτον, ὦ Σώκρατες, ὡς ἔοικας, ἔλεγες ἀρτίως τόν ἐξ ἀρχῆς ἐπαναλαβεῖν δεῖν λόγον.

Ε ΣΩ. Ναί, τό δέ γε μετά τοῦτο ἀκούωμεν. ἐγώ γάρ δὴ κατιδὼν ἄπερ νῦν δὴ διελήλυθα, καί δυσχεράνας τόν Φιλήβου λόγον οὐ μόνον ἀλλά καί ἄλλων πολλάκις μυρίων, εἶπον ὡς ἡδονῆς γε νοῦς εἴη μακρῷ βέλτιόν τε καί ἄμεινον τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ.

ΠΡΩ. Ἦν ταῦτα.

ΣΩ. Ὑποπεύων δέ γε καί ἄλλα εἶναι πολλά εἶπον ὡς εἰ φανείη τι τούτοις ἀμφοῖν βέλτιον, ὑπέρ τῶν δευτερείων νῶ πρός ἡδονήν ζυνδιαμαχοίμην, ἡδονή δέ καί δευτερείων στερήσοιτο.

67 ΠΡΩ. Εἶπες γάρ οὖν.

ΣΩ. Καί μετά ταῦτά γε πάντων ἱκανώτατα τούτοις οὐδέτερον ἱκανόν ἐφάνη.

ΠΡΩ. Ἀληθέστατα.

ΣΩ. Οὐκοῦν παντάπασιν ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ καί νοῦς ἀπήλλακτο καί ἡδονή μὴ τοι τάγαθόν γε αὐτό μῆδ' ἕτερον αὐτοῖν εἶναι, στερομένοις αὐταρκειᾶς καί τῆς τοῦ ἱκανοῦ καί τελέου δυνάμεως;

ΠΡΩ. Ὁρθότατα.

ΣΩ. Φανέντος δέ γε ἄλλου τρίτου κρείττονος τούτοις ἐκατέρου, μυρίῳ γ' αὖ νοῦς ἡδονῆς οἰκειότερον καί προσφύεστερον πέφανται νῦν τῇ τοῦ νικῶντος ἰδέῃ.

ΠΡΩ. Πῶς γάρ οὐ;

ΣΩ. Οὐκοῦν πέμπτον κατά τήν κρίσιν, ἣν νῦν ὁ λόγος ἀπεφάνητο, γίγνεται ἂν ἡ τῆς ἡδονῆς δύναμις.

ΠΡΩ. Ἔοικεν.

ΣΩ. Ἐμπρός, λοιπόν, γιά τρίτη φορά ἄς ἐπικαλεσθοῦμε τή μαρτυρία τοῦ Δία Σωτήρα γιά τόν ἴδιο λόγο κι' ἄς τόν περατώσωμε.

ΠΡΩ. Ποῖον λόγο;

ΣΩ. Ὁ Φίληβος ἰσχυρίζοταν ὅτι τό ἀγαθόν γιά μᾶς εἶναι ἡ παντελής κι' ἀπόλυτη ἡδονή.

ΠΡΩ. Ὅταν, Σωκράτη, ἔλεγες πρὶν ἀπό λίγο «γιά τρίτη φορά», ἐννοοῦσες, καθώς φαίνεται, ὅτι πρέπει νά ξαναπαίσωμε τόν λόγο ἀπ' τήν ἀρχή.

ΣΩ. Μάλιστα· ἀλλά ἄς ἀκούσωμε καί τή συνέχεια. Ἐγώ, λοιπόν, ὅταν ἀντιλήφθηκα ὅσα διεξοδικά εἶπα πρὶν ἀπό λίγο, κι' ἔχοντας ἐνοχληθεῖ ἀπό τή θέση, πού δέν εἶναι μόνο τοῦ Φιλήβου, ἀλλά συχνά καί χιλιάδων ἄλλων, εἶπα ὅτι γιά τόν βίο τῶν ἀνθρώπων εἶναι ὁ νοῦς κατά πολύ καλλίτερος κι' ἀνώτερος ἀπό τήν ἡδονή.

ΠΡΩ. Πράγματι.

ΣΩ. Ἀλλά καθώς ὑποπευόμουν ὅτι ὑπάρχουν κι' ἄλλα πολλά, εἶπα ὅτι ἂν ἀποδειχθῇ κανένα καλλίτερο κι' ἀπ' τά δύο αὐτά, θ' ἀγωνιζόμουν ἐναντίον τῆς ἡδονῆς, σύμμαχος μέ τόν νοῦ γιά τή δευτέρη θέση, κι' ὅτι ἡ ἡδονή θά ἔχανε κι' αὐτή τή θέση ἀκόμη.

ΠΡΩ. Καί βέβαια τό εἶπες.

ΣΩ. Καί στή συνέχεια ἀποδείχθηκε, μέ τρόπο ἱκανοποιητικώτατο, ὅτι μήτε τό ἓνα μήτε τό ἄλλο δέν ἦταν ἐπαρκῆ.

ΠΡΩ. Πέρα γιά πέρα ἀλήθεια.

ΣΩ. Σ' αὐτόν λοιπόν τόν λόγο ὁλότελα δέν ἔχασαν κι' ὁ νοῦς καί ἡ ἡδονή τή δυνατότητα νᾶναι, εἴτε τό ἓνα εἴτε τό ἄλλο, τό ἴδιο τό ἀγαθόν, ἐφόσον στεροῦνται αὐτάρκεια καί τή δύναμη τῆς ἐπάρκειας καί τελειότητος;

ΠΡΩ. Πάρα πολύ σωστά.

ΣΩ. Κι' ὡς φάνηκε ἓνα ἄλλο τρίτο, ἀνώτερο ἀπ' τό καθένα ἀπ' αὐτά τά δύο, ἀποδείχθη τώρα ὁ νοῦς μυριάδες φορές συγγενέστερος καί προσφύεστερος, ἀπό τήν ἡδονή, μέ τήν ὑφή τοῦ νικητῆ.

ΠΡΩ. Πῶς ὅχι;

ΣΩ. Συνεπῶς, κατά τήν κρίση πού ἔβγαλε τώρα ὁ λόγος, ἡ δύναμη τῆς ἡδονῆς θά ἦταν πέμπτη.

ΠΡΩ. Ἔτσι φαίνεται.

ΣΩ. Καί βέβαια πρώτη δέν εἶναι, οὔτε ἂν ὅλα τά βόδια καί τά ἄλογα, κι' ὅλα μαζί τά ἄλλα ζῶντα, τό ἰσχυρισθοῦν μέ τό νά

Β ΣΩ. Πρῶτον δέ γε οὐδ' ἂν οἱ πάντες βόες τε καὶ ἵπποι καὶ τᾶλλα
ξύμπαντα θηρία φῶσι τῷ τό χαίρειν διώκειν· οἷς πιστεύοντες, ὥσπερ
μάντις ὄρνισιν, οἱ πολλοὶ κρίνουσι τὰς ἡδονὰς εἰς τό ζῆν ἡμῖν εὖ
κρατίστας εἶναι, καὶ τοὺς θηρίων ἔρωτας οἶονται κυρίους εἶναι
μάρτυρας μᾶλλον ἢ τοὺς τῶν ἐν μούσῃ φιλοσόφῳ μεμαντευμένων
ἐκάστοτε λόγων.

ΠΡΩ. Ἀληθέστατα, ὦ Σώκρατες, εἰρῆσθαί σοι νῦν ἤδη φαμέν
ἅπαντες.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἀφίετέ με;

ΠΡΩ. Σμικρόν ἔτι τό λοιπόν, ὦ Σώκρατες· οὐ γάρ δήπου σύ γε
ἄπερεῖς πρότερος ἡμῶν· ὑπομνήσω δέ σε τά λειπόμενα.

κυνηγοῦνε τήν ἀπόλαυση. Στά ὅποια πιστεύουν οἱ πολλοί, ὅπως
οἱ μάντις στά πουλιά, κρίνοντας ὅτι οἱ ἡδονές ἔχουν τεράστια
ἰσχύ ὅσον ἀφορᾷ τήν εὐτυχία μας καὶ θαρρῶντας ὅτι οἱ ἔρωτες
τῶν θηρίων εἶναι μάρτυρες πῶς ἔγκυροι παρά οἱ λόγοι πού
ἀντλοῦν κάθε φορά τή μαντική οὐσία τους μέσα ἀπό μοῦσα
φιλοσοφική.

ΠΡΩ. Ὅλοι μας τώρα λέμε πιά, Σωκράτη, πῶς ὅσα εἶπες εἶναι
πέρα γιά πέρα ἀληθινά.

ΣΩ. Τότε, λοιπόν, μ' ἀφήνετε νά φύγω;

ΠΡΩ. Μένει, Σωκράτη, λίγο ἀκόμα· ἐπειδή, ἀσφαλῶς, δέν θά τά
παρατήσης σύ πρίν ἀπό μᾶς. Κι' ἐγώ θά σοῦ ὑπενθυμίσω ὅσα
ὑπολείπονται.

ΣΧΟΛΙΑ

Ι. ΤΑ ΓΕΝΗ ΤΟΥ «ΦΙΛΗΒΟΥ» ΚΑΙ ΟΙ ΙΔΕΕΣ.

Οι γνώμες τῶν κριτικῶν, σχετικά μέ τό πρόβλημα σέ ποιο ἄπό τά τέσσερα γένη τοῦ *Φιλήβου* θά πρέπει νά καταταχθοῦν οἱ Ἰδέες, παρουσιάζουν βαθύτατες μεταξύ των διαφορές:

Α. ΟΙ ΙΔΕΕΣ ΕΝΤΑΣΣΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΙΤΙΑΣ.

Οἱ πῶς σημαντικοί εκπρόσωποι τῆς ἄποψης αὐτῆς ὑπῆρξαν ὁ Zeller καί ὁ Schmitt:

Ὁ Zeller (*Die Philosophie der Griechen*, II 14, σελ. 691 κ.έ.) θεωρεῖ ὅτι οἱ Ἰδέες ἀδυνατοῦν νά ἐνταχθοῦν στό πέρασ ἢ στό μεικτό. Κι' αὐτό ἐπειδὴ τό μέν πέρασ δέν ὑποδηλοῖ παρά μόνο μαθηματικά ὄντα, τό δέ μεικτό, ὡς «γένεσις εἰς οὐσίαν», συνεπάγεται τό γίγνεσθαι καί δέν μπορεῖ, ὡς ἐκ τούτου, νά περικλησθῇ τίς Ἰδέες, οἱ ὁποῖες εἶναι ἐκτός πάσης γενέσεως.

Ὅσον ἀφορᾷ τόν Schmitt (*Die Verschiedenheit der Ideenlehre in Platons «Republik» und «Philebus»*, Giessen, 1891, σελ. 16 κ.έ.), ἡ ἐπιχειρηματολογία του εἶναι ἡ ἐξῆς:

Εἶναι ἀδύνατον τό πέρασ ν' ἀντιπροσωπεύη τίς Ἰδέες, ἐπειδὴ διαφορετικά οἱ Ἰδέες θά ἦταν ἐνυπάρχουσες στά αἰσθητά, ὅπως τό πέρασ ἐνυπάρχει στό ἄπειρο πού διοργανώνει. Ἐνῶ ἡ αἰτία μᾶς ἐμφανίσθηκε στόν *Φιλήβο* ὡς ὁλότελα χωριστή ἀπό τά τρία ἄλλα γένη καί ὑπερβατική, κατά κάποιον τρόπο, ὡς πρός αὐτά. Ἐπόμενον εἶναι, λοιπόν, μόνη αὐτή νά μπορῇ νά προσφέρῃ θέση προσήκουσα στίς ὑπερβατικές αὐτές Οὐσίες, τίς Ἰδέες.

Β. ΟΙ ΙΔΕΕΣ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΗΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΑΤΟΣ.

Οἱ κυριώτεροι εκπρόσωποι τῆς θεωρίας αὐτῆς εἶναι:

BRANDIS (Chr.).— *Gr. röm. Phil.*, 11a, 332.

STEINHART (K.).— *Platons Sämtliche Werke*, Leipzig, 1857, σ. 641.

SUSEMHL (E.).— *Die genetische Entwicklung der Platons Philosophie*, σ. 13.

RETTIG (G.F.).— *Über die aitia im «Phil.»*, Ztschr. f. Phil. u. Phil. Kritik, N. F., 72, 1878, 1-43, (Durchgreifend veränd., Bearbeitung der akad. Progr. v. Bern: *aitia im «Phil.»*, 1866, σ. 15. *De pantheismo Plat., comment. alt.* 1875, σ. 14).
TEICHMÜLLER (G.).— *Studien zur Gesch. der Begriffe*, Berlin, 1874, σ. 255-270.
BROCHARD (V.).— *La Morale de Platon. Etudes de Philosophie ancienne et de Philosophie moderne* (σ. 199, σημ. 1 κ.έ.).

Οἱ συγγραφεῖς αὐτοί, καί ἰδίως ὁ Teichmüller καί ὁ Rettig, στηρίζονται στό γεγονός ὅτι ὁ Πλάτων χρησιμοποιοῖ τό ἴσον, τό διπλό, κ.λ.π. (δηλαδή ὄντοτητες μαθηματικές, πού εἶναι εἶδη τοῦ πέρατος) ὡς παράδειγμα τῶν Ἰδεῶν.

Κατά τόν V. Brochard, «ἔχοντας ἀνάγκη ὁ Πλάτων ἀπ' τήν ὅλο ἀποδεικτική ἀρετή ἐπέμβαση τῆς Ἰδέας, τῆς νοητῆς Ἀρχῆς, μᾶς τήν παρουσιάζει ἐδῶ ὑπό τή μορφή τοῦ πέρατος, ἐπειδὴ εἶναι ἀκριβῶς ἀπ' αὐτῇ τήν ἄποψη πού θά χρειασθῇ νά τήν ἀντικρύσῃ, γιά ν' ἀντικρούσῃ τοῦς ὁπαδούς κι' ὑπέρμαχους τῆς ἡδονῆς, δείχνοντας ὅτι ἡ ἡδονή, ἐξ αἰτίας τοῦ ἀκαθόριστου τοῦ εἶναι τῆς, ἀδυνατεῖ νά εἶναι τό πραγματικό ἀγαθό». «Λίγο πῶς πάνω (*Φιλήβος*, 15 A), ἐχαρκτήρισε τό νοητό στοιχείο μέ ὄρους πού δανείσθηκε καί πάλι ἀπ' τά μαθηματικά («ἐνάδας» ἢ «μονάδας»), ἐπειδὴ ἦταν ἀνάγκη νά θεωρήσῃ, τή στιγμή ἐκείνη, τήν Ἰδέα σάν μιάν ἀρχή ἐνοποιό, κατ' ἀντίθεση μέ τήν ἀπεριόριστη πολλαπλότητα τῶν ἐξατομικευμένων ὄντων. Τά παραδείγματα πού προσκομίζει στό χωρίο αὐτό δείχνουν καθαρά ὅτι πρόκειται, πράγματι, γιά Ἰδέες καί ὄχι γιά μαθηματικές ὄντοτητες, ἐνδιάμεσες μεταξύ τοῦ νοητοῦ καί τοῦ αἰσθητοῦ στοιχείου» (σ. 201).

Γ. ΟΙ ΙΔΕΕΣ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΗΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΙΚΤΟΥ.

Οἱ κυριώτεροι εκπρόσωποι αὐτῆς τῆς θεωρίας εἶναι οἱ κάτωθι:

PEIPERS (D.).— *Erkenntnistheorie*, σ. 587 κ.έ.

JACKSON (H.).— *Plato's later theory of Ideas*, Journal of Philology, X, σ. 283 κ.έ.

RODIER (G.).— *Etudes de Philosophie Grecque. Remarques sur le «Philebe»*, σ. 87.

HOFFMANN (E.).— *Der platonische «Phil.» und die Ideenlehre*, Arch. f. Geschichte d. Phil., IV, σ. 241.

TOCCO (F.).— *Del «Parmenide», del «Sofista» et del «Filebo»*, Firenze, 1893.

BURY (R.G.).— *The «Philebus» of Plato*, Intr. σ. LXVIII.

ROBIN (L.).— *Platon*, 1935, σ. 155 κ.έ.

Σύμφωνα μέ τόν Hoffmann, π.χ., «τά κείμενα τοῦ Ἀριστοτέλη μᾶς ὑποχρεῶνουν ν' ἀναζητήσωμε στήν περιοχή τοῦ μεικτοῦ τόν ἀρχαῖο κόσμο τῶν Ἰδεῶν, ἡ μᾶλλον τό ὑποκατάστατό του» (σ. 241). Κατά τόν Jackson (σ. 283 κ.έ.), ἡ Ἰδέα εἶναι τό προϊόν τῆς προσθήκης τοῦ πέρατος καί τοῦ ἀείρου.

Σύμφωνα μέ τόν Tocco, ὑπάρχει στήν Ἰδέα ἓνα στοιχείο πολλαπλότητος, τό ὁποῖο εἰσάγουν ἀκριβῶς οἱ τελευταῖοι διάλογοι τοῦ Φιλοσόφου.

Ὅπως εὐστοχα παρατηρεῖ ὁ Rodier, «τό αἰσθητό εἶναι ἓνα μεικτό πού ἐπιτελεῖται χάρις στή συμμετοχή τοῦ ἀείρου στήν Ἰδέα, ὅπως ἀκριβῶς ἡ Ἰδέα εἶναι τό μείγμα τοῦ ἀείρου καί τοῦ πέρατος» (σ. 87).

Ὁ R. G. Bury δείχνεται περισσότερο ἐπιφυλακτικός ὡς πρός τό σημεῖο αὐτό: «Οἱ Ἰδέες ἀνήκουν στό μεικτό καί μποροῦν ν' ἀναλυθοῦν σέ πέρασ καί σέ ἄπειρο... ἀλλά πρέπει νά σημειώσωμε ὅτι τό συμπέρασμα αὐτό δέν ἐξάγεται ἀπό τό κείμενο ἀπερίφραστα» (Intr., σ. I.XVIII).

Ο Λέον Ροβιν φρονεί κι' αυτός ότι οι 'Ιδέες είναι τό προϊόν τής ένωσης του πέρατος καί του άπειρου: «'Η ένωση αυτή του πέρατος καί του άπειρου παράγει «καρπούς», πού είναι «γενέσεις εις ουσίαν», γενέσεις δηλαδή πού τείνουν πρός τήν ύπαρξη («ουσίαν») «εκ τών μετά του πέρατος άπειρασμένων μέτρων» (26 D).

«'Η πραγματικότητα τής ύπαρξης («ουσίας») δέν άντιτίθεται πιά στη γένεση, παρά ως άποπεράτωση μιās διαδικασίας, έν. σχέσει πρός τή διαδικασία αυτή καθώς επιτελείται. Κάθε ύπαρξη πού δέν είναι ύπαρξη άρχων, είναι «μεικτή καί γεγεννημένη ουσία» (27 B). Τέτοιες έκφράσεις είναι χαρακτηριστικές: άπ' τήν άληθινή πραγματικότητα τό γίνεσθαι, πού δέν έξοστρακίζεται, είναι αυτό πού, άντί νά διαιωνίζεται ως γένεση, τείνει νά σταθεροποιηθή» (Platon, σ. 155).

Δ. ΟΙ ΙΔΕΕΣ ΔΕΝ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΕ ΚΑΝΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ ΓΕΝΗ ΤΟΥ «ΦΙΛΗΒΟΥ»

Είναι ή άποψη του Festugière, στό έργο του *Θεώρηση καί βίος θεωρητικός κατά τόν Πλάτωνα* (σ. 201 κ.έ.): «'Η 'Ιδέα ξεχειλίζει, μή χωρώντας σέ κανένα από τά τρία γένη του *Φιλήβου*».

Ε. ΟΙ ΙΔΕΕΣ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΤΑΥΤΙΣΘΟΥΝ ΜΕ ΤΑ ΓΕΝΗ ΤΟΥ «ΦΙΛΗΒΟΥ».

Αυτό πρεσβεύει ό Diès (*Notice du «Philèbe»*, σ. XCII-XCIII): «Δέν είναι, πράγματι, εύλογο, σύμφωνα μέ τό κείμενο τό ίδιο του *Φιλήβου*, τό ότι τό πέρας, τό άπειρο, τό μεικτό, ή αίτία, όντας «γέννη» ή «είδη» τών «όντων», άποδεικνύονται 'Ιδέες ή νοητές Μορφές; Καθένα άπ' τά γένη αυτά είναι μιá «φύσις», ένα «είδος», ή μιá «ιδέα», καί συγχρόνως μιá ένότητα λογική στην όποία άνάγεται τό πολλαπλό (25 A). Καί ό Diès συμπεραίνει: «Τίποτε έπομένως δέν μάς έμποδίζει νά δούμε στά «γέννη τών όντων» του *Φιλήβου* τίς νοητές μορφές τών 'Ιδεών» (σ. XCIV) — σ' άντίθεση μέ τήν άποψη του Robin, πού μόνο στά γένη του *Σοφιστή* βλέπει «γέννη τών όντων», δηλαδή 'Ιδέες, θεωρώντας τά γένη του *Φιλήβου* άπλώς καί μόνο ως λειτουργίες του 'Όντος (*Πλάτων*, σ. 159).

Z.— Όσο για μάς, προσπαθήσαμε νά δείξωμε στη μελέτη μας ότι οι 'Ιδέες μπορούν νά ανήκουν διαδοχικά στό καθένα από τά τέσσερα γένη του *Φιλήβου* (άκόμα καί στό άπειρον: βλ. *Πρώτο Μέρος*, ύποκεφάλαιο V).

II.— Η ΤΕΛΙΚΗ ΚΛΙΜΑΚΑ ΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ (66 A/C) ΚΑΙ Η ΚΡΙΤΙΚΗ.

Αναφορικά μέ τό κείμενο 66 A/C του *Φιλήβου*, πού ό C. Stallbaum (*Platonis opera* IX, 2: «*Philebus*» Rec., prolegg. et comment., Gothae, 1842) όνομάζει: «locus nobilissimus de boni summi gradibus», οι γνώμες τών κριτικών διαφέρουν:

Κατά τόν Ast (*Über Platons Leben und Schriften*, σ. 297 κ.έ.) έχομε τό κάτωθι σχήμα:

- 1) «begrenztes», δηλαδή «νοūs βασιλεύς», ως άρχή διέπουσα τό Σύμπαν.
 - 2) «unbegrenztes», άμορφη ύλη πάνω στην όποία ενεργεί ό νοūs.
 - 3) «reale Synthese: Schönheit», ό άνθρώπιнос κόσμος, άνταύγεια του θείου νοūs.
 - 4) «ideale Synthese: Erkenntnis», ό άνθρώπιнос νοūs, άνταύγεια του θείου νοūs.
- 'Αλλ' αυτή ή άποψη, όπως παρατηρεί ό Bury («*Philebus*», Appendix B, σ. 169), είναι τελείως άσυμβίβαστη μέ τή «γλώσσα του κειμένου» καί εύκολα, έπομένως, άναιρέθη από τους Stallbaum καί Trendelenburg.

Κατά τόν G. Stallbaum έχομε:

- 1ο τό αίτιον.
- 2ο τό ζυμμισγόμενον.
- 3ο τό αίτιον καί τό πέρας.
- 4ο τό καθαρόν πέρας.
- 5ο τό καθαρόν άπειρον.

'Η άκόλουθη κατάταξη (του Trendelenburg) είναι σχεδόν ή αυτή μέ του Brandis, του Hermann καί του Steger.

Σύμφωνα μέ τόν F. A. Trendelenburg (*De Platonis «Philebi» consilio*, Berlin, 1837), έχομε τό άκόλουθο σχήμα:

- 1) «ipsius boni idea» καί οι 'Ιδέες τής αυτής οίκογενείας.
- 2) «eius in rerum natura simulacra».
- 3) «ipsa mens quasi idea in humano animo».
- 4) «quae mens humana parit et gignit, scientiae, artes, opinatio recta».
- 5) «voluptates putae».

Κατά τόν Ch. Badham (*The «Philebus» of Plato*):

- 1) Μέτρον (στήν καθολικότητα τής παρουσίας).
- 2) Τελειότητα τών επί μέρους ύπαρκτών, άποτέλεσμα καί μέρος άναπόσπαστο του Μέτρου.

3) Νοūs καί φρόνησις.

Σύμφωνα μέ τόν Badham, στόν *Φιλήβο* δέν πρόκειται παρά για τό άνθρώπινο αγαθό.

Τό ίδιο καί ό R. Hirzel («*De bonis in fine «Philebi» enumeratis*», 1868) φρονεί, όπως ακριβώς καί ό Ch. Badham, ότι δέν πρόκειται για τίς 'Ιδέες, αλλά για τά άνθρώπινα αγαθά.

Επίσης καί ό Ed. Zeller (*Die Phil. d. Gr.*, II), φρονεί ότι πρόκειται όχι για τό άπόλυτο Άγαθό, αλλά για τό έκγονό του: τό αγαθό τό άνθρώπινο.

Τής αυτής γνώμης είναι:

ό R. Ritter (*Platons Dialoge*)

ό K. Steinhart (*Prolegg. ad Plat. «Phil»* Prg. der Landeschule Pforta).

ό F. Susemihl (*Die Gütertafel am Schlusse des plat. «Phil.»* Plat. Forschungen I, Philol., suppl. II, 1863).

ό L. Strümpell (*Die Gesch. der griech. Philosophie*, II, 1. *Die praktische Philosophie*), Leipzig, 1861.

Σύμφωνα μέ τόν J. Lachelier (*Note sur le «Philèbe»*, σ. 163), έχομε ένα είδος παραλληλισμού άνάμεσα στά γένη του *Φιλήβου* καί τά γένη του *Σοφιστή*:

- 1) μέτρον = έν = πέρας = στάσις.
- 2) σύμμετρον = όν.
- 3) νοūs, φρόνησις = ταυτόν.
- 4) έπιστήμαι = έτερον.

5) ἡδοναὶ ἄλλοι = ἀπειρον = κίνησις.

Ὅπως παρατηρεῖ ὁ συγγραφέας, «στὸν Πλάτωνα, ἀνάμεσα στὶς πέντε μορφές τοῦ ὄντος καὶ τὶς πέντε μορφές τοῦ Ἀγαθοῦ, ὑπάρχει ἡ ταύτιση ἢ ἀντιστοιχία» (σ. 163).

Κατὰ τὸν G. Rodier (*Remarques sur le «Philèbe»*, σ. 133-134), «ὡς πρῶτο στοιχείο τοῦ ὑπέρτατου Ἀγαθοῦ, ὁ Πλάτων θεωρεῖ τὴ συμμετοχὴ στοῦ μέτρου, πού συνιστᾷ τοὺς ἀναλλοιώτους νόμους τοῦ μέτρου γιὰ ὅλες τὶς ζωτικὲς λειτουργίες. Σὲ δεύτερη μοῖρα, τὴν ὁμορφίαν καὶ τὴν πληρότητα τοῦ ὄντος πού ἀπορρέουν. Τὸ πρῶτο ἀπ' αὐτὰ τὰ στοιχεῖα περιεγράφει πῶς πᾶν (64 D κ.ε.) ὡς ἓνα σύνολο κάλλους, συμμετρίας καὶ ἀληθείας. Θὰ πρέπει λοιπὸν νὰ σημαίνει, μὲ μιὰ λέξη, τὸ ἰδανικὸ στοιχείο μέσα στὴν ἀνθρώπινη φύση, ἀπ' τὸ ὁποῖο προέρχεται ὅ,τι ἀπολύτως στη ζωὴ ἔχει ἀξία καὶ ἀλήθεια: τὸ δεύτερο στοιχείο ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πρώτου». Καὶ διερωτώμενος ὁ Rodier γιὰ τὸ νοῦς ἔρχεται σὲ τρίτη μοῖρα, γράφει: «Ὁ λόγος εἶναι ὅτι στὸν Πλάτωνα τὸ ὑπέρτατο Ἀγαθὸ δὲν συνίσταται ἀπὸ μιὰ ἰδιαίτερη δραστηριότητα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν ἐνεργειῶν καὶ δραστηριοτήτων πού εἶναι σύμφωνες μὲ τὴ Φύση. Ἐπομένως ἡ «αἰτία ξυμπάσης μείξεως», τὸ «τιμιώτατον καὶ μάλιστ' αἴτιον» (64 C, 65 A) ἔχει ὡς πρῶτον ὄρο τὴν ἁρμονία τῆς οὐσιαστικῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου. Σ' αὐτὴν ἀκριβῶς ἀναφέρονται οἱ δύο πρῶτοι βαθμοί, κι' ἔπειτα ἔρχονται τὰ ἰδιαίτερα ἀγαθὰ» (σελ. 133-134).

Ὁ R.G. Bury (*The «Philebus» of Plato*) φρονεῖ ὅτι πρόκειται καὶ γιὰ τὸ ἀνθρώπινο καὶ γιὰ τὸ κοσμικὸ Ἀγαθό: «Ἡ τελικὴ κλίμακα τῶν ἀγαθῶν ἀποτελεῖ ἓνα συγκερασμὸ τοῦ ἀνθρώπινου καὶ θεοῦ, τοῦ ἰδανικοῦ καὶ τοῦ πραγματικοῦ, πού συμβαδίζουνε σὰν ρεύματα στοχαστικὰ παράλληλα σ' ὅλο τὸ μήκος τοῦ διαλόγου».

Τὸ ἴδιο φρονεῖ καὶ ὁ Robin: «ἀναζητώντας τὴ σύσταση τῆς ὑπαρξῆς τῆς πλέον ἀγαθῆς, δὲν ἀποβλέπομε μόνο στοῦ ἀνθρώπινου ἀγαθοῦ, ἀλλὰ καὶ στοῦ ἀγαθοῦ τοῦ Σὺμπαντος» (*Platon*, σ. 163).

Ἀντίθετα ὁ Diès ἐκφράζει ἐπιφυλάξεις ἀναφορικά μ' ἐρμηνεῖς ὑπερβολικὰ μεταφυσικῆς τοῦ «ἀγαθοῦ βίου» στὸν *Φίληβο* (βλ. *Etudes et Notes*). (*L' échelle finale des biens dans le «Philèbe»*, 66 A/D: *Autour de Platon*, σ. 385 καὶ 389).

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀποψή μας, προσπαθήσαμε νὰ δείξουμε ὅτι ὑπάρχει στὴν τελικὴ κλίμακα τοῦ *Φίληβου* καὶ τὸ ἀνθρώπινο καὶ τὸ ὑπέρτατο Ἀγαθό. Καὶ ἡ μὲν τριάδα τοῦ μεικτοῦ τοῦ ἀνθρώπινου ἀγαθοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὶς καθαρὲς ἡδονές, ἀπ' τὶς τέχνες κι' ἐπιστῆμες κι' ἀπ' τὸ ὄν. Ἡ δὲ τριάδα τοῦ μεικτοῦ τοῦ ὑπέρτατου Ἀγαθοῦ συνίσταται ἀπὸ τὸ ὄν (ἢ ἀκόμη τὴν Ἀλήθεια = σύνολο τῶν Ἰδεῶν), ἀπὸ τὸ Κάλλος (Ἰδεατὰ Σχήματα) καὶ ἀπὸ τὸ Μέτρον (Ἰδεατοὶ Ἀριθμοί). Τὰ δύο ἀγαθὰ (τὸ ἀνθρώπινο καὶ τὸ ὑπέρτατο) ἔχουν μιὰ κοινὴ περιοχὴ, πού εἶναι τὸ ὄν (ἢ Ἀλήθεια, πλήρωμα τῶν Ἰδεῶν), δεσμός συναγωγῆς καὶ ὕψιστο «μεταξύ» ἀνάμεσα στοῦ ἀνθρώπινου στοιχείου καὶ τοῦ θεοῦ...

III.— METRON, METRION, KAIRION, SYMMETRON, KALON, TELEON, IKANON.

Κατὰ τὸν Festugière, τὸ «μέτρον» καὶ τὸ «μέτριον» εἶναι, ἀφ' ἑνός, «τὸ μέτρο αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, ἀπόλυτα ταυτιζόμενο μὲ τὸ ὑπερβατικὸ Ἔν» καί, ἀφ' ἑτέρου, τὸ

μέτρο «μέσα στοῦ μετρούμενου ἀντικείμενου», ὡς ἐνυπάρχον στοῦ ἀντικείμενου αὐτοῦ τὸ ὁποῖο μετρᾷ, ὅπως τὸ Ἔν ἐνυπάρχει στὶς Ἰδέες τὶς ὁποῖες μορφοποιεῖ καὶ προσδιορίζει.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ «καίριον», δὲν εἶναι παρὰ ἓνα συνώνυμο τοῦ «μετρίου», «γιὰ νὰ καταδείξῃ τὸν σωστὸ βαθμὸ, τὴν ἀκριβῆ ἀναλογία πού ὀφείλεται στοῦ μέτρου». (βλ. *Contemplation et vie contemplative selon Platon*, σ. 315-316).

Σχετικὰ μὲ τὸ «μέτριον», βλ. *Πολιτικός*, 284 E: «τέχνας ὁπόσας τὸν ἀριθμὸν καὶ μήκη καὶ βάθη καὶ πλάτη καὶ ταχύτητας πρὸς τοὐναντίον μετροῦσιν, τὸ δὲ ἕτερον ὁπόσας πρὸς τὸ μέτριον καὶ τὸ πρέπον καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὸ δέον καὶ πάνθ' ὁπόσα τὶς τὸ μέσον ἀπακίσθη τῶν ἐσχάτων».

Σχετικὰ μὲ τὸ μέτρον, βλ. *Νόμοι*, 716 C: «ὁ δὲ θεὸς ἡμῖν πάντων χρημάτων μέτρον ἂν εἴη μάλιστα». *Νόμοι*, 947 A. *Πολιτεία*, 603 A (στὴν ἔννοια τοῦ «mesuram qua metimur»: βλ. Bury: *Παράρτημα*, B., σ. 175). Στὴν ἔννοια τοῦ ἐνυπάρχοντος στὰ πράγματα: «μέτρον ἔχει», «τυγχάνει», «σῶζει». βλ. *Πολιτικός*, 284 A. *Νόμοι*, 692 A, 757 A, 836 A, 846 C, 918 D, 957 A, 959 A.

Τὸ «μέτριον», κατὰ τὸν R.G. Bury, ἔχει διπλὴ σημασία:

α) τὴ σημασίαν τοῦ μετρούμενου, ἢ ἀποπερατωμένου: βλ. *Πολιτεία*, 430 C. *Νόμοι*, 746 A, 816 C.

β) τὴ σημασίαν τοῦ ἀκριβοῦς ἢ βέβαιου μέτρου, εἴτε ἀπόλυτου, εἴτε σχετικοῦ: βλ. π.χ. *Πολιτεία*, 396 C, 423 E, 466 B. *Νόμοι*, 719 D, 809 E, 918 D, 955 E. *Νόμοι*, 789 C, 810 A (Bury, σελ. 175-176).

Γιὰ τὸ «καίριον», βλ. *Νόμοι*, 855 E, 961 A. *Τίμαιος*, 51 D: «τοῦτο μάλιστα καιριώτατον γένοιτ' ἂν». Γιὰ «καιρός», βλ. *Τίμαιος*, 38 B. *Νόμοι*, 709 C, 915 C. *Πολιτικός*, 307 B. *Τίμαιος*, 85 D. *Πρωταγόρας*, 340 E («εἰς καιρὸν»). *Νόμοι*, 636 E, 772 E: «ἔλαβες... τοῦ λόγου καιρὸν καὶ μάλ' ἐμοὶ δοκοῦντ' εἶναι σύμμετρον».

Ὁ Diès γράφει σχετικὰ μὲ τὸ «καίριον»: «Ἕνας μονάχα νέος φθόγγος προστίθεται, τὸ «καίριον», πού εἶδαμε στὸν *Πολιτικό* νὰ συνοδεύῃ τὶς ἔννοιες τοῦ «μέτρου» καὶ τοῦ «πρέποντος» (*Notice du «Philèbe»*, σελ. LXXXVIII).

Κατὰ τὴ γνώμη μας, τὸ «καίριον», τέλεια στιγμή ὑπέρτατη τοῦ Ἀγαθοῦ, ἀντιστοιχεῖ στὴν Αἰωνιότητα. Ὑπάρχει ἰσομορφισμὸς ἀνάμεσα στοῦ Ἀγαθοῦ καὶ τὸ Αἶωον, ὅπως ἀνάμεσα στὸν ἥλιο καὶ τὸν χρόνον. Ὁ *Τίμαιος*, 39 B, μᾶς λέει ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι «μέτρον ἐναργές τι», πού μετρᾷ τὸν χρόνον. Τὸ ἴδιο καὶ τὸ Ἀγαθό, νοητὸς ἥλιος, μετρᾷ, ὑπὸ τὴν μορφή τοῦ «μέτρου» (δηλαδή τῶν Ἰδεῶν Ἀριθμῶν), τὴν αἰωνιότητα: δημιουργώντας ἔτσι τὴν πρώτη στιγμή τοῦ Αἰώνιου, τὸ «καίριον», ἀπ' ὅπου θὰ πηγᾷ ὅλη ἡ σειρά τῶν δευτερευόντων «καιρίων», πού ἀντιστοιχοῦν σὲ οὐσίες ὅλο καὶ λιγώτερο νοητές, μέχρι τὴν πλήρη χωροχρονικὴ διαιρετότητα, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὸ αἰσθητὸ στοιχείο.

Γιὰ τὸν ὄρο «σύμμετρον», βλ. *Παρμενίδης*, 140 C. *Πολιτεία*, 514 A. *Σοφιστής*, 235 D/E, 236 A. *Τίμαιος*, 66 A/D, 69 B, 87 C. *Νόμοι*, 772 E, 788 E, 803 B, 995 A.

Κατὰ τὸν Diès, ὁ Πλάτων ταξιθετεῖ σὲ δεύτερη μοῖρα τὸ «σύμμετρον», πού εἶναι ἡ συμφωνία ἢ μετρητικὴ δύο ἀντικειμένων, ἢ ἀκόμη τῶν συστατικῶν μορίων ἑνὸς ἀντικειμένου, καὶ τοῦ δίνει ὡς συνοδείαν τὴν ὁμορφίαν, τὴν τελειότητα, τὴν παντελὴ αὐτάρκεια.

Ἐννοιοῦμε ἥδη τί ρόλο διαδραματίζει τὸ Καλόν. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ «τέλεον καὶ ἱκανόν», ἀποτελεῖ ἀπὸ τὸ 20 D μέχρι τὸ 62 A τοῦ διαλόγου ἀληθινὰ θεμέλιο λίθον» (*Not. «Phil.»*, σελ. LXXXVIII).

Σύμφωνα μὲ τὸν Bury (*Append.* σ. 177) τὸ «καλόν» μπορεῖ νὰ ληφθῇ:

α) στήν έννοια τοῦ «χρησίμου» (δηλαδή τοῦ προσήκοντος): βλ. *Ἰππίας Μείζων*, 288 C/E, 290 D, 291 B, 293 D/E, 295 C/E.

β) στήν έννοια τῆς ὁμορφιάς: βλ. *Ἰππίας Μείζων*, 298 A. *Νόμοι*, 655 E. *Γοργίας*, 474 D. *Τίμαιος*, 87 D: «ὄλον τό ζῶον καλόν». Βλ. *Κρατύλος*, 416 C/D.

Γιά τόν ὅρο «τέλεον» («τέλος ἔχον»), βλ. *Πολιτεία*, 371 E, 443 B. *Νόμοι*, 850 C. *Φίληβος*, 22B, 60C, 61A, 67A. Γιά τόν ὅρο «ίκανόν», βλ. *Φίληβος*, 19E, 22B, 52D, 60D.

Γιά τούς ὅρους «τέλεον», «ίκανόν», «αἰρετόν», βλ. *Ἀριστοτέλους Ἠθικά Νικομάχεια*, 1097a, 25.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Adam, J.— The «Republic» of Plato, edited with critical notes, commentary and appendices, Cambridge, vol. I (1938), II (1929).
— Texts to illustrate a course of elementary lectures on Greek Philosophy after Aristotle, London, 1902.
- Alain.— Idées, Paris, MCMXLII (onze chapitres sur Platon).
Alibertelli (P).— La dottrina parmen de l' essere, *Ann. Pisa*, Bologna, 1936.
- Alessio (L).— Pitagora, Milano, 1940.
Alfieri (V.E).— Atomo's idea, Firenze, 1953.
Almberg, N.— Platons världssjäl och Aristoteles Gudsbegrepp (Studier i platonsk naturfilosofi och Astralteologi), Lund, 1941.
- Anderson, F.H.— The Argument of Plato, London, 1935.
Apelt, O.— Zu Platons «Philebos», *Jahrb. f. class. Philol.* 147 (1893), 283-288.
— Beiträge zur Geschichte der griechischen Philosophie, Leipzig, 1891.
— Die Lehre v.d. Lust *Platonische Aufsätze*, Leipzig, 1912.
- Aristote.— Opera, ed. *Academ. reg. Baruss.*— Vol. I-II: Arist. graece ex recorn. I. Becker, Berlin, 1831.— Vol. V: H. Bonitz: Index Aristotelicus, Berlin 1870.
- Armstrong, A.H.— An introduction to ancient philosophy, London, 1957.
- Arnim, I. ab.— Stoicorum veterum fragmenta. Vol. I: Zeno et Zenonis discipuli. II: Chrysippi fragmenta logica et physica. III: Chrysippi fragmenta moralia, fragmenta successorum Chrysippi. IV: Quo indices continentur conscripsit Maximilianus Adler, Lipsiae, MCMXXI.
- Arnold, E.V.— Roman Stoicism, being lectures on the history of the stoic philosophy with special reference to its development within the Roman Empire, London. 1958.

- λονίκη, 1972.
- Φιλοσοφικῆς Στοχαστικότητος ἐκφάνσεις-κορυφώσεις, Θεσσαλονίκη, 1973.
- Αἰσθητική καὶ Μεταφυσική, Θεσσαλονίκη, 1974.
- Πλατωνικό καὶ Προσωκρατικό Φιλοσοφεῖν, Θεσσαλονίκη, 1974.
- Ὁ Νίτσε καὶ ἡ — ὅλο ἀρχαῖο ἐλληνικό πνεῦμα — ποιητική, φιλοσοφική του σκέψη, Θεσσαλονίκη, 1975.
- Boutroux, E.— Art. Aristote de la Grande Encyclopédie, 1886, (reproduit dans *Etudes d'hist. de la philos.*, Paris, 1897, 132 ss.).
- Boyancé, P.— Le culte des Muses chez les Philosophes Grecs, Paris, 1937.
- Platon et les cathartes orphiques (*R.E.G.*), 1942.
- Boyd, W.— An introduction to the «Republic» of Plato, London, 1937.
- Brandis, Chr.— Handbuch der griechisch-römischen Philosophie, 6 vol., Berlin, 1835-1866.
- Geschichte der Entwicklungen der griechischen Philosophie und ihrer Nachwirkungen im römischen Reiche, Berlin, 1862.
- Brecht, F.— Heraklit. Versuch über den Ursprung der Philosophie, Wuppertal, 1949.
- Bréhier, E.— Histoire de la Philosophie, tome I: L'Antiquité et le Moyen Age, Paris, 1938.
- Chrysippe et l'ancien Stoicisme, Paris, 1951.
- Etudes de philosophie antique, Paris, 1955.
- L'idée du Néant et le problème de l'origine radicale dans le Néoplatonisme Grec (*Rev. Méta. et Morale*).
- Etudes de philosophie antique, Paris, *Presses Universitaires de France*, 1955.
- Histoire de la philosophie, t. I, fasc. 1, Paris, 1926 nouv. éd., *Presses Universitaires de France*, 1961.
- Brémond, A.— Les perplexités du «Philèbe». Essai sur la logique de Platon. *Revue néoscholastique de Phil.*, Novembre 1911, p. 457-478.
- Le dilemme aristotélicien, Paris, Beauchesne, 1933 (*Arch. de philos.*, x, 2).
- Brentano, F.— Aristoteles und seine Weltanschauung, Leipzig, 1911.
- Von der mannigfachen Bedeutung des Seienden nach Aristoteles, Freiburg, 1862; 2e éd., Darmstadt, 1960.
- Breuninger, A.— Parmenides und der frühe Platon, Tübingen, 1958.
- Brieger A.— Die Grundzüge der Heraklitischen Physik, *Hermes* 39 (1904).
- Heraklit der Dunkle, *Neue Jahrbücher* 13 (1904).

- Brieger A.— D. atom. syst., Berlin 1914.
- Brochard, V.— Les mythes dans la philosophie de Platon. *Année Philosophique*, 1901.
- Etudes de philosophie ancienne et de philosophie moderne, Paris, 1912: Le Devenir dans la philosophie de Platon, p. 95-112.
- La théorie platonicienne de la Participation, p. 113-150.
- La Morale de Platon, p. 169-219.
- Bröcker, W.— Aristoteles, Frankfurt, 1935.
- Die Geschichte der Philosophie vor Sokrates, Frankfurt/Main, 1965.
- Brommer, P.— Εἶδος et ἰδέα (Etude sémantique et chronologique des oeuvres de Platon), Utrecht, 1940.
- Broos, (G.J.M.).— Plato's beschouwing van Kunst en Schoonheid, Leiden, 1948.
- Brun, J.— Héraclite, ou la philosophie de l'éternel retour, Paris, 1925.
- Brunschvicg, L.— L'Expérience humaine et la Causalité physique, Paris, 1923.
- Les progrès de la conscience dans la philosophie occidentale, Paris, 1927.
- Les Etapes de la philosophie mathématique, Paris, 1929.
- Le rôle du Pythagorisme dans l'évolution des Idées, Paris, 1937.
- L'actualité des problèmes platoniciens, Paris, 1937.
- Burckhardt.— Heraklit, seine Gestalt und seine Kunden, Zürich, 1925.
- Burnet, J.— Greek Philosophy, London, 1914.
- Platonism. Berkeley, 1928.
- Early Greek Philosophy, Cleveland and New York, 1962.
- Bury, R.G.— The «Philebus» of Plato, Cambridge, 1897.
- The «Symposium» of Plato, edited with introduction, critical notes and commentary, Cambridge, 1909.
- Busse, A.— Der Wortsinn von λόγος bei Heraklit, *Rhein. Mus. F. Philologie* 75 (1926).
- Bywater, J.— Heracliti Ephesii reliquiae, Oxonii, 1877.
- Callahan, J.F.— Four views of time in ancient philosophy, Cambridge, 1948.
- Calogero, G.— Eraclito, *Giorn. crit. filos. ital.* 1936.
- Studien über den Eleatismus, Darmstadt, 1970 (Studi sull'eleatismo, Roma, 1932).
- Parm. e la gen. della log. class. *Ann. Pisa, Bologna*, 1936.
- Cambell, L.— Art. Plato (*Encyclopaedia Britannica*) 11th. ed., Cam-

Cambell, L.—	bridge, 1911.
Cameron, A.—	Plato's «Republic». In <i>Murrays «Home and School Series»</i> , 1902.
Cappelle, W.—	The pythagorean background of the theory of recollection, Columbia, 1938.
—	Anaxagoras, <i>Neue Jahrbücher f. d. klass. Altertum</i> , 22, 1919.
—	Heracleteum, <i>Hermes</i> 59 (1924).
—	Das erste Fragment des Herakleitos, <i>Hermes</i> 59 (1924).
Cappini, N.—	Die Vorsokratiker, Stuttgart, 1953.
Cassirer, E.—	Esposizione del sistema di Eraclito, 1912.
—	Das Erkenntnisproblem. Erster Teil: «Die Reform der aristotelischen Psychologie», Berlin, 1922.
—	Eidos und Eidolon. Das Problem des Schönen und der Kunst in Platons Dialogen, 1924.
Cherniss, H.—	Aristotle's Criticism of Presocratic Philosophy, Baltimore, 1935.
—	The riddle of the early Academy, Berkeley and Los Angeles, 1945.
—	The characteristics and effects of Presocratic Philosophy: Studies in Presocratic Philosophy I. The Beginnings of Philosophy, D.J. Furley and R.E. Allen, London, 1970.
Chiapelli, A.—	Su alcuni frammenti di Eraclito, 1887.
Cleve, L.—	The philosophy of Anaxagoras, New York, 1949.
—	The Giants of Pre-Sophistic Greek Philosophy, τόμος 2, The Hague, 1965.
Cohen, H.—	Platons Ideenlehre und die Mathematik. <i>Progr. acad.</i> , Marburg, 1878.
Colerns, E.—	De Pythagore à Hilbert, Paris, 1943.
Composta, D.—	Studi aristotelici: il tema del libro XII della Metafisica, <i>Sapienza</i> , 1957, 71-90.
Cornford, F.M.—	Anaxagoras theory of Matter, <i>Classical Quartely</i> , 24, 1930.
—	The «Republic» of Plato, Oxford, 1944.
—	Plato's Cosmology. The «Timaeus» of Plato translated with a running commentary, 2nd ed., London, 1948.
—	From Religion to Philosophy, New York and Evanston, 1957.
—	Principium Sapientiae. The origin of Greek philosophical thought, ed. W.K.C. Guthrie, New York, 1965.
—	Plato and Parmenides, London, 1969.
Courcelle, P.—	Les Lettres Grecques en Occident, Paris, 1948.
—	De la métaphysique d' Aristote, Paris, 1835; 2e éd.

	1838.
Couturat, L.—	De platonis mythis, Paris 1896.
Covotti, A.—	II Fisiocrisimo, <i>Accad. Napoli</i> , 1915-16.
—	II piccolissimo e Leucippo, <i>Accad. Napoli</i> , 1916.
Cresson, A.—	Platon, Paris, 1938.
Croiset, M.—	La «République» de Platon (étude et analyse), Paris, 1946.
Dauriac, L.—	De Heraclito Ephesio, 1878.
Daux, C.—	Sur quelques passages du «Banquet» (<i>R.E.G.</i>), Paris, 1924.
Davidson, W.L.—	The Stoic creed, Edinburgh, 1907.
Décarie, V.—	L' objet de la métaphysique selon Aristote, Paris-Montréal, <i>Vrin</i> , 1961.
Deichgräber, K.—	Hymnische Elemente in der philosophischen Prosa der Vorsokratiker, <i>Philologus</i> 42, 1933.
—	Anaximander von Milet, <i>Hermès</i> 75, 1940.
—	Der listensinnende Trug des Gottes. Vier Themen des griechischen Denkens, Göttingen, 1952.
De Lacy, Ph.—	The problem of Causation in Plato's philosophy (<i>Clas. Philol.</i> , April, 1939), Princeton.
Delatte, A.—	Études sur la littérature pythagoricienne, Paris 1915.
—	Les conceptions de l' enthousiasme, Paris, 1934.
De Marchi.—	L' ont. e la fenomen. di Parmenide, Torino, 1905.
Dentler, E.—	Die Grundprinzipien der Philosophie des Anaxagoras, <i>Diss.</i> München, 1897.
—	Der Νοῦς nach Anaxagoras, <i>Philosoph. J.B.</i> , 11, 1898.
Des Places, E.—	La tradition indirecte des «Lois» de Platon, Lyon, 1944.
—	Pindare et Platon, Paris, 1949.
Deussen, P.—	Die Philosophie der Griechen, Leipzig, 1921.
De Vogel, C.J.—	Een Keerpunt an Plato's denken, Amsterdam, 1936.
—	La dernière phase du platonisme et l' interprétation de L. Robin, Amsterdam, 1948.
De Vries, G.J.—	Spel bij Platon, Amsterdam, 1949.
Diels, H.—	Studia Empedoclea, Hermes, 1880.
—	Gorgias und Emped., in Berlin Akad. 1884, 1897-98.
—	Über d. Ged. d. Emped., in Berlin Akad. 1884, 1897-98.
—	Herakleitos von Ephesos, Berlin, 1909.
—	Anaximandros von Milet, <i>Neue Jahrbücher für das klassische Altertum</i> , 26, 1923.
—	Doxographi Graeci, collegit recensuit prolegomenis indicibusque instruxit, Beroïini, MDCCCLXXXIX.
Diels, H. — Natorp, P.—	Leukippos und Diogenes von Apollonia, <i>Rhein. Mus.</i> , 1887.
Diels, H.— Kranz W.—	Die Fragmente der Vorsokratiker, 1η έκδ., Dublin

- Zürich, 1966.
- Diés, A.—
—
—
—
—
—
Diller, H.—
Dirlmeier, F.—
Dodds, E.R.—
Doerfler, J.—
—
Doering, D.—
Donati, B.—
Duhem, P.—
—
Durynek, W.—
Dyrroff, A.—
—
Edelstein, L.—
Elkan, H.—
England, E.B.—
Enriques, F.—
Enriques et de Santillana.—
—
—
—
Fazio Allmayer, V.—
Ferrari, S.—
- Le cycle mystique. La divinité, origine et fin des existences individuelles dans la philosophie antésocratique, Paris, 1909.
Autour de Platon, (I et II), Paris, 1926.
Introduction à la «République», Budé, 1932.
La définition de l'Être et la nature des Idées dans le «Sophiste», Paris, 1932.
Le nombre de Platon, *Acad. des Inscriptions et Belles-Lettres*, t. XIV, 1936.
Notice du «Philèbe», Budé, 1941.
Weltbild und Sprache im Heraklitismus. Das neue Bild der Antike I (1942), 303-316.
Die Oikeiosis-Lehre Theophrasts, *Philologus*, Supplementband XXX, 1937.
The Greeks and the Irrational, Berkeley and Los Angeles, 1964.
Die Eleaten und Orphiker, Freistadt, 1911.
Über den Ursprung der Naturphilosophie Anaximanders, *Wiener Studien* 38, 1916.
Weltsystem des Parmenides, *Ztschr. f. Philos.*, 1894.
Il valore della guerra e la filosofia di Eraclito, Genova, 1913.
Le système du monde; histoire des doctrines cosmologiques de Platon à Copernic, Paris, 1913.
Le problème astronomique au temps de Platon, p. 102 et suiv.
Die «real-metaphysische» Bedeutung der platonischen Ideen, Breslau, 1914.
Demokritstudien, München, 1889.
Zu Herakleitos, *Berliner Philologische Wochenschrift* 37 (1917).
The philosophical system of Posidonius, *American Journal of Philology*, LVII (1936).
Zur Problemgeschichte der platonischen Dialektik, Freiburg, 1957.
The «Laws» of Plato, Manchester, 1921.
La polem. eleat. per il concetto razion. della geometria, *Period. matem.*, 1923.
Les derniers «physiologues» de la Grèce, Paris, 1936.
Platon et Aristote, Paris, 1938.
Le problème de la Connaissance, empirisme et rationalisme grecs, Paris, 1938.
Mathématiques et Astronomie de la période hellénique, Paris, 1939.
Studi sull' atomismo greco, Palermo, 1911.
Emped., Roma, 1891.

- Ferrari, S.—
Ferro, A.—
Festugière, A.J.—
—
—
—
Field, G.C.—
—
Figuier, L.—
Fouillée, A.—
Frank, E.—
—
Fränkel, H.—
—
Freeman K.—
Freund, E.—
Freymann, W.—
Friedländer, P.—
—
—
—
Fritz, K.—
—
Frutiger, P.—
—
Frye, P.H.—
Gadamer, H.G.—
Galimard, P.—
—
Ghyka, M.C.—
Gandillac, M. de.—
Gaultier, J. de.—
Gentile, M.—
- Gli Eleati, *Lincei*, Roma, 1892.
La filosofia di Platone dai dialoghi socratici a quelli della maturità, 1932.
Notes aristotéliennes (I. Méthodes de la définition de l'âme), *Rev. Sci. Philos. Théol.*, 1931, 83-94.
Contemplation et vie contemplative chez Platon, Paris, 1936.
La Révélation d' Hermès Trismégiste: vol. I: L'astrologie et les sciences occultes. II: Le Dieu cosmique. III: Les doctrines de l'âme. IV: Le Dieu inconnu et la gnose, Paris 1944-1954.
Plato and his contemporaries, a study in fourth century life and thought, London, 1948.
The Philosophy of Plato, London 1949.
Pythagore, Paris, 1877.
La Philosophie de Platon, Paris, 1922.
Plato und die sogenannten Pythagoreen, Halle, 1923.
Ein Kapitel aus der Geschichte des griechischen Geistes, 1923.
Dichtung und Philosophie des frühen Griechentums, New York, 1951.
Wege und Formen Frühgriechischen Denkens, München 1960.
The Pre-Socratic Philosophers, Oxford, 1959.
Aristoteles Stellung zur Platonischen Ideenlehre, Breslau, 1936.
Platons Suchen nach einer Grundlegung aller Philosophie, 1930.
Platon. Eidos, Paideia, Dialogos, Berlin-Leipzig, 1928.
Platon, zweite Auflage, Leipzig 1930.
Die Platonischen Schriften, Berlin-Leipzig, 1930.
Structure and destruction of the atom according to Plato's «Timaeus», Berkeley and Los Angeles, 1949.
Der Ursprung der aristotelischen Kategorienlehre, *Arch. f. Gesch. d. Philos.*, 1931, 449-496.
Mathematiker und Akousmatiker, München, 1960.
Les Mythes de Platon, étude philosophique et littéraire, Paris, 1930.
Plato, Lincoln. University of Nebraska, 1938.
Platons dialektische Ethik, Leipzig, 1931.
Hippocrate et la tradition pythagoricienne, Paris, 1939.
Le nombre d'or. Paris, 1931.
La sagesse de Plotin, Paris, *Hachette*, 1952.
De Kant à Nietzsche, Paris, 1900.
La dottrina platonica delle Idee-Numeri, Pisa, 1930.

- Gernet, L.— Recherches sur le développement de la pensée juridique et morale en Grèce, Paris, 1917.
- Georgii, L.— Die Schaarschmidtsche kritik des «Philebus». *Jahrb. f. class. Philol.*, 97, 1868, 297-325.
- Γεωργούλη, Κ.— Μαρτυρίες Σέξτου του Ἐμπειρικοῦ περὶ ἡρακλείτειων δοξασίων, Πλάτων 8 (1956), 222-236.
- Τό εἶναι καί ἡ σύνθεσις τῶν Μεικτῶν εἰς τόν «Φίληβον» τοῦ Πλάτωνος, *Πλάτων*, Τεύχη Α'—Β', 1958.
- Φιλολογικά Σημειώματα, *Πλάτων*, 12 (1960), 265-289.
- Ἡρακλείτεια, *Πλάτων* 33/34 (1965), 274-287.
- Gershenson, D.E.— Greenberg, D.A.— Anaxagoras and the birth of Physics, New York/London/Toronto, 1964.
- Guerin, P.— L' idée de Justice dans la conception de l' Univers chez les premiers philosophes, Paris, 1934.
- Gigon, O.— Untersuchungen zu Heraklit, Leipzig, 1935.
- Zu Anaxagoras, *Philologus*, 45, 1936.
- Platon, Bern, 1950.
- Der Ursprung der griechischen Philosophie. Von Hesiod bis Parmenides, Basel/Stuttgart 1968.
- Gilbert, O.— Die meteorologischen Theorien des griechischen Altertums, Leipzig, 1907.
- Ioner und Eleaten, *Rhein. Mus.*, 1909.
- Spekulation und Volksglauben in der ionischen Philosophie, *Archiv für Religionswissenschaft* 13 (1910), 306-332.
- Girard, J.— Le sentiment religieux en Grèce d' Homère à Eschyle, *Hachette*, Paris, 1869.
- Goblot, E.— L' Un et le multiple dans l' Idée platonicienne (*Congrès Descartes*, 1937).
- Godel, R.— Cité et Univers de Platon, Paris, 1942.
- Goebel, K.— Die vorsokratische Philosophie, Bonn, 1910.
- Goedeckemeyer, A.— Epikurs Verh. zu Demokr., Strasburg, 1897.
- Gohlke, P.— Die Lehre von der Abstraktion bei Platon und Aristoteles, Halle, 1914.
- Die Entstehung der aristotelischen Prinzipienlehre, Tübingen, *J.G.B. Mohr*, 1954.
- Goldschmidt, V.— Essai sur le «Cratyle», Paris, 1940.
- Les dialogues de Platon (structure et méthode dialectique), Paris, 1947.
- Le paradigme dans la dialectique platonicienne, Paris, 1947.
- La religion de Platon, Paris, 1949.
- La théorie aristotélicienne du lieu, in *Mélanges*.
- Gomperz, Th.— Zu Herakleitos Lehre u.d. Überresten seines Werkes, 1887.

- Gomperz, Th.— Griechische Denker I, Berlin/Leipzig, 1922.
- Gohlke (P).— Die Lehre von der Abstraktion bei Platon und Aristoteles, Halle, 1914.
- Gorgias.— Eloge d' Hélène. — Sur le Non-Etre, ou sur la Nature (Diels, Vors.).
- Gouhier, H.— La Philosophie et son histoire, Paris, 1944.
- Gould, J.— The development of Plato's ethics, Cambridge, 1955.
- Grabowski, F.— Empedocles und Leukipp-Demokrit mit bes. Berücks. des Anaxagoras, Breslau, 1923.
- Graff, Th., de.— Plato in Cicero, *Classical Philology*, xxxv 1940, σελ. 143-153.
- Grassi, E.— Il problema della metafisica platonica, Bari, 1932.
- Greene, W.C.— Moira, Fate, Good and Evil in Greek Thought, New York and Evanston, 1963.
- Grenet, P.— Les origines de l' analogie philosophique dans les dialogues de Platon, Paris, 1949.
- Grube, G.M.A.— Plato's thought, London, 1935.
- Guérin, P.— L' idée de Justice dans la conception de l' Univers chez les premiers philosophes grecs, Strasbourg, 1934.
- Gueroult, M.— Le Xe. livre des «Lois» et la dernière forme de la physique platonicienne (*R.E.G.* 1924).
- La méditation de l' âme sur l' âme dans le «Phédon» (*Rev. de Métaph.* 1926).
- Sur le locus mathematicus du «Ménon» (*Bulletin de la Faculté des Lettres de Strasbourg*, 1931-1935).
- Guittou, J.— Le temps et l' Eternité chez Plotin et saint-Augustin, Paris, 1933.
- Guthrie, W.K.C.— A History of Greek Philosophy I (The Earlier Presocratics and the Pythagoreans), Cambridge 1962 καί II (The Presocratic Tradition from Parmenides to Democritus), Cambridge, 1965.
- Guthrie, W.K.C.— Gigon, O.— Theiler, W.— Hammer Jensen, J.— Harrison, J.E.— Recherches sur la tradition platonicienne (*Entretiens sur l' antiquité classique*, tome III). Genève, 1955.
- Den aeldste Atomlaere, Copenhagen, 1908.
- Themis. A study of the social origins of greek religion, Cambridge, 1927.
- Harth, K.— Platons «Philebus». *Prg. Pädagog. des Klosters ULFr*, Magdeburg, 1908.
- Hartmann, N.— Der megarische und der aristotelische Möglichkeitsbegriff, *Stzb.d. pr. Ak. d. Wiss.*, X. (1937), reproduit dans *Kleinere Schriften*, II, cf. n° 105, p. 85-100.
- Möglichkeit und Wirklichkeit (Ontologie, t. II), Berlin, 1938 2e éd., 1949.
- Zur Lehre von Eidos bei Platon und Aristoteles, Berlin, 1941.
- Heath, T.— Mathematics in Aristotle, Oxford, *Univ. Press*, 1949.

- Heidegger, M.—
—
Heidel, W.A.—
—
Heinimann, F.—
Heinze, M.—
—
Herr, A.—
Hicks, R.D.—
—
—
Hirzel, R.—
Hoffmann, E.—
—
—
—
Hölscher, U.—
—
Horn, F.—
—
Howald, E.—
Huit, C.—
Humbert, P.—
Hutten, E.H.—
Isenberg, M.W.—
Jackson, H.—
Jaeger, W.—
- Platons Lehre von der Wahrheit, Bern, 1947.
Vom Wesen und Begriff der Physis, Aristoteles Physik B I. II *Pensiero*, III (1958), 131-156 et 275-289.
Peras and apeiron in the Pythagorean Philosophy. *Arch. f. Gesch. d. Phil.* XIV (1901).
On Anaximander, *Classical Philology* 7 (1912) 212-234.
Nomos und Physis, Basel, 1965 (1945).
Über den νομος des Anaxagoras, *Gesell. Wiss.* Leipzig, 1890.
Xenokrates. Darstellung der Lehre. Sammlung der Fragm., Leipzig, 1892.
Beiträge zur Exegese der Frgmte des Herakleitos, 1912.
Roman Philosophers, Companion to Latin studies, Cambridge, 1910
Stoic and Epicurean, New York. 1910.
Diogenes Laertius lives of eminent philosophers, London 1950.
De bonis in fine «Phil». enum. *Diss. Berol.* Leipzig, 1868.
Der platonische «Philebus» und die Ideenlehre. *Arch. f. Gesch. d. Phil.* IV., 241.
Die Sprache und die archaische Logik. Tübingen, 1925.
Platon, Zürich, 1950.
Die griechische Philosophie bis Platon, Heidelberg, 1951.
Der Logos bei Heraklit: *Varia Variorum. Festgabe für Karl Reinhardt*, Münster/Köln, 1952, 69-81.
Anfängliches Fragen. Studien zur frühen griechischen Philosophie, Göttingen, 1968.
Platonstudien, Wien, 1903-1904, 2 Vol.
Zur «Philebos»-Frage. *Arch. f. Gesch. d. Phil.* IX., 1896, p. 271-297.
Platons Leben, 1923.
Etudes sur le «Philèbe» (*Séances et travaux de l'Académie des Sciences Morales et Politiques*), Paris, 1886.
Philosophes et Savants, Paris, 1953.
The Origins of Science. An Inquiry into the Foundations of Western Thought, London, 1962.
The order of discourses in Plato's «Symposium», Chicago, 1940.
Plato's later theory of Ideas. *Journal of Philology*, x, 283-599.
Die Theologie der frühen griechischen Denker, Stuttgart 1953.

- Jaeger, W.—
Jagu, A.—
—
Jeannière, A.—
Janet, P.—
Jöhrens, O.—
Joël, K.—
—
Jones, R.M.—
Jowett, B.—
Jüngel, E.—
Kafka, G.—
Kahn, H.C.—
—
Kerenyi, K.—
Kern, O.—
—
Kerschensteiner, J.—
—
Kirk, G.S.—
—
—
—
—
—
Kirk, G.S.— Raven, J.E.—
—
Klibansky, R.—
Koller, H.—
Koster, W.J.W.—
Kothe.—
- Paideia, Berlin, 1959.
Zénon de Cittium, son rôle dans l'établissement de la morale stoïcienne, Paris, 1946.
Epictète et Platon, essai sur les relations du Stoïcisme et du Platonisme, Paris, 1946.
La pensée d'Héraclite, Paris, 1959.
Essai sur la dialectique de Platon, Paris, 1847-1848.
Die Fragmente des Anaxagoras, Göttingen, 1939.
Geschichte der antiken Philosophie I., Tübingen, 1921.
Der Ursprung der Naturphilosophie aus dem Geiste der Mystik, Basel, 1923.
The Platonism of Plutarch, California, 1916.
The «Republic» of Plato, New York, 1901.
Zum Ursprung der Analogie bei Parmenides und Heraklit, Berlin, 1964.
Die Vorsokratiker, München, 1921.
Religion and natural philosophy in Empedocles. *Archiv. f. Geschichte d. Philos.* 42 (1960), 3-35.
Anaximander and the Origins of Greek Cosmology, New York and London, 1964.
Pythagoras und Orpheus, Zürich, 1950.
Emped. u.d. Orphik, *Arch. Gesch. Philos.* 1888.
Orphicorum Fragmenta, Berlin, 1963.
Der Bericht des Theophrast über Heraklit, *Hermes*, 83. (1955).
Kosmos, quellenkritischen Untersuchungen zu den Vorsokratikern, München, 1962.
Heraclitus and Death in Battle (fr. 24 D), *AJP* 70 (1949).
Logos, ἀρμονία, lutte, dieu et feu dans Héraclite, *Revue Philosophique* 147 (1957).
Men and Opposites in Heraclitus, *Museum Helveticum* 14 (1957).
«Ecpyrosis» in Heraclitus, *Phronesis*, 4 (1959).
Heraclitus, the Cosmic Fragments, Cambridge, 1962.
Fire in the Cosmological Speculations of Heraclitus, Minneapolis, 1940.
The Presocratic Philosophers, Cambridge, 1969.
The continuity of the Platonic tradition during the middle ages, London, 1951.
Die Komposition des platonischen «Symposions», Zürich, 1948.
Le mythe de Platon, de Zarathoustra et des Chaldéens, *Mnemosyne*, 1951.
Zu Anaxagoras von Klazomenai, *Jahr. f. klas. Phil.*, 1886.

- Koyré, A.— Galileo and Plato (*Journal of the history of Ideas*), 1943.
- Introduction à la lecture de Platon («*Discovering Plato*»), 1946.
- Kranz, W.— Vorsokratiches I, II, *Hermes* 69 (1934).
- Kosmos als philosophischer Begriff frühgriechischer Zeit, *Philologus*, 93 (1938).
- Die Griechische Philosophie, Leipzig, 1941.
- Kosmos, *Archiv für Begriffsgeschichte* II, 1, Bonn, 1955.
- Krohn, F.— Der νοῦς bei Anaxagoras, Ostern, 1907.
- Kucharski, P.— Forme et Nature, ou les deux chemins du Savoir d'après les dialogues de Platon. *Rev. de Philos.* XXXVII, Paris, 1937.
- La méthode d' Hippocrate dans le «Phèdre» (*Rev. Et. Gr.* III), Paris, 1938.
- Les chemins du Savoir dans les derniers dialogues de Platon, Paris, 1949.
- La musique et la conception du Réel dans le «Philèbe», *Rev. Phil.* janv. mars, 1951.
- Etude sur la doctrine pythagoricienne de la Tétrade, Paris, 1952.
- Aux frontières du Platonisme et du Pythagorisme, *Arch. de Philos.*, 1955.
- Lachelier, J.— Note sur le «Philèbe». *Revue de Métaphysique et de Morale*, 1902.
- Lachièze - Rey, P.— Réflexions sur la théorie platonicienne de l' Idée. *Revue philosophique*. Juillet — Août 1936.
- Lalande, A.— Dictionnaire technique et critique de la Philosophie, Paris, 1947. (5e éd.)
- Lagerborg, R.— Die platonische Liebe, 1926.
- Lang, H.— De Democr. fragm. ethicis, Göttingen, 1921.
- Langerbeck, H.— Studien zu Demokrits Ethik und Erkenntnislehre, Berlin, 1935.
- Lassalle, F.— Die Philosophie Herakleitos des Dunklen von Ephesos, I. Berlin, 1858.
- Lasswitz, K.— Geschichte der Atomistik, 1926.
- Lautman, A.— Essai sur les notions de structure et d' existence en Mathématiques, Paris, 1938.
- Essai sur l' unité des sciences Mathématiques dans leur développement actuel, Paris, 1938.
- Symétrie et dissymétrie (en Mathématiques et en Physique) Le problème du temps, Paris, 1946.
- Le Brun, F.— Remarques philosophiques sur le discours de Diotime dans le «Banquet» de Platon, 1939.
- Leibniz, G.W.— Lettre à Rémond, 11 Février 1715.

- Leisegang, H.— Die Platondeutung der Gegenwart, Karlsruhe, 1929.
- Lenard, Ph.— Pythagoras aus Samos, München, 1937.
- Léon, P.— The Homoiomerics of Anaxagoras, *Classical Quarterly*, 21, 1927.
- Lesky, A.— Dionysos und Hades, *Wiener Studien* 54 (1936).
- Leuze, O.— Zu Heraklit Fragm. 26, *Hermes* 50 (1915).
- Lévy, Is.— Recherches sur les sources de la légende de Pythagore, Paris, 1926.
- Linforth, I.— Soul and Sieve in Plato's «Gorgias», Berkeley, 1944.
- Lodge, R.C.— Plato's theory of Ethics, the moral criterion and the highest good, second impression, London, 1950.
- Loenen, J.H.M.M.— De νοῦς in het system van Plato's Philosophie, Amsterdam, 1950-51.
- Loew, E.— Ein Beitrag zum heraklitisch-parmenideischen Erkenntnisproblem. *Arch. f. Gesch. D. Philos.*, XXXI, 1918.
- Heraklit von Ephesus, der Entdecker des empirisch-physikalischen Weges der Forschung, *Rhein. Mus. f. Philologie* 79 (1930), 123-152.
- Studi vari in *Rhein. Mus.* (1930-32) e *Philol. Woch.* (1905, 1928, 1930).
- Losacco, M.— Eraclito e Zenone, Pistoia, 1914.
- Lotz, J.B.— Hörer des Logos, Der Mensch bei Heraklit von Ephesus, *Scholastik* 28 (1953).
- Louis, P.— Les Métaphores de Platon, Paris, 1945.
- Luck, G.— Der akademiker Antiochos, *Noctes Romanae, Forschungen über die kultur der Antike*, Band 7, Bern 1953.
- Luria, S.— Die Infinitesimaltheorie der Atomisten (*Quell. u. Stud. z. Gesch. d. Mathematik*, Abt. B, Bd 2). 1933, 106.
- Luther, W.— Wahrheit, Licht und Erkenntnis in der griechischen Philosophie bis Demokrit, *Archiv für Begriffsgeschichte* 10 (Bonn 1966), 1-240.
- Lutoslawski, W.— The origin and growth of Plato's logic, London, 1905.
- Lütze, F.— Über das Apeiron Anaximanders, Leipzig, 1878.
- Mabilleau.— Histoire de la philosophie atom., Paris, 1845.
- Man, J.— Zum Problem des Infinitesimalen bei den antiken Atomisten, Berlin, 1954.
- Macchioro, V.— Eraclito, Bari, 1922.
- Maddalena, A.— Pitagorici, Bari, 1954.
- Magalhaes — Vilhena, V.M.— Socrate et la légende platonicienne, Paris, 1949.
- Maguire, J.P.— Plato's theory of natural law, New Haven, 1947.
- Maguire, Th.— The «Philebus» of Plato and recent english critics. *Hermathena*, I, 1874, 441-467.
- Maier, H.— Die Syllogistik des Aristoteles, 3 vol., Tübingen,

- Manasse, E.M.— 1896-1900; réimpr., Leipzig, 1936.
Über Wahrheit in Platons «Sophistes», Heidelberg, 1936.
- Mansfeld, J.— Die Offenbarung des Parmenides und die menschliche Welt, Assen, 1964.
- Mansion, S.— Le jugement d'existence chez Aristote, Louvain-Paris, *Public. univ.* 1949.
- Marcovich, M.— Heraclitus, *Editio maior*, Merida (Venezuela) 1967.
- Martin, Th. H.— Etudes sur le «Timée» de Platon, Paris, 1841.
— L' hypothèse astronomique de Pythagore, Rome, 1872.
- Marx, W.— The meaning of Aristotle's Ontology, La Haye, M. Nijhoff, 1954.
- Mates, B.— Stoic Logic, Berkeley and Los Angeles, 1961.
- Matinée, A.— Héraclite d' Ephèse, 1881.
- Mayor, J.B.— A sketch of ancient philosophy from Thales to Cicero, Cambridge, 1885.
- McDiarmid, J.B.— Theophrastus on the Presocratic Causes, *Harvard Studies in Classical Philology* 61 (1953) 96-102, 138-143.
- Merlan, P.— Aristotle's Unmoved Mover, *Traditio*, 1946, 1-30.
— Ambiguity in Heraclitus, *Actes du xième Congrès Intern. de Philos.* XII, Amsterdam, 1953, 56-60.
— From Platonism to Neoplatonism, La Haye, M. Nijhoff, 1954.
- Milhaud, G.— Leçons sur les origines de la science grecque, Paris, 1893.
— Les Philosophes géomètres de la Grèce, Platon et ses prédécesseurs, Paris, 1900.
— Nouvelles études sur l' histoire de la pensée scientifique, Paris, 1911.
— Le Rationnel (Nouvelle édition), Paris, 1939.
- Misch, G.— Der Weg in die Philosophie, Leipzig/Berlin, 1926.
— Geschichte der Autobiographie I 1, Frankfurt, 1949.
- Mohr, J.— Über die historische Stellung Heraklits von Ephesus, Würzburg, 1876.
- Mondolfo, R.— L' infinito nel pensiero dei Greci, Firenze, 1934.
— Problemi del pensiero antico, Bologna, 1936.
— La filosofia dei Greci nel suo sviluppo storico, Firenze, 1943.
— Il pensiero antico, Firenze, 1950.
— The evidence of Plato and Aristotle relating to the Ekpyrosis in Heraclitus, *Phronesis* 3 (1958), 75-82.
— Le testimonianze di Aristotele su Eraclito, Torino, 1965.
— Heraclito, Mexico, 1966.
- Morau, P.— Alexandre d' Aphrodise, exégète de la poétique d'

- Aristote, Paris, 1942.
- More, P.E.— Platonism, Princeton, 1917.
- Moreau, Jos.— La construction de l' idéalisme platonicien, Paris, 1939.
— L' âme du monde, de Platon aux Stoiciens, 1939.
— Les thèmes platoniciens de l' «Ion» (*R.E.G.*) 1939.
— Le platonisme de l' «Hippias majeur» (*R.E.G.*), 1941.
— Réalisme et Idéalisme chez Platon, Paris, 1951.
- Morrison, J.S.— Pythagoras of Samos, *Class. Quart.*, 1956, 135-56.
- Mourelatos, A.P.D.— The Route of Parmenides, New Haven and London, 1970.
- Moutsopoulos, E.— La musique dans l' oeuvre de Platon, Paris, P.U.F. 1959.
- Mugler, Ch.— Platon et la recherche mathématique de son époque, Strasbourg, 1948.
- Mugnier, R.— La théorie du Premier Moteur et l' évolution de la pensée aristotélicienne, *thèse*, Clermont-Ferrand, Paris, Vrin, 1930.
- Mühl, P.v.d.— Epikurus und Demokrit, *Festg. Kaegi*, 1919.
- Müller, C.W.— Gleiches zu Gleichen. Ein Prinzip frühgriechischen Denkens, Wiesbaden, 1965.
— «Über Galens Werk von wissenschaftlichen Beweisen» (*Abhandlungen der philosophisch-philologischen Classe der königlich Bayerischen Akademie der Wissenschaften*), t. 20 (1897), 405-78.
- Murphy, N.R.— The interpretation of Plato's «Republic», Oxford.
- Natorp, P.— Die Ethika des Demokrits, Text und Untersuchungen Marburg, 1893.
— Platons Ideenlehre, Leipzig, 1903.
- Nagy, G.— Der Doppelaspekt der Seele in Platons Jugend und Reifezeitdialogen, Berlin, 1943.
- Nélod, G.— Empédocle d' Agrigente, Bruxelles, 1959.
- Nestle, W.— Heraklit und die Orphiker, *Philologus* 64 (1905).
— Bemerkungen zu den Vorsokratikern und Sophisten, *Philologus* 67 (1908).
— Vom Mythos zum Logos, Stuttgart, 1940.
— Die Vorsokratiker, Düsseldorf/Köln, 1956.
- Nettleship, R.L.— Plato's conception of Goodness and the Good. Lectures on the «Republic» of Plato, 1898.
- Nietzsche, F.— L' origine de la tragédie (ou Hellénisme et Pessimisme), Paris, 1923.
— Also sprach Zarathoustra (trad. fr. par Henri Albert) Paris, MCMXXX.
— Die Philosophie im tragischen Zeitalter der Griechen, München, 1956.
- Norden, E.— Agnostos Theos, Darmstadt, 1956.
- O' Brien, D.— Empedocles' Cosmic Cycle, Cambridge, 1969.

- Olerud, K.A.— L' idée de macrocosme et de microcosme dans le «Timée» de Platon, Uppsala, 1951.
- Onians, R.B.— The origins of European thought, about the body, the mind, the soul, the world, time and fate, Cambridge, 1954.
- Ostwald, M.— Nomos and the beginnings of the Athenian Democracy, Oxford, 1969.
- Owens, J.— The Doctrine of Being in the Aristotelian Metaphysics, A study in the Greek Background of Mediaeval Thought, Toronto.
- Panajotidis, G.— Πλάτων, Ἀθήναι, 1935.
- Parain, B.— Essai sur le logos platonicien, Paris, 1942.
- Patin, A.— Herakl. Einheitslehre, München, 1885.
- Parmenides im Kampf gegen Heraklit, Leipzig, 1899.
- Patri, A.— Note sur la symbolique héraclitéenne de l' eau et du feu, *Rev. de Mét. et de Mor.* 63 (1958), 129-134.
- Pease, A.S.— M. Tulli Ciceronis De Natura Deorum I-III, Cambridge, 1955-58.
- Peck, A.L.— Anaxagoras and the Parts, *Classical Quarterly*, 20, 1926.
- Anaxagoras: predication as a problem in Physics, *Classical Quarterly*, 25, 1931.
- Peipers, D.— Ontologia Platonica, Leipzig, 1833. Erkenntnistheorie, 587-599.
- Perls, H.— Etude sur l' esthétique de Platon (*Revue Phil.*), 1934.
- Platon (sa conception du Cosmos), 2 vol, New York, 1945.
- Pickard — Cambridge, A.— Dithyramb, Tragedy and Comedy, Oxford, 1962.
- Pfannmüller, G.— Tod, Jenseits und Unsterblichkeit in der Religion, Literatur und Philosophie der Griechen und Römer, München/Basel, 1953.
- Pfleiderer, E.— Die Philosophie der Heraklit von Ephesus im Lichte der Mysterienidee, Berlin, 1886.
- Philip, J.A.— Pythagoras and Early Pythagoreanism, Toronto, 1965.
- Places, E. des.— Le passage mathématique de l' «Epinomis» et la théorie des irrationnelles. *Revue des Etudes Grecques*, 1935.
- Platon.— Oeuvres complètes (texte, trad. et notices par A. et M. Croiset, L. Robin, L. Méridier, E. Chambry, A. Diès, A. Rivaud, J. Souilhé).— J. Burnet, *Platonis Opera* (5 vol.) Oxford, 1905-13.— R.G. Bury, *The «Philebus» of Plato*, Cambridge, 1897. — B. Jowett, *The Dialogues of Plato* (trad. angl.) 5 vol, Oxford, MDCCCXCII. — L. Campbell, *The «Sophistes» and «Politicus»*, Oxford, 1867. — F. Ast, *Lexicon Platonicum*, 3 vol.,

- Berlin, 1908.
- Plotin.— Ennéades (éd. Budé).
- Pohlenz, M.— Τό πρέπον, ein Beitrag zur Geschichte des griechischen Geistes, Nachrichten von der Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttinge, *Philolog-histor. Kl.* 1933.
- Grundfragen der stoischen Philosophie, Abhandlungen der Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen. *Philolog.-histor. Kl.*, dritte Folge, nr. 26, Göttingen, 1940.
- Die Stoa, Geschichte einer geistigen Bewegung, I-II, Göttingen 1955-1959.
- Poncelet, R.— Cicero traducteur de Platon, l' expression de la pensée complexe en latin classique, Paris, 1957.
- Pöschl, V.— Römischer Staat und griechisches Staatsdenken bei Cicero, Berlin, 1936.
- Poste, E.— The «Philebus» of Plato, Oxford, 1860.
- Preiswerk (A.)— Das Einzelne bei Platon und Aristoteles, Leipzig, 1939.
- Proclus.— In Eucl., Comm. in Parmenidem. In Timaeum Comm.
- Quiring H.— Heraklit - Wortetönen durch Jahrtausende, Berlin, 1959.
- Ramnoux, C.— La Nuit et les Enfants de la Nuit, Paris, 1959.
- Héraclite ou l' homme entre les choses et les mots, Paris, 1959.
- Etudes Présocratiques, *Revue Philosophique* 152 (1962), 76-89.
- Raeder, H.— Platons philosophische Entwicklung, Leipzig, 1905.
- Randall, J.H.— The school of Padua and the emergency of modern science, Padua, 1961.
- Ranulf, S.— Der eleatische Satz von Widerspruch, Copenhagen 1924.
- Raven, J.E.— Pythagoreans and Eleatics. Cambridge, 1948.
- The basis of Anaxagoras Cosmology (*Class. Quart.*) 48 (1954), 123-37.
- Rathmann.— Quaest. Pythag. orph. emped., Halle, 1933.
- Regenbogen, O.— Δαιμόνιον ψυχῆς φῶς, Erwin Rohde Psyche und die neuere Kritik, *Kleine Schriften, München*, 1961, 1-28.
- Reich, K.— Ὀδὸς δὲ Ἀίδης καὶ Διόνυσος, *Hermes* 80 (1952), 105-109.
- Reiley, K.C.— Studies in the philosophical terminology of Lucretius and Cicero, New York, 1909.
- Reinach, Th.— La musique des sphères. *Revue des Etudes Grecques*, t. XIII, 1900.
- La musique grecque, Paris, 1926.

Reinhardt, K.—	Der «Philebus» des Platons und des Aristoteles «Nikom. Ethik», Bielefeld, 1878.
—	Parménides und die Geschichte der griechischen Philosophie, Frankfurt am Main, 1959.
—	Heraklits Lehre vom Feuer, <i>Hermes</i> , 1942.
Rettig, G.F.	Über die αἰτία im Phil. <i>Ztschr. f. Phil. und phil. Kritik</i> , N.F., 72, 1878, p. 1-43 (Durchgreifend veränd. Bearbeitung der akad. Progr. v. Bern: αἰτία im Phil., 1866, u. De pantheismo Plat. comment. alt., 1875).
Reverdin, O.—	La religion de la Cité platonicienne, Paris, 1945.
Rey, A.—	L' éveil de la pensée scientifique (<i>Rev. Phil.</i>), 1928.
—	La science orientale avant les Grecs, Paris, 1930.
—	La jeunesse de la science grecque, Paris, 1933.
—	La maturité de la pensée scientifique en Grèce, Paris, 1946.
—	L' Apogée de la science technique grecque, Paris, 1946.
Reymond, A.F.—	Logique et mathématiques. Essai historique et critique sur le nombre infini, Saint-Blaise, 1908.
Rezzani, M.—	I problemi fondamentali del «Sophista» di Platone (<i>Sophia</i>), 1952.
—	Note marginali al «Sophista» di Platone (<i>Sophia</i>), 1953.
Ribbing, S.—	Genetische Darstellung, 1863.
Riezler, K.—	Parménides, Frankfurt, 1934.
Ritter, H.—	Geschichte der Ionischen Philosophie, Berlin, 1821.
Ritter, H.- Preller, L.—	Historia Philosophiae Graecae, 10η έκδ., Göttingen, 1934.
Rivaud, A.—	Le problème du devenir et la notion de la matière dans la philosophie grecque depuis les origines jusqu'à Théophraste, Paris, 1906.
—	Notice du «Timée», Budé, 1925.
—	Platon auteur dramatique (<i>Rev. Hist. Phil.</i>), 1927.
—	Etudes platoniciennes: I- Le système astronomique de Platon, <i>R.H.H.L.</i> , 1928.
—	Etudes platoniciennes: II- Platon et la musique, <i>R.H. Ph.</i> , 1929.
—	Les grands courants de la pensée antique, Paris, 1929.
Rivier A.—	L' homme et l' expérience humaine dans les fragments d' Héraclite, <i>Museum Helveticum</i> 13 (1956), 144-164.
Robin, L.—	La théorie platonicienne des Idées et des Nombres d' après Aristote, Paris, 1908.
—	La théorie platonicienne de l' Amour, 1908 (réimpr. 1935).
—	Etudes sur la signification et la place de la Physique dans la Philosophie de Platon, (<i>Rev. Phil.</i>). 1919.
—	Sur la doctrine de la réminiscence (<i>R.E.G.</i>), 1919.

Robin, L.—	La Pensée Grecque et les origines de l'esprit scientifique, Paris, 1923.
—	Sur le «Phédon» (<i>Congrès de Harvard</i> , 1926), 1927.
—	Le cinquième genre de l'Être dans le «Philèbe» (<i>Congrès d'Oxford</i> , 1930), 1931.
—	L'atomisme ancien. <i>Rev. synth. hist.</i> , VI, 205 - 599, 1933.
—	La classification des sciences chez Platon (<i>Congrès Descartes</i>) 1937.
—	Perception et langage d'après le «Cratyle» (<i>Journal de Psychologie</i>), 1937.
—	La morale antique, Paris, 1938.
—	La Pensée hellénique des origines à Epicure, Paris, 1942.
—	Platon et la philosophie des valeurs (<i>Revue de Mét. et de Mor.</i>), 1944.
—	Aristote, Paris, 1944.
Robinson, R.—	Plato's earlier dialectic, New York, 1941.
Rodier, G.—	Études de Philosophie Grecque, Paris, 1926: Les Mathématiques et la «Dialectique», p. 37-48. Sur l'évolution de la «Dialectique» de Platon, p. 49-73. Remarques sur le «Philèbe», p. 74-137.
Rohde, E.—	Leukippos und Demokrit, <i>Kleine Schriften</i> , Tübingen/Leipzig 1901, 194-204.
—	Psyche. Seelenkult und Unsterblichkeitsglauben der Griechen, Tübingen, 1921.
Rolland, R.—	Emped. v. Agrig., Leipzig, 1930.
Rosenfeld, L.—	Le problème logique de la définition des nombres irrationnels, Is, IX, 1927.
Ross, D. Sir.—	Plato's theory of Ideas, Oxford, 1951.
Rostagni, A.—	Il poema sacro di Empedocle, <i>Riv. filol.</i> , 1923.
Sachs, E.—	De Theaeteto Atheniensis mathematico, 1914.
—	Die fünf platonischen Körper (Zur Geschichte der Elementenlehre Platons und der Pythagoreen), Berlin, 1917.
Sambursky, S.—	The Physics of the Stoics, New York, 1959.
Sanders.—	D. Idealism d. Parmen., München, 1910.
Schaarschmidt, C.—	Die Sammlung der platonischen Schriften zur Scheidung der echten v.d. unechten untersucht, Bonn, 1866.
Schaefer, G.—	Die Philos. Herakl. und die moderne Heraklits Forschungen, Leipzig, 1902.
Schaerer, R.—	La question platonicienne (Étude sur les rapports de la pensée et de l'expression dans les dialogues), Paris, 1938.
—	La composition du «Phédon» (<i>R.E.G.</i>), 1939.
—	Dieu, l'homme et la vie d'après Platon. Neuchâtel,

- Schleiermacher, F.— 1944.
Herakleitos, *Museum der Altertumswissenschaft I* (1807), 313-533.
— Platons Werke, Berlin, 1861.
Schmekel, A.— Die Philosophie der mittleren Stoa in ihrem geschichtlichen Zusammenhange, Berlin, 1892.
Schmitt, F.— Die Verschiedenheit der Ideenlehre in Platons «Republik» und «Philebus», *Diss.*, Giessen, 1891.
Schneider, G.— Beiträge zur Erklärung des «Philebus». Gpr. Gera, 1882.
— Die plat. Metaphysik auf Grund der im «Phil.» gegeb. Principien in ihren wesentlichsten Zügen dargestellt, Leipzig, 1884.
Scholz, H.— Eros und Caritas, Halle, 1929.
Schottländer, R.— Drei vorsokratische Topoi, *Hermes*, 62, 1927.
— Noûs als Terminus, *Hermes*, 64, 1929.
— Früheste Grundsätze der Wissenschaft bei den Griechen, Berlin, 1964.
Schuhl, P.M.— Sur le mythe du «Politique» (*Rev. Mét. Mor.*), 1932.
— Platon et l' Art de son temps (*Arts plastiques*), Paris, 1933.
— Essai sur la formation de la Pensée Grecque, Paris, 1934 (2me éd. 1949).
— Science et Mythe (*Trav. Congrès Descartes*), 1937.
— Le Mythe de la Caverne (*Bulletin de l' Université et de l' Académie de Toulouse*), 1938.
— Machinisme et Philosophie, Paris, 1938.
— Sur un passage du «Gorgias» (*R.E.G.*), 1938.
— Etudes sur la fabulation platonicienne, Paris, 1947.
— Adèles et Phanères, Toulouse, 1953.
— L' oeuvre de Platon, Paris, 1954.
— Note sur «Desmos» (*Mélanges Auguste Diès*), 1956.
— Le dominateur et les possibles, *Presses Universitaires de France*, 1960.
Schulhof, J.— Notes on the Ontology of the «Philebus». *The Journ. of Philol.*, 28, 1903, 1-14.
Schultz, W.— Pythagoras und Heraklit (Leipzig 1905).
— Studien zur antiken Kultur, Leipzig, 1905-1907.
Schwabl, H.— Sein und Doxa bei Parmenides, *Wiener Studien* 66 (1953) 50-75.
— Anaximander, *Archiv. für Begriffsgeschichte* 9, Bonn, 1964, 59-72.
Schuster, P.— Heraklit, Leipzig, 1873.
Sciaca, M.F.— Platone, Milan, 1945.
Shalon, A.— Platon et le problème de la Connaissance du passé, Paris, 1951.
Shorey, P.— The idea of Good in Plato's «Republic». A study in

- the logic of speculative Ethics. Chicago, 1895.
The unity of Plato's thought, 1903.
Greek Philosophy, *Hastings Encycl. of Religion and Ethics*, IX, σ. 861-862.
— Plato and the stoic «oikeiosis» in the Berlin «Theaetetus» commentary, *Classical Philology*, XXIV (1929) 409-410.
— Platonism ancient and modern, I, California, 1938.
— What Plato said, Chicago, 1958.
Sinetierre, R.— Introduction à l' étude de Platon, Paris, 1948.
Skemp, J.B.— The theory of motion in Plato's later dialogues (*Cambridge Class. Studies*), 1942.
Slonimsky, H.— Herakl. und Parmen., Giessen, 1912.
Snell, B.— Die Ausdrücke für den Begriff des Wissens in der vorplatonischen Philosophie, *Philolog. Unters.* 29, 1924.
— Die Sprache Heraklits, *Hermes*, 61 (1926) 353-381.
— Die Entdeckung des Geistes, 3η έκδ., Hamburg, 1955.
Solmsen, F.— Die Entwicklung der aristotelischen Logik und Rhetorik, Berlin, 1929 (*Neue philologische Untersuchungen*, publ. W. Jaeger, 4).
Solmesn, F.— Plato's Theology, Itaca, 1942.
— Plato's Theology, New York, 1942.
Solages, Mgr., de.— Dialogue sur l' Analogie, Paris, 1946.
Soloviev, V.— Due saggi sulla filosofia dell' amore (trad. ital.) Roma, 1939.
Solovine, M.— Démocrite: doctrines philosophiques et réflexions morales (trad. fr. des fragm.), 1923.
Souilhé, Jos.— La notion platonicienne d' intermédiaire dans la philosophie des dialogues, Paris, 1919.
— Etude sur le terme δύναντις dans les dialogues de Platon, Paris, 1919.
— Pour interpréter Platon, Paris, 1923.
— L' «Epinomis» et le mouvement scientifico-religieux de l' Académie (*Congrès Descartes* 1937).
Spangler, O.— Herakleitischen Studien über die energetischen Grundgedanken seiner Philosophie, 1904.
Spinoza, B.— Ethique, Paris, 1934, 2 vol.
Stallbaum, G.— Platonis Opera (IX, 2: Philebus), Gothae, 1842.
Stefanini, L.— Platone, I, Padova, 1932.
— Platone, II, Padova, 1935.
Steinhart, K.— Prolegg. ad Plat. Philosophiae.
— Platons sämtliche Werke, Leipzig, 1850-1873.
Stenzel, J.— Platon und Demokrit, *N. Jahrb. kl. Alt.*, 1920.
— Leukippos, *Pauly's Real-Encyclopädie*, 12 (1925).
— Zur Entwicklung des Geistbegriffes in der griechi-

- Stenzel, J.—
—
—
Stewart, J.A.—
—
Strümpell, L.—
—
Susemihl, F.—
Sycoutis, J.—
Szilasi, W.—
Tannery, P.—
—
Taran, L.—
Taylor, A.E.—
—
—
—
Teichmüller, G.—
Theodorakopoulos, J.N.—
—
—
Thévenaz, P.—
Thompson, W.H.—
Tocco, F.—
—
Toeplitz, J.O.—
Trendelenburg, F.A.—
Totok, W.—
Überweg, Fr. - Prächter, K.—
Unger, G.F.—
- schen Philosophie, *Antike*, I, 1925.
Metaphysik des Altertums, München, Berlin, 1931.
Studien zur Entwicklung der Platonischen Dialektik von Sokrates zu Aristoteles, Leipzig, 1931.
Zahl und Gestalt bei Platon und Aristoteles, Leipzig und Berlin, 1933.
The myths of Plato, Oxford, 1905.
Plato's doctrine of Ideas, Oxford, 1909.
Die Geschichte der griechischen Philosophie, II, I.
Die praktische Philosophie, Leipzig, 1861.
Die genetische Entwicklung der Platonischen Philosophie, Leipzig, 1855-1860.
Πλάτωνος «Συμπόσιον» (μετάφρ. καὶ σχόλια), 'Αθήναι, 1934.
Macht und Ohnmacht des Geistes, Bern, 1946.
La Géométrie Grecque, Paris, 1887.
Pour l'histoire de la science hellène. De Thalès à Empédocle, Paris, 1887 (2eme éd. par A. Diès, Paris, 1930).
Parmenides, Princeton, 1965.
The words εἶδος, ἰδέα, in preplatonian literature (*Varia Socratica*), Oxford, 1911.
A commentary on Plato's «Timaeus», Oxford, 1928.
Plato, the man and his work, London, 1929. (New York, 1936).
Philosophical Studies (Forms and Numbers), 1934.
Neue Studien zur Geschichte der Begriffe, Herakleitos I-II, Berlin (1876 καὶ 1878).
Platons Dialektik des Seins, Tübingen, 1927.
Εἰσαγωγή στὸν Πλάτωνα, 'Αθήναι, 1941.
Πλάτωνος «Φαῖδρος» (Εἰσαγωγή - 'Αρχαῖο κείμενο - Μετάφραση μὲ σχόλια), 'Αθήναι, 1968.
L'âme du Monde, le devenir et la Matière chez Plutarque, Paris, 1938.
Introductory remarks on the «Philebus». *The Journ. of Philol.*, XI, 1882, 1-22.
Riserche Platoniche, 1876.
Del «Parmenide», del «Sofista» e del «Filebo», Firenze, 1894.
Das Verhältnis von Mathematik und Ideenlehre bei Platon, Berlin, 1929.
De Platonis «Philebi» concilio, Berlin, 1837.
Handbuch der Geschichte der Philosophie. I. Altertum, Frankfurt/Main, 1964.
Grundriss der Geschichte der Philosophie. I. Die Philosophie des Altertums, Berlin, 1926.
Die Zeitverh. d. Anaxag. u. Emp., *Philo.*, 1883.

- Vahlen, J.—
Valente, R.M.—
Van der Wielen, W.—
Verdenius, W.J.—
—
—
Vernant, J.P.—
—
Vlastos, G.—
—
—
—
Vogel, C.J., de.—
—
Volkmann-Schluck, K.H.—
Wahl, J.—
Walzer, R.—
Warain, F.—
Warmuth, A.—
Weber, A.—
Weerts, E.—
—
Wehrmann, Th.—
Wellman, E.—
Westermann, A.—
Weil, E.—
Wellmann, M.—
—
Wenkel, H.—
Westerink, L.G.—
Wheelwright, P.—
Whitehead, A.N.—
- De Platonis Philebo, 1879.
L'ethique stoïcienne chez Cicéron, Paris, 1956.
Die Idee gestalten van Plato, Amsterdam, 1941.
Parmenides. Some comments on his poem, Utrecht, 1941-42.
Mimesis, Plato's doctrine of artistic imitation and its meaning to us, Leiden, 1949.
Der Logosbegriff bei Heraklit und Parmenides, *Phronesis* 12.
Les origines de la pensée grecque, Paris, 1962.
Mythe et Pensée chez les Grecs, Paris, 1966.
The physical theory of Anaxagoras.
Ethics and physics in Democritus, *Philos. Rev.* 54 (1945), 578-92, 55 (1946), 53-64.
Equality and Justice in the Early Greek Cosmologies, *Classical Philology* 42 (1947) 156-178.
Zeno of Elea, *The Encyclopedia of Philosophy*, New York, 1967, 369-379.
Greek Philosophy, a collection of Texts with notes and explanations, Vol. I: Thales to Plato. II: Aristotle, the early Academy. III: The Hellenistic - Roman period, Leiden, 1953 - 1959.
Pythagoras and Early Pythagoreanism, Assen, 1966.
Plotin als Interpret der Ontologie Platons, Frankfurt, 1941.
Etude sur le «Parménide» de Platon. (4e éd.), Paris, 1951.
Eraclito, Florence, 1939.
Quantité, Infini, Continu, Paris, 1928.
Das Problem des ἀγαθόν in Platons «Philebus», München, 1928.
Essai sur la deuxième hypothèse du «Parménide», Paris, 1937.
Herakl. u.d. Herakliteer, Leipzig, 1926.
Plato u.d. Herakleismus, Leipzig, 1931.
Th.: Platonis de summo Bono doctrina, Berlin, 1843.
Herakl., in *Encyclopädie Pauly-Wissowa*.
Heracliti epistolae quae feruntur, 1857.
La place de la logique dans la pensée aristotélicienne, *Rev. Métaph. Mor.*, 1951, 283-315.
Die Georgika des Demokrits, *Preuss. Ak.*, 1921.
Die Physika d. Bolos Demokrits, *Preuss. Ak.*, 1929.
Platons Lehre vom höchsten Gut, 1857.
Prolegomena to Platonic Philosophy, Amsterdam, 1962.
Heraclitus, Princeton, 1959.
Universal Algebra, I, Cambridge, 1898.

- Whittaker, T.— The Neoplatonists, Cambridge, 1918.
 Wilamowitz, U. von - Moellendorf.— Platon, 2 vol. 3e éd. Berlin, 1929.
 lendorf.— Der Glaube der Hellenen, Basel/Stuttgart, 1959.
 Wilpert, P.— Zum aristotelischen Wahrheitsbegriff, *Philos. Jahrbuch*, 1940, 3-16.
 — Aristoteles und die Dialektik, *Kant-Studien*, 1956-1957, 245-257.
 Windelband, W.— Geschichte der alten Philosophie, München, 1894.
 — Zu Platons «Phaidon», Strasburg, 1901.
 Wisniewski, B.— Sur la signification de l'apeiron d'Anaximandre, *Revue des Etudes Grecques* 70 (1957) 47-55.
 Woodbridge, J.E.— The son of Apollo, themes of Plato, 1929.
 Wundt, M.— Die Philos. Herakl. *Arch. f. Gesch. d. Philos.*, 20 (1907), 431-455.
 — Plato's Parmenides, Stuttgart und Berlin, 1935.
 Zafiropoulos, I.— L' école éléate: Parménide, Zénon, Mélissos, Paris, 1950.
 Zeller, E.— The Stoics, Epicureans and Sceptics, translated by Oswald J. Reichel. London, 1870.
 — Die Philosophie der Griechen in ihrer geschichtlichen Entwicklung, Leipzig, 1923.
 Zeller, E. - Mondolfo, R.— La filosofia dei Greci, Firenze, 1966.
 Zeller-Nestle, W.— Grundriss der Geschichte der griechischen Philosophie, μεταφ. X. Θεοδοπίδη, έκδ. 13η, 'Αθήνα, 1942.
 Zeuthen, H.— Geschichte d. Mathematik im Altert. u. Mittelalter, Kopenhagen, 1896.
 Ziegler.— Ein wort von Anaximander, *Arch. für Gesch. d. Phil.*, 1888.
 Zilles W.— Zu einigen Fragmenten Heraklits, *Hermes* 62 (1907), 54-60.
 Zuccante, G.— Da Democrito ad Epicuro, *Riv. filos.*, 1900.
 — Anassagora, *Ist. Lomb. e Riv. filos.*, 1908.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

La Peur et l' Univers dans l' oeuvre d' Edgar Allan Poe.

(Une métaphysique de la Peur).

Thèse complémentaire pour le Doctorat ès Lettres I vol. in 8°, Presses Universitaires de France, Paris, 1952. (Ouvrage publié avec le concours du Centre National de la Recherche Scientifique).

L' Etre et la composition des mixtes dans le «Philèbe» de Platon.

Thèse principale pour le Doctorat ès Lettres I vol. in 8°, Presses Universitaires de France, Paris, 1952. (Ouvrage publié avec le concours du Centre National de la Recherche Scientifique).

Essai sur la structure du mélange dans la Pensée Présocratique:

- I. Héraclite (Revue de Métaphysique et de Morale, Paris 1955).
- II. Le νοῦς et le mélange dans le système d' Anaxagore (Bulletin de l' Association Guillaume Budé, Paris, 1956).
- III. Leucippe - Démocrite (Bulletin de l' Association Guillaume Budé, Paris, 1957).
- IV. Empédocle (Revue de Métaphysique et de Morale, Paris, 1958).
- V. Parménide (Sophia, Rome - Padoue, 1958).
- VI. Les Pythagoriciens (Revue de Métaphysique et de Morale, Paris, 1959).

Essai sur la structure de la mixtis platonicienne:

- I. Etre e non-Etre chez Platon (Rivista critica di Storia della Filosofia, Milan - Florence, 1958).
- II. La créativité du Bien et la métaphysique platonicienne (Sophia, Rome - Padoue, 1959).

Etudes platoniciennes. (Publications de l' Institut d' Etudes Orientales de la Bibliothèque Patriarcale d' Alexandrie. N° 8, 1959).

Notes sur la pensée antique. (Publications de l' Institut d' Etudes Orientales de la Bibliothèque Patriarcale d' Alexandrie, N° 9, 1960).

La structure de la pensée antique. (Bulletin de l' Association Guillaume Budé, Edition des Belles Lettres, Paris, 1961).

Essai sur l' esthétique platonicienne. (Revue de Métaphysique et de Morale, Paris, 1961) (IVe Congrès International d' Esthétique).

Etudes philosophiques. (Publications de l' Institut d' Etudes Orientales de la Bibliothèque Patriarcale d' Alexandrie, N° 10, 1961).

La causalité du Bien et la métaphysique du mélange platonicien. (Revue de Métaphysique et de Morale, Paris, 1962).

Notes sur l' oeuvre d' Edgar Allan Poe. (Publications de l' Institut d' Etudes Orientales, Bibliothèque Patriarcale d' Alexandrie, N° 12, 1963).

Trois grands romans français. (Conférences données à la Faculté des Lettres de l' Université d' Alexandrie, 1964).

Etudes littéraires. (Conférences données à la Faculté des Lettres de l' Université d' Alexandrie), Alexandrie, 1964.

Chefs d' oeuvre de cauchemar du théâtre antique. (Publications du Centre d' Etudes Helléniques), Alexandrie, 1964.

Méditations philosophiques et littéraires. (Publications de l' Institut d' Etudes Orientales de la Bibliothèque Patriarcale d' Alexandrie, No 13, 1965).

Θέματα Μεταφυσικής, Θεσσαλονίκη, 1970.

Ἡ δημιουργικότης τοῦ Ἀγαθοῦ καὶ ἡ μεταφυσικὴ τῆς Πλατωνικῆς Μείξεως, Θεσσαλονίκη, 1970.

Στοχαστικά σχήματα Αἰσθητικῆς, Θεσσαλονίκη, 1970.

Προβλήματα μεταφυσικά καὶ αἰσθητικά, Θεσσαλονίκη, 1971.

Κοσμογονικὴ ἐνόραση στοὺς Προσωκρατικούς καὶ στὸν Πλάτωνα, Θεσσαλονίκη, 1971.

Εἰσαγωγή στὴν Φιλοσοφία, Θεσσαλονίκη, 1972.

Μαθήματα Ὀντολογίας καὶ Μεταφυσικῆς, Θεσσαλονίκη, 1972.

Ἀνταύγειες Στοχασμῶν ἀρχαίων καὶ νέων, Θεσσαλονίκη, 1973.

Αἰσθητικὴ καὶ Μεταφυσικὴ, Θεσσαλονίκη, 1973.

Φιλοσοφικῆς Στοχαστικότητος ἐκφάνσεις - κορυφώσεις, Θεσσα-

λονίκη, 1973.

Πλατωνικὸ καὶ Προσωκρατικὸ Φιλοσοφεῖν, Θεσσαλονίκη, 1974.

Στοχασμοί, Θεσσαλονίκη, 1975.

Ὁ Νίτσε καὶ ἡ —δλο ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ πνεῦμα— ποιητικὴ, φιλοσοφικὴ τοῦ σκέψῃ, Θεσσαλονίκη, 1976.

Τῆς φρίκης κορυφώματα στὸν τραγικὸν ἀρχαῖο Λόγο, Θεσσαλονίκη, 1977.